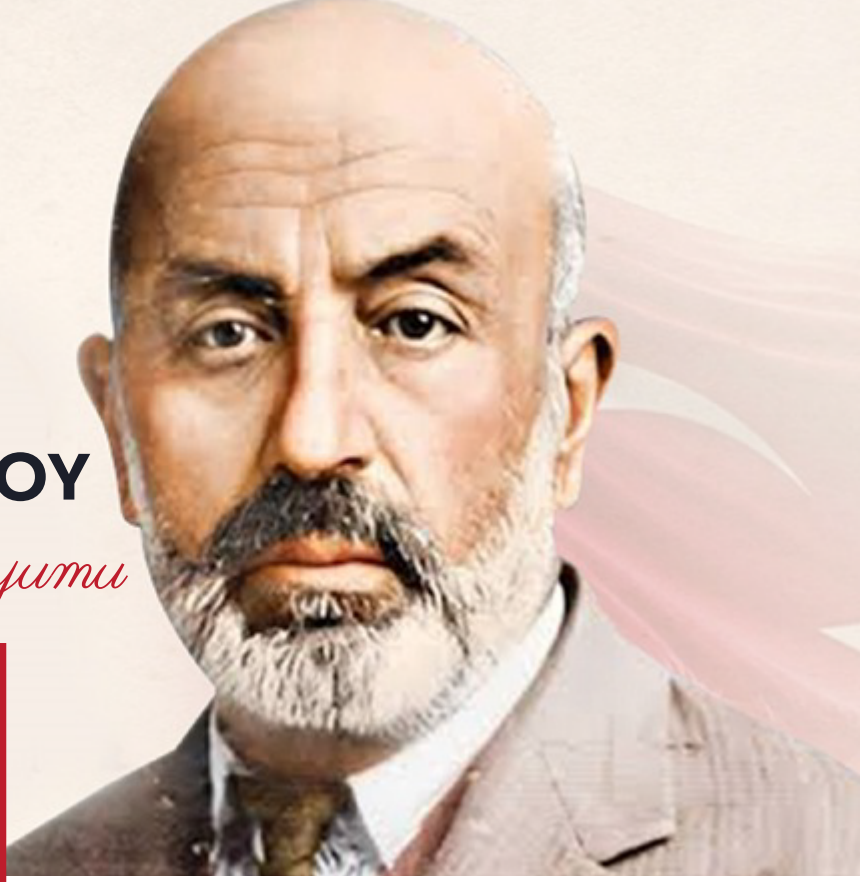

Habülünün

10*5
Yılında

İSTIKLÂL MARŞI VE MİLLİ ŞAİRİMİZ MEHMED ÂKİF ERSOY

6. Uluslararası Sempozyumu

*Horkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak,
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.*

*Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal!
Kahraman ırkıma bir gül; ne bu şiddet, bu celal?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal...
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklal!*

Maarif Vekaleti, Türk Kurtuluş Savaşı'nın başlarında, İstiklâl Harbi'nin millî bir ruh içerisinde kazanılması imkânını sağlamak amacıyla 1921'de bir güfte yarışması düzenledi. Yarışmaya toplam 724 şiir katıldı. Eser gönderenler arasında Kâzım Karabekir, Hüseyin Suat Yalçın, İsak Ferrara, Muhittin Baha Pars ve Kemalettin Kamu gibi tanınmış isimler de vardı. "Çanakkale Şehitlerine" ve "Bülbül" gibi şiirlerin sahibi Mehmet Âkif'in "Milletin başarılarının para ile övülmeyeceğini" düşündüğü için yarışmaya katılmak istemediği bilinir. Son şiir gönderme tarihi olan 23 Aralık 1920'den sonra Eğitim Bakanlığı güfteleri incelemiş ancak içlerinde istiklal marşı olabilecek bir eser bulamamıştı. Mehmet Âkif, Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey'in kendisine yazdığı 5 Şubat 1921 tarihli davet mektubundan

sonra fikrini değiştirerek Ankara'daki Taceddin Dergâhı'ndaki odasında, Türk ordusuna hitap ettiği şiiri kaleme aldı ve Bakanlığa teslim etti. Şiirde şair; Kurtuluş Savaşı'nın kazanılacağına olan inancını, Türk askerinin yürekliliğine ve özverisine güvenini, Türk ulusunun bağımsızlığa, Hakk'a, yurduna ve dinine bağlılığını dile getirmiştir. Hamdullah Suphi Bey, Âkif'in şiirinin önce cephede asker arasında okunmasına karar verdi. Batı Cephesi Komutanlığına gönderilen şiir, askerlerin beğenisini kazandı. İstiklâl Marşı, 17 Şubat 1921 tarihinde Ankara'da Hâkimiyet-i Milliye ve Sebilürreşad gazetelerinde, 21 Şubat 1921'de Kastamonu'da Açıksoz gazetesinde yayımlandı. Ön elemeyi geçen yedi şiir, 12 Mart 1921'de Mustafa Kemal'in başkanlığını yaptığı Meclis oturumunda tartışmaya açıldı. Mehmet Âkif'in şiiri, Meclis kürsüsünde Hamdullah Suphi Bey tarafından okundu. Şiir okunduğunda milletvekilleri büyük bir heyecana kapıldı ve diğer şiirlerin okunmasına gerek görülmedi. Bazı mebusların itirazlarına rağmen Mehmet Âkif'in şiiri coşkulu alkışlarla kabul edildi. Mehmet Âkif, kazandığı beş yüz liralık ödülü yoksul kadın ve çocuklara iş öğretmek için yoksulluklarına son vermek için kurulan Darülmesaiye bağışladı. Şair ayrıca, İstiklâl Marşı'nın Türk milletinin eseri olduğunu beyan etmiş ve İstiklâl Marşı'nın güftesini, şiirlerini topladığı Safahat'a dahil etmemiştir. Ülke savaş içerisinde olduğu için Âkif'in şiirinin bestelenmesi iki sene ertelendi.

KONGRE KİTABI

Editör: Prof. Dr. Mahmut ÖZTÜRK

**Kabulünün 105. Yılında İstiklâl Marşı ve
Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy**

6. Uluslararası Sempozyumu

12 Mart 2026 / Şanlıurfa

KONGRE KİTABI

Editör

Prof. Dr. Mahmut ÖZTÜRK

Copyright © Liberty

Date: **25.03.2026**

Liberty Publishing House

Water Street Corridor New York, NY 10038

www.libertyacademicbooks.com

+1 (314) 597-0372

ALL RIGHTS RESERVED NO PART OF THIS BOOK MAY BE REPRODUCED IN ANY FORM, BY PHOTOCOPYING OR BY ANY ELECTRONIC OR MECHANICAL MEANS, INCLUDING INFORMATION STORAGE OR RETRIEVAL SYSTEMS, WITHOUT PERMISSION IN WRITING FROM BOTH THE COPYRIGHT OWNER AND THE PUBLISHER OF THIS BOOK.

© Liberty Academic Publishers 2026

The digital PDF version of this title is available Open Access and distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0 license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits adaptation, alteration, reproduction and distribution for noncommercial use, without further permission provided the original work is attributed. The derivative works do not need to be licensed on the same terms.
adopted by Mariam Rasulan

ISBN: 979-8-89695-380-7

KONGRE KÜNYESİ

KONGRE ADI

Kabulünün 105. Yılında İstiklâl Marşı ve
Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy
6. Uluslararası Sempozyumu

TARİH ve YER

12 Mart 2026, Şanlıurfa

DÜZENLEYEN KURUMLAR

Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Harran Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi ve İKSAD Enstitüsü iş birliği ile

ONUR KURULU

Prof. Dr. Mehmet Tahir GÜLLÜOĞLU, Harran Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Ahmet İLYAS, Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Ömer SABUNCU, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı
Dr. Mustafa Latif EMEK, İKSAD Enstitüsü Başkanı

DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

Prof. Dr. Mahmut ÖZTÜRK, Harran Üniversitesi

DEĞERLENDİRME SÜRECİ

Tüm çalışmalar çift kör hakem yöntemi ile değerlendirilmiştir

TOPLAM KABUL OLAN BİLDİRİ SAYISI: 65
TOPLAM RED EDİLEN BİLDİRİ SAYISI: 25

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK, Artuklu Üniversitesi
Doç. Dr. Osman TÜRK, Harran Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah KARTAL, Harran Üniversitesi

Bilim ve Danışma Kurulu

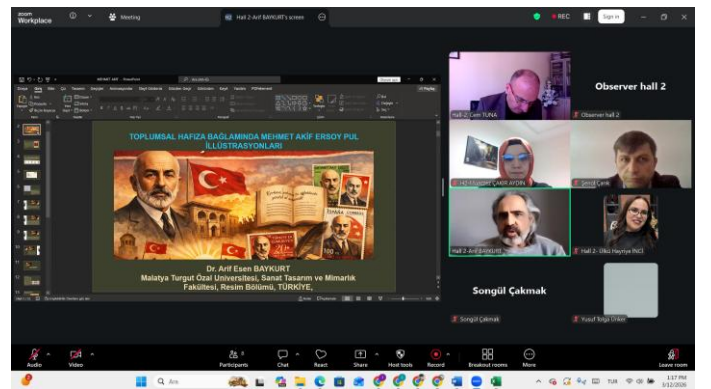
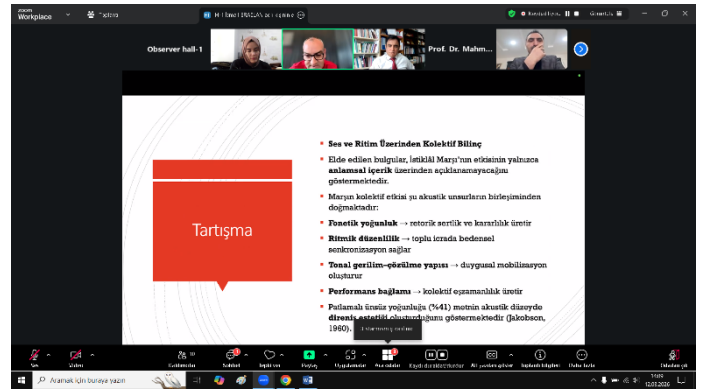
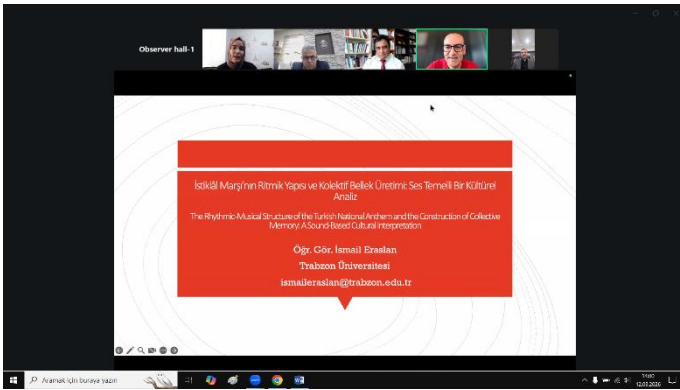
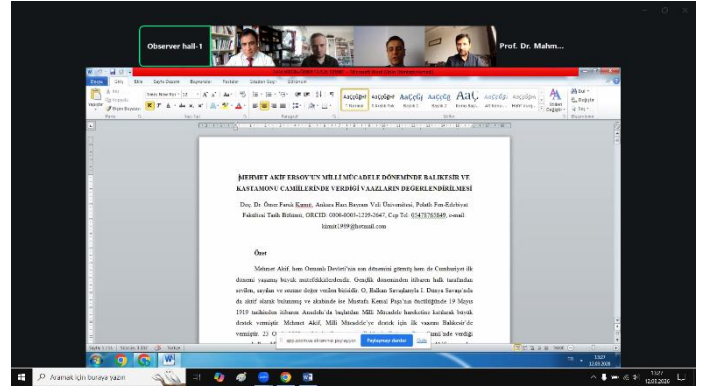
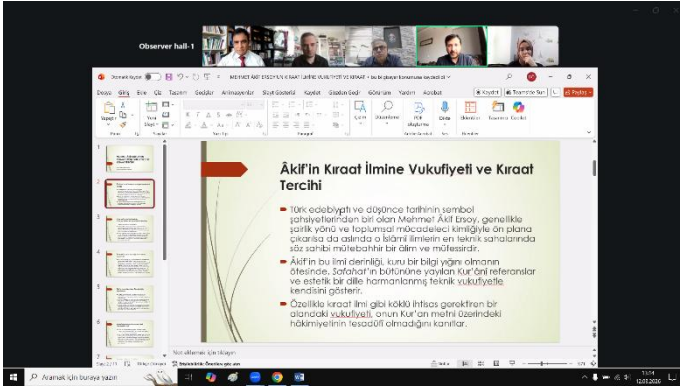
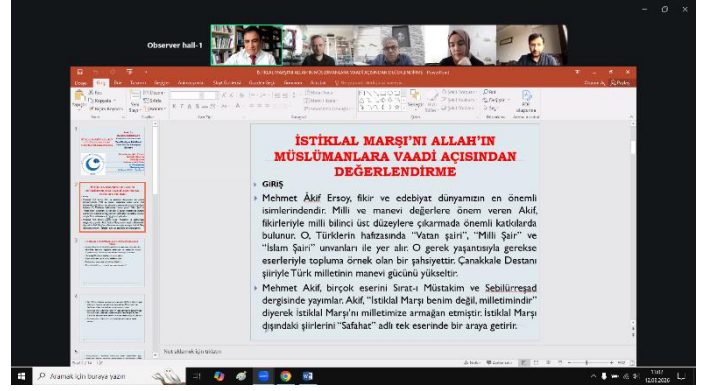
Doç. Dr. Osman Türk, Harran Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Prof. Dr. Ekrem Bektaş, Harran Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Prof. Dr. Nesrin Güllüdağ, Iğdır Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Prof. Dr. Mustafa Aydemir, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Prof. Dr. Yusuf Söylemez, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Prof. Dr. Mustafa Karabulut, Adıyaman Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Prof. Dr. Rifat Atay, Akdeniz Üniversitesi Din Felsefesi
Prof. Dr. Erol Erkan, Gaziaantep Üniversitesi Din Sosyolojisi
Prof. Dr. Mykola Vas'kiv, Borys Grinchenko Kiev Üniversitesi
Prof. Alina Solnyshkina, Oles Honchar Dnipro Ulusal Üniversitesi
Prof. Dr. Elman Guliyev, Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi
Prof. Dr. Ganira Asgarova, Nahçıvan Devlet Üniversitesi
Prof. Dr. Minaxanım Nuriyeva Təkəli, Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi
Doç. Dr. Levent Bilgi, Harran Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Doç. Dr. Gökhan Alp, Harran Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Doç. Dr. Ahmet Turan Doğan, Harran Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Doç. Dr. Hakan Çelikten, Harran Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Doç. Dr. Ahmet Adıgüzel, Iğdır Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Doç. Dr. Esen Turan Özpolat, Adıyaman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü
Doc. Dr. Omer Özdemir, Haran Üniversitesi Din Eğitimi
Dr. Öğr. Üyesi Halef Nas, Harran Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Dr. Öğr. Üyesi Nesrin Arı, Harran Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Dr. Öğr. Üyesi Elif Nur Anbar Kalay, Harran Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Dr. Öğr. Üyesi Hasan Akçay, Harran Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Dr. Öğr. Üyesi Gül Gültekin, Iğdır Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Dr. Öğr. Üyesi Fatma Koç, Adıyaman Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Dr. Violla Makhzoum, Modern İşletme ve Bilim Üniversitesi
Dr. Seval Altın

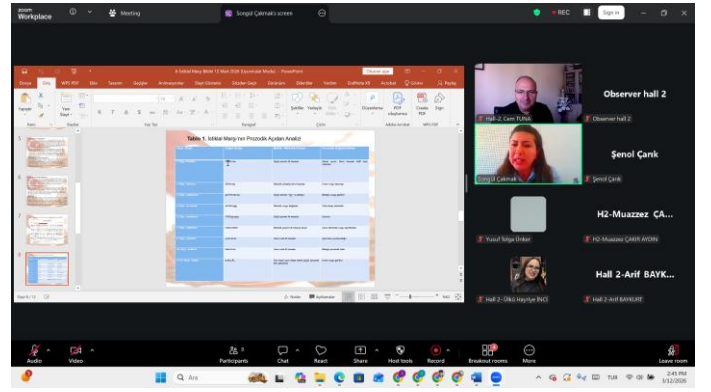
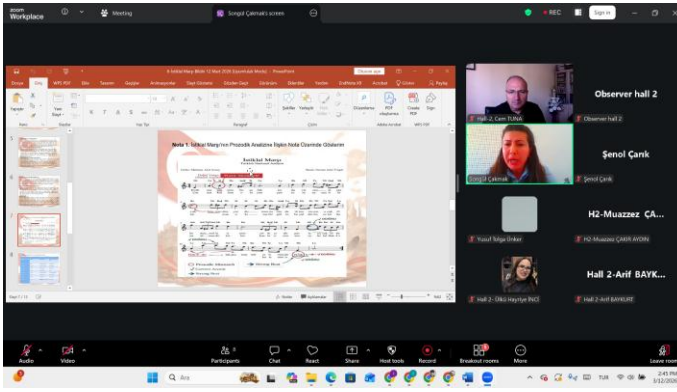
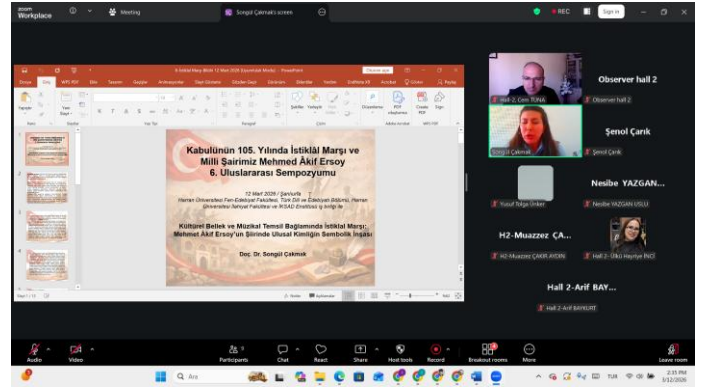
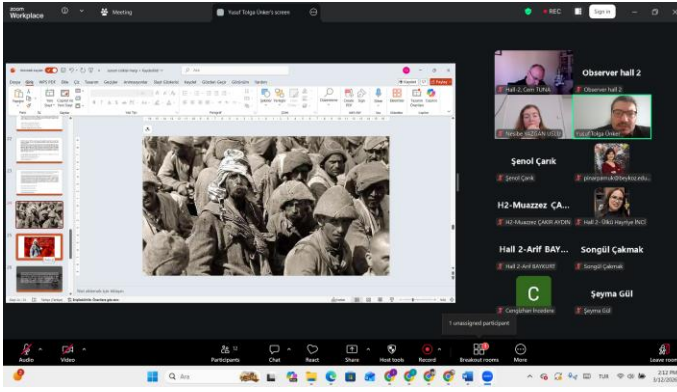
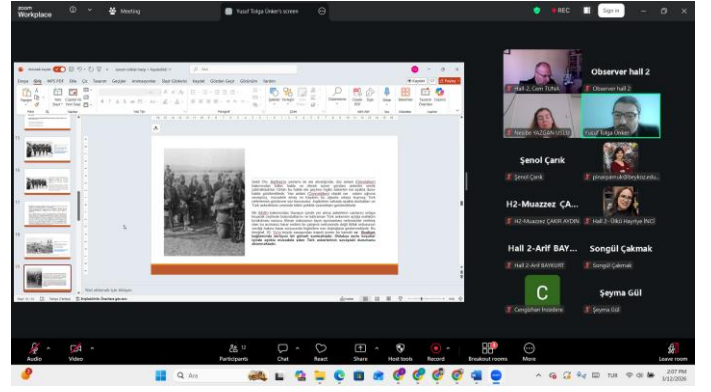
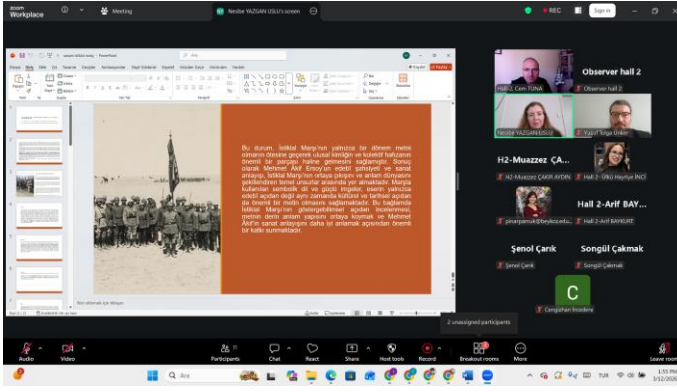
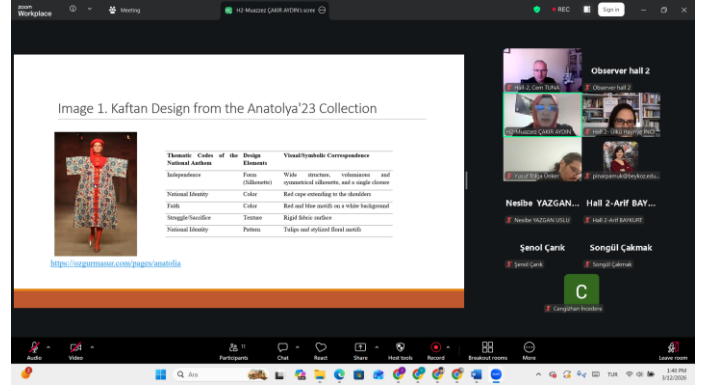
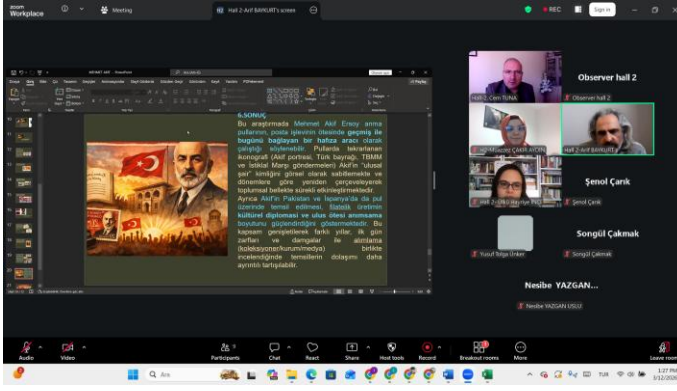
FOTOĞRAF GALERİSİ

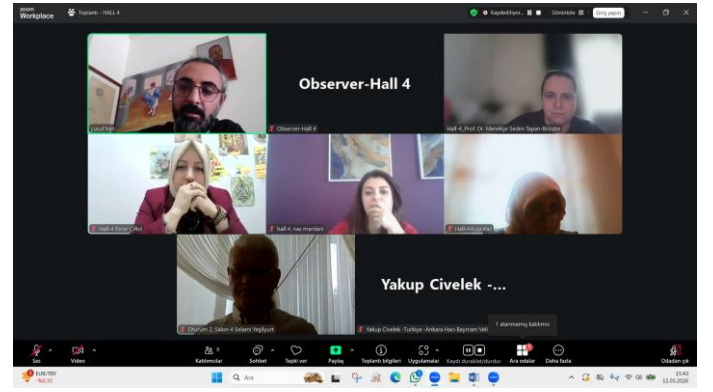
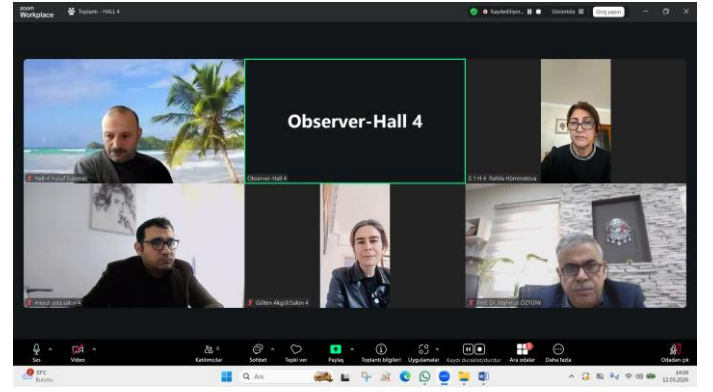
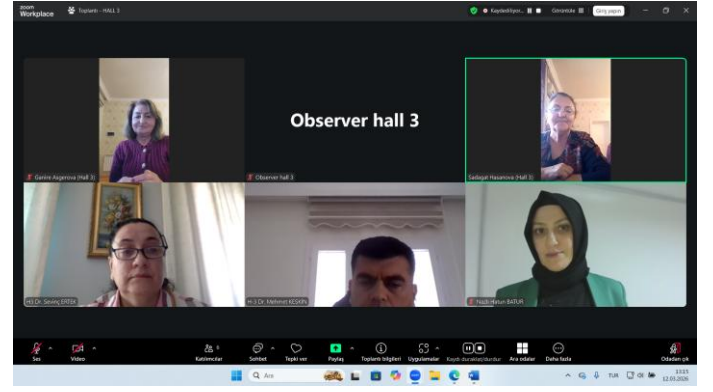
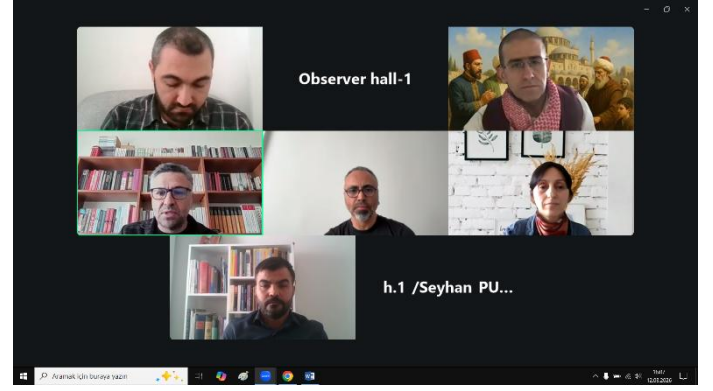
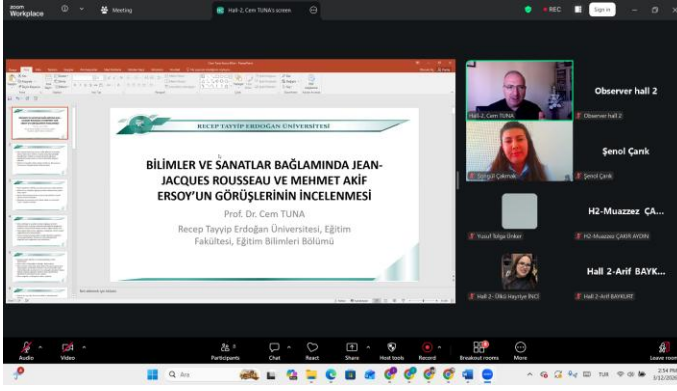

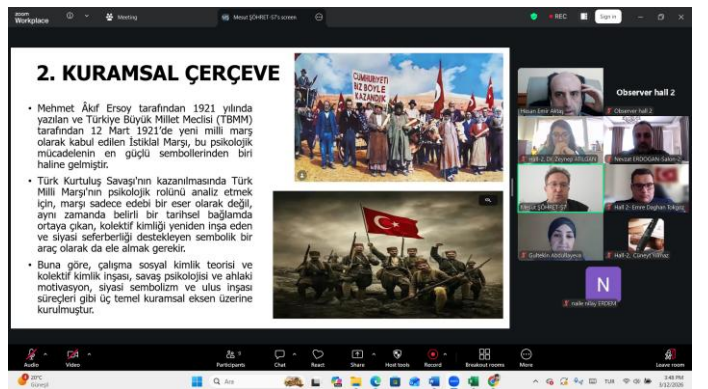
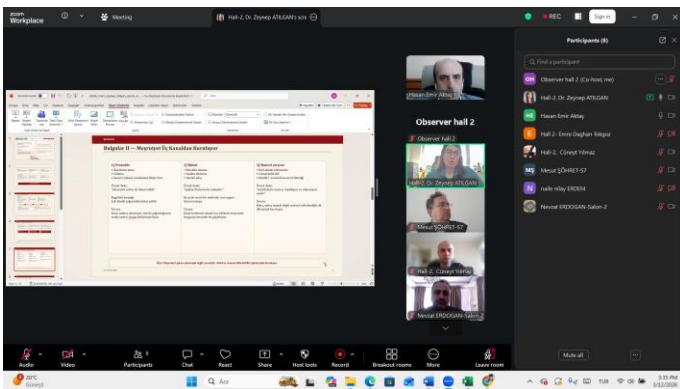
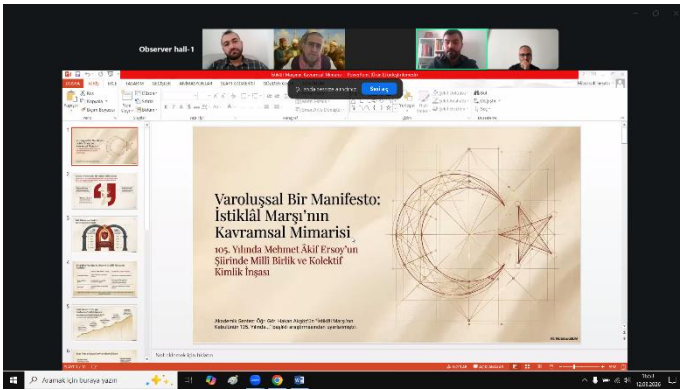
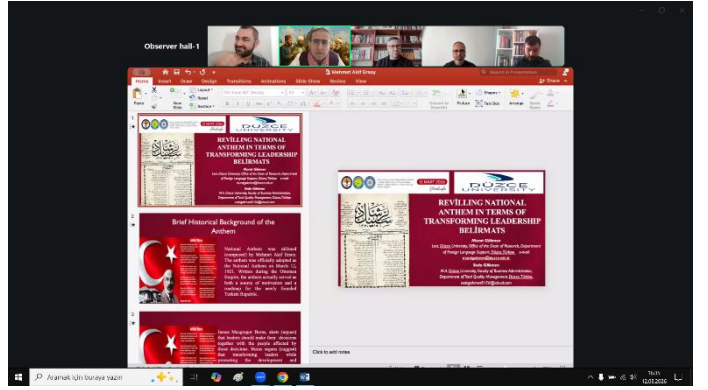
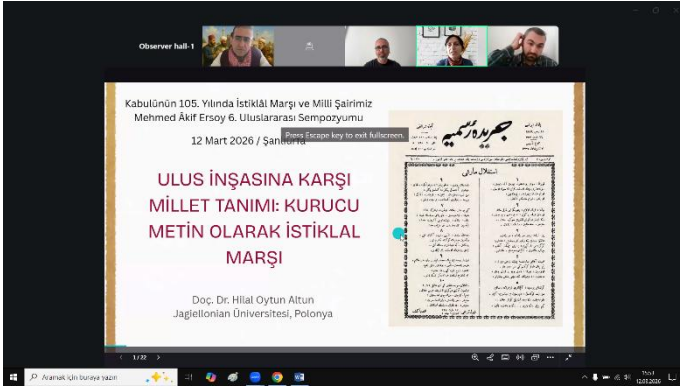

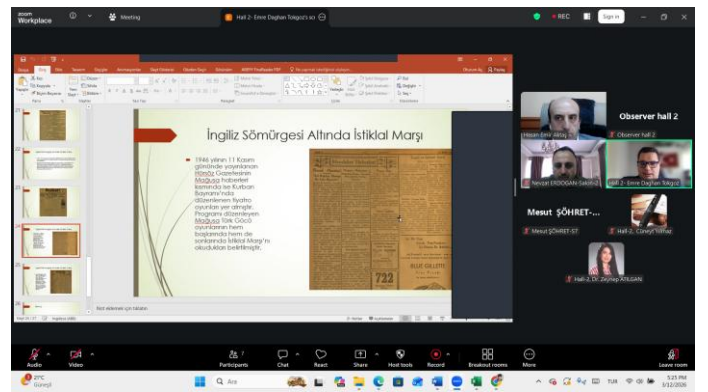
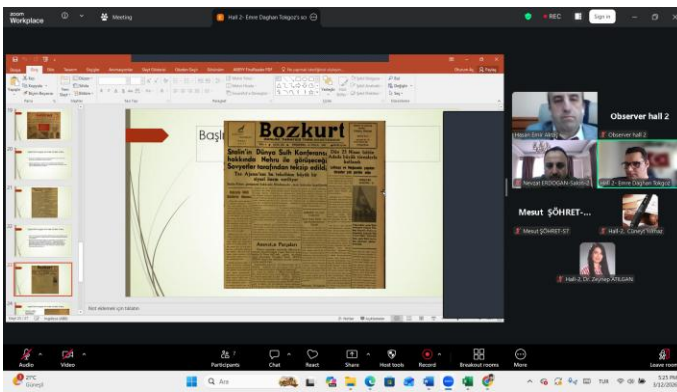
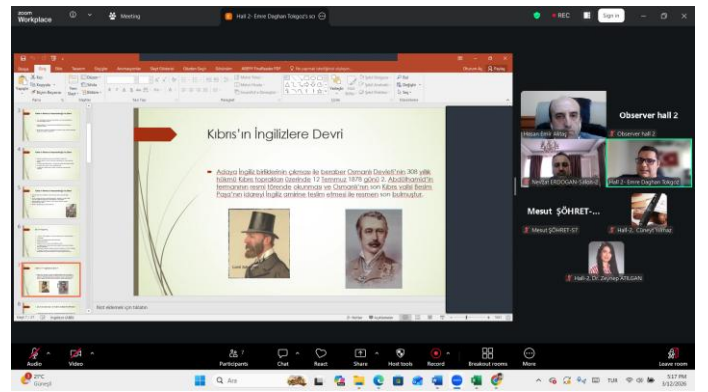
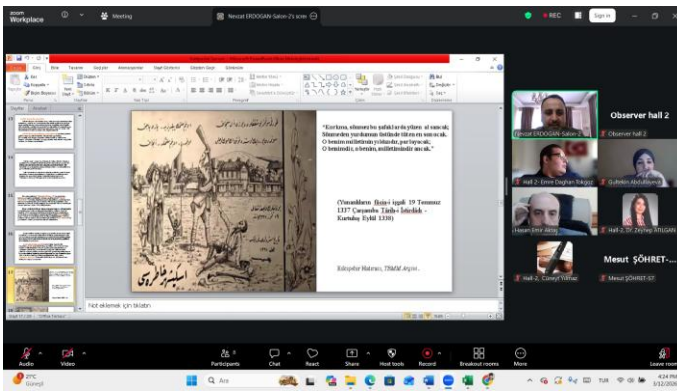
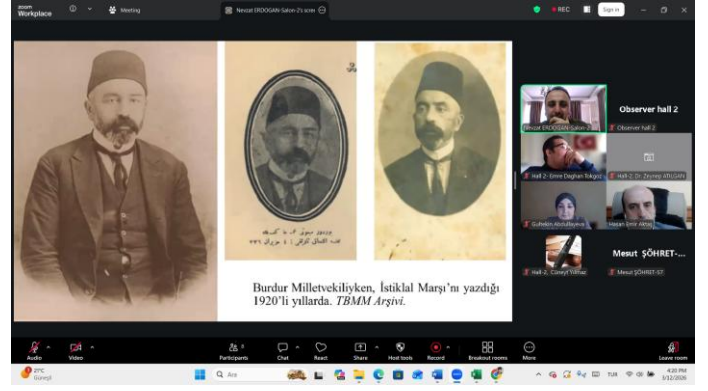

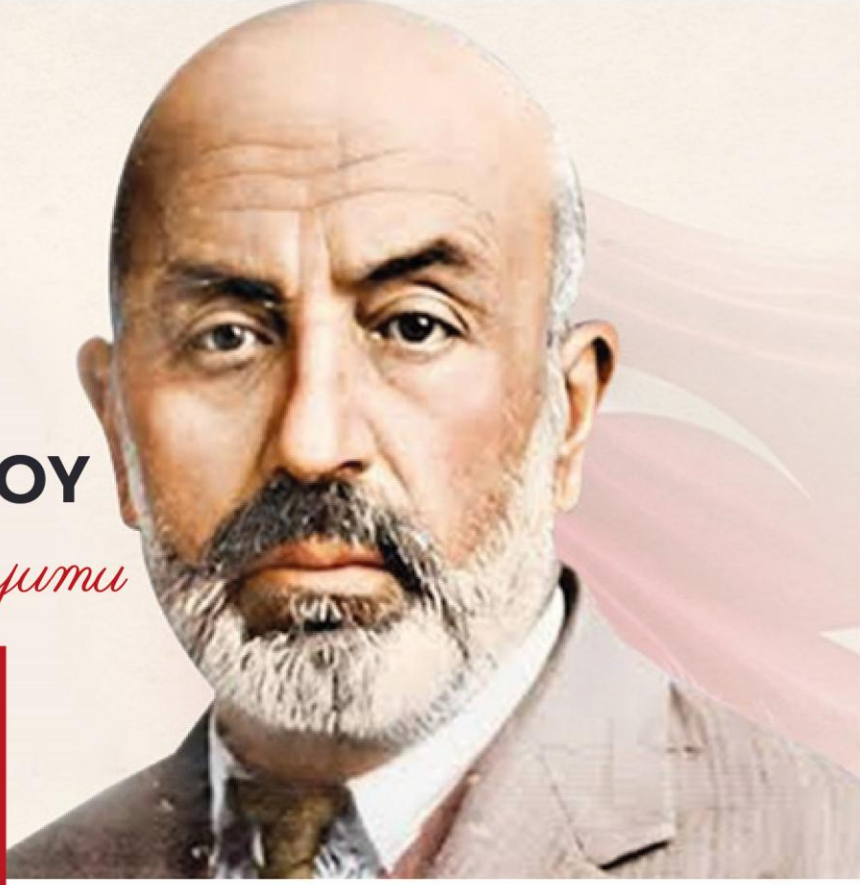

Kabulünün

10*5
Yılında

İSTIKLÂL MARŞI VE MİLLİ ŞAİRİMİZ MEHMED ÂKİF ERSOY

6. Uluslararası Sempozyumu

*Horkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak,
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
Ö benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
Ö benimdir, o benim milletimindir ancak.*

*Çatma, kurban olayım, şehreni ey nazlı hilal!
Kahrıman ırkıma bir gül; ne bu şiddet, bu celal?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal...
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklal!*

Maarif Vekaleti, Türk Kurtuluş Savaşı'nın başlarında, İstiklâl Harbi'nin millî bir ruh içerisinde kazanılması imkânını sağlamak amacıyla 1921'de bir güfte yarışması düzenledi. Yarışmaya toplam 724 şiir katıldı. Eser gönderenler arasında Kâzım Karabekir, Hüseyin Suat Yalçın, İsak Ferrara, Muhittin Baha Pars ve Kemalettin Kamu gibi tanınmış isimler de vardı. "Çanakkale Şehitlerine" ve "Bülbül" gibi şiirlerin sahibi Mehmet Âkif'in "Milletin başarılarının para ile övülmeyeceğini" düşündüğü için yarışmaya katılmak istemediği bilinir. Son şiir gönderme tarihi olan 23 Aralık 1920'den sonra Eğitim Bakanlığı güfteleri incelemiş ancak içlerinde istiklal marşı olabilecek bir eser bulamamıştı. Mehmet Âkif, Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey'in kendisine yazdığı 5 Şubat 1921 tarihli davet mektubundan

sonra fikrini değiştirerek Ankara'daki Taceddin Dergâhı'ndaki odasında, Türk ordusuna hitap ettiği şiiri kaleme aldı ve Bakanlığa teslim etti. Şiirde şair; Kurtuluş Savaşı'nın kazanılacağına olan inancını, Türk askerinin yürekliliğine ve özverisine güvenini, Türk ulusunun bağımsızlığa, Hakk'a, yurduna ve dinine bağlılığını dile getirmiştir. Hamdullah Suphi Bey, Âkif'in şiirinin önce cephede asker arasında okunmasına karar verdi. Batı Cephesi Komutanlığına gönderilen şiir, askerlerin beğenisini kazandı. İstiklâl Marşı, 17 Şubat 1921 tarihinde Ankara'da Hâkimiyet-i Milliye ve Sebilürreşad gazetelerinde, 21 Şubat 1921'de Kastamonu'da Açıksoz gazetesinde yayımlandı. Ön elemeyi geçen yedi şiir, 12 Mart 1921'de Mustafa Kemal'in başkanlığını yaptığı Meclis oturumunda tartışmaya açıldı. Mehmet Âkif'in şiiri, Meclis kürsüsünde Hamdullah Suphi Bey tarafından okundu. Şiir okunduğunda milletvekilleri büyük bir heyecana kapıldı ve diğer şiirlerin okunmasına gerek görülmedi. Bazı mebusların itirazlarına rağmen Mehmet Âkif'in şiiri coşkulu alkışlarla kabul edildi. Mehmet Âkif, kazandığı beş yüz liralık ödülü yoksul kadın ve çocuklara iş öğretmek için yoksulluklarına son vermek için kurulan Darülmesaiye bağışladı. Şair ayrıca, İstiklâl Marşı'nın Türk milletinin eseri olduğunu beyan etmiş ve İstiklâl Marşı'nın güftesini, şiirlerini topladığı Safahat'a dahil etmemiştir. Ülke savaş içerisinde olduğu için Âkif'in şiirinin bestelenmesi iki sene ertelendi.

KONGRE PROGRAMI

-Açılış Konuşmaları-

12.03.2026 / 11:00-12:00

Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Konferans Salonu

Düzenleme Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Mahmut ÖZTÜRK

Harran Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet İLYAS

Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı

Sefa Salih BİLDİRİCİ

İKSAD Enstitüsü Yayın Grup Başkanı

Önemli, Dikkatle Okuyunuz Lütfen

- ❖ Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildiriler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- ❖ Online sunum yapabilmek için <https://zoom.us/join> sitesi üzerinden giriş yaparak “Meeting ID or Personal Link Name” yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- ❖ Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- ❖ Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- ❖ Uygulama tablet, telefon ve PC’lerde çalışıyor.
- ❖ Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden 15 dk öncesinde oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- ❖ Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- ❖ Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

Dikkat Edilmesi Gerekenler- TEKNİK BİLGİLER

- ◆ Bilgisayarınızda mikrofon olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- ◆ Zoom'da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- ◆ Kabul edilen bildiri sahiplerinin mail adreslerine Zoom uygulamasında oluşturduğumuz oturuma ait ID numarası gönderilecektir.
- ◆ Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir

Katılımcı Ülkeler: Türkiye, KKTC, Azerbaycan, Polonya

Zoom ID: 844 6001 0824

Passcode/Şifre: 105105

<https://us02web.zoom.us/j/84460010824?pwd=ZxP1hUaNzFSwh3kRgOdSYxSzkmAPGz.1>

ZOOM ID: 844 6001 0824		Tarih: 12.03.2026	OTURUM-1
ZOOM ŞİFRE: 105105	Saat: 13 ⁰⁰ – 15 ⁰⁰		SALON-1
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mustafa Karabulut			
Prof. Dr. Mustafa Karabulut	Adıyaman Üniversitesi, Türkiye	İSTİKLAL MARŞI'NI ALLAH'IN MÜSLÜMANLARA VAADI AÇISINDAN DEĞERLENDİRME	
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Hamurlu	Harran Üniversitesi, Türkiye	MEHMET ÂKİF ERSOY'UN KIRAAT İLMİNE VUKUFİYETİ VE KIRAAT TERCİHİ	
Doç. Dr. Ömer Faruk Kırmıt	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye	MEHMET AKİF ERSOY'UN MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE BALIKESİR VE KASTAMONU CAMİİLERİNDE VERDİĞİ VAAZLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	
Dr. Metin Akız	Yozgat Bozok Üniversitesi, Türkiye	BİR VAZGEÇİŞİN TARİHİ: MEHMET ÂKİF ERSOY'UN KUR'AN MEALİ TEŞEBBÜSÜ VE ERKEN CUMHURİYET'TE DİN POLİTİKALARI	
Dr. Öğr. Üyesi Elif Nagihan Türköz	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Türkiye	MEHMET ÂKİF ERSOY'UN MODERNLEŞME TASAVVURU: DİN, AHLAK VE TOPLUMSAL YENİDEN İNŞA	
Öğr. Gör. İsmail Eraslan	Trabzon Üniversitesi, Türkiye	İSTİKLÂL MARŞI'NIN RİTMİK YAPISI VE KOLEKTİF BELLEK ÜRETİMİ: SES TEMELLİ BİR KÜLTÜREL ANALİZ	
Dr. Ramazan Yıldırım	Şanlıurfa/Haliliye Müftüsü, Türkiye	MEHMET AKİF ERSOY'A GÖRE YAHUDİLER	
Dr. Öğr. Üyesi Osman Oral	Bozok Üniversitesi, Türkiye	MEHMET ÂKİF ERSOY'UN “İMAN VE SÂLİH AMEL” İFADELERİNİN TERCÜMESİ	

ZOOM ID: 844 6001 0824		Tarih: 12.03.2026	OTURUM-1
ZOOM ŞİFRE: 105105	Saat: 13 ⁰⁰ – 15 ⁰⁰		SALON-2
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Cem Tuna			
Doç. Dr. Songül Çakmak	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye	KÜLTÜREL BELLEK VE MÜZİKAL TEMSİL BAĞLAMINDA İSTİKLAL MARŞI: MEHMET ÂKİF ERSOY’UN ŞİİRİNDE ULUSAL KİMLİĞİN SEMBOİK İNŞASI	
Öğr. Gör. Dr. Ülkü Hayriye İnci	Karabük Üniversitesi Safranbolu Şefik Yılmaz Dizdar MYO, Türkiye	AKİF DİZİSİNDE İSTİKLAL MARŞI’NIN SİNEMASAL TEMSİLİ VE ULUSAL KİMLİĞİN İNŞASI	
Prof. Dr. Cem Tuna	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Türkiye	BİLİMLER VE SANATLAR BAĞLAMINDA JEAN-JACQUES ROUSSEAU VE MEHMET AKİF ERSOY’UN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ	
Dr. Öğr. Üyesi Arif Esen Baykurt	Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Türkiye	TOPLUMSAL HAFIZA BAĞLAMINDA MEHMET AKİF ERSOY PUL İLLÜSTRASYONLARI	
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf Tolga Ünker Öğr. Gör. Dr. Nesibe Yazgan Uslu	Avrasya Üniversitesi, Türkiye Beykoz Üniversitesi, Türkiye	TARİHİ FOTOĞRAFLARDA SAVAŞIN GÖSTERGEBİLİMSSEL VE EDEBİ ANALİZİ: İSTİKLAL MARŞI VE MEHMETÇİK ÖRNEĞİ	
Öğr. Gör. Dr. Muazzez Çakır Aydın	Konya Teknik Üniversitesi, Türkiye	İSTİKLAL MARŞI’NDA KÜLTÜREL KİMLİK VE KOLEKTİF BELLEK: TASARIM VE GÖRSEL KÜLTÜR PERSPEKTİFİ	
Dr. Öğr. Üyesi Şenol Çarık	Nişantaşı Üniversitesi, Türkiye	KABULÜNÜN 105. YILINDA İSTİKLÂL MARŞI’NIN DİJİTAL MEDYADA TEMSİLİ ÜZERİNE ANALİZ	

ZOOM ID: 844 6001 0824		Tarih: 12.03.2026	OTURUM-1
ZOOM ŞİFRE: 105105	Saat: 13 ⁰⁰ – 15 ⁰⁰		SALON-3
Oturum Başkanı: Doç. Dr. Osman Türk			
Dr. Mehmet Keskin	Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye	MEHMET ÂKİF’İN SAFAHAT’INDA DİL, İLETİŞİM VE TOPLUMSAL SORUMLULUK	
Dr. Sevinç Ertek	Bağımsız Araştırmacı, Türkiye	METAFORİK BAĞLAMDA TÜRKİYE VE AZERBAYCAN MİLLÎ MARŞLARININ ORTAK DEĞERLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ VE KARŞILAŞTIRILMASI	
Prof. Dr. Sadakat Hasanova	Nahçıvan Devlet Üniversitesi, Azerbaycan	MEHMET AKİF ERSOY POEZİSİNİN SİNTAKSİSİ	
Doç. Dr. Osman Türk	Harran Üniversitesi, Türkiye	İSTİKLÂL MARŞI’NDA BULUNAN ÜNLEMLERİN MEHMET ÂKİF ERSOY VE MİLLÎ DEĞERLER BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ	
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf Kasimi Doç. Dr. Ömer Gökhan Ulu	Düzce Üniversitesi, Türkiye Mersin Üniversitesi, Türkiye	FAITH, NATION, AND RESISTANCE: A SOCIOLINGUISTIC READING OF IDEOLOGY IN THE TURKISH NATIONAL ANTHEM	
Doç. Dr. Qanira Asgerova	Nahçıvan Devlet Üniversitesi, Azerbaycan	STYLISTIC FEATURES OF VOCATIVES IN THE LANGUAGE OF MEHMET AKİF ERSOY	
Öğr. Gör. Nazlı Hatun Batur	İstanbul Gelişim Üniversitesi, Türkiye	YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE İSTİKLAL MARŞI’NIN DİLSEL, KÜLTÜREL VE DEĞER AKTARIMI AÇISINDAN ÖĞRETİM MATERYALİ OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ	
Gülcan Korkmaz	Karabük Üniversitesi, Türkiye	SYMBOLIC LANGUAGE AND THE CONSTRUCTION OF NATIONAL MEMORY IN THE TURKISH NATIONAL ANTHEM	

ZOOM ID: 844 6001 0824		Tarih: 12.03.2026		OTURUM-1	
ZOOM ŞİFRE: 105105		Saat: 13 ⁰⁰ – 15 ⁰⁰		SALON-4	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Ömer Sabuncu					
Gülten Akgül İsmail Güven İsmail Bacaksız Özcan Çelik Yusuf Özkurt		T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Kütahya/Simav Özel Eğitim Uygulama Okulu, Türkiye		ULUSUN VİCDANI OLARAK ŞAİR: MEHMED ÂKİF ERSOY VE DÜNYA EDEBİYATI	
Arş. Gör. Mesut Usta		Munzur Üniversitesi, Türkiye		MEHMET AKİF ERSOY’UN "KÜFE" ŞİİRİNDE NESNE VE UZAMIN SEMİYOTİĞİ: TOPLUMSAL REALİZMİN GÖSTERGEBİLİMSEL İNŞASI	
Doç. Dr. Rəhilə Hümətova		Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi, Azerbaycan		MEHMET AKİFİN “İSTİQLAL MARŞI” NDA FƏİLİN ƏMR ŞƏKLİNİN POETİK İMKANLARI	
Doç. Dr. Yusuf Suiçmez		Yakın Doğu Üniversitesi, KKTC		MEHMET AKİF ERSOY’UN “ASIM’IN NESLİ” İDEALİ: SOSYOLOJİK TEMELLERİ VE GÜNÜMÜZ DEĞERLER EĞİTİMİ BAĞLAMINDA YENİDEN YORUMU	

ZOOM ID: 844 6001 0824		Tarih: 12.03.2026	OTURUM-1
ZOOM ŞİFRE: 105105	Saat: 13 ⁰⁰ – 15 ⁰⁰		SALON-5
Oturum Başkanı: Doç. Dr. Seriyye Gündoğdu			
Doç. Dr. Seriyye Gündoğdu	AMEA Şarkiyat Enstitüsü, Türk Filoloji Bölüm Başkanı, Azerbaycan	MEHMET AKİF ERSOY’UN BERLİN HATIRALARI’NDA GELİŞMİŞ TÜRKİYE İDEALİ VE BATI ALGISI	
Dr. Öğr. Üyesi Fatih Okumuş	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Türkiye	HİL VAN’DAN MISIR APARTMANI’NA: MEHMET AKİF ERSOY’UN MISIR YILLARINDA ENTELEKTÜEL DÖNÜŞÜMÜ (1925– 1936)	
Dr. Öğr. Üyesi Ferhat Apuhan	Bingöl Üniversitesi, Türkiye	İSTİKLAL MARŞI’NIN KABULÜ SÜRECİ VE MEHMET AKİF’İN O SÜREÇTEKİ TAVRI ÜZERİNE BİR İNCELEME	
Dr. Öğr. Üyesi Zikrullah Aykaç	Muş Alparslan Üniversitesi, Türkiye	MEHMET ÂKİF’İN İRŞAD ENCÜMENİ ÜYELİĞİ VE FAALİYETLERİ	
Merve Can	İstanbul Üniversitesi, Türkiye	İSTİKLÂL MARŞI’NIN KABULÜNÜN BASINA YANSIMALARI	
Dr. Öğr. Üyesi Aysel Fedai	Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiye	MİLLÎ EGEMENLİĞİN HUKUKÎ VE TEMSİLÎ İNŞASI: 1921 ANAYASASI’NIN VE TÜRK İSTİKLÂL MARŞI’NIN KABULÜ	
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sadık Gür	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye	MEHMET AKİF ERSOY’UN MISIR HAYATI	

ZOOM ID: 844 6001 0824		Tarih: 12.03.2026	OTURUM-2
ZOOM ŞİFRE: 105105	Saat: 15 ³⁰ – 17 ³⁰		SALON-1
Oturum Başkanı: Doç. Dr. Fatma Koç			
Doç. Dr. Ahmet Faruk Yıldırım	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türkiye	BİR VAROLUŞ BİLDİRİSİ OLARAK İSTİKLÂL MARŞI	
Seyhan Pullukçu	Fatih İslam Seçen Bilim ve Sanat Merkezi, Türkiye	MİLLÎ DEĞERLERİN EĞİTİMİNDE DİJİTAL İZLER: İSTİKLAL MARŞI VE MEHMET AKİF ERSOY TEMALİ BİR PROJE DENEYİMİ	
Doç. Dr. Hilal Oytun Altun	Jagiellonian Üniversitesi, Polonya	ULUS İNŞASINA KARŞI MİLLET TANIMI: KURUCU METİN OLARAK İSTİKLAL MARŞI	
Dr. Murat Turan	Ardahan Üniversitesi, Türkiye	ULUS-DEVLET İNŞASINDA KURUCU BİR METİN OLARAK İSTİKLÂL MARŞI: TBMM ZABITLARI ÜZERİNDEN BİR İNCELEME	
Dr. Muhyettin Şentürk	Mersin Üniversitesi, Türkiye	İSTİKLAL MARŞI’NIN EKOLOJİK PERSPEKTİFTEN DEĞERLENDİRİLMESİ	
Doç. Dr. Fatma Koç	Adıyaman Üniversitesi, Türkiye	İSTİKLÂL MARŞI’NDAKİ NİTELEYİCİLERİN MEHMET AKİF ERSOY VE MİLLÎ KİMLİK DÜZLEMİNDEKİ ANALİZİ	
Öğr. Gör. Murat Gökmen Seda Gökmen	Düzce Üniversitesi, Türkiye	İSTİKLAL MARŞI’NIN DÖNÜŞÜMCÜ LİDERLİK BELİRMATLARI AÇISINDAN REVİLENMESİ	
Öğr. Gör. Hakan Akgöz	Mersin Üniversitesi, Türkiye	İSTİKLÂL MARŞI’NIN KABULÜNÜN 105. YILINDA MEHMET ÂKİF ERSOY’UN ŞİİRİNDE MİLLÎ BİRLİK VE BERABERLİK BİLİNCİ	

ZOOM ID: 844 6001 0824		Tarih: 12.03.2026	OTURUM-2
ZOOM ŞİFRE: 105105	Saat: 15 ³⁰ – 17 ³⁰		SALON-2
Oturum Başkanı: Doç. Dr. Hasan Emir Aktaş			
Dr. Zeynep Atılgan	Atatürk Üniversitesi, Türkiye	KURUCU BİR SİYASAL METİN OLARAK İSTİKLAL MARŞI: 12 MART 1921 TBMM GÖRÜŞMELERİNİN SÖYLEM ANALİZİ	
Doç. Dr. Mesut Şöhret Dr. Elif Asiye Başer	Gaziantep Üniversitesi, Türkiye Trakya Üniversitesi, Türkiye	TÜRK MİLLÎ MARŞININ TÜRK BAĞIMSIZLIK SAVAŞI'NIN KAZANILMASINDAKİ PSİKOLOJİK ETKİSİ	
Doç. Dr. Cüneyt Yılmaz	Onbeş Kasım Kıbrıs Üniversitesi, KKTC	İSTİKLÂL MARŞI'NIN ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE ULUS-DEVLET İNŞASI VE SİYASAL MEŞRUIYET ÜRETİMİNDEKİ ROLÜ	
Öğr. Gör. Dr. Nevzat Erdoğan	Muş Alparslan Üniversitesi, Türkiye	MİLLÎ MÜCADELE YILLARINDA ETKİLİ BİR TELKİN ARACI: İSTİKLÂL MARŞI KARTPOSTALLARI	
Doç. Dr. Gültəkin Atəş qızı Abdullayeva	Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti, Azərbaycan	MEHMET AKİF ERSOYUN “İSTİQLAL MARŞI”NDA VƏTƏN VƏ İSTİQLAL İDEYASI	
Doç. Dr. Hasan Emir Aktaş	Atatürk Üniversitesi, Türkiye	MEHMET AKİF ERSOY'UN ESERLERİNDE HALKÇILIK TELAKKİSİ	
Doç. Dr. Ayman Kole Emre Dağhan Tokgöz	Rauf Denktaş Üniversitesi, KKTC Ege Üniversitesi, Türkiye	ANKARA'DAN KIBRIS'A DOĞAN GÜNEŞ: İNGİLİZ SÖMÜRGESİ ALTINDA KIBRIS TÜRK TOPLUMU VE İSTİKLAL MARŞI	

ZOOM ID: 844 6001 0824		Tarih: 12.03.2026	OTURUM-2
ZOOM ŞİFRE: 105105	Saat: 15 ³⁰ – 17 ³⁰		SALON-3
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Abdullah Emin Çimen			
Prof. Dr. Abdullah Emin Çimen	İstanbul Üniversitesi, Türkiye	MEHMET AKİF ERSOY’UN FİKİR DÜNYASINDA “KUR’ÂNİYYÛN” AKIMININ YANSIMALARI	
Dr. Hami Akman	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye	MEHMET AKİF’İN SAFAHAT’INDA “TEVEKKÛL” KAVRAMI	
Öğr. Gör. Feryat Bulut	Ardahan Üniversitesi, Türkiye	İSTİKLÂL MARŞI’NDA MEDENİYET, İMAN VE DİRENİŞ SÖYLEMİ: MEHMED ÂKİF’İN FİKİR DÜNYASININ METNE YANSIMASI	
Öğr. Gör. Dr. Melek Coşgun Solak	Yozgat Bozok Üniversitesi, Türkiye	“KAN” İMGESİ: İSTİKLÂL MARŞI’NDA TOPLUMSAL BAĞIN SİMGESEL TEMELİ	
Raziye Kaya	Adıyaman Üniversitesi, Türkiye	SÖZÜN İSTİHKÂMI: 105. YILINDA İSTİKKLAL MARŞI’NIN ESTETİK VE AHLAKİ DİRENİŞİ	
Doç. Dr. Emin Cengiz	Şırnak Üniversitesi, Türkiye	İSTİKLÂL MARŞI’NIN ARAPÇA TERCÜMELERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	
Dr. Seyfullah Şahinoğlu	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Türkiye	TÜRKİYE’DE İSTİKLAL MARŞI’NIN DİN EĞİTİMİNDE YERİ VE ÖNEMİ	
Doç. Dr. Hasan Telli	Mersin Üniversitesi, Türkiye	MEHMET AKİF ERSOY’UN SAFAHATI’NDA HZ. PEYGAMBER VE SİYER REFERANSLARI	

ZOOM ID: 844 6001 0824		Tarih: 12.03.2026		OTURUM-2	
ZOOM ŞİFRE: 105105		Saat: 15 ³⁰ – 17 ³⁰		SALON-4	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Menekşe Seden Tapan-Broutin					
Doç. Dr. Mehmet Göktepe Dr. Yusuf Han		Gazi Üniversitesi, Türkiye		ÇAĞDAŞ SANAT PRATİĞİNDE ULUSAL BELLEK VE SEMBOLİZM: LİSANS RESİM ÖĞRENCİLERİNİN İSTİKLAL MARŞI YORUMLARI	
Dr. Öğr. Üyesi Selami Yeşilyurt		Atatürk Üniversitesi, Türkiye		BİYOLOJİ EĞİTİMİNDE ROL MODEL OLARAK BİR BİLİM İNSANI: VETERİNER HEKİM MEHMET AKİF ERSOY VE MESLEKİ ETİK	
Prof. Dr. Menekşe Seden Tapan-Broutin Dr. Naz Mardani		Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkiye		İSTİKLÂL MARŞI'NDA GEREKÇELENĐİRME ÖRÜNTÜLERİNİN TOULMİN MODELİ ÇERÇEVESİNDE ANALİZİ	
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Kaş		Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Türkiye		İSTİKLAL MARŞI'NDA ARAP BELAGATI'NIN İZLERİ	
Pınar Çiftci		Sakarya Üniversitesi, Türkiye		BERLİN MÜŞAHEDELERİNDEN TACEDDİN DERGÂHI'NA MEHMET ÂKİF ERSOY'UN BATI TASAVVURUNUN İSTİKLAL MARŞI'NDAKİ DÜŞÜNSEL VE MEKÂNSAL TEZAHÜRÜ	

ZOOM ID: 844 6001 0824		Tarih: 12.03.2026	OTURUM-2
ZOOM ŞİFRE: 105105	Saat: 15 ³⁰ – 17 ³⁰		SALON-5
Oturum Başkanı: Prof. Dr. İlkin Gulusoy			
Dr. Muhammed Tarık Ablak	Sakarya Üniversitesi, Türkiye	MEHMED ÂKİF'İN DİVAN EDEBİYATINA YAKLAŞIMI	
Dr. Öğr. Üyesi Könül Gulusoy Prof. Dr. İlkin Gulusoy	Kafkas Üniversitesi, Türkiye	MEHMET AKİF ERSOY'UN VE BAHTİYAR VAHABZADE'NİN “ALLAH” ADLI ŞİİRLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ	
Dr. Seval Altın	-	MEHMET AKİF ERSOY'UN ŞİİRİNDE İNSAN ONURUNU ZEDELEYEN YOKSULLUK	
Doç. Dr. Valiyeva Shukufa Chingiz gizi	AMEA Nizami Ganjavi adına Edebiyat Enstitüsü, Azerbaycan	MEHMET AKİF ERSOY VƏ EDVIN ORLINGTON ROBINZON YARADICILIĞINDA FƏRD PROBLEMATİKASI	
Dr. Öğr. Üyesi Nebi Seren	Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkiye	ULUSAL MARKALAŞMA PERSPEKTİFİNDEN ULUSAL MARŞLARIN DUYGUSAL İMZASI: NRC DUYGU SÖZLÜĞÜ İLE KARŞILAŞTIRMALI METİN MADENCİLİĞİ	

İÇİNDEKİLER

KONGRE KÜNYESİ	I
BİLİM KURULU	II
FOTOĞRAF GALERİSİ	III
KONGRE PROGRAMI	IV
İÇİNDEKİLER	V

ÖZET		
Yazar	Konu	No
Elif Nagihan Türköz	MEHMET ÂKİF ERSOY'UN MODERNLEŞME TASAVVURU: DİN, AHLAK VE TOPLUMSAL YENİDEN İNŞA	1
Ramazan Yıldırım	MEHMET AKİF ERSOY'A GÖRE YAHUDİLER	3
Songül Çakmak	KÜLTÜREL BELLEK VE MÜZİKAL TEMSİL BAĞLAMINDA İSTİKLAL MARŞI: MEHMET ÂKİF ERSOY'UN ŞİİRİNDE ULUSAL KİMLİĞİN SEMBOLİK İNŞASI	5
Cem Tuna	BİLİMLER VE SANATLAR BAĞLAMINDA JEAN-JACQUES ROUSSEAU VE MEHMET AKİF ERSOY'UN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ	7
Yusuf Tolga Ünker Nesibe Yazgan Uslu	TARİHİ FOTOĞRAFLARDA SAVAŞIN GÖSTERGEBİLİMSEL VE EDEBİ ANALİZİ: İSTİKLAL MARŞI VE MEHMETÇİK ÖRNEĞİ	9
Şenol Çarık	KABULÜNÜN 105. YILINDA İSTİKLAL MARŞI'NIN DİJİTAL MEDYADA TEMSİLİ ÜZERİNE ANALİZ	11
Sevinç Ertek	METAFORİK BAĞLAMDA TÜRKİYE VE AZERBAYCAN MİLLİ MARŞLARININ ORTAK DEĞERLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ VE KARŞILAŞTIRILMASI	13
Osman Türk	İSTİKLÂL MARŞI'NDA BULUNAN ÜNLEMLERİN MEHMET ÂKİF ERSOY VE MİLLÎ DEĞERLER BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ	15
Qanira Asgerova	STYLISTIC FEATURES OF VOCATIVES IN THE LANGUAGE OF MEHMET AKIF ERSOY	16
Nazlı Hatun Batur	YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE İSTİKLAL MARŞI'NIN DİLSEL, KÜLTÜREL VE DEĞER AKTARIMI AÇISINDAN ÖĞRETİM MATERYALİ OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ	17
Gülten Akgül İsmail Güven İsmail Bacaksız Özcan Çelik Yusuf Özkurt	ULUSUN VİCDANI OLARAK ŞAİR: MEHMET ÂKİF ERSOY VE DÜNYA EDEBİYATI	19
Mesut Usta	MEHMET AKİF ERSOY'UN "KÜFE" ŞİİRİNDE NESNE VE UZAMIN SEMİYOTİĞİ: TOPLUMSAL REALİZMİN GÖSTERGEBİLİMSEL İNŞASI	21
Rəhilə Hümətova	MEHMET AKİFİN "İSTİKLAL MARŞI" NDA FEİLİN ÖMR ŞƏKLİNİN POETİK İMKANLARI	22
Seriyye Gündoğdu	MEHMET AKİF ERSOY'UN BERLİN HATIRALARI'NDA GELİŞMİŞ TÜRKİYE İDEALİ VE BATI ALGISİ	24
Fatih Okumuş	HİLVAN'DAN MİSİR APARTMANI'NA: MEHMET AKİF ERSOY'UN MİSİR YILLARINDA ENTELEKTÜEL DÖNÜŞÜMÜ (1925–1936)	25
Zikrullah Aykaç	MEHMET ÂKİF'İN İRŞAD ENCÜMENİ ÜYELİĞİ VE FAALİYETLERİ	27

Merve Can	İSTİKLÂL MARŞI'NIN KABULÜNÜN BASINA YANSIMALARI	29
Mehmet Sadık Gür	MEHMET AKİF ERSOY'UN MISIR HAYATI	30
Seyhan Pullukçu	MİLLÎ DEĞERLERİN EĞİTİMİNDE DİJİTAL İZLER: İSTİKLAL MARŞI VE MEHMET AKİF ERSOY TEMALI BİR PROJE DENEYİMİ	31
Hilal Oytun Altun	ULUS İNŞASINA KARŞI MİLLET TANIMI: KURUCU METİN OLARAK İSTİKLAL MARŞI	33
Muhyettin Şentürk	İSTİKLAL MARŞI'NIN EKOLOJİK PERSPEKTİFTEN DEĞERLENDİRİLMESİ	35
Mesut Şöhret Elif Asiye Başer	TÜRK MİLLÎ MARŞININ TÜRK BAĞIMSIZLIK SAVAŞI'NIN KAZANILMASINDAKİ PSİKOLOJİK ETKİSİ	37
Nevzat Erdoğan	MİLLÎ MÜCADELE YILLARINDA ETKİLİ BİR TELKİN ARACI: İSTİKLÂL MARŞI KARTPOSTALLARI	39
Gültekin Atış qızı Abdullayeva	MEHMET AKİF ERSOYUN “İSTİKLAL MARŞI”NDA VƏTƏN VƏ İSTİKLAL İDEYASI	41
Ayman Kole Emre Dağhan Tokgöz	ANKARA'DAN KIBRIS'A DOĞAN GÜNEŞ: İNGİLİZ SÖMÜRGESİ ALTINDA KIBRIS TÜRK TOPLUMU VE İSTİKLAL MARŞI	43
Hami Akman	MEHMET AKİF'İN SAFAHAT'INDA “TEVEKKÜL” KAVRAMI	45
Feryat Bulut	İSTİKLÂL MARŞI'NDA MEDENİYET, İMAN VE DİRENİŞ SÖYLEMİ: MEHMET AKİF'İN FİKİR DÜNYASININ METNE YANSIMASI	47
Melek Coşgun Solak	“KAN” İMGESİ: İSTİKLÂL MARŞI'NDA TOPLUMSAL BAĞIN SİMGESEL TEMELİ	49
Raziye Kaya	SÖZÜN İSTİHKÂMI: 105. YILINDA İSTİKLAL MARŞI'NIN ESTETİK VE AHLAKİ DİRENİŞİ	51
Hasan Telli	MEHMET AKİF ERSOY'UN SAFAHATI'NDA HZ. PEYGAMBER VE SİYER REFERANSLARI	53
Mehmet Göktepe Yusuf Han	ÇAĞDAŞ SANAT PRATİĞİNDE ULUSAL BELLEK VE SEMBOLİZM: LİSANS RESİM ÖĞRENCİLERİNİN İSTİKLAL MARŞI YORUMLARI	55
Selami Yeşilyurt	BİYOLOJİ EĞİTİMİNDE ROL MODEL OLARAK BİR BİLİM İNSANI: VETERİNER HEKİM MEHMET AKİF ERSOY VE MESLEKİ ETİK	57
Menekşe Seden Tapan-Broutin Naz Mardani	İSTİKLÂL MARŞI'NDA GEREKÇELENĐİRME ÖRÜNTÜLERİNİN TOULMİN MODELİ ÇERÇEVESİNDE ANALİZİ	59
Muhammed Tarık Ablak	MEHMET AKİF'İN DİVAN EDEBİYATINA YAKLAŞIMI	61
Könül Gulusoy İlkin Gulusoy	MEHMET AKİF ERSOY'UN VE BAHTİYAR VAHABZADE'NİN “ALLAH” ADLI ŞİİRLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ	63

Tam metin

Mustafa Karabulut	İSTİKLAL MARŞI'NI ALLAH'IN MÜSLÜMANLARA VAADİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRME	66
Mustafa Hamurlu	MEHMET ÂKİF ERSOY'UN KIRAAT İLMİNE VUKUFİYETİ VE KIRAAT TERCİHİ	70
Ömer Faruk Kırmıt	MEHMET AKİF ERSOY'UN MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE BALIKESİR VE KASTAMONU CAMİİLERİNDE VERDİĞİ VAAZLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	76
Metin Akız	BİR VAZGEÇİŞİN TARİHİ: MEHMET AKİF ERSOY'UN KUR'AN MEALİ TEŞEBBÜSÜ VE ERKEN CUMHURİYET'TE DİN POLİTİKALARI	83
İsmail Eraslan	İSTİKLÂL MARŞI'NIN RİTMİK YAPISI VE KOLEKTİF BELLEK ÜRETİMİ: SES TEMELLİ BİR KÜLTÜREL ANALİZ	90
Osman Oral	MEHMET AKİF ERSOY'UN "İMAN VE SÂLİH AMEL" İFADELERİNİN TERCÜMESİ	100
Ülkü Hayriye İnci	AKİF DİZİSİNDE İSTİKLAL MARŞI'NIN SİNEMASAL TEMSİLİ VE ULUSAL KİMLİĞİN İNŞASI	106
Arif Esen Baykurt	TOPLUMSAL HAFIZA BAĞLAMINDA MEHMET AKİF ERSOY PUL İLLÜSTRASYONLARI	119
Muazzez Çakır Aydın	İSTİKLAL MARŞI'NDA KÜLTÜREL KİMLİK VE KOLEKTİF BELLEK: TASARIM VE GÖRSEL KÜLTÜR PERSPEKTİFİ	126
Mehmet Keskin	MEHMET AKİF'İN SAFAHAT'INDA DİL, İLETİŞİM VE TOPLUMSAL SORUMLULUK	136
Sadakat Hasanova	MEHMET AKİF ERSOY POEZİSİNİN SİNTAKSİSİ	146
Yusuf Kasimi Ömer Gökhan Ulum	FAITH, NATION, AND RESISTANCE: A SOCIOLINGUISTIC READING OF IDEOLOGY IN THE TURKISH NATIONAL ANTHEM	152
Gülcan Korkmaz	SYMBOLIC LANGUAGE AND THE CONSTRUCTION OF NATIONAL MEMORY IN THE TURKISH NATIONAL ANTHEM	164
Yusuf Suiçmez	MEHMET AKİF ERSOY'UN "ASIM'IN NESLİ" İDEALİ: SOSYOLOJİK TEMELLERİ VE GÜNÜMÜZ DEĞERLER EĞİTİMİ BAĞLAMINDA YENİDEN YORUMU	167
Ferhat Apuhan	İSTİKLAL MARŞI'NIN KABULÜ SÜRECİ VE MEHMET AKİF'İN O SÜREÇTEKİ TAVRI ÜZERİNE BİR İNCELEME	176
Aysel Fedai	MİLLÎ EGEMENLİĞİN HUKUKÎ VE TEMSİLÎ İNŞASI: 1921 ANAYASASI'NIN VE TÜRK İSTİKLÂL MARŞI'NIN KABULÜ	185
Ahmet Faruk Yıldırım	BİR VAROLUŞ BİLDİRİSİ OLARAK İSTİKLÂL MARŞI	192
Murat Turan	ULUS-DEVLET İNŞASINDA KURUCU BİR METİN OLARAK İSTİKLÂL MARŞI: TBMM ZABITLARI ÜZERİNDEN BİR İNCELEME	199
Murat Gökmen Seda Gökmen	İSTİKLAL MARŞI'NIN DÖNÜŞÜMCÜ LİDERLİK BELİRMATLARI AÇISINDAN REVİLENMESİ	207
Hakan Akgöz	İSTİKLÂL MARŞI'NIN KABULÜNÜN 105. YILINDA MEHMET AKİF ERSOY'UN ŞİİRİNDE MİLLÎ BİRLİK VE BERABERLİK BİLİNCİ	223
Zeynep Atılgan	KURUCU BİR SİYASAL METİN OLARAK İSTİKLAL MARŞI: 12 MART 1921 TBMM GÖRÜŞMELERİNİN SÖYLEM ANALİZİ	226
Cüneyt Yılmaz	İSTİKLÂL MARŞI'NIN ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE ULUS-DEVLET İNŞASI VE SİYASAL MEŞRUIYET ÜRETİMİNDEKİ ROLÜ	231
Hasan Emir Aktaş	MEHMET AKİF ERSOY'UN ESERLERİNDE HALKÇILIK TELAKKİSİ	245

Abdullah Emin Çimen	MEHMET AKİF ERSOY'UN FİKİR DÜNYASINDA “KUR'ÂNİYYÛN” AKIMININ YANSIMALARI	252
Emin Cengiz	İSTİKLÂL MARŞI'NIN ARAPÇA TERCÜMELERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	259
Seyfullah Şahinoğlu	TÜRKİYE'DE İSTİKLAL MARŞI'NIN DİN EĞİTİMİNDE YERİ VE ÖNEMİ	272
Ayşe Kaş	İSTİKLAL MARŞI'NDA ARAP BELAGATI'NIN İZLERİ	284
Pınar Çiftci	BERLİN MÜŞAHEDELERİNDEN TACEDDİN DERGÂHI'NA MEHMET ÂKİF ERSOY'UN BATI TASAVVURUNUN İSTİKLAL MARŞI'NDAKİ DÜŞÜNSEL VE MEKÂNSAL TEZAHÜRÜ	290
Seval Altın	MEHMET AKİF ERSOY'UN ŞİİRİNDE İNSAN ONURUNU ZEDELEYEN YOKSULLUK	296
Valiyeva Shukufa Chingiz gizi	MEHMET AKİF ERSOY VƏ EDVIN ORLINGTON ROBINZON YARADICILIĞINDA FƏRD PROBLEMATİKASI	302
Nebi Seren	ULUSAL MARKALAŞMA PERSPEKTİFİNDEN ULUSAL MARŞLARIN DUYGUSAL İMZASI: NRC DUYGU SÖZLÜĞÜ İLE KARŞILAŞTIRMALI METİN MADENCİLİĞİ	308
Fatma KOÇ	İSTİKLÂL MARŞI'NDAKİ NİTELEYİCİLERİN MEHMET AKİF ERSOY VE MİLLÎ KİMLİK DÜZLEMİNDEKİ ANALİZİ	319

THE CONCEPTION OF MODERNIZATION IN MEHMET AKİF ERSOY: RELIGION, MORALITY, AND SOCIAL RECONSTRUCTION

MEHMET ÂKİF ERSOY'UN MODERNLEŞME TASAVVURU: DİN, AHLAK VE TOPLUMSAL YENİDEN İNŞA

Elif Nagihan TÜRKÖZ

Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi,

ORCID: 0000-0002-0537-1041

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Türk düşünce ve edebiyat hayatının önemli isimlerinden biri olan Mehmet Akif Ersoy'un modernleşme fikrine yaklaşımını tarihsel ve düşünsel bağlamı içerisinde incelemektir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemi ve erken Cumhuriyet sürecinde yoğunlaşan modernleşme tartışmaları, siyasal ve kurumsal dönüşümlerle birlikte kültürel ve ahlaki bir yeniden yapılanmaya da dikkat çekmiştir. Bu bağlamda Mehmet Âkif, modernleşme meselesine bütünüyle Batıcı bir perspektiften ya da katı bir gelenekçilik üzerinden yaklaşmamıştır. Mehmet Âkif, İslam ahlakı ve toplumsal sorumluluk ekseninde özgün bir modernleşme tasavvuru geliştirmiştir. O, Batı'nın ilim ve fennini almayı savunmuş, bunun körü körüne bir kültürel aktarım şeklinde gerçekleşmesine ise karşı çıkmıştır. Bu yaklaşım, onun modernleşmeyi seçici ve eleştirel bir süzgeçten geçiren bir düşünür olduğunu göstermektedir. Özellikle *Safahat*'ta dile getirmiş olduğu toplumsal eleştiriler, geri kalmışlığın nedenlerini tembellik, cehalet ve ahlaki zafiyet gibi içsel unsurlarla ilişkilendirmektedir. Bunlara çözüm olarak ise çalışkanlık, disiplin, iman ve ahlaki dirilişi önermektedir. Bu çalışma kapsamında Mehmet Âkif'in eserleri üzerinden modernleşme anlayışı analiz edilecektir. Onun düşüncesinde din ile ilerleme arasında zorunlu bir karşıtlık bulunmadığı iddiası vardır. Bununla birlikte Âkif, İslam'ın doğru anlaşıldığında toplumsal gelişmenin önünü açacak bir dinamik sunduğunu savunmaktadır. Dolayısıyla Âkif'in modernleşme fikri, gelenek ile yenilik arasında bir uzlaşma arayışı olarak değerlendirilebilir. Kısacası bu çalışma, Mehmet Akif Ersoy'un modernleşme konusundaki yaklaşımını bütüncül bir perspektifle ele almayı hedeflemektedir. Böylece geç Osmanlı ve erken Cumhuriyet dönemi düşünce hayatında modernleşme tartışmalarına özgün bir katkı sunan Âkif'in entelektüel konumu daha net bir şekilde ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, modernleşme, İslamcılık, Batılılaşma, ahlak, ilerleme.

Abstract

This study aims to examine the approach of Mehmet Akif Ersoy to the idea of modernization within its historical and intellectual context. The debates on modernization that intensified during the late Ottoman period and the early Republican era drew attention not only to political and institutional transformations but also to processes of cultural and moral restructuring. In this context, Mehmet Âkif neither adopted an entirely Westernist perspective nor adhered to a rigid traditionalism. Instead, he developed an original conception of modernization grounded in Islamic morality and a sense of social responsibility. Mehmet Âkif advocated adopting Western science and technology, while opposing their uncritical and wholesale cultural imitation. This stance demonstrates that he approached modernization through a selective and critical framework. Particularly in *Safahat*, his social critiques associate the causes of backwardness with internal factors such as indolence, ignorance, and moral weakness. As remedies, he emphasized diligence, discipline, faith, and moral revival. Within the scope of this study, Mehmet Âkif's understanding of modernization will be analyzed through his major works. In his thought, there is no necessary contradiction between religion and progress. On the contrary, Âkif argued that when properly understood, Islam offers a dynamic force capable of fostering social development. Therefore, his conception of modernization may be interpreted as an attempt to reconcile tradition and

innovation. In sum, this study seeks to address Mehmet Âkif Ersoy's approach to modernization from a holistic perspective. In doing so, it aims to clarify his intellectual position as a significant contributor to modernization debates in the late Ottoman and early Republican periods.

Keywords: Mehmet Âkif Ersoy, modernization, Islamism, Westernization, morality, progress.

MEHMET AKİF ERSOY'A GÖRE YAHUDİLER

Dr. Ramazan Yıldırım

Şanlıurfa/Haliliye Müftüsü. Dinler Tarihi, **ORCID:** 0009-0002-6762-9041

ÖZET

Osmanlının son dönemi ile Cumhuriyetin ilk yıllarını kapsayan bir ömür yaşayan Mehmet Akif Ersoy kendi zamanının ilim, fikir ve aksiyon adamı olarak birçok alanda kalem oynatmış, yaşantısı ile de önemli etkiler bırakmıştır. Bundan dolayı da günümüze kadar, birbirinden farklı olan alanlardaki disiplinler tarafından hayatı ele alınmış, birçok konudaki görüş, düşünce ve duruşları incelenerek ortaya konulmuştur. Bu çalışma da istiklal şairinin Yahudiler hakkındaki görüş ve kanaatlerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Çalışma, şairin tek ve en önemli eseri olan Safahat'ı merkeze alarak konuyu ele almaktadır. Safahat'ta "Yahudiler" başlığı altında özel ve bağımsız bir bölüm bulunmamaktadır. Ancak bazı şiirlerde Yahudilerle ilgili direkt, dolaylı veya dönemin siyasi atmosferi çerçevesinde geçen ifade ve cümleler şairin kanaati hakkında bizlere fikir vermektedir.

Bu anlamda bakıldığında şairin konuya yaklaşımının üç farklı bağlamda olduğunu görmek mümkündür. *Dini Bağlam:* Bu bağlamda Akif Kur'an ile Hadislerde geçen ifade ve kıssalar çerçevesinde İsrailoğullarına atıflar yapar, konuya daha çok dini ve ahlaki bir yaklaşım ile değinir. *Siyasi Bağlam:* Bu bağlamda Akif Osmanlı'nın son dönemindeki siyasi çözülme, emperyalizm ve Filistin meselesi gibi konuları anlatırken Yahudilere göndermelerde bulunur ve onların durumlarını anlatır. *Toplumsal Eleştiri Bağlamı:* Bu bağlamda ise Akif, toplumdaki ahlaki yozlaşma, Batı taklitçiliği ve ümmetin dağılıklığı, geri kalmışlığı gibi konuları işlerken, bazen dönemin yaygın söylemleri doğrultusunda Yahudilere değinir ve onlar hakkında eleştirel cümleler kullanır. Çalışmada bu üç bağlam doğrultusunda Akif'in, dini metinlerde geçen anlatımlar üzerinden, dönemin politik şartları bağlamında, ümmet bilinci ve İslam birliği perspektifinden ortaya koyduğu görüş ve düşünceleri, kendi şiirlerinden olan alıntılar eşliğinde ele alınarak, konu hakkındaki düşüncesi ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Yahudiler, Safahat, Din, Ümmet.

THE JEWS ACCORDING TO MEHMET AKİF ERSOY

ABSTRACT

Mehmet Akif Ersoy, who lived through the final period of the Ottoman Empire and the early years of the Republic, was a prominent intellectual, thinker, and man of action who wrote extensively in various fields and left a significant impact through both his works and his life. For this reason, his life has been examined up to the present by scholars from different disciplines, and his views, ideas, and positions on numerous issues have been analyzed and presented. This study aims to explore and articulate the views and evaluations of the poet of the Turkish National Anthem concerning the Jews. The subject is examined with primary reference to Safahat, his principal and most influential work. In Safahat, there is no independent or specifically titled section devoted to "The Jews." Nevertheless, certain poems contain expressions and statements referring to Jews—whether directly, indirectly, or within the framework of the political climate of the period—which provide insight into the poet's perspective.

When examined in this light, it is possible to observe that the poet's approach to the subject may be understood within three distinct contexts. In the religious context, Akif makes references to the Children of Israel within the framework of narratives and expressions found in the Qur'an and Hadith, addressing the issue primarily from a theological and moral perspective. In the political context, while discussing matters such as the political disintegration of the late Ottoman Empire, imperialism, and the Palestine question, Akif makes references to Jews and comments on their position within these developments. In the context of social criticism, Akif addresses themes such as moral degeneration in society, imitation

of the West, and the disunity and backwardness of the ummah; in doing so, and at times in line with the prevalent discourse of the period, he refers to Jews and employs critical expressions concerning them. In this study, within the framework of these three contexts, Akif's views and ideas—articulated through references to religious narratives, shaped by the political conditions of his time, and grounded in the perspective of ummah consciousness and Islamic unity—are examined through quotations from his poems, with the aim of presenting his perspective on the subject in a contextualized and analytically coherent manner.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, Jews, Safahat, Religion, Ummah.

KÜLTÜREL BELLEK VE MÜZİKAL TEMSİL BAĞLAMINDA İSTİKLÂL MARŞI: MEHMET ÂKİF ERSOY'UN ŞİİRİNDE ULUSAL KİMLİĞİN SEMBOLİK İNŞASI

CULTURAL MEMORY AND MUSICAL REPRESENTATION IN THE CONTEXT OF THE
TURKISH NATIONAL ANTHEM: THE SYMBOLIC CONSTRUCTION OF NATIONAL
IDENTITY IN THE POETRY OF MEHMET ÂKİF ERSOY

Doç. Dr. Songül ÇAKMAK

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türk Müziği Devlet Konservatuvarı, Van/Türkiye. ORCID: 0000-0002-5781-2814.

ÖZET

Bu çalışma, Mehmet Âkif Ersoy tarafından kaleme alınan ve 1921 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından millî marş olarak kabul edilen İstiklal Marşı'nı kültürel bellek ve müzikal temsil bağlamında incelemektedir. Çalışma, marşı yalnızca tarihsel bir metin ya da ulusal bir sembol olarak değil; ulusal kimliğin sembolik inşasında merkezi rol oynayan çok katmanlı bir kültürel temsil alanı olarak değerlendirmektedir. Bu çerçevede marş hem poetik bir metin hem de kamusal performans aracılığıyla kolektif hafızayı yeniden üreten bir kültürel pratik olarak ele alınmaktadır. Mevcut literatürde İstiklâl Marşı ağırlıklı olarak metin merkezli çözümlemeler çerçevesinde ele alınmış; marşın müzikal ve performatif boyutlarının ulusal kimliğin inşa süreçleri bağlamında bütüncül ve disiplinlerarası bir yaklaşımla değerlendirilmesi ise görece sınırlı kalmıştır. Bu çalışma, söz konusu boşluğu doldurmayı ve metin-müzik-performans etkileşimini kimlik kurucu bir temsil alanı olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş ve yöntem olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. İstiklal Marşı'nın metni, ilgili literatür ve kuramsal çerçeve doğrultusunda analiz edilmiştir. Kültürel temsil kuramı, kolektif hafıza çalışmaları, sözlü kültür yaklaşımları ve müzik antropolojisi perspektifleri bir araya getirilerek marşın metinsel, müzikal ve performatif boyutları çözümlenmiştir.

Elde edilen bulgular, marşın retorik yapısı, metaforik dili ve dinî-millî referansları aracılığıyla ulusal kimliği tarihsel ve metafizik bir zeminde temellendirdiğini göstermektedir. Ayrıca marşın eğitim kurumlarında, resmî törenlerde ve kamusal alanlarda tekrar eden performansının, kolektif belleğin ritüel yoluyla yeniden üretimini sağladığı tespit edilmiştir. Çalışma, müziğin temsil üretme kapasitesi ve toplumsal aidiyet inşasındaki işlevi dikkate alındığında İstiklal Marşı'nın bir "ulusal ses hafızası" oluşturduğu sonucuna ulaşmaktadır.

Sonuç olarak bu araştırma, İstiklal Marşı'nı kültürel bellek ve müzikal temsil perspektifinden yeniden değerlendirerek Mehmet Âkif Ersoy'un şiirinde ulusal kimliğin sembolik inşasına disiplinlerarası bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstiklal Marşı, Mehmet Âkif Ersoy, kültürel bellek, müzikal temsil, performatif temsil, ulusal kimlik, kolektif hafıza, ulusal ses hafızası, sembolik inşa, milliyetçilik kuramı.

ABSTRACT

This study examines the Turkish National Anthem (İstiklal Marşı), written by Mehmet Âkif Ersoy and officially adopted as the national anthem by the Grand National Assembly of Turkey in 1921, within the framework of cultural memory and musical representation. The study approaches the anthem not merely as a historical text or a national symbol, but as a multilayered field of cultural representation that plays a central role in the symbolic construction of national identity. In this context, the anthem is analyzed both as a poetic text and as a cultural practice that reproduces collective memory through public performance.

In the existing literature, the Turkish National Anthem has predominantly been addressed through text-centered analyses, while its musical and performative dimensions have been comparatively underexplored within the broader framework of national identity construction. This study seeks to fill this gap by examining the interaction between text, music, and performance as a constitutive field of identity formation.

A qualitative research approach was adopted, and document analysis was employed as the primary method. The text of the anthem was analyzed in light of relevant literature and theoretical frameworks. Perspectives from cultural representation theory, collective memory studies, oral tradition approaches, and music anthropology were integrated to examine the textual, musical, and performative dimensions of the anthem.

The findings indicate that through its rhetorical structure, metaphorical language, and religious-national references, the anthem grounds national identity on both historical and metaphysical foundations. Furthermore, its repeated performance in educational institutions, official ceremonies, and public spaces functions as a ritual mechanism for the reproduction of collective memory. Considering the representational capacity of music and its role in constructing social belonging, the study concludes that the Turkish National Anthem produces a form of “national sonic memory.”

In conclusion, this research reevaluates the Turkish National Anthem from the perspectives of cultural memory and musical representation and offers an interdisciplinary contribution to understanding the symbolic construction of national identity in Mehmet Âkif Ersoy’s poetry.

Keywords: Turkish National Anthem, Mehmet Âkif Ersoy, cultural memory, musical representation, performative representation, national identity, collective memory, national sonic memory, symbolic construction, nationalism theory.

BİLİMLER VE SANATLAR BAĞLAMINDA JEAN-JACQUES ROUSSEAU VE MEHMET AKİF ERSOY'UN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Cem TUNA

Prof. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, ORCID:
0000-0002-6846-8676

ÖZET

Jean-Jacques Rousseau, Aydınlanma dönemi filozoflarından. Aydınlanma hareketinin getirdiği gelişmeleri hem olumlu karşılamış hem de sakıncalı ve tehlikeli görerek eleştirel bir görüş ortaya koymuştur. Rousseau, yazmış olduğu Bilimler ve Sanatlar Üzerine Söylev adlı eseriyle adeta ilerlemeye savaş açmıştır. Ona göre; bilimlerin ve sanatların gelişmesi ahlakın düzelmesine yardım etmemiş, bilakis ahlakı zehirlemiştir. Medeniyet bir aldatmaca, bir yalandır. Medeniyet çiçeklerle örtülü zincirlerden oluşur ve insanı esir eder, esaret getirir. Öyle aldatıcıdır ki; insanlara köleliklerini sevdirebilir. Medeni insan yapmacık, zayıf, ikiyüzlüdür. Medeniyet süslü fakat yapaydır, zayıf ve aldatıcıdır. Medeni olmada maske takılır, bunun sonucunda samimi dostluk bulunmaz. Saygı, güven olmaz, bunun yerine şüphe, korku, ihanet bir maskenin ardında gizlenir. Bilim ve sanatların çocuğu olan lüks, hem devleti hem de bireyi zayıflatır. Gerçek bilgeliğin vicdanda, gerçek felsefe iç sesi dinlemektir. Batı; erdemi, sahiciliği ve vicdanı kaybetmiştir.

İstiklal Marşı Şairimiz Mehmet Akif Ersoy bütün hayatını milli ve manevi değerleri yaşamaya ve yaşatmaya adanmış örnek bir şahsiyettir. Hayatının merkezinde Kur'an'a, İslam'a yer vermiş, onu okumayı, anlamayı, anlatmayı, öğretmeyi bir görev bilmiştir. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine dayalıdır. Bu konuda Rousseau ve Ersoy'un eserleri incelenmiş ve görüşler karşılaştırmalı incelenmiştir.

Bulgular ve sonuçların bazılarına göre; Mehmet Akif Ersoy eserlerinde Batı'nın ilminin ve sanatının her milletin kendinde, özünde yoğunlaşarak alınmasını ister. Batı medeniyetinin "ahlâkını, sosyal ve insanî ilişkilerini" alınacaklar değil, atılacaklar hanesine koyarken Batı'yı yapan ve Batı'nın yaptığı bilim, sanat ve teknolojinin alınması gerekli şeyler olduğunu dile getirmektedir. Batı'dan gelen bilim ve sanatı alan, maskaralıkları, kötülükleri, eşyaları- kapıdan kovan Japonlar ilerleme kaydetmiştir. Japonya'ya medeniyet sadece fenniyle girebilmiştir. O da sadece yöneticilerin izin verdiği ölçüde gerçekleşmiştir.

Rousseau ve Ersoy'un benzer ve farklı fikirleri tartışma ve sonuç bölümünde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilimler ve Sanatlar, Jean-Jacques Rousseau, Mehmet Akif Ersoy, Safahat.

AN EXAMINATION OF THE VIEWS OF JEAN-JACQUES ROUSSEAU AND MEHMET AKİF ERSOY IN THE CONTEXT OF SCIENCES AND ARTS

ABSTRACT

Jean-Jacques Rousseau was one of the philosophers of the Enlightenment period. While he welcomed some of the developments brought about by the Enlightenment movement, he also regarded them as problematic and dangerous, putting forward a critical perspective. With his work Discourse on the Sciences and Arts, Rousseau virtually declared war on the idea of progress. According to him, the advancement of the sciences and the arts did not contribute to the improvement of morality; on the contrary, it poisoned it. Civilization is a deception, a lie. It consists of chains covered with flowers that enslave human beings and bring servitude. It is so deceptive that it makes people love their own slavery. The civilized person is artificial, weak, and hypocritical. Civilization is ornate yet artificial, frail, and misleading. Being civilized requires wearing a mask, and as a result, sincere friendship cannot be found.

There is no respect or trust; instead, suspicion, fear, and betrayal are hidden behind a mask. Luxury, the offspring of the sciences and the arts, weakens both the state and the individual. True wisdom resides in conscience; true philosophy is listening to one's inner voice. The West has lost virtue, authenticity, and conscience.

Our National Anthem poet, Mehmet Akif Ersoy, is an exemplary figure who devoted his entire life to living and sustaining national and spiritual values. He placed the Qur'an and Islam at the center of his life and regarded reading, understanding, explaining, and teaching it as a duty. The study is based on document analysis, one of the qualitative research methods. In this context, the works of Rousseau and Ersoy were examined and their views were comparatively analyzed.

According to some of the findings and conclusions, Mehmet Akif Ersoy argues in his works that Western science and art should be adopted only after being internalized and harmonized with each nation's own essence. While he places Western civilization's "morality and its social and human relations" in the category of what should be discarded, he states that the science, art, and technology that made the West what it is are the elements that must be adopted. The Japanese, who adopted Western science and art while rejecting its buffoonery, vices, and excesses, made progress. Civilization was able to enter Japan only through science, and even then, only to the extent permitted by its rulers.

The similar and differing ideas of Rousseau and Ersoy are discussed in the discussion and conclusion section.

Keywords: Sciences and Arts, Jean-Jacques Rousseau, Mehmet Akif Ersoy, Safahat.

TARİHİ FOTOĞRAFLARDA SAVAŞIN GÖSTERGEBİLİMSEL VE EDEBİ ANALİZİ: İSTİKLAL MARŞI VE MEHMETÇİK ÖRNEĞİ

Yusuf Tolga ÜNKER

Dr. Öğr. Üyesi, İletişim Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, Avrasya Üniversitesi, Trabzon,
ORCID No: 0000-0001-7306-1224

Nesibe YAZGAN USLU

Öğr. Gör. Dr., Beykoz Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü, Türkçe
Hazırlık Programı Ana Bilim Dalı, İstanbul, ORCID No: 0000-0002-7327-4040

ÖZET

Bu çalışma, Milli Şairimiz Mehmet Akif Ersoy tarafından kaleme alınan İstiklal Marşı'nın mısraları ile marşın yazıldığı tarihi arka planı oluşturan; Balkan Savaşları, Çanakkale Savaşı, Filistin Cephesi ve Sarıkamış Harekâtı gibi kritik öneme sahip mücadelelerde yer almış Mehmetçiğin başka bir deyişle isimli kahramanların arşiv fotoğrafları arasındaki anlamsal ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. İstiklal Marşı, sadece bir bağımsızlık metni değil, aynı zamanda söz konusu dönemin sosyo-politik, askeri ve insani durumunu da yansıtan edebi bir belgedir.

Araştırma kapsamında, Türk ordusunun neferlerini yansıtan tarihi fotoğraflar, Roland Barthes'in 'düzanlam' (denotation) ve 'yananlam' (connotation) kavramları çerçevesinde göstergebilim yöntemiyle ele alınacaktır. Analiz süreci, Barthes'in izleyiciyi sarsan ve fotoğrafla kişisel bir bağ kurmasını sağlayan 'punctum' kavramı üzerinden detaylandırılarak derinleştirilecektir. Örneğin, bir askerin yırtık çarığındaki detay veya bakışlarındaki derin hüznün gibi 'punctum' noktaları, mısralardaki epik anlatının bireysel trajedilerle nasıl bütünleştiğini somutlaştıracaktır.

Çalışmada özellikle, İstiklal Marşı'nda geçen '*Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı*' ve '*Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın*' gibi mısralarda belirginleşen 'şehadet' ve 'vatan' temalarının; cephe'deki askerlerin fiziksel koşulları ve vakur duruşlarıyla olan semantik örtüşmesi irdelenecektir. Fotoğraf seçiminde, anın doğallığını koruyan, kurgudan uzak ve dönemin ruhunu en yalın haliyle yansıtan arşiv fotoğrafları temel kriter olarak belirlenmiştir. Edebi çözümleme ve göstergebilim yöntemlerine baş vurularak ele alınacak olan bu analiz, İstiklal Marşı'nın sahip olduğu epik ruhun, tarihi gerçekler ile örtüşmesini, disiplinler arası bir perspektifle ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu çalışma, İstiklal Marşı'nın taşıdığı kolektif ruhun, tarihi gerçekler ile ne şekilde bir araya geldiğini bilimsel bir zeminde ortaya koymayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: İstiklal Marşı, Mehmet Akif Ersoy, Göstergebilim, Savaş Fotoğrafları, İsimli Kahramanlar, Mehmetçik, Roland Barthes, Punctum, Edebi Analiz.

SEMIOTIC AND LITERARY ANALYSIS OF WAR IN HISTORICAL PHOTOGRAPHS: THE EXAMPLE OF THE TURKISH NATIONAL ANTHEM AND THE TURKISH SOLDIER

ABSTRACT

This study aims to examine the semantic relationship between the verses of the Turkish National Anthem, written by our National Poet Mehmet Akif Ersoy, and the archival photographs of the Turkish soldiers—in other words, the unsung heroes—who participated in critically important struggles such as the Balkan Wars, the Gallipoli Campaign, the Palestine Front, and the Sarıkamış Operation, which formed the historical background in which the anthem was written. The National Anthem is not only a

text of independence but also a literary document reflecting the socio-political, military, and humanitarian conditions of the period.

Within the scope of the research, historical photographs depicting the soldiers of the Turkish army will be analyzed using the semiotic method within the framework of Roland Barthes' concepts of 'denotation' and 'connotation'. The analysis process will be deepened and elaborated upon through Barthes' concept of 'punctum,' which shakes the viewer and allows them to establish a personal connection with the photograph. For example, 'punctum' points such as the detail in a soldier's tattered boots or the deep sadness in his gaze will concretize how the epic narrative in the verses is integrated with individual tragedies.

In particular, the study will examine the semantic overlap between the themes of 'martyrdom' and 'homeland,' as evident in verses from the Turkish National Anthem such as 'You are the son of a martyr, do not offend, it is a pity, your father' and 'Shield your body, let this shameless attack stop' and the physical conditions and dignified stance of the soldiers on the front lines. In the selection of photographs, archival photographs that preserve the naturalness of the moment, are free from staging and reflect the spirit of the era in its simplest form were determined as the basic criteria. This analysis, which will be approached using literary analysis and semiotics methods, aims to reveal, from an interdisciplinary perspective, how the epic spirit of the Turkish National Anthem aligns with historical realities. This study aims to scientifically demonstrate how the collective spirit embodied in the National Anthem is intertwined with historical facts.

Keywords: Turkish National Anthem, Mehmet Akif Ersoy, Semiotics, War Photographs, Nameless Heroes, Turkish Soldier, Roland Barthes, Punctum, Literary Analysis.

İSTİKLÂL MARŞI
VE MİLLÎ ŞAİRİMİZ
MEHMED ÂKİF ERSOY
6. Uluslararası Sempozyumu

KABULÜNÜN 105. YILINDA İSTİKLÂL MARŞI'NIN DİJİTAL MEDYADA TEMSİLİ ÜZERİNE ANALİZ

Dr. Öğretim Üyesi Şenol ÇARIK

ORCID ID: 0000-0002-5172-3976

ÖZET

Bu çalışma, İstiklâl Marşı'nın kabulünün 105. yılı kapsamında, marşın dijital haber medyasında ve sosyal medya platformlarında nasıl temsil edildiğini gazetecilik ve medya çalışmaları perspektifinden betimsel analiz yöntemiyle incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, milli sembollerin medya aracılığıyla nasıl görünür kılındığını ve hangi tematik çerçeveler içinde sunulduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir.

Çalışmanın örneklemini, 12 Mart haftasında ulusal haber sitelerinde yayımlanan haber metinleri ile X (Twitter), Instagram ve YouTube platformlarında paylaşılan içerikler oluşturmaktadır. Veriler, içeriklerin başlık yapıları, görsel kullanımı, kullanılan anahtar kavramlar ve öne çıkarılan söylem kalıpları üzerinden betimsel analiz tekniğiyle incelenmiştir. Bulgular, İstiklâl Marşı'nın dijital medyada en yoğun biçimde “millî birlik ve beraberlik”, “bağımsızlık ruhu”, “tarihsel miras” ve “genç kuşaklara aktarım” temaları çerçevesinde sunulduğunu göstermektedir.

Haber içeriklerinde marşın kabul süreci tarihsel bir anlatı formunda aktarılırken, sosyal medya paylaşımlarında daha çok duygusal ve görsel yoğunluklu bir anlatım tercih edilmektedir. Özellikle video içeriklerinde bayrak görselleri, arşiv görüntüleri ve toplu marş okuma sahneleri öne çıkmakta; böylece sembolik ve ritüel bir temsil biçimi oluşturulmaktadır. Dijital platformlarda kullanıcı etkileşiminin yüksek olduğu içeriklerin ise genellikle kısa video formatında ve alıntı dizeleri içeren paylaşımlar olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak çalışma, İstiklâl Marşı'nın dijital medyada yalnızca tarihsel bir metin olarak değil; güncel toplumsal birliktelik çağrısının sembolü olarak konumlandırıldığını ortaya koymaktadır. Betimsel analiz bulguları, gazetecilik pratiklerinin milli hafızayı yeniden üretme ve sürdürme işlevini dijital ortamda da devam ettirdiğini göstermektedir. Bu yönüyle araştırma, milli sembollerin çağdaş medya ortamındaki temsiline ilişkin literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstiklâl Marşı, dijital medya, gazetecilik, betimsel analiz, millî kimlik, medya temsili.

ABSTRACT

This study aims to examine how the Turkish National Anthem was represented in digital news media and social media platforms within the scope of the 105th anniversary of its adoption, using a descriptive analysis method from the perspective of journalism and media studies. The research seeks to reveal how national symbols are made visible through media and within which thematic frameworks they are presented.

The sample of the study consists of news texts published on national news websites during the week of March 12, as well as content shared on X (Twitter), Instagram, and YouTube platforms. The data were analyzed through descriptive analysis based on headline structures, visual usage, key concepts employed, and prominent discourse patterns. The findings indicate that the Turkish National Anthem was predominantly presented in digital media within the themes of “national unity and solidarity,” “spirit of independence,” “historical heritage,” and “transmission to younger generations.”

While news content conveyed the adoption process of the anthem in a historical narrative form, social media posts tended to employ a more emotional and visually intensive mode of expression. Particularly in video content, flag imagery, archival footage, and scenes of collective recitation of the anthem were

highlighted, thereby constructing a symbolic and ritualistic mode of representation. It was also determined that content with high user engagement on digital platforms generally consisted of short video formats and posts featuring quoted verses.

In conclusion, the study demonstrates that the Turkish National Anthem is positioned in digital media not merely as a historical text but as a symbol of contemporary social unity. The findings of the descriptive analysis indicate that journalistic practices continue to reproduce and sustain national memory in the digital environment. In this respect, the research aims to contribute to the literature on the representation of national symbols in contemporary media environments.

Keywords: Turkish National Anthem, digital media, journalism, descriptive analysis, national identity, media representation.

METAFORİK BAĞLAMDA TÜRKİYE VE AZERBAIJAN MİLLÎ MARŞLARININ ORTAK DEĞERLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ VE KARŞILAŞTIRILMASI

Dr. Sevinç ERTEK

Dr. Yeni Türk Dili, Bağımsız Araştırmacı, ORCID: 0000-0001-9540-1517

ÖZET

Metafor sözlerimize, dilimize zenginlik katan, söylenmek isteneni farklı benzetme şekilleriyle ortaya çıkaran ifadedir. Metaforlar sadece edebi türlerde değil günlük hayatımızda da sıkça kullandığımız, karşılaştığımız kelimelerdir. Edebi türler arasında şiir, roman, hikayelerde görebileceğimiz metaforlar söylenmek isteneni, vurgulanmak isteneni toplumda bilinen unsurları benzeme yoluyla kullanarak ifade ederler. Metaforlar doğa, kahramanlık, din, tarihi kişilik vs gibi temalarla karşımıza çıkmaktadırlar.

Metaforik bağlamda birbiriyle ortak değerleri bulunan Türkiye ve Azerbaycan devlet marşlarını ele aldığımızda bu iki şiirde birçok temanın ortak olarak yer aldığını görmekteyiz. Türk dünyasının zorlu mücadele izlerini taşıyan bu şiirlerde sadece kelimelerle değil duyguların da yoğunluğu metaforlarla aktarılmıştır.

Milli marşlar devletlerin tarihinin resmi belgesinin şiire aktarılmış şeklidir. Bu marşlarda halkların özgürlükleri için verdikleri zorlu mücadeleler, istiklal ve istikballeri uğruna geçtiği yollar anlatılmaktadır. Bu açıdan marşlar sadece siyasi metin değil estetik değer taşıyan güçlü edebi ürünlerdir.

Bu çalışmamızda Mehmet Akif Ersoy tarafından yazılmış Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Ahmed Cavad tarafından yazılmış Azerbaycan Cumhuriyeti'nin milli marşları arasında adeta ortak bir bağ olarak bulunan metaforik değerler ele alınacaktır. Milli mücadele dönemi ürünleri olarak bilinen bu devlet marşları Türk Dünyasının istiklal şiir estetiğini oluşturan söz sanatının örnekleridir. Çalışmada iki marş arasında dini, edebi, kahramanlık, bayrak, vatan, özgürlük, inanç vs metaforik bağlamda bulunan unsurlar temalara göre değerlendirilecek ve karşılaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Azerbaycan, Milli Marş, Mehmet Akif Ersoy, Ahmed Cavad, Metaforlar

EVALUATION AND COMPARISON OF THE NATIONAL ANTHEMS OF TURKEY AND AZERBAIJAN IN TERMS OF SHARED VALUES IN A METAPHORICAL CONTEXT

ABSTRACT

Metaphors are expressions that enrich our words and language, conveying what is intended to be said through different forms of comparison. Metaphors are words that we frequently use and encounter not only in literary genres but also in our daily lives. Metaphors, which we can see in literary genres such as poetry, novels, and stories, express what is intended to be said and emphasized by using elements known to society. Metaphors appear with themes such as nature, heroism, religion, historical figures, etc.

When we examine the national anthems of Turkey and Azerbaijan, which share common values in a metaphorical context, we see that many themes are common to both poems. In these poems, which bear the traces of the Turkish world's difficult struggles, not only the words but also the intensity of the emotions are conveyed through metaphors.

National anthems are the official documents of a nation's history translated into poetry. These anthems narrate the arduous struggles of peoples for their freedom and the paths they took for their independence and future. In this sense, anthems are not merely political texts but powerful literary works with aesthetic value.

In this study, we will examine the metaphorical values that serve as a common bond between the national anthem of the Republic of Turkey, written by Mehmet Akif Ersoy, and the national anthem of the Republic of Azerbaijan, written by Ahmed Cavad.

Keywords: Turkey, Azerbaijan, National Anthem, Mehmet Akif Ersoy, Ahmed Cavad, Metaphors

İSTİKLÂL MARŞI'NDA BULUNAN ÜNLEMLERİN MEHMET ÂKİF ERSOY VE MİLLÎ DEĞERLER BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Osman TÜRK

Doç.Dr., Harran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ORCID: 0000-0002-9379-6225

ÖZET

Mehmet Akif Ersoy, Türk edebiyatının millî mücadeledeki yerini belirtmek açısından oldukça önemli bir şahsiyet olmuştur. Şair, Türk milletinin milliyetçilik ve bağımsızlık mücadelesini sonuna kadar desteklemiş ve halktan biri olarak edebiyatta yerini almıştır. Onun fikir dünyası; millî bilinç ve millî duygular çerçevesinde çizilmiş ve bun bakış açısını eserlerine yansıtmıştır. Yazdığı eserlerden biri de adeta bir millî çağrı niteliği taşıyan İstiklâl Marşı adlı değerli eseridir. Bu eser, Türk milletinin millî marşı olmuş ve bağımsızlık mücadelesinin adeta bir yansıması olarak addedilmiştir. İstiklâl Marşı, sadece bir marş değil aynı zamanda Türk milletinin ortak bir seslenişini teşkil etmektedir. Şair; manevî ve millî bakış açılarını sentezleyerek bu eseri oluşturmuştur. Eser içerisinde hem anlam yapısının sistemi hem de sözcüklerin yerleştirilmesi büyük bir titizlikle meydana getirilmiştir. Vatan sevgisini açık bir şekilde gösteren eserde, sözcüklerin ayrı bir harekete geçirici gücü vardır. İstiklâl Marşı, hem dil hem de edebiyat değeri açısından oldukça analitik bir eserdir. Eser, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesinin bir aynası olmakla birlikte siyasî, sosyal, millî, kültürel, felsefî birçok alana temas etmektedir. İstiklâl Marşı içerisinde yer alan ünlemler, millete sesleniş olarak yazılmış olup ünlem gruplarının yer aldığı bir manzumedir. Bu çalışmada İstiklâl Marşı'nda bulunan ünlemler tespit edilerek Mehmet Akif Ersoy ve millî değerler bakımından izah edilmiştir. Ünlem unsurunun anlama olan etkisi ve hitabet gücü açısından değeri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: İstiklâl Marşı, Hitabet, Millî Değer, Ünlemler.

ABSTRACT

Mehmet Akif Ersoy is a highly significant figure in Turkish literature regarding its place in the national struggle. The poet wholeheartedly supported the Turkish nation's struggle for nationalism and independence, securing his place in literature as a man of the people. His intellectual world was shaped by national consciousness and national sentiments, and this perspective was reflected in his works. One of his valuable works, the Independence March, is a call to action. This work became the national anthem of the Turkish nation and is considered a reflection of the struggle for independence. The Independence March is not just a song, but also a collective voice of the Turkish nation. The poet created this work by synthesizing spiritual and national perspectives. Both the semantic structure and the placement of words within the work were created with great care. The words possess a unique power of mobilization, clearly demonstrating love for the homeland. The Independence March is a highly analytical work in terms of both its linguistic and literary value. The work, while reflecting the Turkish nation's struggle for independence, touches upon many political, social, national, cultural, and philosophical aspects. The exclamations within the National Anthem are written as an address to the nation, and it is a poem containing groups of exclamations. This study identifies the exclamations found in the Turkish National Anthem and explains them in terms of Mehmet Akif Ersoy and national values. The impact of the exclamation element on meaning and its value in terms of oratorical power will be examined. The impact of the exclamation element on meaning and its value in terms of oratorical power will be examined.

Keywords: National Anthem, Oratory, National Value, Exclamations.

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE İSTİKLAL MARŞI'NIN DİLSEL, KÜLTÜREL VE DEĞER AKTARIMI AÇISINDAN ÖĞRETİM MATERYALİ OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Nazlı Hatun BATUR

Öğr. Gör. İstanbul Gelişim Üniversitesi, Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi,
İstanbul, Türkiye. ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-9556-8015>

ÖZET

Yabancı dil öğretimi, dilsel becerilerin kazandırılmasının yanı sıra hedef dile ait kültürel ve toplumsal değerlerin aktarımını da içeren çok boyutlu bir süreçtir. Bu süreçte edebi metinler, hem dilsel girdinin çeşitlendirilmesi hem de kültürel farkındalığın geliştirilmesi açısından önemli bir öğretim aracı olarak değerlendirilmektedir. Mehmet Akif Ersoy tarafından kaleme alınan İstiklal Marşı, Türk milletinin bağımsızlık anlayışını, milli kimliğini ve temel değerlerini yansıtan bir metin olarak yabancılara Türkçe öğretimi bağlamında incelenmeye değer bir örnek sunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, İstiklal Marşı'nın yabancılara Türkçe öğretiminde öğretim materyali olarak kullanılabilirliğini; dilsel yapı, söz varlığı, kültürel öğeler ve değer aktarımı boyutları üzerinden ortaya koymaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Metin; kelime türleri, soyut–somut kavram dağılımı, sembolik ifadeler ve değer içerikleri açısından sistematik olarak incelenmiştir.

Analiz sonucunda metnin özellikle soyut kavram yoğunluğu, metaforik anlatımı ve tarihsel söz varlığı nedeniyle başlangıç düzeyi için uygun olmadığı; ancak B2 ve C1 düzeyindeki öğrenciler için kültür ve değer temelli öğretim süreçlerinde işlevsel bir materyal niteliği taşıdığı belirlenmiştir. Metinde en sık vurgulanan değerlerin bağımsızlık, vatan sevgisi ve millet bilinci olduğu; bu değerlerin kültürel kimlik aktarımı açısından yüksek temsil gücüne sahip olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte Osmanlıca kökenli bazı sözcüklerin ve tarihsel göndermelerin öğretim sürecinde açıklayıcı etkinliklerle desteklenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak İstiklal Marşı'nın, üst düzey yabancı öğrenciler için hem dilsel çözümleme hem de kültürel ve değer aktarımı amacıyla kullanılabilecek nitelikli bir edebi materyal olduğu değerlendirilmiştir. Çalışma, yabancılara Türkçe öğretiminde milli edebi metinlerin pedagojik potansiyeline ilişkin kuramsal bir çerçeve sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Milli Marş, Mehmet Akif Ersoy, Yabancılara Türkçe Öğretimi, Değerlerin Aktarımı, Kültürün Aktarımı

EVALUATION OF THE TURKISH NATIONAL ANTHEM AS A TEACHING MATERIAL IN TERMS OF LINGUISTIC, CULTURAL, AND VALUE TRANSFER IN TEACHING TURKISH TO FOREIGNERS

ABSTRACT

Foreign language teaching is a multifaceted process that includes not only the acquisition of linguistic skills but also the transmission of cultural and social values of the target language. In this process, literary texts are considered an important teaching tool, both for diversifying linguistic input and for developing cultural awareness. The Turkish National Anthem, written by Mehmet Akif Ersoy, offers a valuable example worth examining in the context of teaching Turkish to foreigners, as it reflects the Turkish nation's understanding of independence, national identity, and fundamental values.

The aim of this study is to determine the usability of the Turkish National Anthem as a teaching material for teaching Turkish to foreigners, through its linguistic structure, vocabulary, cultural elements, and

value transmission dimensions. The research utilized document analysis, a qualitative research method. The text was systematically examined in terms of word types, abstract-concrete concept distribution, symbolic expressions, and value content.

The analysis revealed that the text is unsuitable for beginners, particularly due to its high concentration of abstract concepts, metaphorical expression, and historical vocabulary. However, it was determined to be a functional material for B2 and C1 level learners in culture and values-based teaching processes. The most frequently emphasized values in the text were independence, patriotism, and national consciousness; these values were found to have high representational power in terms of cultural identity transmission. Nevertheless, it was concluded that some words of Ottoman origin and historical references should be supported with explanatory activities in the teaching process.

In conclusion, the Turkish National Anthem is considered a high-quality literary material that can be used for both linguistic analysis and cultural and value transmission purposes for advanced foreign learners. This study provides a theoretical framework regarding the pedagogical potential of national literary texts in teaching Turkish to foreigners.

Keywords: National Anthem, Mehmet Akif Ersoy, Teaching Turkish to foreigners Transfer of values, Transfer of culture

ULUSUN VİCDANI OLARAK ŞAİR: MEHMED ÂKİF ERSOY VE DÜNYA EDEBİYATI

Gülten Akgül

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Kütahya/Simav Özel Eğitim Uygulama Okulu
Orcid No: <https://orcid.org/0000-0002-0476-6826>

İsmail Güven

T. C. Milli Eğitim Bakanlığı, Kütahya/Simav İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü
Orcid No: <https://orcid.org/0009-0003-7472-3973>

İsmail Bacaksız

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Kütahya/Simav Özel Eğitim Uygulama Okulu
Orcid No: <https://orcid.org/0009-0001-0336-1835>

Özcan Çelik

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Kütahya/Simav Özel Eğitim Uygulama Okulu
Orcid No: <https://orcid.org/0009-0002-0531-7261>

Yusuf Özkurt

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Kütahya/Simav Özel Eğitim Uygulama Okulu
Orcid No: <https://orcid.org/0009-0000-8951-3803>

ÖZET

Edebiyat tarihinde bazı şairler, özellikle savaş ve ulusal kriz dönemlerinde, bireysel bir ses olmaktan çıkarak toplum adına konuşan ortak bir vicdanın temsilcisine dönüşür. Şiirin yönlendirici bir çağrı niteliği kazandığı bu bağlamda, Mehmed Âkif Ersoy Türk edebiyatında bu rolün en belirgin örneklerinden biridir. Âkif üzerine yapılan çalışmalar çoğunlukla milliyetçilik ve milli mücadele ekseninde yoğunlaşmış; şiiri dünya edebiyatındaki benzer şairlerle karşılaştırmalı bir çerçevede yeterince ele alınmamıştır. Oysa Âkif'in şiiri, özellikle *İstiklâl Marşı* bağlamında, topluma sorumluluk yükleyen ve ahlaki bir duruş talep eden söylemiyle, şairi “ulusun vicdanı” konumuna yerleştiren evrensel bir söylem geleneği içinde ele alınmalıdır. Bu yönüyle Âkif, ulusal bir krizin ortasında topluma seslenen ahlaki bir özne olarak konumlanmakta; benzer biçimde Adam Mickiewicz (Polonya), José Martí (Küba), Taras Şevçenko (Ukrayna) ve Muhammed İkbal (Hint-Pakistan edebiyatı) gibi dünya edebiyatı şairleri de kendi toplumlarında bu işlevi üstlenmektedir. Çalışma, Mehmed Âkif'in dünya edebiyatındaki benzer şairlerle kesişen ve ayrışan yönlerini inceleyip tartışmayı amaçlamaktadır. Çalışmada, nitel araştırma ve karşılaştırmalı çözümleme yöntemi kullanılmıştır. Mehmed Âkif'in şiirleri, Mickiewicz, Martí, Şevçenko ve İkbal'in şiirleriyle karşılaştırmalı olarak incelenmiş; metinler şairin kendini konumlandırma biçimi, hitap ettiği özne, şiirin işlevi ile kriz algısı ölçütleri doğrultusunda çözümlenmiştir. Bulgulara göre, Âkif'in şiirinde şair, yalnızca durumu betimleyen bir anlatıcı değil; toplumu yönlendiren, doğru ile yanlış ayırt eden ve sorumluluk bilinci aşılayan ahlaki bir otorite olarak ortaya çıkmaktadır; bu tutum Mickiewicz'in işgal dönemi şiirleriyle İkbal'in uyarıcı söylemiyle benzerlik göstermektedir. Âkif'te ulusal ortak bilinç öne çıkmakta, “biz” söylemiyle okur toplumsal bir özneye dönüştürülmektedir. Benzer biçimde Şevçenko ve Martí'de de şair ulus adına konuşan bir ses olarak ortaya çıkmakta; incelenen örneklerde şiir estetik bir amaçtan ziyade ahlaki ve toplumsal bir işlev üstlenmektedir. Farklı coğrafya ve kültürlerde eser vermiş bu şairler, edebiyatın yalnızca estetik

A SEMIOTIC ANALYSIS OF MEHMET AKİF ERSOY'S POEM "THE HAMPER" (KÜFE): CONSTRUCTION OF SOCIAL REALISM THROUGH OBJECTS AND SPACE

Mesut USTA

Munzur University, Faculty of Fine Arts, Design, and Architecture, Department of Graphic Design, Tunceli,
Turkey, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1132-2502>

ABSTRACT

This study aims to conduct a semiotic analysis of "The Hamper" (Küfe), one of the most prominent examples of social realism in Mehmet Akif Ersoy's magnum opus, *Safahat*. The poem does not merely depict the drama of an orphaned child; it also constructs the socio-economic fabric of the period through specific "signs." Through these signs, the text reinforces a distinct worldview.

In this study, the text is examined within the framework of syntagmatic and paradigmatic relations, narrative trajectories, and spatial signifiers. The "hamper" (küfe), which gives the poem its title, is analyzed as the central signifier of the text. While initially appearing as a physical medium of transport, the hamper evolves into a multi-layered symbol throughout the narrative, signifying concepts such as "orphanhood," "responsibility," "social oppression," and "precocious maturation."

Furthermore, the opposition between the spatial settings of the "street," "school," and "home" is decoded as spatial signifiers reflecting the tension between the right to education and the struggle for survival. The linguistic signs manifested in the characters' dialogues are evaluated within the context of social status and intergenerational conflict. Consequently, this paper discusses how Ersoy's poetic language transforms mundane objects into social signs and, in doing so, scientifically deconstructs the perception of reality established in the reader's mind.

Key Words: Mehmet Akif Ersoy, Küfe (The Hamper), Semiotics, Spatial Signifiers, Object Semiotics, Social Realism.

MEHMET AKİF ERSOY'UN "KÜFE" ŞİİRİNDE NESNE VE UZAMIN SEMİYOTİĞİ: TOPLUMSAL REALİZMİN GÖSTERGEBİLİMSEL İNŞASI

ÖZET

Bu çalışma, Mehmet Akif Ersoy'un *Safahat* adlı eserinde yer alan ve toplumsal realizmin en güçlü örneklerinden biri kabul edilen "Küfe" şiirini, göstergebilimsel (semiyotik) yöntemle çözümlemeyi amaçlamaktadır. Şiir, sadece babasız kalmış bir çocuğun dramını anlatmakla kalmaz; aynı zamanda dönemin sosyo-ekonomik yapısını belirli "göstergeler" aracılığıyla inşa eder. Bu göstergeler aracılığıyla belirgin bir dünya görüşünü destekler.

Çalışmada metin; **dizimsel ve dizisel** ilişkiler, **anlatısal izlek** ve **uzamsal göstergeler** bağlamında ele alınacaktır. Şiire adını veren "küfe" nesnesi, metnin merkezindeki temel "belirleyici gösterge" (signifier) olarak incelenecektir. Küfe; başlangıçta sadece fiziksel bir taşıma aracı iken, anlatının ilerleyen safhalarında "yetimlik", "sorumluluk", "ezilmişlik" ve "erken olgunlaşma" kavramlarını imleyen çok katmanlı bir sembole dönüşmektedir.

Ayrıca, şiirdeki "sokak", "mektep" ve "ev" uzamları arasındaki karşıtlık; eğitim ile hayatta kalma mücadelesi arasındaki gerilimi yansıtan uzamsal göstergeler olarak çözümlenecektir. Karakterlerin diyaloglarındaki dilsel göstergeler, toplumsal statü ve kuşak çatışması bağlamında değerlendirilecektir. Sonuç olarak bu bildiri, Akif'in şiirsel dilinin nesneleri nasıl toplumsal birer göstergeye dönüştürdüğünü ve bu yolla okurun zihninde nasıl bir gerçeklik algısı inşa ettiğini bilimsel bir düzlemde tartışmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Küfe Şiiri, Göstergebilim, Toplumsal Realizm, Nesne Semiyotiği.

MEHMET AKİFİN “İSTİQLAL MARŞI” NDA FEİLİN ƏMR ŞƏKLİNİN POETİK İMKANLARI

Rəhilə Hümətova

f.ü.f.d. dosent, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti Filologiya fakültəsi Azərbaycan dili və onun tədrisi texnologiyası bölümü, ORCID 0000-0003-2521-6361

ÖZET

Mehmet Akif Ersoyun “İstiqlal marşı” vətənə sonsuz sevgini, əsgərlərin cəsarət və qəhrəmanlığını söyləyən əbədi dastandır! Torpağı qanları ilə suvaranların, altında minlərlə kəfənsiz yatanların – şəhidlərin dastanıdır! “İstiqlal marşı”nın hər bir misrası, hər bir kəlməsi qəddar düşmənlə vuruşdu, öz arxasında türk savaşıçılarını səslədi. Mehmet Akif ağır durumda, ölüm-qalım zamanında sözün gücü ilə möcüzə yaratdı, Çanaqqala savaşında sönməkdə olan ümidləri yenidən alovlandırdı, milli ruhu dirçəltdi. Şəhidlərin qisasını almaq diləyinin, Vətəni Qərbin “tək dişi qalmış canavarlarından” qurtarmaq, milli düşüncəni oyandırmaq istəyinin poetik əksi olan “İstiklal Marşı”nın hər bir dil vahidi, xüsusilə feillər yalnız zəfərə kökləndi. Bax buna görə də millətini istiqlala, əsgərlərini zəfərə səsləyən “Marş”ın əksər misralarında hərəkət bildirən sözlər əsasən feilin əmr şəkli ilə ifadə edilib. Feilin əmr şəkli müstəvisində sintaktik-semantik bütövlük, zəngin leksika “İstiqlal marşı”nın ədəbi-bədii dəyərini daha da artırır. Hər bir dil vahidi, sözlərin yaratdığı emosional ahəng Marşın semantik yükü ilə harmoniya yaradır. Şair Milli marşın hər bir misrasında istər səsin, istər sözün poetik gücünü qələbəyə yönləndirir. Əmr şəkli ilə ifadə edilən feillər türk millətini ayağa qalxmağa, savaşımağa, bu cənnət vətəni yadlara verməməyə, haqqı olanı almağa çağırır: *Haqqıdır, haqqa tapan millətimin istiqlal! Arkadaş, yurduma alçaqları uğratma, saqın! Sipər et sinəni, dursun bu həyasızca axın... Basdığın yerləri “torpaq” deyərək keçmə, tanı, Düşün altındakı minlərcə kəfənsiz yatanı. Sən şəhid oğlusan, incitmə, yazıqdır atanı, Vermə, dünyaları alsan da, bu cənnət vatanı!* Feilin əmr şəklinin müxtəlif üslubi çalarları ilə ifadə edilmiş fikirlər əmr intonasiyası ilə milləti qələbə səsləyir, milli kimlik hisslərini oyadır. Bütün ruhu ilə millətini sevən Mehmet Akif Ersoy feilin əmr şəklini təsadüfi işlətmir. Bu, birbaşa misraların məzmunu, şairin poetik məqsədi, öləzimdə olan ruhları hərəkətə gətirmək niyyəti ilə bağlı idi. Çünki feil bir nitq hissəsi kimi hərəkət ifadə edir, xalqın öz sözüdür. M.Akifin poetik niyyətinin ifadəsi məhz onu tələb edib. “İstiqlal marşı”nın qüdrəti, Mehmet Akif sözünün möcüzəsi bax budur! Milli dil vahidlərinin yaratdığı emosional təəssürat əbədi zəfər qazanmaqda, Qərbin polad zirehi qarşısında sinələrini sipər etməkdə, Vətənin azad səmasında bayrağının nazlı-nazlı dalğalanmasında misilsiz rol oynadı. Məqalədə “İstiqlal Marşı”nda xüsusi çəkisi olan feil şəkillərinin poetik imkanlarından söhbət açılmışdır.

Açar sözlər: Mehmet Akif, “İstiqlal marşı”, milli oyanış, feilin əmr şəkli

POETICAL POSSIBILITIES OF THE IMPERATIVE VERB IN MEHMET AKIF'S "INDEPENDENCE MARCH"

ABSTRACT

Mehmet Akif Ersoy's "Independence March" is an eternal epic that tells of endless love for the homeland, the courage and heroism of soldiers! It is the epic of those who watered the land with their blood, of those who lay under it without a shroud - martyrs! Every verse, every word of the "Independence March" fought with the cruel enemy, calling for Turkish warriors behind it. Mehmet Akif, in a difficult situation, in a time of life and death, created a miracle with the power of words, rekindled the fading hopes in the Battle of Çanakkale, and revived the national spirit. Each linguistic unit, especially the verbs, of the "Independence March", which is a poetic reflection of the desire to avenge the martyrs, to save the homeland from the "lone female wolves" of the West, and to awaken the national thought, was rooted only in victory. That is why in most of the verses of the "March", which calls the nation to independence and its soldiers to victory, the words indicating action are mainly

expressed in the imperative form of the verb. The syntactic-semantic integrity and rich vocabulary at the level of the imperative form of the verb further increase the literary and artistic value of the "Independence March". Each linguistic unit, the emotional harmony created by the words creates harmony with the semantic load of the March. In each line of the National Anthem, the poet directs the poetic power of both voice and words to victory. Verbs expressed in the imperative form call on the Turkish nation to stand up, fight, not to give this heavenly homeland to strangers, to take what is rightfully theirs: It is right, the independence of my nation that finds its right! Friend, do not let the scoundrels into my homeland, beware! Shield your chest, let this shameless flow stop... Do not pass by the places you step on by calling them "land", recognize them, Think of the thousands of unshrouded people lying beneath them. You are the son of a martyr, do not hurt, your father is pitiful, Do not give, even if you take the worlds, this heavenly homeland! Thoughts expressed in the various stylistic shades of the imperative form of the verb call the nation to victory with the imperative intonation, awakening feelings of national identity. Mehmet Akif Ersoy, who loved his nation with all his soul, did not use the imperative form of the verb by chance. This was directly related to the content of the verses, the poet's poetic purpose, and the intention to move the dying souls. Because the verb, as a part of speech, expresses action, is the people's own word. The expression of M. Akif's poetic intention required it. This is the power of the "Independence March", the miracle of Mehmet Akif's word! The emotional impression created by national language units played an unparalleled role in gaining eternal victory, in shielding their chests against the steel armor of the West, in the flirtatious waving of the flag of the Motherland in the free sky. The article discusses the poetic possibilities of verb forms, which have a special significance in the "Independence March".

Keywords: Mehmet Akif, "Independence March", national awakening, imperative form of the verb

MEHMET AKİF ERSOY’UN BERLİN HATIRALARI’NDA GELİŞMİŞ TÜRKİYE İDEALİ VE BATI ALGISI

Doç. Dr. Seriyte Gündoğdu

AMEA Şarkiyat Enstitüsü, Türk Filoloji Bölüm Başkanı

ÖZET

Mehmet Akif Ersoy’un “Berlin Hatıraları” adlı eseri, Türk düşünce tarihinin en kritik dönemlerinden biri olan II. Meşrutiyet döneminin bir ürünüdür. Toplumcu ve idealist bir şair olarak Mehmet Akif, mensubu bulunduğu toplum gelişmesi ve güçlenmesi yolunda bütün ömrünü feda eden sevilen ve bir az da talihsiz bir insanıdır. Zira XIX. asrın son çeyreği ile XX. asrın ilk çeyreği arası, Türk-İslâm dünyasında büyük hâdiselerin yaşandığı tam bir buhran dönemidir. Bu dönem, Osmanlı aydınının “Batı karşısında nasıl ayakta kalınır?” sorusuna rasyonel ve kalıcı cevaplar aradığı, imparatorluğun bekası ile modernleşme pratiklerinin iç içe geçtiği bir tarihsel kesiti temsil eder. Bu eserde Batı’nın teknik üstünlüğü ile Osmanlı’nın geri kalmışlığını kıyaslayıp Doğu’nun uyanması gerektiğini savunan realist, didaktik ve sohbet üsluplu bir eserdir.

Akif, Berlin gözlemleriyle sadece bir coğrafi keşif yapmaz; aynı zamanda Doğu ile Batı arasındaki yapısal farkları, bir medeniyet eleştirisi ve inşa projesi üzerinden analiz eder. Onun Batı algısı, dönemdaşlarından farklı olarak ne reddiyeci bir gelenekçiliğe ne de teslimiyetçi bir Batıcılığa dayanır; aksine rasyonel ve eleştirel bir süzgeçten geçer. Mehmet Akif, Avrupa medeniyetini bir bütün olarak kabul etmek yerine, onu unsurlarına ayırarak değerlendirir. Berlin Hatıraları’nda Batı’nın bilim, teknik ve teknolojik üstünlüğü, Doğu’nun acilen örnek alması gereken bir model olarak sunulur.

Akif’in bir asır önce dile getirdiği; teknolojiye en ileride olma ancak ruh köküne sadık kalma arzusu, günümüzün küreselleşen dünyasında yerel kimliği koruyarak var olma çabalarıyla büyük benzerlik taşır.

Bu makale, eserdeki medeniyet tasavvurunu; bilim, teknik, disiplin ve ahlak kavramları ekseninde, “taklitçi modernleşme”ye karşı geliştirilen özgün bir kalkınma modeli olarak değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Berlin Hatıraları, Modernleşme, Batı algısı, Avrupa medeniyeti

HİLVAN'DAN MISIR APARTMANI'NA: MEHMET AKİF ERSOY'UN MISIR YILLARINDA ENTELEKTÜEL DÖNÜŞÜMÜ (1925–1936)

Fatih Okumuş

Dr. Öğr. Üyesi / Assistan Professor, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi / Kahramanmaraş Sütçü İmam University, İlahiyat Fakültesi / Faculty of Theology. Ror Id: 0000-0003-0148-2905
ORCID: 0000-0003-0148-2905

ÖZET

Bu çalışma, Mehmet Akif Ersoy'un 1925–1936 yılları arasında Mısır'da geçirdiği dönemi biyografik bir ara evre olarak değil, erken Cumhuriyet döneminin din-devlet ilişkileri bağlamında normatif bir konumlanma süreci olarak ele almaktadır. İstiklal Marşı'nı kaleme alan vatan ve iman şairinin, Kahire'de Kur'an-ı Kerim mealı üzerinde çalışan, tasavvuf metafiziğine yönelen bir entelektüel dönüşümü, süreklilik ve kırılma ekseninde incelenmektedir. Çalışmanın temel iddiası, Mısır yıllarının Akif'in düşüncesinde bir geri çekilme değil, aksine kamusal-siyasal söylemden normatif sınır çizimine ve metafizik derinleşmeye geçişi temsil ettiğidir.

Araştırma dört eksen üzerinden ilerlemektedir. Birinci eksen, TBMM'nin talebiyle ve Diyanet İşleri Riyaseti'nin tensibi ile hazırlanan ancak teslim edilmeyen meal bağlamında din, dil ve devlet ilişkisini tartışmaktadır. Bu tavır, modern ulus-devletin dinî metin üzerindeki düzenleyici yetkisine karşı bilinçli bir mesafe olarak okunmaktadır. İkinci eksen, şairin Kahire Üniversitesi çevresindeki ders faaliyetlerini analiz ederek şairlikten akademik kimliğe geçişini değerlendirmektedir. Üçüncü eksen, Mısır entelijansiyası ve ıslahçı düşünceyle ilişkileri üzerinden Akif'in ümmet perspektifini yeniden konumlandırıp konumlandırmadığını sorgulamaktadır. Dördüncü eksen ise erken dönem tasavvuf eleştirileri ile Mısır dönemindeki vahdet-i vücûd temalı şiiri arasındaki dönüşümü incelemekte; Ferid Kam etkisi bağlamında metafizik bir derinleşme ihtimalini tartışmaktadır.

Çalışma, metin analizi, entelektüel tarih ve kavramsal çözümleme yöntemlerini birlikte kullanmaktadır. Ayrıca Akif'in Hilvan'daki ikameti ile İstanbul'daki Mısır Apartmanı'nda vefatı arasındaki mekânsal süreklilik, düşünsel konumlanmanın sembolik bir boyutu olarak ele alınmaktadır. Sonuç olarak bu makale, Akif'in Mısır yıllarını erken Cumhuriyet'in düşünsel kırılma noktalarını anlamak için merkezi bir laboratuvar olarak konumlandırmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy; Mısır; meal; din-devlet ilişkisi; vahdet-i vücûd; erken Cumhuriyet; İslamcılık

FROM HELWAN TO THE MISIR APARTMENT IN ISTANBUL: THE INTELLECTUAL TRANSFORMATION OF MEHMET AKİF ERSOY DURING HIS EGYPTIAN YEARS (1925–1936)

ABSTRACT

This study examines the period that Mehmet Akif Ersoy spent in Egypt between 1925 and 1936 not as a biographical interlude, but as a process of normative positioning within the context of religion–state relations in the early Republican era. The transformation of the poet of nation and faith, who composed the Turkish National Anthem, into an intellectual working on a Qur'an translation in Cairo and turning toward Sufi metaphysics is analyzed along the axis of continuity and rupture. The central argument of the study is that the Egyptian years represent not a withdrawal in Akif's thought, but rather a transition from public-political discourse to normative boundary-drawing and metaphysical deepening.

The research proceeds along four axes. The first axis discusses the relationship between religion, language, and the state in the context of the Qur'an translation commissioned by the Grand National Assembly of Turkey and approved by the Presidency of Religious Affairs but ultimately not delivered. This stance is interpreted as a conscious distance from the modern nation-state's regulatory authority

over the sacred text. The second axis analyzes the poet's teaching activities within the circle of Cairo University, evaluating his transition from poetic identity to academic persona. The third axis questions whether Akif repositioned his ummah-centered perspective through his engagement with the Egyptian intelligentsia and reformist thought. The fourth axis examines the transformation between his early critiques of Sufism and his later poem themed around *wahdat al-wujud* during the Egyptian period, discussing the possibility of a metaphysical deepening in the context of Ferid Kam's influence.

The study employs textual analysis, intellectual history, and conceptual analysis in an integrated manner. Additionally, the spatial continuity between Akif's residence in Helwan and his death in the Egyptian Apartment in Istanbul is addressed as a symbolic dimension of his intellectual positioning. In conclusion, the article aims to situate Akif's Egyptian years as a central laboratory for understanding the intellectual rupture points of the early Republic.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy; Egypt; Qur'an translation; religion-state relations; *wahdat al-wujud*; early Republic; Islamism

MEHMET ÂKİF'İN İRŞAD ENCÜMENİ ÜYELİĞİ VE FAALİYETLERİ

Zikrullah AYKAÇ

Dr. Öğr. Üyesi. Muş Alparslan Üniversitesi, ORCID: 0000-0002-2023-9583.

ÖZET

Milli Mücadele yıllarında Bağımsızlık mücadelesi ile milli bilincin uyandırılması faaliyetleri eş zamanla yürütülmüştür. Ulusun İtilaf devletleri ve İstanbul hükümetinin anti propagandasına karşı bilinçlendirilmesi ve Milli Mücadeleye desteklemesi ve bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Milli Mücadele yılları, yalnızca askeri bir direniş süreci değil; aynı zamanda halkın İtilaf Devletleri ve İstanbul Hükümeti'nin menfi propagandalarına karşı bilinçlendirildiği bir süreçtir. Bu sürecin en kritik dönemeçlerinden biri, halkı ikna etmek ve milli birliği tesis etmek amacıyla kurulan İrşad Encümenleridir. Milli birliğin tesisi amacıyla kurulan İrşad Encümenleri, mücadelenin manevi cephesini tahkim etmiştir. Bu çalışmada, İstiklal Şairi Mehmet Âkif Ersoy'un söz konusu heyetler bünyesinde yürüttüğü faaliyetler ve Milli Mücadele'nin manevi cephesindeki rolü ele alınmaktadır.

İstanbul'daki baskılar üzerine 24 Nisan 1920'de Ankara'ya giden Mehmet Âkif, Burdur mebusu seçilmiştir. Âkif, çalışmalarını yasama faaliyetleriyle sınırlandırmamış; hitabet gücü ve dini yetkinliğini vatanın kurtuluşu yolunda da kullanmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın teklifiyle 7 Mayıs 1920'de TBMM bünyesinde kurulan İrşad Encümeni'ne seçilen Âkif; Eskişehir, Burdur, Sandıklı, Dinar, Antalya ve Kastamonu gibi bölgeleri kapsayan geniş bir coğrafyada görev yapmıştır. Özellikle Kastamonu Nasrullah Camii'nde Sevr Antlaşması'nın iç yüzünü anlattığı vaazı, halk üzerinde derin bir tesir bırakmış ve Mustafa Kemal Paşa'nın talimatıyla çoğaltılarak cephelere dağıtılmıştır. Mehmet Âkif; vaazları, Sebülürreşad dergisindeki yazıları ve isyancılarla yürüttüğü müzakerelerle iç ayaklanmaların bastırılmasında ve halkın orduya olan güveninin artırılmasında yadsınamaz bir katkısı olmuştur. Onun faaliyetleri, Milli Mücadele'nin meşruiyetinin dini ve milli temeller üzerine oturtulmasında kilit rol oynamıştır. Çalışma, Âkif'in bir fikir adamı olmasının ötesinde, sahadaki aktif irşat faaliyetlerinin stratejik önemi TBMM Zabıt Cerideleri, dönemin yerel basını ve Sebülürreşad koleksiyonu taranarak nitel bir analiz yapılmıştır."

Anahtar Kelimeler: Mehmet Âkif Ersoy, Heyet-i Nasiha, İrşad Encümeni, Milli Mücadele, TBMM.

MEHMET ÂKİF'S MEMBERSHIP AND ACTIVITIES IN THE İRŞAD ENCÜMENİ

ABSTRACT

During the years of the National Struggle, the fight for independence and the efforts to awaken national consciousness were carried out simultaneously. It was essential to raise public awareness against the counter-propaganda of the Allied Powers and the Istanbul Government, and to garner support for the National Struggle. These years were not merely a process of military resistance, but also a period in which the people were educated against negative influences. One of the most critical turning points in this process was the establishment of the İrşad Encümenleri, formed to persuade the public and establish national unity. These committees fortified the spiritual front of the struggle. This study examines the activities of the Poet of Independence, Mehmet Âkif Ersoy, within these delegations and his role in the spiritual dimension of the National Struggle.

Following the pressures in Istanbul, Mehmet Âkif went to Ankara on April 24, 1920, and was elected as the deputy for Burdur. Âkif did not limit his work to legislative activities; he utilized his oratory skills and religious authority for the salvation of the fatherland. Elected to the İrşad Encümeni established within the TBMM on May 7, 1920, upon the proposal of Mustafa Kemal Pasha, Âkif served across a wide geography including Eskişehir, Burdur, Sandıklı, Dinar, Antalya, and Kastamonu. In particular, his sermon at the Kastamonu Nasrullah Mosque, where he explained the true nature of the

Treaty of Sèvres, left a profound impact on the public and was reproduced and distributed to the fronts by the order of Mustafa Kemal Pasha. Through his sermons, writings in the journal Sebîlürreşad, and negotiations with insurgents, Mehmet Âkif made an undeniable contribution to suppressing internal uprisings and increasing public confidence in the army. His activities played a key role in grounding the legitimacy of the National Struggle on religious and national foundations. Moving beyond Âkif's identity as a thinker, this study provides a qualitative analysis of the strategic importance of his active enlightenment activities in the field by scanning the TBMM Journal of Minutes, the local press of the period, and the Sebîlürreşad collection.

Keywords: Mehmet Âkif Ersoy, Heyet-i Nasiha, İrşad Encümeni, National Struggle, TBMM.

İSTİKLÂL MARŞI'NIN KABULÜNÜN BASINA YANSIMALARI

Merve CAN

İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili, Orcid:
0000-0002-3642-0344

Özet

Bu çalışma, 12 Mart 1921 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen İstiklâl Marşı'nın kabul edildiği ay içerisinde Türk basınında nasıl temsil edildiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, zaman aralığını özellikle Mart 1921 ile sınırlandırarak marşın ilk ve doğrudan basın yansımalarını ortaya koymayı hedeflemektedir. Böylece marşın henüz sembolik anlamı kurumsallaşmadan önceki söylemsel inşa süreci analiz edilecektir. Çalışmada Mart 1921 tarihli Hakimiyet-i Milliye, İktidam ve Sebilürreşad gazeteleri başta olmak üzere pek çok gazete incelenecektir. Gazete seçimi, sırasıyla Ankara merkezli millî mücadele yanlısı resmî söylem, İstanbul basınının yaklaşımı ve dinî-millî perspektifi temsil edecek şekilde tercih edilmiştir.

Araştırmada nitel içerik analizi ve söylem analizi yöntemleri kullanılacak, özellikle manşet dili, marşın sunuluş biçimi, Mehmet Âkif'e yapılan vurgu, bağımsızlık ve iman kavramlarının kullanımı ile metnin sayfa içindeki konumu değerlendirilecektir. Ayrıca ilgili sayfalara ait görsel örnekler incelenerek tipografi, başlık düzeni ve metnin görsel yerleşimi üzerinden sembolik anlam üretimi analiz edilecektir. Bulgular, İstiklâl Marşı'nın Mart 1921 basınında Millî Mücadele'nin moral kaynağı ve halkın direnişinin ifadesi olarak nasıl sunulduğunu göstermeye yönelik hususlar bakımından incelenecektir.

Bu çalışma, millî bir sembolün kabul edildiği ilk anda basın aracılığıyla nasıl anlamlandırıldığını ortaya koyarak millî kimlik inşa süreçlerine katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstiklâl Marşı, Mehmet Akif Ersoy, Millî Kimlik, Millî Mücadele, Gazete.

Abstract

This study aims to examine how the Turkish National Anthem (*İstiklâl Marşı*), adopted by the Grand National Assembly of Turkey on 12 March 1921, was represented in the Turkish press during the month of its adoption. By limiting the timeframe specifically to March 1921, the research seeks to reveal the anthem's earliest and most immediate reflections in the press. In this way, the study analyzes the discursive construction process of the anthem before its symbolic meaning became institutionalized. The study primarily examines the March 1921 issues of *Hakimiyet-i Milliye*, *İktidam*, and *Sebilürreşad*, along with several other newspapers. The selection of these newspapers is based on their representation of, respectively, the Ankara-centered pro-National Struggle official discourse, the perspective of the Istanbul press, and the religious-national viewpoint.

The research employs qualitative content analysis and discourse analysis methods. Particular attention is given to headline language, the manner in which the anthem was presented, references to Mehmet Âkif, the use of concepts such as independence and faith, and the placement of the text within the newspaper page. In addition, visual examples of the relevant pages are analyzed in order to examine symbolic meaning production through typography, headline structure, and the visual layout of the text.

The findings aim to demonstrate how the National Anthem was presented in the March 1921 press as a source of moral strength for the National Struggle and as an expression of collective resistance. Ultimately, this study seeks to contribute to discussions on nation-building processes by revealing how a national symbol was interpreted and constructed through the press at the very moment of its adoption.

Keywords: *İstiklâl Marşı* (Turkish National Anthem), Mehmet Akif Ersoy, National Identity, Turkish War of Independence, Newspaper Press.

MEHMET AKİF ERSOY'UN MISIR HAYATI

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sadık GÜR

AYBU İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Arapça Mütercim
Tercümanlık Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7390-7090>

Özet

Bu tebliğ, Mehmet Akif Ersoy'un (1873–1936) Arap dünyasında bulunduğu bazı coğrafyaları, özellikle Mısır, Lübnan ve Hatay ekseninde ele alarak, bu bölgelerdeki entelektüel, kültürel ve düşünsel faaliyetlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinde ortaya çıkan siyasal ve kültürel dönüşümler karşısında, Ersoy'un modern isimlendirmeyle İslâmî düşünce merkezli entelektüel duruşu, onu 1925 yılında Mısır'a yöneltmiştir. Kahire'de geçirdiği yaklaşık on yıllık süreçte, üniversite düzeyinde öğretim faaliyetleri yürütmüş, İslâm düşünce çevreleriyle ilişkiler kurmuş ve İslâm ahlâkî eksenli eserler üretmiştir.

1935 yılında yakalandığı sıtma hastalığı nedeniyle Mısır'dan ayrılan Ersoy, daha elverişli iklim şartları arayışıyla önce Lübnan'a, ardından Hatay bölgesine (Antakya) gelmiştir. Bu dönem, onun hayatında daha çok sağlık merkezli bir göç hareketi olmakla birlikte, aynı zamanda Arap coğrafyasındaki İslâmî kültürle temasın devam ettiği bir süreçtir. Tebliğde, bu coğrafi hareketliliğin Ersoy'un düşünce dünyasına ve edebî üretimine yansımaları incelenmekte ve bazı kavramlar üzerinden analiz edilmektedir. Çalışma, Mehmet Akif Ersoy'un Arap dünyası tecrübesini biyografik ve entelektüel boyutlarıyla bütüncül şekilde ortaya koymayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Mısır, Lübnan, Hatay, İslâm düşüncesi.

MEHMET AKİF ERSOY'S LIFE IN EGYPT

Abstract

This paper examines the places where Mehmet Akif Ersoy (1873–1936) lived in the Arab world, focusing particularly on Egypt, Lebanon, and the Hatay region, and analyzes his intellectual, cultural, and scholarly activities in these areas. The political and cultural transformations during the foundation period of the Turkish Republic, combined with Ersoy's commitment to Islamic thought, led him to relocate to Egypt in 1925. During his nearly ten-year stay in Cairo, he engaged in academic teaching, established connections with Arab-Islamic intellectual circles, and produced works centered on Islamic ethics.

In 1935, after contracting malaria, Ersoy left Egypt in search of a more suitable climate, first traveling to Lebanon and then to the Hatay region (Antakya). Although this movement was primarily driven by health concerns, it also represented a continuation of his interaction with Islamic culture in the Arab world. The paper analyzes the reflections of this geographical mobility in Ersoy's intellectual world and literary production, particularly through concepts such as destiny. This study aims to present a comprehensive biographical and intellectual evaluation of Mehmet Akif Ersoy's experience in the Arab world.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, Egypt, Lebanon, Hatay, Islamic thought.

MİLLÎ DEĞERLERİN EĞİTİMİNDE DİJİTAL İZLER: İSTİKLAL MARŞI VE MEHMET AKİF ERSOY TEMALI BİR PROJE DENEYİMİ

Seyhan PULLUKÇU

Fatih İslam Seçen Bilim ve Sanat Merkezi, Tarih. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6149-5906>

Özet

Milli bir kimliğin inşasında temel taşlardan biri olan İstiklal Marşı ve onun müellifi Mehmet Akif Ersoy, sadece tarihsel birer unsur değil, aynı zamanda yaşayan birer değerler manzumesidir. Eğitim süreçlerinde bu değerlerin sadece teorik aktarımla sınırlı kalması, yeni nesil öğrenenlerin konuyu içselleştirmesini zorlaştırabilmektedir. İstiklal Marşı'nın yazılışındaki bağımsızlık ruhunu ve Mehmet Akif'in "Asım'ın Nesli" idealini öğrencilere hissettirmek, yenilikçi pedagojik yaklaşımlar gerektirmektedir. Bu çalışma, "İstiklal Benim" projesi aracılığıyla, marşımızın kabul sürecini ve Akif'in yaşam felsefesini dijital üretim süreçlerine dahil ederek somutlaştırmayı amaçlamaktadır. Çalışma, nitel araştırma desenlerinden "eylem araştırması" üzerine kurgulanmış olup "Proje Tabanlı Öğrenme" ve "Disiplinlerarası Yaklaşım" modellerini temel almıştır. Türkiye genelinden 10 Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) ve Fransa'dan bir yabancı ortağın iş birliğiyle yürütülen projede; Sosyal Bilgiler, Türkçe ve Müzik dersleri entegre edilmiştir. Araştırma sürecinde öğrenciler; Mehmet Akif Ersoy'un hayatı, edebi kişiliği ve İstiklal Marşı'nın TBMM'deki kabul sürecine dair birincil ve ikincil kaynaklardan veriler toplamıştır. Elde edilen bilgiler; Storyjumper, Artsteps, Genially ve Canva gibi Web 2.0 araçları kullanılarak özgün dijital içeriklere dönüştürülmüştür. Uygulama sonucunda, öğrencilerin İstiklal Marşı'nın her bir mısrasını derinlemesine analiz ederek bağımsızlık, hürriyet ve vatanseverlik kavramlarını yeniden yorumladıkları gözlemlenmiştir. Projenin somut bulguları arasında; Mehmet Akif'in biyografisini içeren kolektif e-kitaplar, marşın kabul sürecini anlatan dijital sunumlar ve "Akif'in İzinde" temalı sanal sergiler yer almaktadır. En dikkat çekici bulgu, öğrencilerin kendi yazdıkları ve besteledikleri "Proje Marşı" ile Akif'in edebi dilini günümüze taşımalarıdır. Değerlendirme anketleri, öğrencilerin Mehmet Akif Ersoy'un karakter özelliklerini (dürüstlük, vatanperverlik, azim) kendilerine rol model aldıklarını ve İstiklal Marşı'na yönelik aidiyet duygularının anlamlı düzeyde arttığını kanıtlamıştır. "İstiklal Benim" projesi, İstiklal Marşı'nın kabul ruhunun ve Mehmet Akif Ersoy'un ideallerinin dijital bir platformda nasıl yaşatılabileceğine dair güçlü bir model sunmuştur. Sonuçlar, teknoloji ve sanatsal üretim süreçlerinin (şiir, müzik, karikatür) birleştirilmesinin, milli değerlerin aktarımında klasik yöntemlere göre çok daha yüksek bir öğrenci angajmanı sağladığını göstermiştir. Bu çalışma, edebi ve tarihi şahsiyetlerin öğretiminde dijital içerik üretiminin, öğrencilerin hem bilişsel hem de duyuşsal gelişimlerine katkı sağladığını ve değerler eğitiminde kalıcılığı artırdığını ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: İstiklal Marşı'nın Kabulü, Mehmet Akif Ersoy, eTwinning, Değerler Eğitimi, BİLSEM.

DIGITAL TRACES IN THE EDUCATION OF NATIONAL VALUES: A PROJECT EXPERIENCE ON THE ADOPTION OF THE TURKISH NATIONAL ANTHEM AND MEHMET AKİF ERSOY

Abstract

The Turkish National Anthem and its author, Mehmet Akif Ersoy, are fundamental pillars in the construction of a national identity, representing a living set of values rather than mere historical artifacts. Limiting the teaching of these values to theoretical transmission can hinder the internalization process for new generation learners (Gen Z and Alpha). Especially under distance education conditions, conveying the spirit of independence within the Anthem and Mehmet Akif's ideal of "Asım's Generation" requires innovative pedagogical approaches. This study aims to embody the adoption

process of the Anthem and Akif's philosophy of life by integrating them into digital production processes through the "İstiklal Benim" project. The study is based on "action research," one of the qualitative research designs, and is grounded in "Project-Based Learning" (PBL) and "Interdisciplinary Approach" models. The project was carried out through the collaboration of 10 Science and Art Centers (BILSEM) across Türkiye and a foreign partner from France; Social Studies, Turkish, and Music courses were integrated. During the research process, students collected data from primary and secondary sources regarding Mehmet Akif Ersoy's life, literary personality, and the adoption process of the National Anthem in the Grand National Assembly of Türkiye (TBMM). The gathered information was transformed into original digital content using Web 2.0 tools such as Storyjumper, Artsteps, Genially, and Canva. As a result of the implementation, it was observed that students reinterpreted the concepts of independence, liberty, and patriotism by deeply analyzing each stanza of the National Anthem. Tangible findings of the project include collective e-books containing Mehmet Akif's biography, digital presentations explaining the adoption process of the Anthem, and virtual exhibitions themed "In the Footsteps of Akif." The most striking finding is that students brought Akif's literary language into the present day through a "Project Anthem" which they wrote and composed themselves. Evaluation surveys proved that students adopted Mehmet Akif Ersoy's character traits (honesty, patriotism, perseverance) as role models and that their sense of belonging toward the National Anthem increased significantly. The "İstiklal Benim" project has provided a robust model for how the spirit of the National Anthem's adoption and Mehmet Akif Ersoy's ideals can be sustained on a digital platform. The results demonstrate that combining technology with artistic production processes (poetry, music, caricature) provides much higher student engagement in the transmission of national values compared to classical methods. This study reveals that digital content production in the teaching of literary and historical figures contributes to both the cognitive and affective development of students and increases permanence in values education.

Keywords: Adoption of the Turkish National Anthem, Mehmet Akif Ersoy, eTwinning, Values Education, BILSEM.

ULUS İNŞASINA KARŞI MİLLET TANIMI: KURUCU METİN OLARAK İSTİKLÂL MARŞI

Hilal Oytun ALTUN (Doç. Dr.)

Jagiellonian University Institute of Oriental Studies Turkic Studies, ORCID: 0000-0003-0813-9843

Özet

Edebiyat, dilin canlılığının en temel ve gerçek göstergesidir ve dillerin canlılıklarını sürdürmesi o dilde verilen eserlerin gücüyle doğrudan ilgilidir. Mesela Sheakespeare, Goethe, Dante farklı Avrupa dillerinin kaderini belirleyen sanatçılar olmuştur. Anadolu’da Türkçe’nin kuruluşu Yunus Emre şiirleriyle gerçekleştirmiş ve bu kurulan dil, Pollock’un milenyum dillerinin gelişimini açıkladığı dil tasnifinin dışında özel bir konum kazanmıştır. Söz konusu tasnife göre ikinci bin yılda yazı dili hâline gelen yerel diller “pratik-edebî-hâkim” aşamalarından geçerken Türkçe’nin, Peacock ve arkadaşlarının “Anadolu’nun İslamlaşması” konulu çalışmalarında doğrudan edebî dil olarak doğduğu tespit edilmiştir. Karacaoğlan’ın devri olan 16. yüzyılda artık en yüksek seviyesine çıkmış olan Türkçe’nin Anadolu’daki gelişim sürecinin son yüzyılına damgasını vuran metin ise İstiklal Marşı olmuştur. Her ne kadar dil tek başına millet olmayı sağlamasa da (aynı dili konuşmak İngilizce, İspanyolca konuşan halkların millet hâline gelmesini sağlamamıştır), İstiklal Marşı gibi metinler kimlik ve medeniyet gibi meselelere dair tezleriyle milletlerin şahsiyet kazanmasında kritik bir öneme sahiptir. Ulus-devletlerin kuruluşları millet inşasını gerektiren bir süreçtir. Sakarya zaferinden (13 Eylül 1921) 7 ay kadar kaleme alınan İstiklal Marşı, Batı epistemolojisinin kalıplarına sıkışmak zorunda kalmadan, millet olmanın tarifini yapmakla Türkiye’nin kuruluşunda ve sürekliliğinde Türk milletine bir yön belirleyen bir metin olma özelliği taşımaktadır.

Anahtar kelimeler: İstiklal Marşı, Kurucu metin, Yüksek dil, Millet tanımı, Ulus inşası.

DEFINITION OF NATION VS. NATION-BUILDING: THE İSTİKLÂL MARŞI AS A FOUNDING TEXT

Abstract

Literature is the most fundamental and true indicator of a language’s vitality, and the continuation of that vitality is directly related to the power of the literary works produced in that language. For instance, figures such as Shakespeare, Goethe, and Dante have been the artists who determined the fates of various European languages. The foundation of Turkish in Anatolia was realized through the poems of Yunus Emre, and this established language gained a unique position outside the classification Pollock used to explain the development of "vernacular millennium" languages. While according to the aforementioned classification, vernaculars that became written languages in the second millennium passed through "practical-literary-superimposition" stages, Peacock and his colleagues, in their work on the “Islamization of Anatolia,” detected that Turkish emerged directly as a literary language, skipping the practical usage stage.

The text that has stamped the final century of the developmental process of Turkish in Anatolia—which reached its peak during the era of Karacaoğlan in the 16th century—is the *İstiklal Marşı*. Although language alone is not sufficient to constitute a nation, texts like the *İstiklal Marşı* hold critical importance in how nations define themselves through their theses regarding issues such as identity and civilization. The establishment of nation-states is a process that requires nation-building. By defining what it means to become a nation without being confined to the frameworks of Western epistemology, the *İstiklal Marşı* —penned about 7 months prior to the Victory at Sakarya (September 13, 1921)— ,

serves as a text that determines a direction for the Turkish nation during the founding of Türkiye as well as its continuity.

Keywords: İstiklâl Marşı (The Turkish National Anthem), Foundational Text, Literary Language, Definition of nation, Nation-building.

İSTİKLÂL MARŞI'NIN EKOLOJİK PERSPEKTİFTEN DEĞERLENDİRİLMESİ AN ECOLOGICAL PERSPECTIVE ON THE TURKISH NATIONAL ANTHEM

Muhyettin ŞENTÜRK

Dr., Mersin Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Mersin, Türkiye. ORCID ID:
<https://orcid.org/0000-0002-6772-1764>

ÖZET

İstiklal Marşı, Türk vatandaşlarının milli duygularını destekleyen ve öne çıkaran bir şiir olup, fiziksel olarak on kıtadan ibaret olsa da anlam itibarıyla bundan çok daha fazlasını içermektedir. Nitekim her bir kıtası, her bir dizesi ve hatta her bir kelimesi derin anlamlar barındırmasıyla duygu yüklü bir eser niteliği taşımaktadır.

İstiklal Marşı, Mehmet Akif Ersoy tarafından günümüzden 105 yıl önce yazılmış olmasına rağmen, etkisi ve anlamı günümüzde de devam eden büyük bir eser olma özelliğini korumaktadır. Söz konusu eser; Türk milletini, bağımsızlık düşüncesini ve vatanın bütünlüğünü ele alması bakımından özgün bir yere sahiptir. Bu temalar arasında özellikle vatanın bütünlüğü ve eserin barındırdığı derin anlamlar, biyolojik ve ekolojik açıdan da değerlendirilebilir niteliktedir.

Biyoloji biliminin bir alt dalı olan ekoloji; canlıların birbirleriyle, çevreleriyle ve cansız unsurlarla olan ilişkilerini inceleyen bir bilim dalıdır. Bu yönüyle ekoloji, doğal sistemlerin bütüncül olarak anlaşılmasında önemli bir yere sahiptir. Ülkemizde biyoloji ve ekoloji alanındaki çalışmalar gün geçtikçe artmakta ve bilimsel literatür giderek genişlemektedir. Türkiye, biyocoğrafik konumu itibarıyla ekolojik açıdan önemli bir ülke olup, bu alanda yapılan çalışmaların önemi de giderek artmaktadır.

İstiklal Marşı'nın biyolojik, biyocoğrafik ve özellikle ekolojik bağlamda ele alınması, bu eserde söz konusu kavramlara dolaylı olarak da olsa yer verildiğini ve içerdiği anlamlar çerçevesinde doğa-vatan ilişkisine dikkat çektiğini göstermektedir. Bu bağlamda eser, yalnızca kültürel ve tarihsel bir metin değil, aynı zamanda sosyo-ekolojik bir perspektifle de okunabilecek çok katmanlı bir yapı sunmaktadır.

Bu çalışmada, İstiklal Marşı ekolojik bir bakış açısıyla ele alınacak; kıta, dize, kelime ve anlam düzeyinde detaylı bir analiz gerçekleştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: İstiklal Marşı, Ekoloji, Biyoloji, Biyocoğrafya, Doğa-vatan ilişkisi.

ABSTRACT

The Turkish National Anthem is a poem that reinforces and foregrounds the national sentiments of Turkish citizens; although it consists of ten stanzas in form, it embodies meanings far beyond its structural composition. Indeed, each stanza, each line, and even each word carries profound significance, making it a deeply evocative literary work.

The Turkish National Anthem, written by Mehmet Akif Ersoy 105 years ago, has preserved its significance and influence up to the present day. The work holds a distinctive place in that it addresses the Turkish nation, the idea of independence, and the integrity of the homeland. Among these themes, particularly the integrity of the homeland and the deeper meanings embedded in the text can also be evaluated from biological and ecological perspectives.

Ecology, a sub-discipline of biology, examines the relationships among living organisms, their interactions with the environment, and their connections with abiotic components. In this respect, ecology plays a crucial role in understanding natural systems in a holistic manner. In Türkiye, studies in biology and ecology have been increasing steadily, leading to an expansion of the scientific literature.

Owing to its biogeographical position, Türkiye is an ecologically significant country, and the importance of ecological studies conducted within the country continues to grow.

Considering the Turkish National Anthem from biological, biogeographical, and especially ecological perspectives reveals that such concepts are implicitly embedded within the text, drawing attention to the relationship between nature and homeland. In this context, the work can be regarded not only as a cultural and historical text but also as a multilayered structure that can be interpreted through a socio-ecological perspective.

In this study, the Turkish National Anthem will be examined from an ecological perspective, and a detailed analysis will be conducted at the levels of stanza, line, word, and meaning.

Keywords: Turkish National Anthem, Ecology, Biology, Biogeography, Nature-homeland.

THE PSYCHOLOGICAL IMPACT OF THE TURKISH NATIONAL ANTHEM ON WINNING THE TURKISH WAR OF INDEPENDENCE

Assoc. Prof. Dr. MESUT ŞÖHRET

Gaziantep University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of International
Relations, Gaziantep, TÜRKİYE, ORCID ID: 0000-0003-4052-9286

Dr. ELİF ASİYE BAŞER

Independent Researcher, Trakya University, Social Sciences Institute Graduate of International Relations (PhD),
Edirne, TÜRKİYE, ORCID ID: 0000-0002-9058-7401

ABSTRACT

The Turkish War of Independence (1919-1922) was more than just a military and diplomatic struggle; it was also a process of profound ideological consolidation and psychological mobilization. In national resistance movements, symbolic texts generally function as tools for the formation of collective identity, moral reinforcement, and political legitimacy. In this context, the Turkish National Anthem, written by Mehmet Akif Ersoy and adopted by the Grand National Assembly of Turkey on March 12, 1921, is considered a foundational discursive intervention in the process of building national resistance.

This study examines the Turkish national anthem not merely as a literary work, but as a performative political text that contributed to the consolidation of collective consciousness at a critical stage in the formation of the new Turkish state. Using document analysis as a methodological approach, this research analyses parliamentary records, contemporary memoirs, and relevant academic literature to position the anthem within the broader socio-political and ideological dynamics of the struggle for independence. Conceptually, this study engages with theories of nationalism, symbolic politics, and collective mobilization to investigate how the narratives of faith, sacrifice, sovereignty, and homeland contained in the anthem function to legitimize resistance and reinforce moral integrity.

The findings of study demonstrate that the National Anthem functions as a discursive mechanism that transforms existential insecurity into a narrative of historical destiny and moral righteousness. By expressing independence as both a divine right and a national imperative, the anthem strengthened the normative foundations of emerging political authority and created a shared emotional and ideological framework among fragmented social groups. Therefore, the anthem's role in the War of Independence can be interpreted as structurally indirect but politically decisive. This study aims to broaden the analytical understanding of cultural production at key moments of political transformation, arguing that national anthems in revolutionary contexts should be analysed not merely as ceremonial texts but as strategic tools for political mobilization and state-building.

Keywords: Turkish War of Independence, Turkish National Anthem, Mehmet Akif Ersoy, Psychological Effect of National Anthem, National Unity of Turkey, Foundation of Turkish Republic.

TÜRK MİLLÎ MARŞININ TÜRK BAĞIMSIZLIK SAVAŞI'NIN KAZANILMASINDAKİ PSİKOLOJİK ETKİSİ

ÖZET

Türk Kurtuluş Savaşı (1919-1922) askeri ve diplomatik bir mücadelenin ötesinde, aynı zamanda derin bir ideolojik konsolidasyon ve psikolojik seferberlik süreci olmuştur. Genel olarak ulusal direniş hareketlerinde, sembolik metinler genellikle kolektif kimlik oluşumu, ahlaki güçlendirme ve siyasi meşruiyet araçları olarak işlev görmektedir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde, Mehmet Âkif Ersoy

tarafından yazılan ve 12 Mart 1921'de Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen Türk Milli Marşı, milli direnişin inşa sürecinde kurucu bir söylemsel müdahale olarak değerlendirilmektedir.

Bu çalışma, Türk ulusal marşını edebi bir eserden çok yeni Türk devletinin oluşum sürecinin kritik bir aşamasında kolektif bilincin konsolidasyonuna katkıda bulunan performatif bir siyasi metin olarak incelemektedir. Metodolojik olarak belge analizi yöntemini kullanan bu araştırma, marşı bağımsızlık mücadelesinin daha geniş sosyo-politik ve ideolojik dinamikleri içinde konumlandırmak için parlamento kayıtlarını, çağdaş anıları ve ilgili akademik literatürü analiz etmektedir. Kavramsal olarak, bu çalışma, marşta yer alan inanç, fedakârlık, egemenlik ve vatan anlatılarının direnişi meşrulaştırmak ve ahlaki bütünlüğü güçlendirmek için nasıl işlev gördüğünü araştırmak üzere milliyetçilik, sembolik siyaset ve kolektif seferberlik teorileriyle etkileşime girmektedir.

Çalışmadan elde edilen bulgular, İstiklal Marşı'nın varoluşsal güvensizliği tarihsel kader ve ahlaki doğruluk anlatısına dönüştüren söylemsel bir mekanizma olarak işlev gördüğünü göstermektedir. Bağımsızlığı hem ilahi bir hak hem de ulusal bir zorunluluk olarak ifade ederek, marş ortaya çıkan yeni siyasi otoritenin normatif temellerini güçlendirmiş ve parçalanmış sosyal gruplar arasında ortak bir duygusal ve ideolojik çerçeve oluşturmuştur. Bu nedenle, marşın Kurtuluş Savaşı'ndaki rolü, yapısal olarak dolaylı ancak siyasi olarak belirleyici olarak yorumlanabilir. Bu çalışma, devrimci bağlamlardaki milli marşların yalnızca törensel metinler olarak değil, siyasi seferberlik ve devlet kurmanın stratejik araçları olarak analiz edilmesi gerektiğini savunarak, temel siyasi dönüşüm anlarında kültürel üretimin analitik anlayışını genişletmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Kurtuluş Savaşı, Türk Milli Marşı, Mehmet Akif Ersoy, Milli Marşın Psikolojik Etkisi, Türkiye'nin Milli Birliği, Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu.

MİLLÎ MÜCADELE YILLARINDA ETKİLİ BİR TELKİN ARACI: İSTİKLÂL MARŞI KARTPOSTALLARI

Nevzat ERDOĞAN

Öğr. Gör. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi, ORCID: 0000-0002-0017-0144

ÖZET

Mehmet Âkif Ersoy (1873-1936), Türk edebiyat ve düşünce tarihinin önde gelen simalarından biri olup fikir ve edebiyat dünyamızda büyük izler bırakmıştır. Osmanlı'nın son dönemlerine ve Cumhuriyetin ilk yıllarına yakından şahit olan Mehmet Âkif, tarihçi ve edebiyatçılar tarafından farklı sıfatlarla anılmıştır. “*Vatan Şairi, Kur’ân Şairi, İslâm Şairi, Millî Şair*” bu nitelemelere birkaç örnektir. Ancak en çok kabul edileni, İstiklâl Marşımızı yazmış olması sebebiyle anıldığı “*İstiklâl Şairi*” sıfatıdır. Mehmet Âkif, Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı’nın acılarını derinden yaşamış; yazıları, şiirleri, vaazları ve mitingleri ile Millî Mücadele’ye aktif olarak katılmıştır. O, yaşadığı dönemin ünlü bir şairi, coşkulu bir hatibi, dürüst bir mebusu; cesur, dindar ve fedakâr bir Millî Mücadele kahramanıdır. İstiklâl Marşının kabulünden sonra, verilen bu büyük mücadeleyi halka anlatmanın, yaşanan acı ve sonrasında gelen umutlu günlerin bir habercisi olarak çeşitli basılı afiş, kartpostal gibi içerikler Meclis tarafından hazırlatılıp halka dağıtılmıştır. İstiklâl Marşının kıtalarıyla Millî Mücadele’yi anlatan birkaç serilik bu kartpostalların birçoğunda savaş meydanlarındaki başarıları halka duyurmak, moral ve güven vermek, millî bir bilinç oluşturmak amaçlanmıştır. İstiklâl Marşı Kartpostallarının genel özellikleri karakalem çizimlerle çeşitli kompozisyonlarda Anadolu kentlerinin işgal edilişi, Kuvayımilliye’nin doğuşu, Mustafa Kemal Atatürk’ün İstanbul’dan Samsun’a hareketi ve Anadolu’ya geçişi, kongre çalışmaları, cepheler, muharebeler ve işgal edilen kentlerin kurtarılışı konu edilmiştir. Bu çalışma, 1920-1922 yılları arasında basılmış İstiklâl Marşı Kartpostallarını ve verdiği mesajları konu edinmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Âkif Ersoy, Birinci Meclis, Millî Mücadele, İstiklâl Marşı, İstiklâl Marşı Kartpostalları, Millî Şuur.

AN EFFECTIVE INFLUENCE DURING THE YEARS OF THE NATIONAL STRUGGLE: THE INDEPENDENCE ANTHEM POSTCARDS

ABSTRACT

Mehmet Akif Ersoy (1873-1936) is one of the leading figures in Turkish literary and intellectual history, leaving a significant mark on our world of ideas and literature. Having witnessed the final years of the Ottoman Empire and the early years of the Republic, Mehmet Akif has been described by historians and literary figures with various epithets. Some examples of these titles are: “Poet of the Homeland, Poet of the Qur’an, Poet of Islam, National Poet.” However, the most widely accepted title is “Poet of Independence,” which he is known by because he wrote our National Anthem. Mehmet Akif deeply experienced the hardships of the Balkan Wars and World War I; he actively participated in the National Struggle through his writings, poems, sermons, and rallies. He was a renowned poet of his time, an enthusiastic orator, an honest member of parliament, and a courageous, devout, and self-sacrificing hero of the National Struggle. After the adoption of the National Anthem, various printed materials such as posters and postcards were prepared and distributed to the public to convey this great struggle to the people, as a harbinger of the pain experienced and the hopeful days that followed. Many of these series of postcards, which describe the National Struggle through the verses of the National Anthem, aimed to announce the successes on the battlefields to the public, boost morale and confidence, and create a national consciousness. The general characteristics of the National Anthem Postcards include charcoal drawings in various compositions depicting the occupation of Anatolian cities, the birth of the National

Forces, the work of the congresses, Mustafa Kemal Atatürk's journey from Istanbul to Samsun and his transition to Anatolia, the fronts, battles, and the liberation of occupied cities. This study focuses on the Independence March Postcards printed between 1920 and 1922 and the messages they convey.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, First Assembly, National Struggle, National Anthem, National Anthem Postcards, National Consciousness.

MEHMET AKİF ERSOYUN “İSTİKLÂL MARŞI”NDA VƏTƏN VƏ İSTİKLÂL İDEYASI

Gültəkin Atəş qızı Abdullayeva

Pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti, Filologiya fakültəsi.
ORCID: 0009-0009-5332-2146

Xülasə

Mehmet Akif Ersoyun yaradıcılığında vətən və istiqlal ideyası türk milli düşüncəsinin formalaşmasında mühüm yer tutur. Şair Osmanlı imperiyasının süqutu və Türkiyə İstiqlal Müharibəsi kimi mürəkkəb tarixi mərhələdə yaşamış, əsərlərində xalqı mənəvi oyanışa və azadlıq uğrunda mübarizəyə səsləmişdir. Onun poeziyasında vətən müqəddəs və mənəvi dəyər kimi təqdim olunur.

Mehmet Akif Ersoy tərəfindən qələmə alınmış İstiqlal Marşı türk xalqının istiqlal mübarizəsinin poetik manifesti kimi mühüm tarixi və ədəbi əhəmiyyət daşıyır. 1921-ci ildə Türkiyə Böyük Millət Məclisi tərəfindən qəbul edilən bu marş yalnız dövlət himni deyil, həm də milli ruhun və azadlıq iradəsinin simvoludur. Əsər Türkiyə İstiqlal Müharibəsinin ən ağır dövründə yazılmış və xalqı mübarizəyə ruhlandırmaq məqsədi daşımışdır.

Marşın ilk misrası olan “Qorxma!” müraciəti psixoloji və ideoloji baxımdan böyük məna kəsb edir. Bu çağırış millətin ümitsizlikdən qurtulmasına, öz gücünə və imanına arxalanmasına yönəlmişdir. Əsərdə bayraq, vətən, şəhidlik və iman anlayışları bir-biri ilə sıx əlaqədə təqdim olunur. Xüsusilə bayraq obrazı azadlığın və milli şərəfin rəmzi kimi təsvir edilir. İstiqlal Marşı türk millətinin azadlıq ruhunu, iman gücünü və vətən sevgisini əks etdirən əbədi bir milli abidə kimi qiymətləndirilir.

Mehmet Akif Ersoy üçün istiqlal yalnız siyasi müstəqillik deyil, həm də mənəvi azadlıq deməkdir. O, xalqın qurtuluşunu dini-mənəvi dəyərlərə sədaqətdə və birlikdə görürdü. Bu baxımdan İstiqlal Marşı həm ədəbi-estetik, həm də ideoloji məzmun baxımından dərin məna daşıyır.

Açar sözlər: istiqlal ideyası, Vətən, mənəvi azadlıq

THE IDEA OF HOMELAND AND INDEPENDENCE IN MEHMET AKİF ERSOY’S “İSTİKLÂL MARŞI”

Abstract

The idea of homeland and independence occupies a significant place in the formation of Turkish national thought in the works of Mehmet Akif Ersoy. The poet lived through a complex historical period marked by the collapse of the Ottoman Empire and the Turkish War of Independence, and in his writings he called upon the people for spiritual awakening and struggle for freedom. In his poetry, the homeland is presented not merely as a geographical territory, but as a sacred and protected moral value.

Written by Mehmet Akif Ersoy, the İstiklâl Marşı holds great historical and literary significance as the poetic manifesto of the Turkish nation’s struggle for independence. Adopted in 1921 by the Grand National Assembly of Turkey, the anthem is not only the national anthem of the state but also a symbol of national spirit and the will for freedom. It was composed during the most difficult period of the Turkish War of Independence with the purpose of inspiring the people to resist and persevere.

The opening word of the anthem, “Fear not!”, carries profound psychological and ideological meaning. This call aims to rescue the nation from despair and encourage reliance on its own strength and faith. Concepts such as the flag, homeland, martyrdom, and faith are presented in close interrelation throughout the text. In particular, the image of the flag symbolizes freedom and national honor. The İstiklâl Marşı is regarded as an eternal national monument reflecting the Turkish nation’s spirit of independence, strength of faith, and love of homeland.

For Mehmet Akif Ersoy, independence signifies not only political sovereignty but also spiritual freedom. He saw the nation's salvation in unity and loyalty to religious and moral values. In this respect, the İstiklâl Marşı is a work of profound literary, aesthetic, and ideological significance.

Keywords: idea of independence, homeland, spiritual freedom

ANKARA'DAN KIBRIS'A DOĞAN GÜNEŞ: İNGİLİZ SÖMÜRGESİ ALTINDA KIBRIS TÜRK TOPLUMU VE İSTİKLAL MARŞI

Doç. Dr. Ayman KOLE

Rauf Denктаş Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim ve Araştırma Enstitüsü Müdürü, Lefkoşa-KKTC, (Sorumlu
Yazar) ORCID:0000-0002-1156-0439

Uzm. Emre Dağhan TOKGÖZ

Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dünyası Sosyal, Ekonomik ve Siyasal İlişkiler
ABD. Yüksek Lisans Öğrencisi, İzmir-Türkiye, ORCID:0000-0002-3553-1018

ÖZET

Mehmet Akif Ersoy tarafından yazılan İstiklal Marşı 1921 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmiştir. Yazılan bu marş Türk milletinin bağımsızlığını ve egemenliğini tüm dünyaya duyurabildiği bir ses olmuştur. Dahası, söz konusu marş yalnızca Türkiye sınırları içerisinde kalmayıp Dünya'nın geri kalanında bulunan Türk topluluklarına da bir özgürlük umudu haline gelmiştir. Kıbrıs adası da sömürge döneminde özgürlüğüne kavuşmayı arzulayan on binlerce Türk'ün bulunduğu bir toprak olmuştur. 1878 yılında Osmanlı Devleti'nden İngiltere'ye bırakılmış ardından 1914 yılında ise tamamen ilhak edilmiştir. Kıbrıs 19. Yüzyılın sonlarından itibaren 1960 yılına kadar İngiliz sömürgesi altında yaşamıştır. Bu çalışma, Kıbrıs Türk Toplumu'nda İstiklal Marşı'nın 1921 yılında TBMM tarafından kabul edilmesiyle birlikte yaşanan gelişmeleri ele almak ve Kıbrıs Türk Toplumu'nun Milli Mücadelesi'nde İstiklal Marşı'nın öneminden bahsetmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın veri toplama süreci esnasında, kaynak taraması tekniği kullanılarak konu ile ilgili olan hem birincil hem de ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır. Söz konusu teknik ile birlikte İstiklal Marşı'nın 1921 yılında kabulünün sonrası dönemde tutulan İngiliz Devlet kayıtları, konuları içeren ve erişimi mümkün olan kitaplar, makaleler, gazeteler ve basılı/dijital doküman kaynaklar incelenmiştir. Erişilebilen kaynaklarda yer alan metinler yorumlanarak ve nitel araştırma yöntemlerinden olan söylem analizi ile değerlendirilerek İstiklal Marşı'nın Kıbrıs Türk Toplumu tarafından nasıl anlamlandırıldığı sorusuna yanıt verilmesi amaçlanmıştır. Çalışma ile elde edilen bulgulara ise sömürge altında bulunan Kıbrıs Türk Topluluğu için İstiklal Marşı'nın "Türk" kimliğinin korunmasına dair güçlü bir sembolik işleve sahip olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs Türk Toplumu, İstiklal Marşı, Mehmet Akif Ersoy

THE SUN RISING FROM ANKARA TO CYPRUS: THE TURKISH CYPRIOT COMMUNITY AND THE TURKISH NATIONAL ANTHEM UNDER BRITISH COLONIAL RULE

ABSTRACT

The Turkish National Anthem, written by Mehmet Akif Ersoy, was officially adopted by the Grand National Assembly of Turkey in 1921. This anthem has become a voice that proclaims the independence and sovereignty of the Turkish nation to the entire world. Moreover, the anthem in question has become a symbol of hope for freedom not only within Turkey's borders but also for Turkish communities around the world. The island of Cyprus was also a land where tens of thousands of Turks longed for freedom during the colonial period. In 1878, it was ceded from the Ottoman Empire to England, and then completely annexed in 1914. Cyprus was under British colonial rule from the late 19th century until 1960. This study aims to examine the events that took place on the island following the adoption of the

National Anthem by the Grand National Assembly of Turkey in 1921 and to discuss the importance of the National Anthem in the National Struggle of the Turkish Cypriot Community.

During the data collection process of the research, both primary and secondary sources related to the subject were utilized using the literature review technique. Along with this technique, British state records, books, articles, newspapers, and printed/digital document sources that are accessible and cover the period after the adoption of the National Anthem in 1921 were examined. By interpreting the texts available in accessible sources and evaluating them through discourse analysis as a qualitative research method, this study aims to answer the question of how the Turkish National Anthem was interpreted and given meaning by the Turkish Cypriot community. The findings of the study reveal that the National Anthem served as a powerful symbolic function for the Turkish Cypriot community under colonial rule in preserving their “Turkish” identity.

Keywords: Turkish Cypriot Community, Turkish National Anthem, Mehmet Akif Ersoy

MEHMET AKİF'İN SAFAHAT'INDA "TEVEKKÜL" KAVRAMI

Dr. Hami AKMAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, ORCID: 0000-0001-8787-2319

ÖZET

Arapça bir kelime olan tevekkülün kelime manası “vekil edinme, güvenme”dir. Dini bir terim olarak da tevekkül, bir kimsenin gerekli olan bütün gayreti, çabayı gösterdikten ve üzerine düşeni yerine getirdikten sonra işini, sonucu ne olursa olsun rıza gösterecek şekilde Allah’ın takdirine bırakmaktır. Tevekkülde Allah’a tam bir teslimiyet vardır. Tevekkül eden bir kimse sebeplere yapışır, çalışır, sonucun ne olacağını düşünüp gevşeklik ve tembellik göstermez.

Bu çalışmada Mehmet Akif Ersoy’un Safahat’ında tevekkülü nasıl ele aldığına dair bilgilere yer verilmiştir. Mehmet Akif, tevekkülün sadece sözle sınırlı kalmaması gerektiğini, onun olmazsa olmaz özelliği olan “çalışmayı” ecdadın bu yurdu koruması örneğinde göstermiştir. Tevekkül eden kimse “önce mutlaka ekecek” ondan sonra sonucu bekleyecek. Böyle yapmayan bir kimse tevekküle gerçek manada sığınmamıştır. Tevekkül mücahade (uğraşma, savaşma; din uğrunda savaşma) ile birlikte âdeta “kahramanlık mesleği”dir. Ona göre tevekkülün bir diğer önemli tarafı, ataletle (tembellikle) asla bir arada bulunamayacağıdır. Bir yerde tevekkül olmazsa millet ayakta duramaz, din yaşanamaz, Kur’an orada durmaz ve “Allah’ın nezdine” dönerdi. Mehmet Akif, tevekkülü sebat ve tahammülle beraber aşkın en önemli unsurlarından birisi olarak görmektedir. Bir işin muvaffakiyetinde herhangi bir sebebe sarılmamak, tevekkülün günahına girmektir. Faziletin var olması ve devamlılığı ancak tevekkülle mümkündür.

Safahat’ta tevekkül kavramı yaklaşık olarak yirmi iki yerde geçmektedir. Bunlar, orijinal şekli ve günümüz Türkiye Türkçesine aktarımı ile verilmiştir. Böylece tevekkülün önemi Safahat örneğinde gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Safahat, tevekkül.

THE CONCEPT OF "TRUST IN GOD" IN MEHMET AKIF'S SAFAHAT

ABSTRACT

The word tawakkul, which is of Arabic origin, literally means "to appoint a representative, to trust." As a religious term, tawakkul means that after exerting all necessary effort and fulfilling one's responsibilities, one leaves the matter to God's decree, accepting whatever the outcome may be. Tawakkul involves complete submission to God. A person who practices tawakkul adheres to the means, works hard, and does not show laxity or laziness by dwelling on the possible outcome.

This study examines how Mehmet Akif Ersoy addresses the concept of reliance on God (tawakkul) in his work, Safahat. Mehmet Akif argues that tawakkul should not be limited to mere words; its essential element is "effort," as exemplified by the ancestors' protection of this land. He believes that a person who truly relies on God must "first sow the seeds" and then await the outcome. Someone who does not do this has not truly embraced tawakkul. Tawakkul, along with striving (struggle, fighting; fighting for religion), is virtually a "heroic profession." According to him, another crucial aspect of tawakkul is that it can never coexist with idleness (laziness). Where there is no tawakkul, the nation cannot stand, religion cannot be practiced, the Quran cannot remain there, and it would return to "God's presence." Mehmet Akif views tawakkul, along with perseverance and endurance, as one of the most important elements of love. To not rely on any means for the success of an endeavor is to sin against reliance on God (tawakkul). The existence and continuity of virtue are only possible through reliance on God.

The concept of reliance on God (tevekkül) appears approximately twenty-two times in Safahat. These are presented in their original form and in translation into modern Turkish. Thus, the importance of reliance on God is illustrated through the example of Safahat.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, Safahat, reliance on God.

“THE DISCOURSE OF CIVILIZATION, FATİH, AND RESISTANCE IN THE NATIONAL ANTHEM: THE REFLECTION OF MEHMED AKİF’S INTELLECTUAL WORLD IN THE TEXT”

“İSTİKLÂL MARŞI’NDA MEDENİYET, İMAN VE DİRENİŞ SÖYLEMİ: MEHMED ÂKİF’İN FİKİR DÜNYASININ METNE YANSIMASI”

Feryat BULUT

Ardahan Üniversitesi, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1344-7561>

Özet

İstiklâl Marşı, Osmanlı Devleti’nin çözülme sürecinin hızlandığı, Anadolu’nun çeşitli bölgelerinin işgal altında bulunduğu ve Millî Mücadele’nin hem askerî hem de siyasî bakımdan en kritik safhalarının yaşandığı bir dönemde kaleme alınmıştır. Bu çalışma, Mehmed Âkif Ersoy’un fikrî dünyasını ve İstiklâl Marşı’ndaki kavramsal çerçeveyi, dönemin tarihsel şartlarıyla birlikte değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Marşın yazıldığı 1921 yılı, TBMM’nin otoritesini güçlendirme çabalarının sürdüğü, düzenli ordunun kurulmaya çalışıldığı ve toplumda birlik duygusunun canlı tutulmasının zorunlu hâle geldiği bir zaman dilimine karşılık gelmektedir. Bu bağlamda İstiklâl Marşı, yalnızca edebî bir metin değil; Millî Mücadele’nin meşruiyetini ve toplumsal seferberliğini destekleyen tarihsel bir söylem aracı olarak öne çıkmaktadır.

Çalışmada “medeniyet”, “iman” ve “direniş” kavramlarının tarihsel anlam alanı üzerinde durulmaktadır. Mehmed Âkif’in Safahat’ta geliştirdiği medeniyet eleştirisi, İstiklâl Marşı’nda işgalci güçlerin saldırgan tutumunu temsil eden bir kavramsal çerçeveye dönüşmektedir. Metindeki iman vurgusu ise dönemin halk kitlelerini mücadeleye katılmaya teşvik eden bir moral unsur olarak değerlendirilmekte; bağımsızlık mücadelesinin sadece siyasî değil aynı zamanda manevî bir savunma olarak kurgulandığı görülmektedir. Marşın hitap dili, “korkma” çağrısıyla başlayarak toplumsal korkuyu bastıran, ümit ve kararlılık üreten bir psikolojik direnç söylemi kurmaktadır.

Sonuç olarak İstiklâl Marşı, Millî Mücadele döneminin siyasî, toplumsal ve ideolojik ihtiyaçlarına cevap veren; yeni bir ulusal kimliğin inşasında tarihsel bir belge niteliği taşıyan güçlü bir direniş manifestosu olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: İstiklal Marşı, Millî Mücadele, Mehmet Akif Ersoy, Direniş.

Abstract

The *İstiklâl Marşı* (Turkish National Anthem) was composed at a time when the dissolution of the Ottoman Empire had accelerated, various regions of Anatolia were under occupation, and the War of Independence was undergoing its most critical phases both militarily and politically. This study aims to examine the intellectual world of Mehmed Âkif Ersoy and the conceptual framework of the *İstiklâl Marşı* within the historical conditions of the period. The year 1921, in which the anthem was written, corresponds to a time when the Grand National Assembly of Turkey (TBMM) was striving to consolidate its authority, efforts were underway to establish a regular army, and maintaining a sense of social unity had become imperative. In this context, the *İstiklâl Marşı* emerges not merely as a literary text but as a historical discursive instrument that reinforced the legitimacy of the War of Independence and supported social mobilization.

The study focuses on the historical semantic fields of the concepts of “civilization,” “faith,” and “resistance.” Mehmed Âkif’s critique of civilization, articulated in *Safahat*, is transformed in the anthem into a conceptual framework representing the aggressive stance of the occupying powers. The emphasis on faith within the text is evaluated as a moral force encouraging the masses to participate in the struggle; the war for independence is thus constructed not only as a political endeavor but also as a

spiritual defense. Beginning with the invocation “Fear not,” the anthem establishes a rhetoric of psychological resilience that suppresses collective anxiety while generating hope and determination.

In conclusion, the *İstiklâl Marşı* can be regarded as a powerful manifesto of resistance that responded to the political, social, and ideological needs of the War of Independence period and functioned as a historical document in the construction of a new national identity.

Keywords: Turkish National Anthem, Turkish War of Independence, Mehmed Âkif Ersoy, Resistance.

functions as a constitutive carrier of meaning that establishes and sustains collective identity. It emerges as a symbolic foundation of social bond rather than a mere biological reference.

Key Words: Sociology of Religion, Image of Blood, Turkish National Anthem, Symbol, Collective Identity

SÖZÜN İSTİHKÂMI: 105. YILINDA İSTİKLÂL MARŞI'NIN ESTETİK VE AHLAKİ DİRENİŞİ

Raziye Kaya

Yüksek Lisans Öğrencisi, Adıyaman Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Adıyaman–Türkiye, ORCID: 0009-0002-8641-3537

ÖZET

Yeni Türk Edebiyatı disiplini içerisinde metin ve müellif arasındaki münasebetin, İstiklâl Marşı ve Mehmed Âkif Ersoy örneğindeki kadar bütünleşik bir yapı arz etmesi, üzerinde durulması gereken bir husustur. Âkif için şiirin, salt estetik bir arayışın ötesinde; hayat boyu savunulan değerlerin mısralara bürünmüş bir yansıması olduğu söylenebilir. Kabulünün 105. yılında bu çalışmada; İstiklâl Marşı'nın sadece bir milli manzume olarak değil, müellifinin yaşam pratiğiyle örülmüş bir "dilsel istihkâm" olma ihtimali üzerinde durulmaktadır.

Bildiri kapsamında, Âkif'in Safahat külliyatı genelinde takip edilen realizminin, İstiklâl Marşı'nda nasıl bir "epik-didaktik" senteze evrildiği metin odaklı bir yaklaşımla değerlendirilecektir. Marşın "Korkma" nidasıyla kurduğu retorik gücün, şairin Çanakkale'den devraldığı mukavemet ruhuyla olan muhtemel metinlerarası bağları Yeni Türk Edebiyatı'nın yöntemleriyle çözümlenmeye çalışılacaktır. Şairin "söz haysiyeti" olarak nitelendirilebilecek ahlâki disiplininin, metnin bir asrı aşan kalıcılığına sunduğu katkı, bir hipotez olarak tartışmaya açılacaktır.

Özellikle Şanlıurfa gibi milli mücadelenin sembol şehirlerinden birinde düzenlenen bu sempozyum vesilesiyle; Âkif'in hürriyet tasavvurunun sadece siyasi bir bağımsızlık değil, bir karakter inşası olarak da okunabileceği vurgulanacaktır. Sonuç olarak çalışma, İstiklâl Marşı'nın toplumsal hafızada bir "vicdan anayasası" olarak konumlanmasını, Mehmet Âkif'in şahsiyeti ve sanatındaki estetik tutarlılık çerçevesinde analiz etmeyi hedeflemektedir. Ayrıca bu metinsel mirasın, modern Türk düşüncesindeki dönüştürücü gücü literatür bağlamında tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mehmed Âkif Ersoy, İstiklâl Marşı, Şahsiyet Estetiği, Metin İnşası, Dilsel Mukavemet.

THE FORTIFICATION OF THE WORD: THE AESTHETIC AND MORAL RESISTANCE OF THE NATIONAL ANTHEM IN ITS 105th YEAR

ABSTRACT

Within the discipline of New Turkish Literature, the relationship between text and author presents a uniquely integrated structure in the case of the *National Anthem of Turkey (İstiklâl Marşı)* and Mehmed Âkif Ersoy. For Âkif, poetry can be regarded not merely as an aesthetic pursuit, but as the poetic embodiment of the values he consistently upheld throughout his life. On the 105th anniversary of its adoption, this study examines the possibility of interpreting the *İstiklâl Marşı* not only as a national poem but also as a “linguistic fortification” interwoven with the author’s lived experience.

Within the scope of this paper, the realism observed throughout Âkif’s *Safahat* corpus is evaluated through a text-centered approach in order to determine how it evolves into an “epic-didactic” synthesis in the *İstiklâl Marşı*. The rhetorical force established through the opening exclamation “Fear not” is analyzed in relation to the spirit of resistance inherited from Çanakkale, and its possible intertextual connections are examined through the methodological framework of New Turkish Literature. Furthermore, the poet’s moral discipline—conceptualized here as the “dignity of speech”—is discussed as a hypothesis contributing to the text’s endurance for over a century.

Particularly in the context of a symposium held in Şanlıurfa, one of the symbolic cities of the National Struggle, the study emphasizes that Âkif's conception of liberty may be interpreted not only as political independence but also as a process of character formation. Ultimately, this paper aims to analyze the positioning of the *İstiklâl Marşı* in collective memory as a "constitution of conscience," within the framework of aesthetic consistency in Mehmed Âkif's personality and art. In addition, the transformative influence of this textual legacy on modern Turkish thought is discussed within the relevant scholarly literature.

Keywords: Mehmed Âkif Ersoy, National Anthem of Turkey, Aesthetics of Personality, Textual Construction, Linguistic Resistance.

MEHMET AKİF ERSOY’UN SAFAHATI’NDA HZ. PEYGAMBER VE SİYER REFERANSLARI

Hasan TELLİ

Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Mersin-Türkiye, ORCID:
0000-0002-9142-7469

Öz

Mehmed Âkif Ersoy’un ölümsüz eseri *Safahat*, Türk-İslam düşünce tarihinin en kritik dönemlerinden birinde kaleme alınmış; milletin sosyal, ahlaki ve siyasi buhranlarına Kur’an ve Sünnet eksenli çözümler sunmuştur. Bu makalenin amacı, *Safahat*’ta yer alan Hz. Peygamber, Siyer ve Erken İslam Tarihi ile ilgili referansları belirlemek ve bu göndermelerin şairin toplumu ıslah etme düşüncesindeki rolünü incelemektir. Çalışmada yöntem olarak, eserdeki şiirler üzerinde tematik analiz uygulanmış; tarihi verilerin şair tarafından "halin meselelerine" nasıl uyarlandığı betimsel bir yaklaşımla incelenmiştir. Çalışmanın kapsamı, *Safahat*’ın bütününde yer alan ve doğrudan Hz. Peygamber’in hayatı (Siyer), ashabın ahlakı ve dönemin dönüm noktası olan olayları (Hicret, Bedir, Yermük vb.) konu alan şiirlerle sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda, özellikle “Bir Gece”, “Mevlid-i Nebi”, “Necid Çöllerinden Medine’ye”, “Süleymâniye Kürsüsünde”, “Vahdet”, “Âsım”, “Kocakarı ile Ömer”, “Azimden Sonra Tevekkül” ve “Said Paşa İmamı” gibi temel manzumeler merkeze alınmıştır. Araştırmanın bulguları, Âkif’in Siyer-i Nebî’yi sadece tarihi hadiseler veya mucizelerden ibaret bir menkıbe olarak değil, tarihin akışını değiştiren dahi bir liderin kurduğu "irfan ve fazilet medeniyeti" olarak sunduğunu göstermektedir. Şairin, "otuz yılda otuz bin senelik bir terakkî" diye belirttiği İslam’ın ilk yıllarındaki hızlı terakkiyi dönemdeki atalet ve durgunluğa karşı bir kamçı olarak kullandığı tespit edilmiştir. Diğer bir önemli bulgu, Âkif’in Siyer kronolojisindeki Bedir ve Yermük gibi askeri zaferleri, Çanakkale ve Milli Mücadele’nin manevi zeminini oluşturmak için yeniden yorumlamasıdır. Ayrıca çalışmada, Hz. Ömer’in adalet anlayışının ideal devlet yönetimi için; ashabın "azim ve tevekkül" anlayışının ise yanlış anlaşılan kaderciliği düzeltmek için birer model olarak sunulduğu saptanmıştır. Sonuç olarak bu makale, Âkif’in Siyer referanslarını "Sadr-ı İslam" ruhuna dönüşün bir anahtarı olarak konumlandığını ve bu saf inancı modern ilimle birleştirerek yeni bir gelecek inşa etmek amacıyla kullandığını ortaya koymaktadır. *Safahat*’taki bu referanslar, şairin İslam dünyasını yeniden ayağa kaldırmak için sunduğu yaşayan, siyasi ve ahlaki birer pusuladır.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Hz. Peygamber, Siyer, Mehmet Akif Ersoy, Safahat.

THE PROPHET MUHAMMAD AND SĪRAH REFERENCES IN MEHMET AKİF ERSOY’S SAFAHAT

Abstract

Mehmed Âkif Ersoy’s immortal work *Safahat* was written during one of the most critical periods of Turkish-Islamic intellectual history and offered solutions to the nation’s social, moral, and political crises based on the Qur’an and the Sunnah. The aim of this article is to identify the references to the Prophet Muhammad, the Sīrah, and Early Islamic History in *Safahat* and to examine the role of these references in the poet’s idea of social reform. In this study, thematic analysis was applied to the poems in the work, and the manner in which historical data were adapted by the poet to the “problems of the present” was examined through a descriptive approach. The scope of the study is limited to the poems in *Safahat* that directly address the life of the Prophet (Sīrah), the morality of the Companions, and the turning-point events of the period (such as the Hicrah, Badr, Yarmūk, etc.). In this context, particular focus has been placed on major poems such as “Bir Gece,” “Mevlid-i Nebi,” “Necid Çöllerinden Medine’ye,” “Süleymâniye Kürsüsünde,” “Vahdet,” “Âsım,” “Kocakarı ile Ömer,” “Azimden Sonra Tevekkül,” and “Said Paşa İmamı.” The findings of the research demonstrate that Âkif presents the

Sîrah al-Nabî not merely as a collection of historical events or miracles, but as an “intellectual and virtuous civilization” founded by a genius leader who transformed the course of history. It has been determined that the poet employs the rapid progress of the early years of Islam—described as “thirty thousand years of advancement in thirty years”—as a stimulus against the stagnation and inertia of his own era. Another significant finding is that Âkif reinterprets military victories in the Sîrah chronology, such as Badr and Yarmūk, in order to construct the spiritual foundation of Çanakkale and the Turkish War of Independence. Furthermore, the study reveals that the concept of justice embodied by ‘Umar is presented as a model for ideal state governance, while the Companions’ understanding of “determination and trust in God” is offered as a corrective to misunderstood fatalism. In conclusion, this article demonstrates that Âkif positions Sîrah references as a key to returning to the spirit of the “Sadr al-Islam” (the early Islamic period) and employs this pure faith, combined with modern knowledge, to build a new future. These references in Safahat function as living, political, and moral compasses proposed by the poet for the revival of the Islamic world.

Keywords: Islamic History, Prophet Muhammad, Sîrah, Mehmet Akif Ersoy, Safahat.

ÇAĞDAŞ SANAT PRATİĞİNDE ULUSAL BELLEK VE SEMBOLİZM: LİSANS RESİM ÖĞRENCİLERİNİN İSTİKLAL MARŞI YORUMLARI

Doç. Dr. Mehmet GÖKTEPE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2801-0852>

Dr. Yusuf HAN

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6944-9477>

ÖZET

Bu araştırma, lisans düzeyindeki Resim Bölümü öğrencilerinin İstiklal Marşı'nı çağdaş sanat dili içerisinde nasıl kavramsallaştıracaklarını ve görsel imgeye nasıl dönüştüreceklerini incelemeyi amaçlayacaktır. Metnin yazarı olan Mehmet Akif Ersoy'un şiirsel anlatımında yer alan bağımsızlık, inanç, umut ve millî kimlik gibi kavramların genç sanatçılar tarafından hangi estetik ve sembolik stratejilerle yorumlanacağı araştırmanın temel problemini oluşturacaktır.

Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen doğrultusunda yürütülecektir. Araştırmanın çalışma grubunu bir devlet üniversitesinin Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü 3. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturacaktır. Veri toplama sürecinde atölye gözlemleri yapılacak; öğrencilerin eskiz defterleri ve portfolyoları incelenecek; ayrıca yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilecektir. Üretilen sanat eserleri kompozisyon, renk, sembolik anlatım ve kavramsal yaklaşım açısından görsel ve göstergebilimsel analiz yöntemiyle değerlendirilecektir.

Araştırma sonucunda, öğrencilerin geleneksel millî semboller ile çağdaş sanat pratiklerini bir araya getirerek metni yeniden yorumlayacakları; soyutlama, metafor ve deneysel tekniklere başvuracakları öngörülmektedir. Çalışmanın, metin–imge ilişkisini sanat eğitimi bağlamında ele alan literatüre katkı sağlayacağı ve lisans düzeyinde kavramsal düşünme ile eleştirel yorum becerilerinin gelişimine ışık tutacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: İstiklal Marşı, Mehmet Akif Ersoy, Görsel Sanatlar Eğitimi, Millî Kimlik, Sembolik Anlatım, Kavramsal Sanat, Lisans Resim Eğitimi, Metin–İmge İlişkisi

NATIONAL MEMORY AND SYMBOLISM IN CONTEMPORARY ART PRACTICE: UNDERGRADUATE PAINTING STUDENTS' INTERPRETATIONS OF THE TURKISH NATIONAL ANTHEM

ABSTRACT

This study will aim to examine how undergraduate Painting Department students will conceptualize the İstiklal Marşı within the framework of contemporary art and how they will transform it into visual imagery. The poem, written by Mehmet Akif Ersoy, embodies themes such as independence, faith, hope, and national identity. The primary research problem will focus on identifying the aesthetic and symbolic strategies that young artists will employ while interpreting these themes in a contemporary artistic context.

The study will be conducted using a qualitative phenomenological research design. The participants will consist of third- and fourth-year undergraduate students enrolled in the Painting Department of a Faculty of Fine Arts at a public university. Data will be collected through workshop observations, analysis of students' sketchbooks and portfolios, and semi-structured interviews. The produced artworks will be examined through visual and semiotic analysis, focusing on composition, color usage, symbolic representation, and conceptual approaches.

It is anticipated that students will reinterpret the text by integrating traditional national symbols with contemporary artistic practices, employing abstraction, metaphor, and experimental techniques. The study is expected to contribute to the literature on text-image relationships in art education and to provide insights into the development of conceptual thinking and critical interpretation skills at the undergraduate level.

Keywords: National Anthem, Mehmet Akif Ersoy, Visual Arts Education, National Identity, Symbolic Expression, Conceptual Art, Undergraduate Painting Education, Text-Image Relationship

A SCIENTIST AS A ROLE MODEL IN BIOLOGY EDUCATION: VETERINARIAN MEHMET AKİF ERSOY AND PROFESSIONAL ETHICS

Selami Yeşilyurt

Atatürk University, Kâzım Karabekir Education Faculty, Department of Mathematics and Science Education,
Department of Biology Education, Erzurum-Türkiye, Assistant Professor Dr., ORCID ID:
<https://orcid.org/0000-0002-2770-6033>

ABSTRACT

Contemporary biology education is a multidisciplinary process that aims to provide students with scientific literacy, ethical reasoning, and scientific character beyond the mere theoretical transmission of biological processes. In science education, the "Nature of Science" (NOS) approach emphasizes that scientific knowledge does not consist of technical data alone, but is shaped by humanistic values such as honesty, merit, and social responsibility. The primary objective of this study is to discuss how Mehmet Akif Ersoy, commonly recognized for his "National Poet" identity, can be positioned as a "role model" within the biology education curriculum through the lens of his profound science education at Halkalı Agriculture and Veterinary School and his ethical stance in professional life. Within the scope of this study, Ersoy's academic competence in microbiology, zoology, and botany, alongside ethical cases from his professional career (such as the Halkalı Resignation), are examined within the framework of the 9th and 12th-grade learning outcomes of the current biology curriculum. Ersoy's field research, biosecurity studies, and uncompromising stance on scientific merit are proposed as concrete and local instructional materials for "Socio-scientific Issues" and "Science Ethics" units in biology courses. Utilizing document analysis, a qualitative research method, this study treats Mehmet Akif Ersoy's persona as a scientist as a theoretical tool for teaching values such as merit and integrity in biology education. The study concludes that integrating Ersoy's identity as a scientist into biology classrooms will strengthen the conceptual and affective ties between students' national and scientific identities, transforming the perception of "mechanical knowledge" into a "value-oriented science" approach. This strategic integration holds significant importance for building the "ethical and character-driven scientist" profile required by the National Technology Initiative. In this context, the study demonstrates that incorporating scientific heritage into educational processes is not merely a debt of gratitude but a pedagogical necessity for future science strategies.

Keywords: Biology Education, Mehmet Akif Ersoy, Veterinary Medicine, Professional Ethics, Nature of Science, Role Model.

BİYOLOJİ EĞİTİMİNDE ROL MODEL OLARAK BİR BİLİM İNSANI: VETERİNER HEKİM MEHMET AKİF ERSOY VE MESLEKİ ETİK

ÖZET

Çağdaş biyoloji eğitimi, canlılık süreçlerinin sadece teorik aktarımının ötesinde, öğrencilere bilimsel okuryazarlık, etik muhakeme ve bilimsel karakter kazandırmayı hedefleyen multidisipliner bir süreçtir. Fen eğitiminde "Bilimin Doğası" (Nature of Science) yaklaşımı, bilimsel bilginin sadece teknik verilerden ibaret olmadığını; dürüstlük, liyakat ve toplumsal sorumluluk gibi insani değerlerle şekillendiğini vurgulamaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, genellikle "Millî Şair" kimliğiyle tanınan Mehmet Akif Ersoy'un, Halkalı Ziraat ve Baytar Mektebi'nde aldığı derinlikli fen eğitimi ve mesleki yaşamındaki etik duruşunun biyoloji eğitimi müfredatında bir "rol model" olarak nasıl konumlandırılabilirliğini tartışmaktır. Çalışma kapsamında Akif'in mikrobiyoloji, zooloji ve botanik alanındaki akademik yetkinliği ile mesleki yaşamında sergilediği etik vakalar (Halkalı İstifası gibi), güncel biyoloji öğretim programındaki 9. ve 12. sınıf kazanımları çerçevesinde incelenmiştir. Akif'in saha araştırmacılığı, biyogüvenlik çalışmaları ve bilimsel liyakat konusundaki tavizsiz duruşu, biyoloji

derslerinde "Sosyobilimsel Konular" ve "Bilim Etiği" üniteleri için somut ve yerel bir öğretim materyali olarak önerilmektedir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizinin kullanıldığı bu çalışmada, Mehmet Akif Ersoy'un bir fen bilimci olarak portresi, biyoloji eğitiminde liyakat ve dürüstlük gibi değerlerin öğretilmesinde kuramsal bir araç olarak ele alınmıştır. Çalışma sonucunda, Akif'in fen bilimci kimliğinin biyoloji sınıflarına entegrasyonunun, öğrencilerin milli kimlik ile bilimsel kimlik arasındaki kavramsal ve duyuşsal bağı güçlendireceği ve fen eğitimindeki "mekanik bilgi" algısını "değer odaklı bilim" anlayışına dönüştüreceği öngörülmektedir. Bu stratejik entegrasyon, Milli Teknoloji Hamlesi'nin ihtiyaç duyduğu "etik ve karakter sahibi bilim insanı" profilinin inşası için büyük bir öneme sahiptir. Bu bağlamda çalışma, bilimsel mirasın eğitim süreçlerine dahil edilmesinin sadece bir vefa borcu değil, gelecekteki bilim stratejisi için pedagojik bir gereklilik olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Biyoloji Eğitimi, Mehmet Akif Ersoy, Veteriner Hekimlik, Mesleki Etik, Bilimin Doğası, Rol Model.

İSTİKLÂL MARŞI'NDA GEREKÇELENĐİRME ÖRÜNTÜLERİNİN TOULMIN MODELİ ÇERÇEVESİNDE ANALİZİ

Prof. Dr. Menekşe Seden Tapan-BROUTIN

Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Orcid: 0000-0002-1860-852X

Dr. Naz Mardani

Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Orcid: 0000-0001-9944-3466

ÖZET

Matematiksel düşünme ve gerekçeleendirme, yalnızca sayısal ya da biçimsel yapılara özgü bir bilişsel etkinlik olmayıp, farklı disiplinlerde ve kültürel metinlerde de izlenebilen akıl yürütme örüntülerini içermektedir. Bu çalışmanın amacı, İstiklâl Marşı'nda yer alan matematiksel gerekçeleendirme süreçlerinin Toulmin Modeli bağlamında incelenmektir. Argümantasyon, bir savın belirli dayanaklarla desteklenmesi sürecidir. Toulmin modeli, klasik mantıkta görülen biçimsel çıkarım şemalarından farklı olarak, gündelik söylemlerdeki argüman yapılarının analizine odaklanmakta; ve “iddia-veri-gerekçe” olmak üzere üç temel bileşenden oluşmaktadır. Bu araştırma nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde tasarlanmış bir doküman incelemesi çalışmasıdır. Araştırmacının veri kaynağını İstiklâl Marşı'nın tam metni oluşturmaktadır. Verilerin analiz sürecinde İstiklâl Marşı dizeleri anlam bütünlüğü temelinde analitik birimlere ayrılmıştır. Her bir analitik birim, Toulmin Modelinin temel bileşenleri (iddia, veri, gerekçe) doğrultusunda kodlanmıştır. İddia-veri-gerekçe arasındaki ilişkiler incelenerek metindeki gerekçeleendirme örüntülerinin yapısal özellikleri ortaya konulmuştur. Bulgular, İstiklâl Marşı metindeki *iddiaların* büyük ölçüde kesinlik bildiren kiplerle kurulduğunu göstermektedir. Ancak bu kesinlik, epistemik doğrulama temelli değil; ağırlıklı olarak ontolojik zorunluluk (bağımsızlığın varoluşsal bir nitelik olarak sunulması), tarihsel süreklilik varsayımı (geçmiş deneyimin geleceğe genellenmesi), normatif zorunluluk (hak ve adalet ilkelerine dayalı çıkarımlar), aksiyolojik temellendirme (değer hiyerarşisi üzerinden zorunluluk üretimi) üzerine inşa edilmiştir. Metinde yer alan *verilerin* çoğunlukla tarihsel referanslara, kolektif hafızaya, sembolik unsurlara ve inanç temelli kabullere dayandığı belirlenmiştir. Bu *veriler*, ampirik kanıt işlevinden ziyade kültürel ve normatif dayanak işlevi görmektedir. *Gerekçeler* ise *iddia* ile *veri* arasındaki bağı çoğunlukla zorunluluk üretme mekanizması üzerinden kurmakta olup özellikle; nedensel ilişkilendirme (fedakârlık - hak sahipliği), değer hiyerarşisine dayalı çıkarım (kolektif değer - bireysel değer), teleolojik akıl yürütme (yüce amaç - kaçınılmaz olumlu sonuç), normatif adalet ilkesi (hak edilmiş olan - gerçekleştirilmiştir) biçiminde yapılandırılmıştır. Bu bağlamda metnin argümantatif yapısı, formel matematiksel kanıt yapısından farklı olmakla birlikte, zorunluluk üretmeye dayalı retorik-mantıksal bir gerekçeleendirme modeli sergilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Argümantasyon, İstiklâl Marşı, Matematiksel gerekçeleendirme, Toulmin Modeli

AN ANALYSIS OF JUSTIFICATION PATTERNS IN THE TURKISH NATIONAL ANTHEM WITHIN THE FRAMEWORK OF TOULMIN MODEL

ABSTRACT

Mathematical thinking and justification are not cognitive activities limited solely to numerical or formal structures; rather, they include patterns of reasoning that can also be observed across different disciplines and cultural texts. The aim of this study is to examine the mathematical justification processes in the Turkish National Anthem within the framework of Toulmin Model. Argumentation refers to the process of supporting a claim with specific grounds. Unlike the formal inference schemes of classical logic, Toulmin's model focuses on the analysis of argument structures in everyday discourse

and consists of three fundamental components: claim, data, and warrant. This study was designed as a qualitative document analysis. The full text of the Turkish National Anthem constituted the data source. During the analysis process, the verses were divided into analytical units based on semantic coherence. Each analytical unit was coded according to the components of the Toulmin Model (claim, data, warrant). By examining the relationships among claims, data, and warrants, the structural characteristics of the justification patterns in the text were identified. The findings indicate that the claims in the text are largely constructed through expressions of certainty. However, this certainty is not based on epistemic validation; rather, it is predominantly grounded in ontological necessity (presenting independence as an existential attribute), the assumption of historical continuity (generalizing past experience into the future), normative necessity (derivations based on rights and justice), and axiological grounding (producing necessity through value hierarchies). It was determined that the data in the text largely rely on historical references, collective memory, symbolic elements, and belief-based assumptions. These data function less as empirical evidence and more as cultural and normative grounds. The warrants, which connect claims and data, predominantly operate through mechanisms that produce necessity. Although the argumentative structure of the text differs from that of formal mathematical justification, it demonstrates a rhetoric–logical model of justification grounded in the production of necessity.

Keywords: Argumentation, Turkish National Anthem, Mathematical Justification, Toulmin Model

MEHMED ÂKİF'İN DİVAN EDEBİYATINA YAKLAŞIMI

Dr. Muhammed Tarık Ablak

Sakarya Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ORCID: 0000-0002-5941-7965

ÖZET

Mehmed Âkif Ersoy (1873–1936), Osmanlı edebiyatında yenileşme hareketlerinin ivme kazandığı; ancak klasik şiir geleneğinin kültürel ağırlığını koruduğu bir dönemde yetişmiştir. Toplumcu ve ahlâk merkezli şiir anlayışıyla temayüz eden Âkif, eski–yeni edebiyat tartışmalarının doğrudan polemikçi isimlerinden biri değildir. Bununla birlikte *Âsım*’da yer alan ve divan edebiyatına yönelik sert eleştiriler içeren mısralar, onun klasik geleneğe karşı konumunu tartışmalı hâle getirmiştir.

“Git o ‘Dîvan’ mı ne karn’ ağrısıdır, aç da onu / Kokla bir kerre, kokar mis gibi Sandıkburnu” ifadeleri, dönemin gelenek karşıtı söylemlerinden daha keskin bir üslup taşımaktadır. Bu durum, Âkif’in divan edebiyatına bütünüyle karşı olduğu yönünde bir yorumun ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Ancak söz konusu sözlerin *Âsım*’da dramatik bir diyalog bağlamında yer alması ve metin içerisinde karşılıklı konuşma yapısı içinde görece yumuşatılması, bu eleştirinin doğrudan bir reddiye değil; geleneğe içeriden yöneltilmiş bir ıslah ve işlevsel dönüşüm çağrısı olabileceğini düşündürmektedir.

Öte yandan Mahir İz’in aktardığı üzere Âkif’in klasik şiire derin bir vukufiyete sahip olması ve divan metinlerine aşinalığı, onun geleneğe kategorik bir mesafe koymadığını göstermektedir. Ayrıca Âkif’in edebiyat üzerine kaleme aldığı yazılar ve ders notları da bu konuda önemli veriler sunmaktadır. Bu bildiride, Âkif’in divan edebiyatına yaklaşımı; öncelikle kendi metinleri, ardından Midhat Cemal, Eşref Edib ve Mahir İz gibi biyografik ve hatırat kaynakları çerçevesinde yeniden değerlendirilecektir. Amaç, Âkif’in klasik şiir geleneğine yönelik tavrını polemik düzeyinde değil; şiir anlayışı, estetik tercihi ve kültürel konumlanışı bağlamında bütüncül bir perspektifle ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Mehmed Âkif Ersoy, divan edebiyatı, *Âsım*, gelenek eleştirisi, klasik şiir

MEHMED ÂKİF’S APPROACH TO DIVAN POETRY ABSTRACT

ABSTRACT

Mehmed Âkif Ersoy (1873–1936) was shaped in a period when modernization movements were gaining momentum in Ottoman literature, while the classical poetic tradition continued to retain its cultural authority. Known for his socially engaged and morally grounded poetic vision, Âkif was not among the overtly polemical figures in the debates between the “old” and the “new” literature. Nevertheless, certain verses in *Âsım* containing sharp criticisms of Divan poetry have rendered his position toward the classical tradition a subject of debate.

The lines, “Go, open that ‘Divan’—what a tiresome nuisance it is; / Smell it once, it reeks like Sandıkburnu,” display a harsher tone than many contemporary anti-traditionalist discourses of the period. Such expressions have led to the interpretation that Âkif was categorically opposed to Divan poetry. However, since these remarks appear within a dramatic dialogue and are moderated within the conversational structure of the text, they may not constitute a straightforward rejection. Rather, they can be read as an internal critique aimed at reform or functional transformation of the tradition.

Moreover, biographical accounts indicate that Âkif possessed profound familiarity with classical poetry and demonstrated considerable mastery of Divan texts. His writings and lecture notes on literature also provide important evidence in this regard. This paper re-examines Âkif’s approach to Divan poetry through an analysis of his own works alongside biographical and memoir sources such as Midhat

Cemal, Eşref Edib, and Mahir İz. It aims to evaluate his stance toward the classical poetic tradition not merely within the framework of polemics, but in relation to his poetic vision, aesthetic preferences, and broader cultural positioning.

Keywords: Mehmed Âkif Ersoy, Divan poetry, *Âsım*, critique of tradition, classical Ottoman poetry

İSTİKLÂL MARŞI
VE MİLLÎ ŞAİRİMİZ
MEHMET AKİF ERSOY
6. Uluslararası Sempozyumu

MEHMET AKİF ERSOY’UN VE BAHTİYAR VAHABZADE’NİN “ALLAH” ADLI ŞİİRLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Könül GULUSOY

Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü,
Kars, Türkiye, ORCID 0000-0002-7519-145X

İlkin GULUSOY

Prof. Dr., Kafkas Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Kars,
Türkiye, ORCID 0000-0002-0768-9803

Özet

Türk dünyası edebiyatının en önemli şairlerinden olan Mehmet Akif Ersoy ile Bahtiyar Vahabzade, şiirlerinde millî ve dinî duyarlılık, millî kimlik, dil, özgürlük ve vatan gibi temel değerleri ele almış; milletin manevî ve ahlâkî dirilişini savunan iki büyük sanatçıdır. Farklı tarihsel ve siyasî şartlarda yetişmiş olmalarına rağmen benzer idealler etrafında birleşmeleri bakımından dikkat çeken bu iki şairin eserlerinin karşılaştırılması, Türk dünyası edebiyatındaki ortak değerlerin ve farklı düşünsel yönelimlerin ortaya konulması açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu karşılaştırma, bir yandan geleneksel İslâmî ve millî değerlerin şiirde nasıl ifade edildiğini, diğer yandan modern dönemde bu değerlerin nasıl yeniden yorumlandığını göstermesi bakımından da anlamlıdır. Ayrıca her iki şairin toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket etmeleri ve şiiri yalnızca estetik bir faaliyet olarak değil, aynı zamanda milletin bilinçlenmesine hizmet eden bir düşünce ve uyanış aracı olarak görmeleri, onları Türk dünyası edebiyatında birbirine yaklaştıran temel unsurlardan biridir.

Mehmet Akif Ersoy’un “Allah” redifli şiiri, Allah’ın mutlak kudretini, insanın acizliğini ve ilahî irade karşısındaki teslimiyetini dile getiren klasik üslupta bir münacattır. Mehmet Akif Ersoy, şiirde Allah’ı hem sonsuz güç sahibi hem de kullarına merhamet eden bir varlık olarak tasvir eder. İlk beyitlerde Allah’ın kudretinin insanı hayret içinde bıraktığı, hatta susturacak kadar büyük olduğu ifade edilirken, aynı zamanda O’nun aciz kullara güç ve dayanma imkânı verdiği vurgulanır.

Şiirin devamında evrendeki düzen ve mükemmelliğin Allah’ın kemalinin bir göstergesi olduğu belirtilir. Akıl sahibi insanların bile bu düzen karşısında hayranlıkla teslim olduğu ifade edilir. Bununla birlikte, Allah’ın zat ve sıfatlarının insan aklı tarafından tam anlamıyla kavranamayacağı düşüncesi öne çıkar. Bu yaklaşım, İslam teolojisindeki “Allah’ın mahiyeti bilinemez” anlayışıyla örtüşür.

Şiirde önemli bir diğer tema ilahî aşktır. Şair, insan kalbine sevgi ve tutku duygusunu yerleştiren Allah olduğunu belirtir. Bu yönüyle şiir tasavvufi bir anlam taşır; çünkü aşk, Allah’a ulaşmanın yollarından biri olarak görülür. Bunun yanında insanların yaşadığı acıların ve ayrılıkların da ilahî iradenin bir parçası olduğu ifade edilir. Allah’ın kullarını sıkıntılarla sınıadığı, onları olgunlaştırmak için dert ve keder verdiği düşüncesi vurgulanır.

Şiirin son bölümünde şair doğrudan Allah’a dua eder ve kendisini sevdiğine kavuşmasını ister. Buradaki “sevgili” hem dünyevî hem de ilahî anlamda yorumlanabilir. Genel olarak şiir, Allah’ın kudretini, merhametini, insan üzerindeki mutlak tasarrufunu ve insanın O’na olan ihtiyacını derin bir inanç ve teslimiyet duygusuyla dile getiren güçlü bir metafizik tefekkür metnidir.

Buna karşılık Bahtiyar Vahabzade’nin “Allah” şiiri, Allah kavramını geleneksel dinî tasvirlerin ötesinde, insanın iç dünyası, ahlâkı ve düşünce gücüyle ilişkilendiren felsefî bir bakış açısı sunar. Şair, Allah’ı maddî bir varlık olarak değil; bilginin, sevginin, adaletin ve insanlığın kaynağı olan yüce bir hakikat olarak ele alır. Bu şiir, Vahabzade’nin “Feryat” adlı tiyatro eserinde XIV. Yüzyıl Azerbaycan şairi İmadeddin Nesimî’nin dilinden verilen bir parça olup yalnızca dinî bir temayı değil, insanın manevî olgunluğa ulaşma sürecini de derin bir felsefî bakışla ele alır.

reason, reflecting the theological notion in Islam that the true nature of God is beyond human understanding.

Another major theme in the poem is divine love. The poet states that it is God who instills love and passion in the human heart. In this sense, the poem bears a Sufi dimension, as love is seen as a path to God. Additionally, human suffering and separation are presented as parts of divine will; God tests His servants through hardship in order to mature and refine them.

In the final section, the poet directly prays to God and asks to be united with the beloved. This “beloved” may be interpreted both in worldly and divine terms. Overall, the poem is a powerful metaphysical reflection expressing God’s omnipotence, mercy, absolute authority over humanity, and humanity’s need for Him with deep faith and submission.

In contrast, Bahtiyar Vahabzade’s poem “Allah” offers a philosophical perspective that relates the concept of God to the inner world of the human being, morality, and intellectual consciousness, going beyond traditional religious descriptions. The poet presents God not as a material entity but as a supreme truth embodied in knowledge, love, justice, and humanity. This poem, presented through the voice of the 14th-century Azerbaijani poet Imadeddin Nesimi in Vahabzade’s play *Feryat*, addresses not only a religious theme but also the process of spiritual maturation with profound philosophical depth.

In the opening section, God is depicted as a force leading humanity from ignorance to enlightenment. God is everywhere, yet perceiving Him requires the awakening of the “eye of the heart,” implying that divine truth is grasped not through physical senses but through inner awareness and spiritual awakening. The second section emphasizes that God is not a physical being but the ultimate reality; the sense of wonder inspired by natural beauty and cosmic order is interpreted as a reflection of His presence.

The third section highlights the great potential within the human being, noting that those who fail to recognize it remain weak. God is associated with values such as respect for humanity, dignity, and compassion, suggesting that genuine religiosity is inseparable from love for humankind. The fourth section emphasizes the importance of thought and wisdom over mere words, asserting that God resides not in language itself but in the profound meanings conveyed by it.

In the later sections, the human being is portrayed as a creature full of desires yet capable of spiritual elevation through love, and standing against injustice is presented as a divine responsibility. The final section stresses that God is not found in ignorance, evil, or hostility, but in virtues such as loyalty, love, and integrity.

While Mehmet Akif Ersoy’s poem portrays God as transcendent, omnipotent, and external to humanity, Bahtiyar Vahabzade’s poem interprets God as a truth manifested within human conscience, love, and moral values. These two perspectives together reveal both the traditional theological and the modern humanistic dimensions of divine conception in Turkic world literature. Despite emerging from different historical and cultural contexts, both works aim to guide humanity toward goodness, justice, love, and spiritual maturity. In this respect, the “Allah” poems of Mehmet Akif Ersoy and Bahtiyar Vahabzade can be regarded not only as literary works but also as significant representatives of the shared spiritual heritage of the Turkic world.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, Bahtiyar Vahabzade, Turkic world literature, Azerbaijani literature, religion, Sufism

İSTİKLÂL MARŞI'NI ALLAH'IN MÜSLÜMANLARA VAADİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

Prof. Dr. Mustafa KARABULUT

Adıyaman Üniversitesi Fen Edebiyat, Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Adıyaman, Türkiye

ÖZET

Mehmet Akif Ersoy, Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlık sembollerinden İstiklal Marşı'nın güftekarı, vatan ve millet şairidir. O, vatanımızın içinde bulunduğu en zor şartları yakından görmüş, milletimizin acılarıyla dertlenmiş ve bunları dizelerine aktarmıştır. Akif, İstiklal Marşı'nda din, iman, ahlak, cesaret, milli bilinç, umut, şehadet, bayrak, vatan ve millet sevgisi, Batı'nın zalimliği, medeniyetin sahte yüzü vb. temaları işler. Bunlarla beraber şiirde Allah'ın vaadinden de bahsedilir. İstiklal Marşı'nın 5. dördlüğünde geçen “Doğacaktır sana vadettiği günler Hakk'ın,” dizesi Allah'ın vaadinden söz eder. Türk milletinin kurtuluş ümidini artıran bu dize, ayrıca şiirin manevi iklimini zenginleştirmektedir. Bu dizeler yazıldığı zaman içinde bulunulan şartlar oldukça kötüydü. “Hakk'ın vadettiği günler” ifadesi, genç, yaşlı, çocuk, asker vb. ülkede kim varsa hepsine umut aşılamaktadır. Bu dize aslında kıyamete kadar Türk milletinin hafızasında yer etmelidir. Burada Şair bağımsızlığın uzak olmadığını, İslamiyet'in dünyaya hâkim olacağı günlerin yakın olduğunu dile getirmek ister. Mehmet Akif Ersoy, bu dizinin geçtiği dördlükte milletimizin yurdumuza alçakları uğratmamasını, bu hayâsız akını, göğsünü siper ederek durdurmasını ister. Daha sonra ise imanın karşılığı olan “zafer” müjdelendir. Allah, Kur'an-ı Kerim'de inananlara zafer vadetmiştir. Şair geleceğe büyük bir ümit ve inançla bakarak zaferin çok yakın olduğunu ifade eder. Bu dizede, Saf sûresindeki “Allah nurunu tamamlayacaktır.” ayetine bir gönderme vardır. Bu sûrede genel olarak, Müslümanları Allah yolunda cihada hazırlama ve İslam dinine sıkı sıkıya bağlanan müminlere muvaffakiyet müjdeleme vardır. Akif, Allah yolundan ayrılmayan ve Kur'an'a sıkı sıkıya sarılan Türk milletinin bağımsızlığa kavuşacağını dile getirmek ister. Bu çalışmada amaç, İstiklal Marşı'nın 5. dördlüğünde geçen geçen “Doğacaktır sana vadettiği günler Hakk'ın,” dizesinden hareketle İstiklal Marşı'nı değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, İstiklal Marşı, Doğacaktır Sana Vadettiği Günler Hakk'ın.

AN EVALUATION OF THE TURKISH NATIONAL ANTHEM FROM THE PERSPECTIVE OF GOD'S PROMISE TO MUSLIMS

ABSTRACT

Mehmet Akif Ersoy, the lyricist of the Turkish National Anthem, a symbol of the Republic of Turkey's independence, is a poet of the homeland and nation. He witnessed firsthand the most difficult conditions our country faced, empathized with the suffering of our nation, and conveyed these feelings in his verses. In the National Anthem, Akif addresses themes such as religion, faith, morality, courage, national consciousness, hope, martyrdom, the flag, love of homeland and nation, the cruelty of the West, and the false face of civilization. Along with these, the poem also speaks of God's promise. The line “The days that God has promised you will dawn,” in the 5th stanza of the National Anthem, speaks of God's promise. This line, which increases the hope of salvation for the Turkish nation, also enriches the spiritual atmosphere of the poem. The conditions at the time these lines were written were quite dire. The phrase “the days that God has promised” instills hope in everyone in the country – young and old, children and soldiers alike. This line should truly remain in the memory of the Turkish nation until the end of time. Here, the poet wants to express that independence is not far off, and that the days when Islam will dominate the world are near. In the quatrain where this line appears, Mehmet Akif Ersoy asks our nation not to allow the vile ones to enter our homeland, to stop this shameless attack by shielding their chests. Then, the “victory,” the reward of faith, is promised. Allah has promised victory to believers in the Quran. The poet looks to the future with great hope and faith, expressing that victory is very near.

This line contains a reference to the verse “Allah will complete His light” in the Surah Saf. This Surah generally prepares Muslims for jihad in the way of Allah and promises success to believers who are firmly attached to the religion of Islam. Akif wants to express that the Turkish nation, which does not deviate from the path of Allah and clings tightly to the Quran, will achieve independence. The aim of this study is to evaluate the Turkish National Anthem based on the line “The days that God has promised you will dawn,” which appears in the 5th stanza of the anthem.

Key Words: Mehmet Akif Ersoy, National Anthem, "The Days God Has Promised You Will Dawn."

GİRİŞ

Mehmet Âkif Ersoy, fikir ve edebiyat dünyamızın en önemli isimlerindendir. Milli ve manevi değerlere önem veren Akif, fikirleriyle milli bilinci üst düzeylere çıkarmada önemli katkılarda bulunur. O, Türklerin hafızasında “Vatan şairi”, “Millî Şair” ve “İslam Şairi” unvanları ile yer alır. O gerek yaşantısıyla gerekse eserleriyle topluma örnek olan bir şahsiyettir. *Çanakkale Destanı* şiiriyle Türk milletinin manevi gücünü yükseltir. Mehmet Akif, birçok eserini Sırat-ı Müstakim ve Sebilürreşad dergisinde yayımlar. Akif, “İstiklal Marşı benim değil, milletimindir” diyerek İstiklal Marşı’nı milletimize armağan etmiştir. İstiklal Marşı dışındaki şiirlerini “Safahat” adlı tek eserinde bir araya getirir.

Ersoy, ancak ahlaklı ve faziletli gençler yetiştirmekte toplumun kurtulacağını, geleceğe emin adımlarla yürüyeceğini dile getirir. Bu bakımdan Âkif, yeni kuşaklar tarafından örnek alınması gereken bir şahsiyettir. O, bilgiye ve ilme önem veren, ateizme karşı koyan, yoksullara, yaşlılara, çocuklara ve kimsesizlere merhametle yaklaşan, onlara yardım eden, topluma yol gösteren bir karakterdir. Şair, ahde vefalı, yani sözünde duran bir kişidir. Hayatının ve sanatının merkezine İslamiyet’i yerleştiren, bundan asla taviz vermeyen eşine az rastlanılacak bir yapıya sahiptir. Taassup, istibdat, cahillik ve ümitsizlik onun hayatında yoktur. Haksızlıklara karşı olan, cömertleri seven, hasisleri ve meşrepsizleri sevmeyen bir kişidir. Onun sözleri ile eylemleri arasında paralellik vardır. Fikirleriyle daima topluma yol gösteren, ibret verici sözlerle cemiyete seslenen daima tarafsız olan, kimseden çekinmeyen, vatanın kurtuluşunu İslam birliğinde arayan bir mütefekkindir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin bağımsızlık sembollerinden İstiklal Marşı, milli ve manevi değerlerle yüklü bir şiirdir. İstiklal Marşı’nda din, iman, ahlak, cesaret, milli bilinç, umut, şehadet, bayrak, vatan ve millet sevgisi, Batı’nın zalimliği, medeniyetin sahte yüzü vb. temalar ön plana çıkar. Akif, İstiklal Marşı’nda Allah’ın vaadinden de bahseder. Akif’in sanatında in Kur’an-ı Kerim’in etkisi büyüktür. İlk şiirinin “Kur’an’a Hitap” ismini taşır. O, Kur’an’a sıkıca sarılarak kurtuluşun gerçekleşeceğini dile getirir. “Safahat’ın ve İstiklâl Marşı’nın temel karakteristiğini meydana getiren en önemli şifrelerden biri Kur’ân-ı Kerîm’dir. Çünkü Kur’an, Âkif’in de fikriyatının ve hissiyatının en önemli yapı taşıdır.” (Karabulut, 2018: 9). Şair, “Doğrudan doğruya Kur’an’dan alıp ilhamı /Asrın idrâkine söyletmeliyiz İslâmı” diyen mısralarında olduğu gibi Kur’ân-ı Kerîm, Âkif için hayatın en önemli unsurudur. “Kur’an ve hadis kaynaklı poetikası, Mehmed Âkif’i yaşadığı dönemde farklı kılan özelliklerden biridir.” (Şimşek, 2015: 17). Bu bağlamda İstiklâl Marşı da manevi iklimi yüksek olan bir metindir. Şiirde Hakk, ezan, şehadet, şehit, cennet, mabed gibi ifadeler şiirin mana yönünü güçlendirir.

İSTİKLÂL MARŞI’NI ALLAH’IN MÜSLÜMANLARA VAADI

İstiklal Marşı’nın 5. dördlüğünde Allah’ın vaadinden söz edilir. Bu dördlükte genciyle, yaşlısıyla, askeriye vb. topyekün olarak düşmana karşı gövdesini siper etmesi gerektiği vurgulanır.

“Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın;

Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.

Doğacaktır sana va’dettiği günler Hakk’ın...

Kim bilir, belki yarın... belki yarından da yakın.”

Şair, Türk milletine ve askerine hitap eder. O, Türk ülkesini işgal edenlerin hayâsız ve alçak olduğunu söyler. Milletimizin her ferdinden ülkemize alçakları uğratmamasını ister. Sonra ise iman edenlere “zafer”in vaat edilmesine göndermede bulunur. Allah, kitabında inananlara zafer vadetmiştir. Kur’an-ı Kerim’de bazı ayetlerde zaferin mutlaka kazanılacağı müjdelendir. (Karabulut, 2021: 136). Bu bakımdan milletimizin umutsuzluğa kapılmasına gerek yoktur.

Allah, Kur’an-ı Kerim’de inananlara zafer vadetmiştir. Bazı ayetlerde zaferin mutlaka gerçekleşeceği müjdelendir. Sâffât Sûresi’nde; “*Andolsun, peygamber olarak gönderilen kullarımız hakkında şu sözümüz geçmişti: Onlara mutlaka yardım edilecektir. Şüphesiz ordularımız galip gelecektir.*” (Sâffât, 171,172,173) denir. Bu ayette Allah’ın yardımından umut kesilmemesi anlamı öne çıkar. Ayrıca yüce Allah, Fetih Sûresi’nde de müminlere zaferin yakın olduğu müjdelendir: “*Ta ki Allah, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın, sana olan nimetini tamamlasın, seni doğru yola iletсин ve Allah sana, şanlı bir zaferle yardım etsin.*” Fetih, 2-3). “Doğacaktır sana vadettiği günler Hakk’ın” diyen şair, Müslümanların imanla Allah’ın yolundan ayrılmaması gerektiğini ifade etmek ister. “Hakk’ın söz verdiği güzel günlerin, geleceğin yakın bir zamanda geleceğine inanan Âkif, güzel bir geleceğin, özgür bir vatanın, bayrağın ve milletin artık herkesçe hak edildiğine inanır.” (Çam, 2011: 36). Bu bağlamda imanla Allah’a yaklaşan kişi, sonunda zafere ulaşacaktır

Zaferin kazanılması için inanç, iman, azim, gayret vb. lazımdır. “Şair geleceğe büyük bir ümit ve inançla bakarak zaferin çok yakın olduğunu ifade ediyor. ‘İstiklâl Marşı’nın yazıldığı dönemde İstiklâl Savaşı henüz kazanılmamıştır. Marşın kabul edildiği günden yaklaşık bir buçuk sene sonra Türk Kurtuluş Savaşı’nın önemli bir halkası olan Büyük Taarruz, 26 Ağustos 1922 sabahı başlar.” (Karabulut, 2021: 137). Kurtuluş Savaşı yıllarında milletimiz büyük bir iman, umut ve azimle zaferler kazanmıştır.

İstiklâl Marşı’nda geçen “Doğacaktır sana vadettiği günler Hakk’ın” dizesinde şair, Müslümanların tam bir imanla Allah’ın yolundan ayrılmaması gerektiğini anlatmaya çalışır. “Bu, İslâmiyet’in hâkim olduğu günlerin yakın olduğu anlamına da gelir. Mehmet Âkif Ersoy, bu dizede milletimizden yurdumuza alçakları uğratmamasını, bu hayâsız akını, göğsünü siper ederek durdurmasını ister. Daha sonra ise imanın karşılığı olan “zafer” müjdelendir.” (Karabulut, 2021: 160). Bununla beraber İslam inancına göre Allah kullarını daima gözetler. Duruma göre müdahalede bulunur.

Kur’an-ı Kerim’e göre ilahi yardımların amaçları genel olarak iki grupta toplanabilir. Birincisi müminleri maddi ve manevi zararlardan korumak ve onları dünya ve ahiret nimetlerine kavuşturmak ikincisi ise gönderdiği dini tamamlamaktır. (Öztürk, 2010: 18). Birincisi ile ilgili olarak Bakara, Yusuf ve Nisâ Surelerinde, ikincisi ile Saf Suresi’nde ayetler mevcuttur. Müminler sadece Allah’tan yardım diler. Allah’ın yardımına mazhar olmak kolay değildir. Allah’a ibadet eden, kalbini, kendini Allah’a teslim edenler onun yardımına mazhar olabilir. “Bu yardımlar sünnetullah çerçevesinde belli şartlara ve Allah’ın takdirine bağlı olarak tahakkuk etmiştir. İlahi yardımların bazen insanlar tarafından istenen zamanda ve tarzda gerçekleşmediği de görülmüştür.” (Öztürk, 2010: 33). Allah’ın yardımında gecikmeler olabilir. Bu gecikmeler Allah’ın iradesi ile ve bir hikmet çerçevesi içinde cereyan eder.

Kur’an’da Ali İmran Suresi’nde “Yoksa siz; Allah, içinizden cihad edenleri (sınayıp) ayırt etmeden ve yine sabredenleri (sınayıp) ayırt etmeden cennete gireceğinizi mi sandınız?” (Ali İmran, 142) denilerek müminlerin bir imtihandan geçirileceği ifade edilir. Yine Âli İmrân Sûresi’nin 200. Ayet’inde “sabır, hazırlıklı olmak, uyanık olmak ve Allah’a karşı gelmekten sakınmak” kurtuluşun anahtarı olarak verilir. Abu aynı zamanda inananlara umut aşılar. “İslâm inancının temel prensiplerinden birisi umuttur. Hakiki müminler günün birinde mutlaka kurtuluşa ereceklerdir. Allah’tan umut kesmek büyük günahlardandır. Sıkıntı karşısında yılmamak, sabır göstermek inancın erdemlerindendir.” (Erdem, 2010: 303). Bu bakımdan bir müminin sabırla, umutla, imanla Allah’a yönelmelidir.

İstiklâl Marşı’nın son dizesi olan “Hakkıdır Hakk’a tapan milletimin istiklâl” ifadesi şiirin temel yapısını oluşturur. Bu dizede milletimizin Allah’a olan inancı ve istiklâli hak ettiği vurgulanır. İman duygusunu “Hakk’a tapan” kelimesinden çıkarmak mümkündür. (Okay, 2010: 74). Allah’a inanan milletimizin bağımsızlığı hak ettiği ifade edilir.

SONUÇ

Mehmet Akif Ersoy, İstiklâl Marşı'nda vatan ve bayrak sevgisi, bağımsızlık, birlik-beraberlik, kahramanlık, şehitlik, inanç, din, cesaret ve adalet gibi millî ve manevî değerlerden söz eder. Şair, İstiklâl Marşı'nda Türk milletini başka milletlerden ayıran değerleri işler. Şair, milletimizin geçmişi ile arasında bağ kurmasını sağlar. Türk ulusunun bağımsızlığının ve millî birlik ve beraberliğinin simgesi olan İstiklâl Marşı'nda şair, aynı zamanda Allah'ın vaadinden de bahseder. Marşın beşinci kıtasında bunu görmek mümkündür: *“Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın; / Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın. / Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın... / Kim bilir, belki yarın... belki yarından da yakın.”* Burada geçen *“Doğacaktır sana vadettiği günler Hakk'ın,”* dizesi Allah'ın vaadinden söz eder. Şair bu dize ile Türk milletinin kurtuluş ümidini artırır. “Hakk'ın vadettiği günler” ifadesi, genç, yaşlı, çocuk, asker vb. ülkede kim varsa hepsine umut aşılamaktadır. Burada Akif, bağımsızlığın uzak olmadığını, İslamiyet'in dünyaya hâkim olacağı günlerin yakın olduğunu ifade eder. Şair, milletimizin yurdumuza alçakları uğratmamasını, bu hayâsız akını, göğsünü siper ederek durdurmasını ister. Allah yolunda giden, Kur'an'a sımsıkı sarılan milletimizin bağımsızlık hakkıdır. Kur'an'da imanın karşılığı olan “zafer” müjdelendir. Allah, Kur'an-ı Kerim'de inananlara zafer vadetmiştir. Şair geleceğe büyük bir ümit ve inançla bakarak zaferin çok yakın olduğunu ifade eder. Bu dizede, Saf suresindeki “Allah nurunu tamamlayacaktır.” ayetine de bir gönderme vardır.

KAYNAKLAR

ÇAM, Çiğdem (2011), Mehmet Âkif, Tefik Fikret ve Nazım Hikmet'in Şiirlerinde Gelecek Tasavvuru, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

ERDEM, Ömer (2010), “Doğacaktır Sana Vadettiği Günler Hakkın”, İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı, 41 Dize 41 Yorum, Hat Yayınevi, İstanbul.

KARABULUT, Mustafa (2018), İstiklâl Marşı'na Kur'an-ı Kerim Bağlamında Bir Bakış, Sebilürreşad, İyâsi, Dini, İlmi, Edebî ve Ahlakî Aylık Mecmua - Mart 2018, Sayı: 1026.

KARABULUT, Mustafa (2021), Mehmet Âkif Ersoy ve İstiklâl Marşı, Hiperyayın, İstanbul.

KUR'AN-I KERİM MEÂLİ (2011), (Hazırlayanlar Doç. Dr. Halil Altuntaş, Dr. Muzaffer Şahin), Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları, 12. Baskı, Ankara.

OKAY, Orhan (2010), “Millî Marş ve Edebî Metin Olarak İstiklâl Marşı”, İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı, 41 Dize 41 Yorum, Hat Yayınevi, İstanbul.

ÖZTÜRK, Mahmut (2010), “Kur'an-ı Kerim'e Göre Allah'ın Yardımının Gecikmesinin Nedenleri ve Hikmetleri”, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 23 (2010 Ocak-Haziran),.

ŞİMŞEK, Tacettin (2015), Mehmed Âkif'in Poetikası, A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED] S.53, Erzurum, s.105-120.

MEHMET ÂKİF ERSOY'UN KIRAAT İLMİNE VUKUFİYETİ VE KIRAAT TERCİHİ

Mustafa HAMURLU

Harran University, Faculty of Theology, Qur'an Reading and Recitation Department, Şanlıurfa
ORCID: 0000-0001-9153-2800

ÖZET

Türk edebiyatının ve düşünce tarihinin müstesna şahsiyetlerinden biri olan Mehmet Âkif Ersoy'un, Kur'an ilimleri ve özellikle kıraat ilmi üzerindeki vukufiyeti, onun şairlik kimliğinin ötesinde, mütebahhir bir alim ve müfessir olduğunu teyit etmektedir. Safahat'ın bütününe yayılan Kur'anî referanslar, onun bu ilmi derinliğini estetik bir dille harmanladığını göstermektedir. Bu çalışma, Âkif'in ilmi otoritesini en açık biçimde ortaya koyan Ya'kûb kıraati tercihi, farklı kıraatlerin anlam çeşitliliğini gözetmesi ve vakf ilmi üzerindeki bilgisi üzerinden, onun âlim kimliğini teknik detaylarıyla incelemeyi amaçlamaktadır. Âkif'in *Fatih Kürsüsünde* adlı eserinde düştüğü dipnot, bu alandaki ihtisasının en somut kanıtıdır. Şair, "lâ havfe aleyhim" ifadesindeki "fâ" harfinin fethalı okunması gerektiğini belirterek bunu Ya'kûb kıraatine atfetmiştir. Bu, Safahat'ta bizzat bir kıraat imamının ismi zikredilerek düğümlü yegâne teknik açıklama olması bakımından büyük önem taşımaktadır. Böylesi bir detay, ancak vücûh ilmine hâkim bir âlim tarafından fark edilebilir. Âkif'in Kur'an metni üzerindeki hakimiyeti, hayatının son on yılını vakfettiği meal çalışmasında da görülür. Farklı kıraatlerin anlam çeşitliliğini gözetmiş, tefsiri meal tekniğiyle âyetin ruhuna en uygun manayı seçmiştir. Âl-i İmrân sûresinin 7. âyetteki vâkif tercihinde olduğu gibi, vakf ilmi üzerindeki bilgisi de dikkat çekicidir. *Hakkın Sesleri* ve *Hatıralar* kitapları, bütünüyle manzum tefsir niteliği taşır. Bu eserlerde Âkif, Kur'an âyetlerini toplumsal meselelerle harmanlayarak "İslâm'ı asrın idrakine söyletme" idealini gerçekleştirmiştir. Zulme başkaldırı ve hakkın savunulması temaları, âyetlerin tefsiri yoluyla işlenmiştir. Süleymaniye Kürsüsündeki tilavet eleştirileri ise doğru kıraat disiplinine verdiği önemi yansıtmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kıraat, Kur'an, Mehmet Âkif Ersoy, Safahat, Ya'kûb Kıraati

Abstract

Mehmet Âkif Ersoy, one of the most distinguished figures in Turkish literary and intellectual history, demonstrates through his mastery of the Qur'anic sciences—particularly the science of qirā'āt—that he was not merely a poet, but also a profoundly learned scholar and exegete. The pervasive Qur'anic references throughout *Safahat* reveal how he fused this scholarly depth with an aesthetic literary expression. This study aims to examine Âkif's scholarly identity in technical detail by focusing on his preference for the qirā'a of Ya'qûb, which most clearly reflects his academic authority, his attentiveness to the semantic diversity produced by different recitations, and his knowledge of the science of waqf. The footnote he includes in *Fâtiḥ Kürsüsünde* constitutes the most concrete evidence of his specialization in this field. There, the poet states that the letter fâ' in the phrase lā khawfa 'alayhim should be read with fatha, attributing this reading to the qirā'a of Ya'qûb. This remark is of particular significance as it represents the only instance in *Safahat* in which the name of a qirā'ât imam is explicitly mentioned within a technical explanation. Such a detail could only be discerned by a scholar thoroughly versed in the science of wujûh. Âkif's command of the Qur'anic text is also evident in his translation (meal) project, to which he devoted the final decade of his life. By taking into account the semantic plurality of different qirā'āt, he employed an exegetical translation method, selecting the meaning most consonant with the spirit of the verse. His expertise in the science of waqf is likewise noteworthy, as exemplified by his preferred pause in verse 7 of Sûrat Âl 'Imrân. Moreover, *Hakkın Sesleri* and *Hatıralar* may be regarded in their entirety as poetic exegesis. In these works, Âkif intertwines Qur'anic verses with social concerns, thereby realizing his ideal of "making Islam speak to the understanding of the age." Themes of resistance to oppression and the defense of justice are articulated through the

interpretation of Qur'ānic verses, while his critiques of recitation in *Süleymaniye Kürsüsünde* reflect the importance he attached to the discipline of correct qirā'a.

Keywords: Qirā'āt, Qur'ān, Mehmet Âkif Ersoy, *Safahat*, Qirā'a of Ya'qûb

GİRİŞ

Türk edebiyatı ve düşünce tarihinin sembol şahsiyetlerinden biri olan Mehmet Âkif Ersoy, genellikle şairlik yönü ve toplumsal mücadeleci kimliğiyle ön plana çıkarılsa da aslında o İslâmî ilimlerin en teknik sahalarında söz sahibi mütebahhir bir âlim ve müfessirdir. Âkif'in bu ilmî derinliği, kuru bir bilgi yığını olmanın ötesinde, *Safahat*'ın bütününe yayılan Kur'ânî referanslar ve estetik bir dille harmanlanmış teknik vukufiyetle kendisini gösterir. Özellikle kıraat ilmi gibi köklü ihtisas gerektiren bir alandaki vukufiyeti, onun Kur'an metni üzerindeki hâkimiyetinin tesadüfî olmadığını kanıtlar. Bu çalışmanın temel amacı, Âkif'in farklı eserlerinde Kur'an ve kıraat ilmiyle alakalı temas ettiği detayları, Ya'qûb kıraati tercihini, vakf ilmi üzerindeki teknik bilgisini ve âyetleri toplumsal meselelerle mezceden "manzum tefsir" metodunu incelemektir. Şairin anlam bakımından farklılık arz edecek bir kelimenin harekesi üzerinden yaptığı teknik açıklamalar, onun Kur'an'ı sadece bir ilham kaynağı olarak görmediğini, aksine onu Kur'an ve kıraat ilimlerinin usul ve teknik disiplinleri ışığında ele aldığını göstermektedir.

1. KIRAAT İLMİYLE İLGİLİ METİNLER

Âkif'in başta *Safahat* adlı eseri olmak üzere farklı birçok eserinde kıraat farklılığını gözeterek meal çalışmasını gerçekleştirdiği görülmektedir. *Safahat* adlı eserinde kıraat ilmine dair en spesifik ve teknik işaret, Âkif'in şiirlerine düştüğü açıklayıcı notlarda görülmektedir:

1.1. Âkif'in *Safahat*'taki Ya'kûb Kıraati Notu

Mehmet Âkif'in *Safahat*'ın dördüncü kitabı olan *Fatih Kürsüsünde* adlı eserinde bizzat düştüğü not, Kur'an-ı Kerim'in pek çok yerinde geçen ancak mana itibarıyla "velî zümreyi" (Allah'ın dostlarını) müjdeleyen "lâ havfe aleyhim" (onlar için korku yoktur) ifadesini kastetmektedir.¹

Kaynaklarda bu teknik işaretin, metin içerisinde Hakk'ın savunulması ve mücadele (cihad/çaba) temalarıyla birleştirilerek sunulduğu görülmektedir. Söz konusu ifade, İslâm ilimlerinde korkusuzluk ve Allah'a tam teslimiyet makamı olarak nitelendirilen bir zümrenin nişanıdır. İslâm ilimlerinde bu kıraat farkıyla meşhur olan ve velî zümresini niteleyen konu Yunus Sûresinde² geçmektedir.³

1.1.1. Âkif'in Ya'kûb Kıraati Üzerine Kaydettiği Notun Detayları

Âkif, bir şairden beklenmeyecek derecede teknik bir hassasiyetle, ilgili âyet üzerine şu detayları içeren bir dipnot eklemiştir: *Fatih Kürsüsünde* adlı eserin tefrika edildiği veya düzenlendiği bölümlerde, Âkif bir âyet metnindeki kelimenin okunuşu hakkında teknik bir not düşer. Şair, bir âyette geçen (لا خوف) kelimesinin "Fâ" harfinin fethiyle (üstün ile) okunması gerektiğini belirtir ve bunun Ya'kûb kıraatine göre olduğunu açıkça ifade eder. Bu, eserin sadece içerik olarak değil, teknik kıraat incelikleri açısından da Kur'an ilimlerine dayandığını kanıtlar.⁴

Eserde bilgi notu olarak yapılan ekleme, nazm-ı celilde geçen "(lâ-havfe)" (لا خَوْف) kelimesi üzerine kurgulanmıştır. Kıraat farklılığı ve dilbilgisi açısından bakıldığında Âkif, bu okunuş biçiminin bizzat

¹ Mehmet Âkif Ersoy, *Safahat*, ed. Necmettin Turinay (Ankara: TBMM Başkanlığı Yayınları, 2021), 815.

² Yunus, 10/62

³ Ersoy, *Safahat*, 815.

⁴ Ersoy, *Safahat*, 815.

Ya‘kûb el-Hadramî kıraatine göre olduğunu ifade ederek, yaygın okuyuşun dışındaki bu teknik vecih üzerine dikkat çekmiştir.⁵

Âyette geçen (لا خَوْفٌ) ifadesiyle kastedilen; “لا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ” ve bunun benzeri olarak geçen “لا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ” ibareleridir. Bu tür kullanımlar, 10 kıraat imamından biri olan Ya‘kûb el-Hadramî dışında kalan bütün kurrâ tarafından, **merfû‘ ve tenvinli** yani “لا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ” şeklinde okunmuştur.⁶ Ya‘kûb el-Hadramî ise bu lafızları **mansûb**, yani **fetha ile ve tenvinsiz**⁷ “لا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ” şeklinde okumaktadır. Cumhurun bu okuyuşunun gerekçesi, “لا” edatının ليس fiili gibi amel ettirilmesidir. Ya‘kûb’un okuyuşu ise تَبَرُّة (tebrîe) mânasına hamledilmektedir.⁸ Bu kullanım, nefy bakımından ليس edatından daha kuvvetlidir. Zira “لا رَجُلٌ فِي الدَّارِ” denildiğinde anlam, “Evde hiçbir surette erkek yoktur; ne bir tane ne de birden fazla” şeklinde anlaşılır.⁹

Âkîf’in bu kıraati tercih etmesi, Allah dostlarının Allah’ın dışındaki varlıklara karşı korkusuzluklarını simgeleyen bir detay olarak öne çıkmaktadır. Âkîf’in bu yorumu, sadece metnin bir parçası olarak değil, âyetin sahih köklerine dayanan teknik bir otorite sıfatıyla esere dahil etmiştir. Bu not, Safahat’ta bizzat bir kıraat imamının ismi zikredilerek düşülmüş yegâne teknik açıklama olması bakımından büyük önem taşır.

1.1.2. Âkîf’in Kıraat Tercihinin Âlim Kimliğini Kanıtlaması

Âkîf’in bu spesifik kıraat tercihi, onun sadece bir edip değil, aynı zamanda vücûh ilmine teknik düzeyde hâkim bir âlim olduğunu kanıtlamaktadır. Kıraat ilmindeki bu tür ince farklar, derin bir ihtisas ve metin bilgisi gerektirmektedir. Bu ilmi derinliğin diğer kanıtları şu şekilde sıralanabilir:

- a) Meal Çalışmalarındaki Titizlik: Hayatının son on yılını vakfettiği Kur’an Meali çalışmasında, sadece kelime anlamlarıyla yetinmemiş; kıraat farklarına ve tefsir inceliklerine yoğunlaşmıştır.
- b) Şiiri İlme Feda Etmesi: Meal çalışmasının gerektirdiği teknik titizlik, onun Mısır dönemindeki şiir verimini dahi etkilemiş, “şairliğim bitmeden tercüme bitsin” diyecek kadar bu işi bir ilmi sorumluluk olarak görmüştür.¹⁰
- c) Kıraat ve Tefsir Arasındaki Organik İlişki: Kaynaklarda, tefsir ihtiyacının temel kaynaklarından birinin farklı kıraatlerden doğan anlam çeşitliliği olduğu belirtilmektedir. Âkîf, mealini hazırlarken bu farklı tercihleri gözetmiş, tefsiri meal tekniğini kullanarak âyetin ruhuna en uygun manayı seçmiştir. Örneğin, Nisa Sûresi 162. âyette geçen ve gramatik/kıraat açısından tartışılan bir unsur, Türkçeye “Hele o namaz kılan kullarım yok mu” şeklinde vurgulu bir şekilde aktararak, teknik bir ayrıntıyı akıcı bir üslupla tefsir etmiştir.¹¹

1.1.3. Âkîf’in Ya‘kûb Kıraati Notunu Düştüğü Âyetin Safahat’taki Tefsiri

Âkîf, “lâ havfe aleyhim” ifadesini içeren bu âyeti teknik bir detayın ötesinde, toplumsal ve ahlaki bir duruşun temeli olarak tefsir eder. Bu manzum tefsirde şu fikir çerçevesi hakimdir:

⁵ Ersoy, *Safahat*, 815.

⁶ Ebû'l-Hayr Şemsüddîn b. el-Cezerî Muhammed İbnü'l-Cezerî, *Şerhu Tayyibeti'n-Neşr fi'l-Kırâ'ât* (Beyrut: y.y., 1420/2000), 1/272.

⁷ Ebû 'Abdullâh el-Huseyn b. Ahmed b. Hâleveyh İbn Hâleveyh, *İ'râbu'l-kırâ'âti's-seb'a ve 'ilelihâ*, thk. Abdurrahman b. Suleyman el-'Useymin (Kahire: Mektebetu'l-Hâncî, 1413/1992), 1/237.

⁸ Muhammed b. Muhibbu'd-dîn Nüveyrî, *Şerhu Taybetü'n-neşr fi'l-kırâ'âti'l-'aşr*, thk. Cemâluddîn Şeref (Beyrut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2003), 1/398.

⁹ İbnü'l-Cezerî, *Şerhu Tayyibeti'n-Neşr fi'l-Kırâ'ât*, 1/172.

¹⁰ Ersoy, *Safahat*, 937.

¹¹ Recep Şentürk - Asım Cüneyd Koksall, *Kur'an Meali Mehmed Âkîf Ersoy* (İstanbul: Mahya Yayıncılık, 2013), 102.

Zulme Başkaldırı: Âyet, Hak yolunda sebat eden ve zalimlere karşı hakkı haykırmaktan korkmayan mücahitlerin izzetini temsil eder. Âkif'e göre, bir zalimin yüzüne karşı adaleti haykırmak, en yüksek şehadet mertebelerinden biridir.

Toplumsal Selamet: Şair, toplumsal çöküşü “hakkın zelil olmasına” bağlar. Eğer bir millet hakkın elinden tutarsa ve korkusuzca doğrunun yanında durursa, bu âyetin vaat ettiği korkusuzluk makamına ve toplumsal kurtuluşa erişebilir.

Asr Sûresi ile İlişkilendirme: Âkif bu tefsirde, kurtuluşun anahtarını; iman, salah (doğruluk), hak ve sebat olmak üzere dört esasa dayandırır.¹²

1.2. Kıraat İmamlarının Okuyuş ve Vakf Tercihlerinin Rolü

Âkif'in bir mütercim olarak başarısı, farklı okuyuşların manayı nasıl dönüştürdüğünü bilmesinden kaynaklanır. Âkif, bazen birden fazla tefsir ve kıraat çeşitliliğiyle karşı karşıya kaldığında, bu bilgiler içinden en doğruyu veya günün şartlarına en uygun olanı seçip meale yansıtmıştır. Bu durum, onun Kur'an metni üzerinde sadece lafzen değil, usulen de hakimiyet kurduğunu gösterir.¹³

1.2.1. Vakf Tercihleri ve Anlamsal Dönüşüm:

Âyet içinde nerede vakfedileceği hususu, Tefsir ilimleri ve fikhî hükümler açısından büyük önem arz eder. Âkif, Âl-i İmrân sûresi 7. âyetteki müteşabih âyetlerin teviline dair bölümde, teknik bir tercihle “وما يعلم تأويله الا الله” lafzında vakfetmeyi tercih etmiştir. İlim ehlinin büyük çoğunlu bu âyetle الله الا lafzı üzerinde vakfetmeyi uygun görmüşlerdir.¹⁴ Âkif, bu tercihiyle âyeti, “*Halbuki onun teviline ancak Allah bilir*” şeklinde sınırlandırarak tefsir etmiştir. Bu, şairin Kıraat ilminin yanı sıra Kur'an ilimleri arasında yer alan ilmü'l-vakf üzerindeki derin bilgisinin bir yansımasıdır.¹⁵

1.2.2. Kıraat ve Tilavet Eleştirileri

Âkif, eserlerinde teknik bir kıraat tercihi sunmaktan ziyade, Kur'an'ın yanlış okunması veya tilavet edilmesiyle ilgili eleştirel gözlemlere yer verir. Örneğin *Süleymaniye Kürsüsünde* bölümünde, Orta Asya ve Çin ziyareti gözlemlerini anlatırken, oradaki Müslümanların Kur'an okuyuşlarını; “Öyle Kur'an okuyorlar ki: Sanırsın Çince!” diyerek, doğru kıraat ve tecvid disiplininin ne kadar uzaklaşıldığını vurgular.¹⁶

2. KUR'AN İLİMLERİ VE TEFSİR NİTELİKLİ METİNLER

Âkif'in *Hakkın Sesleri* ve *Hatıralar* kitapları bütünüyle Kur'an âyetleri üzerine kurulmuş “manzum tefsir” çalışmalarıdır. Bu şiirlerin başında yer alan âyetler, İslâm ilimlerindeki uzmanlığını yansıtmaktadır.¹⁷

¹² Ersoy, *Safahat*, 815.

¹³ Muhittin Akgül, “Direnen Meal Akif Meali”, *Anlaşılm Olması Açısından M. Akif Ersoy'un Meali ve Elmalıyla Mukayesesi*, ed. Recep Şentürk (İstanbul: Mahya Yayıncılık, 2016), 139.

¹⁴ Ebû Bekr Muhammed b. el-Kâsım İbnu'l-Enbârî, *İdâhu'l-Vakf ve'l-İbtidâ*, thk. Muhyî'd-Dîn 'Abdurrahman Ramadân (Dimaşk: Matbû'atu Mecma'î'l-Luğati'l-Arabiyye, 1390/1971), 2/565; Nüveyrî, *Şerhu Taybetü'n-neşr fi'l-kıraati'l-aşr*, 1/263; Muhammed b. Bedruddîn b. 'Abdulhakq İbn Bellebân, *Buğyetu'l-Mustefid fi'l-İlmi't-Tecvid*, thk. Remzî Sa'duddîn Dimeşkiyye (Beyrut: y.y., 1422/2001), 1/54; Ahmed b. 'Abdu'l-Kerîm el-Mısrî el-Uşmûnî, *Menâru'l-Hudâ fi Beyâni'l-Vakf ve'l-İbtidâ*, thk. 'Abdu'r-Rahîm eṭ-Ṭarhûnî (Kahire: Dâru'l-Ḥadîs, 2008), 1/26; 'Alî b. Muhammed b. Sâlim en-Nûrî Ebu'l-Ḥasen eṣ-Şafâkûsî, *Ğayṣu'n-Nef' fi'l-Kırâ'ati's-Seb'*, thk. Ahmed Maḥmûd 'Abdusseminî (Beyrut: y.y., 1425/2004), 1/28.

¹⁵ Murat Sülün, “Direnen Meal Akif Meali”, *Kur'an Tercüme Teknikleri Açısından Akif'in Kur'an Meali İlk 9 Sure*, ed. Recep Şentürk (İstanbul: Mahya Yayıncılık, 2016), 169.

¹⁶ Ersoy, *Safahat*, 530.

¹⁷ Ersoy, *Safahat*, 553.

2.1. Hakkın Sesleri

Bu kitabın temel özelliği, şiirlerin başında birer âyet veya hadisin yer almasıdır. Âkif bu eserinde, toplumun içinde bulunduğu buhranı Kur'an âyetleri üzerinden anlamlandırmaya ve çözüm üretmeye çalışır. Önemli örnekler şunlardır:

“**Sus Ey Divane**”: *Âl-i İmran Sûresi*, 26. âyetin (mülkün gerçek sahibi Allah'tır) bir nevi tefsiridir.¹⁸

“**Geçenler Varsa**”: *Neml Sûresi*, 52. âyetten yola çıkarak yıkılan yurtlar ve toplumsal hataları işler.¹⁹

“**Âtiyi Karanlık Görerek**”: *Yusuf Sûresi*, 87. âyeti eksenine alarak Allah'tan ümit kesmemeyi öğütler.²⁰

“**Bu Uğursuz Gecenin**”: *A'raf Sûresi*, 155. âyeti kullanarak toplumsal felaketler karşısında bir yakarış sunar.²¹

“**Hiç Bilenlerle Bilmeyenler**”: *Zümer Sûresi*, 9. âyet üzerine kurulu meşhur şiiridir.²²

2.2. Hatıralar

Bu eserin ilk yedi şiiri de benzer şekilde âyet ve hadislerin manzum açıklamaları şeklindedir. Özellikle “Uyan” şiiri Berlin'de yazılmış olup, yine dini bir uyanış ve gayret telkini taşır.²³

SONUÇ

Mehmet Âkif Ersoy'un *Safahat*'ta, özellikle de *Fatih Kürsüsünde* yer alan "lâ havfe" (لا خوف) ifadesine dair değindiği Ya'kûb kıraati dipnotu, basit bir dilbilgisi açıklamasının ötesinde, şairin Kur'an ilimlerindeki ilmî otoritesini ve mütefessir kimliğini tescil eden bir vesika niteliğindedir. Âkif, bu kelimenin okunuşu konusunda cumhurun aksine bu ifadeyi fetha ile ve tenvinsiz okuyan Ya'kûb el-Hâdrâmî'yi referans göstererek, tebrîe (mutlak nefy) manasını tercih etmiştir. Bu tercih, rastgele bir seçim değil; Allah dostlarının korkusuzluğunu teyit eden ve en kuvvetli biçimde vurgulayan bilinçli bir yorumdur. Şairin bu teknik hassasiyeti, onun hayatının son on yılını vakfettiği Kur'an Meali çalışmalarındaki titizliğiyle doğrudan ilişkilidir. Şiiri adeta ilmî sorumluluğun bir parçası kılan bu yaklaşım, Âl-i İmrân sûresi 7. âyetindeki vakf tercihlerinde veya Süleymaniye Kürsüsünde'ki tilavet eleştirilerinde olduğu gibi, Kur'an'ın doğru usullerle anlaşılmasına yönelik bir detay sunar. Âkif'in "lâ havfe" üzerinden kurguladığı bu korkusuzluk teması, manzum tefsirleri olan *Hakkın Sesleri* ve *Hatıralar* kitaplarındaki toplumsal duruşuyla birleşerek, ilmî bilgiyi bir direniş ahlakına dönüştürmüştür. Sonuç olarak Mehmet Âkif, kıraat ve vakf gibi uzmanlık alanlarını şiirine dâhil ederek, İslâm ilimlerinin sadece medrese duvarları arasında kalmaması gerektiğini kanıtlamıştır. Onun Ya'kûb kıraati üzerinden verdiği mesaj, bir milletin kurtuluşunun ancak hakkın elinden tutan, korkusuz ve iman, salah, hak, sebat temellerine dayalı bir şuurla mümkün olabileceği fikrini ilmî bir temele oturtmuştur.

KAYNAKÇA

Akgül, Muhittin. “Direnen Meal Akif Meali”. *Anlaşılr Olması Açısından M. Akif Ersoy'un Meali ve Elmalıyla Mukayesesi*. ed. Recep Şentürk. İstanbul: Mahya Yayıncılık, 2016.

Ersoy, Mehmet Âkif. *Safahat*. ed. Necmettin Turinay. Ankara: TBMM Başkanlığı Yayınları, 2021.

İbn Bellebân, Muhammed b. Bedruddîn b. 'Abdulhakk. *Buğyetu'l-Mustefîd fi 'İlmi't-Tecvîd*. thk. Remzî Sa'duddîn Dimeşkiyye. Beyrut: y.y., 1422/2001.

¹⁸ Ersoy, *Safahat*, 569.

¹⁹ Ersoy, *Safahat*, 571.

²⁰ Ersoy, *Safahat*, 578.

²¹ Ersoy, *Safahat*, 580.

²² Ersoy, *Safahat*, 582.

²³ Ersoy, *Safahat*, 689.

İSTİKLÂL MARŞI
VE MİLLÎ ŞAİRİMİZ
MEHMET AKİF ERSOY
6. Uluslararası Sempozyumu

İbn Hâleveyh, Ebû ‘Abdullâh el-Huseyn b. Ahmed b. Hâleveyh. *İ’râbu’l-kırâ’âti’s-seb’a ve ‘ilelihâ*. thk. Abdurrahman b. Suleyman el-‘Uşeymîn. 2 Cilt. Kahire: Mektebetu’l-Hâncî, 1413/1992.

İbnu’l-Enbârî, Ebû Bekr Muhammed b. el-Kâsım. *İdâhu’l-Vakf ve’l-İbtidâ’*. thk. Muhyî’-d-Dîn ‘Abdurrahman Ramadân. 2 Cilt. Dımaşk: Matbû’âtu Mecma’î’l-Luğati’l-‘Arabiyye, 1390/1971.

İbnü’l-Cezerî, Ebü’l-Hayr Şemsüddîn b. el-Cezerî Muhammed. *Şerhu Tayyibeti’n-Neşr fi’l-Kırâ’ât*. Beyrut: y.y., 1420/2000.

Nüveyrî, Muhammed b. Muhibbu’-d-dîn. *Şerhu Taybetü’n-neşr fi’l-kıraâti’l-‘aşr*. thk. Cemâluddîn Şeref. Beyrut: Darü’l-Kütübî’l-İlmiyye, 2. Basım, 2003.

Şafâkusî, ‘Alî b. Muhammed b. Sâlim en-Nûrî Ebu’l-Hasen eş-. *Ğayşu’n-Nef’ fi’l-Kırâ’âti’s-Seb’*. thk. Ahmed Maḥmûd ‘Abdusseminî’. Beyrut: y.y., 1425/2004.

Sülün, Murat. “Direnen Meal Akif Meali”. *Kur’an Tercüme Teknikleri Açısından Akif’in Kur’an Meali [ilk 9 Sure]*. ed. Recep Şentürk. İstanbul: Mahya Yayıncılık, 2016.

Şentürk, Recep - Koksall, Asım Cüneyd. *Kur’an Meali Mehmed Âkif Ersoy*. İstanbul: Mahya Yayıncılık, 2. Basım, 2013.

Uşmûnî, Ahmed b. ‘Abdu’l-Kerîm el-Mısrî el-. *Menâru’l-Hudâ fi Beyâni’l-Vakf ve’l-İbtidâ*. thk. ‘Abdu’r-Raḥîm eş-Ṭarḥûnî. 2 Cilt. Kahire: Dâru’l-Ḥadîs, 2008.

MEHMET AKİF ERSOY'UN MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE BALIKESİR VE KASTAMONU CAMİİLERİNDE VERDİĞİ VAAZLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Doç. Dr. Ömer Faruk Kırmıt

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Polatlı Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü,
ORCID: 0000-0003-1219-2647

Özet

Mehmet Akif, hem Osmanlı Devleti'nin son dönemini görmüş hem de Cumhuriyet ilk dönemi yaşamış büyük mütefekkirlerdendir. Gençlik döneminden itibaren halk tarafından sevilen, sayılan ve sözüne değer verilen birisidir. O, Balkan Savaşlarıyla I. Dünya Savaşı'nda da aktif olarak bulunmuş ve akabinde ise Mustafa Kemal Paşa'nın öncülüğünde 19 Mayıs 1919 tarihinden itibaren Anadolu'da başlatılan Milli Mücadele hareketine katılarak büyük destek vermiştir. Mehmet Akif, Milli Mücadele'ye destek için ilk vaazını Balıkesir'de vermiştir. 23 Ocak 1920 tarihinde Cuma günü Balıkesir Zağanos Paşa Camii'nde verdiği vaaz, halkın Milli Mücadele'ye desteğini ve katılımını arttırmıştır. Mehmet Akif aynı yılın sonlarında ise 19 Kasım 1920 tarihinde Kastamonu Nasrullah Camii'nde bir vaaz irad eylemiştir. Balıkesir ve Kastamonu vaazlarının her ikisi de Sebilürreşad Dergisi'nde yayımlanarak, Anadolu'nun her tarafına ulaştırılmıştır. Akif, bu vaazlarda genel olarak birlik ve beraberlik temalı konuşmalar yapmış, bunun yanı sıra halkı bilinçlendirmek ve onları Milli Mücadele'ye dahil etmek için çabalamıştır. Akif, vaazlarında ayetler ve hadislerle de sıkça değinerek, hem Arapçasını okumuş hem de Türkçe açıklamasını yaparak, dini faktörleri etkili bir şekilde kullanmıştır. Bu bildiride bu iki vaazın, içerik olarak değerlendirilmesi yapıp, milli ve dini temalar açısından karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif (Ersoy), Mustafa Kemal Paşa, Milli Mücadele, Balıkesir Zağanos Paşa Camii Vaazı, Kastamonu Nasrullah Camii Vaazı.

AN EVALUATION OF THE SERMONS DELIVERED BY MEHMET AKİF ERSOY IN THE MOSQUES OF BALIKESİR AND KASTAMONU DURING THE NATIONAL STRUGGLE PERIOD

Abstract

Mehmet Akif was one of the great thinkers who witnessed both the final period of the Ottoman Empire and the early years of the Republic. From his youth onwards, he was a beloved and respected figure whose words carried great weight. He was active during the Balkan Wars and World War I, and subsequently provided significant support to the National Struggle movement launched in Anatolia on 19 May 1919 under the leadership of Mustafa Kemal Pasha. Mehmet Akif delivered his first sermon in support of the National Struggle in Balıkesir. The sermon he delivered on Friday, 23 January 1920, at the Zağanos Pasha Mosque in Balıkesir increased the public's support for and participation in the National Struggle. Later that same year, on 19 November 1920, Mehmet Akif delivered a sermon at the Nasrullah Mosque in Kastamonu. Both the Balıkesir and Kastamonu sermons were published in the Sebilürreşad magazine and distributed throughout Anatolia. In these sermons, Akif generally spoke on the themes of unity and solidarity, while also striving to raise public awareness and involve them in the National Struggle. Akif frequently referred to verses and hadiths in his sermons, reading them in Arabic and providing explanations in Turkish, effectively utilising religious factors. This paper aims to evaluate the content of these two sermons and compare them in terms of national and religious themes.

Keywords: Mehmet Akif (Ersoy), Mustafa Kemal Pasha, National Struggle, Balıkesir Zağanos Pasha Mosque Sermon, Kastamonu Nasrullah Mosque Sermon.

Giriş

Mehmet Akif, Türk tarihinin mümtaz şahsiyetlerinden biridir. O çok yönlü birisidir: şair, yazar, müderris, milletvekili ve vaizdir. En büyük unvanı olan İstiklal Marşı şairi olarak anılmasının yanında büyük bir İslam şairidir de. Mehmet Akif, Türk milletinin nezdinde büyük öneme sahiptir. Onun bunu kazanmasında sadece kalemi etkili olmamış, bizzat olayların içinde aktif bulunarak halk tarafından bilinmiş, sevilmiş, sayılmış ve onlar üzerinde büyük bir intibaya sahip olmuştur.

Mehmet Akif, Milli Mücadele Dönemi'nde İstanbul ve Anadolu'nun pek çok yerinde vaaz vermiştir. Hem Milli Mücadele öncesinde hem de devam ederken İstanbul ve Anadolu'da 8 vaaz vermiştir. İstanbul'da Beyazıd, Fatih ve Süleymaniye Camilerinde; Anadolu'da ise önce Balıkesir Zağanos Paşa Camii'nde, sonrasında ise Kastamonu merkezinde bulunan Nasrullah Camii olmak üzere Kastamonu'nun diğer yerlerinde 3 vaaz daha vermiştir. Akif'in İstanbul ve Anadolu'da verdiği pek çok vaaz, o konuşurken kaydedilmiş, sonrasında ise Sebilürreşad Dergisi'nde yayımlanmıştır.¹

1. Mehmet Akif'in 23 Ocak 1920 tarihli Zağanos Paşa Camii Vaazı

1919'un ortalarında Ayvalık başta olmak üzere Balıkesir'in bazı yerleri Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. Akif, yerel halkın burada düşmana karşı teşkilat oluşturarak mücadele ettiğini biliyordu. Kendisi de onlara destek vermek amacıyla Balıkesir'e gitmiştir. Bölgenin yerel gazetesi olan Karesi Gazetesi, Mehmet Akif'in geldiğini, 26 Ocak 1920 tarihli sayısında "Sebilürreşad muharriri Mehmet Akif Bey şehrimize teşrif etti" diye duyurmuştur.²

Balıkesir halkı Mehmet Akif'i önceden biliyorlardı. Bu nedenle onun 23 Ocak 1920 tarihinde Cuma günü Zağanos Paşa Camiinde³ verdiği vaaza büyük bir katılım sağlayacakları beklenen bir durumdu. Halk, Cuma namazı vaktinden çok daha önce, camiye tıklım tıklım doldurmuştur. Hatta pek çok kişi de yer bulamamış ve dışarıya hasır sererek oturmuşlardır. Akif, her vaazında olduğu gibi burada önce Besmele çekerek başlamış ve akabinde de değinmek istediği konularla ilgili, Kur'an-ı Kerim'den ayetler okuyarak, o ayetlerin Türkçesini açıklamıştır. Akif, Müslümanlığın Anadolu'yu birbirine bağlayan, en önemli kültürel unsur gördüğü için hep bu yolu seçerek vaazlara başlamış ve vaazların içeriğinde de sıklıkla bu şekilde anlatmıştır.⁴

Akif, vaaza başlarken Ahzab suresinin 56. Ayetini okumuştur: "Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salat ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salat edin, selam edin" Akif, vaazda belirteceği konuyla ilgili olduğu için Al-i İmran Suresi'nin 103. Ayetini de okumuştur: "Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de O, kalplerinizi birleştirmişti. İşte O'nun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında idiniz de O sizi oradan kurtarmıştı. İşte Allah size ayetlerini böyle apaçık bildiriyor ki doğru yola eresiniz." Hemen ardından daha önce yazdığı "Alınlar Terlemeli" adlı şiirini okumuştur.⁵

Akif, vaazında asıl temayı Müslümanların birlik ve beraberlik kuramadığı için geri kaldığı üzerine kurmuştur. Bunun nedeni olarak ise bütün dünya çalışırken ve ilerleme gerçekleştirirken Müslümanların bir seyirci gibi bakmasına dayandırmaktadır. Hatta Akif, Balkan ve I. Dünya Savaşı'na örtük olarak yaparak, son senelerde Müslümanların başına gelen felaketleri de birlik beraberlik içerisinde olmayıp,

¹ M. Ertuğrul Düzdağ, **M. Akif-Mısır Hayatı ve Kur'an Meali**, Şûle Yayınları, İstanbul, 2005, s.163.

² Zakir B. Avşar, "Siyasal İletişim Bağlamında Bir Biyografi Çalışması: Mehmet Akif Ersoy", *İletişim: Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı 30, 2010, s.255.

³ "Mev'ize: Üstad-ı Muhterem Mehmed Akif Beyefendi'nin Karası'de Zağnos Paşa Cami-i Şerifi'nde İrad Buyurdıkları Mev'izenin Hulasası", *Sebilürreşad*, 18(458), 11 Şubat 1920, ss.183-186.

⁴ Yaşar Semiz, "Millî Mücadele ve Mehmet Akif", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 7, 2000, s.401-405.

⁵ *Sebilürreşad*, Sayı 458, 1920, s.183; Ömer Faruk Kırmıt, "Mehmet Akif Ersoy ve Milli Mücadele: Balıkesir Zağanos Paşa Cami Vaazı", *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 2022, s.1122.

çalışmalarına bağlamıştır. Akif, Müslümanların hem dünya hem din işlerine de oldukça duyarsız olduklarından yakınmıştır.⁶

Akif, Müslümanların birleşmesi gerektiğini ve bu şekilde anacak başarılı olacaklarını Batı üzerinden bir örnek ele almıştır. Biz, İstanbul’da denizdeki vapuru bile doğru düzgün yüzdürmezken, onların denizaltıyla New-York’tan dalıp, Hamburg’dan çıktıklarını söylemiştir. Batılıların bunu birleştikleri ve gece gündüz çalıştıkları başardığını ifade etmiştir. Akif, Müslümanların hem Batı hem de diğer milletler karşısında sadece birleşerek başarılı olacaklarının altını çizmiştir. Yapılacak olan fabrikaların, demir yollarının, limanların, hastahanelerin, camilerin ve mekteplerin ancak birleşmekle elde edileceğini söylemiştir. Akif, burada çarpıcı bir örnek de vererek tek kişinin isterse dinlenmeden gece gündüz çalışsa bile bir şey elde edemeyeceğini, o kadar döktüğü terin gözyaşı gibi akıp gideceğini belirtmiştir.⁷

Akif, vaazı dinleyenlerin geçmişten ders çıkarmasını da sağlamaya çalışmıştır. Geçmişin geride kaldığını ve bu nedenle geleceğe de karamsar bakılmaması gerektiğini belirtmiştir. Ümitsizlik ve karamsarlığa kapılıp çalışmayı bırakan kişilere karşı çıkmıştır. Ayrıca Akif’e Batıdan geri kalmalarında suçlu olarak kendilerinden önceki yaşayan nesli sorumlu tutmuştur. Onların, gelecek adına ümit telkin etmeyerek, bizi karamsarlığa ittiğini belirtmiştir. Keşke onların artık olanlar oldu fakat siz gece gündüz çalışırsanız kurtulursun diye ümit telkin etselerdi diyerek yakınmıştır. Akif, bu nedenle asla yeise düşülmemesinin ve Kur’an-ı Kerim’in de pek çok yerinde yeisten sakınılması emreden ayetlerin olduğunu söylemiştir.⁸

Akif, asla Allah’tan ümit kesilmemesi gerektiğini söyleyerek, Allah’tan ümit kesmenin haram ve şirk koşmak anlamına geldiğinin altını çizmiştir. Akif, Allah’ın emirlerine uyup haramlardan sakınılması gerektiğini de vurgulayarak Allah’ın inayeti ve merhametinden başka sığınacak kapı olmadığını söylemiştir. Akif, Müslümanların 1300 sene evvel 25 yıl içinde hep birlikte, çalışmalarından dolayı büyüdüğüne işaret etmiştir. Bu sayede İslamiyet ve İslam ümmeti dünyaya yayılabilemiştir. Bunun yine İslam ümmetinin hepsinin birleşip, el ele çalışarak mümkün olabileceğini vurgulamıştır.⁹

Akif, Müslümanlar arasında ayrılık olmasının başka bir nedeni olarak: fırkacılık, menfaatçılık ve komitacılık faaliyetlerini saymıştır. Bunların bırakılmasını yada içlerinde tutması gerekildiğine işaret etmiştir. Akif, herkesin gayesinin din ve vatani kurtarmak olduğunu belirterek, düşmanın sadece vatana değil artık namusumuza da göz diktiğini ve bu nedenle topyekun, çoluk çocuk, genç yaşlı demeden savaşıma çağırıştır.¹⁰

2. Mehmet Akif’in 19 Kasım 1920 tarihli Kastamonu Nasrullah Camii Vaazı

Mehmet Akif, 16 Ekim 1920 tarihinde İnebolu’ya gelmiştir. Akif, İnebolu halkı tarafından yoğun bir ilgi ve sevgiyle karşılanmış ve buranın camilerinde vaazlar vermiştir. Buradan sonra 19 Ekim 1920’de Kastamonu’ya geçmiştir. Kastamonu’da çıkan yerel gazete Açıksoz Gazetesi’nin 21 Ekim 1920 tarihli nüshasında, Mehmet Akif’in Kastamonu’ya geldiği haber verilmiştir. Bu haberde “Büyük İslam şairi Edib-i a’zam Mehmet Akif Bey Efendi iki gün evvel şehrimize gelmiştir. Sebilürreşaddaki yazıları ve sair asarı bergüzidesile İslam âleminin yegâne şairi tanınan Mehmet Akif Beyefendiye gazetemiz namına beyanı hoş amedi eyleriz” yazılmıştır.¹¹

Akif, 19 Kasım 1920 tarihinde Nasrullah Camii vaazına¹² Besmeleden sonra Al-i İmran Suresi’nin 118. Ayetini okuyarak “*Ey inananlar, birbirinizi bırakıp da başkalarını dost edinmeye kalkışmayın. Onlar, size zarar vermekten, kötülükte bulunmaktan geri kalmazlar, sizin zahmete düşmenizi dilerler.*

⁶ Sebilürreşad, Sayı 458, 1920, s.183.

⁷ Sebilürreşad, Sayı 458, 1920, s.184.

⁸ Sebilürreşad, Sayı 458, 1920, s.184.

⁹ Sebilürreşad, Sayı 458, 1920, s.185.

¹⁰ Sebilürreşad, Sayı 458, 1920, s.186.

¹¹ Sinan Şahin, “Milli Mücadele Döneminde Mehmet Akif Ersoy’un Kastamonu Vaazı Üzerine Bir İnceleme”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 2017, s.314.

¹² Sebilürreşad, “Nasrullah Kürsüsünde”, Sayı 464, 22 Kasım 1920.

*Düşmanlıkları, ağızlarından dökülen sözlerden açıkça belli olur, yüreklerinde gizledikleri düşmanlıksa daha da büyüktür. İşte, aklınızı başınıza almanız için size bu delilleri açıkladık” diye başlamış ve ardından tercüme ve tefsirini yapmıştır. Akif tercüme ve tefsir de sadece 118. Ayeti değil 119-120. Ayetleri de açıklamıştır.*¹³

Akif, “İnsan için kendi aleyhine bile çıksa hakkı, hakikati söylemek lâzımdır. Ben de bir zamanlar Kitabullahı telave’t ederken bu gibi âyatı celileye geldikçe “acaba sair milletlere karşı bir az şiddetli davranılmıyor mu? Yabancılar hakkında daha merhametli olmak icab etmez mi idi?” gibi düşüncelere daldım... Gözümüzü açtık, Avrupa medeniyeti, Avrupa irfanı, Avrupa adaleti, Avrupa efkârı umumiyesi nakaratından başka bir şey işitmedik. Kiminin adaleti, kiminin hamiyeti, kiminin dehası, kiminin terakkiyatı kulaklarımızı doldurdu” derken kendisinin de Avrupa’dan etkilendiğini halbuki onların söyledikleriyle yaptıkları arasında münasebet olmadığına değinmiştir. Akif, açıklamasını yaptığı ayetle de sözlerini bütünleştirerek, onların eserleriyle insani yönlerinin oldukça farklı olduğunu belirtmiş ve onlara karşı oldukça dikkatli ve seçici davranmaya davet etmiştir.¹⁴

Akif, dünyada Avrupalıları en iyi anlayan ve anladığını da iki cümle ile hülâsa edebilen Hersekli Hoca Kadri Efendi olduğunu söylemiştir. O, Mısırlı Prens Abbas Halim Paşa bir gün “Bu adamların güzel şeyleri vardır. Evet, pek çok güzel şeyleri vardır. Lâkin şunu bilmelidir ki o güzel şeylerin hepsi, evet hepsi yalnız kitaplarındadır!” demiştir. Akif bunun hakikat olduğunu Hoca Kadri Efendi’nin de dediği gibi Avrupalıların ilimleri, irfanları, medeniyetteki, sanayideki terakkilerinin inkâr edilemeyeceğini ancak insaniyetlerinin ise bununla ölçülemeyeceğini belirtmiştir. Avrupalıların ilim ve fennini almalı fakat kendilerine asla inanmamalıdır Bunların bilhassa Müslümanlara karşı büyük kinleri vardır. Kendileri dinsiz geçinirler ve Müslümanları taassupla itham ederler. Dünyada taassup bir millet varsa o Avrupalılardır, Amerikalılardır demiştir.¹⁵

Akif, her ne kadar I. Dünya Savaşı’nda Almanlarla beraber harbe girsek de onların Avrupalılardan farkı olmadığını söylemektedir. Akif, harbin ilk senesinde mühim bir vazife ile Berlin’e gönderildiğinde Almanya Hükümeti’nin: “Bizim Meclisi Mebusanımızdaki bilhassa Katolik mebuslar kıyamet koparıyorlar: Almanlar gibi mütemeddin, müttefennin bir millet nasıl oluyor da Müslümanlar gibi, Türkler gibi vahşilerle ittifak ediyorlar? Bu, bizim için zül değil midir?” dediklerini söylemiştir. Hatta İngilizler Kudüs’ü Osmanlı’dan ele geçirdikten sonra müttefikimiz olan Almanlarla Avusturyalıların sevindiklerini “tek Müslümanların elinde, Türklerin elinde kalmasın da hasmımız da olsa dindaşımız olan İngilizlerin eline geçsin, diyerek Viyanalılar şehriyi yaptılar. Evlerini donattılar” diyerek belirtmiştir.¹⁶

Akif, herkes Avrupalıları ve Amerikalıları dinsiz görür halbuki dünyada din ile en az mukayyet olan bir bizim memleketimizdir diyerek bir hakikati ortaya çıkarır. Bugün cuma olduğu halde caminin tam dolmadığını ve burada kaç saflık cemaat bulunuyor diye durumdan yakınmıştır. Akif; Berlin’de, bütün zenginlerin, münevver dediğimiz tabakaya mensup adamların, ter temiz temiz giyinerek Pazar günü büyük kiliseleri hıncahınç doldurdu; İngiltere’ye gittiğinizde Cumartesi günü etinizi, ekmeğinizi almazsanız Pazar günü aç kalırsınız demiştir. Bu adamlarının dinlerine sahip çıkıp ibadetlerini aksatmadıklarını belirtmiştir.¹⁷ Akif biz Müslümanlar 1000 yıldır çalışmayı bıraktık. Atalet ve ahlâksızlığa kapıldık. Avrupalılar ise gözlerini açıp ilerlediler. Denizlerin dibinde gemi yüzdürüyorlar. Havalarda ordular dolaştırıyorlar. Biz de onlar gibi çalışıp bunları elde etmeliyiz diyerek “Ve eiddu lehum mesteta ’tum min kuvvetin” ayetini okuyarak “Düşmanlara karşı ne kadar kuvvet tedarik etmeye, hazırlamaya imkân bulursanız derhal hazırlayınız” diyerek tercüme etmiştir.¹⁸

Akif, Müslümanlar maalesef gerek içte, gerek dıştaki yabancıların sözüne kanarak, birbirlerine itimat etmediklerini aksine onlardan giydiğimiz külahı kendi dindaşlarımıza, kendi kardeşlerimize giydirmeye çalışıyoruz demiştir. Yüce Allah “Müminler, birbirlerinin kardeşinden başka bir şey değildir” buyuruyorken Müslümanlar kardeşlikten çok uzaktır. Ayda bir kere camiye gelip, huzuru İlâhîde

¹³ *Sebilürreşad*, Sayı 464, 1920, s.250.

¹⁴ *Sebilürreşad*, Sayı 464, 1920, s.250.

¹⁵ *Sebilürreşad*, Sayı 464, 1920, s.250.

¹⁶ *Sebilürreşad*, Sayı 464, 1920, s.251.

¹⁷ *Sebilürreşad*, Sayı 464, 1920, s.251-252.

¹⁸ *Sebilürreşad*, Sayı 464, 1920, s.252.

birleşiyoruz. Fakat namaz biter bitmez dışarıya çıkıyoruz. Birbirimize karşı ya hasım, yahut bigâne kesiliyoruz demıştır.¹⁹ Akif, Müslümanları dinin bile bir araya getirememesinden yakınmıştır. Akif, dinimizden olmayanlara her türlü nezaketi gösterirken, birbirimizi ise bir kaşık suda boğmak istiyoruz. Bizim, cesaretimiz, kabadayılığımız, asıp, kesiciliğimiz hep kendimize diyerek yine birlik ve beraberlik içinde bulunmadığımızı ifade etmiştir.²⁰

Akif, milletlerin topla, tüfekte, zırhlı ordularla, tayyarelerle yıkılmayacağını ancak herkesin kendi başının derdine ve kendi menfaatini temin etmek sevdasına düştüğü zaman yıkılacağını belirtmiştir. Burada, "kale içinden alınır" ata sözünü zikrederek, dünyada bu kadar sağlam, bu kadar "şaşmaz" bir düstur yoktur demıştır. İslam tarihinde, ne kadar Müslüman hükümetler varsa hepsinin tefrika, fitne, fesat, nifak ve şikaklar yüzünden yıkılarak, başka milletlerin esareti altına girmiştir. Akif; Emeviler, Abbasiler, Fatımiler, Endülüslüler, Gazneviler, Moğollar, Selçukiler, Mağribiler, İraniler, Faslılar, Tunuslular, Cezairliler Devletlerini örnek göstererek, bunların hep ayrılık gayrılık yüzünden saltanatlarını kaybettiklerini belirtmiştir.

Türkiye Müslümanları dünyanın 3 büyük kıtasına hâkimdi. Koca Akdeniz, koca Karadeniz hükmümüz altındaydı. Ordularımız Viyana önlerinde gezerdi. Donanmalarımız Hind okyanuslarında yüzerdi. Müslümanlık rabıtasıyla birçok milletler bize bağlanmıştı. Boşnak Slavlığını, Arnavut Latinliğini, Pomak Bulgarlığını ve bu devletler ırkını bir tarafa atarak İslâm camiası etrafında toplanmıştı. Avrupalılar tarafında, fitne, tefrika, fesat tohumları ekildi ve bizim haberimiz bile olmadan dallanmağa, budaklanmağa başladı. Akif, belirttiği rabitanın gevşediği için artık eski kuvveti, eski tesiri kalmadığını belirtmiştir.²¹

Akif, Müslümanlara gözünüzü açın, ibret alınız, Allah rızası için olsun aklımızı başımıza toplayalım diyerek, senelerden beri kanımızı, iliğimizi kurutan iç meselelerimizden olan Havran meselesi, Yemen meselesi, Şam meselesi, Arnavutluk meselesi ve daha başka meselelerin hep düşman eliyle çıkarıldığını belirtmiştir. Milli Mücadele Dönemi'nde çıkan, bugünkü Adapazarı, Düzce, Yozgat, Bozkır, Biga, Gönen, Konya isyanlarının da düşmanın işi olduğunu söylemiştir.²²

Akif bütün bunları anlattıktan sonra Sevr Barış Antlaşması'na değinmeye başlamıştır. Bu sulh şartları bizim için dünya yüzünde hayat hakkı tanımıyor. Anadolu'nun pek çok kısmını yeniden dolaştım, halkın hiç bir şeyden haberi yok. Havas geçinenler şartların pek ağır olduğunu biliyor, Avamlar ise hiç bir şeyden haber değil. Onlar sadece Hicaz ve Bağdat gibi bir iki yer elimizden çıkacak sanıyor ama Rumeli, İstanbul, Anadolu Suriye yine bizde kalsa bile ne çiftçi çifti ile ne esnaf san'atile, dükkanı ile ne de ulema medresesi ile meşgul olacak. Biz hala hülyalarla kendimizi avutuyoruz. Allah rızası için, muahedenamenin bizim hakkımızdaki maddelerini okuyunuz. Okumak bilmiyorsanız birisine okutunuz da dinleyiniz diyerek halkın bu duruma tepki göstermesini sağlamaya çalışmıştır. Rumeli'de hiç bir alâkamız kalmıyor. Çatalca istihkâmatinden itibaren, denizin öbür yakasındaki memleketler kâmilten gidiyor. İstanbul'daki halifeye Roma'daki Papa'ya benzer şekilde 700 asker bulundurmak hakkı veriliyor. Yunanlılar, Çatalca istihkâmatına sahip olacaklar ve bu demek oluyor ki Çekmece civarına istedikleri kadar asker yığabilirler. Bunu önüne geçilmezse Avrupa'da bir karışıklık zuhur ettiğinde İstanbul'u alıverirler.²³

Akif, Sevr'in asıl maksadını şöyle ifade etmiştir: Düşmanlar, bizden mümkün olduğunca fazla adam öldürtmek, kendilerinden ise oldukça az insan ördürtmek istiyorlar. Rum ve Rrmeni çeteleri teşkil ederek, bunlara para ve silâh dağıtarak, Türkler arasında katliam yaptıracaklar. Müslümanlar ve Türkler arasından ise para yahut iğfal ile adamlar bularak, bizi birbirimize öldürteceklerdir. Düşman, Anadolu'nun iç taraflarında isyanlar çıkartmış ve biz isyanları bastırmak için İzmir, Balıkesir cephelerindeki kuvvetimizi azaltmağa mecbur olduk. Bundan dolayı Yunanlılar, burnumuzun dibine kadar sokuldular. Akif, bu muahede ile devletin bütçesini İngiliz, Fransız, İtalyan murahhaslarından oluşan bir komisyon tarafından yapılacağını belirtmiştir. Bu komisyonda bizden bir adam bulunacaksa da rey sahibi olamayacak ve düşman istediğini yapacaktır. Bizim vergilerimizle Rumların ve

¹⁹ *Sebilürreşad*, Sayı 464, 1920, s.252.

²⁰ *Sebilürreşad*, Sayı 464, 1920, s.252-253.

²¹ *Sebilürreşad*, Sayı 464, 1920, s.252-253.

²² *Sebilürreşad*, Sayı 464, 1920, s.254.

²³ *Sebilürreşad*, Sayı 464, 1920, s.254-255.

Ermenilerin çocukları mekteplerde okuyup adam olacak ve sanatı, ticareti, ziraatı ellerine alacaklar. Bizden ise yalnız ırgat yetişebilecektir diye durumun ne kadar vahim olduğunu altını çizmiştir.²⁴

Akif, düşmanlarımızın önünde bugün iki müthiş tehlike var: Biri İslâm tehlikesi, diğeri komünistlik tehlikesidir. İslâm tehlikesini geri durmamışlardır. Bunlara mahkûm düşen milletler kendilerinin ne büyük bir kuvvet olduğunu görmüşler ve bunlar için kanlarını, canlarını dökmekten vazgeçmişlerdir. Hele bu milletler, tahakkümleri altında yaşadıkları Avrupalıların, kendilerini harbe sürüklerken vaat ettikleri hiçbir şeyin gerçekleşmediğini hatta asla hürriyet, refah, rahat yüzü göremeyeceklerini anlamışlardır. Şarkta, Müslümanlar da artık gözünü açmıştır. İşte bütün bunlar düşmanları İslâm tehlikesi namı altında titretiyor. Akif, düşmanın diğeri tehlikeli gördüğü şeyin Komünistlik hareketi olduğunu belirterek, bunu doğrudan Avrupa'nın kalbine çevrilmiş bir silâha benzetmiştir. Avrupa hükümetlerini ürküten bu hareketin artık doruğu erişerek, yanar dağlar gibi alevler saçmaya başlamıştır. Paris, Londra ve Roma ufuklarında yer yer yangınlar çıkarılmaktadır.. Avrupa hükümetleri ne kadar uğraşsa, ne kadar çabalasa da bu hareketi önleyememiştir. Ruslar çarı, çarlığı, asilzadelerin bitmez tükenmez imtiyazlarını alıp, servetlerini hâk ile yeksan edince, Avrupa'daki sosyalistler de ayaklanmışlardır.²⁵ Akif burada Bolşeviklere dikkat çekmekte ve Avrupa'nın korkulu rüyası haline geldiğini anlatmaya çalışmıştır.

Akif, uzun uzun Avrupalıların sömürgelerine ve tahakkümleri altında bulunan milletlere neler yaptıklarını örneklerle izah ederek anlamalarını sağlamıştır. Akif, şarkta Ermenilerin yenilgiye uğratıldığını ve şanlı askerlerimizin Kars gibi en müstahkem bir kaleye bayrağımızı dikerek ileriye doğru yürüdüklerini söylemiştir. Aynı akıbetin Anadolu'muzun garbindeki sefil düşmanı olarak nitelendirdiği Yunanlara da uğraması için dua etmiştir. Akif, Müslümanların çoğunun bildiği veya duyduğu Endülüs örneğini vermiştir. Düşman eline geçen bu Müslüman yurdunda bir zamanlar on milyon Müslüman yaşarken şimdi ise tek dindaşımız kalmamıştır. rast gelemezsiniz. Binlerce minarenin yerlerinde bugün çan kulelerinden teslis velvelleri aksetmektedir. Müslümanlar birbirlerine düştüğü için vatanlarını üç buçuk milyon İspanyol'a karşı müdafaa edemedikleri için istila edilmiştir. Akif, bu bize ibret olsun ve İslâm'ın son mültecası olan bu güzel toprakları düşman istilâsı altında bırakmayalım demiştir.²⁶

Sonuç

Akif, o dönem şehirlerinin en büyük merkez camisi olan her iki camide de Cuma günü vaaz vermiştir. Balıkesirliler, Akif'in vaazına büyük katılım sağlarken, Kastamonu'da bu kadar ilgi olmamıştır. Hatta Akif vaazda, Cuma günü olmasına rağmen burada kaç saflık cemaat var diyerek yakınmıştır. Akif'in vaazlarına bakıldığı zaman dini ve milli temalı olduğunu söyleyebiliriz. Vaazlara Besmeleyle başlayıp, pek çok yerde ayetler ve hadisler okuyarak açıklamaya çalışmıştır. Dinin etkisinden yararlanarak halkın dikkatini celp etmiştir. Vaazlarında ortak tema Müslümanların birlik-beraberlik içinde bulunarak, el ele vererek çalışması gerektiğini sıklıkla vurgulamıştır. Müslümanlar birlik içinde olmadığı için hem Avrupa'dan geri kalmış hem de onların sömürgesi olduğu gerçeğini ifade etmiştir.

Sevr Antlaşması 10 Ağustos 1920'de imzalanmıştır. Bundan dolayı Akif, Kastamonu Nasrullah Camii'ndeki verdiği vaazın büyük bir kısmında Sevr Antlaşması'nın neler getireceğini apaçık anlatmaya çalışmıştır. Özellikle halka bu antlaşmanın maddelerini okumaları gerektiğini, okumaya bilmeyenlerin ise birinden dinleyerek anlamalarını istemiştir.

Nitekim her iki vaazında hem bölgede hem de bölge dışında büyük tesiri olmuştur. Vaazlar, kayda alınmış ve daha sonra Sebilürreşad Dergisi'nde yayımlanarak Anadolu'da bulunan en ücra köylere kadar eriştirilmeye çalışılmıştır. Bu vaazların Milli Mücadele'ye bakışı değiştirmiş ve katılımı oldukça arttırmıştır.

²⁴ *Sebilürreşad*, Sayı 464, 1920, s.255-256.

²⁵ *Sebilürreşad*, Sayı 464, 1920, s.256-257.

²⁶ *Sebilürreşad*, Sayı 464, 1920, s.258-259.

Kaynakça

- Avşar, Zakir B., “Siyasal İletişim Bağlamında Bir Biyografi Çalışması: Mehmet Akif Ersoy”, *İletişim: Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı 30, 2010, 241-284.
- Düzdağ, M. Ertuğrul, **M. Akif-Mısır Hayatı ve Kur’ân Meali**, Şûle Yayınları, İstanbul, 2005.
- “Mev’ize: Üstad-ı Muhterem Mehmed Akif Beyefendi’nin Karasi’de Zağnos Paşa Cami-i Şerifi’nde İrad Buyurdukları Mev’izenin Hulasası”, *Sebilürreşad*, 18(458), 11 Şubat 1920, 183-186.
- Kırmıt, Ömer Faruk, “Mehmet Akif Ersoy ve Milli Mücadele: Balıkesir Zağanos Paşa Cami Vaazı”, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 2022, 1119-1134.
- “Nasrullah Kürsüsünde”, *Sebilürreşad*, Sayı 464, 22 Kasım 1920, 249-259.
- Semiz, Yaşar, “Millî Mücadele ve Mehmet Akif”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 7, 2000, 397-471.
- Şahin, Sinan, “Milli Mücadele Döneminde Mehmet Akif Ersoy’un Kastamonu Vaazı Üzerine Bir İnceleme”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 2017, 311-338.

BİR VAZGEÇİŞİN TARİHİ: MEHMET ÂKİF ERSOY’UN KUR’AN MEALİ TEŞEBBÜSÜ VE ERKEN CUMHURİYET’TE DİN POLİTİKALARI

Dr. Metin AKIZ

Yozgat Bozok Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0001-9350-5793

ÖZET

Cumhuriyet’in ilk yıllarında dinî alanın yeniden yapılandırılması sürecinde Kur’an-ı Kerim’in Türkçeye tercümesi meselesi, yalnızca ilmî bir girişim olarak değil, aynı zamanda kültürel ve siyasal bir dönüşüm projesi olarak ele alınmıştır. Bu çerçevede 1925 yılında Mehmet Âkif Ersoy’a Kur’an meali, Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır’a ise tefsir hazırlama görevi resmî bir mukavele ile verilmiştir. Ancak Âkif, uzun yıllar üzerinde çalıştığı bu metni yayımlatmaktan vazgeçmiş ve aldığı ücreti iade etmiştir. Literatürde bu vazgeçiş çoğunlukla 1932 sonrasında uygulamaya konulan Türkçe ibadet politikalarına duyulan tepkiyle açıklanmaktadır. Bu çalışma, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri’nde yer alan 1925 tarihli mukavele ile 1936 yılına ait Hariciye Vekâleti ve Kahire Elçiliği belgelerini merkeze alarak, Mehmet Âkif’in vazgeçiş sürecini yeniden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Arşiv belgeleri, şairin Mısır’daki ikametinin devletin bilgisi ve diplomatik temsilcilikler aracılığıyla sürdürüldüğünü, yabancı bir devlet hizmetinde bulunmadığının resmî olarak tespit edildiğini göstermektedir. Bu bulgular, vazgeçişin yalnızca siyasî bir tepki olarak değil, Kur’an tercümesini kendi ilmî yetkinliğinin ötesinde gören ahlakî bir sorumluluk anlayışı çerçevesinde ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Âkif Ersoy, Kur’an Meali, Erken Cumhuriyet, Din Politikaları, Arşiv Belgeleri

GİRİŞ

Cumhuriyet’in kuruluş yılları, Osmanlı’dan devralınan dinî kurumların tasfiye edilmesi ve yerine yeni bir idarî ve fıkî yapı inşa edilmesi bakımından derin dönüşümlere sahne olmuştur. Hilafetin kaldırılması (1924), Şer’iye ve Evkaf Vekâleti’nin lağvedilmesi ve Diyanet İşleri Reisliği’nin kurulması, bu dönüşümün kurumsal boyutunu oluştururken; eğitim alanında Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun kabulü, dinî bilginin üretimi ve aktarımı üzerinde devlet denetimini artırmıştır.

Bu süreçte din, kamusal alanda yeniden tanımlanan bir unsur hâline gelmiş; geleneksel ulema yapısının yerine modern bürokratik kurumlar ikame edilmiştir. Şerif Mardin’in ifadesiyle erken Cumhuriyet dönemi, dinin toplumsal hayattaki rolünün yeniden çerçvelendiği bir “merkezileşme” sürecine işaret etmektedir (Mardin, 1991).

Bu bağlamda Kur’an tercümesi meselesinin Mehmet Âkif’e verilen görevden önce de devlet gündeminde olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim 28 Nisan 1924 tarihli bir belgede, Sebilürreşad’da yayımlanan Kur’an tercümesine dair bir yazı üzerine, tercüme eserlerinin basımdan önce ilmî olarak tetkik edilemeyeceği; hata ve eksiklerin ancak basım sonrasında basın yoluyla duyurulabileceği ifade edilmektedir. Bu kayıt, erken Cumhuriyet yönetiminin Kur’an tercümesi sürecini başından itibaren bürokratik bir çerçeve içinde ele aldığını ve dinî metinlerin dolaşımını idarî mekanizmalar aracılığıyla yönlendirmeye çalıştığını göstermektedir (CDA, BCA, 30-10-0-0, 26/149/12, 28.04.1924).

Kur’an-ı Kerim’in Türkçeye tercümesi meselesi, bu bağlamda yalnızca bir ilmî faaliyet değil, aynı zamanda modernleşme ideolojisinin din alanındaki yansımalarından biri olarak ortaya çıkmıştır. Halkın kutsal metni doğrudan anlayabilmesi düşüncesi, pedagojik bir gerekçeyle dayanmakla birlikte, dinî pratiğin devlet eliyle yeniden düzenlenmesi hedefiyle de yakından ilişkilidir.

1925 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Diyanet İşleri Reisliği bütçesi görüşülürken Kur’an tercümesi ve tefsiri için ödenek ayrılması, bu niyetin kurumsal bir programa dönüştüğünü

göstermektedir. Bu çerçevede Mehmet Âkif Ersoy'a meal, Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'a ise tefsir görevi verilmiştir (Mumyaz, 2017).

Ancak Âkif'in uzun yıllar emek verdiği meal çalışmasını yayımlatmaması, erken Cumhuriyet'in din politikaları bağlamında dikkat çekici bir kırılma noktasıdır. Literatürde bu vazgeçiş çoğu zaman Türkçe ibadet uygulamalarına yönelik bir tepki olarak yorumlanmıştır (Düzdağ, 2006; Enginün, 2011). Bununla birlikte, Âkif'in metni tamamlamasına rağmen yayımlatmaması, aldığı ücreti iade etmesi ve taslakları Elmalılı'ya teslim etmesi, meselenin yalnızca siyasî bir refleksle açıklanamayacağını düşündürmektedir.

Bu çalışma, Mehmet Âkif'in meal teşebbüsünden vazgeçişini arşiv belgeleri ışığında yeniden ele alarak, söz konusu geri çekilişi ilmî sorumluluk ve ahlakî tevazu bağlamında değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Bu bölümde Mehmet Âkif Ersoy'un Kur'an meali teşebbüsü, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri'nde yer alan 1925 tarihli mukavele ile 1936 yılına ait Hariciye Vekâleti ve Kahire Elçiliği yazışmaları temel alınarak incelenmektedir. Arşiv belgeleri, literatürde yer alan değerlendirmelerle birlikte ele alınarak, Âkif'in vazgeçiş süreci tarihsel bağlamı içinde yorumlanmaktadır. Böylece söz konusu geri çekiliş, yalnızca siyasî gelişmelerle değil, aynı zamanda ilmî sorumluluk ve ahlakî tevazu çerçevesinde değerlendirilmektedir.

ERKEN CUMHURİYET'TE DİN POLİTİKALARININ ÇERÇEVESİ (1924–1935)

Cumhuriyet'in ilk on yılı, dinî alanın kurumsal ve düşünsel olarak yeniden yapılandırıldığı bir dönemdir. 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen düzenlemelerle hilafetin kaldırılması, Şer'îye ve Evkaf Vekâleti'nin lağvedilmesi ve Diyanet İşleri Reisliği'nin kurulması, din hizmetlerinin doğrudan devlet bürokrasisi içine alınmasını sağlamıştır. Bu düzenlemeler, Osmanlı'daki görece özerk dinî yapının yerini merkezî ve hiyerarşik bir idare anlayışına bıraktığını göstermektedir (Mardin, 1991, ss. 89–94).

Bu dönemde din kamusal hayattan bütünüyle dışlanmamış; aksine devlet kontrolü altında yeniden tanımlanmıştır. Diyanet İşleri Reisliği'nin kuruluşu, yalnızca din hizmetlerini düzenlemeye değil, aynı zamanda dinin toplumsal etkisini belirli bir idarî çerçeveye oturtmaya yönelik bir girişim olarak şekillenmiştir. Bu bağlamda erken Cumhuriyet politikaları, dini ortadan kaldırmaya değil, onu modern devletin ideolojik sınırları içinde yeniden üretmeye yönelmiştir (Kara, 2008, ss. 45–52).

Bu süreç, dinin toplumsal alandan tamamen çekilmesinden ziyade devlet bürokrasisi içine alınarak yeniden düzenlenmesi şeklinde tezahür etmiştir. Erken Cumhuriyet laikliğinin Batı'daki sekülerleşme modellerinden farklı olarak toplumsal talepten ziyade merkezî otorite eliyle yürütülen bir dönüşüm olduğu; dinin kamusal görünürlüğünün sınırlandırılırken aynı zamanda devlet denetimine tabi kıldığı görülmektedir (Tekin, 2010). Bu bağlamda Kemalist laiklik anlayışı, din–devlet ayrımından çok dinin kontrol altına alınmasına dayalı özgün bir model ortaya koymuştur.

Halifeliğin kaldırılması, Şeriye ve Evkaf Vekâleti'nin lağvedilmesi ve Diyanet İşleri Reisliği'nin kurulması gibi adımlar, kamusal alanın seküler esaslar çerçevesinde yeniden yapılandırıldığını göstermektedir. Bu dönemde tesis edilen laiklik anlayışı, ilerleyen yıllarda din–siyaset ilişkilerinin yönünü belirleyen temel zemini oluşturmuştur (Ateş, 2018).

1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim sisteminin merkezileştirilmesi, dinî bilginin üretim ve aktarım biçimini doğrudan etkilemiştir. Medreselerin kapatılması ve din eğitiminin modern okullar bünyesine alınması, kutsal metinlerin Türkçeye çevrilmesi tartışmalarını hızlandırmış; bu süreçte Kur'an tercümesi, pedagojik bir araç olmanın ötesinde modernleşme ideolojisinin sembolik unsurlarından biri hâline gelmiştir (Okay, 1998, ss. 173–178).

1920'lerin sonlarından itibaren devletin din alanındaki müdahaleleri giderek görünürlük kazanmış; özellikle ibadet dili meselesi kamusal tartışmanın merkezine yerleşmiştir. 1932 yılında Türkçe ezan uygulamasının başlatılması ve ibadet dilinin Türkçeleştirilmesine yönelik girişimler, dinî pratiğin devlet

politikaları doğrultusunda yeniden biçimlendirilmek istendiğini açık biçimde ortaya koymaktadır (Enginün, 2011, ss. 212–215).

Bu gelişmeler, Kur'an meali ve tefsir projelerinin yalnızca ilmî çalışmalar olarak değil, aynı zamanda yeni rejimin din anlayışını topluma aktarma araçları olarak kurgulandığını göstermektedir. Şerif Mardin'in ifadesiyle bu dönem, dinin “merkezî ideolojiye eklemlenmeye çalışıldığı” bir yeniden yapılanma sürecidir (Mardin, 1991, s. 101).

Dolayısıyla Mehmet Âkif Ersoy'un Kur'an meali teşebbüsü, bu geniş dönüşüm bağlamından bağımsız ele alınamaz. Ancak aynı zamanda Âkif'in kişisel düşünce dünyası, ilmî hassasiyetleri ve kutsal metne yaklaşımı da bu sürecin önemli bir bileşenidir. Bu nedenle vazgeçiş meselesi, yalnızca devlet politikalarına indirgenemeyecek; bireysel etik sorumluluk ve entelektüel tevazu çerçevesinde de değerlendirilmelidir (Düzdağ, 2006, ss. 204–210).

Nitekim Kur'an tercümesi meselesinin Mehmet Âkif'e verilen görevden önce de devlet gündeminde olduğu, 28 Nisan 1924 tarihli bir belgede açıkça görülmektedir. Söz konusu belgede Sebilürreşad'da yayımlanan Kur'an tercümesine dair bir yazı üzerine, tercüme eserlerinin basımdan önce ilmî olarak tetkik edilemeyeceği; hata ve eksiklerin ancak basım sonrasında basın yoluyla duyurulabileceği ifade edilmektedir. Bu kayıt, erken Cumhuriyet yönetiminin Kur'an tercümesi sürecini başından itibaren bürokratik denetim çerçevesinde ele aldığını göstermektedir (CDA, BCA, 30-10-0-0, 26/149/12, 28.04.1924).

1925 TARİHLİ MUKAVELE VE KUR'AN MEALİ PROJESİNİN RESMÎ ÇERÇEVESİ

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 1925 yılı başlarında yapılan bütçe görüşmeleri sırasında Kur'an-ı Kerim'in tercüme ve tefsir edilmesi için Diyanet İşleri Reisliği'ne ödenek ayrılması, erken Cumhuriyet yönetiminin dinî metinlerin Türkçeleştirilmesine kurumsal düzeyde önem verdiğini göstermektedir. Bu sürecin devamında, 26 Ekim 1925 tarihinde Mehmet Âkif Ersoy ile Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır arasında resmî bir mukavele imzalanmış; Âkif'e Kur'an meali, Elmalılı'ya ise tefsir görevi tevdi edilmiştir (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri [CDA], BCA, 30-10-0-0, 26/149/18, 26.10.1925).

Mukavele metni, çalışmanın ilmî bir tercüme ve açıklama faaliyeti olarak kurgulandığını ortaya koymaktadır. Belgede tarafların sorumlulukları, teslim süreleri ve ödenecek ücret açık biçimde belirtilmiş; ancak ibadet dilinin değiştirilmesine ya da tercümenin namazlarda kullanılmasına ilişkin herhangi bir ifadeye yer verilmemiştir. Bu durum, projenin başlangıçta pedagojik ve kültürel bir çerçevede tasarlandığını düşündürmektedir.

Mukavelenin dili, erken Cumhuriyet bürokrasisinin din alanına yaklaşımını yansıtan tipik bir örnek sunmaktadır. Metinde kullanılan resmî üslup, tercüme ve tefsir faaliyetini devlet denetimi altında yürütülecek teknik bir görev olarak tanımlamakta; dinî metnin kutsiyetine dair herhangi bir vurgudan ziyade, idarî düzenlemelere ağırlık vermektedir. Bu yaklaşım, dinî bilginin üretiminin modern devletin kontrol mekanizmalarına eklemlendiğini göstermektedir (Kara, 2008, ss. 58–63).

Mehmet Âkif'in bu görevi kabul etmiş olması, onun Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki dinî reformlara kategorik bir muhalefet içinde olmadığını göstermektedir. Nitekim Millî Mücadele döneminde aktif rol üstlenmiş bir entelektüel olarak Âkif, yeni rejimle bağlarını koparmamış; aksine Kur'an meali gibi son derece hassas bir projede sorumluluk üstlenmiştir (Okay, 1998, ss. 181–185).

Bununla birlikte Âkif'in meal üzerinde yaklaşık yedi yıl çalışmasına rağmen metni yayımlatmaması ve aldığı ücreti iade etmesi, mukavelenin öngördüğü çerçevenin zamanla değiştiğine işaret etmektedir. Düzdağ'a göre Âkif, metni tamamlamış; ancak mealin Arapça aslının yerine geçirilmesi ihtimali karşısında ciddi bir vicdanî rahatsızlık duymuştur (Düzdağ, 2006, ss. 214–219).

Bu noktada mukavele ile 1932 sonrası uygulamalar arasındaki fark dikkat çekicidir. 1925 tarihli sözleşmede ibadet diline ilişkin herhangi bir hüküm bulunmazken, 1930'ların başında Kur'an tercümelerinin ibadet pratiğine dâhil edilmesi yönünde güçlü bir siyasî irade ortaya çıkmıştır. Bu durum, Âkif'in başlangıçta kabul ettiği ilmî görevin zamanla farklı bir ideolojik bağlama oturtulduğunu göstermektedir.

Dolayısıyla 1925 mukavelesi, Mehmet Âkîf'in meal teşebbüsünü değerlendirirken başlangıçtaki niyet ile sonraki politik yönelim arasındaki kırılmayı görünür kılan temel belgedir. Âkîf'in vazgeçışı, bu kırılmanın yarattığı ahlakî ve ilmî gerilim bağlamında ele alınmalıdır.

MEAL ÇALIŞMASININ SEYRİ VE ÂKİF'İN İLMÎ TEREDDÜTLERİ

Mehmet Âkîf Ersoy'un Kur'an meali üzerinde yaklaşık yedi yıl çalıştığı bilinmektedir. Âkîf'in meal taslakları, daha sonraki yıllarda yapılan ilmî çalışmalar neticesinde gün yüzüne çıkarılmış ve Recep Şentürk ile Asım Cüneyd Köksal tarafından gözden geçirilerek yayımlanmıştır (Şentürk & Köksal, 2012).

1925 tarihli mukavele sonrasında çalışmaya başlayan Âkîf'in metnin önemli bir kısmını tamamladığı; hatta taslakları Elmalı Muhammed Hamdi Yazır'a gönderdiği literatürde yer almaktadır (Düzdağ, 2006, ss. 214–219). Bununla birlikte mealin basım aşamasına gelmemesi ve metnin yayımlanmaması, bu sürecin salt teknik bir gecikme olmadığını göstermektedir.

Âkîf'in meal konusundaki hassasiyeti, onun Kur'an'a yaklaşım biçimiyle doğrudan ilişkilidir. Nitekim Mahir İz'e yazdığı mektuplarda Kur'an tercümesinin ağırlığını vurgulayarak "Kur'an okumak iyi, lâkin Kur'an yazmak yok mu, işte o müşkil" ifadelerini kullanması, bu ilmî sorumluluk duygusunu açık biçimde ortaya koymaktadır (Cündioğlu, 2010, s. 162).

Şair, Kur'an'ı yalnızca anlam aktarımı yapılabilecek bir metin olarak değil; belâgatı, ritmi ve semantik derinliğiyle ilahî bir hitap olarak değerlendirmekteydi. Bu nedenle Kur'an'ın Türkçeye aktarılmasını sıradan bir çeviri faaliyeti olarak görmediği anlaşılmaktadır (Okay, 1998, ss. 190–194).

Kur'an tercümelerinin ibadet dilinin yerine geçmesi ihtimali ise klasik İslam düşüncesinde ve modern araştırmalarda önemli tartışmalara konu olmuş; tercümenin aslı metnin yerini tutamayacağı yönünde güçlü görüşler ortaya konulmuştur (Cündioğlu, 1998).

Burada iki temel mesele ortaya çıkmaktadır: Kur'an'ın tercüme edilebilirliği ve tercümenin ibadet pratiğindeki konumu. Birinci mesele, ilmî ve hermenötik bir sorundur. Kur'an'ın anlam dünyasının başka bir dile tam olarak aktarılıp aktarılamayacağı, klasik İslam ilim geleneğinde de tartışılmıştır. Âkîf'in metni yayımlatmama kararında, bu tercüme problemine dair duyduğu ilmî tereddüdün payı olduğu söylenebilir.

İkinci mesele ise siyasîdir. 1932 yılında Türkçe ezan uygulamasının başlatılması ve ibadet dilinin Türkçeleştirilmesine yönelik girişimler, Kur'an tercümelerinin ibadet pratiğinde kullanılabileceği yönünde bir atmosfer oluşturmuştur (Enginün, 2011, ss. 212–215). Âkîf'in mealinin namazlarda Arapça aslının yerine kullanılabileceği ihtimali, onun açısından kabul edilemez bir durum olarak görülmüştür.

Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta şudur: 1925 tarihli mukavelede ibadet dilinin değiştirilmesine ilişkin herhangi bir hüküm yer almamaktadır (CDA, BCA, 30-10-0-0, 26/149/18, 26.10.1925). Bu durum, başlangıçtaki niyet ile 1930'ların başındaki uygulamalar arasında belirgin bir fark olduğunu göstermektedir.

Dolayısıyla Âkîf'in vazgeçişini yalnızca siyasî bir tepki olarak okumak eksik kalmaktadır. Onun aldığı ücreti iade etmesi ve metnin basımına izin vermemesi, bir protestodan ziyade vicdanî bir geri çekiliş izlenimi vermektedir. Düzdağ'a göre Âkîf, "Kur'an'ın tercümesi meselesini şahsî ehliyet sınırları içinde görmemiş" ve bu işi kendi ilmî yetkinliğinin ötesinde değerlendirmiştir (Düzdağ, 2006, s. 219).

Bu noktada vazgeçiş, bir yandan politik bağlamdan doğan endişeler, diğer yandan kutsal metnin anlam dünyasına karşı duyulan ilmî sorumluluk ekseninde şekillenmektedir. Âkîf'in mealini yayımlatmaması, onun erken Cumhuriyet din politikalarına karşı açık bir muhalefet yürüttüğü anlamına gelmemektedir. Aksine bu tavır, entelektüel bir mesafe ve ahlaki bir çekilme olarak okunabilir.

MISIR YILLARI (1926–1936): SESSİZ BİR AKADEMİK HAYAT

Mehmet Âkif'in 1926 yılında Mısır'a gidişi, literatürde zaman zaman “kırgınlık” ya da “sürgün” anlatılarıyla ilişkilendirilmiştir. Ancak 1936 tarihli Hariciye Vekâleti ve Kahire Elçiliği belgeleri, bu yorumun yeniden değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

1. 22 Haziran 1936 Tarihli Hariciye Yazısı

22 Haziran 1936 tarihli belgede, Mehmet Âkif'in “hududu millî haricinde bulunduğu müddetçe yabancı bir devlet hizmetinde bulunup bulunmadığı”nın araştırıldığı görülmektedir (CDA, BCA, 30-10-0-0, 36425/145765/3, 22.06.1936).

Bu ifade, devletin Âkif'in yurt dışındaki faaliyetlerini resmî olarak incelediğini göstermektedir. Belgenin dili, bir şüphe ya da suçlama tonundan ziyade idarî bir soruşturma niteliğindedir. Sonuç kısmında, Âkif'in yabancı bir devlet hizmetinde bulunmadığı tespit edilmiştir.

Bu tespit, onun Mısır'daki hayatının siyasî bir kopuş olarak değerlendirilmediğini göstermektedir.

2. 1 Temmuz 1936 Tarihli Kahire Elçiliği Yazısı

1 Temmuz 1936 tarihli Kahire Elçiliği yazısında, Âkif'in 1926'dan beri Kahire'de bulunduğu, her yıl konsolosluğa muntazaman kayıt yaptırdığı ve Kahire Üniversitesi'nde Türk edebiyatı dersleri verdiği belirtilmektedir (CDA, BCA, 30-10-0-0, 36425/145765/2, 01.07.1936).

Belgede ayrıca, şairin “pek cüz'î bir yevmiye” ile görev yaptığı ifade edilmektedir. Bu ayrıntı, onun Mısır'daki hayatının ekonomik ve akademik boyutunu göstermektedir.

3. 20 Temmuz 1936 Tarihli Hariciye Yazışması

20 Temmuz 1936 tarihli yazışma, önceki bilgileri teyit etmektedir (CDA, BCA, 30-10-0-0, 36425/145765/1, 20.07.1936). Belgeler birlikte değerlendirildiğinde Âkif'in Mısır'daki ikametinin devletin bilgisi dahilinde sürdüğü, konsolosluk kayıtlarının düzenli olduğu, yabancı devlet hizmetinde bulunmadığı ve akademik faaliyet yürüttüğü anlaşılmaktadır.

Bu bulgular, Âkif'in Mısır'a siyasî bir kaçış ya da sürgün sebebiyle gitmediğini; aksine ilmî bir ortamda çalışmayı tercih ettiğini göstermektedir.

VAZGEÇİŞİN YENİDEN YORUMLANMASI: SİYASÎ TEPKİ Mİ, AHLAKÎ TEVAZU MU?

Mehmet Âkif Ersoy'un Kur'an meali teşebbüsünden vazgeçiş, erken Cumhuriyet dönemi din politikaları bağlamında genellikle siyasî bir refleks olarak yorumlanmıştır. Özellikle 1932 sonrasında uygulamaya konulan Türkçe ezan ve ibadet politikaları, bu vazgeçişin temel gerekçesi olarak gösterilmektedir (Enginün, 2011; Düzdağ, 2006). Ancak arşiv belgeleri ve Âkif'in kişisel tutumu birlikte değerlendirildiğinde, bu yorumun tek başına yeterli olmadığı görülmektedir.

Her şeyden önce 1925 tarihli mukavele, projenin başlangıçta ilmî bir tercüme ve tefsir faaliyeti olarak tasarlandığını göstermektedir (CDA, BCA, 30-10-0-0, 26/149/18, 26.10.1925). Bu belgede ibadet dilinin değiştirilmesine yönelik herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Buna karşılık 1930'ların başında Kur'an tercümelerinin ibadet pratiğine dâhil edilmesi yönünde güçlü bir siyasî irade ortaya çıkmıştır. Bu durum, Âkif'in başlangıçta kabul ettiği görevin zamanla farklı bir ideolojik bağlama oturtulduğunu göstermektedir.

Ancak Âkif'in vazgeçiş, yalnızca bu politik kırılmayla açıklanamaz. Şairin aldığı ücreti iade etmesi, metnin yayımlanmasına izin vermemesi ve taslakları Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'a bırakması, onun bu kararı bir protesto eylemi olarak değil, vicdanî bir geri çekiliş olarak aldığını düşündürmektedir. Düzdağ'ın da vurguladığı üzere Âkif, Kur'an tercümesini kendi şahsî yetkinliğinin ötesinde görmüş ve bu işi “ehline bırakmayı” tercih etmiştir (Düzdağ, 2006, s. 219).

Bu noktada vazgeçiş, iki düzlemin kesişiminde ortaya çıkmaktadır: bir yanda erken Cumhuriyet'in din politikalarının şekillendirdiği tarihsel bağlam, diğer yanda kutsal metnin anlam dünyasına karşı duyulan derin ilmî sorumluluk.

Arşiv belgeleri, Mehmet Âkif'in Mısır'daki hayatının devletin bilgisi dahilinde sürdüğünü ve yabancı bir devlet hizmetinde bulunmadığının resmî olarak tespit edildiğini göstermektedir (CDA, BCA, 30-10-0-0, 36425/145765/1-3, 1936). Bu durum, literatürde zaman zaman dile getirilen “sürgün” ya da “devletle kopuş” tezlerini zayıflatmaktadır. Âkif'in Kahire Üniversitesi'nde Türk edebiyatı dersleri vermesi ve konsolosluk kayıtlarını düzenli olarak yaptırması, onun yurt dışındaki hayatının siyasî bir kaçıştan ziyade akademik bir tercih olduğunu ortaya koymaktadır.

Dolayısıyla Mehmet Âkif'in meal teşebbüsünden vazgeçiş, erken Cumhuriyet yönetimine karşı açık bir muhalefet olarak değil, Kur'an tercümesini kendi ilmî yetkinliğinin ötesinde gören ahlakî bir sorumluluk anlayışı çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bu bağlamda vazgeçiş, modernleşme sürecinde dinî alanın yeniden tanımlanmasına yönelik politikalar ile bireysel vicdan arasında ortaya çıkan bir gerilim noktasıdır.

Şerif Mardin'in merkez-çevre kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, Âkif'in tavrı merkezin ideolojik yönelimlerine doğrudan karşı çıkmak yerine, kişisel etik sınırlar içinde bir mesafe koyma biçimi olarak okunabilir (Mardin, 1991). Okay'ın da belirttiği üzere Âkif, siyasî polemiklerden ziyade ahlakî sorumluluk üzerinden hareket eden bir entelektüeldir (Okay, 1998).

Bu açıdan bakıldığında Mehmet Âkif'in vazgeçiş, erken Cumhuriyet döneminde dinî metinlerin kamusal alandaki konumuna dair önemli bir entelektüel kırılma noktası sunmaktadır. Şairin tutumu, modern devletin dinî alanı yeniden düzenleme çabasına karşı sessiz ama derinlikli bir etik refleks olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ

Bu çalışma, Mehmet Âkif Ersoy'un Kur'an meali teşebbüsünden vazgeçişini Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri'nde yer alan belgeler ışığında yeniden değerlendirmiştir. 1925 tarihli mukavele, projenin başlangıçta ilmî bir tercüme ve tefsir faaliyeti olarak kurgulandığını göstermektedir. 1936 tarihli Hariciye Vekâleti ve Kahire Elçiliği yazışmaları ise Âkif'in Mısır'daki hayatının devletin bilgisi dahilinde sürdüğünü, yabancı bir devlet hizmetinde bulunmadığını ve akademik faaliyet yürüttüğünü ortaya koymaktadır.

Bu bulgular, vazgeçişin yalnızca erken Cumhuriyet din politikalarına duyulan siyasî bir tepki olarak yorumlanamayacağını göstermektedir. Mehmet Âkif'in tutumu, Kur'an tercümesini kendi ilmî yetkinliğinin ötesinde gören ahlakî sorumluluk anlayışı ile derin bir entelektüel tevazunun birleşimi olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak Âkif'in meal teşebbüsünden geri çekilişi, erken Cumhuriyet döneminde dinî metinlerin kamusal alandaki konumuna dair özgün bir entelektüel duruşu temsil etmektedir. Bu geri çekiliş, modernleşme sürecinde bireysel vicdan ile devlet politikaları arasındaki gerilimi görünür kılan tarihsel bir örnek olarak önem taşımaktadır. Ayrıca 1924 tarihli belge, Kur'an tercümesi meselesinin Mehmet Âkif'e verilen görevden önce de devlet bürokrasisinin gündeminde olduğunu göstermektedir. Bu durum, meal ve tefsir projelerinin bireysel ilmî girişimler olmaktan ziyade erken dönemde şekillenmiş idarî bir yönlendirme çerçevesinde ele alındığını ortaya koymaktadır. Bu yönüyle bu çalışma, Mehmet Âkif'in meal teşebbüsünü yalnızca politik gelişmeler bağlamında değil, arşiv belgeleriyle desteklenen etik ve entelektüel bir geri çekiliş olarak ele alması bakımından literatüre özgün bir katkı sunmaktadır.

KAYNAKÇA

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (CDA). (28 Nisan 1924). Sebilürreşad'da yayımlanan Kur'an-ı Kerim tercümesi hakkındaki makaleye dair değerlendirme yazısı. BCA, 30-10-0-0, 26/149/12.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (CDA). (26 Ekim 1925). Diyanet İşleri Reisliği ile Mehmet Âkif Ersoy ve Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır arasında yapılan Kur'an tercümesi ve tefsiri mukavelesi. BCA, 30-10-0-0, 26/149/18.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (CDA). (22 Haziran 1936). Mehmet Âkif Ersoy'un yabancı devlet hizmetinde bulunup bulunmadığına dair yazışma. BCA, 30-10-0-0, 36425/145765/3.

- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (CDA). (1 Temmuz 1936). Kahire Elçiliği yazısı: Mehmet Âkif Ersoy'un Mısır'daki ikametleri. BCA, 30-10-0-0, 36425/145765/2.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (CDA). (20 Temmuz 1936). Hariciye Vekâleti yazışması: Mehmet Âkif Ersoy hakkında rapor. BCA, 30-10-0-0, 36425/145765/1.
- Ateş, S. (2018). Cumhuriyet Dönemi Din Politikası ve Din–Siyaset İlişkisi (1946–1960). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Cündioğlu, D. (1998). Kur'an Çevirilerinin Dünyası. İstanbul: Kitabevi.
- Cündioğlu, D. (2010). Bir Kur'an Şairi: Mehmed Âkif ve Kur'an Meâli. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Düzdağ, M. E. (2006). Mehmet Âkif Ersoy. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Enginün, İ. (2011). Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kara, İ. (2008). Cumhuriyet Türkiye'sinde Bir Mesele Olarak İslam. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Mardin, Ş. (1991). Türkiye'de Din ve Siyaset. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mumyalmaz, H. (2017). Türkçe ezan ve Türkçe ibadet üzerine çalışmalara metodolojik bir eleştiri denemesi. I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı, 644–650.
- Şentürk, R., & Köksal, A. C. (Hazırlayanlar). (2012). Kur'an Meâli: Mehmet Âkif Ersoy (Gözden geçirilmiş tenkitli neşir). Mahya Yayınları/Mahya.
- Tekin, O. (2010). Erken Cumhuriyet döneminde din ve devlet ilişkileri (1923–1938) (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Okay, O. (1998). Mehmet Âkif: Bir Karakter Heykelinin Anatomisi. İstanbul: Dergâh Yayınları.

İSTİKLÂL MARŞI'NIN RİTMİK YAPISI VE KOLEKTİF BELLEK ÜRETİMİ: SES TEMELLİ BİR KÜLTÜREL ANALİZ

THE RHYTHMIC-MUSICAL STRUCTURE OF THE TURKISH NATIONAL ANTHEM AND THE CONSTRUCTION OF COLLECTIVE MEMORY: A SOUND-BASED CULTURAL INTERPRETATION

İsmail ERASLAN

Öğretim Görevlisi, Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6316-0189>

Özet

Bu çalışma, İstiklâl Marşı'nı yalnızca tarihsel ve edebî bir metin olarak değil; ritmik, fonetik ve müzikal örgütlenmesi aracılığıyla kolektif bellek üreten estetik bir ses yapısı olarak ele almaktadır. Çalışmanın temel varsayımı, marşın toplumsal mobilizasyon gücünün yalnızca anlamsal içeriğinden değil; aynı zamanda hece yapısı, vurgu yoğunluğu, fonetik sertlik-yumuşaklık dengesi, tekrar örüntüleri ve yükselen ritmik akış gibi işitsel unsurlardan beslendiğidir. Bu bağlamda araştırma, İstiklâl Marşı'nın dizelerini ritim analizi, fonetik dağılım incelemesi ve vurgu örüntüsü çözümlemesi çerçevesinde değerlendirmektedir.

Nitel doküman analizi yöntemi kullanılan çalışmada, özellikle sert ünsüz yoğunluğu, emir kiplerinin art arda kullanımı, yükselen ton etkisi oluşturan hece dizilimleri ve tekrar mekanizmalarının kolektif duygu üretimine katkı sağladığı tespit edilmiştir. Marşın yapısında görülen ritmik ivmelenme, anlamın yalnızca zihinsel değil, bedensel ve duygusal düzeyde de deneyimlenmesini mümkün kılmaktadır. Bu durum, metnin yalnızca okunabilir bir şiir değil; icra edilebilir, tekrar edilebilir ve ritüel içinde performe edilebilir bir kamusal ifade biçimi olduğunu göstermektedir.

Bulgular, İstiklâl Marşı'nın estetik gücünün anlam ile ses arasında kurulan dinamik ve örgütlü ilişkiden doğduğunu ortaya koymaktadır. Marş, bu yönüyle bir ulusal sembol olmanın ötesinde, işitsel kodlar aracılığıyla toplumsal birlik, ortak hafıza ve duygusal senkronizasyon üreten kültürel bir performans metni niteliği taşımaktadır. Sonuç olarak çalışma, İstiklâl Marşı'nı ses temelli kültürel bellek perspektifinden yeniden yorumlamakta ve müzikal-ritmik yapının toplumsal bilinç inşasındaki rolüne dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: İstiklâl Marşı, kolektif bellek, ritim analizi, kültürel performans, ses estetiği, fonetik yapı

Abstract

This study approaches the Turkish National Anthem (İstiklâl Marşı) not merely as a historical and literary text, but as an aesthetic sound structure that produces collective memory through rhythmic and phonetic organization. The central argument is that the anthem's mobilizing power derives not only from its semantic content but also from auditory elements such as syllabic structure, stress density, phonetic hardness-softness balance, repetition patterns, and ascending rhythmic flow. Within this framework, the verses of the anthem are examined through rhythm analysis, phonetic distribution, and stress pattern evaluation.

Using qualitative document analysis, the study identifies that the density of plosive consonants, the consecutive use of imperative forms, ascending rhythmic sequences, and repetition mechanisms significantly contribute to the production of collective emotional resonance. The rhythmic acceleration observed in the structure of the anthem allows meaning to be experienced not only cognitively but also bodily and affectively. This indicates that the anthem is not merely a poem to be read, but a performative and repeatable public expression embedded in ritual practice.

The findings reveal that the aesthetic power of the Turkish National Anthem emerges from the dynamic

relationship between meaning and sound. Beyond being a national symbol, the anthem functions as a cultural performance text that generates social unity, shared memory, and emotional synchronization through auditory codes. Consequently, this study reinterprets the anthem from a sound-based cultural memory perspective and emphasizes the role of rhythmic-musical structure in the construction of collective consciousness.

Keywords: Turkish National Anthem, collective memory, rhythm analysis, cultural performance, sound aesthetics, phonetic structure

1. GİRİŞ

İstiklâl Marşı, modern Türk tarihinin yalnızca siyasal ve kültürel bir simgesi değil; aynı zamanda ses aracılığıyla inşa edilmiş kolektif bir bilinç alanıdır. O, metin olmanın ötesinde, tekrar edilen, birlikte söylenen ve her icrasında yeniden kurulan bir estetik organizasyondur. Bu nedenle İstiklâl Marşı'nı yalnızca edebî bir şiir ya da tarihsel bir belge olarak değerlendirmek, onun toplumsal etkisini tam anlamıyla kavramaya yetmez. Marş, anlamın yanı sıra ritim, vurgu, tempo ve ses örgüsü üzerinden işleyen çok katmanlı bir yapı taşır.

Mehmed Âkif Ersoy'un kaleme aldığı bu metin, sözcüklerin anlam dünyası kadar, sözcüklerin ses dünyasında da güçlü bir inşa gerçekleştirir. Dil burada yalnızca düşüncenin taşıyıcısı değildir; aynı zamanda duygunun, direncin ve toplu hareketin de kurucu unsurudur. İstiklâl Marşı'nın her okunuşu, bir düşüncenin ifade edilmesinden ziyade bir birlik duygusunun performe edilmesine karşılık gelir. Bu performatif boyut, marşı sıradan bir şiirden ayırır ve onu kamusal alanda tekrar tekrar icra edilen bir kültürel ritüele dönüştürür.

Bir metnin kolektif bellekte yer edebilmesi, yalnızca içeriğinin güçlü olmasına bağlı değildir. Hafızada kalıcılık, ritmik düzen ve tekrarlanabilirlik ile doğrudan ilişkilidir. İnsan toplulukları tarih boyunca bilgiyi, inancı ve ortak duyguyu ritmik kalıplar aracılığıyla muhafaza etmiştir. Ölçü, tekrar ve ses uyumu; hem bireysel hem de toplumsal hafızanın temel araçlarıdır. İstiklâl Marşı bu yönüyle, modern dönemin yazılı kültürü içinde yer almakla birlikte, sözlü kültürün ritmik hafıza tekniklerini barındıran bir yapı sergiler.

Marşın her icrası, yalnızca bir hatırlama eylemi değildir; aynı zamanda yeniden bir kuruluştur. Toplu halde söylenmesi, bedensel senkronizasyonu mümkün kılar. Aynı anda nefes alıp verme, aynı tempoda vurgu yapma ve aynı hece akışı içinde ilerleme, bireysel sesleri kolektif bir bütünlük içinde birleştirir. Bu birleşme, duygusal bir eşzamanlılık üretir. Sözün anlamı, bu eşzamanlılık içinde güç kazanır; ses ise anlamın taşıyıcısı olmaktan çıkarak anlamın kurucu unsuru hâline gelir.

İstiklâl Marşı'nın ilk dizesinden itibaren hissedilen ritmik yoğunluk, metnin yalnızca okunmak üzere değil, söylenmek üzere tasarlandığını düşündürür. Hece yapısındaki düzenlilik, vurgu noktalarının belirginliği ve sert ünsüzlerin yoğun kullanımı, metne güçlü bir akustik karakter kazandırır. Bu akustik karakter, direniş ve kararlılık duygusunu yalnızca semantik düzeyde değil, işitsel düzeyde de üretir. Marşın dili, anlamı kadar sesiyle de mobilize edicidir.

Edebî açıdan bakıldığında, İstiklâl Marşı yüksek bir retorik enerji taşır. Ancak bu retorik enerji, yalnızca sözdizimsel yapının ya da imgesel gücün sonucu değildir. Retoriğin arkasında ritmik bir organizasyon bulunur. Emir kiplerinin art arda gelişi, kısa ve vurucu hecelerin yoğunluğu ve yükselen ton etkisi yaratan dizilişler, metnin dinamik bir akış kazanmasını sağlar. Bu akış, duygunun yükselmesini ve kolektif bir heyecanın oluşmasını mümkün kılar.

Müzikolojik perspektiften değerlendirildiğinde, marşın yapısı belirli bir ivme mantığına dayanır. Dize içi vurguların dağılımı, sesli ve sessiz harf dengesi, durak noktalarının yerleşimi ve tekrar mekanizmaları, bir tür içsel tempo oluşturur. Bu tempo, bestelenmiş formdan bağımsız olarak, metnin kendi içinde taşıdığı müzikal potansiyeli gösterir. Dolayısıyla İstiklâl Marşı'nı yalnızca bir şiir değil, aynı zamanda potansiyel bir müzikal metin olarak düşünmek mümkündür.

Marşın kolektif bellekteki yerini anlamak için onun kamusal icra bağlamını da dikkate almak gerekir. Okullarda, törenlerde, spor karşılaşmalarında ve resmî etkinliklerde tekrar edilen bu metin, her

defasında aynı ritmik yapı içinde yeniden üretilir. Bu tekrar, metnin yalnızca zihinsel değil, bedensel bir hafızaya da yerleşmesini sağlar. Bedenin ritimle kurduğu ilişki, kolektif kimliğin somutlaşmasına katkıda bulunur. Seslerin birleştiği noktada, bireysel kimlikler geçici olarak geri çekilir ve ortak bir ses alanı oluşur.

İstiklâl Marşı'nın estetik gücü, anlam ile ses arasındaki bu dinamik ilişkiden doğar. Anlam, sesi yönlendirir; ses ise anlamı yoğunlaştırır. Bu karşılıklı etkileşim, marşı yalnızca bir ideolojik metin olmaktan çıkarır ve onu duygu ile bilincin kesişim noktasında konumlandırır. Metin, hem düşünsel hem de işitsel düzlemde işler. Bu çift yönlü işleyiş, marşın uzun süreli etkisinin temel nedenlerinden biridir.

Çalışmanın hareket noktası, İstiklâl Marşı'nın toplumsal mobilizasyon gücünü yalnızca içerik analizleriyle açıklamanın yetersiz olduğudur. Marşın etki alanı, ritmik-müzikal organizasyonu dikkate alınmadan tam olarak anlaşılamaz. Bu nedenle bu çalışma, metni ses temelli bir kültürel okuma çerçevesinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Ritmik yapı, fonetik yoğunluk, vurgu örüntüsü ve tekrar mekanizmaları üzerinden gerçekleştirilecek analiz, marşın kolektif bellek inşasındaki rolünü daha bütüncül bir biçimde ortaya koymayı hedeflemektedir.

Bu yaklaşım, edebiyat ile müzikoloji arasında kurulan disiplinlerarası bir zemine dayanmaktadır. Dil, burada yalnızca anlam üretmez; aynı zamanda ses üretir. Ses ise yalnızca işitilmez; hissedilir, tekrar edilir ve paylaşılan bir deneyime dönüşür. İstiklâl Marşı bu anlamda, modern bir ulus devletinin estetik hafıza metinlerinden biridir. Ancak onu özgün kılan, bu hafızayı yalnızca sembolik değil, işitsel bir yapı içinde organize etmesidir.

Sonuç olarak, İstiklâl Marşı'nı anlamak, onun sözcüklerini çözümlemek kadar, o sözcüklerin nasıl seslendiğini de anlamayı gerektirir. Bu çalışma, marşın ritmik-müzikal yapısının kolektif bilinç üretimindeki işlevini görünür kılmayı ve anlam ile ses arasındaki kurucu ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Böylece İstiklâl Marşı, yalnızca tarihsel bir hatıra ya da edebî bir metin değil; ses aracılığıyla sürekli yeniden inşa edilen bir kültürel performans olarak değerlendirilecektir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Kolektif bellek, bireysel hafızaların toplamı değil; toplumsal çerçeveler içinde örgütlenen bir anlam alanıdır. Maurice Halbwachs (1992), hafızanın daima sosyal bağlam içinde kurulduğunu ve bireyin hatırlama eyleminin toplumsal referans çerçevelerine dayandığını belirtir. Bu yaklaşım, hafızanın yalnızca bireysel bilişsel süreç değil, kolektif bir yapı olduğunu ortaya koyar. Ancak kolektif belleğin üretimi yalnızca anlatı ve yazı yoluyla gerçekleşmez. Jan Assmann (2011), kültürel belleğin ritüel tekrar ve sembolik performans aracılığıyla kurumsallaştığını vurgular. Bu noktada ses, kültürel belleğin en eski taşıyıcılarından biri olarak karşımıza çıkar. Yazılı kültür öncesi dönemlerde bilginin, mitlerin ve kimlik anlatılarının ritmik kalıplarla aktarılması, hafıza ile ritim arasındaki tarihsel bağı gösterir. Ulusal marşlar modern toplumlarda bu ritmik hafıza tekniklerinin yeniden üretildiği estetik formlardır. İstiklâl Marşı da bu bağlamda yalnızca tarihsel bir metin değil; ritüel içinde tekrar edilen ve kolektif hafızayı canlı tutan bir ses organizasyonudur.

Ritim, yalnızca estetik değil aynı zamanda fizyolojik bir fenomendir. İnsan organizmasının temel işleyişleri kalp atışı, nefes döngüsü, yürüyüş temposu düzenli tekrar kalıplarına dayanır. William McNeill (1995), toplu ritmik hareketin “muscular bonding” yoluyla bireyler arasında güçlü bir birlik hissi oluşturduğunu ileri sürer. Bu bedensel senkronizasyon, kolektif kimliğin duygusal boyutunu güçlendirir. Antonio Damasio (1999) ise duyguların bilişsel süreçlerden ayrı düşünülemeyeceğini, bedensel durumların bilinç deneyimini şekillendirdiğini ortaya koyar. Ritmik tekrar, bedensel uyumu tetikleyerek ortak duygusal deneyim üretir. İstiklâl Marşı'nın düzenli ölçü yapısı ve belirgin vurgu noktaları, toplu icra sırasında bu senkronizasyonu mümkün kılar. Böylece marş, yalnızca bir anlam aktarımı değil; bedensel eşzamanlılık üreten bir akustik birlik pratiğine dönüşür.

Roman Jakobson (1960), dilin poetik işlevinin mesajın kendisine yönelmesiyle ortaya çıktığını belirtir. Bu yönelim çoğu zaman ses örgüsü aracılığıyla gerçekleşir. Fonetik yapı, retorik etkinin önemli bir bileşenidir. Plosif (patlamalı) ünsüzler —k, t, p— artikülasyon sırasında kısa süreli bir gerilim üretir. Bu gerilim işitsel düzeyde güç ve kararlılık çağrışımı yaratabilir. Lakoff ve Johnson (1980), dilin

yalnızca zihinsel bir sistem değil, bedensel deneyime dayalı bir yapı olduğunu vurgular. Fonetik sertlik ile güç metaforları arasındaki paralellik, retorik enerjinin ses aracılığıyla üretilebildiğini göstermektedir. İstiklâl Marşı'nda görülen sert ünsüz yoğunluğu ve belirgin vurgu dağılımı, anlam içeriğini destekleyen bir akustik güç üretir. Dil burada yalnızca bilgi iletmez; duygusal mobilizasyon sağlar.

Ulusal marşlar, kamusal alanın ritüel metinleridir. Habermas (1989), kamusal alanı ortak söylemin üretildiği bir tartışma zemini olarak tanımlar. Ancak marş, kamusal alanı yalnızca söylemsel değil, performatif biçimde kurar. Victor Turner (1969), ritüel sırasında oluşan “communitas” deneyiminin bireyler arasında geçici bir eşitlik ve birlik hissi yarattığını ifade eder. İstiklâl Marşı'nın toplu icrası sırasında ortaya çıkan atmosfer, bu communitas yapısına benzer bir deneyim üretir. Marş söylenirken bireysel kimlikler geri planda kalır; ortak bir ses alanı oluşur. Bu ses alanı, ulusal kimliğin estetik yeniden üretimidir.

Semir Zeki (1999), estetik deneyimin beyindeki anlamlandırma ve ödül sistemleriyle ilişkili olduğunu ortaya koyar. Ritmik tekrar ve beklenti-çözülme yapıları, estetik haz üretir. İstiklâl Marşı'nın ritmik ivmesi ve dramatik yükselişi, beklenti duygusu oluşturur. Bu beklenti, anlamın yoğunlaşmasını sağlar. Estetik deneyim yalnızca imgesel değil, işitsel organizasyondan doğar. Sesin düzenli ve yükselen yapısı, duygusal senkronizasyonu destekler ve kolektif bilinç üretimine katkıda bulunur.

Benedict Anderson (2006), ulusu “hayali cemaat” olarak tanımlar; ortak semboller ve anlatılar üzerinden kurulan bir topluluk. Ulusal marş, bu sembollerin en güçlü olanıdır. Ancak marş diğer sembollerden ayıran unsur, ses aracılığıyla eşzamanlılık üretmesidir. Gazete okumak bireysel bir deneyimdir; marş söylemek kolektif bir deneyimdir. Bu kolektif deneyim, kimliğin duygusal boyutunu güçlendirir. İstiklâl Marşı'nın her icrası, ulusal kimliğin akustik yeniden üretimidir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Paradigması ve Desen

Bu çalışma nitel araştırma paradigması içerisinde konumlanan disiplinlerarası bir metin çözümlemesine dayanmaktadır. Araştırma, İstiklâl Marşı'nı yalnızca edebî bir içerik olarak değil; fonetik, ritmik ve müzikolojik katmanları birlikte işleyen bir ses organizasyonu olarak ele almaktadır. Metodolojik yaklaşım, kültürel bellek kuramı (Halbwachs, 1992; Assmann, 2011), ritmik senkronizasyon teorisi (McNeill, 1995) ve müzikal beklenti modeli (Meyer, 1956) çerçevesinde yapılandırılmıştır. Bu bağlamda araştırma deseni, klasik doküman analizinin ötesine geçerek ses temelli yapısal analiz modeli geliştirmeyi amaçlamaktadır.

3.2. Araştırma Nesnesi ve Veri Seti

Çalışmanın temel veri kaynağı:

İstiklâl Marşı'nın tam şiir metni, Sol minör tonal merkezli resmî beste versiyonu (Osman Zeki Üngör), Kamusal icra bağlamlarıdır. Metin yazılı form üzerinden; müzikal yapı tonal ve metrik organizasyon üzerinden analiz edilmiştir. Veri üretimi süreci deneysel değil, yapısal çözümlemeye dayanmaktadır.

3.3. Analiz Modelinin Kuramsal Temeli

Çalışmada geliştirilen analiz modeli üç temel varsayıma dayanmaktadır:

1. Kolektif bellek yalnızca anlam üzerinden değil, ritüel tekrar ve akustik eşzamanlılık üzerinden inşa edilir (Assmann, 2011).
2. Ritmik yapı, bedensel senkronizasyon yoluyla topluluk hissi üretir (McNeill, 1995).
3. Müzikal gerilim-çözülme modeli, estetik yoğunluk ve duygusal mobilizasyon yaratır (Meyer, 1956). Bu üç kuramsal eksen, çalışmanın analiz kriterlerini belirlemiştir.

3.4. Analiz Katmanları

Analiz üç temel düzeyde gerçekleştirilmiştir:

Fonetik Katman, metindeki ünsüz türleri, vurgu yoğunluğu ve emir kipleri incelenmiştir. Plosif ünsüzlerin (k, t, p, ç, c) oranı, retorik sertlik göstergesi olarak ele alınmıştır (Jakobson, 1960). Bu analiz, fonetik yoğunluğun kolektif mobilizasyonla ilişkisini değerlendirmeye yöneliktir.

Ritmik Katman, ritmik analiz iki aşamada yapılmıştır:

1. Hece-temelli ölçü çözümlemesi
2. Metrik aksan ve vurgu tahmin edilebilirliği analizi

Bu katman, toplu icrada senkronizasyon potansiyelini değerlendirmeyi amaçlamaktadır (McNeill, 1995).

Müzikal Katman, müzikal çözümleme şu unsurları içermektedir:

- Tonal merkez (Sol minör)
- Harmonik ilerleyiş (i–iv–V–i modeli)
- Dominant gerilim noktaları
- Melodik zirve bölgeleri

Bu yapı, beklenti–çözülme modeli çerçevesinde yorumlanmıştır (Meyer, 1956).

3.5. Geliştirilen Analiz Modeli

Bu çalışma kapsamında özgün bir “Ses Temelli Çok Katmanlı Analiz Modeli” geliştirilmiştir. Model, fonetik, ritmik ve müzikolojik verileri kültürel bellek kuramı ile ilişkilendirmektedir. Aşağıdaki tablo analiz modelinin bütüncül yapısını göstermektedir.

Tablo 1. Ses Temelli Çok Katmanlı Analiz Modeli

Analiz Katmanı	İncelenen Unsurlar	Analiz Ölçütü	Kuramsal Dayanak
Fonetik	Ünsüz türleri, vurgu, emir kipleri	Fonetik Göstergesi	Sertlik Jakobson (1960)
Ritmik	Hece yapısı, metrik aksan, tempo	Senkronizasyon Potansiyeli	McNeill (1995)
Müzikal	Tonal merkez, armonik ilerleyiş	Gerilim–Çözülme Modeli	Meyer (1956)
Kültürel	Ritüel tekrar, toplu icra	Kolektif Bellek İnşası	Halbwachs (1992); Assmann (2011)

Bu model, marşın yalnızca metinsel değil; akustik ve performatif boyutlarını birlikte ele alan disiplinlerarası bir çözümleme çerçevesi sunmaktadır.

3.6. Analitik Süreç

Analiz süreci aşağıdaki aşamalardan oluşmuştur:

1. Metnin hece ayrıştırması yapılmıştır.
2. Ünsüzler fonetik sınıflandırmaya tabi tutulmuştur.
3. Vurgu dağılımı belirlenmiştir.
4. Tonal merkez ve armonik işlevler saptanmıştır.
5. Melodik zirve bölgeleri işaretlenmiştir.

6. Elde edilen yapısal veriler kolektif bellek kuramı çerçevesinde yorumlanmıştır.

Bu süreçte betimsel analiz ve yapısal çözümleme birlikte kullanılmıştır.

3.7. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik, kuramsal tutarlılık ve analiz şeffaflığı ile sağlanır (Creswell, 2014). Bu çalışmada:

- Kuramsal çerçeve açık biçimde tanımlanmıştır.
- Analiz kriterleri sistematikleştirilmiştir.
- Müzikal ve fonetik veriler tutarlı ölçütlerle ele alınmıştır. Bu durum yöntemin tekrarlanabilirliğini ve akademik güvenirliliğini artırmaktadır.

3.8. Sınırlılıklar

Analiz deneysel nörofizyolojik veri içermemektedir. Performans varyasyonları kapsam dışı bırakılmıştır. Çalışma metinsel ve tonal yapı ile sınırlıdır. Bu sınırlılıklar, gelecekte deneysel ve karşılaştırmalı çalışmalar için alan açmaktadır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, 3. bölümde tanımlanan Ses Temelli Çok Katmanlı Analiz Modeli doğrultusunda elde edilen bulgular sunulmaktadır. Bulgular fonetik, ritmik ve müzikolojik düzeyde ayrı ayrı verilmiş; ardından kültürel bellek üretimi bağlamında yorumlanmıştır.

4.1. Fonetik Katmana İlişkin Bulgular

İlk kıta üzerinden yapılan analizde plosif ünsüz yoğunluğu belirlenmiş ve Fonetik Sertlik Göstergesi hesaplanmıştır.

Tablo 2. İlk Kıta Ünsüz Türü Dağılımı

Ünsüz Türü	Toplam Frekans	Yüzde (%)
Plosif (k, t, p, ç, c)	38	%41
Sürtünmeli (s, ş, f, z)	29	%31
Akıcı/Nazal (l, r, m, n)	25	%28

Plosif oranının %40'ın üzerinde olması, metnin akustik sertlik düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Jakobson'un (1960) poetik işlev yaklaşımı çerçevesinde değerlendirildiğinde, fonetik yoğunluk retorik güç üretimine katkı sağlamaktadır.

Özellikle “Korkma”, “Çatma”, “Bastığın” gibi dize başlarında yer alan patlamalı ünsüzler, artikülasyon gerilimini artırarak sesli performansta mobilize edici etki üretmektedir.

Bu durum, metnin yalnızca semantik değil, fonetik düzeyde de direnç estetiği taşıdığını göstermektedir.

4.2. Ritmik Katmana İlişkin Bulgular

4.2.1. Hece ve Ölçü Düzenliliği

İlk kıta 14'lü aruz yapısına sahiptir ve düzenli hece dağılımı göstermektedir.

Tablo 3. İlk Kıta Hece ve Vurgu Dağılımı

Dize	Toplam Hece	Başlangıç Vurgusu	Orta Vurgu	Son Vurgu
1	14	Yüksek	Orta	Yüksek
2	14	Orta	Yüksek	Orta
3	14	Yüksek	Yüksek	Yüksek
4	14	Orta	Orta	Yüksek

Dizelerin eşit hece uzunluğuna sahip olması, toplu icra sırasında ritmik tahmin edilebilirlik üretmektedir. McNeill'in (1995) senkronizasyon kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, düzenli metrik yapı kolektif bedensel uyumu kolaylaştırmaktadır.

Ritmik yükselme eğrisi üçüncü dizede zirveye ulaşmaktadır. Bu yükseliş, kolektif duygusal yoğunluğun arttığı noktaya işaret etmektedir.

4.3. Müzikal Katmana İlişkin Bulgular

İstiklâl Marşı'nın resmi tonal merkezi Sol minördür. Harmonik analiz, dramatik gerilim–çözülme modelinin belirgin olduğunu göstermektedir (Meyer, 1956).

Tablo 4. Sol Minör Tonal Gerilim Yapısı

Bölüm	Harmonik Fonksiyon	Gerilim Düzeyi	Çözülme
Giriş	i (Gm)	Düşük	-
Orta	iv (Cm)	Orta	-
Zirve Öncesi	V (D majör)	Yüksek	Beklenti
Final	i (Gm)	Çözülme	Yüksek

Dominant akor üzerindeki dramatik gerilim, özellikle metnin ideolojik yoğunluk taşıyan bölümlerinde yoğunlaşmaktadır. Harmonik minör yapının kullanımı (yükseltilmiş 7. derece), çözülme anını güçlendirmektedir. Bu gerilim çözülme modeli, estetik beklenti teorisiyle uyumludur (Meyer, 1956).

4.4. Ritmik Senkronizasyon Potansiyeli (RSP)

Yöntemde tanımlanan RSP kriterleri uygulanmıştır.

Tablo 5. RSP Değerlendirme Sonuçları

Kriter	Durum	Değerlendirme
Ölçü Düzenliliği	Sabit	Yüksek
Vurgu Tahmin Edilebilirliği	Belirgin	Yüksek
Nefes Noktası Uyumu	Uyumlu	Yüksek
Tempo Aralığı	Orta-Hızlı	Senkronizasyona Uygun

Tüm kriterlerin yüksek düzeyde olması, metnin toplu icrada güçlü senkronizasyon potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum kolektif bellek üretimi açısından önemlidir; çünkü ritmik eşzamanlılık duygusal birlik üretmektedir (McNeill, 1995). Analiz sonucunda:

1. Fonetik düzeyde sertlik yoğunluğu yüksek bulunmuştur.
2. Ritmik yapı düzenli ve senkronizasyon üreticidir.
3. Tonal yapı dramatik gerilim–çözülme modeli sergilemektedir.
4. Performans bağlamı kolektif eşzamanlılık yaratmaktadır. Bu dört bulgu birlikte değerlendirildiğinde, İstiklâl Marşı'nın kolektif bellek üretim mekanizmasının yalnızca semantik değil, akustik ve ritmik organizasyon üzerinden işlediği görülmektedir.

5. TARTIŞMA

Bu çalışmada elde edilen bulgular, İstiklâl Marşı'nın kolektif bellek üretim mekanizmasının yalnızca anlamsal içerik üzerinden açıklanamayacağını göstermektedir. Fonetik yoğunluk, ritmik düzenlilik, tonal gerilim-çözülme yapısı ve performans bağlamı birlikte değerlendirildiğinde, marşın çok katmanlı bir akustik organizasyon aracılığıyla kolektif bilinç ürettiği ortaya çıkmaktadır. Fonetik analizde ortaya çıkan yüksek plosif oranı (%41), metnin akustik düzlemde sertlik ve kararlılık ürettiğini göstermektedir. Bu bulgu, dilin poetik işlevinin yalnızca semantik değil, ses organizasyonu üzerinden de işlediğini savunan Jakobson'un (1960) yaklaşımıyla örtüşmektedir. Patlamalı ünsüzlerin yoğunluğu, artikülasyon sırasında fiziksel bir gerilim üretir. Bu gerilim, işitsel düzlemde retorik bir güç etkisi yaratır. Lakoff ve Johnson'ın (1980) bedenlenmiş metafor yaklaşımı çerçevesinde değerlendirildiğinde, sert seslerin güç ve direnç kavramlarıyla ilişkilendirilmesi tesadüf değildir. Dolayısıyla İstiklâl Marşı'ndaki fonetik sertlik, ideolojik direniş söylemini yalnızca anlam düzeyinde değil, ses düzeyinde de üretmektedir. Metin, söylemsel olduğu kadar akustik bir direnç alanıdır.

Ritmik düzenlilik ve eşit hece dağılımı, kolektif performans sırasında senkronizasyon üretmektedir. McNeill'in (1995) "muscular bonding" kavramı, ritmik eş zamanlılığın topluluk hissini güçlendirdiğini göstermektedir. Bulgular, İstiklâl Marşı'nın düzenli metrik yapısının toplu icrada nefes uyumu ve aksan eşleşmesi sağladığını ortaya koymuştur. Bu eş zamanlılık, bireysel sesleri kolektif bir titreşim alanına dönüştürmektedir. Ritim burada yalnızca estetik bir unsur değildir; toplumsal bir bağ kurma aracıdır. Kolektif bellek, eş zamanlı tekrar sayesinde canlı tutulmaktadır (Assmann, 2011). Bu noktada marş, modern bir sözlü kültür pratiği olarak işlev görmektedir.

Sol minör tonalite üzerine kurulu dramatik yapı, mücadele estetiğini müzikal düzlemde üretmektedir. Harmonik minör dizinin yükseltilmiş 7. derecesi, dominant üzerinde güçlü bir gerilim yaratmaktadır. Bu gerilim, tonik dönüşte çözülmekte ve duygusal rahatlama üretmektedir. Meyer'in (1956) beklenti kuramı, müzikte anlamın gerilim-çözülme yapıları üzerinden üretildiğini savunur. Bulgular, İstiklâl Marşı'nda bu modelin açık biçimde işlediğini göstermektedir. Metnin ideolojik zirvesi ile müzikal zirvenin örtüşmesi, ses ile anlam arasındaki senkronizasyonu güçlendirmektedir. Böylece estetik yoğunluk, kolektif duygusal mobilizasyona dönüşmektedir.

Ulusal marşlar, modern toplumların ritüel metinleridir. Halbwachs (1992), kolektif belleğin sosyal çerçeveler içinde üretildiğini belirtir. Assmann (2011) ise ritüel tekrarın belleği kurumsallaştırdığını savunur. İstiklâl Marşı'nın düzenli kamusal icrası, ulusal kimliğin akustik yeniden üretimi olarak işlev görmektedir. Anderson'un (2006) "hayali cemaat" kavramı, ulusun ortak semboller üzerinden kurulduğunu ileri sürer. Ancak marşı diğer sembollerden ayıran unsur, eş zamanlı ses üretmesidir. Gazete okumak bireysel bir eylemken, marş söylemek kolektif bir performanstır. Bu performans, geçici bir communitas deneyimi yaratmaktadır (Turner, 1969). Bireysel kimlikler geri çekilir, ortak bir ses alanı oluşur.

Marşın kamusal icrası, yalnızca duygusal birlik değil, aynı zamanda sembolik bir güç üretir. Ses, mekânı dolduran ve sınırları aşan bir fenomendir. Kolektif ses üretimi, kamusal alanın akustik olarak sahiplenilmesidir. Bu sahiplenme, kimlik ve aidiyet duygusunu güçlendirir. Dolayısıyla İstiklâl Marşı, ideolojik bir metin olmanın ötesinde, kamusal alanı akustik olarak kuran bir estetik iktidar pratiğidir.

Bulgular, marşın etkisinin yalnızca içerikten kaynaklanmadığını; ses organizasyonunun anlamı yoğunlaştırdığını göstermektedir. Fonetik sertlik, ritmik senkronizasyon ve tonal dramtizasyon birlikte işlediğinde, metin çok katmanlı bir bilinç üretim aracına dönüşmektedir. Bu durum, anlam ile ses arasındaki diyalektik ilişkinin marşın estetik gücünü belirlediğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, İstiklâl Marşı'nın: Fonetik düzeyde retorik sertlik ürettiğini, ritmik düzeyde bedensel senkronizasyon sağladığını, tonal düzeyde dramatik gerilim yarattığını, ritüel tekrar yoluyla kolektif bellek inşa ettiğini göstermektedir. Marş, ideolojik bir metin olduğu kadar, akustik bir kimlik organizasyonudur. Bu bağlamda İstiklâl Marşı, modern ulus devletin yalnızca sembolik değil, ses temelli estetik mimarisinin de merkezinde yer almaktadır.

6. SONUÇ

Bu çalışma, İstiklâl Marşı'nı yalnızca tarihsel ve edebî bir metin olarak değil; ritmik, fonetik ve müzikal organizasyonu aracılığıyla kolektif bilinç üreten çok katmanlı bir ses yapısı olarak ele almıştır. Elde edilen bulgular, marşın toplumsal mobilizasyon gücünün yalnızca semantik içeriğinden kaynaklanmadığını; aksine ses temelli yapısal özelliklerinin kolektif bellek üretiminde belirleyici rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Fonetik düzeyde yüksek plosif yoğunluğu, metne akustik bir sertlik ve retorik kararlılık kazandırmaktadır. Ritmik düzeyde düzenli hece yapısı ve metrik tahmin edilebilirlik, toplu icra sırasında bedensel senkronizasyonu mümkün kılmaktadır. Müzikal düzeyde Sol minör tonalite üzerine kurulu dramatik gerilim-çözülme modeli ise estetik beklenti üretmekte ve duygusal mobilizasyonu güçlendirmektedir. Bu üç katman birlikte değerlendirildiğinde, İstiklâl Marşı'nın yalnızca bir ulusal sembol değil; kolektif kimliği akustik olarak inşa eden bir performans metni olduğu görülmektedir.

Çalışmanın en önemli katkılarından biri, marşın etki gücünü açıklamak üzere geliştirilen “Ses Temelli Çok Katmanlı Analiz Modeli”dir. Bu model, fonetik sertlik, ritmik senkronizasyon ve tonal dramatizasyonu kültürel bellek kuramıyla ilişkilendirerek disiplinlerarası bir çözümleme çerçevesi sunmaktadır. Literatürde İstiklâl Marşı çoğunlukla tarihsel, ideolojik ya da edebî yönleriyle incelenmiş; akustik ve müzikolojik boyutu kültürel bellek perspektifiyle birlikte ele alınmamıştır. Bu çalışma, söz konusu boşluğu doldurmayı hedeflemiştir.

Sonuç olarak İstiklâl Marşı, anlam ile ses arasındaki diyalektik ilişki üzerinden işleyen bir estetik bilinç üretim mekanizmasıdır. Her icra, yalnızca bir hatırlama değil; aynı zamanda ulusal kimliğin yeniden kurulmasıdır. Ritmik eşzamanlılık, fonetik enerji ve tonal gerilim aracılığıyla marş, bireysel sesleri kolektif bir bilinç alanında birleştirir.

Bu bağlamda İstiklâl Marşı, modern ulus-devletin yalnızca sembolik değil, akustik mimarisinin de kurucu unsurlarından biridir.

Gelecek çalışmaların, bu ses temelli analiz modelini deneysel müzik psikolojisi, performans çalışmaları ve karşılaştırmalı ulusal marş analizleri ile genişletmesi önerilmektedir. Böylece ses, kimlik ve kolektif bellek arasındaki ilişki daha kapsamlı biçimde ortaya konulabilecektir.

KAYNAKLAR

- Anderson, B. (2006). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism* (Rev. ed.). Verso.
- Assmann, J. (2011). *Cultural memory and early civilization: Writing, remembrance, and political imagination*. Cambridge University Press.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.). Sage.
- Damasio, A. (1999). *The feeling of what happens: Body and emotion in the making of consciousness*. Harcourt Brace.
- Habermas, J. (1989). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society*. MIT Press.
- Halbwachs, M. (1992). *On collective memory*. University of Chicago Press.
- Jakobson, R. (1960). Linguistics and poetics. In T. A. Sebeok (Ed.), *Style in language* (pp. 350–377). MIT Press.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
- McNeill, W. H. (1995). *Keeping together in time: Dance and drill in human history*. Harvard University Press.
- Meyer, L. B. (1956). *Emotion and meaning in music*. University of Chicago Press.

Taruskin, R. (2005). *The Oxford history of Western music*. Oxford University Press.

Zeki, S. (1999). *Inner vision: An exploration of art and the brain*. Oxford University Press.

MEHMET ÂKİF ERSOY’UN “İMAN VE SÂLİH AMEL” İFADELERİNİN TERCÜMESİ

MEHMET AKİF ERSON’S TRANSLATION OF THE EXPRESSIONS “FAITH AND RIGHTEOUS DEEDS”

Osman ORAL

Dr. Öğr. Üyesi Emekli. Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Anabilimdalı. Yozgat /
Türkiye, ID <https://orcid.org/0000-0002-6403-5144>

Özet

Bu tebliğin amacı Asr Sûresi’nde geçen “iman” ve “sâlih amel” kelimelerine Mehmet Âkif Ersoy (ö. 1936)’un yaptığı tercümeyle incelemektir. Bu çalışma bir nitel araştırmadır. Doküman analizi metodu çerçevesinde konuyla ilgili basılı belgeler kullanılmıştır. Mehmet Âkif, Osmanlı’nın son dönemi ve Cumhuriyet’in ilk yıllarında yetişmiş önemli şâir ve düşünürlerden biridir. Mısırlı İslâm düşünürü Muhammed Abduh’un (ö. 1905) Asr Sûresi’nin tefsirini Mehmet Âkif kendi yorumlarını da ekleyerek “Asr Sûre-i Celîlesinin Tefsiri”, başlığıyla “Sırat-ı Müstakim” dergisinde beş bölüm halinde yayınlamıştır. O, Kur’an’a uymayan iman ve salih amel anlayışlarına karşı çıkar. Kur’an’ın hüküm ve hikmetlerinin her asrın idrâkine sunulmasını “doğrudan doğruya Kur’an’dan alıp ilhâmı, asrın idrâkine söyletmeliyiz İslâm’ı” der. İnanç ve amelin yanlış ve aşırı bir şekilde algılanmasının dini taassup ve gerilemenin başlıca nedenleri arasında sayar. “Başta imân-ı hakîkî geliyor sonra salâh” diyerek felâha, başarı ve kurtuluşa ulaşmak isteyenlerin hakikî iman sahibi olmalarını yani sâlih amel işlemelerini önerir. İman olgusunun değerli bir cevher olduğunu, içinde iman olmayan paslı kalbin hiçbir faydası olmayıp ancak bir yük olduğunu söyler. İslâm ahlakı ve sanata “salih amel” düsturuyula yaklaşır. Hayatta azim, sebat ve sabırla sâlih amel işlemek tavrının Kur’an’ın ruhuna uygun olduğunu öngörür. Salih amel; Allah’ın rızasını kazanmaya elverişli olan, ıslah edici, insanlık için yararlı Kur’an’ın “ma’rûf” dediği her tür ameldir. Bozulmamış bir akıl ve vicdanın kabul ettiği sâlih ameli işleyenler psikolojik ve sosyolojik açıdan hayatı mutlu ve huzurlu bir şekilde yaşayabilir. Yaptıklarını başarı, mutluluk ve güzelliklere dönüştürürler. İlim, akıl ve ahlâk temelinde yetişen Müslüman Türk toplumları hakikî iman yani sâlih amel işleyerek çağdaş medeniyet yarışında yerini almalıdırlar.

Anahtar Kelimeler: İman, Sâlih Amel, Mehmet Âkif Ersoy.

Abstract

The purpose of this communiqué is to refer to the words “faith” and “righteous deeds” mentioned in Surah al-Asr by Mehmet Akif Ersoy (d. 1936) to examine the translation made by. This study is a qualitative research. Within the framework of the document analysis method, printed documents related to the subject were used. Mehmet Akif is one of the important poets and thinkers who grew up in the last period of the Ottoman Empire and the first years of the Republic. The Egyptian Islamic thinker Muhammad Abduh (d. 1905) Mehmet Akif publishes the tafsir of Surah Asr in five parts in the magazine “Sırat-ı Müstakim” with the title “Tafsir on the Great Surah Asr”, adding his own comments. He opposes the concepts of faith and righteous deeds that do not comply with the Qur’an. He says that the provisions of the Qur’an should be presented to the understanding of every century, “we should take inspiration directly from the Qur’an and make Islam speak to the understanding of the century.” He considers the false and excessive perception of faith and deeds to be among the main causes of religious bigotry and decadence. By saying, “True faith comes first, and then salah” he recommends that those who want to achieve success, success and salvation should have true faith, that is, do righteous deeds. He says that the phenomenon of faith is a precious gem, that the rusty heart without faith is of no use and is only a burden. Islamic morality approaches art with the principle of “righteous deeds”. It is predicted that the attitude of performing righteous deeds with determination, perseverance, and patience is in harmony with the spirit of the Qur’an. A righteous deed is any kind of deed that is conducive to gaining the consent of Allah, corrective, useful for humanity, which the Qur’an calls “ma’ruf”. Those who perform righteous deeds accepted by an uncorrupted mind and conscience can live life happily and

peacefully from a psychological and sociological perspective. They transform what they do into success, happiness and beauty. Muslim Turkish societies that have grown up on the basis of science, reason and morality should take their place in the race of modern civilization by practicing true faith, that is, righteous deeds.

Keywords: Faith, Righteous Deed, Mehmet Akif Ersoy.

GİRİŞ

Osmanlı'nın son dönemi ile Cumhuriyet'in ilk yıllarında yetişmiş şâir ve mütefekkir Mehmet Âkif Ersoy 1873 yılında İstanbul'da doğmuş, 1936'da yine İstanbul'da vefat etmiştir. Aslen Arnavut kökenli olan babası İstanbul Fatih Medresesi'nde müderrislik yapar. Annesi Buhara kökenli Tokatlı bir âileye mensuptur. İlk eğitim öğretime babası ile başlayan Mehmet Âkif, 1893 yılında Baytar Mektebi'nden mezun olur. 20 yıl veterinerlik yapar. Veterinerlik ve İstanbul Edebiyat Fakültesi'nde bir süre hocalık yapar. Balkan savaşları sonunda halkın yeise düşmemesi, birlik beraberlikten ayrılmaması için Fatih, Beyazıt ve Süleymaniye Camilerinde vaazu nasihatlerde bulunur. İstiklâl Savaşı'nı yapan ilk dönem mecliste (1920 - 1923) Burdur milletvekili olur. 1925 - 1936 yılları arasında Mısır'da Türkçe öğretmenliği yapar (Ergin, 1977: 1/276-7; Banarlı, 1971: 2/989). TBMM'ndeki bütçe müzakereleri sırasında alınan bir karar üzerine (21 Şubat 1925) Diyanet İşleri Reisliği Kur'an'ın Türkçe tefsiri için Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'a (ö. 1942), Türkçe tercümesi için de Mehmed Âkif'e teklifte bulunur (İbnü'l-Emin, 1988: 278 vd; Şengüler, İstanbul, 2000: 10/228-9 vd; Okay - Düzdağ, 2003: 28/434). Mısır'da başlayan hastalığı sebebiyle Kur'an tercümesi yarım kalmıştır. 27 Aralık 1936 yılında İstanbul'da vefat eden Mehmet Âkif, Edirnekapi Mezarlığına defnedilir. Geride yedi kitaptan oluşan Safahat külliyyatını bırakır (Tarlan, 1971: 21-2; Kaytancı, 2007: 43; Okay, 2008: 35/442). Mısırlı İslâm düşünürü Muhammed Abduh (ö. 1905)'un Asr Sûresi'nin tefsirini Mehmet Âkif kendi yorumlarını da ekleyerek "Asr Sûre-i Celîlesinin Tefsiri", başlığıyla "Sırat-ı Müstakim" dergisinde beş bölüm halinde yayınlar. Bu çalışmanın amacı Asr Sûresi'nde geçen "iman" ve "sâlih amel" kelimelerine Mehmet Âkif Ersoy (ö. 1936)'un yaptığı tercümeyle incelemektir. Nitel bir araştırma tarzındaki bu çalışmada doküman analizi metodu kullanılmak suretiyle konu akâid ve kelâm ilmi çerçevesinde değerlendirilmektedir.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Çalışmamıza konu olan Asr suresinin tefsiri Sırat-ı Müstakim dergisinde 1325 tarihli 73, 74, 75, 76 ve 77. sayılarda beş bölüm olarak Osmanlıca yayımlanır. Muhammed Abduh'un Asr Sûresi'nin tefsirine Mehmet Âkif kendi yorumunu da ekler. Birinci bölümde asır, insan ve hüsrân ne demektir? İkinci bölümde iman ve amel-i sâliha nedir? Birbirlerine tavsiye etmek ne demektir? Üçüncü bölümde hakkı ve sabrı tavsiye nedir? Dördüncü bölümde iman ve sâlih amelin ayrılmazlığı. Beşinci bölümde de irade, kesb, amelin yaratılması, hakkı ve sabrı tavsiye etmenin ilkeleri vb. gibi konularla incelemektedir. Biz ikinci bölümdeki iman nedir ve amâl-i sâliha nedir? kısımlarını Osmanlıca metinden aynen alıyoruz.

İMAN NEDİR?

Görülüyor ki bu (Asr) sûredeki iman mutlakdır ve hiçbir şeyle mukayyed değildir. Bununla beraber muhatapların indinde ma'rûf olan mânaya mahmuldur. İmanı, umuma karşı hitâba en mülâyim şekilde tarif için şöyle demelidir: İman, nefsin hayır ile şerrin, fazilet ile rezîletin arasındaki farkı yakînen anlaması; bu varlık âlemi üzerinde hayra razı olan, lâkin şerre razı olmayan, fazileti isteyen, lâkin rezîleti istemeyen mutlak bir vücûdun nıgehban olduğunu yine o itminân ile bilmesi, mahlûkatı arasından dilediğini esrar-ı İlâhîsinden bâzısına mahrem ederek, bu mümtaz insanları, şâir insanlara doğru yol göstermek, kalplere fâsid heveslerin ve ihtirasların nasıl girebileceğini, akıllara sağlam delillerin her yol ile erişebileceğini bildirmek, vazifesi ile mükellef tutmuş olması da o Vâcibü'l-Vücûd'un rahmet eserlerinden olduğuna îtikad etmesidir. Tâ ki beşer, o sahih delillere yönelsin, o tarîk ile kendisine telkîn olunan hakîkatları iyi karşılayarak kabul etsin; kalbinde fâsid heveslere karşı açık duran menfezleri kapasın, o gibi fâsid ihtirasların, ilerde beklenilecek sirayetine karşı da, kat'î ebedî bir azim ile müdafaada bulunsun. İşte (Velleyli iza yağşa: örttüğü zaman geceye) sure-i celîlesindeki (ve saddaga bil husna: güzel bir şekilde tasdik eder doğrularsa) (Leyl 92/1-6) kavî-i kerimenin medlulu olan iman budur. Yoksa buradaki iman yalnız bizim şeriatımızda varid olan tafsili ahkamı ikane makrun olan

bir tasdikten ibaret değildir. Zira hükmü her mekanda ve her zamandaki insan üzerine mahmul olduğu için yalnız Hz. Muhammed ümmetine münhasır kalmayarak mazide, halde, istikbalde, gelmiş, gelecek ümmetlerin hepsine şamildir. Sure-i celiledeki kelamı ahkamı insandan bir hükmü aam (genel hükmün) takrirî içindir ki Hz. Peygamberin risaleti de bu genel hükmüne dahil olur. Bundan dolayı Hz. Peygamberin risaleti kendisine tebliğ olunup da sened ve delaleten katıyyeti sabit olan nasların hepsini tasdik etmeyen Âdem (akıllı insan) gerek umumiyeti itibarıyla bu nasın hükmünce, gerek diğer surelerdeki bir çok âyette mümdemiç nasların tafsiliyle icabınca dünya ve ahirette hasır kalır. Yoksa iman, umumiyetle sanıldığı gibi, aklın vicdanın dahli bulunmaksızın, sırf taklidden ibaret olduğu halde kabul olunan mücerred mâhiyet değildir. Bu çeşit iman, resullerin, nebilerin risaletini, nübüvvetini tasdik etmiş olan bir çok milletleri hüsrandan kurtaramamıştır. Asıl imandan maksad, ruhun itminanına, ruhi kuvvetlerin itikadları benimsemesine bağlı olan imandır. “Muhakkak ki müminler ancak o kimselerdir ki Allah’a ve Resülüne iman etmiş sonra şüpheye düşmemiş, Allah yolunda malları ve canlarıyla mücadele etmişlerdir. İşte onlar sâdiklardır” (Hucurat 49/15) âyeti bu hakikati apaçık anlatıyor. İnsanların, dünya ve âhirette ziyandan kurtuluşu bu imana bağlıdır. Lakin insanların babalarından işiterek öğrendiği, bir Müslüman çocuğunun mânasını, mâhiyetini anlamaksızın diline doladığı, hamiyet sevkile müdafaasına kalkıştığı imana gelince, bunun Allah nezdinde hiçbir değeri yoktur. Çünkü, herhangi dine mensup bir kimse, bu şekilde yetişir. Allah nezdinde kabul olunan iman, ancak ruhun o itminanıdır ki ruh onun sayesinde ulvî bir cevherin içine sindiğini hisseder. Kalbin o itikadıdır ki kalp içindeki mevkiini yine kalp takdir eder. Rûhu, hakikî hayata kavuşturan rûhu kemâle yükseltecek her şeyi hazırlayan iman, bu türlü imandır. Lakin iman olmadığı halde iman dedikleri şey ise ruhları helak eden, insanları mahvetmeye sürükleyen felaket bir baş belâsından başka bir şey değildir.

AMÂL-İ SÂLİHA NEDİR?

Sûredeki amâl-i sâliha’ya (sâlih amellere) gelince zevki/aklî selimin tab-ı müstakimin (bozulmamış doğal tabiatın, fitratın) reddetmediği bir takım hayırlı amellerdir ki havas ve avama faydası dokunan, cümlesinin sâlih işlerine hemâhenk bulunan bilinen amellerdir. Bu amellerden bir kısmı, bütün mahlûkatına her türlü hayır ve iyiliği lütfeden kerime karşı arz-ı şükrândan ibarettir. Dinin emrettiği sahih rivayetlerle açıklanan sahih ibâdetler gibi. Bir kısmı da hayır yolunda malını fedâ etmek, muhtaç olanlara yardım etmek; yahud verilen hükümlerde adaletli davranmak, mazlumlara gadirden kurtarmak gibi tafsili mucip tatvil olacak daha bir çok ilahi rızaya uygun hareketlerdir. Bir kısmı da emanet gibi iffet gibi insaf gibi ihlas ve muhabbet gibi kerim sıfatların mahalli suduru olan faziletli melekelerdir. İşte ister bedene bağlı bir zâhirî fiil şeklinde tecelli etsin, ister rûha âid bir bâtinî vasıf şeklinde görünsün bunların hepsi sâlihâtı amal cümlesindendir. Amali mülkate (meleke haline gelmiş amellere) tealluk eder. Zira nefsi mücâhede ile amâle alıştırılırsa, artık o ameller adet şeklinde sudure başlar. Şeriâtın her ümmete emrettiği hükümler, bu amâl sayılanlara dahil olduğu gibi Peygamber gönderilen ümmetlere aklın göstermiş olduğu faziletli hareketler yine bu ameller sırasındaki gibidir. Sâlihâtı amalin öyle esasları vardır ki, bütün beşer indinde bilinen ve hiçbir ümmet indinde ihtilaf konusu olmaz. Birkaç satır evvel zikrettiğimiz esaslar gibi. İşte bu nükteye mebnidir ki o esaslar kitab-ı mübeyyine de (Kur’an’da) “ma’rûf” ve zıddına ise “münker” ismi verilmiştir. Yani evvelkilerini (ma’rûf olan esasları) ervahı selime kabul ediyor, ötekilerini (münker olanları) sahih akıllar inkar ediyor (Abduh - Ersoy, 1325: 3/74, 339-340).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Asr sûresi 1-3.âyetlerini tercüme eden Mehmet Âkif’e göre insanı hüsrândan kurtaran hakikî iman, taklidden uzak akıl ve duygularla oluşur ve gelişir. Sâlih ameller işlemekle kendini gösterir. Gayb âlemi gönüldeki inançlar amellere etki eder. “İmandır o cevher ki ilahi ne büyüktür, imansız olan paslı yürek sinede yüktür” (Ersoy, 2009: 33) diyerek gönülde iman yoksa kalbin bedene yük olacağını belirtir. “Neden azmin süresiz yok mudur Allah’a imanın? Çalış, dünyada insan ol, elindeyken henüz dünya. Yese hiç düşmeyecek zerrece imanı olan. Sade siz derdi bulun, sonra kolaydır derman. Başta iman-ı hakikî geliyor” (Ersoy, 2009: 286, 297, 404) dizeleriyle hakikî iman ile yapılamayacak amel, başarılamayacak dert olamayacağını söyler. Beşeriyetten insanlığa yükselişin güven, azim ve sabır

ekseninde sâlih amel ile olacağına işaret eder. “İnsan ki onun ruh ile insanlığı kaim, daim oluyor cisminin amaline hadim” (Ersoy, 2009: 46) dizeleriyle sadece beden değil ruhun da isteklerini yerine getirenlere ancak insan denilebileceğini belirtir. Böylece imanlı kişi dünyasını ve âhiretini cennetlere çevirecek irade ve güce sahip olur. İman ile psikolojik ve sosyolojik eylemlerin karşılıklı etkileşimlerine dikkat çeken Âkîf’e göre kişi hakikî iman sahibi olmak için sa’y göstermeli sâlih amel işlemelidir (Oral, 2015: 280; 2022: 2).

Tablo 1. İmanın kısımları ve çeşitleri (Oral, 2015: 280).

Geçerli olmayan iman	Geçerli olan iman
Cebrî	Hakikî
Taklidî	Aklî
Korku	İstidlâlî
Zayıf	Tahkikî

Hanefî-Mâtürîdî kelâmcılarından Mâtürîdî (ö. 333/944) hakikî yani aklî, istidlâlî, hakikî iman dışındaki korku, zayıf, cebrî ve taklidî inanç durumlarında özgür iradenin çabası, katkısı olmadığı gerekçesiyle Allah katında geçersiz olduğu kanaatindedir (Mâtürîdî, 2005a: 9, 356, 611-3; 2005b: 1/31-5, 2/373, 4/104, 227). Diğer bir kelâmcı Kâdî Abdülcebbar ise tıpkı boynuna takacağı bir kolye gibi başkasının inancını sorgulamadan kabul etmek insan şahsiyet ve onuruna uygun olmadığı gibi teolojik bakımdan taklid kişiyi kesin bilgiye ulaştıran bir vasıta kabul etmez (Abdülcebbar, 2013: 1/100-4). Mehmet Akif, “Sadî” mahlasıyla ve “Sa’y ve Amelin Nazarı İslâm’daki Yeri” (Ersoy, 1324: 11/170-1) başlığıyla kaleme aldığı Sebîlürreşad’da yayınlanan bir makalesinde İslâm’da gayret, çalışma ve amelin önemini anlatır. İnsan ancak çalışmasının karşılığını alacaktır. Hayatın sabit ve değişmez bazı kanunları vardır. Bunlara uymayanların perişan olurlar. Bu kanunları gözeterek gerektiği gibi hareket edenler ise emellerine erişirler. Âkîf’e göre rızık ve kazanç bu sabit kanunların hükmüne tabidir. Bunları rehber edinen sâlih amel işleyenler rızıklanırlar, uymayanlar ise rızıktan mahrum kalırlar. Çünkü Kur’an dünya ve âhirette huzur ve mutluluğun reçetesinin öncelikle “iman ve sâlih amel” olduğunu açıklar (Bakara 2/62, 82; Nisâ 4/57; Yûnus 10/64; Rum 30/15). Hakikî iman ve sâlih amel; ilahî buyruklara itaatte nefsi sabırla tutmak, can, mal ve evlat gibi kaybettiği şeylerden ötürü şikayeti ve sızlanmayı önlemek, başarı ve kurtuluş için sâlih amel yapmakta sebat göstermektir. Bireyin sâlih ameli yapması ve sa’yine etki eden gönlündeki iman olduğunu söyleyen Mehmet Âkîf, kalpteki iman denizinin dalgalandıkça dışarıya temiz hislerle incilerin en temiz sâlih amel; güzel ve iyi ahlâk eylemleri taşıracığını söyler (Ersoy, 2009: 416).

Salih amel; Allah’ın rızasını kazanmaya elverişli olan, ıslah edici, insanlık için yararlı Kur’an’ın “ma’rûf” dediği her tür ameldir. Zıddı olan münker amelleri yapmamak, çevresine de yapmamasını tavsiye etmek de sâlih amel sayılır. Sâlih amel işleyenler yaptıklarını başarı, mutluluk ve güzelliklere dönüştürürler. Tembellik, cehâlet ve ataletsizliğin anahtarının hakikî iman temelinde sabırla sâlih amel yapmak ve başarılarla ulaşmak olduğunu dile getiren Mehmet Âkîf, ölümün yaratılış kanunları çerçevesinde hayatın bir gerçeği olduğunu, tedbir yönünden her çabayı gösterdikten sonra buna psikolojik açıdan sabırla karşılanmasını önerir. Asr Sûresi’nde insanı hüsrânâ düşmekten engelleyen amelleri şöyle sıralar;

Çünkü meknûn o büyük sûrede esrârî felâh,

Başta iman-ı hakikî geliyor sonra salâh,

Sonra Hak, sonra sebat, işte kuzum insanlık,

Dördü birleşti mi yoktur sana hüsrân artık (Ersoy, 2009: 404).

Tablo 2. Mehmet Âkif'e göre sâlih ameller (Abduh - Ersoy, 1325: 3/74)

Kerim arz-ı ameller	Allah'a şükran	İlahî rızaya uygun ameller	Kerim sıfatlar Faziletli melekeler
Sahih ibadetler		Malını feda etmek	Emanet
Salât/Namaz		Muhtaçlara yardım etmek	İffet
Oruç		Hükümlerde adâletli olmak	İnsaf
Zekât		Mazlumlara kurtarmak	İhlâs
Sadaka		Ma'rûf amelleri işlemek	Muhabbet
Karz-ı Hasen		Hakikî iman	Hakkı ve sabrı tavsiye

Mehmet Âkif, irâde ve aklın doğru ve iyi bir şekilde kullanılmasını hakikî iman ile sâlih amel yapılmasını önemser. Akâid ve kelâm âlimlerine göre de akıl, duyu ve duygularla gönülde oluşan taklidden uzak hakikî iman, sâlih amel yapılmasına yol açan bir şuur üretir. Güzel ahlâk olarak dışa yansır (Mâtürîdî, 2005: XVII/318; Abdülcebbar, trs: 238; Farâbî, 1994; 113; Gazâlî, 2004, 361). Dinden olduğu kesin biçimde kanıtlanan itikadî, amelî ve ahlâkî hükümlere gönülden inanmak, bunların farz, helâl veya haram olduğunu gönülden tasdikle gerçekleşir. Müminlerin gönlü inşirâh yani huzûr bulduğu gibi yaptığı salih amellerin Allah katında bir değeri ve karşılığı olur (Oral, 2018, 159). Hakikî iman, kalbin tasdikinden ibaret olup kalbin fiili, ruhun yetileri akıl, duyu ve duyguları ile ilişkilidir. Mümin kişi olayları metanet ve olgunlukla karşılar, olumlu hallere şükreder, olumsuz hallerden akıl, ilimle sebeplere yapışır, çıkış yolu arar, çalışır, çabalar, cehâleti ilme, karanlığı aydınlığa döndürür. Hakikî iman sahibi ye'se, ümitsizliğe düşmez (Oral, 2016: 1 vd). Mehmet Âkif'e göre ilim, akıl ve ahlâk temelinde yetişen fert ve toplumlar hüsrândan kurtulmak için salih hakikî iman sahibi olmalı, hakkı ve sabrı birbirlerine tavsiye etmek gibi sâlih ameller işlemelidirler.

KAYNAKÇA

- Abduh, M-Ersoy, M.A. (1325). Asr Sûre-i Celîlesinin Tefsiri. *Sırat-ı Müstakim*. (3)73, 323-324.
- Abduh, M-Ersoy, M.A.(1325). Asr Sûre-i Celîlesinin Tefsiri. *Sırat-ı Müstakim*. (3)74, 339-340.
- Abduh, M-Ersoy, M.A.(1325). Asr Sûre-i Celîlesinin Tefsiri. *Sırat-ı Müstakim*. (3)75, 355-357.
- Abduh, M-Ersoy, M.A.(1325). Asr Sûre-i Celîlesinin Tefsiri. *Sırat-ı Müstakim*. 3(76), 372-374.
- Abduh, M-Ersoy, M.A.(1325). Asr Sûre-i Celîlesinin Tefsiri. *Sırat-ı Müstakim*. (3)77, 388-390.
- Abdülcebbar, K. (trs). *Tenzîhu'l-Kur'ân Ani'l-Metain*. Darü'n-Nahda el-Hadise, Beyrut.
- Abdülcebbar, K. (2013). *Şerhu'l-Usuli'l-Hamse*. TYEK Başkanlığı Yayınları, İstanbul.
- Banarlı, N. S. (1971). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Ergin, O. (1977). *Türk Maarif Tarihi*. Eser Matbası, İstanbul.
- Ersoy, M. A. (1324). Say ve Amelin Nazarı İslam'daki Yeri. *Sırat-ı Müstakim*. (1)11, 170-2.
- Ersoy, M. A. (2008). *Safahat*. Hece Yayınları, İstanbul.
- Fârâbî, E. N. (1994). *Kitabu Ara'i Ehli'l-Medineti'l-Fâdila*. Dâru Mektebetü'l-Hilâl, Beyrut.
- Gazâlî, E. H. (2004). *el-İktisad fi'l-İtikad*. Hikmet Neşriyat, İstanbul.
- İbnü'l-Emin M. K. İ. (1988). *Son Asır Türk Şâirleri*. yy. Ankara.

- Kaytancı, A. (2007). *Mehmet Âkif İstiklâl Marşımız ve Milli Ruh*. İnegöl Belediyesi, Niğde.
- Mâtürîdî, E. M. (2005). *Kitabu't-Tevhid*. İSAM Yayınları, İstanbul.
- Mâtürîdî, E. M. (2005). *Te'vilâtü'l-Kur'ân*. Mizan Yayınevi, İstanbul.
- Okay, M. O. - Düzdağ, M. E. (2003). Mehmed Âkif Ersoy. DİA. 28/434-6. TDV. Yay, İstanbul.
- Okay, M. O. (2008). Safahat. DİA. 35/442-4. TDV. Yayınları, İstanbul.
- Oral, O. (2015). Akâid ve Kelâm İlmi Açısından İmânın Kısımları, Derecesi ve Rükünleri. Dicle Üniversitesi SBE Dergisi DÜSBED (7)13, 280-293.
- Oral, O. (2016). Mehmet Âkif Ersoy'un Şiirlerinde Kader ve Tevekkül İnancı. Uluslararası Rusya Araştırmaları Dergisi (9)1, 1-15.
- Oral, O. (2018). Mâtürîdî ve M. Âkif'e Göre Asr Sûresinde Hüsrânı Önleyen İman Tezâhürü Psikososyal Hikmetler. *Türk İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi* (5)16, 159-188.
- Oral, O. (2022). Mehmet Âkif Ersoy'un Şiirlerinde İman ve Sabrın Psikososyal İşlevi. Kabulünün 101. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy Uluslararası 2. Sempozyumu. 12 Mart 2022. (1-8). Ed. A. Erkmen - M. L. Emek. İlsad Yayınevi, İstanbul.
- Şengüler, İ. H. (2000). *Mehmet Âkif Külliyyatı*. Hikmet Neşriyat. İstanbul.
- Tarlan, A. N. (1971). *Mehmet Âkif ve Safahat*. Nida Yayınları, İstanbul.

AKİF DİZİSİNDE İSTİKLAL MARŞI'NIN SİNEMASAL TEMSİLİ VE ULUSAL KİMLİĞİN İNŞASI

THE CINEMATIC REPRESENTATION OF THE TURKISH NATIONAL ANTHEM AND THE CONSTRUCTION OF NATIONAL IDENTITY IN THE TV SERIES *AKİF*

Ülkü Hayriye İNCİ

Öğr. Gör. Dr., Karabük Üniversitesi Safranbolu Şefik Yılmaz Dizdar MYO, Yerel Yönetimler Bölümü,
ORCID: 0000-0002-2294-5852

Özet

Bu çalışma, Akif (2021) adlı ve toplam 13 bölümden oluşan televizyon dizisinde İstiklal Marşı'nın sinemasal temsili üzerinden ulusal kimliğin nasıl inşa edildiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Kuramsal çerçeve, Jan Assmann'ın kültürel bellek yaklaşımına dayandırılmıştır. Assmann'a göre kültürel bellek, toplumların geçmişi simgesel figürler, kanonik metinler ve ritüeller aracılığıyla yeniden üretmesini ve kolektif kimliği süreklilik içinde kurmasını sağlayan anlam yapısını ifade eder. Bu bağlamda İstiklal Marşı, yalnızca tarihsel bir metin değil; ulusal aidiyeti pekiştiren kurucu bir bellek figürü olarak ele alınmaktadır.

Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş; dizinin 13 bölümünün tamamı betimsel ve tematik içerik analiziyle incelenmiştir. Verilerin sistematik biçimde çözümlenmesinde MAXQDA yazılımı kullanılmıştır. Kodlama sürecinde belirlenen başlıca temalar şunlardır: kurucu travma ve direniş anlatısı, milli kimliğin görsel inşası, simgesel mekânlar ve hafıza sahneleri, aydın figürü olarak Mehmet Akif'in temsili, seküler ritüel ve marşın kolektif icrası, dini ve milli söylemin bütünleşmesi. Özellikle 6. bölümde “millî destan” yazım sürecinin başlatılması ve 13. bölümde İstiklal Marşı'nın kabul ve icra sahneleri, kültürel belleğin kanonlaşma ve ritüelleşme boyutları açısından ayrıntılı biçimde analiz edilmiştir.

Çalışmanın bulguları, dizinin tarihsel anlatıyı dramatik bir kurgu içinde yeniden üretirken ulusal kimliği kolektif acı, direniş ve fedakârlık söylemi üzerinden yapılandırıldığını göstermektedir. İstiklal Marşı anlatı içinde ulusal birlik ve ahlaki direnişin simgesel merkezi olarak konumlandırılmakta; Mehmet Akif figürü ise kültürel belleğin kişileştirilmiş taşıyıcısı olarak milli bilinç ile manevi değerler arasında bir köprü işlevi görmektedir. Sonuç olarak dizi, görsel kültür aracılığıyla İstiklal Marşı'nı güncel toplumsal bağlamda yeniden anlamlandırmakta ve ulusal kimliğin kültürel bellek üzerinden sürekliliğini pekiştiren bir temsil alanı oluşturmaktadır. Bu çalışma, kültürel bellek kuramını medya çözümlemesiyle birleştirerek milli kimliğin çağdaş görsel anlatılar içindeki yeniden üretimine sosyolojik bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstiklal Marşı, Ulusal Kimlik, Kültürel Bellek, Sinema Sosyolojisi, Akif dizisi.

Abstract

This study aims to examine how national identity is constructed through the cinematic representation of the Turkish National Anthem in the television series Akif (2021), which consists of 13 episodes. The theoretical framework is grounded in Jan Assmann's concept of cultural memory. According to Assmann, cultural memory refers to the system of meaning through which societies reproduce the past via symbolic figures, canonical texts, and rituals, thereby establishing collective identity within a framework of continuity. In this context, the Turkish National Anthem is approached not merely as a historical text but as a constitutive memory figure that reinforces national belonging.

The study adopts a qualitative research design; all 13 episodes of the series were analyzed through descriptive and thematic content analysis. MAXQDA software was employed to ensure systematic data coding and analysis. The primary themes identified in the coding process include: founding trauma and the narrative of resistance, the visual construction of national identity, symbolic spaces and memory

scenes, the representation of Mehmet Akif as an intellectual figure, secular ritual and the collective performance of the anthem, and the integration of religious and national discourse. Particular attention was given to the initiation of the “national epic” writing process in Episode 6 and to the scenes depicting the acceptance and performance of the National Anthem in Episode 13, analyzed in terms of canonization and ritualization within cultural memory.

The findings demonstrate that while rearticulating historical narrative within a dramatic structure, the series constructs national identity through discourses of collective suffering, resistance, and sacrifice. The National Anthem is positioned as the symbolic center of unity and moral resistance, while Mehmet Akif is portrayed as a personified carrier of cultural memory, functioning as a bridge between national consciousness and spiritual values. Ultimately, the series recontextualizes the National Anthem within contemporary visual culture, reinforcing the continuity of national identity through cultural memory. By integrating cultural memory theory with media analysis, this study contributes sociologically to understanding the reproduction of national identity in contemporary visual narratives.

Keywords: Turkish National Anthem, National Identity, Cultural Memory, Sociology of Cinema, *Akif* (TV Series)

GİRİŞ

Ulus-devletlerin inşasında ve sürekliliğinin sağlanmasında kolektif bellek, toplumun “kim olduğunu” hatırlatan ve “biz” bilincini diri tutan temel mekanizmalardan biridir. Kolektif kimlik, yalnızca tarihsel olayların aktarımıyla değil; bu olayların semboller, metinler ve görsel temsiller aracılığıyla anlamlandırılmasıyla süreklilik kazanır. Kültürel bellek kavramı, Jan Assmann ve Aleida Assmann tarafından geliştirilen kuramsal çerçevede, toplumsal kimliğin tarihsel sürekliliğini açıklayan temel bir kavramdır. Bu bağlamda kültürel bellek, “nesiller ve yüzyıllar boyunca tekrarlanarak içinde yaşanılan kültüre yerleşen, kültürü ve içinde bulunulan dönemi anlama ve yorumlama konusunda insana yön veren metinler ve resimlerin oluşturduğu insanların içinde var olan bir gelenek”tir (Assmann, 2015: 126). Bu tanım, belleğin yalnızca bireysel bir hatırlama pratiği olmadığını; semboller, kanonik metinler ve ritüeller aracılığıyla kurumsallaşmış, aktarılan ve yeniden üretilen bir anlam dünyası olduğunu göstermektedir.

Ulusal kimliğin inşasında kültürel belleğin bu kurucu rolü, özellikle ulus-devletlerin sembolik repertuarında kristalleşmiş metinlerde somutlaşmaktadır. Bu metinler, yalnızca geçmişe referans veren belgeler değil; aynı zamanda kolektif aidiyetin sınırlarını çizen ve toplumsal değerler hiyerarşisini belirleyen normatif çerçevelerdir.

Bu çerçevede ulusal marşlar, kurucu değerlerin kristalleşmiş biçimleri olarak kültürel belleğin en güçlü taşıyıcıları arasında yer almaktadır. Türk ulusal kimliğinin inşasında İstiklal Marşı, yalnızca askerî bir zaferin ilanı değil; topyekûn bir direnişin, manevi bir uyanışın ve ortak kader bilincinin edebî ve hukuki ifadesi olarak konumlanmaktadır. Marş, tarihsel bir metin olmanın ötesinde, ulusal bir mutabakatın ve kolektif aidiyetin simgesel merkezidir. Bu yönüyle İstiklal Marşı hem kanonik bir metin hem de tekrar eden icra pratikleri aracılığıyla ritüelleşmiş bir “seküler kutsal” işlevi görmektedir.

Günümüzde kültürel bellek, kitle iletişim araçları ve özellikle görsel kültür aracılığıyla geniş kitlelere aktarılmakta ve yeniden dolaşıma sokulmaktadır. Sinema ve televizyon dizileri, tarihsel gerçekliği dramatik kurgu ile harmanlayarak geçmişî güncel kimlik anlatıları içinde yeniden üretme gücüne sahiptir. Bu durum, geçmişin sabit bir veri olmaktan çıkarak her dönemin siyasal ve toplumsal bağlamı içinde yeniden yorumlandığını göstermektedir. Dolayısıyla görsel anlatılar, yalnızca tarihi temsil etmez; aynı zamanda geçmişin nasıl hatırlanması gerektiğine dair normatif bir çerçeve üretir. Bu bağlamda Akif dizisi, Mehmet Akif Ersoy’un entelektüel ve manevi önderliğini merkeze alarak İstiklal Marşı’nın yazım ve kabul sürecini popüler kültür sahasında yeniden inşa etmektedir. Dizi, tarihsel bir biyografi olmanın ötesinde, geçmişin ‘hatırlanma biçimini’ güncel siyasal ve toplumsal değerler prizmasından geçirerek estetik bir formda aktarmaktadır. Dizi, Millî Mücadele dönemini bir “kurucu travma” ve bunu izleyen bir “direniş destanı” olarak kurgularken, izleyiciye hatırlatılan geçmiş üzerinden güncel bir ulusal aidiyet zemini sunmaktadır.

Ancak bu yeniden kurgu süreci, kaçınılmaz olarak seçici bir bellek stratejisini de beraberinde getirir. Hangi olayların, hangi figürlerin ve hangi söylemlerin görünür kılındığı; hangilerinin arka planda bırakıldığı sorusu, görsel kültürde ulusal kimliğin inşasını anlamak açısından kritik öneme sahiptir. Bu nedenle söz konusu dizi, yalnızca tarihsel bir anlatı olarak değil; kültürel belleğin güncel dolaşımını ve ideolojik çerçevesini görünür kılan bir temsil alanı olarak ele alınmaktadır.

Bu çalışma, Akif dizisinin 13 bölümünü nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde incelemektedir. Araştırmanın temel sorusu, dizide İstiklal Marşı'nın hangi görsel ve söylemsel temsiller aracılığıyla ulusal kimlik inşasının merkezine yerleştirildiğidir. Bu temel soruya ek olarak, çalışmada şu alt sorulara da yanıt aranmaktadır: İstiklal Marşı dizide hangi sinematografik kodlarla temsil edilmektedir? Hafıza mekânları anlatı içinde nasıl sembolik bir yoğunluk kazanmaktadır? Mehmet Akif figürü hangi söylemsel stratejilerle kültürel belleğin kişileştirilmiş taşıyıcısı olarak kurgulanmaktadır? Verilerin sistematik biçimde kodlanması ve temalar arası ilişkilerin ortaya konulması amacıyla MAXQDA nitel veri analiz yazılımı kullanılarak tematik içerik analizi uygulanmıştır.

Araştırma kapsamında dizideki görsel ve işitsel göstergeler, Jan Assmann'ın kültürel bellek kuramı ekseninde "hafıza mekânları", "kanonlaşma" ve "ritüelleşme" kavramları üzerinden çözümlenmiştir. Bu doğrultuda, Taceddin Dergâhı'ndan Büyük Millet Meclisi'ne uzanan mekânsal düzlemde İstiklal Marşı'nın bir "milli mutabakat metni" olarak nasıl konumlandırıldığı ve Mehmet Akif figürünün kültürel belleğin kişileştirilmiş bir taşıyıcısı olarak nasıl temsil edildiği ortaya konulmuştur. Bu çalışma, İstiklal Marşı'nın medya temsiline odaklanan sınırlı sayıdaki akademik çalışmaya katkı sunmayı amaçlamakta; kültürel bellek kuramını televizyon dizisi analiziyle birleştirerek ulusal kimliğin görsel kültürdeki yeniden üretimine dair özgün bir sosyolojik çerçeve önermektedir. Çalışma, yayınlanan 13 bölüm ile sınırlı olup kültürel bellek kuramını medya çözümlemesiyle bütünleştirerek ulusal kimliğin çağdaş görsel anlatılar içindeki yeniden üretimine kuramsal ve sosyolojik bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Kuramsal Çerçeve

Çalışmanın kuramsal zemini, Jan Assmann'ın kültürel bellek yaklaşımına dayanmaktadır. Assmann, "Kültürel Bellek" kitabında hatırlama kavramına değinir. Hatırlama, toplumdaki bireylerin deneyim ve anılarını kurumsallaşmış biçimlerde sabitleme ve kuşaklar arası aktarım yoluyla yeniden üretme kapasitesi bağlamında ele alınmaktadır. Assmann'a (2015:46) göre, "düşünce ne kadar soyut bir eylemse, hatırlama da o kadar somuttur". Bu anlamda düşünceler, belleğin parçası olmadan önce algılamada aşamasından geçmektedir. Bir deneyimin bellekte yer edinmesi, onun algısal ve kuramsal unsurlarıyla bütünleşmesi ve anlamlı bir bağlamla zenginleşmesiyle mümkün olmaktadır. Bu süreç içinde hatırlama figürleri, kavramlar ve deneyimler arasındaki ilişkinin somutlaşmasıyla ortaya çıkar. Assmann'a göre (2015: 46-49), bu figürler üç temel özellik üzerinden tanımlanabilir: zaman ve mekâna bağlılık, belirli bir topluluğa ait olma ve özgün bir süreç olarak yeniden inşa edilebilme kapasitesi. Bu özellikler, belleğin bireysel deneyimden toplumsal ve kültürel düzeye taşınmasını ve kolektif kimliğin sürekliliğini mümkün kılar. Dolayısıyla hatırlama, geçmişin pasif biçimde korunması değil; toplumsal bağlam içinde sürekli yeniden yapılandırılmasıdır.

Assmann'a (2015:40) göre, hatırlama kültürünü şekillendiren geçmiş, ancak bireyler veya toplum onunla ilişki kurduğunda ortaya çıkar. Geçmişin bilincimize "geçmiş" olarak yerleşebilmesi için iki koşul gereklidir: birincisi, geçmiş tamamen kaybolmamalı ve geride belirli kanıtlar kalmalıdır; ikincisi, bu kanıtlar, günümüz bağlamına göre belirgin bir farklılık göstermelidir. Bu iki koşul, geçmişin hem süreklilik hem de kopuş boyutunu aynı anda içermektedir. Bu çerçevede, kültürel bellek yalnızca geçmişini depolamakla kalmaz; aksine, geçmişin izleyici ve toplumsal aktörlerle sürekli etkileşim içinde yeniden üretildiği dinamik bir süreç olarak işlev görür.

Assmann belleği; "Mimetik Bellek, Nesneler Belleği, Dil ve İletişim ve Anlam Aktarımı yani Kültürel Bellek" olmak üzere dört açıdan ele alır (Assmann,2015:26). Mimetik bellek, davranışların taklit yoluyla aktarılmasını açıklarken; nesneler belleği, hatırlamanın geçmişe insanı çevreleyen nesneler aracılığıyla bağlanmasını ifade etmektedir. Bu ayrımların ötesinde, Assmann'ın temel ilgisi iletişimsel bellek ve kültürel bellek kavramları üzerindedir. İletişimsel bellek, bireylerin dil yetilerini kullanarak

başkalarıyla etkileşim içinde olmasını ve günlük deneyimlerin aktarımını açıklar. Kültürel bellek ise, bu ayrımların ötesine geçerek, semboller, anıtlar ve nesnelerin sınırlarını aşan gelenekler aracılığıyla kültürel anlamın kuşaklar boyunca aktarılmasını sağlayan bir alanı tanımlar (Assmann, 2015: 28). Kültürel belleğin bireysel ve toplumsal bağlamda işleyişini kavramsallaştırmak için Maurice Halbwachs'ın kolektif bellek kuramı da yol göstericidir; Halbwachs'a göre (2018:63-64) bireysel hatıralar, toplumsal çerçevede yeniden inşa edilir ve toplumsal yapı ile bağlantılı olarak anlam kazanır. Bu yaklaşım, bireysel deneyimin dahi toplumsal yapıdan bağımsız düşünülemeyeceğini ortaya koyar. Bu bağlamda Akif dizisindeki toplu tören ve marş sahneleri, bireysel duygulanımı aşarak kolektif bir hafızanın görsel temsiline dönüşmektedir.

Akif dizisi bağlamında, mimetik bellek sahneleri, karakterlerin davranış ve tutumlarının genç kuşaklar tarafından taklit edilebilir biçimde sunulmasıyla belirginleşir; örneğin Mehmet Akif'in cesaret ve kararlılık sahneleri, bireysel ve toplumsal davranış kalıplarının izleyiciye aktarılmasını sağlar. Nesneler belleği ise, dizide kullanılan mektuplar, dergi sayfaları, cephe haritaları ve Taceddin Dergâhı gibi somut unsurlar aracılığıyla, izleyicinin tarihsel olayları ve deneyimleri geçmişle ilişkilendirmesine imkân tanır. Bu maddi unsurlar, yalnızca dekoratif değil; anlamın sabitlendiği ve belleğin maddi dayanak kazandığı sembolik taşıyıcılardır.

Bu bağlamda İstiklal Marşı, yalnızca bir şiir olarak değil; kültürel belleğin merkezi bir figürü olarak öne çıkar. Marşın yazım ve kabul süreçleri, dizide kanonlaşma ve ritüelleşme mekanizmalarıyla dramatize edilmekte, tören sahneleri ve toplu okuma görüntüleri aracılığıyla kolektif hafızada yeniden üretilmektedir. Bu temsil biçimi, marşı tarihsel bir metinden ziyade ulusal kimliğin kurucu sembolüne dönüştürmektedir. Bu anlatı, Assmann'ın vurguladığı gibi, semboller ve nesnelerin ötesine geçerek kültürel anlamın kuşaklar boyunca aktarılmasını sağlayan kültürel belleğin görsel ve dramatik bir tezahürü olarak değerlendirilebilir.

Assmann (2015:58-61), kültürel ve iletişimsel belleği birbirinden ayırarak, geçmişin toplumsal hatırlanış biçimlerine odaklanır. İletişimsel bellek, bireylerin paylaştığı anılardan oluşur ve yaklaşık 3-4 kuşağı kapsayan sınırlı bir süre boyunca yaşar; örneğin sözlü tarih anlatıları bu kapsamdadır. Buna karşılık kültürel bellek, geçmişin belli noktalarına yoğunlaşır ve gerçek değil, hatırlanan tarihe odaklanır; bu süreçte tarihsel olaylar sembolik figürler aracılığıyla efsaneleşir ve kolektif kimliğin sürekliliğini sağlar. Assmann bu bağlamda iki tür hatırlamadan söz eder: kökensel hatırlama, yazı kültürü öncesi toplumlar da törenler, danslar, mekânlar gibi simgesel yollarla gerçekleşirken; biyografik hatırlama, bireylerin deneyimlerine dayalı yakın geçmişin hatırlanmasını ve sosyal alışverişi içerir.

Pierre Nora'nın "hafıza mekânları" yaklaşımı, ulusal bellek inşasında fiziksel ve sembolik mekânların rolünü ortaya koyar (Nora, 2006:171). Nora'ya göre hafıza mekânları, canlı bellek zayıfladığında ortaya çıkan ve geçmişi simgesel biçimde sabitleyen odak noktalarıdır. Bu çerçevede dizideki Taceddin Dergâhı ve meclis sahneleri, sosyal hafızanın somutlaşmış mekân örnekleri olarak okunabilir. Bu bakış, dizide mekânın kültürel belleğin şekillenişindeki işlevini daha net bir şekilde gösterir. Akif dizisi bağlamında, Taceddin Dergâhı'ndaki ritüeller ve toplu marş okuma sahneleri kökensel hatırlamaya; Mehmet Akif'in bireysel yaşantısı ve yazım süreci ise biyografik hatırlamaya örnek teşkil etmektedir.

Ayrıca Paul Connerton'ın ritüel ve bedensel pratiklere yaptığı vurgu, kültürel belleğin performatif boyutunu anlamada önemlidir. Connerton'a göre (1999:71-72) törenlerin etkisi yalnızca gerçekleştiği zamanla sınırlı değildir; belirli mekânlarda ve takvimsel zamanlarda tekrar edilerek toplumsal süreklilik üretirler. Törenler, başlangıç ve bitişleri simgeleyerek kolektif zaman algısını yapılandırır. Bu tekrar pratikleri, kültürel belleğin yalnızca anlatısal değil, bedensel ve mekânsal olarak da içselleştirildiğini göstermektedir.

Akif dizisi bağlamında Taceddin Dergâhı'ndaki ritüeller ve toplu marş okuma sahneleri kökensel hatırlamaya; Mehmet Akif'in bireysel yaşantısı ve yazım süreci ise biyografik hatırlamaya örnek teşkil etmektedir. İstiklal Marşı'nın kültürel bellekteki merkezi konumu, tarihsel gerçekliği sembolik ve efsanevi anlatıyla birleştirilerek izleyicide ulusal kimlik algısının sürekliliğini pekiştirmektedir. Bu yönüyle dizi, kültürel belleği yalnızca temsil etmekle kalmamakta; aynı zamanda onu yeniden kuran ve güncelleyen bir anlatı pratiği üretmektedir.

KÜLTÜREL BELLEĞİN GÖRSEL İNŞASI: SİNEMA VE TELEVİZYON DİZİLERİ

Kültür, toplumlardaki birikimlerin, simgesel sistemler aracılığıyla bir sonraki nesle aktarılması sürecidir. Clifford Geertz'in (2010: 101) ifadesiyle kültür; "kuşaktan kuşağa aktarılan, insanların yaşamla ilgili bilgilerini ve ona karşı tutumlarını iletmelerini, sürdürmelerini ve geliştirmelerini sağlayan, sembollerle ifade edilen kalıplaşmış anlamlar bütünüdür. Jan Assmann'ın kültürel bellek kuramında vurguladığı gibi, bir toplumun sürekliliği, o toplumun geçmişi nasıl bir kültürel anlam içine yerleştirdiğiyle doğrudan ilişkilidir. Kültür, sadece bir yaşam biçimi değil; aynı zamanda kolektif anıların, değerlerin ve mitlerin kodlandığı bir anlam haritasıdır. Bu harita içerisinde bellek, kültürel kodlar aracılığıyla sabitlenir ve bireysel hatırlamayı aşarak kolektif bir kimliğe dönüşür.

Sinema; kültürel belleğin inşası, pekiştirilmesi ve zamansal sürekliliğinin sağlanmasında kritik bir rol üstlenmektedir. Bu süreçte tarihsel yaşanmışlıkları simgesel birer anımsama figürüne dönüştürerek, şimdinin deneyimini gelecek kuşaklara aktaran devingen bir estetik-politik mecra işlevi görür. Kolektif ve kültürel bellek araştırmacıları, akademik çalışmaların yanı sıra popüler medya çıktılarının hafıza inşasındaki stratejik gücünü de mercek altına almaktadır. Bu doğrultuda bilim dünyası, Halbwachs'ın ortaya koyduğu temel prensipleri medya çalışmalarıyla harmanlayarak toplumsal hatırlama süreçlerini dijital ve görsel bir boyuta taşımıştır (Neiger, Meyers ve Zandberg, 2011).

Toplumsal hafızanın yarattığı ortak tecrübeler, sembolik metinler ve medya araçları yoluyla kuşaklararası bir köprü kurar. Bu düzlemde medya, kolektif birikimin sadece korunduğu bir depo değil; aynı zamanda çeşitli güç odaklarının etkisiyle toplumsal belleğin aktif olarak yeniden üretildiği bir "hatırlama sahası" olarak işlev görür (Başlar, 2018: 171). Dolayısıyla medya, belleği pasif biçimde aktaran değil; onu seçen, kurgulayan ve yeniden çerçeveleyen bir ideolojik aygıt olarak değerlendirilmelidir. Güncel değerlerle uyumlu olmayan geçmiş anlatıları ya görünmez kılınmakta ya da yeni siyasal ve toplumsal bağlamlar doğrultusunda yeniden yorumlanmaktadır. Bu durum, toplumsal belleğin sabit değil; her kuşağın kendi ihtiyaçları doğrultusunda yeniden inşa ettiği bir kurgu olduğunu göstermektedir (Göle, 2007:28)

Andrea Huyssen'in (1999: 61) yaklaşımına göre; anlatısal, görsel ya da işitsel tüm temsil formlarının temel referans noktası bellektir. Zira toplumsal veya bireysel anlatı inşası statik bir süreç değildir; hatırlananlar zamanla ayıklanabilir, bazı unsurlar unutulmaya bırakılabilir veya geçmişe dair kurgusal eklemeler yapılarak yeni bir anlam dünyası yaratılabilir. Bu bağlamda, tarihsel gerçekliğin yanına eklenen kurgusal öğeler de zamanla kolektif kimliğin ve benliğin ayrılmaz birer parçasına dönüşür (Göle, 2007: 2). Bu noktada sinema ile bellek arasındaki ilişki merkezi bir önem kazanır. Sinema, izleyiciye olayların tanıdığı olduğu hissini verebilme gücüne sahiptir; ancak bu durum aynı zamanda sinematografik bir yanılsama üretir. Yönetmen, "tanıklık" deneyimini estetik ve dramatik tercihler doğrultusunda şekillendirir. Peter Burke'ün (2016:180) belirttiği gibi, sinemaya aktarılan tarih, yazılı tarih gibi bir "yorumlama eylemi"dir. Dolayısıyla görsel tarih anlatıları, nesnel gerçekliğin yeniden üretimi değil; seçici bir temsil pratiğidir.

Özellikle tarihsel anlatılar, geçmişin soğuk verilerini duygu ve görsellik birleştirerek tarihi statik bir metin olmaktan çıkarıp yaşayan bir sürece dönüştürür. Roberto Rossellini'nin de vurguladığı üzere sinema, tarih yazımı sürecinde geleneksel yöntemlerden çok daha tesirli ve kıymetli bir enstrüman niteliği taşımaktadır. Kameranın arkasındaki sübjektif bakış ve zihinsel kurgu göz önüne alındığında, modern çağın tarih anlatıcıları olarak asıl sinemacıları konumlandırmak mümkündür (Burke, 2016: 179). Jean Claude Carrier'in ifadesiyle sinema; giysilerden mekanlara, dilden jestlere kadar geçmişi en küçük ayrıntısına dek adeta yeni baştan yaratmaktadır (Makal, 2014: 15). Bu perspektiften hareketle sinema, ilk evrelerinden itibaren tarihle kurduğu simbiyotik bağ sayesinde toplumsal hafızada geçmişe dair sayısız imge üretmiştir. Dolayısıyla filmler ve diziler, hem tarih araştırmaları için incelenmesi gereken zengin birer veri kaynağına dönüşmekte hem de geçmişin bugünün zihninde yeniden kurgulanması sürecinde başat bir rol üstlenmektedir.

Filmlerin tarihle kurduğu bu çok katmanlı bağı analiz eden Marc Ferro (2017: 157), sinematografik yapımları toplumsal söylemlerine göre üç temel sınıfa ayırmaktadır. Bu tipolojiye göre yapımlar; egemen ideolojilerin ve kurumların söylemlerini yansıtanlar, hakim anlatıya muhalif bir duruş sergileyen karşı-tarih örnekleri ve sanat yoluyla yaşatılan bağımsız toplumsal bellek yorumlamaları olarak gruplandırılmaktadır. Bu ayırım, sinemanın sadece bir eğlence aracı değil, aynı zamanda geçmişin

hangi perspektifle hatırlanacağını belirleyen ideolojik bir saha olduğunu teyit etmektedir. Türk sinemasındaki tarihsel perspektifi değerlendiren Erkılıç (2012: 83-84) ise, filmleri üç ana eğilim üzerinden sınıflandırmaktadır. Bu yaklaşımlardan ilki, belirli bir zaman veya mekâna sadık kalmaksızın tarihi sadece fantastik bir fon olarak kullanan; macera ve kahramanlık odaklı kurmaca anlatılardır (Malkoçoğlu, Kara Murat vb.). İkincisi, zaman ve mekân gibi tarihsel gerçeklikleri temel alan ancak kurmaca ile gerçeği harmanlayan yapımlardır (Vurun Kahpeye, İstanbul'un Fethi vb.). Son yaklaşım ise tarihe belirli bir sav veya tezle yaklaşan, gerçek olayları yorumlarken toplumsal bir önerme getiren filmlerdir (Yorgun Savaşçı, Haremde Dört Kadın vb.). Bu sınıflandırma, tarihsel yapımların gerçekliği ne ölçüde temsil ettiğini ve izleyiciye nasıl bir tarihsel bilinç sunduğunu anlamak açısından kritik bir zemin sunmaktadır.

Türk televizyon yayıncılığı tarihinde de bu eğilimler, özellikle 2000'li yıllardan itibaren tarihsel dizi formatıyla geniş kitlelere ulaşan bir fenomene dönüşmüştür. Türkiye'de üretilen tarih dizileri (Muhteşem Yüzyıl, Diriliş Ertuğrul, Payitaht Abdülhamid, Bir Zamanlar Kıbrıs, Alparslan: Büyük Selçuklu vb.), sadece geçmişti hikâyeleştirmekle kalmamakta; aynı zamanda ulusal kimliğin güncel dinamiklerini, toplumsal değer yargılarını ve siyasal söylemleri kurgusal bir düzlemde yeniden üretmektedir. Bu diziler, akademik tarihin ulaşamadığı geniş izleyici kitlelerinde "popüler tarih yazımı" işlevi görmektedir. Bu bağlamda Akif dizisi, tarihsel gerçekliği merkezine alan ve belirli bir ulusal savı dramatik anlatı üzerinden görünür kılan yapımlar kategorisinde değerlendirilebilir.

Sinema ve tarih, anlatı güçlerini pekiştirmek adına karşılıklı bir ihtiyaç ilişkisi içindedir. Sinemanın tarihe yönelmesindeki temel motivasyon; geçmişin sunduğu hazır kahramanlar, dramatik çatışmalar ve görsel zenginlik sunan dekor/kostüm unsurlarıdır. Ancak bu ilişki; ticari kaygılar ve dramatik kalıplar nedeniyle tarihsel olguların yüzeysel yansıtılması riskini de barındırır. Dolayısıyla sinema, toplumsal belleğin inşasına kendi varoluşsal sınırları ve anlatısal tercihleri doğrultusunda dahil olmaktadır.

Sinematografik anlatı yapıları, geçmişe ait temsilleri kurgularken "nesnelerin bellek taşıyıcılığı" işlevinden de yoğun bir biçimde istifade eder. Anlatı içerisindeki özne konumundaki kahramanın hikâyesinin başlamasında, olay örgüsünün yön değiştirmesinde veya karakterin içsel bir değişim ve dönüşüm evresine girmesinde; fiziksel nesneler aracılığıyla aktarılan belleğe stratejik bir rol yüklenir. Bu bağlamda sinema ve televizyon dizileri, sadece hikâye anlatan araçlar değil; aynı zamanda içine doğdukları zamanın ruhunu, alışkanlıklarını ve değerlerini koruyan birer görsel arşiv niteliğindedir. Sinematografik anlatı yapıları, geçmişe ait temsilleri kurgularken "nesnelerin bellek taşıyıcılığı" işlevinden yoğun bir biçimde istifade eder. Anlatı içerisindeki özne konumundaki kahramanın hikâyesinin başlamasında, olay örgüsünün yön değiştirmesinde veya karakterin içsel bir değişim ve dönüşüm evresine girmesinde; fiziksel nesneler aracılığıyla aktarılan belleğe stratejik bir rol yüklenir. Bir film veya dizi, çekildiği dönemin toplumsal aynası olma işlevini üstlenerek, o günün yaşam biçimini ve düşünce dünyasını dondurup geleceğe taşır. İzleyici, ekrandaki görüntüler aracılığıyla sadece bir kurguyu takip etmez; aynı zamanda geçmişin kültürel kodlarını, unutulmaya yüz tutmuş detaylarını ve o dönemin insanını şekillendiren olayları keşfeder. Özellikle tarihsel gerçekliğe dayanan yapımlar ve belgeseller, toplumsal hafızanın tazelenmesinde hayati bir rol oynar. Bu yapımlar, kuru bilgiyi duygu ve görüntüyle birleştirerek tarihi "kitap sayfalarından" çıkarıp yaşayan bir deneyime dönüştürür. Böylece geçmişe ait önemli bir olay veya figür, sadece birer anı olarak kalmaz; sinemanın sağladığı bu görsel belgencilik sayesinde toplumun ortak belleğinde canlı ve kalıcı bir yer edinir. Sinematografik anlatının bu belleği inşa etme ve dönüştürme gücü, incelenen yapımın derinlemesine analiz edilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda Akif dizisinin kültürel belleği hangi temalar ve sembolik yapılar üzerinden yeniden ürettiğini belirlemek amacıyla izlenen yönetsel çerçeve, çalışmanın yöntem bölümünde ayrıntılı biçimde sunulmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışma, Akif dizisinin kültürel bellek çerçevesinde ulusal kimlik inşasındaki rolünü çözümlemek amacıyla nitel araştırma paradigması çerçevesinde analiz edilmiştir. Nitel araştırma tasarımı, sosyal olgu ve olayların kendi doğal bağlamları içerisinde derinlemesine kavranmasını ve bu süreçte bireylerin veya toplulukların olgulara attığı öznel anlamların deşifre edilmesini amaçlamaktadır. Tümevarımsal bir mantık silsilesinin izlendiği bu yaklaşımda; gözlem, mülakat ve doküman analizi gibi nitel veri

toplama teknikleri aracılığıyla kavramlar arası ilişkiler ve gizil anlam katmanları çözümlenmektedir (Creswell, 2013: 70-97). Araştırmanın temel amacı; Jan Assmann'ın kültürel bellek kuramı rehberliğinde, dizide İstiklal Marşı'nın sinemasal temsilinin kolektif hafızayı ve ulusal aidiyet duygusunu nasıl yeniden inşa ettiğini sosyolojik bir perspektifle ortaya koymaktır. Bu genel erek doğrultusunda; İstiklal Marşı'nın hangi görsel ve söylemsel kodlarla bir "kanonik metin" olarak sunulduğu, dizideki hafıza mekânları ile ritüel sahnelerinin belleğin sürekliliğine nasıl hizmet ettiği ve Mehmet Akif figürünün milli-manevi değerler arasında nasıl bir köprü işlevi gördüğü sorularına yanıt aranmıştır.

Araştırmanın evrenini, 2021 yılında TRT kanalında yayınlanan ve yönetmenliğini Sadullah Şentürk'ün üstlendiği 13 bölümlük *Akif* dizisi oluşturmaktadır. Dizi; Türkiye Cumhuriyeti'nin kültürel belleğinde merkezi bir konuma sahip olan Milli Mücadele dönemini ve İstiklal Marşı'nın yazım sürecini kronolojik bir kurgu içerisinde ele almaktadır. Çalışma evrenini temsil eden bu yapımla, nitel araştırma desenlerinde sıklıkla başvurulmuş "amaçlı örnekleme" yöntemi aracılığıyla belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme, araştırmacının çalışmanın problemine, amacına ve kuramsal çerçevesine en zengin veriyi sunabilecek birimleri seçmesine olanak tanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 112). Dizinin İstiklal Marşı'nın 100. yılına ithafen üretilmiş olması ve yoğun kolektif bellek unsurları barındırması, örneklem olarak tercih edilmesindeki temel gerekçeyi oluşturmaktadır. Çalışmanın sınırlılığı, İstiklal Marşı ve Mehmet Akif temalı tüm sinematografik üretimleri kapsamak yerine yalnızca bu 13 bölümlük yapımla sınırlandırılmış olmasıdır. Bu durum, bulguların genellenebilirliğini sınırlamakta; ancak derinlemesine analiz imkânı sağlamaktadır.

Veri toplama sürecinde dizide yer alan görsel ve işitsel göstergeler sistematik biçimde izlenmiş, sahne sahne çözümleme yapılarak anlamlı kesitler belirlenmiştir. Her bölüm en az iki kez izlenmiş; ilk izleme genel anlatı bütünlüğünü kavramaya, ikinci izleme ise tematik kodlamaya ayrılmıştır. Çalışmanın amacına ulaşması için nitel araştırma yöntemlerinden biri olan içerik analizi benimsenmiştir. İçerik analizi; belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin özetlenmesi, temel kategoriler altında toplanması ve gizil anlamların nesnel bir biçimde ortaya konulması sürecidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 242). Bu süreçte veriler, belirli kategoriler altında toplanarak anlamlandırılmıştır (Büyüköztürk vd., 2017: 240). Verilerin analizi aşamasında nitel veri analiz yazılımı MAXQDA kullanılarak hiyerarşik bir yapı oluşturulmuş; veriler kurucu travma, milli kimlik, hafıza mekânları, aydın temsili, kanonlaşma ve dini-millî söylem gibi ana izlekler üzerinden kodlanmıştır. Bu kapsamda kültürel belleğin inşasını temsil eden şu altı ana tema yapılandırılmıştır: Direniş & Fedakârlık, Mehmet Akif'in Liderliği, Dini & Manevi Söylem, Ulusal Semboller, Marşın Yazımı & Kabulü ve Hafıza Mekânları. Kodlama süreci hem kuramsal (dedüktif) hem de veriye dayalı (indüktif) bir strateji izlenerek yürütülmüştür. Kuramsal kavramlar başlangıç kodlarını oluştururken, analiz sürecinde veriden türeyen yeni alt kodlar eklenmiştir.

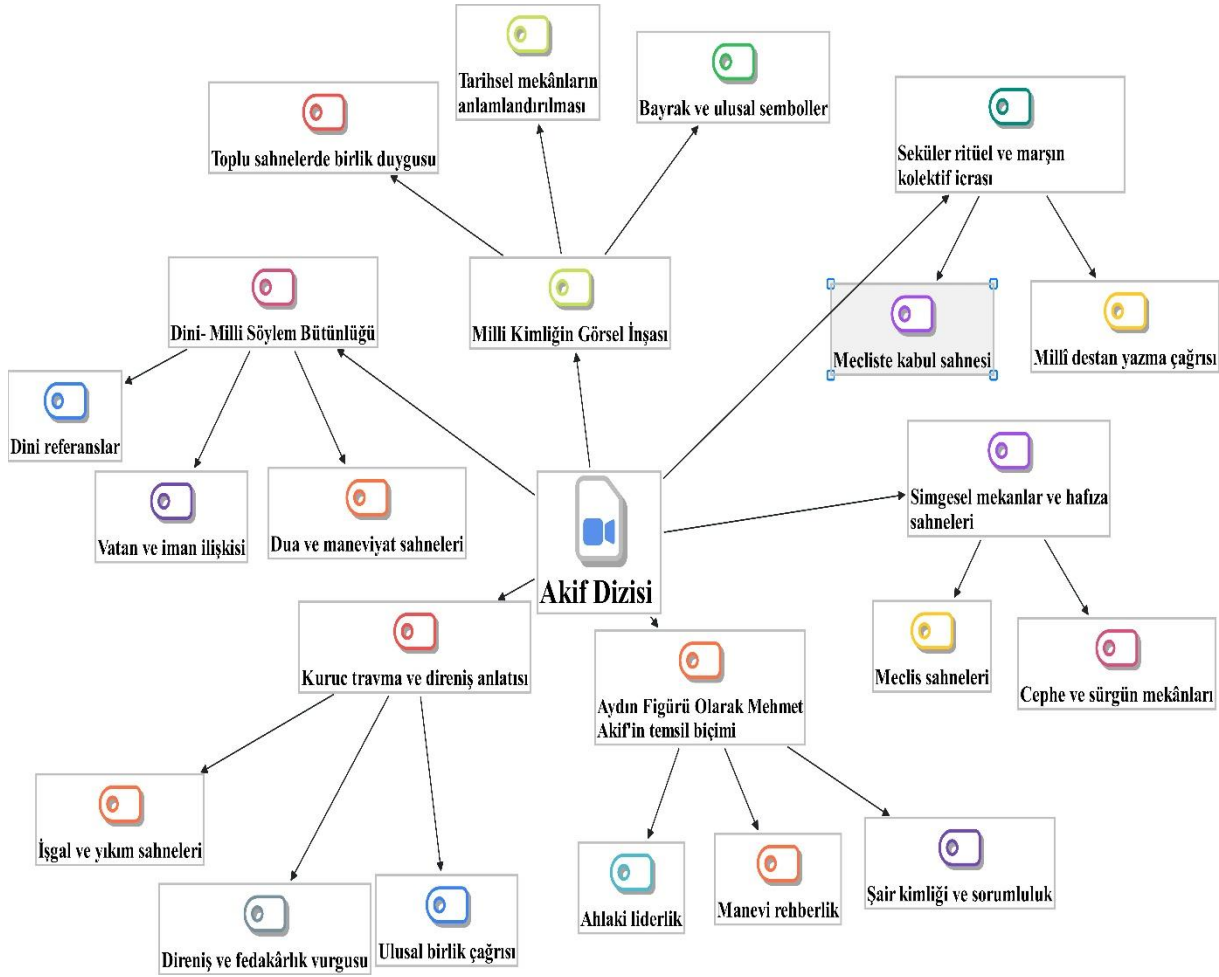
Özellikle 6. ve 13. bölümler gibi anlatının dramatik zirve noktalarındaki tematik yoğunluklar, nitel verilerin sayısal frekanslarıyla desteklenerek yorumlanmıştır. Ancak frekans verileri tek başına nicel bir genelleme amacı taşımamakta; tematik yoğunluğu görünür kılmak için yardımcı bir araç olarak kullanılmaktadır. Bilimsel geçerlilik ve güvenilirlik ilkeleri uyarınca, kodlanan tüm kesitler kuramsal çerçevedeki kavramlarla sürekli olarak karşılaştırmalı analize tabi tutulmuş; kod tanımları açık biçimde belirlenmiş ve kodlar arasında kavramsal tutarlılık sağlanmış ve araştırmacı öznelliğinin etkisini minimize etmek amacıyla kodlama sürecinde kavramsal şeffaflık ilkesi gözetilmiş ve analiz adımları ayrıntılı biçimde dokümanite edilmiştir. Bu yöntemsel yaklaşım sayesinde görsel kültür aracılığıyla kültürel belleğin yeniden üretim süreci sistematik ve kuramsal bir zemin üzerinde değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Araştırma kapsamında incelenen Akif dizisine ilişkin veriler, MAXQDA yazılımı aracılığıyla gerçekleştirilen tematik içerik analizi doğrultusunda çözümlenmiştir. Kodlama süreci üç aşamada yürütülmüştür: (açık kodlama ile sahne ve diyalog düzeyinde ilk tematik birimlerin belirlenmesi, eksen kodlama ile ilişkili kodların kategorik kümelerle dönüştürülmesi ve seçici kodlama ile "Millî Kimliğin Görsel İnşası" üst kategorisinin merkezi eksen olarak yapılandırılması. Kodlamaların tutarlılığı,

belirlenen örnek sahneler üzerinden yeniden gözden geçirilmiş ve kategoriler arası kavramsal tutarlılık sağlanmıştır. Analiz sonucunda oluşturulan kod hiyerarşisi haritası, aşağıda Şekil 1’de sunulmaktadır.

Şekil 1: Akif Dizisi Kod Hiyerarşisi

Şekil 1 incelendiğinde, anlatının dini-millî söylem bütünlüğü, kurucu travma anlatısı, aydın temsili ve hafıza mekânları gibi birbiriyle ilişkili tematik eksenler üzerine kurulduğu görülmektedir. Kod ağının merkezinde konumlanan “Milli Kimliğin Görsel İnşası” kategorisi, diğer tüm temaların bu ana eksen etrafında kümелendiğini göstermektedir. Bu merkezî konumlanma, dizinin tarihsel bir biyografik anlatı sunmanın ötesinde, ulusal kimliği görsel ve işitsel temsil stratejileri aracılığıyla yeniden ürettiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, dizinin tarihsel gerçekliği yalnızca yeniden sunmadığını; onu belirli bir ideolojik çerçeve içinde seçici biçimde yapılandırdığını göstermektedir.

Şekil 1’de görüldüğü üzere dini referanslar, vatan–iman ilişkisi ve dua/maneviyat sahneleri “Dini-Millî Söylem Bütünlüğü” başlığı altında toplanmıştır. Bu tematik yapı, ulusal mücadelenin yalnızca siyasi bir direniş değil, aynı zamanda manevi bir sorumluluk olarak çerçvelendiğini göstermektedir. Kod yoğunlukları, dini söylemin kolektif direnişe ahlaki bir meşruiyet zemini sağlamaktadır. Özellikle cephe öncesi yapılan toplu dua sahnelerinde kamera açıları, yakın plan yüz ifadeleri ve arka planda kullanılan dini motifli müzikler, bu meşruiyet üretimini görsel-işitsel düzeyde pekiştirmektedir.

Kurucu travma ve direniş anlatısı ise işgal ve yıkım sahneleriyle dramatize edilmekte; bu travmatik çerçeve direniş, fedakârlık ve ulusal birlik çağrılarıyla dengelenmektedir. Şekil 1’de bu temaların birbirine yönelen oklarla ilişkilendirilmiş olması, travma anlatısının pasif bir mağduriyet söylemine indirgenmediğini; aksine kolektif kimliğin kurucu momenti olarak işlev gördüğünü göstermektedir. Bu bağlamda travma, tarihsel bir kırılma noktası olmanın ötesinde, ulusal diriliş mitinin dramatik önkoşulu olarak kurgulanmaktadır.

Mehmet Akif Ersoy figürünün temsili de kod haritasında ayrı bir küme olarak yapılandırılmıştır. Ahlaki liderlik, manevi rehberlik ve şair kimliği/sorumluluk alt temaları, Mehmet Akif’in yalnızca tarihsel bir şahsiyet olarak değil; kolektif hafızanın kişileştirilmiş bir taşıyıcısı olarak kurgulandığını göstermektedir. Bu temsil, Weberyen anlamda karizmatik otorite tipolojisiyle ilişkilendirilebilir; zira Akif figürü kriz anlarında topluma yön veren, etik referans üreten ve kolektif eylemi sembolik düzeyde birleştiren bir lider modeli olarak sunulmaktadır. Bu temsil biçimi, bireysel biyografi ile ulusal kimlik arasında simgesel bir köprü kurmaktadır.

Hafıza mekânları teması altında meclis sahneleri, cephe ve sürgün mekânları ile simgesel alanlar yer almaktadır. Şekil 1’de bu kategorilerin “Millî Kimliğin Görsel İnşası” ile doğrudan bağlantılı olması, mekânların yalnızca fiziksel arka planlar değil; ulusal mutabakatın ve tarihsel karar anlarının sahnesi olarak işlev gördüğünü göstermektedir. Özellikle marşın kabul sahnesinin Meclis düzleminde gerçekleşen bu temsil biçimi, fiziksel mekânı statik bir yapı olmaktan çıkararak kolektif anımsama pratiklerinin icra edildiği devingen bir hafıza odağı haline getirmektedir. Burada mekân, tarihsel olayın geçtiği yer olmanın ötesinde, ulusal hafızanın sembolik olarak sabitlendiği bir “anlam yoğunlaşması” alanına dönüşmektedir.

Seküler ritüel ve marşın kolektif icrası teması ise kabul sahnesi ve “millî destan yazma çağrısı” ile ilişkilendirilmiştir. Marşın topluca okunması ve ayakta dinlenmesi gibi performatif unsurlar, ulusal kimliğin törensel pratikler aracılığıyla yeniden üretildiğini göstermektedir. Bu bağlamda Şekil 1’de yer alan tematik kümelenme, marşın yalnızca yazılı bir metin değil; kolektif aidiyeti kuran sembolik bir ritüel olarak temsil edildiğini ortaya koymaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Şekil 1’de görselleştirilen kod yapısı; travmadan direnişe uzanan tarihsel süreklilik, dini söylemle güçlendirilen millî birlik ve aydın figürü üzerinden somutlaştırılan kolektif kimlik anlatısının bütüncül bir temsili sunmaktadır. Ancak bu temsil rejimi aynı zamanda alternatif tarihsel okuma biçimlerini ve muhtemel karşı-anlatıları görünmez kılma potansiyeli taşımaktadır; bu durum dizinin bellek inşa sürecinin seçici ve dışlayıcı yönlerini tartışmaya açmaktadır.

Tablo 1: Akif Dizisi (2021) Bölümleri-Süreleri- Bölüm Adları Temel Konuları Tablosu

Bölüm	Bölüm Adı	Süre (dk)	Temel Konu / Özet
1	Azim	78	Mümtaz’ın savaştan kaçarken yaralanması ve Akif’in ordudaki zehirli fikirlerin kaynağını araştırması.
2	Onur	53	Mümtaz Akif’i karalamak için hikayesini gazetede yayımlar; Sebîlürreşâd dergisinin yardımıyla bir köy kurtarılır.
3	Hakikat	54	Akif Haluk’un gerçek niyetini öğrenmek ister; Bedia kardeşi Süheyla ile evden ayrılır.
4	Dayanışma	56	İsmet, Akif’in yanında olmak için eve döner; Mümtaz şairlerle buluşur ama hayal kırıklığı yaşar.
5	Adalet	50	Mümtaz Akif’ten özür diler; Haluk derneği zor duruma sokar.
6	Millî Destan	54	“Millî destan” yazma talebi doğar; Akif yazı heyetiyle işbirliği yapar.
7	Yolculuk	46	Akif Peygamber’in kabrini ziyaret eder, Mısır’da genç yazar Ömer Rıza ile görüşür ve İngilizlerin oyunlarını gözlemler.
8	Kararlılık	60	İstanbul’a dönüş; Sebîlürreşâd’ın dağıtımını genişletir; Frew ile yüzleşme ve Mümtaz’la ilgili gerçekler ortaya çıkar.
9	Vatan İçin	60	Goben ve Breslav gemilerinin geçişi; Akif Berlin’de görevlendirilir ve vatan-aile arasında kalır.
10	Erdem	51	Berlin’de Teşkilât-ı Mahsûsa görevleri; Mümtaz’a Almanya’nın insanlık vahşeti mektubu gelir.
11	Güzel Haberler	52	Akif Hicaz’a gönderilmek istenir; Ömer Rıza ve Cemile’nin aşkı; Çanakkale zaferi ve oğul haberleri.
12	İhtiyat	53	Mondros Ateşkes Antlaşması; Akif yanındakilere dikkatli hareket etmelerini öğütler; söyledikleri gerçekleşir.
13	İstiklâl Marşı	64	Mümtaz cephede savaşır; Akif Taceddin Dergâhı’na yerleşir; Meclis önünde Mustafa Kemal Paşa karşılar; İstiklâl Marşı kabul edilir ve icra edilir.

Tablo 1’de, dizinin anlatı yapısının kronolojik bir akıştan ziyade, Burke ve Rossellini’nin "sinematografik tarih yazımı" ilkeleri doğrultusunda yapılandırıldığını göstermektedir. Ancak burada söz konusu tarih yazımının, tarihsel gerçekliğin nötr bir temsili değil; dramatik yoğunluk, karakter merkezilik ve ideolojik vurgu aracılığıyla seçici bir yeniden inşa süreci olduğu özellikle vurgulanmalıdır. Bölümlere ayrılan tematik odağı, geçmişin durağan bir veri olmaktan çıkarıp, Assmann’ın kültürel bellek kuramında vurguladığı üzere “yaşayan bir anlam haritasına” dönüştürülmüştür.

İlk beş bölümde (Azim, Onur, Hakikat, Dayanışma, Adalet), karakterin etik ve ahlaki gelişimi ön plandadır; bu durum Mead’in vurguladığı "her neslin kendi tarihini yeniden inşa etmesi" ilkesiyle uyumlu olarak, Akif figürünün toplumsal bir rol model (aydın) olarak kurgulanışını belgelemektedir. Bu yapı, biyografik anlatının klasik yükseliş dramatürjisiyle paralellik göstermekte ve karakteri tarihsel bağlamın edilgen bir ürünü olmaktan çıkararak aktif bir özne konumuna yerleştirmektedir. 6. bölümden itibaren (Millî Destan), bireysel hikâyenin Erkilic’in ifade ettiği "tarihsel bir savı (tez) olan anlatı" formuna evrildiği gözlemlenmektedir. Özellikle 7. ve 10. bölümlerdeki Hicaz ve Berlin yolculukları, Jean Claude Carrier’in "geçmişin tüm ayrıntılarıyla yeniden yaratımı" fikrine uygun olarak, emperyalizmle yüzleşme ve manevi arayış temaları üzerinden toplumsal belleği mekânsal bir boyuta taşımaktadır. Bu mekânsal genişleme, ulusal mücadelenin yalnızca Anadolu merkezli bir direniş olarak değil, küresel güç dengeleri bağlamında anlamlandırılmasına da olanak sağlamaktadır.

Dizinin 12. bölümünde (İhtiyat) Mondros Ateşkes Antlaşması ile somutlaşan "kurucu travma", 13. bölümde (İstiklâl Marşı) milli bir arınma ve yeniden doğuş ritüeline dönüşmektedir. Huyssen’in yaklaşımına göre anlatısal temsilin temel referans noktası olan bellek, final bölümünde Taceddin Dergâhı ve TBMM gibi Nora tarafından tanımlanan "hafıza mekânları" ile mühürlenmektedir. Bu dramatik yapı, travma–arınma–yeniden doğuş üçlemesi üzerinden mistik bir anlatı formu üretmekte ve tarihsel olayı ulusal bir kurucu efsaneye dönüştürmektedir. Netice itibarıyla Tablo 1, dizinin dramatik yapısının sadece bir şairin hayatını değil, kurgusal öğelerin kolektif kimliğin ayrılmaz bir parçasına dönüştüğü ulusal inşa sürecini yansıttığını göstermektedir. Bununla birlikte, bu yapı aynı zamanda tarihsel karmaşıklığı sadeleştiren ve olayları ahlaki ikilikler üzerinden çerçeveleyen bir anlatı ekonomisine de işaret etmektedir.

Tablo 2: Akif Dizisi’nde Temaların Bölümlere Göre Yoğunluğu

Tema	Bölümler (Yoğunluk)	Açıklama
Direnış & Fedakârlık	6, 13, 1, 9	Savaş ve fedakârlık sahneleri özellikle bu bölümlerde yoğun
Mehmet Akif’in Liderliği	2, 6, 13	Akif’in karar ve rehberlik sahneleri ön plana çıkıyor
Dini & Manevi Söylem	7, 1, 6	Dua ve manevi sahneler, özellikle yolculuk ve cephe bölümlerinde
Ulusal Semboller	13, 6, 9	Bayrak, meclis ve toplu sahnelerde semboller öne çıkıyor
Marşın Yazımı & Kabul	6, 13	Marş yazımı ve meclis kabul sahneleri zirve noktaları
Hafıza Mekânları	6, 13, 7	Taceddin Dergâhı, meclis ve cephe mekânları yoğunlaşma sağlıyor

Tablo 2’de sunulan tematik dağılım, anlatının tesadüfi bir kurgudan ziyade, toplumsal hafızayı belirli bir hiyerarşile yapılandıran stratejik bir bellek tasarımı sunduğunu göstermektedir. Veriler, dizinin “geçmiş yansıtmaktan ziyade, onu bugünün kimlik ihtiyaçlarına göre yeniden kodladığını” ortaya koymaktadır. Burada tematik yoğunluk ölçütü, kod tekrar sıklığına dayanmaktadır; ancak dramatik etki yalnızca frekansla değil, sahne süresi, müzikal vurgu ve anlatısal doruk noktasıyla da ilişkilidir. Bu nedenle tablo niceliksel yoğunluğu gösterirken, niteliksel ağırlık ayrıca yorumlanmalıdır.

Özellikle "Direniş & Fedakârlık" ile "Ulusal Semboller" temalarının final bölümlerinde (6, 9 ve 13) doruğa ulaşması, anlatının standartlaşma sürecini tamamladığını göstermektedir. Bu yoğunlaşma, kültürel belleğin soyut değerlerinin (bağımsızlık, vatan sevgisi vb.) bayrak ve meclis gibi somut hatırlama dönüştürülmesidir. Böylece anlatı, izleyicinin zihninde tarihsel veriyi statik bir bilgi olmaktan çıkarıp, duygusal bir aidiyet nesnesine dönüştürerek kolektif kimliğin merkezine yerleştirmektedir.

Anlatıda gözlemlenen "Dini & Manevi Söylem" yoğunluğu ise, milli mücadelenin sadece politik bir kopuş değil, aynı zamanda teolojik bir süreklilik ve manevi bir arınma olarak kurgulandığını belgeler. u tematik yoğunluk, ulusal kimliğin seküler bir siyasal projeden ziyade kutsal referanslarla tahkim edilmiş bir değer sistemi içinde anlamlandırıldığını göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Tablo 2'deki dağılım, anlatının dramatik doruk noktalarını ideolojik yoğunlaşma anlarıyla çakıştırdığını göstermektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, tematik yoğunluğun anlatı içindeki görünürlüğü gösterdiği; izleyici alımlamasını doğrudan ölçmediğidir. Bu nedenle tablo, metinsel stratejiyi ortaya koymakta; fakat toplumsal etkiyi varsayım düzeyinde bırakmaktadır.

Şekil 1'deki kod haritası ve Tablo 2'deki tematik yoğunluk dağılımları, dizinin dini-millî söylem, kurucu travma, aydın figürü ve hafıza mekânları gibi birbiriyle ilişkili eksenler üzerinde sistematik ve hiyerarşik bir örüntü sergilediğini göstermektedir. Özellikle "Direniş & Fedakârlık", "Ulusal Semboller" ve "Marşın Yazımı & Kabul" temalarının final bölümlerinde yoğunlaşması, anlatının dramatik doruk noktalarını ideolojik yoğunlaşma anlarıyla çakıştırdığını ortaya koymaktadır. Bu yapı, toplumsal hafızanın yalnızca temsil edilmediğini; estetik, ritüelleşmiş ve duygusal olarak yüklü anlatı stratejileri aracılığıyla yeniden üretildiğini göstermektedir.

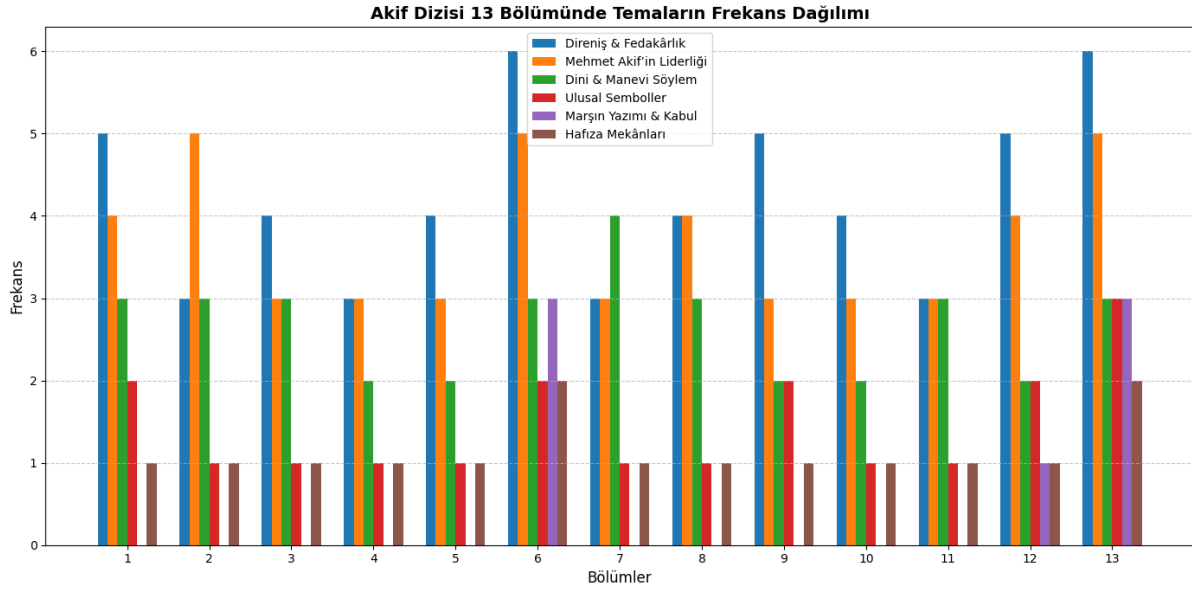
Mehmet Akif'in liderlik ve manevi rehberlik figürü olarak konumlandırılması ile Taceddin Dergâhı ve Meclis gibi hafıza mekânlarının sembolik biçimde öne çıkarılması, bireysel biyografi ile kolektif kimlik arasında güçlü bir simgesel köprü kurmaktadır. Bu temsil rejimi, tarihsel olayları belgesel bir doğrulama çerçevesinde aktarmaktan ziyade, ulusal kimliğin normatif ve ahlaki sınırlarını yeniden tanımlayan bir anlatı üretmektedir. Böylece Akif dizisi, geçmişini sabit bir tarihsel veri olarak sunmak yerine, onu güncel kimlik ihtiyaçları doğrultusunda yeniden çerçeveleyen ve kültürel belleği seçici biçimde yapılandıran bir ideolojik aygıt olarak işlev görmektedir.

Bu çerçevede bulgular, dizinin toplumsal ve ulusal hafızayı yalnızca estetik düzlemde temsil etmediğini; aynı zamanda belirli değerleri merkezileştirirken alternatif anlatı ihtimallerini sınırlandıran stratejik bir bellek siyaseti ürettiğini göstermektedir. Dolayısıyla elde edilen veriler, tartışma bölümünde geliştirilecek kuramsal yorumlar için yalnızca betimleyici değil, eleştirel bir analiz zemini de sunmaktadır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışma, Akif dizisinin görsel ve söylemsel stratejilerini merkeze alarak, kitle iletişim araçlarının kültürel belleği inşa etme, yeniden üretme ve ideolojik olarak çerçeveleme kapasitesini tematik içerik analizi yoluyla incelemiştir. MAXQDA destekli kodlama sürecinden elde edilen bulgular, dizinin tarihsel bir biyografik anlatı sunmanın ötesinde, ulusal kimliği belirli sembolik ve söylemsel eksenler üzerinden yapılandıran bir temsil rejimi kurduğunu göstermektedir. Araştırma sürecinde elde edilen tüm veriler ve tematik kodlamalar, bir bütün olarak değerlendirildiğinde ortaya çıkan temaların frekans dağılımı Şekil 2'de görselleştirilmiştir.

Şekil 2: Akif Dizisi’nin Temalarının Frekans Dağılımı

Şekil 2’de görselleştirilen frekans dağılımı, “Milli Kimliğin Görsel İnşası” ile “Dini-Milli Söylem Bütünlüğü” kategorileri arasında güçlü ve sistematik bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bu ilişki, vatan savunması olgusunun yalnızca siyasal bir direniş olarak değil, aynı zamanda teolojik ve ahlaki bir sorumluluk çerçevesinde anlamlandırıldığını göstermektedir. Böylece tarihsel olaylar, nötr bir kronolojik aktarım olmaktan çıkarak kutsal referanslarla tahkim edilmiş normatif bir kimlik anlatısına dönüştürülmektedir. Bayrak, meclis ve İstiklâl Marşı gibi semboller, ritüelleşmiş temsil pratikleri aracılığıyla toplumsal belleğin mekânsal ve sembolik sabitleme noktalarına dönüşmektedir.

Dizide Mehmet Akif figürünün karizmatik ve ahlaki bir lider olarak modellenmesi, bireysel biyografi ile kolektif kimlik arasında güçlü bir simgesel köprü kurmaktadır. Bu temsil, tarihsel şahsiyeti yalnızca belgeleyen bir anlatıdan ziyade, kriz anlarında topluma yön veren kurucu bir “hafıza taşıyıcısı” üretmektedir. Böylece anlatı, travmayı kurucu bir arınma momentine dönüştürmekte; ulusal diriliş mitini dramatik ve ritüelleşmiş bir estetik içinde yeniden inşa etmektedir.

Şekil 1, Tablo 1 ve Tablo 2 birlikte değerlendirildiğinde, dizinin dini-milli söylem, kurucu travma, aydın figürü ve hafıza mekânları ekseninde hiyerarşik bir tematik örgütlenme sergilediği görülmektedir. Özellikle final bölümlerinde “Direniş & Fedakârlık”, “Ulusal Semboller” ve “Marşın Yazımı & Kabul” temalarının yoğunlaşması, dramatik doruk noktalarının ideolojik yoğunlaşma anlarıyla çakıştırıldığını göstermektedir. Bu yapı, toplumsal hafızanın yalnızca temsil edilmediğini; estetikleştirilmiş, duygusal olarak yüklenmiş ve ritüelleştirilmiş anlatı stratejileri aracılığıyla yeniden üretildiğini ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte, bu çalışmanın metinsel tematik analize dayandığı özellikle vurgulanmalıdır. Dolayısıyla elde edilen bulgular, dizinin temsil stratejilerini ve bellek inşa mekanizmalarını ortaya koymakta; ancak izleyici alımlamasını ya da toplumsal etkiyi doğrudan ölçmemektedir. Bu durum, analiz edilen tematik yoğunluğun anlatı içindeki görünürlüğü yansıttığını; fakat toplumsal karşılığın resepsiyon araştırmaları aracılığıyla ayrıca incelenmesi gerektiğini göstermektedir.

Eleştirel bir perspektiften bakıldığında, dizinin inşa ettiği bu kurulu bellek formu belirli değerleri ve tarihsel yorumları merkezileştirirken alternatif hafıza biçimlerini marjinalleştirme potansiyeli taşımaktadır. Ulusal kimliğin dini-milli bir eksende yoğunlaştırılması, seküler ya da farklı ideolojik tarih anlatılarının temsil alanını daraltabilecek bir hegemonik çerçeve üretmektedir. Bu yönüyle dizi, yalnızca kültürel belleği yeniden dolaşıma sokan bir medya metni değil; aynı zamanda normatif kimlik sınırlarını yeniden tanımlayan ideolojik bir aygıt olarak işlev görmektedir.

Sonuç olarak çalışma, dizinin kurucu travmayı mistik bir diriliş anlatısına dönüştürerek kolektif kimliği görsel, işitsel ve törensel biçimlerde pekiştirdiğini göstermektedir. Bu bulgular, tarihsel dizilerin

yalnızca geçmişini temsil eden kültürel ürünler olmadığını; aynı zamanda güncel kimlik siyasetleriyle etkileşim hâlinde bellek üretim süreçlerini yönlendiren stratejik anlatılar olduğunu ortaya koymaktadır.

Gelecekteki araştırmalar açısından üç temel yönelim önerilebilir: Farklı dönemlerde üretilen biyografik tarih dizileriyle karşılaştırmalı analizler yapılarak ideolojik temsil stratejilerindeki dönüşümlerin incelenmesi; izleyici resepsiyon çalışmaları yoluyla kurmaca belleğin toplumsal karşılığının ölçülmesi; yeni medya platformlarında kullanıcı yorumları ve dijital etkileşimler üzerinden “ikincil bellek üretimi” süreçlerinin analiz edilmesi. Bu yönelimler, kültürel bellek çalışmalarını yalnızca metinsel çözümleme düzeyinde değil, toplumsal dolaşım ve etki bağlamında da derinleştirecektir.

KAYNAKÇA

- Assmann, J. (2015). *Kültürel bellek* (A. Tekin, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Başlar, G. (2018). "Kullanıcı üretimi" kolektif hafıza: Adalet yürüyüşü örneği. *İletişim*, (28), 143–175. <https://doi.org/10.17680/iletis-im.430006>
- Burke, P. (2016). *Tarihin görgü tanıkları* (Z. Yelçe, Çev.). Kitap Yayınevi.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Erkan Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2017). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Connerton, P. (1999). *Toplular nasıl anımsar* (A. Şenel, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev. Ed.). Siyasal Yayın Dağıtım.
- Erkılıç, D. S. (2012). *Türk sinemasında tarih ve bellek*. Deki Yayınları.
- Ferro, M. (2017). *Sinema ve tarih* (H. Tufan, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Geertz, C. (2010). *Kültürlerin yorumlanması* (S. Özbudun, Çev.). Dost Kitabevi.
- Göle, M. (2007). Doğru olmadığını biliyorum ama öyle hatırlıyorum. *Cogito*, (50), 23–34.
- Halbwachs, M. (2018). *Kolektif bellek* (Z. Karagöz, Çev.). Pinhan Yayıncılık.
- Huyssen, A. (1999). *Alacakaranlık anıları: Bellek yitimi kültüründe zamanı belirlemek* (K. Atakay, Çev.). Metis Yayınları.
- Makal, O. (2014). *Sinemada tarihin görüntüsü*. Kalkedon Yayınları.
- Neiger, M., Meyers, O., ve Zandberg, E. (Eds.). (2011). *On media memory: Collective memory in a new media age*. Palgrave Macmillan.
- Nora, P. (2006). *Hafıza mekânları* (M. E. Özcan, Çev.). Dost Kitabevi.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. bs.). Seçkin Yayıncılık.

İSTİKLÂL MARSİ
VE MİLLÎ ŞAİRİMİZ
MEHMET AKİF ERSOY
6. Uluslararası Sempozyumu

TOPLUMSAL HAFIZA BAĞLAMINDA MEHMET AKİF ERSOY PUL İLLÜSTRASYONLARI

Dr. Arif Esen BAYKURT

Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Resim Bölümü, TÜRKİYE, ORCID
ID: <https://orcid.org/0000-0002-1438-1276>

Özet

Pullar, posta ücretlerini karşılamanın ötesinde kültürel belleğin yoğunlaştırıldığı ve kuşaklara aktarıldığı görsel belgelerdir. Bu çalışma, Mehmet Akif Ersoy'a adanan anma pullarını inceleyerek ulusal şairin mirasının nasıl temsil edildiğini ve bu temsillerin kolektif hafızayı nasıl sürdürdüğünü araştırır. Özellikle 1956, 1986, 2017 ve 2021 tarihli örnekler karşılaştırmalı olarak ele alınmış; pullar statik nesneler yerine, üretildikleri dönemin anlatılarını, değerlerini ve ideolojik vurgularını küçük bir yüzeyde birleştirip bugüne taşıyan “minyatür görsel metinler” olarak yorumlanmıştır. Analiz, TBMM'ye ilişkin tasvirler, İstiklâl Marşı'nın yazımı ve kabulüne göndermeler, Türk bayrağı imgeleri ve Akif'in tanınan portresi gibi tekrar eden ikonografilerin, Akif'in ulusal figür olarak konumunu hem sabitlediğini hem de dönemsel ihtiyaçlara göre yeniden çerçevelediğini göstermektedir. Bu tekrar-varyasyon ilişkisi, ulusal kimlik ve tarihsel süreklilik kodlarını gündelik dolaşım nesnesi üzerinden yeniden üretir. Çalışma nitel bir çerçevede yürütülmüş; görsel/ikonografik çözümleme ile tematik içerik analizi birleştirilerek portreleme biçimleri, semboller, metinsel bileşenler, kompozisyon hiyerarşisi ve renk/ton tercihleri bellek üretimi pratikleriyle ilişkilendirilmiştir. Araştırma, erişilebilir koleksiyon ve arşivlerden derlenebilen toplam 13 Akif pulu ile sınırlıdır. Son olarak Akif'in Pakistan ve İspanya (Correos) pullarında yer alması, anma pratiklerinin kültürel diplomasi ve ulusötesi anımsama boyutunu güçlendiren bir dolaşıma işaret eder. Mehmet Akif Ersoy anma pullarını ele alan bu araştırma, pulların “minyatür görsel metinler” olarak ulusal kimlik ve tarihsel değerleri hangi görsel göstergelerle kodladığını ve filatelinin kültürel diplomasi işlevini nasıl görünür kıldığını incelemektedir. Araştırma; M Akif pullarının ulusal kimlik ve tarihsel değerlerin hangi görsel göstergelerle kodlandığı ortaya koymak ve filatelinin kültürel diplomasi işlevi görünür kılmasını tespit açısından önemlidir. Sonuç olarak Akif pulları, posta işlevinin ötesinde geçmişle bugünü bağlayan bir hafıza aracıdır ve Pakistan-İspanya örnekleriyle ulusötesi anımsama boyutunu güçlendirir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, anma pulları, posta pulları, kolektif hafıza, kültürel hafıza, TBMM.

MEHMET AKİF ERSOY STAMP ILLUSTRATIONS IN THE CONTEXT OF COLLECTIVE MEMORY

Abstract

Stamps are visual documents that go beyond covering postage fees, serving as a medium through which cultural memory is concentrated and transmitted across generations. This study examines the commemorative stamps dedicated to Mehmet Akif Ersoy, investigating how the national poet's legacy is represented and how these representations sustain collective memory. Especially the examples from 1956, 1986, 2017, and 2021 have been examined comparatively; the stamps have been interpreted as "miniature visual texts" that, instead of being static objects, combine and carry the narratives, values, and ideological emphases of the period in which they were produced onto a small surface. The analysis shows that recurring iconographies, such as depictions related to the Grand National Assembly of Turkey (TBMM), references to the writing and acceptance of the national anthem, images of the Turkish flag, and Akif's recognized portrait, both solidified Akif's position as a national figure and reframed it according to the needs of the period. This repetition-variation relationship reproduces the codes of national identity and historical continuity through everyday circulation objects. The study was

conducted within a qualitative framework; by combining visual/iconographic analysis with thematic content analysis, portraiture forms, symbols, textual components, composition hierarchy, and color/tone preferences were associated with memory-production practices. The research is limited to a total of 13 Akif stamps that can be compiled from accessible collections and archives. Finally, Akif's presence on stamps from Pakistan and Spain (Correos) indicates a circulation that strengthens the dimension of cultural diplomacy and transnational remembrance in commemorative practices. This research, which addresses the Mehmet Akif Ersoy commemorative stamps, examines how the stamps, as "miniature visual texts," encode national identity and historical values with visual indicators and how philately makes the function of cultural diplomacy visible. The research is important in terms of revealing which visual indicators the M. Akif stamps encode national identity and historical values and identifying how philately makes the function of cultural diplomacy visible. In conclusion, Akif stamps are a memory tool that connects the past with the present beyond their postal function and strengthens the transnational remembrance dimension with the Pakistan-Spain examples.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, Commemorative Stamps, Postage Stamps, Collective Memory, Cultural Memory, TBMM.

Giriş

Resmî posta pulu, resmî kuruluşların retlerini ödemesi için posta idaresince basılan özel pul türüdür. Türkiye’de resmî gönderiler 1947’ye kadar pulsuz gönderilebilmiş; 5008 sayılı Kanun ile 1 Nisan 1947’den itibaren genel bütçeli, katma ve özel bütçeli daireler ile belediyelerin resmî gönderilerinde bu pulların kullanılması zorunlu hâle gelmiştir. Bu uygulamanın amacı, kurum pullarının memurlar tarafından suistimal edilmesini (satılması ya da kişisel amaçlarla kullanılması) önlemektir. PTT koleksiyonculara satış yapsa da resmî pulların özel kişiler tarafından kullanımı yasaktır; bu nedenle sonradan hazırlanan “resmî ilk gün zarfları”nın çoğu pul koleksiyonu bağlamında filatelik değer taşımaz. Özellikle PTT’nin 1983–1984 yıllarında hazırladığı resmî FDC’ler dışında kalan “resmî ilk gün zarfları” genellikle değersiz kabul edilir (URL-1).

Cumhuriyetin ilanı ve İstiklal Marşı’nın yazılması gibi tarihsel dönüm noktalarını izleyen süreçte Mehmet Akif Ersoy’a adanan pulların basıldığı görülmektedir. Bu pullarda Akif Ersoy çoğunlukla Türk bayrağı ile betimlenmekte; TBMM binası ve meclis üyelerinin halkı selamlaması gibi sahneler illüstratif öğeler olarak kullanılmaktadır.

Materyal ve Metodoloji

Çalışmanın materyalini Mehmet Akif Ersoy’a adanan 1956, 1986, 2017 ve 2021 tarihli anma pulları ile Akif’in İspanya (Correos) ve Pakistan (Türkiye–Pakistan ortak pulu) bağlamındaki örnekleri oluşturur. Pullara ait görseller ve temel bilgiler çevrimiçi arşiv/koleksiyon ve kurum kaynaklarından derlenmiştir. Yöntem olarak araştırma nitel bir yaklaşımla yürütülmüştür. Pullar “minyatür görsel metin” olarak ele alınmış; M. Akif portresi, TBMM, İstiklal Marşı göndermeleri, Türk bayrağı, tipografi, renk/ton ve kompozisyon gibi öğeler ikonografik/tematik içerik analizi ile bildiri metninde yer almıştır. Ardından bulgular, pulların basıldıkları dönemler ile günümüz arasında kurdukları zamansal köprü, kolektif/kültürel hafıza ve kültürel diplomasi işlevleri bağlamında karşılaştırmalı yorumlanmıştır. Toplamda pul örnekleri derlenen 13 örnekle sınırlandırılmıştır.

Kavramsal Çerçeve

1956, 1986, 2017 ve 2021 yıllarında yayımlanan Akif pulları günümüz Türkiye’inde görece nadirdir ve zamanla Akif’in anılmasına katkıda bulunarak ulusal şairin mirasını ve toplumun kolektif hafızasını korumaktadır. Bu pulları incelemek, Akif’e ilişkin toplumsal algıların zaman içindeki evrimini görünür kılar. Pullar, kendi dönemleri ile günümüz arasında bağlantı kurarak farklı zaman katmanlarını ve sorgulama alanlarını bir araya getirir; tarihsel anlatıları belleklerde yeniden etkinleştirir (URL-2). İstiklal ve “özgür Türkiye” mücadelesi anlatısı, bu pullar aracılığıyla geçmişten geleceğe taşınmakta ve

kültürel hafızaya görsel bir kayıt olarak eklenmektedir. Böylece kültür ve ulusal irade gelecek kuşaklara görsel olarak emanet edilmektedir.

Mehmet Akif Ersoy pullarına dikkatle bakıldığında, şairin genellikle ceket, kravat ve beyaz gömlekle temsil edildiği görülür. “Şair Mehmet Akif Ersoy’un 20. Ölüm Yıldönümü” (26 Aralık 1956) pulu buna örnektir (Görsel 1).

Görsel 1. Şair Mehmet Akif Ersoy’un 20. Ölüm Yıldönümü, 26 Aralık 1956. Türkiye Cumhuriyeti Pul Koleksiyonu.

1986 yılında, ölümünün 50. yılı dolayısıyla basılan Mehmet Akif Ersoy pulu guaj illüstrasyon tekniğiyle hazırlanmış; kompozisyonda vatan şairinin sağında al yıldızlı Türk bayrağına yer verilmiştir (Görsel 2).

Görsel 2. Mehmet Akif Ersoy’un Ölümünün 50. Yılı Anma Pulu, 1986.

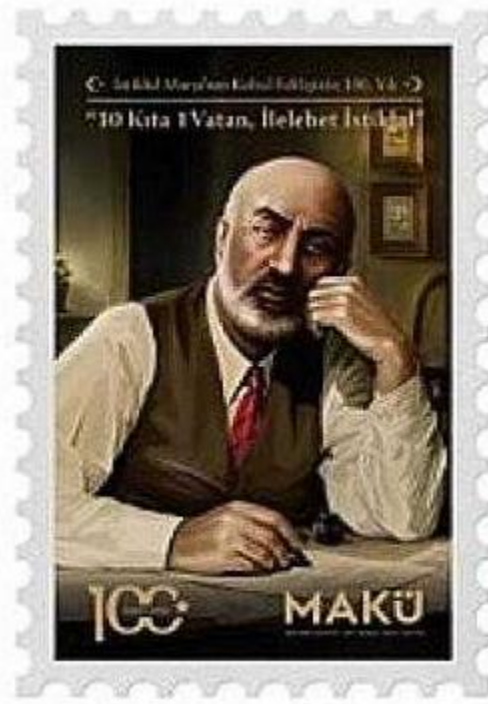
Akif pullarında tekrarlayan görsel öğeler arasında TBMM’nin kuruluşu, İstiklâl Marşı’nı yazma sürecine ilişkin betimlemeler, Türk bayrağı imgeleri ve şairin en yaygın bilinen ¾ profilden vesikalık fotoğrafına dayanan portre/illüstrasyonu yer almaktadır (Görsel 3).

Görsel 3. Mehmet Akif Ersoy'un Ölümünün 70. Yıldönümü (6 Kasım 2006). Türkiye Cumhuriyeti Pul Koleksiyonu.

Görsel 4. Nisan 2021 baskısı Mehmet Akif Ersoy pulu.

Görsel 5. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (MAKÜ), 12.02.2021 tarihli M. Akif Ersoy pul baskıları.

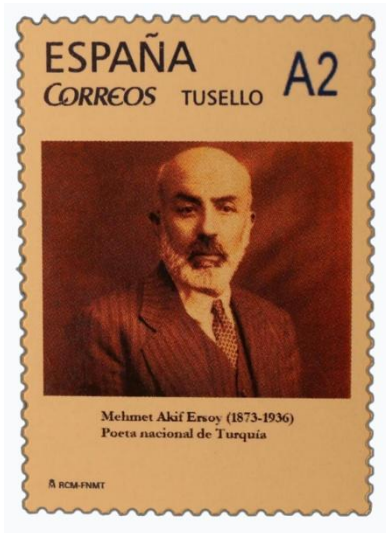
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (MAKÜ) tarafından 12.02.2021 tarihli baskılarda ise bayrak kırmızısı ağırlıklı bir grafik tasarım diliyle, İstiklal Marşı'nı yazan Akif'in illüstrasyonuna yer verilmiştir. Ayrıca "2021 yılının Mehmet Akif ve İstiklal Marşı Yılı" olarak ilan edilmiştir (Görsel 4-5) (URL-3).

Görsel 6. 2017’de Pakistan millî şairi Allama Muhammed İkbal ile birlikte Türkiye–Pakistan ortak pulu (URL-2).

Yurt dışında Mehmet Akif Ersoy

Mehmet Akif Ersoy’un hem Batı’da (İspanya) hem Doğu’da (Pakistan) pullarda yer alması, şairin ulusötesi temsilinin dikkat çekici örneklerindendir (Görsel 6). 2017’de Türkiye’nin Madrid Büyükelçiliği ve Madrid Yunus Emre Enstitüsü’nün girişimleriyle İspanya posta idaresi Correos tarafından Mehmet Akif Ersoy adına özel hatıra pulu bastırılmıştır. İspanya’da ayrıca İstiklal Marşı’nın kabulünün 98. yıl dönümü vesilesiyle Mehmet Akif Ersoy özel hatıra pulu basılmıştır (Görsel 7) (URL-4).

Görsel 7. İspanya’da, İstiklal Marşı’nın kabulünün 98. yıl dönümü:

Mehmet Akif Ersoy özel hatıra pulu.

Çanakkale Zaferi’nin 104. ve İstiklal Marşı’nın kabulünün 98. yıl dönümleri vesilesiyle Madrid Büyükelçiliğinde düzenlenen etkinlik kapsamında basılan pullarda millî şairin portre fotoğrafı

kullanılmıştır. Dünya Şiir Günü vesilesiyle ayrıca anlam kazanan bu özel hatıra pulu, Mehmet Akif Ersoy'un aziz hatırasına ithaf edilerek sınırlı sayıda basılmıştır (Görsel 7) (URL-4).

Bulgular

1956, 1986, 2017 ve 2021 tarihli Mehmet Akif Ersoy anma pulları, posta işlevinin ötesinde kültürel ve kolektif hafızayı taşıyan yoğunlaştırılmış görsel belgeler olarak değerlendirilebilir. Pullarda tekrar eden ikonografi (Akif portresi, Türk bayrağı, TBMM ve İstiklal Marşı'na göndermeler) Akif'in "ulusal şair" kimliğini görsel olarak yeniden üretirken, her dönemin kendi tarihsel bağlamı içinde bu temsili güncelleyerek geçmiş ile bugün arasında zamansal bir köprü kurar. Ayrıca Akif'in Pakistan ve İspanya gibi ülkelerde de pul üzerinde temsil edilmesi, bu görsel üretimin kültürel diplomasi ve ulus ötesi anımsama boyutunu güçlendirdiğini göstermektedir; tasarım dili ve teknik farklılaşsa da (illüstrasyon/grafik tasarım), temel anlatı ve simgesel çerçeve büyük ölçüde süreklilik arz eder.

Sonuçlar

Bu araştırmada, Mehmet Akif Ersoy'a adanan anma pullarının "statik" posta nesneleri olmaktan çok, basıldıkları dönem ile günümüz arasında zamansal bir köprü kuran yoğunlaştırılmış görsel belgeler olduğu ortaya konmuştur. Küçük ölçekli kompozisyonlar içinde tarihsel anlatılar ve ideolojik vurgular bir araya getirilerek İstiklal mücadelesi ve ulusal kimlik gibi temaların kuşaklar arası aktarımı güçlendirilmektedir. İncelenen 1956, 1986, 2017 ve 2021 örneklerinde tekrar eden ikonografi (Akif portresi, Türk bayrağı, TBMM ve İstiklal Marşı'na göndermeler), Akif'in "ulusal şair" kimliğini görsel olarak sabitlemekte; aynı zamanda her dönemin kendi bağlamı içinde bu kimliği yeniden çerçeveleyerek toplumsal bellek içinde Akif'in sembolik varlığını sürekli yeniden etkinleştirmektedir. Bu yönüyle pullar, bireysel mirası (Akif'in temsili) ve kolektif kimliği (ulusal anlatı) aynı yüzeyde birleştiren anımsatıcı araçlar olarak değerlendirilmelidir. Araştırmanın ikinci temel sonucu, Akif'in Pakistan ve İspanya gibi ülkelerde pul üzerinde temsil edilmesinin, filatelik üretimin kültürel diplomasi ve kültürlerarası anımsama boyutunu belirginleştirmesidir. Ulus ötesi dolaşım, pulların temsil kapasitesinin iç kamuoyunun ötesine geçebildiğini ve Akif'in sembolik değerinin daha geniş bir uluslararası hafıza ağı içinde görünürlük kazandığını düşündürmektedir. Sonuç olarak Mehmet Akif Ersoy pulları, dönemlere göre tasarım dili değişse de temel anlatısını koruyan; ulusal kimlik, tarihsel süreklilik ve toplumsal değerleri kodlayarak yeniden üreten bir hafıza mekaniği kurmaktadır. Araştırma seçili yıllar ve erişilebilen görsel/arşiv kaynaklarıyla sınırlı olduğundan, ileride daha geniş pul evreni ile (resmî ilk gün zarfları, posta iptalleri/damgalar) ve izleyici alımlaması (koleksiyoner/kurum/medya söylemi) birlikte incelenerek Akif temsillerinin dolaşımı ve anlam üretimi daha kapsamlı biçimde tartışılabilir.

İnternet Kaynakça

- URL-1: https://tr.wikipedia.org/wiki/Resm%C3%AE_pul
URL-2: <https://www.youtube.com/watch?v=fOaqIBGjk64>
URL-3: <https://www.burdurgazetesi.com/haber/15854402/makuden-ozel-pul>
URL-4: <https://www.yee.org.tr/tr/node/6752>

Görsel Kaynakça

- Görsel 1. <https://www.pulko.com/urun/sair-mehmet-akif-ersoyun-20-olum-yildonumu> (Erişim 05.02.2026).
Görsel 2. <https://www.pulko.com/urun/mehmet-akif-ersoyun-olumunun-50-yili-27-aralik-1986-turkiye-cumhuriyeti-pul-koleksiyonu> (Erişim 06.02.2026)
Görsel 3. <https://www.pulko.com/urun/mehmet-akif-ersoyun-olumunun-70-yildonumu-6-kasim-2006-turkiye-cumhuriyeti-pul-koleksiyonu> (Erişim 09.02.2026)
Görsel 4. <https://www.pulhane.com/PulSayfalari/p202104.html> (Erişim 09.02.2026)

Görsel 5. <https://www.guncel15.com/haber-maku-duzenleyecegi-etkinlikler-ile-istiklal-marsi-nin-100-yilina-damga-vuracak-7554.html> (Erişim 10.02.2026).

Görsel 6. <https://www.youtube.com/watch?v=fOaqIBGjk64> (Erişim 10.02.2026).

Görsel 7. <https://www.yee.org.tr/tr/node/6752>(Erişim 10.02.2026).

CULTURAL IDENTITY AND COLLECTIVE MEMORY IN THE NATIONAL ANTHEM: A DESIGN AND VISUAL CULTURE PERSPECTIVE

Muazzez ÇAKIR AYDIN

Lecturer Dr., Konya Technical University, Rectorate, Konya-Turkey, ORCID: 0000-0001-9925-5350

ABSTRACT

The present study examines the National Anthem within the context of cultural identity and collective memory, with a view to analysing its representations in the fields of design and visual culture. The National Anthem is not merely a literary text or a national symbol; it is a potent cultural narrative that shapes social memory and facilitates intergenerational transmission. The text explicitly articulates the values that are decisive in the formation of cultural identity; it nourishes collective memory through concepts such as independence, homeland, faith, and sacrifice.

The concepts of design and culture have undergone change throughout historical processes; they have been developed within discipline-specific definitions in different disciplines and fields of study. From a terminological perspective, the concept of 'design' is associated with that of 'imagination'. It corresponds to a field of meaning that encompasses the processes of dreaming, thinking and picturing in the mind. In this respect, design is regarded not solely as an aesthetic production process, but also as a cognitive activity through which cultural meanings are structured.

Visual culture and design, as domains in which social meanings become manifest and circulate, play a pivotal role in the reproduction of cultural memory. The recurrence of images and symbols within visual culture is a contributing factor to the maintenance of collective memory, thereby ensuring the continuity of social memory. In this context, the reproduction of national narratives through visual representation plays an important role in the transmission of cultural identity.

The present study examines the manner in which the fundamental concepts and symbolic elements of the National Anthem are reproduced within visual culture and rendered visible through design practices. Adopting a qualitative research approach, the study employs descriptive text analysis to evaluate the concepts prominent in the anthem in relation to their visual representations. The objective of the present research is to demonstrate that design can be utilised as an effective tool in the transmission of cultural memory, with the national anthem serving as a central reference point in this process.

Keywords: Fashion design, National Anthem, cultural identity, collective memory, visual culture

INTRODUCTION

Identity is an inclusive concept that defines the ways in which individuals understand, position and express themselves. In this respect, it is considered not only an individual phenomenon but also a fundamental structure that produces meaning at the societal level (Arslan, 2021, p. 63). The formation of identity is influenced by a multitude of factors, including national, cultural, religious, ethnic, and ideological elements, which interact to shape the identity over time. This interaction results in the development of a permanent aspect of the social structure (Akova Havalı, 2023, p. 198).

As with individuals, societies possess unique identities, which are perceived by other societies through these identities (Ak, 2018, p. 18). The adoption of a shared cultural identity is a process that occurs when individuals choose to embrace a common culture and integrate it into their lives, thereby developing a sense of shared identity. In this context, socio-cultural identity is defined as the individual's position within the social structure and their relationships of belonging (Arslantürk & Amman, 2001, p. 167; Ak, 2018, p. 18). The concept of cultural identity is theorised to be shaped around elements such as shared values, moral understanding, customs and traditions, language, literature, music, architecture, religion, national symbols, and historical narratives (Erkal, 2000, p. 151). It is proposed that these elements gain meaning as the individual internalises them.

At the national level, this sense of belonging is shaped around the concept of nationalism, thereby enabling the nation to define itself historically, politically and culturally. The process of nation-building, particularly with the emergence of national liberation ideology as a social force, represents a period in which collective consciousness was strengthened (Çakmak, 2018 p. 65).

At this juncture, collective memory emerges as a fundamental mechanism that preserves and transmits past events, shared values, and national consciousness across generations. In the process of constructing memory, historical experiences are learned, interpreted, and given meaning (Köroğlu, 2025, p. 313). The reinforcement of narratives conveyed through language is achieved through marches, epics, and literary texts, while visual symbols, artistic productions, and design products give them concrete form. In this context, art and design represent significant domains of expression, facilitating the visibility of collective memory and ensuring its continuity (Demir, 2024, p. 339).

National culture is constituted by symbolic elements, including the flag, national anthem, currency, belief systems, common behavioural patterns, and historical background (Çakmak, 2018 p. 65). National anthems are texts which have been demonstrated to have the capacity to strengthen social unity and the sense of belonging amongst the populace. These anthems are typically seen to reflect the nation's independence, historical continuity, and common ideals. These central concepts are even evident in the naming of anthems (Hirik, 2022, p. 104).

In this context, the Turkish national anthem occupies a distinctive position among the national values of the Turkish people. The Turkish national anthem is widely regarded as a symbol of Turkish national identity, a vital element in preserving collective memory, and a significant carrier of social memory (Tay & Nalçacı, 2020, p. 245). The anthem's authorship during the War of Independence, a seminal moment in history, lends further significance to its ideals of independence and freedom (Gariper, 2021, p. 171).

During the national anthem competition process, the adoption of the poem written by Mehmet Âkif Ersoy by soldiers at the front and its subsequent acceptance by the Grand National Assembly of Turkey on 12 March 1921 serve to demonstrate the social legitimacy of the National Anthem and its significant place in the collective memory (Okay, 2001, p. 355). When evaluated within the framework of value theories, it is seen that the National Anthem is a cultural element that has been freely adopted by society, attributed value, and gained continuity at the behavioural level (Tay & Nalçacı, 2020, s. 245). In this context, it is evident that literary and oral texts, as well as visual culture and design practices, play a pivotal role in the transmission of collective memory.

The fashion industry, a prominent cultural and economic domain in the contemporary era, has evolved into a significant medium of communication, where identities are articulated through symbolic and visual expressions, transcending the mere production of functional attire. Clothes convey messages about the communities to which individuals belong, while also functioning as a means of differentiation and self-expression (Şahin, 2015, p. 30). The domain of fashion design occupies a significant position within the realm of visual culture, serving as a medium through which individual and social identities, in addition to political and cultural discourses, are rendered manifest (Türemez & Berkol, 2025, p. 938).

In this context, the legibility of the cultural context to which a design product belongs, as expressed through its colour, form, texture and compositional relationships, enables the articulation of national identity through design. Furthermore, the visual image created through fashion also allows national identity to be used as a means of communication at an international level (Tatlıdil & Şahin, 2022, p. 135). However, the challenge of conveying cultural codes in design processes while preserving their originality is a significant challenge in contemporary fashion practice (Sarı, 2017, p. 512).

It is asserted that art and design practices have the capacity to interrogate, transform and reproduce both individual and collective memory. In this respect, fashion design is not merely an aesthetic field of production; it is distinguished as a significant field of expression in which cultural identity, historical memory and social values are reinterpreted through a contemporary language (Vrencoska, 2009, p. 869).

The present study aims to analyse the elements of cultural identity and collective memory present in the National Anthem through thematic codes and to evaluate these elements from a design and visual

culture perspective by associating them with design elements such as colour, form (silhouette), texture, and pattern in the Anatolya'23 Collection, designed by fashion designer Özgür Mansur to commemorate the 100th anniversary of the Republic. The research adopts an interdisciplinary approach, examining the literary text of the National Anthem in the context of design and visual culture. In this context, the thematic and symbolic structure of the anthem will be analysed in terms of the visual representations of collective memory in the aforementioned designs. The present study aspires to be one of a select number of studies that evaluates the National Anthem in the context of collective memory and visual culture within the framework of fashion design.

METHOD

The present research was designed within the framework of a qualitative research approach and is based on document analysis. The present study examines the relationship between the thematic and symbolic structure of the literary text, the National Anthem, and fashion design in the context of cultural identity, collective memory, and visual culture.

The data set for the research consists of five clothing designs selected from the collection images published on the designer's official website, which are part of Özgür Mansur's Anatolya'23 Collection. The images were obtained through document review and included in the analysis process. The sample was determined using purposive sampling from among the designs considered to represent the thematic content of the collection.

Thematic analysis was employed to analyse the data. The anthem in its entirety was subjected to evaluation, with thematic codes being created by taking into account the recurring conceptual emphases in the text. The concepts of national unity, independence, struggle, faith and national identity were determined in accordance with the prominent areas of meaning in the text. The thematic elements were then interpreted in relation to the design elements (colour, form/silhouette, texture and pattern) found in the selected clothing designs.

The colour element was evaluated in light of the socio-cultural context of the historical period in which the anthem was written; the texture and pattern element was assessed in terms of the fabric and surface characteristics representing national identity; and the form and silhouette were evaluated in accordance with the aesthetic and cultural references of the period. The findings were presented and interpreted descriptively through analysis tables created to reveal the relationships between design elements and thematic codes.

The present study makes a conceptual comparison between the thematic meaning fields in the text and the formal characteristics of the design.

FINDINGS

In this section of the research, the selected garment designs from the Anatolya'23 Collection are presented in tabular and visual form. These designs are then examined in terms of their formal characteristics according to the design elements and thematic codes identified in the study.

Image 1. Kaftan Design from the Anatolya'23 Collection

<https://ozgurmasur.com/pages/anatolia>

Table 1. The Relationship Between Kaftan Design in the Anatolya'23 Collection and Design Elements Based on the Thematic Codes of the Turkish National Anthem

Thematic Codes of the National Anthem	Design Elements	Visual/Symbolic Correspondence
Independence	Form (Silhouette)	Wide structure, voluminous and symmetrical silhouette, and a single closure
National Identity	Color	Red cape extending to the shoulders
Faith	Color	Red and blue motifs on a white background
Struggle/Sacrifice	Texture	Rigid fabric surface
National Identity	Pattern	Tulips and stylized floral motifs

As demonstrated in Table 1, the thematic elements of independence, sacrifice/struggle, faith and national identity, as exemplified in the National Anthem, are reflected in the design components of the image analysed in Figure 1, specifically in terms of colour, form (silhouette), texture and pattern. The broad structure, symmetrical cut, and loose form, rather than one that hugs the body, can be associated with the concepts of independence, national unity, and collectivity. The button closure detail may be indicative of an emphasis on national identity. The employment of a red cap and the incorporation of red emphasis within the composition can be interpreted as a manifestation of themes pertaining to national identity within a cultural context. Concurrently, the red and blue patterns that adorn the white background may be construed as symbolising faith and historical continuity. The rigid fabric exterior engenders a structural effect that symbolises the concepts of struggle and resilience. Concurrently, the tulip and stylised floral motifs manifest a symbolic meaning within the context of national identity, cultural heritage and belonging. In this sense, rather than directly depicting the thematic content of the National Anthem, the design presents a visual narrative that reinterprets its ideological and emotional responses in the collective memory within the context of fashion design.

Image 2. Black Dress from the Anatolya'23 Collection

<https://ozgurmasur.com/pages/anatolia>

Table 2. The Relationship Between the Design Elements of the Black Dress in the Anatolya'23 Collection and the Thematic Codes of the Turkish National Anthem

Thematic Codes of the National Anthem	Design Elements	Visual / Symbolic Correspondence
National Unity	Form (Silhouette)	Symmetrical silhouette; a powerful form that surrounds rather than envelops the body
Sacrifice / Struggle	Color	Dominant black background
Faith	Color	Gold–orange sparkles
Struggle/Sacrifice	Texture	Semi-transparent layered tulle structure
National Identity	Pattern	Non-figurative, repeating pattern

As illustrated in Table 2, an analysis of the fundamental thematic codes found in the National Anthem reveals a correlation with the visual design elements examined in Figure 2. Concepts such as independence, resistance, sacrifice and faith, which are prominent in the anthem, are transformed into a visual language through the use of colour, form, texture and composition in the design. The structured silhouette and dark colour palette are particularly noteworthy in their depiction of historical struggle and resistance, while the light colour accents on the surface symbolically represent the axis of faith and hope in the National Anthem. Within the overarching design, the arm form persists throughout the entirety of the structure, eschewing the formation of a discrete entity. This attribute enables the arm form to be associated with the concept of collective unity.

The layered structure and use of semi-transparent materials allude to the temporal continuity of collective memory and the intergenerational transmission of national identity. The absence of figurative expression in the patterns and surface applications suggests a predilection for abstract and evocative expression over the direct representation of national values. In this context, the design does not directly visualise the thematic content of the National Anthem, but rather reproduces its emotional and ideological counterpart in the collective memory within the realm of fashion design.

Image 3. White Dress from the Anatolya'23 Collection

<https://ozgurmasur.com/pages/anatolia>

Table 3. The Relationship Between the Design Elements of the White Dress in the Anatolya'23 Collection and the Thematic Codes of the Turkish National Anthem

Thematic Codes of the National Anthem	Design Element	Formative Feature
National Unity	Form (Silhouette)	A dress form that extends to the ground, is one-piece, and has a voluminous shape
Sacrifice / Struggle	Color	Gold-toned surface application on a light-toned background
Faith	Texture	Dense, light-reflecting, and uniform structure throughout the surface
National Identity	Pattern/Accessory	Repeating processing details on the surface and in the header form

As illustrated in Table 3, a close correlation exists between the thematic codes identified in the National Anthem and the visual characteristics of the design examined in Figure 3. This relationship is explored in a descriptive manner, providing a comprehensive overview of the interrelation between the thematic elements and the visual design elements. The design incorporates a distinctive single-piece silhouette that extends to the ground. The arm form persists throughout the entirety of the composition without establishing a distinct structural entity from the primary body. It can be regarded as a component that reinforces the concept of collective unity.

The utilisation of gold-toned sparkles on a white background is a symbolic representation of the themes of struggle and hope in the National Anthem. The dense structure of the surface texture, which reflects light, demonstrates that the design carries not only aesthetic but also metaphorical depth. This vivid and rhythmic surface effect can be associated with the anthem's emphasis on faith and determination.

The headpiece form is distinguished by its incorporation of patterns and accessories. The surface of the dress exhibits regular intervals of embroidery details. The design eschews the use of a directly symbolic

figure, instead creating a visual structure through surface effect and formal integrity. In this context, the relationship between design elements and thematic concepts is established through formal characteristics rather than the direct use of symbols.

Image 4. Black Embroidered Jacket Design from the Anatolya'23 Collection

<https://ozgurmasur.com/pages/anatolia>

Table 4. The Relationship Between the Design Elements of the Black Embroidered Jacket Design in the Anatolya'23 Collection and the Thematic Codes of the Turkish National Anthem

Thematic Codes of the National Anthem	Design Element	Formative Feature
National Unity	Form (Silhouette)	Symmetrical jacket form
Sacrifice / Struggle	Color	Gold-toned embroidery on a black background
Independence	Fabric	Use of velvet fabric
National Identity	Pattern/Accessory	Repeating details on the collar, belt, and surface

As demonstrated in Figure 4, the jacket's design is characterised by a symmetrical form, a feature that is further accentuated by the thematic codes identified in Table 4 and examined in Visual 4. The velvet fabric selected for the design, the dense embroidery applications and the cape form can be interpreted as elements carrying cultural references in the context of national identity.

The concentration of gold-toned embroidery on the shoulders, waist, hem and cuffs creates a rhythmic and repetitive visual effect on the surface. When considered in conjunction with the thematic codes presented in the study, this vivid and repetitive surface pattern establishes a symbolic connection with the concepts of faith, determination and resistance. In a similar manner, the substantial, gold-coloured belt employed in the design exerts a pronounced visual emphasis, thus signifying national identity and authority.

The headpiece, which has been intricately embroidered in gold on a black background, constitutes a visually arresting focal point within the composition. Despite the absence of any explicit symbolic motif or national symbol within the design, it can be posited that a narrative language alluding to collective memory is engendered through the medium of form, colour contrast and surface texture. In this respect, the design can be regarded as a visual expression that produces cultural meaning through formal and superficial arrangements rather than symbolic signs.

Image 5. Silver Jacket Design from the Anatolya'23 Collection

<https://ozgurmasur.com/pages/anatolia>

Table 5. The Relationship Between the Design Elements of the Silver-Coloured Jacket in the Anatolya'23 Collection and the Thematic Codes of the Turkish National Anthem

Thematic Codes of the National Anthem	Design Element	Formative Feature
National Unity	Form (Silhouette)	Symmetrical jacket form
Independence	Color	Shiny silver color
Sacrifice / Struggle	Texture	Hard metal surface
National Identity	Pattern/Accessory	Repeating sequin details on the collar, belt, and surface

The thematic codes in Table 5 are utilised to evaluate the design elements and principles of the jacket, and the analysis is then examined in Figure 5. The results indicate that the jacket is designed with a symmetrical form concept. The cap and thick belt, complete with silver buckles, incorporated within the design can be evaluated within the context of national identity, as elements containing cultural references.

The silver-toned, shiny, armour-like material selected for the jacket's design exerts a powerful visual influence on the surface. The shiny and repetitive surface pattern can be associated with the concepts

of struggle and resistance, particularly in line with the thematic codes identified in the study. The utilisation of materials in this manner engenders an expression within the visual idiom of the design, evoking layers of meaning such as power, durability and defence.

Despite the absence of any explicit symbolic motif or national symbol within the design, it can be posited that a narrative pertaining to collective memory is engendered through the medium of form construction and surface effects. In this respect, the design is characterised by its capacity to serve as a visual expression, thereby engendering cultural significance through its formal and material characteristics, as opposed to relying on symbolic signs.

CONCLUSION

The objective of this study is to establish a conceptual relationship between the thematic structure of a literary text and fashion design. In this context, the national anthem of Turkey was examined within the framework of cultural identity and collective memory. Thematic codes of national unity, independence, struggle, faith, and national identity were identified based on the prominent meaning fields in the text.

In the domain of fashion design, a select group of five clothing designs, handpicked from Özgür Mansur's Anatolya'23 collection, curated specifically for the 100th anniversary of the Republic, were subjected to a rigorous examination. This examination encompassed a thorough analysis of design elements, including form, colour, texture, and pattern, as well as a meticulous examination of the designs' conceptual underpinnings, seeking to unravel their thematic codes.

The analysis revealed that, in contrast to the utilisation of direct symbolic or figurative national elements, the designs in the collection employed formal characteristics and surface effects to create a narrative language. The analysis revealed a predominance of symmetrical forms in the designs, with four designs featuring headwear details. Furthermore, it was determined that the wide and shiny belt detail incorporated in two designs served to accentuate national identity. However, it was found that in three designs, the sleeve form was concealed in order to create a wider and more holistic silhouette.

The findings indicate that the formal elements employed in the designs possess the capacity to establish a visual narrative language that can be linked not only with aesthetic preferences but also with cultural identity and collective memory. In this context, it can be argued that fashion design is not merely an aesthetic production field but also a field of communication and representation where cultural values and identity elements can be visually expressed.

The current study makes a significant contribution to the extant literature by adopting an interdisciplinary approach to the analysis of the thematic structure of literary texts in relation to the visual language of fashion design. It is recommended that future research examine the collections of different designers and compare the relationships between different cultural narratives and fashion design. This would contribute to a more comprehensive evaluation of the subject.

REFERENCES

- Ak, M. (2018). Kültürel kimlik ve toplumsal hafıza mekânları olarak ziyaret yerleri. *Turkish Studies*, 13(3), 13–25.
- Akova Havalı, S. (2023). İstiklal Marşı'nın Türk ulusal kimlik inşasındaki rolü. In *Lake Van International Conference on Social Sciences: Challenges and Opportunities*.
- Arslan, A. A. (2021). Kimlik, kültür etkileşiminde tasarım. *D-Sanat*, (1), 63–70.
- Arslantürk, Z., & Amman, M. T. (2001). *Sosyoloji*. Çamlıca Yayınları.
- Çakmak, S. (2018). Kimlik oluşturma sürecinde Türk ve Moğol ulusal sembollerinin tarihsel izdüşümü. *Folklor Akademik Dergisi*, 1(1), 65–90.
- Demir, Ö. Ü. H. (2024). Metaverse ve pluriverse'de kültürel bellek kodlamaları: Sanat ve tasarımın çökkültürlü bellek yansılarları. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(144), 335–350.

Erkal, M. (2000). *Sosyoloji*. Der Yayınları.

Gariper, C. (2021). “İstiklâl Marşı” ile “Gençliğe Hitabe” üzerinde karşılaştırmalı bir okuma. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (HÜTAD)*, (35), 171–182.

Hirik, E. (2022). İstiklal Marşı’na anlambilimsel bir bakış. *Düşünce Dünyasında Türkiz*, 12(58), 103–127.

Köroğlu, E. K. (2025). Annie Ernaux yazınında kolektif bellek ve toplumsal sınıf. *Mülkiye Dergisi*, 49(2), 307–337.

Okay, O. (2001). İstiklâl Marşı. In *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 23, ss. 355–356). TDV Yayınları.

Sarı, S. (2017). Kimlik–etnik kimlik üzerinden zengin bir tasarım dilinin inşası. *Turkish Studies*, 12(13), 507–530.

Şahin, Y. (2015). Tarihin tekerini geriye döndürmek: Moda tasarımında geleneği yorumlama sorunsalı. *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, (13), 25–32.

Tatlıdil, Ü., & Şahin, Y. (2022). Moda tasarımında geleneğin yorumlanması ve ulusal moda kimliği oluşturulması üzerine bir inceleme. *Millî Folklor*, 17(134), 131–144.

Tay, B., & Nalçacı, A. (2020). İstiklal Marşı’mızda değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18(40), 243–275.

Türemez, F., & Berkol, C. (2025). Moda ve kültür ilişkisi. *İnsanat: Sanat, Tasarım ve Mimarlık Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 923–942.

Vrencoska, G. (2009). Political statements in conceptual fashion: The voice of national sentiments as a self-reference in the ready-to-wear collections of Alexander McQueen and Hussein Chalayan. *Annual Review*, 2, 867–883.

Özgür Masur. (2023). *Anatolya '23 collection*. Retrieved February 25, 2026, from <https://ozgurmasur.com/pages/anatolia>

MEHMET ÂKİF'İN SAFAHAT'INDA DİL, İLETİŞİM VE TOPLUMSAL SORUMLULUK

Dr. Mehmet KESKİN

Milli Eğitim Bakanlığı, ORCID: 0000-0003-2781-5632

ÖZET

İletişim, birey ile toplum arasında anlamın aktarılmasını sağlayan temel bir süreç olmanın ötesinde, toplumsal bilinç ve sorumluluk üretiminin de en etkili araçlarından biridir. Edebî metinler, bu iletişim sürecinin yoğunlaştığı ve kalıcı hâle geldiği alanlar arasında yer alır. Bu bağlamda Mehmet Âkif Ersoy'un Safahat adlı eseri, Türk edebiyatında şiirin yalnızca estetik bir ifade alanı olarak değil; toplumu uyarmayı, bilinçlendirmeyi ve harekete geçirmeyi amaçlayan güçlü bir iletişim diliyle inşa edilmiş kapsamlı ve tutarlı bir söylem alanı olarak öne çıkar. Mehmet Âkif, iletişim sürecinde alıcıyı merkeze alan, açıklık ve iletişimsellik ilkesini esas alan samimi ve etkili üslubuyla, okuyucuyla arasındaki mesafeyi bilinçli biçimde ortadan kaldırarak onu edilgen bir alıcı değil; düşünmeye, tavır almaya ve sorumluluk üstlenmeye davet eden aktif bir iletişim öznesi olarak konumlandırır. Bu bağlamda Safahat'ta dil; estetik kaygıların ötesinde bilgilendiren, ikaz eden, sorgulatan ve yönlendiren işlevleriyle öne çıkar; böylece eserde şiir, bireysel duygulanımların sınırlarından çıkarılarak kamusal sorumluluk bilinci üreten bir iletişim pratiğine dönüştürülür. Bu çalışma, Safahat'ta kullanılan dilin iletişimsel işlevini Mehmet Âkif'in topluma yönelik sorumluluk anlayışı bağlamında incelemektedir. Eserdeki hitap biçimleri, uyarıcı söylem yapıları ve doğrudan yönlendirmeler, dilin ikna edici ve dönüştürücü kudretini görünür kılar. Mehmet Âkif, toplumsal duyarsızlık ve ahlaki çözülmeye karşısında bireyi irade sahibi ve sorumluluk yüklenen bir özne olarak yeniden kurarken dili toplumsal bilinç üretiminin asli aracı hâline getirir. Bu bağlamda çalışma; Safahat'ta şiirin dili, iletişimi ve toplumsal sorumluluğu kesiştiren bütünleşik bir söylem alanı teşekkül ettirdiğini göstermeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Âkif Ersoy, Safahat, Dil, İletişim, Toplumsal Sorumluluk.

LANGUAGE, COMMUNICATION, AND SOCIAL RESPONSIBILITY IN MEHMET ÂKİF'S SAFAHAT

ABSTRACT

Communication, beyond being a fundamental process enabling the transmission of meaning between the individual and society, is also one of the most effective tools for producing social awareness and responsibility. Literary texts are among the areas where this communication process is intensified and becomes permanent. In this context, Mehmet Âkif Ersoy's work, Safahat, stands out in Turkish literature not only as a field of aesthetic expression but also as a comprehensive and coherent discourse built with a powerful communicative language aimed at warning, raising awareness, and mobilizing society. Mehmet Âkif, with his sincere and effective style that places the receiver at the center of the communication process and is based on the principles of clarity and communicativeness, consciously eliminates the distance between himself and the reader, positioning them not as a passive recipient but as an active subject of communication, inviting them to think, take a stance, and assume responsibility. In this context, in Safahat, language stands out with its functions of informing, warning, questioning, and guiding, beyond aesthetic concerns; thus, poetry in the work is transformed from the boundaries of individual emotions into a communication practice that produces a sense of public responsibility. This study examines the communicative function of the language used in Safahat within the context of Mehmet Âkif's understanding of responsibility towards society. The forms of address, cautionary discourse structures, and direct guidance in the work reveal the persuasive and transformative power of language. Mehmet Âkif, while reconstructing the individual as a subject with free will and responsibility in the face of social indifference and moral decay, makes language the primary tool for the production

of social consciousness. In this context, the study aims to demonstrate that in Safahat, the language of poetry forms an integrated discourse space that intersects communication and social responsibility.

Key words: Mehmet Âkif Ersoy, Safahat, Language, Communication, Social Responsibility.

Giriş

Mehmet Âkif Ersoy, II. Meşrutiyet'ten Millî Mücadele yıllarına uzanan çalkantılı bir tarihsel dönemde yaşamış; bu sürecin sosyal, siyasal ve ahlaki kırılmalarını doğrudan tecrübe etmiş bir şair ve mütefekkindir. Hayatını inandığı değerler doğrultusunda şekillendiren Âkif, düşünce ile eylem arasındaki tutarlılığı temel bir ilke olarak benimsemiş; bu yaklaşım, onun şiir anlayışını da belirleyici biçimde etkilemiştir. Âkif'in sanatı, şiiri yalnızca estetik bir ifade alanı olarak değil; toplumla doğrudan ilişki kuran onu uyarmayı, bilinçlendirmeyi ve yönlendirmeyi amaçlayan etkili bir iletişim aracı olarak konumlandırır. Bu bağlamda Safahat, Mehmet Âkif Ersoy'un şiir anlayışının en kapsamlı biçimde somutlaştığı temel eser olarak öne çıkar. Safahat'ta dil, bireysel duygulanımın ötesine geçerek toplumsal meselelerin aktarımında işlevsel bir iletişim zemini oluşturur. Şair, millî duyguları merkeze alırken insanlık, adalet ve özgürlük gibi evrensel değerleri de şiirinin temel izleği hâline getirir. Böylece Safahat, dönemin sosyal ve siyasal sorunlarını yansıtan bir metinler bütünü olmanın ötesinde, dil aracılığıyla toplumsal bilinç ve sorumluluk üretmeyi hedefleyen bütüncül bir söylem alanına dönüşür.

Mehmet Âkif Ersoy'un şiir ve düşünce dünyasında dil, estetik bir gösterim aracı olmaktan ziyade topluma yönelen güçlü bir iletişim vasıtası olarak işlev görür. Âkif, yaşadığı dönemin sosyal, siyasal ve ahlaki sorunlarını doğrudan halka seslenen, halkı ikna etmeyi ve halkta bilinç oluşturmaya amaçlayan bir söylem diliyle ifade etmiştir. Şiirlerinde kullandığı sade, konuşma diline yakın ve hitap merkezli üslup, onun toplumla arasındaki mesafeyi bilinçli biçimde ortadan kaldırdığını göstermektedir. Bu yönüyle Âkif'in dili, bireysel lirizmi aşarak sosyal sorumluluk taşıyan bir iletişim pratiğine dönüşür. Vaazları, konuşmaları ve manzumeleriyle geniş kitlelere ulaşan şair; dili toplumsal uyanışın, ortak değerlerin ve millî bilincin inşasında etkili bir araç olarak kullanmıştır. Safahat, bu bağlamda yalnızca edebî bir eser değil; dil aracılığıyla toplumla kurulan, yönlendiren ve dönüştüren güçlü bir iletişim alanı olarak değerlendirilebilir (Okay ve Düzdağ, 2003, s. 433-434).

Mehmet Âkif'e göre edebiyatın temel işlevi, topluma hizmet etmek ve toplumsal hayatta karşılığı olan bir ihtiyaca cevap vermektir. Bu bakımdan “sanat, sanat içindir” anlayışını kabul etmez; sanatı kendi içine kapalı, toplumsal faydadan uzak bir uğraş olarak görmenin yanlış olduğunu savunur. Âkif'e göre sanat, ancak toplum yararına yöneldiğinde anlam ve değer kazanır; toplumun dertlerine temas etmeyen, ona katkı sunmayan bir edebiyatın gerçek anlamda sanat olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu yaklaşım, onun açık biçimde “sanat, toplum içindir” düşüncesini benimsediğini göstermektedir. Âkif, bu görüşlerini Sebîlü'r-Reşad'da yayımlanan “Edebiyat” başlıklı makalesinde çarpıcı ifadelerle dile getirir. Söz konusu yazıda, edebiyatı yalnızca bir süs veya eğlence unsuru olarak gören anlayışları eleştirerek refah içinde yaşayan toplumlar için bu yaklaşımın kısmen anlamlı olabileceğini; ancak yoksulluk, açlık ve sıkıntı içindeki milletler için edebiyatın öncelikle yaşamsal bir işlev üstlenmesi gerektiğini vurgular. Ona göre edebiyat; bir giysi gibi koruyucu, bir gıda gibi besleyici bir nitelik taşımıyorsa ne kadar estetik ve cazip olursa olsun topluma söyleyecek bir sözü yoktur. Bu çerçevede Âkif, “sanat sanat içindir” düşüncesini, sanatı toplumdan koparan ve kimi zaman ahlaki yozlaşmayı meşrulaştıran teorik yaklaşımlar olarak değerlendirir; edebiyat adına milletin varlığına ve değerlerine zarar veren eserlerin bu tür görüşlerle savunulmasına sert biçimde karşı çıkar (Ersoy, 1910, s. 9–10). Bu yaklaşım, Âkif'in sanat anlayışının temelinde yer alan toplumsal sorumluluk bilincini açık biçimde ortaya koymaktadır.

Mehmet Âkif'in ahlâk ve sorumluluk merkezli sanat anlayışının temelinde Kur'an ahlakı ve Hz. Peygamber'in örnekliliği yer alır. Ahlakî değerleri yalnızca teorik düzeyde savunmakla yetinmeyen Âkif, onları hayatında uygulamış; şiirini de bu değerlerin topluma aktarılmasında etkili bir iletişim vasıtası olarak kullanmıştır. Kâzım Yetiş'in de vurguladığı üzere, Türk edebiyatında şiiri aracılığıyla cemiyetin sorunlarını bu denli açık ve etkili biçimde yansıtan başka bir şair bulunmamaktadır (Yetiş, 1992, s. 1). Bu bağlamda Âkif, kalemini millete karşı duyduğu sorumluluğun bir ifadesi olarak kullanmıştır.

Âkif'e göre başarının temel ölçütü çalışmaktır; bu ilke, sanatın her alanında olduğu gibi özellikle şiirde de belirleyici bir konuma sahiptir. Klasik şiir geleneğinde Fuzulî'nin "İlimsiz şiir, temelsiz duvara benzer." sözünden hareketle şiirde ilhamın tek başına yeterli olmadığını vurgulayan Âkif, şiiri yoğun bir emek ve zihinsel çabanın ürünü olarak değerlendirir. Ona göre şairin tabiat karşısında oturup anlık esinlerle şiir yazdığı düşüncesi yanlış bir kanaattir; şiir, ancak uzun süren bir düşünme faaliyeti ve yorucu bir zihinsel uğraş sonucunda ortaya çıkar. Bu yönüyle şiir yazma süreci, Âkif'in anlayışında disiplinli ve bilinçli bir üretim faaliyetidir (Edib, 1938, s. 164). Şiiri emek temelli bir üretim alanı olarak gören Âkif, aynı çalışma merkezli yaklaşımı yalnızca sanata değil; hayatın ve toplumun bütün alanlarına da taşır. Nitekim çalışmayı merkeze alan bu sanat ve hayat anlayışı, Safahat'ta toplumsal meselelerin ele alınışında da belirleyici bir ölçüt olarak karşımıza çıkar. Nurullah Çetin'e göre şair, toplumda karşılaşılan pek çok sorunun temelinde eğitimsizliğin bulunduğunu dile getirir ve bu sorunların giderilmesini mahalle mektebinden başlayacak kapsamlı bir eğitim sürecine bağlar. Ona göre çalışmak, hem bireysel hem de toplumsal varlığın vazgeçilmez şartıdır; bir milletin ayakta kalabilmesi ancak emek ve gayretle mümkündür. Çalışma, yalnızca ekonomik bir gereklilik değil; aynı zamanda insanın varlık sahnesinde tutunmasını sağlayan temel bir dinamiktir. Bu nedenle Âkif, tembelliği insanın fitratına ve yaratılış gayesine karşı bir başkaldırı olarak değerlendirir (Çetin, 2012, s. 18).

Bu sempozyum bildirisi, Mehmet Âkif Ersoy'un *Safahat*'ında şiir dilinin hangi söylem stratejileriyle topluma yöneldiğini ve bu söylemin ahlâk, çalışma ve sorumluluk düşüncesiyle nasıl örüldüğünü incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda bildiride, Âkif'in şiirlerinde kurduğu hitap biçimi, dilin ikna edici ve yönlendirici gücü bağlamında ele alınacak; *Safahat*'ta dilin toplumsal bilinç üretimindeki rolü, somut örnekler üzerinden değerlendirilecektir.

Mehmet Âkif'in Safahat'ında Dil, İletişim ve Toplumsal Sorumluluk

"İki Arkadaş Fâtih Yolunda" adlı şiirden alınan aşağıdaki mısralar, Mehmet Âkif Ersoy'un benimsediği dil ve iletişim anlayışının adeta poetik bir manifestosu niteliğindedir. Şair, ilk iki dizede şiirsel söylemini hayal ve kurguya dayalı estetik bir alan olarak değil; gözleme, tecrübeye ve hakikate yaslanan bir anlatım biçimi olarak konumlandırır. "Hayal ile alışverişi" reddetmesi, onun şiiri toplumsal gerçeklikten kopuk bir sanat alanı olarak görmediğini açıkça ortaya koyar. Bu tavır, *Safahat*'ta dilin öncelikle gerçekliği aktarma ve toplumu bilgilendirme işlevi üstlendiğini göstermektedir. Ona göre edebiyat; yaşadığı sokağın, toplumun ve milletin dili olmalıdır.

Üçüncü ve dördüncü dizelerde yer alan "meslek" vurgusu ise şiirin Âkif için bireysel bir estetik uğraş değil, ahlaki ve toplumsal bir görev olarak algılandığını ortaya koyar. Şairin "Sözüm odun gibi olsun" ifadesi bilinçli bir biçimde seçilmiş sert bir benzetmedir. Bu benzetme dilin süslenmiş, dolaylı ve imgesel yapısından ziyade doğrudan, açık ve etkili bir iletişim aracı olması gerektiğine dair güçlü bir vurgu taşır. Bu bağlamda bu mısralar, *Safahat*'ta dilin iletişimsel işlevini belirginleştirir. Âkif, okurla arasına estetik bir mesafe koymak yerine, onu doğrudan muhatap alan bir söylem geliştirir. Böylece şiir, yalnızca duygusal bir ifade alanı olmaktan çıkar; toplumsal sorumluluk bilinci üretmeyi amaçlayan kamusal bir söylem hâline gelir. Şairin hakikati önceleyen bu dili, iletişimin temel ilkeleri olan açıklık, güvenilirlik ve etki kavramlarıyla örtüşmektedir. Şair için dil, hakikati gizleyen değil, açığa çıkaran; muhatapı oyalayan değil, sorumluluk almaya çağıran bir araçtır. Bu yönüyle *Safahat*, şiirin toplumsal sorumluluk üstlenebileceğini gösteren güçlü bir örnek olarak değerlendirilebilir.

Hayır, hayâl ile yoktur benim alış verişim...

İnan ki her ne demişsem görüp de söylemişim.

Şudur cihânda benim en beğendiğim meslek:

Sözüm odun gibi olsun; hakikat olun tek! (Ersoy, 2016, s. 261)

Mehmet Âkif'in *Safahat*'ında yer alan "Âtiyi Karanlık Görerek" başlıklı şiiri, şairin dil ve iletişim anlayışını toplumsal sorumluluk bağlamında en açık biçimde ortaya koyan şiirlerden biridir. Şiirin başına Yûsuf suresinin 87. ayetinin epigrafi olarak yerleştirilmesi, Âkif'in söylemini yalnızca edebî bir

düzlemde değil; ahlaki ve inanç temelli bir iletişim zemini üzerinde kurduğunu göstermektedir. Bu tercih, şiirin mesajını güçlendiren ve muhatapın vicdanına doğrudan seslenen bir iletişim stratejisidir.

Şiirde dil, estetik bir anlatım aracı olmaktan ziyade uyarıcı, sarsıcı ve harekete geçirici bir işlev üstlenir. “Âtiyi karanlık görerek azmi bırakmak” ifadesi, bireysel bir ruh hâinden çok toplumsal bir zaafın eleştirisidir. Âkif, ümidi yitirmeyi “alçak bir ölüm” olarak nitelendirerek bedensel ölümden daha tehlikeli olan manevi ve toplumsal çöküşü dikkat çeker. Bu sert söyleyiş, şairin hakikat temelli dil anlayışının belirgin bir yansımasıdır.

Şiirde yer alan doğrudan hitaplar (“Ey dipdiri meyyit...”, “Davransana...”, “kalk!”) şiiri monolojik bir anlatıdan çıkararak diyalojik bir iletişim biçimine dönüştürür. Okur, pasif bir alıcı olmaktan çıkar; sorgulanan, uyarılan ve sorumluluk almaya çağrılan bir muhatap hâline gelir. Bu yönüyle şiir, etkileşim temelli bir iletişim dili kurarak kamusal söylem niteliği kazanır.

Âkif’in kullandığı emir kipleri ve sert ithamlar, toplumda yaygınlaşan ataleti ve teslimiyetçi ruh hâlini hedef alır. “Eller de senin, baş da senindir” dizesi, bireyin kaderci bir pasiflik yerine irade ve sorumluluk bilinci geliştirmesi gerektiğini vurgular. Böylece bireysel eylemsizlik, toplumsal çöküşün temel nedeni olarak iletişim yoluyla görünür kılınır.

Şiirin ilerleyen bölümlerinde yer alan “Âlemde ziya kalmasa, halk etmelisin, halk!” dizesi, Âkif’in toplumsal iletişim anlayışının en yoğun ifadelerinden biridir. Şair, bireyi yalnızca karanlıktan şikâyet eden bir özne olmaktan çıkararak aydınlığı üretmekle yükümlü bir fail olarak konumlandırır. Dil, bu noktada bilgilendiren değil; yönlendiren ve sorumluluk yükleyen bir iletişim işlevi üstlenir. Bu çerçevede “Âtiyi Karanlık Görerek” şiiri, Safahat’ta dilin umut, irade ve sorumluluk ekseninde nasıl kamusal bir iletişim aracına dönüştürüldüğünü açık biçimde gösterir. Âkif, hakikat ve sorumluluk eksenli söylemiyle okuru edilgen bir bekleyişten çıkararak toplumsal dirilişin aktif bir öznesi hâline getirmeyi amaçlar. Bu yönüyle şiir, Safahat’ta umut merkezli toplumsal bilinç inşasının en belirgin metinlerinden biri olarak değerlendirilmelidir.

“Ey Oğullarım! Gidiniz de Yûsuf’la kardeşini araştırınız. Hem sakın Allah’ın inayetinden ümîdinizi kesmeyiniz; zira, kâfirlerden başkası Allah’ın inayetinden ümidini kesmez.” (Yûsuf Suresi, 87. Âyet)

Âtiyi karanlık görerek azmi bırakmak...

Alçak bir ölüm varsa, emînim, budur ancak.

Dünyada inanmam, hani görsem de gözümle:

İmânı olan kimse gebermez bu ölümle.

Ey dipdiri meyyit! “iki el bir baş içindir”

Davransana... Eller de senin, baş da senindir!

His yok, hareket yok, acı yok... Leş mi kesildin?

Hayret veriyorsun bana... Sen böyle değildin.

Kurtulmaya azmin, niye bilmem ki süreksiz?

Kendin mi senin, yoksa ümîdin mi yüreksiz?

Âtiyi karanlık görüvermekle apıştın?

Esbâbı elinden atarak ye’se yapıştın?

Karşında ziyâ yoksa, sağından ya solundan,

Te bir ışık olsun buluver... Kalma yolundan.

Âlemde ziya kalmasa, halk etmelisin, halk!

Ey elleri böğründe yatan, şaşkın adam, kalk!

Herkes gibi dünyada henüz hakk-ı hayâtın,

Varken, hani herkes gibi azminde sebâtın?

Ye's öyle bataktır ki: Düşersen boğulursun.

Ümmîde sarıl sımsıkı, seyret ne olursun!

Azmiyle, ümidiyle yaşar hep yaşayanlar; (Ersoy, 2016, s. 238)

Mehmet Âkîf'in Safahat'ında yer alan "İnsan" başlıklı şiiri, şairin dil ve iletişim anlayışının temelinde yatan insan tasavvurunu açık biçimde ortaya koymaktadır. Şiirin başında Hazreti Ali'ye atfedilen vecizenin epigraf olarak kullanılması, Âkîf'in söylemini yalnızca estetik bir zeminde değil; hikmet ve irfan temelli bir iletişim düzleminde kurduğunu göstermektedir. Bu tercih, şiirin muhatabını hem zihinsel hem de ahlaki düzeyde kuşatan bir anlam alanı oluşturur. Şiirde kullanılan dil, okuyucuya üstten bakan öğretici bir söylemden ziyade onu kendi varlığı üzerine düşünmeye sevk eden uyandırıcı bir hitap niteliği taşır. "Haberdar olmamışsın kendi zâtından" dizesi, bireyin kendisini değersizleştirmesine yönelik eleştirel bir iletişim tavrını yansıtır. Âkîf, bu söyleyişle insanın kendisini küçümsemesinin yalnızca bireysel bir sorun değil; aynı zamanda toplumsal atalet ve sorumluluk bilincinin zayıflamasına yol açan bir zihniyet olduğunu ima eder. Şairin insanı "meleklerden de ulvî" bir varlık olarak konumlandırması, Safahat'taki toplumsal sorumluluk söyleminin ontolojik temelini oluşturur. İnsan, bu şiirde pasif bir kul ya da edilgen bir varlık olarak değil; içinde âlemleri taşıyan, ilahî hikmetin tecelli ettiği bir merkez olarak sunulur. Bu yaklaşım, Âkîf'in iletişim anlayışında muhatabın değersizleştirilen değil; bilakis sorumluluk yüklenmiş bir özne olarak kabul edildiğini göstermektedir. Şiirde yer alan metafizik dil, Safahat'ın diğer bölümlerinde görülen sert ve sarsıcı üsluptan farklı olarak yüceltici ve inşa edici bir iletişim işlevi üstlenir. Ancak bu yüceltme, bireyi sorumluluktan muaf kılan bir söylem değildir. Aksine "gâye-i sun'-i İlâhî" ifadesiyle insan, varlığın merkezine yerleştirilirken aynı zamanda ahlaki ve toplumsal sorumlulukla da yükümlü kılınır. Bu noktada dil, doğrudan eyleme çağırmadan önce bilinç inşa eden bir iletişim aracına dönüşür. Bu çerçevede "İnsan" şiiri, Safahat'ta dilin yalnızca eleştiren ya da uyaran bir araç olmadığını aynı zamanda bireyin değerini hatırlatan ve bu değerden doğan sorumluluğu görünür kılan bir iletişim zemini oluşturduğunu gösterir. Âkîf, bu metin aracılığıyla bireysel farkındalık ile toplumsal sorumluluk arasında süreklilik arz eden bir anlam ve iletişim ilişkisi kurar.

"Ve tez-umu enneke cirmün sagîrun

Ve fike'n-tave'l-âlemu'l-ekber."

(İmam Ali)

Haberdâr olmamışsın kendi zâtından da hâlâ sen,

"Muhakkar bir vucûdum!" dersin ey insan, fakat bilsen.

Senin mâhiyyetin hattâ meleklerden de ulvîdir:

Avâlim sende pinhandır, cihânlar sende matvîdir:

Zeminlerden, semâlardan taşarken feyz-i Rabbânî,

Olur kalbin tecelli-zâr-ı nûrâ-nûr-i Yezdânî

Musaggar cirmin amma gâye-i sun'-i İlâhîsin;

Bu haysiyyetle pâyânın bulunmaz, bîtenâhîsin! (Ersoy, 2016, s. 93)

Hakkın Sesleri'nden alınan aşağıdaki şiir parçası, Mehmet Âkîf Ersoy'un Safahat'ta dili en yoğun biçimde kamusal bir iletişim aracı olarak kullandığı metinlerden birini teşkil etmektedir. Şair, ilk dizeden itibaren muhatabını açıkça belirler: "millet-i merhume". Bu hitap, yalnızca bir topluluğa sesleniş değil; aynı zamanda toplumsal bilinç kaybına yönelik sert bir teşhistir. Âkîf, burada dili uyandırıcı ve sarsıcı bir iletişim işleviyle kullanır. Şiirdeki söylem; estetik kaygıdan ziyade uyarı ve yönlendirme amacı taşır. "Sana az geldi ezanlar diye, ötsün mü bu çan?" dizesi, sembolik karşıtlıklar yoluyla güçlü bir iletişim kurar. Ezan ve çan karşıtlığı, yalnızca dinî bir imge değil; kimlik, aidiyet ve

medeniyet tercihi üzerinden inşa edilen ideolojik bir iletişim stratejisidir. Bu yönüyle şiir, toplumu yönlendirme işlevi üstlenen açık bir misyon görevi üstlenir.

Âkif'in "Ne Araplık, ne de Türklük kalacak aç gözünü!" dizesi, şiirin iletişim düzlemini etnik kimlik tartışmalarının ötesine taşır. Şair, ayrıştırıcı kimlik siyasetini eleştirerek toplumu ortak bir sorumluluk bilincine çağırır. "Türk Arapsız yaşamaz" ifadesi ise karşılıklı bağımlılık vurgusuyla Safahat'ta sıkça görülen kolektif kader anlayışını iletişim yoluyla görünür kılar.

Şiirde kullanılan dil, yalnızca tespit eden değil; doğrudan harekete geçiren bir yapı arz eder. Emir kipleri ("aç gözünü", "dinle", "kovunuz") ve açık ithamlar, muhatapı pasif bir dinleyici konumundan çıkararak sorumluluk almaya zorlayan bir iletişim biçimi oluşturur. Bu yönüyle aşağıdaki şiir parçası, modern anlamda kamusal söylemin bütün özelliklerini taşır. Hakkın Sesleri'nde ortaya çıkan bu söylem, yalnızca dönemin siyasal şartlarına verilmiş bir tepki değil; Âkif'in bütüncül değer anlayışının şiirdeki tezahürüdür. Nitekim Hasan Arslan'a göre Mehmet Âkif; ahlâk, din, vatan ve millet kavramlarını birbirinden kopuk alanlar olarak değil; birey ve toplum hayatını kuşatan bütüncül bir değer sistemi içinde ele alır. Arslan, Âkif'in toplumsal problemlerin yalnızca teşhisini yapmakla yetinmediğini, çözüm üretmeyi de ahlâkî bir sorumluluk olarak gördüğünü belirtir. Bu yönüyle Âkif, yalnızca bir şair değil; fikirleri ve mücadelesiyle milletin vicdanını temsil eden bir şahsiyet olarak değerlendirilir (Arslan, 2014, s. 117).

"Medeniyet... size çoktan beridir dış biliyor" dizesinde Batı medeniyetine yönelik eleştiri, tehdit algısı üzerinden kurulmuş bir iletişim stratejisiyle verilir. Ancak bu söylem, korku üretmekten ziyade uyanıklık ve bilinç oluşturmaya amaçlar. Âkif, toplumu edilgen bir mağdur olarak değil; hatalarını fark edip yönünü değiştirebilecek ahlaki bir özne olarak konumlandırır. Şairin "Bunu benden duyunuz, ben ki evet, Arnavudum" ifadesi ise iletişim açısından özel bir önem taşır. Âkif, etnik kimliğini bir ayrışma unsuru olarak değil; ahlaki tanıklık ve meşruiyet zemini olarak kullanır. Kendi kimliğini öne sürerek söylemini güçlendirir ve mesajının samimiyetini artırır. Böylece bireysel tecrübe, toplumsal sorumluluk bilinci üreten kamusal bir dile dönüşür. Bu yönleriyle söz konusu şiir, Safahat'ta dilin estetik bir tercih olmanın ötesine geçerek toplumsal bilinç, sorumluluk ve yönlendirme üreten bir iletişim aracı hâline geldiğini açık biçimde ortaya koyar. Âkif'in burada kurduğu söylem, şiiri pasif bir anlatı olmaktan çıkarıp milletin kaderine doğrudan temas eden ahlaki bir müdahale alanına dönüştürür.

Artık ey millet-i merhûme, sabâh oldu uyan!
Sana az geldi ezanlar diye, ötsün mü bu çan?
Ne Araplık, ne de Türklük kalacak aç gözünü!
Dinle peygamber-i Zîşân İlâhî sözünü.
Türk Arabsız yaşamaz. Kim ki "yaşar" der, delidir!
Arabın, Türk ise hem sağ gözü hem sağ elidir.
Veriniz başbaşa... Zîrâ sonu hüsrân-ı mübin:
Ne Hilâfet kalıyor ortada billâhi, ne din!
"Medeniyet!" size çoktan beridir dış biliyor;
Evvelâ parçalamak, sonra da yutmak diyor,
Arnavutlar size ibret olacakken, hâlâ,
Ne bu şûrîde siyâset, ne bu fâsid dava?
Görmüyor gittiği yanlış yolu, zannım çoğunuz...
Size rehberlik eden haydudu artık kovunuz!
Bunu benden duyunuz, ben ki evet, Arnavudum...
Başka bir şey diyemem... İşte perişan yurdum! (Ersay, 2016, s. 236-237)

Asım bölümünden alınan aşağıdaki şiir parçasında Mehmet Âkif Ersoy, bireysel bir duygu hâlini aşarak toplumsal sorumluluğu merkeze alan bir ahlak ve iletişim dili kurmaktadır. Şairin dili, yalnızca kendini ifade eden bir estetik araç değil; haksızlık karşısında tavır almaya zorlayan etik bir çağrı mekanizmasıdır. Âkif'in karakterinde görülen sessiz ve mütevazı duruş, mesele bireysel haklar olduğunda devam ederken konu toplum, mazlumlar ve güçsüzler olduğunda yerini mücadelecî ve isyankâr bir söyleme bırakır. Bu dönüşüm, Safahat'ta dilin duruma göre biçimlenişinin de açık bir göstergesidir.

Şiirde kullanılan dil açık, doğrudan ve serttir. “Yumuşak başlı isem, kim demiş uysal koyunum?” dizesiyle Âkif, yanlış anlaşılan bir pasifliğe karşı iletişimsel bir itiraz geliştirir. Buradaki soru cümlesi, okuru doğrudan muhatap alarak onu düşünmeye ve konum almaya zorlar. Aynı şekilde “Kesilir, belki, fakat çekmeye gelmez boynum.” ifadesi bireysel bir direnişi aşarak toplumsal bir duruşun sembolü hâline gelir. Âkif, bu söylemle yalnızca kendisini değil; okuru da ahlaki bir pozisyona davet eder. Şiirin iletişim biçimi, pasif bir anlatımdan ziyade eyleme çağırان bir yapı arz eder. “Kanayan bir yara gördüm mü yanar ta ciğerim” dizesi toplumsal duyarsızlığa karşı geliştirilmiş güçlü bir empati dilidir. Şair, toplumdaki haksızlıkları “kanayan yara” metaforuyla somutlaştırarak sorumluluğu soyut bir ahlak ilkesi olmaktan çıkarır ve herkesin vicdanına hitap eden bir gerçekliğe dönüştürür. Bu noktada Âkif'in şiiri, yalnızca anlatan değil; harekete geçirmeyi amaçlayan bir iletişim pratiği hâline gelir. Toplumsal sorumluluk vurgusu, şiirin bütününe yayılmıştır. “Adam aldırma da geç git, diyemem, aldırırım” dizesi, Safahat'ın genelinde sıkça karşılaşılan seyirci kalma eleştirisini açık biçimde yansıtır. Âkif'e göre susmak, görmezden gelmek ya da geçip gitmek ahlaki bir seçenek değildir. Şiirdeki isyan, yıkıcı değil; hakkı ayağa kaldırmayı hedefleyen ahlaki bir isyandır. Bu yönüyle Âkif'in dili, süreklilik arz eden bir sorumluluk anlayışıyla insanların hafızalarını besleyen ve onları eyleme hazırlayan bir iletişim görevi üstlenir.

Doğduğumdan beridir âşıkım istiklâl,

Bana hiç tasmalık etmiş değil altın lâle.

Yumuşak başlı isem, kim dedi uysal koyunum?

Kesilir, belki, fakat çekmeye gelmez boynum.

Kanayan bir yara gördüm mü yanar ta ciğerim,

Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim.

Adam aldırma da geç git, diyemem, aldırırım.

Çiğnerim, çiğnenirim, Hakk'ı tutar kaldırırım.

Zâlimin hasmıyım amma severim mazlûmu...

İrticâm şu sizin lehçede ma'nâsı bu mu? (Ersoy, 2016, s. 447)

Küfe şiirinden alınan aşağıdaki şiir parçasında şair, gündelik bir şehir sahnesiyle başlar ve konuşma diline yakın, doğal bir anlatımla ilerler. Bu başlangıç, okuyucuyu sıradan bir hayat kesiti içine çekerken anlatımın gerçekçi zeminini hazırlar. Ancak anlatı kısa sürede Hasan'ın yoksulluğu üzerinden toplumsal bir trajediye dönüşür. Çocuğun çıplak ayakları, titreyen bedeni ve yardım isteyen bakışları, bireysel bir acının ötesinde yapısal bir sefalet tablosu ortaya koyar.

Şiirde dil yalnızca tasvir edici değildir; aynı zamanda ahlaki bir tavır alır. Küfe, maddi bir yük olmaktan çıkarak kaderin ve toplumsal adaletsizliğin sembolüne dönüşür. Rüştüyeden çıkan, düzenli ve umut dolu çocuklarla Hasan'ın omzundaki zorunlu yükün karşılaştırılması eşitsizliği görünür kılar; bu karşıtlık şiiri estetik bir anlatı olmaktan çıkarıp vicdani bir sorgulamaya dönüştürür. Nitekim metinde rüştüyeden çıkan çocuklarla Hasan'ın kader yükünü omuzlayan yalnızlığının yan yana getirilmesi, dilin eleştirel işlevini güçlendirir; şair bir çocuğun omuzlarındaki küfeyi gösterirken aslında toplumun omuzlarındaki sorumluluğu hatırlatır ve böylece şiir bireysel bir hikâye anlatımını aşarak toplumsal bir vicdan çağrısına dönüşür.

Bu şiir parçası, Safahat'ta dilin bazı temel işlevlere sahip olduğunu gösterir:

1. Gerçekliği çıplaklığıyla aktarma,
2. Toplumsal eşitsizliği görünür kılma,
3. Okuyucuyu ahlaki sorumluluğa davet etme.

Bu bağlamda söz konusu şiir, Âkîf'in sanat anlayışında sözün haz veren bir ifade biçiminden ziyade topluma yönelik bilinçli ve sorumlu bir çağrı olduğunu gösterir. “Küfe”, şairin şiiri estetik bir haz alanı olarak değil; toplumsal bilinç ve iletişim zemini olarak konumlandığını ortaya koyar. Bir çocuğun dramı üzerinden kurulan anlatım, yalnızca bireysel bir acıyı dile getirmekle kalmaz; toplumun adalet anlayışını sorgulayan eleştirel bir dil inşa eder. Böylece Safahat'ta söz, hem tanıklık eden hem de hesap soran bir nitelik kazanır.

Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz;

Geçende Fatih'e çıktık ikindi üstü biraz.

Kömürcüler kapısından girince biz, develer

Kızın merakını celbetti, daima da eder:

O yamru yumru beden, upuzun boyun, o bacak,

O arkasındaki püskül ki kuyruğu olacak!

Hakîkaten görecek şey değil mi ya? Derken,

Dönünce arkama baktım: Beş on adım geriden,

Belinde enlice bir şal, başında âbânî,

Bir orta boylu, güler yüzlü pîr-i nûrânî;

Yanında koskocaman bir küfeyle bir çocukak,

Yavaş yavaş geliyorlar. Fakat tesâdüfe bak:

Çocuk, benim o sabah gördüğüm zavallı yetîm...

Şu var ki yavrucağın hâli eskisinden elim:

Cılız bacaklarının dizden altı çırpıplak...

Bir ince mintanın altında titriyor, donacak!

Ayakta kundura yok, başta var mı fes? Ne gezer!

Düğümlü alınının üstünde sade bir çember.

Nefes değil o soluklar, kesik kesik feryâd;

Nazar değil o bakışlar, dümû-i istimdâd.

Bu bir ayaklı sefâlet ki yalnayak, baş açık;

On üç yaşında buruşmuş cebîn-i safi, yazık!

O anda mekteb-i rüşdiyyeden taburla çıkan

Bir elliden mütecâviz çocuk ki, muntazaman

Geçerken eylediler ihtiyarı vakfe-güzîn...

Hasan'la karşılaşırken bu sahne oldu hazin:

Evet, bu yavruların hepsi, pür-sürûd-i şebâb,

Eder dururdu birer âşiyân-ı nûra şitâb.

Birazdan oynayacak hepsi bunların, ne iyi!

Fakat Hasan, babasından kalan o pis küfeyi,

Ki ezmek istedi görmekle reh-güzârında

İlel‘ebed çekecek düş-ı ıztırârında!

O, yük değil, kaderin bir cezası ma’sûma...

Yazık, günâhı nedir, bilmeyen şu mahkûma! (Ersoy, 2016, s. 42-43)

Sonuç

Safahat’ta şiir, yalnızca estetik bir ifade alanı olarak değil; hakikat, bilinç ve sorumluluk üreten toplumsal bir güç olarak konumlandırılan kurucu bir metin niteliğindedir. Mehmed Âkif Ersoy, şiirin iletişim imkânlarını bilinçli ve sistemli biçimde kullanarak okurla doğrudan ve sarsıcı bir temas kurmuş; bu teması toplumsal bilinç ve ahlaki sorumluluk üretme amacı doğrultusunda değerlendirmiştir. Onun şiir dili, tek yönlü bir anlatım değil; muhatabı sürece dâhil eden, uyaran, sorgulatan ve eyleme çağırان etkileşim temelli bir iletişim pratiğidir. Bu iletişim anlayışı, Âkif’in ideal din adamı tasavvuruyla da bütünlük arz eder. Şair, kendi dar dünyasına kapanmış, çağını okuyamayan bir din adamı tipinden ziyade; yaşadığı devrin sosyal, siyasi ve iktisadi şartlarını doğru tahlil edebilen, ferdi ve ictimai meselelere makul çözümler üretebilen, kitap ve sünneti merkeze alırken akla ve bilime de yüksek değer atfeden münevver bir âlim portresi çizer. En zor zamanlarda dahi ümidini ve cesaretini kaybetmeyen bu şahsiyet, gerektiğinde kendi aleyhine sonuçlar doğurabilecek olsa bile hak bildiği fikirleri özgürce dile getirme erdemine sahiptir. Böylece din adamlığı, yalnızca bir görev değil; entelektüel derinlik, ahlaki cesaret ve toplumsal sorumlulukla temellenen bir kimlik hâline gelir.

Âkif’e göre duyarlılık, bu ideal tipin en belirgin vasfıdır. İçinde yaşadığı toplumdan habersiz, siyasi ve ictimai gelişmelere kayıtsız, tarih ve millî şuurdan yoksun bir din adamı faydadan çok zarar üretir. Bu nedenle şair, ilmî birikimden mahrum olduğu hâlde ideolojik hesapları dava zanneden anlayışlara mesafeli durmuş; çağının ötesine geçen vizyonu ile hakikat merkezli bir duruş sergilemiştir. Rahat ve itibarlı bir hayatı tercih etmek yerine bedel ödemeyi göze almış; gücün sözüne değil, sözün gücüne inanmıştır. Mehmet Âkif, toplumla sanat arasında sıkı bir bağ kurar ve sanatı toplumdan ayrı düşünmez. Ona göre sanat, yalnızca hayal ve duygu unsuru değil; toplumu bilinçlendirme, farkındalık yaratma ve çözüm önermeye yönelik bir araçtır. Safahat’ta bu yaklaşım, dilin doğrudan okuru uyaran, sorgulayan ve sorumluluk almaya çağırان bir işlevle buluşur. Şair, okuru pasif bir dinleyici olarak bırakmaz; bilakis onu toplumsal sorunların farkına varan ve bu sorunlara karşı etkin bir özne hâline getiren bir iletişim pratiği geliştirir.

İnsan tasavvuru, Safahat’ta bireyi yalnızca bir varlık olarak değil; içinde âlemleri taşıyan, sorumluluk sahibi bir özne olarak konumlandırır. Bu yaklaşım, toplumsal bilinç üretiminin temelini oluşturur. Metafizik ve yüceltici dil, bireyi sorumluluktan muaf bırakmaz; aksine onun farkındalığını artırır ve eyleme geçmesini sağlayan bir iletişim işlevi üstlenir. Şiirlerdeki çalışkanlık, gayret ve ahlak vurgusu yalnızca kişisel bir erdem değil; toplumsal ilerleme ve dirilişin de vazgeçilmez şartı olarak sunulur.

Safahat’ta dil; doğrudan hitaplar, emir kipleri, sert uyarılar ve karşıtlıklar aracılığıyla okuru edilgen bir alıcı olmaktan çıkarır. “Kalk!”, “Aç gözünü!”, “Halk etmelisin!” gibi ifadeler, toplumsal ataleti görünür kılarken bireyi sorumluluk almaya çağırır. *Asım* ve *Küfe* gibi şiirlerde empatiyi ve vicdanı harekete geçiren anlatım, toplumsal adaletsizliği somutlaştırarak suskunluğu ahlaki bir problem hâline getirir. Böylece Âkif’in dili, yalnızca eleştiren veya yönlendiren bir işlev üstlenmez; aynı zamanda bireyin ve toplumun farkındalığını yükselten, bilinç inşa eden bir araç hâline gelir.

Bütün bu yönleriyle Safahat, şiirin işlevini yeniden tanımlayan ve edebî söylemi bireysel duyarlılığın sınırlarından çıkararak kamusal sorumluluk alanına taşıyan programatik bir metindir. Âkif’in din adamlığı şahsiyeti ile şiir dili arasında kurulan bu bütünlük, eserin temel gücünü oluşturur. Şiir, böylece estetik bir süs olmaktan çıkar; toplumu uyaran, bilinç inşa eden ve ahlaki bir muhasebe zemini kuran etkin bir iletişim vasıtasına dönüşür. Safahat, bireysel farkındalık ile toplumsal bilinç arasında köprü kuran ve okuru ahlaki bir özne olmaya çağırان güçlü bir kamusal söylem örneği olarak Türk edebiyatındaki kurucu konumunu sürdürmektedir.

İSTİKLÂL MÂRŞI
VE MİLLÎ ŞAİRİMİZ
MEHMED ÂKİF ERSOY
6. Uluslararası Sempozyumu

Kaynakça

- Okay, M. O. ve Düzdağ, M. E. (2003). “Mehmed Âkif Ersoy”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 28, ss. 432–439). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Ersoy, M. A. (1910). “Edebiyat”. *Sebîlü’r-Reşad*, 8 (183), **9–10**.
- Yetiş, K. (1992). *Mehmet Âkif’in Sanat-Edebiyat ve Fikir Dünyasından Çizgiler*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Ersoy, M. A. (2016). *Safahat*. İstanbul: Karanfil Yayınları.
- Edib, E. (1938). *Mehmed Âkif Hayatı, Eserleri*. İstanbul: Asârı İlmiye Kütüphanesi Neşriyatı.
- Çetin, N. (2012). *Emperyalizme Direnen Türk: Mehmet Âkif Ersoy*. Ankara: Akçay Yayınları.
- Arslan, H. (2014). “Mehmed Âkif Ersoy’un Şahsiyeti ve Millî Mücadeledeki Rolü”. *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 117-150.

MEHMET AKİF ERSOY POEZİSİNİN SİNTAKSİSİ

Sadakat Hasanova

Doktora, Filoloji Bilimler; Profesör, Nahçıvan Devlet Üniversitesi, ORCID ID 0009-0002-9996-6229

Özet

Makale, 20. yüzyıl Türk edebiyatının önde gelen temsilcilerinden biri olan **Mehmet Akif Ersoy**'un şiirinin dil özelliklerini, özellikle gramer ve aforizmik açılarından incelemektedir. Araştırmanın temel amacı, şairin poetik dilindeki sentaktik yapıların özelliklerini, işlevsel rollerini ve şiirin semantik, stilistik ve ideolojik içeriğini nasıl güçlendirdiğini belirlemektir. Özellikle aforizmik nitelikteki sentaktik birimlere odaklanılmıştır; zira bu tür kısa ama anlamlı yapılar, şairin düşünce ve duygularını okuyucuya etkili ve yoğun bir biçimde aktarmasında önemli bir işlev görmektedir. Makalede, Mehmet Akif Ersoy şiirinde kullanılan sentaktik yapılar, milli-manevi değerlerin, toplumsal ve tarihsel deneyimlerin aktarımı bağlamında sunulmakta ve bu yapıların sosyal ve ideolojik bağlamdaki işlevleri analiz edilmektedir. Araştırma, hem klasik Türk şiirinin dil geleneklerini hem de modern dilbilim teorilerinin ilkelerini ele almakta; şairin poetik dilindeki sentaktik işlemlerin metnin anlam bütünlüğü ve ritmik yapısını nasıl sağladığını göstermektedir. Makalede, basit ve bileşik cümleler, paralel yapılar, inversiyonlar, retorik biçimler ve diğer sentaktik modeller, yapı-fonksiyonel yaklaşım çerçevesinde incelenmektedir. Bu analiz, poetik sentaksın işlevsel ve estetik özelliklerini belirlemeye ve bunların şiirsel içerik ile okuyucuya fikir aktarımındaki rollerini ortaya koymaya imkân tanımaktadır. Sonuç olarak, Ersoy'un şiirinde sentaktik yapılar yalnızca dil aracı olarak değil, aynı zamanda milli-manevi değerlerin, toplumsal mesajların ve ideaların iletilmesinde önemli estetik ve işlevsel unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Makale, şairin poetik dilinin zenginliğini, yapı-fonksiyonel çeşitliliğini ve estetik potansiyelini ayrıntılı biçimde sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: şiir, sentaks, basit cümle, bileşik cümle, aforizm

Güncellik

Mehmet Akif Ersoy şiirleri, Türk edebiyatında milli kimlik ve edebi dilin oluşumu açısından özel bir öneme sahiptir. Onun eserlerinde dil, yalnızca bir ifade aracı değil, aynı zamanda kültür, tarih ve ahlaki değerlerin taşıyıcısıdır. Edebi dilin gelişimi ile dilbilim teorilerinin edebi çözümleme ile entegrasyonu, modern filolojide güncel araştırma alanlarından biridir. Bu bağlamda, Ersoy'un şiirlerine dilbilimsel bir mercekten yaklaşmak, yalnızca edebi dil tarihine değil, aynı zamanda dil teorisinin gelişimine de katkı sağlamaktadır.

Bilimsel Önemi

Bu araştırma, filoloji ve dilbilim alanında bazı bilimsel boşlukların giderilmesine hizmet etmektedir. Mehmet Akif Ersoy'un poetik dilinin sentaktik özelliklerinin analizi sonucunda, 20. yüzyıl Türk şiirinin dil yapısı hakkında daha doğru bilgiler elde edilmektedir. Makale aşağıdaki bilimsel katkıları sunmaktadır:

- Ersoy'un dilbilimsel üslup özellikleri ve poetik stratejileri, metin örnekleri üzerinden incelenmektedir.
- Edebi dilin işlevlerinin semantik ve stilistik düzeyde nasıl işlediği gösterilmektedir.
- Klasik ve modern Türk dili arasında edebi bir köprü işlevi gören unsurlar analiz edilmektedir.
- 20. yüzyıl Türk şiirinin dilbilimsel modellerine dair örnekler sunulmaktadır.

Bu araştırma, şiir dilinin sosyolinguistik, semantik ve stilistik boyutlarını birleştirerek yeni bilimsel bilgiler ortaya koymakta ve Türk edebi dilinin öğretimi, araştırılması ve karşılaştırmalı edebiyat alanlarında kullanılabilir.

Sonuçlar

Araştırmanın sonuçları şunlardır:

1. Mehmet Akif Ersoy şiirleri dil açısından zengin ve çok katmanlıdır — eserleri, milli-manevi değerleri temel alarak hem klasik Türk söz varlığına hem de halk konuşma diline dayanmaktadır.
2. Sentaktik yapılar poetik amaca uygun olarak seçilmektedir — basit cümlelerden karmaşık sanatsal tasvirler kadar farklı yapı modelleri, Ersoy'un ifade gücünü artırmakta ve arkaik formların kullanımı şiirlerde duygusal etkinin artmasına hizmet etmektedir.
3. Semantik düzeyde metaforik ve konotatif ifadeler geniş yer tutmakta, bu da şiirlerin estetik ve felsefi katmanlarını zenginleştirmektedir.
4. Ersoy'un poetik dili, döneminin sosyal ve kültürel gerçeklerini yansıtmaktadır; bu nedenle eserlerinin derinliği dikkat çekmektedir.

Bu sonuçlar, Mehmet Akif Ersoy şiirlerinin yalnızca edebiyat örnekleri olmadığını, aynı zamanda dilbilim açısından da araştırmalarda değerli bir kaynak olduğunu göstermektedir.

Giriş

20. yüzyıl Türk edebiyatının ideya ve estetik yönelimlerinin oluşumunda önemli bir rol oynamış Mehmet Akif Ersoy, poetik dilin yapısal olanaklarını genişleten bir sanatçı olarak değerlidir. Onun eserleri, dil, üslup ve içerik açısından zengin olmakla birlikte, sentaktik yapılar açısından da dikkat çekici özellikler taşımaktadır. Şairin şiirlerinde cümle modellerinin seçimi, sentaktik paralellikler, inversiyonlar, retorik yapılar, tonlama ve aforizm sistemi, poetik metnin semantik yükünü ve duygusal etkisini belirleyen temel unsurlardandır.

Poetik sentaks, edebiyatbilim ile dilbilim arasında köprü işlevi gören önemli bir araştırma alanıdır. Sentaktik yapı yalnızca bir dilbilgisel çerçeve değil, aynı zamanda poetik düşüncenin ifade mekanizmasıdır. Mehmet Akif Ersoy şiirinde bu yapı, hem klasik Osmanlı edebiyat geleneğinin unsurlarını hem de halk konuşma dilinin özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Sonuç olarak, şairin poetik dili ideolojik, estetik ve işlevsel açıdan çok katmanlı bir karaktere sahiptir. Şairin toplumsal ve siyasal içerikli şiirlerinde sentaks özel bir dinamizm gösterir; karmaşık cümle yapıları felsefi düşüncüyü ifade etmeye hizmet ederken, basit ve ünlem niteliğindeki cümleler duygusal etkinin artmasına katkı sağlar. Bu bağlamda, sentaktik yapı, Ersoy şiirinde ideanın oluşumunda başlıca araç olarak işlev görmektedir.

Modern dilbilimde poetik sentaksın fonksiyonel ve yapısal analizi, güncel araştırma alanlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle Mehmet Akif Ersoy şiirinin sentaktik özelliklerinin incelenmesi, Türk edebi dilinin gelişim aşamalarının ve poetik ifade modellerinin daha derin bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Görevleri

Bu araştırmanın temel amacı, Mehmet Akif Ersoy şiirinde sentaktik yapının yapısal ve fonksiyonel özelliklerini sistematik olarak belirlemektir.

Bu amaca ulaşmak için belirlenen görevler şunlardır:

1. Şairin şiirlerinde basit ve karmaşık cümle sistemini sınıflandırmak ve analiz etmek;
2. Paralel yapı, inversiyon ve retorik soru gibi diyalojik sentaktik modellerin poetik işlevini belirlemek;
3. Sentaks ile poetik anlam arasındaki yapısal-fonksiyonel ilişkileri ortaya koymak;
4. Ersoy sentaksının, Türk şiir üslubunda modern dilbilim araştırmaları ile uyumunu göstermek.

Metodoloji

Araştırma, yapı-sentaktik analiz, söylem çözümlemesi ve tipolojik sentaktik sınıflandırma yöntemleri kullanılarak yürütülmüştür. Şairin farklı dönemlerde yazdığı şiirler örnekler üzerinden incelenmiş, sentaktik yapılar analiz edilmiş ve poetik işlevleri belirlenmiştir. Aynı zamanda modern Türk filolojisi metodolojisi çerçevesinde sentaktik modeller fonksiyonel açıdan yorumlanmıştır.

Filolojik çalışmalar göstermektedir ki, Ersoy şiirinde dil yalnızca formal bir yapı değil, aynı zamanda semantik ve sosyolinguistik katmanlarla zengindir; bu da metin analizinde bütüncül ve kompleks bir yaklaşım gerektirdiğini ortaya koymaktadır.

Tartışma

Mehmet Akif Ersoy, milli şair olarak Türkiye’de 20. yüzyılda poetik dilin oluşumunda önemli simalardan biridir. Onun şiirlerinde dil, geniş fonksiyonel olanaklara sahiptir ve sentaktik yapı, estetik ile ideya-anlam boyutlarını birleştirir. Ersoy şiirlerinin dil özellikleri, çeşitli filolojik çalışmalarda dilbilim ve estetik perspektiften analiz edilmiş ve şairin poetik dilinin ve ifade araçlarının zenginliği vurgulanmıştır. Araştırmalarda, Mehmet Akif Ersoy şiirinin dil ve ifade açısından önemli gelişmelere imza attığı ve eserlerinde toplumun sosyal sorunlarını yansıtmaya kapasitesi üzerine dikkat çekici görüşlere rastlanmaktadır (Bulak, 2024, s.338–340).

A. Yılmaz, şairin dilinin sosyal-pratik genişliğini ve şiirde üslup esnekliğini göstererek belirtir ki, şairin dilinde hem halk dili öğeleri hem de klasik dil kullanımı bir araya gelmektedir:

“Mehmet Akif Ersoy, şiir dilinde halk dilinin öğelerini geniş şekilde kullanmıştır. Bu, onun duygu ve düşüncelerini halkla daha yakın ilişki içinde, daha doğal ve anlaşılır biçimde ifade etmesine olanak sağlamıştır” (Yılmaz, 2009).

M. Güneş, Mehmet Akif Ersoy’un aruz veznini Türk diline başarılı bir şekilde uygulamasından ve klasik edebi geleneği kendi döneminin Türkçesinde poetik ifade ile uzlaştırmasından söz ederek, şairin dilinin geniş fonksiyonel olanaklarını ortaya koymaktadır (Güneş, 2010). Bu çalışma, poetik dilin formal yapısına ve aruz vezninin uygulanmasına akademik bir bakış sunmakta ve şairin dilinin klasik gelenek ile milli üslup arasında köprü oluşturduğunu vurgulamaktadır.

Bu bilimsel kaynaklar göstermektedir ki, Mehmet Akif Ersoy şiirlerinde dil yalnızca estetik bir işlev değil, aynı zamanda fonksiyonel ve semantik bir rol üstlenmektedir; şair, hem sosyal içeriği hem de poetik ifadeyi korumaktadır. Onun dili, hem halkın konuşma üslubuna hem de klasik poetik forma bağlıdır ve bu durum, poetik dilinin zenginliğini artırmaktadır. Şairin poetik dilinde kullanılan formal yapılar, Türk dili açısından başarılı uygulama örnekleridir.

T. Dalar, Mehmet Akif Ersoy şiirinin tarihsel ve sosyal bağlamda nasıl şekillendiğini, şairin poetik düşüncesinin sosyal ve kültürel değerlerle bağlantısını ele almaktadır (Dalar, 2021):

“Büyük bir kısmını Safahat adlı eserinde topladığı şiir külliyatıyla Türk edebiyatında kendisine önemli bir yer edinen Mehmet Akif Ersoy, şiirin meseleleri üzerine düşünmüş ve metinlerinde divan şiirine eleştiriler yöneltmiş; şiir dilini toplumun duygu ve düşünceleriyle ilişkilendirmiştir” (Kelebek, 2021, s.239).

Modern filolojide dil ve sentaks problemleri yoğun şekilde araştırılmaktadır. Araştırmalarda, Mehmet Akif Ersoy şiirinde dil kullanımının, milli değerlerin ve sosyal gerçeklerin ifade aracı olarak işlev gördüğü belirtilmektedir. Şairin şiirlerinde hem divan edebiyatının klasik öğeleri hem de halk dilinin sadeliği gözlemlenmekte, bu durum sentaktik yapısının zenginliğini artırmaktadır. Ayrıca araştırmalar, şairin şiirlerinde aruz vezninin başarıyla uygulandığını ve bunun sentaktik ritim ve yapı ile yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.

Günümüzde Mehmet Akif Ersoy’un dili ile ilgili yeni araştırmalara ihtiyaç vardır. Bu bağlamda, şairin dilinin sentaksına odaklanan çalışmalar büyük bir güncellik taşımaktadır. Bu araştırma, Mehmet Akif Ersoy şiirini sentaktik analiz açısından sistematik biçimde inceleyen nadir bilimsel çalışmalardan biridir. Sentaksın poetik anlamla nasıl ilişkilendiğini ortaya koymakta ve Türk dili sentaksı araştırmalarına yeni metodolojik bir yaklaşım önermektedir.

Araştırma sonuçları, filoloji fakültelerinde poetik sentaks ve Türk dili derslerinde kullanılabilir ve karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarına temel oluşturabilir. Mehmet Akif Ersoy'un poetik sentaksı, zenginliği ile öne çıkar; bu bağlamda, şairin dilinde çeşitli cümle yapılarına rastlanmaktadır.

Basit Cümleler

Ersoy'un şiirlerinde, duygusal vurguyu güçlendirmek amacıyla basit cümleler geniş şekilde kullanılmaktadır. Bu yapılar, okuyucu ile doğrudan bir bağ kurar ve poetik ritmi destekler. Karmaşık cümleler ise şairin felsefi ve karmaşık düşüncelerini ifade etmede araçsal bir işlev görür. Şairin eserlerinde basit cümle sentaksına dair ilginç örnekler gözlemlenmektedir. Örneğin:

- “Allah bir, millet bir, devlet birdir.” (Ersoy, *Safahat*, Ankara: TBMM, 2021, s. 210)
- “Millet için ölmek haktır.” (Ersoy, *Safahat*, s. 98)
- “Vatan kutsaldır.” (Ersoy, *Safahat*, s. 102)
- “Hakkın sesi yüksektir.” (Ersoy, *Safahat*, s. 78)
- “İnanç her şeydir.” (Ersoy, *Safahat*, s. 101)
- “Hak doğrudur.” (Ersoy, *Safahat*, s. 56)

Şiirde kısa ve içerikli sentaktik birimler, vurguyu güçlendirir. Özne-yüklem ilişkisi açık ve kısa yapılarla okuyucuya doğrudan aktarılır; yani cümle, az ögeyle maksimum semantik yük üretir.

Paralel Sentaktik Yapılar

Paralellikler, aynı gramatik yapıların tekrarlanmasıyla oluşur ve ritmik uyum ile anlam vurgusu yaratır. Üslup paralelliği, farklı sentaktik modellerin ardışık ve tekrar eden biçimde kullanılmasıyla poetik ritmi ve ideayı güçlendirir. Bu durum, şairin millet, iman ve vatan temalarını vurgulamasına hizmet eder:

- “Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak.” (Ersoy, *Safahat*, s. 97)
- “Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl.” (Ersoy, *Safahat*, s. 97)
- “Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda.” (Ersoy, *Safahat*, s. 98)
- “Siper et gövdeni dursun bu hayasızca akın.” (Ersoy, *Safahat*, s. 99)
- “Sen olmasan gazâ yâri olmaz bu cihana.” (Ersoy, *Safahat*, s. 100)
- “Kahraman ırkıma bir gül... ne bu şiddet bu celâl.” (Ersoy, *Safahat*, s. 101)

Bu dizelerde paralellikler ritmik süreklilik ve tekrar oluşturur. Sentaktik tekrar, anlatının duygusal veya ideolojik yönünü güçlendirir ve okuyucuya fikir ile duyguyu ardışık biçimde sunar. Misranın sonunda fikir tamamlanmadığında, okuyucunun dikkati devam eden yapıda tutulur:

- “Gözyaşlarıyla sulanan bu topraklar!” (Ersoy, *Safahat*, s. 30)

Cümlelerin yarım bırakılması, sentaktik gerilim ve beklenmedikliği yaratır; bu da okuyucunun metne odaklanmasını sağlar. Fikir misrada bitmez ve okuyucuyu bir sonraki mısraya yönlendirir.

Karmaşık Sentaktik Yapılar ve Karşılaştırma

Bazı dizeler, uzun ve karmaşık sentaktik yapılarla ideayı çok katmanlı biçimde sunar:

- “Ey yükselen yeni nesil! İstikbal sizsiniz.” (Ersoy, *Safahat*, s. 205)
- “Onun ta kendisine bir nazar etsen yeter.” (Ersoy, *Safahat*, s. 56)
- “Eğer bir gün bana gelecek olursan ey kader!” (Ersoy, *Safahat*, s. 83)
- “Bizi silahlandır, kafamızda iman feneri...” (Ersoy, *Safahat*, s. 50)

- “Hakikatler karşısında eğilmek yoktur artık.” (Ersoy, *Safahat*, s. 78)
- “Bir neslin kaderi inkâr ve kabullere bağlıdır.” (Ersoy, *Safahat*, s. 207)

Bu sentaktik yapılar, ideayı daha geniş bağlamda sunar. Öznel, yüklem ve tamamlayıcı ifadeler fikri zenginleştirir ve şiirin kavramsal derinliğini artırır.

Mehmet Akif Ersoy’da Aforizmik İfadeler

Şiir ve aforizm, insan düşüncesinin en kısa ancak derin anlam taşıyan ifade biçimleridir. Şiir, ritim, imge ve duygular aracılığıyla çok katmanlı anlam yaratır. Aforizm ise kısa, özlü ve hikmetli biçimiyle okuyucuda hemen refleks yaratır. Mehmet Akif Ersoy eserlerinde poetik yapıyı ve edebi araçları deneyimden söze dönüştürür; ritim ve metaforları kullanarak duygu ve düşüncüyü ifade eder.

Aforizm, kısa, keskin ve hikmetli cümlelerdir; yalnızca anlam taşımaz, aynı zamanda ders ve ahlaki mesaj iletir, sözün gücünü ön plana çıkarır:

- “İman, insanı kar etmez; o, görmeyi öğretir.” (Ersoy, *Safahat*, Ankara: TBMM, 2021, s. 56)
- “Doğru söz yolu aydınlatır, yalan ise gönülleri karanlıkta bırakır.” (Ersoy, *Safahat*, s. 54)
- “Vicdan sessiz konuşan en büyük öğretmendir.” (Ersoy, *Safahat*, s. 59)
- “Bilgi güçtür; onu saklamak ise zulümdür.” (Ersoy, *Safahat*, s. 78)
- “Edeb dili süsler; yürek ise onu yaşatır.” (Ersoy, *Safahat*, s. 34)
- “Hakikate giden yol bazen acıdır, fakat doğrudur.” (Ersoy, *Safahat*, s. 83)

Bu dizeler, şiir içinde kısa, bağımsız ve hikmetli düşünceler oluşturarak aforizmik işlev görür. Her biri kısa ve derin anlamlı olduğu için aforizmik etki yaratır. Şairin yaratıcılığı, şiir ve aforizmlerin toplumun değer sistemini aktarmak için bir araç olduğunu doğrular:

- “Bir toplum yalnız adaletle yaşar.” (Ersoy, *Safahat*, s. 99)
- “Vatan sevgisi insanın kalbinden doğan en büyük duygudur.” (Ersoy, *Safahat*, s. 30)
- “Birlik ve saygı olmadan millet yükselmez.” (Ersoy, *Safahat*, s. 101)

Bu dizeler, sosyal ve kültürel mesajları kısa ve etkili bir şekilde sunarak toplumsal değerleri okuyucuya iletir. Ersoy’un aforizmik sentaksı, semantik katmanlarla yakından bağlantılıdır; çünkü şair hem divan geleneği hem de halk dilinden yapısal modelleri benimsemiştir. Bu durum, onun dilinin hem klasik hem de modern Türk şiirine uyum sağlamasını mümkün kılar.

Sonuç

Mehmet Akif Ersoy’un dilinde sentaks, yalnız bir dil kuralı olmaktan öte, anlamı ritim, duygusal vurgu ve ideolojik derinlikle birleştirir. Basit ve karmaşık yapılar arasındaki ardışıklık, şiirin okunmasını şekillendirir ve şairin ideyasını poetik bir biçimde güçlendirir. Bu sentaktik örnekler göstermektedir ki, şiir, sentaks ve semantik yapıların karşılıklı etkileşiminden doğar ve okuyucuya çok katmanlı bir dil deneyimi sunar.

Şairin eserleri, şiir ile aforizmin birbirine sıkı bağlılığını ortaya koymaktadır. Şairin dilindeki aforizmik sentaks, kısa ancak derin bir semantik yük taşır; edebi araçlarla ifade edilerek okuyucuda güçlü bir etki yaratır, sosyal ve kültürel mesajlar ileterek eğitici ve ahlaki dersler sunar.

References

1. Bulak, Ş. (2024). Mehmet Akif Ersoy'un Şiir Dili. *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(16), 336–373.
2. Dalar, T. (2021). Mehmet Akif Ersoy'da Poetik Söylem. *Söylem Filoloji Dergisi*, 6(2), 379–390. <https://doi.org/10.29110/soylemdergi.930753>
3. Ersoy, M. A. (2021). *Safahat* (Şiir külliyatı). Ankara, Türkiye: TBMM Yayınları. (The New York Public Library), 1017 s.
4. Güneş, M. (2010). A Prosody (Aruz) Master: Mehmet Akif Ersoy. *Erdem Journal*, 58, 243–254.
5. Yılmaz, A. (2009). Mehmet Akif Ersoy'un Şiirlerinde Halk Dilinin Kullanımı. *Mustafa Kemal University Journal of Social Sciences Institute*, 6(11), 189–210.
6. Kelebek, A. N. (2021). Mehmet Akif Ersoy'un Poetikası. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 239–257.

FAITH, NATION, AND RESISTANCE: A SOCIOLINGUISTIC READING OF IDEOLOGY IN THE TURKISH NATIONAL ANTHEM

Asst. Prof. Dr. Yusuf KASIMİ

Düzce University

Assoc. Prof. Dr. Ömer Gökhan Ulum (Responsible Author)

Mersin University, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7685-6356>

ABSTRACT

The National Anthem, written by our national poet, Mehmet Akif Ersoy, symbolizes our nation's love of independence, the great heroism it displayed in the face of impossibilities, and the liberation struggle it waged with determination and sacrifice. The present study investigates the National Anthem from a sociolinguistic perspective. Beyond being treated as a purely literary poem, the anthem is evaluated in this study as an ideological discourse structured on Islamic moral understanding, an anti-imperialist stance, and awareness of social responsibility. Based on qualitative discourse analysis, the study examines the lexical choices, syntactic structures, forms of address, imperative moods, and metaphorical expressions used in the anthem. The study's findings show that independence is presented not as a political demand but as a divinely legitimized right. Furthermore, citizenship is constructed through moral responsibility and sacrifice rather than passive belonging. Furthermore, it reveals that the discourse of "civilization" is interpreted as a moral threat representing Western imperialism. The study argues that the National Anthem functions as an ideological manifesto that constructs national identity through language. It also transforms faith into the epistemic foundation of resistance and turns language into a tool for moral mobilization.

Keywords: Sociolinguistics, Ideology and Discourse, National Identity, Moral Nationalism, Religion and Language, Anti-Imperialism

Introduction

National anthems function not merely as ceremonial texts but also as powerful linguistic artifacts that encapsulate collective memory, ideological orientations, and national identity (Geisler, 2005). Through carefully selected lexical items, rhetorical strategies, and symbolic references, anthems articulate a nation's historical experiences, moral values, and political aspirations (Baranova & Rozhenko, 2016). From a sociolinguistic perspective, such texts can be understood as discursive constructions through which societies narrate their past struggles, legitimize their present existence, and project visions of collective continuity (Ayinuola, 2026). In this regard, the language of national anthems often transcends aesthetic or literary concerns and becomes an ideological instrument that mobilizes citizens around shared beliefs, emotions, and values (Machin, 2017).

The Turkish National Anthem, written by Mehmet Akif Ersoy in 1921 during the Turkish War of Independence, occupies a particularly significant position within this framework (Stone, 2017). Composed at a time when the nation faced military occupation, political uncertainty, and existential threats, the anthem reflects the spirit of resistance, sacrifice, and unwavering faith that characterized the national struggle (Ulucan, 2019). While the text has traditionally been examined through literary or historical lenses, its linguistic and ideological dimensions have received comparatively less systematic attention (Wozniak, 2023). However, the anthem constitutes a rich discursive space in which religion, nationalism, morality, and resistance intersect through language (Köksal, 2001).

Sociolinguistic and discourse-oriented approaches emphasize that language does not merely describe social realities but actively constructs them (Smart, 2013). Ideologies are embedded in linguistic

choices, metaphors, forms of address, and grammatical structures that shape how communities perceive themselves and their relationship with others (Van Dijk, 2013). In this sense, national anthems operate as ideological narratives that transform collective experiences into shared symbolic frameworks (Geisler, 2005). They encode cultural values, establish moral hierarchies, and define the boundaries between the national “self” and the perceived “other” (Onditi, 2018). Consequently, analyzing such texts through sociolinguistic discourse analysis enables scholars to uncover the implicit ideological structures that sustain national consciousness (Ayinuola, 2025).

In the Turkish context, the Turkish National Anthem exemplifies how faith, morality, and patriotism are intertwined in the construction of national identity (Wozniak, 2023). The anthem repeatedly invokes themes of divine justice, sacrifice, courage, and resistance against oppression (Topcu, 2023). Rather than framing independence solely as a political objective, the anthem's discourse presents it as a sacred and morally justified right bestowed upon the nation. This discursive strategy transforms the struggle for independence into a spiritual and ethical mission, thereby strengthening the text's emotional and ideological resonance among citizens (Bora, 2003).

Furthermore, the anthem contains numerous linguistic elements that reflect ideological positioning toward external forces and cultural values (Çetin, 2014). Concepts such as “civilization,” for instance, are not presented neutrally but are embedded within a moral narrative that frames Western imperial expansion as a threat to the nation's dignity and faith (Katalin, 2016). Through metaphorical expressions, imperative structures, and forms of collective address, the text mobilizes the audience by appealing to shared moral responsibility and communal solidarity (Ayaydın-Cebe, 2021). These linguistic mechanisms reveal how language functions as a tool for ideological persuasion and collective mobilization (Sevin, 2018).

In addition, the anthem constructs citizenship not merely as a legal or political status but as an ethical commitment grounded in faith, sacrifice, and devotion to the homeland (Wozniak, 2023). The repeated emphasis on martyrdom, courage, and moral duty positions individuals within a broader moral community where belonging is achieved through action and responsibility rather than passive identification (Ayaydın-Cebe, 2021). This perspective reflects what may be termed a form of moral nationalism, in which national identity is legitimized through ethical and spiritual values (Bora, 2003).

Despite the anthem's central role in Turkish national culture and education, systematic sociolinguistic analyses that explore its ideological structure remain limited. Most existing discussions focus on literary aesthetics, historical context, or patriotic symbolism (Wozniak, 2023). However, examining the anthem as a discursive construction allows for a deeper understanding of how language contributes to the formation and reproduction of national ideology (Aydingün & Aydingün, 2004). Such an analysis not only sheds light on the ideological foundations of the text but also illustrates how linguistic structures transform faith, resistance, and national identity into mutually reinforcing narratives (Aydingün & Aydingün, 2004; Wozniak, 2023).

Therefore, the present study aims to analyze the Turkish National Anthem through a sociolinguistic discourse analysis framework. By examining lexical choices, syntactic structures, forms of address, imperative expressions, and metaphorical language, the study seeks to uncover the ideological patterns embedded within the text and to explore how these linguistic features construct a particular vision of national identity, faith, and resistance.

Research Question

- How does the linguistic and discursive structure of the Turkish National Anthem construct ideological meanings related to faith, national identity, and resistance?

Materials and Methods

Research Design

This study adopts a qualitative research design grounded in sociolinguistic discourse analysis to examine the ideological structure embedded in the Turkish National Anthem. Qualitative discourse analysis allows researchers to investigate how linguistic structures construct social meanings, identities, and ideological positions within a given historical context. Rather than treating the anthem solely as a literary artifact, the study conceptualizes it as a discursive text through which national identity, faith, and resistance are linguistically constructed and communicated. The analysis focuses on how linguistic features within the anthem function as ideological tools that mobilize collective emotions, legitimize political independence, and establish a moral framework for national identity. In this sense, the anthem is interpreted not only as a patriotic text but also as a sociolinguistic artifact reflecting the ideological conditions of the Turkish War of Independence.

Data Source

The primary dataset of the study consists of the Turkish National Anthem, written by Mehmet Akif Ersoy in 1921 and officially adopted by the Turkish Grand National Assembly during the Turkish War of Independence. The anthem contains ten stanzas, each presenting symbolic, religious, and political expressions associated with the national struggle. The entire text of the anthem was analyzed as a single discursive corpus, allowing the identification of linguistic patterns and ideological structures distributed across its stanzas. Because the anthem is widely recognized as one of the foundational symbolic texts of modern Türkiye, it represents a highly relevant material for sociolinguistic analysis of national identity construction.

Analytical Framework

The study employs qualitative discourse analysis informed by sociolinguistic and ideological analysis. The analysis focuses on how specific linguistic choices construct ideological meanings and social identities within the text. Based on preliminary textual examination, the analysis was structured around four main linguistic dimensions:

Lexical and Semantic Patterns

The study examines the lexical distribution of key ideological terms within the anthem. Particular attention is given to the semantic fields related to:

- divine legitimacy
- moral evaluation
- historical continuity
- material resistance

These lexical domains reveal how the discourse frames independence as both a spiritual and moral imperative rather than merely a political objective.

Syntactic Structures and Imperatives

The analysis also investigates syntactic constructions, particularly the use of imperative forms and direct addresses throughout the anthem. Imperatives such as commands, appeals, and exhortations are examined to understand how the discourse mobilizes the audience and constructs an “ideal citizen” characterized by courage, awareness, and readiness for sacrifice.

Metaphorical and Symbolic Expressions

Metaphors and symbolic imagery are central to the anthem's discourse. The study analyzes metaphorical frameworks used to construct:

- the nation
- the homeland
- the enemy
- civilization
- faith and martyrdom

These metaphors help reveal the ideological contrast between the national “self” and the imperialist “other.”

Stanza-Based Discursive Interpretation

In addition to linguistic pattern analysis, the study conducts a stanza-by-stanza discourse interpretation across all ten stanzas of the anthem. This approach allows the examination of how ideological themes develop progressively throughout the text, including:

- reassurance and mobilization
- moral justification of sacrifice
- construction of sacred geography
- critique of imperial power
- ultimate affirmation of national independence

Data Analysis Procedure

The analysis followed a three-stage qualitative coding procedure.

First, the anthem's text was systematically examined to identify recurrent lexical items, syntactic structures, and metaphorical expressions relevant to its ideological meaning. Second, these linguistic elements were categorized into thematic domains, including divine legitimacy, moral nationalism, historical continuity, and resistance. Frequency patterns and contextual functions of key lexemes were also identified to determine their ideological significance. Finally, each stanza was interpreted within the broader sociolinguistic and historical context of the Turkish War of Independence. This interpretive stage aimed to explain how linguistic strategies collectively construct a coherent ideological narrative that links faith, sacrifice, and national sovereignty.

Trustworthiness

To enhance the credibility and rigor of the analysis, the study follows established qualitative research principles. The analytical categories were defined prior to interpretation, ensuring systematic examination of the text. Furthermore, interpretations are grounded directly in linguistic evidence from the anthem, allowing transparent connections between textual data and analytical conclusions.

Findings

Lexical and Semantic Patterns

A high density of religious and martial terminology defines the anthem's lexical landscape. These choices are not coincidental; they reflect the author's attempt to align the national cause with the divine order. The term *Hakk*, for instance, is the most sociolinguistically significant lexeme in the text, appearing in multiple stanzas to represent both legal “right” and the divine “Truth”.

Lexical Frequency and Ideological Categorization

The following table illustrates the distribution of key ideological terms across the text, demonstrating the dominance of religious and ethical concepts over purely secular or political ones.

Table 1. The Distribution of Key Ideological Terms

Ideological Domain	Primary (Turkish)	Lexemes	Contextual Function	Sociolinguistic Impact
Divine Legitimacy	<i>Hakk, Huda, İlahi, Şehadet</i>		Establishes independence as a divinely ordained right.	Removes the struggle from political negotiation.
Moral Morality	<i>Helal, Hayasızca, Nazlı, İffet</i>		Categorizes actions and symbols as either pure or corrupt.	Fosters a sense of moral superiority over the invader.
Historical Continuity	<i>Ezel, Ebed, Atan, Ocak, Nesil</i>		Links the present struggle to the deep past and eternal future.	Creates a sense of inescapable destiny and duty.
Material Resistance	<i>Serhad, Çelik zırh, Siper, Bend</i>		Describes the physical reality of the war and the strength of the defender.	Validates the physical sacrifice through spiritual superiority.

The interaction between these domains creates a discourse where the physical act of war (*serhad, siper*) is rendered meaningful only through the lens of divine legitimacy (*Hakk*) and moral purity (*helal*). This lexical strategy ensures that the soldier is not just a combatant but a *mücahid* (one who struggles for faith), and the dead are not just casualties but *şühedâ* (martyrs).

Syntactic Analysis and the Communicative Power of Imperatives

The *İstiklâl Marşı* is notable for its authoritative tone, largely driven by the frequent use of the imperative mood. Out of the ten stanzas, the majority open with or contain direct commands addressed to the nation, the individual citizen, or the symbols of the state.

The Imperative of Reassurance and Action

The opening word of the anthem, "Korkma!" (Fear not!) is a negative imperative that carries profound intertextual weight. The distribution of imperatives throughout the stanzas reveals a structured progression from reassurance to mobilization, and finally, to triumphant celebration.

Table 2. The Imperative of Reassurance and Action

Stanza	Primary Imperative	Target	Sociolinguistic Purpose
1	<i>Korkma!</i>	The Nation	To alleviate existential anxiety and establish divine support.
2	<i>Çatma!</i>	The Flag	To establish an emotional/sacred bond between symbol and people.
5	<i>Uğratma! / Siper et!</i>	The Citizen	To demand physical action and defensive sacrifice.
6	<i>Geçme! / Tanı! / Düşün!</i>	The Citizen	To mandate an intellectual and moral awareness of the land's history.
10	<i>Dalgalan!</i>	The Flag	To assert the finality and eternity of independence.

These syntactic structures do not suggest a request but a mandate. They construct the "ideal citizen" as an individual whose primary characteristics are fearlessness, historical awareness, and readiness for self-sacrifice.

Analysis of Stanza 1: The Semiotics of the Hearth and the Star

The first stanza serves as a stabilizing force, defining the nation's spatial and symbolic boundaries. The opening line, "Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak," uses the metaphor of the "crimson flag" as a celestial body that "swims" in the dawns. This imagery removes the flag from the earthly realm of tattered battle banners and places it in the immutable heavens. A crucial sociolinguistic element in this stanza is the "last hearth" (*en son ocak*). In Turkish culture, the hearth is the metonym for the home and the family unit. By stating that the flag will not fade until the last hearth in the nation vanishes, Ersoy identifies the defense of the state with the defense of the family. This serves to localize the national struggle, making it personal for every citizen. The repetitive use of possessives in the final lines—"O benim milletimin yıldızıdır," "O benimdir, o benim milletimindir ancak"—functions as a linguistic barrier, asserting absolute and exclusive ownership of national symbols against imperialist claims.

Analysis of Stanza 2: The Covenant of "Helal" and "Hakk"

The second stanza introduces a dialogue between the poet (representing the people) and the flag (the "coy crescent" or *nazlı hilâl*). The personification of the flag as a "coy" or "frowning" entity suggests a breach in the covenant between the nation and its destiny. The poet pleads with the crescent to "smile," promising that his blood is ready for sacrifice. The sociolinguistic weight here lies in the term *helal*. In Islamic law, *halal* refers to what is permissible and sanctified. The poet warns that if the flag continues to frown (symbolizing a lack of favor or morale), the "blood shed for you will not be worthy" (*helal*). This implies that the physical act of dying for the nation is sanctified only when there is a spiritual alignment between the symbol and the sacrifice. This stanza concludes with the foundational ideological

pillar: "Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl". This line uses a pun on *Hakk*, suggesting that because the nation worships the "Truth" (God), it has the "Right" (legal/moral) to independence. This legitimizes political sovereignty through theological devotion.

Analysis of Stanza 3: The Mythological and Temporal Identity

The third stanza shifts the temporal perspective to "ezel" (pre-eternity), asserting that the Turkish nation has "lived free" since before time began. This lexical choice of *ezel* is significant, as it characterizes the nation's nature as inherently free rather than freedom as a contingent political status. The imagery used here—"kükremiş sel" (roaring flood), "bendimi çiğner, aşarım" (I trample my banks/dams)—evokes an image of irresistible natural force. This metaphor functions to delegitimize any external attempt at control. The rhetorical question "Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!" (What fool dares to shackle me? I am amazed/I defy it!) frames imperialism not as a military threat, but as a "madness" (*çılgınlık*) that fails to understand the ontological nature of the nation. This stanza constructs a national identity that is not just historical but primordial and unstoppable.

Analysis of Stanza 4: The Moral Critique of "Civilization"

The fourth stanza contains the most direct anti-imperialist discourse, setting up a binary opposition between the "West" (*Garb*) and the "homeland" (*serhaddim*). Ersoy describes the West as encircled by "walls armored in steel" (*çelik zırhlı duvar*), a clear reference to the invading powers' superior industrial and military technology. Against this material power, the poet poses the "chest brimful of faith" (*iman dolu göğüs*). This creates a sociolinguistic dichotomy where the West is defined by "matter" and the nation by "spirit." The most striking metaphor is the description of Western civilization as a "single-fanged monster" (*tek dişi kalmış canavar*). This metaphor serves a dual purpose:

De-mythologization: It strips the concept of "Civilization"—which was often used by colonial powers to justify their presence—of its prestige, framing it instead as a decaying, predatory beast.

Diminishment of Threat: By calling it "single-fanged," Ersoy suggests that despite its "howling," the monster's ability to bite is nearly gone. This is a powerful sociolinguistic tool for morale, suggesting that the imperialist powers are in a state of terminal decline.

Analysis of Stanza 5: Fraternity and the Promise of Time

Stanza five transitions to a tone of fraternal mobilization, addressing the citizen as "Arkadaş" (Friend/Comrade). This address fosters horizontal solidarity, moving away from the hierarchical relationships of the Ottoman past toward a more populist, republican sense of shared duty. The imperative "Siper et gövdeni" (Render your body a shield) demands a literal, physical sacrifice to stop the "heinous raid" (*hayâsızca akın*). The use of the word *hayâsızca* (shameless/lewd) adds a moral dimension to the invasion, characterizing the enemy's actions as a violation of social and sexual modesty (*hayâ*). The stanza ends with a temporal promise: "Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın". By invoking "God's promised days," Ersoy turns the nation's eventual victory into a religious certainty, providing the "epistemic foundation of resistance".

Analysis of Stanza 6: Necropolitics and the Sacred Geography

The sixth stanza develops the concept of the "heavenly homeland" (*cennet vatan*) by emphasizing the relationship between the living, the dead, and the soil. The poet commands the citizen not to view the ground as "mere earth" (*toprak*), but to "recognize" it. This "recognition" involves an intellectual and emotional engagement with the "thousands lying beneath without shrouds" (*binlerce kefensiz yatan*). Sociolinguistically, this stanza introduces a "necropolitics" in which the dead (the martyrs) continue to exert a claim on the territory. The address "Sen şehid oğlusun" (You are the son of a martyr) constructs the citizen's identity through lineage and inheritance.¹ To cede the land is not just a territorial loss but a

"hurt" to the "ancestor" (*atanı incitme*). This frames the defense of the nation as a matter of filial piety and intergenerational responsibility.

Analysis of Stanza 7: The Metaphysics of the Soil

Stanza seven extends the imagery of the previous stanza into the realm of the miraculous. The poet asserts that "martyrs would pour forth" (*şühedâ fışkıracak*) if one were to "clutch the earth". This suggests that the land of Turkey is not just a physical space but a reservoir of sacred spirit. The use of the plural *şühedâ* (martyrs) reinforces the idea that the nation is a collective of both the living and the dead. The poet then offers a personal prayer, asking "Hudâ" (God) to take his life, his beloved, and his wealth, but to never deprive him of his homeland.⁴ This hierarchy of values—where the homeland is prioritized over the self (*cân*) and the object of one's love (*cânân*)—defines the "moral nationalism" of the anthem. It constructs an identity in which the individual is willing to be "cüdâ" (separated/deprived) of everything except the nation.

Analysis of Stanza 8: The Soundscape of Sovereignty

The eighth stanza focuses on the preservation of religious identity as the "temple" (*mabed*) of the nation. The soul's sole request from God is that no "non-mahrem hand" (*nâ-mahrem eli*) should touch the sanctuary. The term *nâ-mahrem* is deeply rooted in Islamic social linguistics, referring to someone with whom marriage is possible and to whom certain privacies are closed. By using this term to describe the invader, Ersoy characterizes the occupation as a form of spiritual and social violation. The "calls to prayer" (*ezanlar*) are identified as the "foundation of religion" (*dînin temeli*). The poet insists that these calls "should resound far and wide over my eternal homeland." In this context, the Adhan functions as the auditory signifier of independence. As long as the Adhan is heard, the nation is sovereign. This links the state's political independence directly to the freedom of religious expression and the preservation of the Islamic soundscape.

Analysis of Stanza 9: Transcendental Victory and the Cosmic Throne

The ninth stanza depicts a scene of spiritual ecstasy (*vecd*) where even the poet's "tombstone" (*taşım*) and "corpse" (*na'ş*) participate in the national triumph. The image of the corpse "bursting from the ground like a pure spirit" (*rûh-i mücerred*) evokes the Day of Resurrection. The final line—"O zaman yükselerek Arş'a değer, belki başım"—imagines a spiritual ascension to the Divine Throne (*Arş*). This completes the ideological journey of the anthem: the struggle began in the "dawns" of the first stanza, moved through the "steel walls" and "trenches," and finally reached the highest level of the heavens.¹ This suggests that the successful defense of the nation is an act of such spiritual magnitude that it brings the nation into direct contact with the Divine.

Analysis of Stanza 10: The Synthesis of History and Right

The final stanza serves as a synthesis of the entire anthem's ideological discourse. The "coy crescent" of the second stanza is now the "glorious crescent" (*şanlı hilâl*), and the blood shed is now fully "blessed" (*helal*). The poet declares that there will be no "annihilation" (*izmihlâl*) for the race or the flag.

The concluding couplet is the most cited part of the anthem, reinforcing the dual justification for independence:

"Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet" (Freedom is the right of my flag, which has lived freely). This is a historical/secular justification.

"Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl" (Independence is the right of my nation, which worships God/The Truth). This is a spiritual/theological justification.

By pairing these two lines, Ersoy ensures that the anthem appeals to both the nascent nationalist sentiment of the Republican era and the deeply rooted religious identity of the Ottoman people.

Metaphorical Frameworks and the Construction of the "Other"

The *İstiklâl Marşı* relies on a set of consistent metaphorical frameworks to define the nation and its enemy. These metaphors are essential for the ideological "othering" that sustains a struggle for independence.

The Material/Spiritual Dichotomy

One of the primary findings of this sociolinguistic reading is the consistent contrast between material strength and spiritual power. This binary is used to empower a population that was materially disadvantaged during the War of Independence.

Table 3. The Material/Spiritual Dichotomy

Metric	Imperialist "Other"	The Turkish "Self"
Primary Strength	<i>Çelik zırhlı duvar</i> (Steel-armored walls).	<i>İman dolu göğüs</i> (Breast full of faith).
Nature	<i>Canavar</i> (Monster).	<i>Kükremiş sel</i> (Roaring flood).
Moral Status	<i>Hayâsızca</i> (Shameless).	<i>Helal / Hak</i> (Sanctified / Truth).
Longevity	<i>Tek dişi kalmış</i> (Single-fanged/Decaying).	<i>Ezel / Ebed</i> (Pre- and post-eternity).

This dichotomy functions as a psychological equalizer. By framing the conflict in terms that portray the nation as holding the "spiritual" and "moral" advantage, the anthem makes victory seem inevitable, regardless of the enemy's technological superiority.

Sociolinguistic Implications of Identity and Citizenship

The discourse analysis reveals that the *İstiklâl Marşı* constructs an active, moral, and sacrificial model of citizenship. Citizenship is not defined by passive belonging to a state but by an "awareness of social responsibility" and a commitment to historical continuity.

The Role of Religion in National Mobilization

The anthem effectively transforms faith into the "epistemic foundation of resistance". It does not simply use religious terms as ornaments; it uses them to define the very nature of the struggle. For example, the use of *Şehâdet* (Testimony) and *Şühedâ* (Martyrs) ensures that the act of dying for the nation is viewed through a lens of ultimate spiritual achievement. This has long-term implications for Turkish national identity, in which the "sacredness" of the state is often intertwined with religious concepts of sacrifice.

Interpretation of "Civilization" as a Threat

The study shows that the anthem's discourse of "civilization" is interpreted as a "moral threat" that represents Western imperialism. This creates a paradox in the later history of the Turkish Republic,

which sought to achieve "contemporary civilization" while its national anthem remained critical of that very concept. Sociolinguistically, this tension has fueled national debates for nearly a century, with the anthem serving as a "polysemous text through which national identity is constantly being negotiated".

Discussion

The findings of this study demonstrate that the Turkish National Anthem functions not merely as a patriotic text but as a complex ideological discourse in which faith, morality, and national identity are linguistically intertwined. Through its lexical patterns, syntactic structures, and metaphorical frameworks, the anthem constructs a discursive environment that legitimizes national independence while simultaneously mobilizing citizens around a shared moral and spiritual mission.

One of the most significant findings concerns the lexical centrality of religious terminology, particularly the repeated use of terms such as Hakk, Huda, şehadet, and helal. These terms serve as ideological anchors, framing independence as a divinely sanctioned right rather than a purely political objective. In this sense, the discourse transforms the struggle for sovereignty into a sacred duty grounded in theological legitimacy. This linguistic strategy aligns with broader sociolinguistic observations that national movements frequently employ religious symbolism to strengthen collective identity and emotional solidarity, particularly during periods of existential crisis.

Another prominent finding relates to the syntactic use of imperatives, which appear throughout the anthem as commands directed toward the nation, the citizen, and national symbols. Imperatives such as Korkma, Çatma, Siper, and related expressions establish an authoritative tone that goes beyond mere rhetorical encouragement. These structures construct a model of the ideal citizen characterized by courage, historical awareness, and willingness to sacrifice. In discourse-analytic terms, such syntactic choices perform a mobilizing function, transforming the anthem from a reflective text into an active call for participation in the national struggle.

The metaphorical structures identified in the analysis further reinforce this ideological framework. One of the most consistent patterns is the contrast between material power and spiritual strength, where Western imperial forces are associated with technological superiority (çelik zırhlı duvar). At the same time, the nation is defined through moral and spiritual qualities (iman dolu göğüs). This dichotomy serves an important psychological and ideological function: it neutralizes the enemy's apparent military superiority by repositioning the conflict within a moral and metaphysical framework in which the nation holds the ultimate advantage.

The anthem's discourse also constructs a powerful spatial and historical imagination of the homeland. Through references to ezel and ebed, and to the presence of martyrs in the soil, the text presents the homeland not merely as territory but as a sacred geography shaped by historical sacrifice. This framing establishes an intergenerational continuity between past martyrs and present citizens, reinforcing the idea that defending the homeland is both a moral obligation and a historical inheritance.

Another important finding concerns the anthem's representation of civilization. Rather than adopting the conventional modernist association of Western civilization with progress, the anthem frames Western civilization through the metaphor of a "single-fanged monster." This metaphor delegitimizes imperial discourse by portraying it as morally corrupt and historically decaying. Such a representation reflects the ideological tensions present during the late Ottoman and early Republican periods, when Western modernity was simultaneously admired, contested, and resisted.

Taken together, these findings suggest that the İstiklâl Marşı operates as a discursive synthesis of religion, nationalism, and resistance. The anthem constructs national identity through a multilayered ideological narrative in which faith legitimizes resistance, sacrifice sanctifies citizenship, and language becomes the primary medium for moral mobilization.

Conclusion

This study examined the Turkish National Anthem from a sociolinguistic perspective in order to explore how linguistic structures construct ideological meanings related to faith, national identity, and resistance. The analysis demonstrates that the anthem functions as a foundational ideological discourse that shaped the symbolic framework of the Turkish War of Independence. The findings reveal that the anthem systematically employs religious vocabulary, imperative syntax, and powerful metaphors to construct a moral narrative of national struggle. Independence is represented not merely as a political aspiration but as a divinely legitimized right, while citizenship is framed as an ethical commitment grounded in sacrifice and historical continuity. Furthermore, the anthem constructs a symbolic opposition between the material power of imperial forces and the nation's spiritual resilience, allowing moral authority to outweigh technological superiority. Through its depiction of sacred geography, martyrdom, and divine justice, the text transforms the national struggle into a timeless moral mission. Ultimately, the study highlights the enduring influence of the İstiklâl Marşı, which lies in its ability to translate historical experience into a lasting ideological narrative. By merging religious symbolism with nationalist discourse, the anthem continues to function as a powerful linguistic expression of collective identity in Turkish society.

References

- Ayaydın-Cebe, G. Ö. (2021). Smile of the Crescent: Constructing a Future Identity Out of Historical Ambiguity in İstiklâl Marşı (with Translation). *Die Welt des Islams*, 63(1), 76-106.
- Aydingün, A., & Aydingün, I. (2004). The role of language in the formation of Turkish national identity and Turkishness. *Nationalism and Ethnic Politics*, 10(3), 415-432.
- Ayinuola, O. A. (2026). Linguistic representation of violence in the national anthems of selected African states. *African Identities*, 1-24. <https://doi.org/10.1080/14725843.2025.2611070>
- Ayinuola, O. A. (2025). "(Mis)representation of Gender (In)equality in the National Anthems of Selected African States." *Arusha Working Papers in African Linguistics*, 7(1): 37-53.
- Baranova, S. V., & Rozhenko, O. (2016). Lexical and stylistic features of English-speaking national anthems in the aspect of ideological discourse. *Філологічні трактати*, 8(2), 80-87. <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/46188>
- Bora, T. (2003). Nationalist discourses in Turkey. *The South Atlantic Quarterly*, 102(2), 433-451.
- Çetin, N. (2014). İstiklâl Marşı'mızı anlamak. *Türkoloji Dergisi*, 21(2), 2-69.
- Geisler, M. E. (Ed.). (2005). *National symbols, fractured identities: Contesting the national narrative*. UPNE.
- Katalin, S. (2016). Fear not...! Turkish nationalism and the six arrows system—A state in search of a nation. *Hungarian Journal of Legal Studies*, 57(3), 275-288.
- Köksal, D. (2001). Fine-tuning nationalism: Critical perspectives from republican literature in Turkey. *Turkish Studies*, 2(2), 63-84. <https://doi.org/10.1080/714005687>
- Machin, D. (2017). Music and sound as discourse and ideology: The case of the national anthem. In R. Wodak & B. Forchtner (Eds.), *The Routledge handbook of language and politics* (pp. 426-439). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315183718>
- Onditi, F. (2018). African National Anthems: Their Value System and Normative. *African study monographs. Supplementary issue*, 56, 3-20. <https://doi.org/10.14989/230171>
- Sevin, T. (2018). Turkish Language as a Politicized Element: The Case of Turkish Nation-Building. GeT MA Working Paper No. 15, Department of Social Sciences, Humboldt-Universität zu Berlin. [online] Homepage: Edoc Server Humboldt-Universität zu Berlin. <http://edoc.hu-berlin.de/series/getmaseries>

Smart, G. (2013). *Discourse-oriented ethnography*. In *The Routledge handbook of discourse analysis* (pp. 147-159). Routledge.

Stone, F. A. (2017). *The Rub of Cultures in Turkey*. Routledge.

Topcu, N. (2023). The emphasis of patriotism and independence through a political and religious lens: A new historical reading of the selected national anthems. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö13), 1357-1363.

Ulucan, Ö. (2019). Rethinking Nationalism in Selected Works of the so Called National Poet Mehmet Âkif Ersoy. *Language and Literature*, 14(2), 941-954.

Van Dijk, T. A. (2013). Ideology and discourse. In M. Freeden & L. T. Sargent, & M. Stears (Eds.), *The Oxford handbook of political ideologies*, 175-196. Oxford University Press.

Wozniak, A. M. (2023). Orienting a nation: The Turkish national anthem controversies. *Music & Politics*, 17(2). <https://doi.org/10.3998/mp.4573>

İSTİKLÂL MARŞI
VE MİLLÎ ŞAİRİMİZ
MEHMED ÂKİF ERSOY
6. Uluslararası Sempozyumu

İSTİKLÂL MARŞI'NDA SEMBOLİK DİL VE MİLLÎ HAFIZA ÜZERİNE

Gülcan KORKMAZ

Türkçe Öğretmeni, Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı, Karabük-Türkiye,
Karabük- Türkiye. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7808-1072>

ÖZET

İstiklâl Marşı, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesini yalnızca tarihsel bir olay olarak değil, aynı zamanda kolektif bir hafıza unsuru olarak yeniden üreten güçlü bir metindir. Mehmed Âkif Ersoy, marşta kullandığı sembolik dil aracılığıyla milletin geçmişini, inanç dünyasını ve direniş ruhunu estetik bir bütünlük içinde sunmuştur. Bu çalışma, İstiklâl Marşı'nda yer alan bayrak, şafak, ezan, şehitlik ve hürriyet gibi temel semboller üzerinden milli hafızanın nasıl inşa edildiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada metin çözümleme yöntemi kullanılmış; semboller hem tarihsel bağlam hem de söylem düzeyinde değerlendirilmiştir. Marşta yer alan imgelerin yalnızca edebî unsurlar olmadığı, aynı zamanda toplumsal kimliği pekiştiren hafıza kodları olduğu görülmüştür. Özellikle “al sancak”, “ebediyen sana yok ırkıma yok izmihlâl” ve “Hakkıdır, Hakk’a tapan milletimin istiklâl” dizeleri, kolektif bilinç inşasında merkezi bir rol oynamaktadır. Bulgular, İstiklâl Marşı'nın sembolik yapısının, milli birlik duygusunu güçlendiren ve kuşaklar arası aktarımı sağlayan bir hafıza metni niteliği taşıdığını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak marş, yalnızca bir bağımsızlık bildirgesi değil; aynı zamanda Türk milletinin kültürel sürekliliğini temsil eden sembolik bir kimlik metnidir.

Anahtar Kelimeler: İstiklâl Marşı, Mehmed Âkif Ersoy, sembolik dil, milli hafıza, kolektif kimlik

SYMBOLIC LANGUAGE AND THE CONSTRUCTION OF NATIONAL MEMORY IN THE TURKISH NATIONAL ANTHEM

ABSTRACT

The Turkish National Anthem reproduces the independence struggle of the Turkish nation not only as a historical event but also as a powerful element of collective memory. Through symbolic language, Mehmed Âkif Ersoy presents the nation's past, faith, and spirit of resistance within an aesthetic unity. This study examines how national memory is constructed through key symbols such as the flag, dawn, call to prayer, martyrdom, and freedom.

Using textual analysis, the symbolic elements are evaluated within both historical and discursive contexts. The findings reveal that these symbols function not merely as literary devices but as memory codes reinforcing collective identity. The anthem therefore serves as a cultural text that strengthens national unity and ensures intergenerational transmission.

Keywords: Turkish National Anthem, Mehmed Âkif Ersoy, symbolic language, national memory, collective identity

Giriş

İstiklâl Marşı, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesini, iman, vatan ve hürriyet sacayağını sembolik bir dille ifade eden kurucu bir metindir. Mehmet Âkif Ersoy'un 1921'de yazdığı bu eser, yalnızca millî marş olarak kabul edilmekle kalmamış, kolektif kimlik inşasında ve millî hafızanın sürekliliğinde merkezi bir rol üstlenmiştir. Marşın doğduğu tarihsel bağlam, Osmanlı'nın çöküşü, işgaller ve milletin umutsuzluk içindeki ruh hali olup, “Korkma!” hitabı bu psikolojik buhrana karşı manevi bir diriliş çağrısıdır. Sembolik dil, bayrak, hilâl, şafak, ocak, Hak ve şehitlik gibi unsurları mecazî ve metaforik katmanlarla zenginleştirerek milletin ortak geçmişini, fedakârlıklarını ve gelecek tasavvurunu canlı

tutar; bu imgeler, Halbwachs'ın kolektif bellek teorisi çerçevesinde toplumsal hafızayı pekiştiren araçlar olarak işlev görür (Akar, 2025, 95-104).

Araştırmanın temel amacı, İstiklâl Marşı'ndaki sembolik dilin millî hafızayı nasıl inşa ettiğini ve sürdürdüğünü hermeneutik yaklaşımla ortaya koymaktır. Bu bağlamda marş, Robert Bellah'ın "sivil din" kavramı ile Maurice Halbwachs'ın kolektif bellek teorisi ışığında incelenmiştir (Akar, 2025, s. 99).

Metin, dinî ve millî unsurları iç içe geçirerek bir "millî mutabakat metni" niteliği kazanır; bayrak ve hilâl gibi semboller, milletin aidiyet duygusunu nesiller boyu aktaran emanet bilincini yaratır (Koçak, 2021, s. 139-162). Çalışma, giriş, kapsamlı araştırma ve bulgular ile sonuç bölümlerinden oluşur. Bulgular, marşın sembolik unsurlarının pasif bir hatırlamadan öte, aktif bir millî şuur ve direnç üretimi sağladığını göstermektedir. Böylece İstiklâl Marşı, tarihî bir belge olmanın ötesinde, günümüz gençliğine ahlakî ve entelektüel miras bırakan canlı bir hafıza aracı hâline gelmektedir (Yücel, 2021, s. 391-408).

Araştırma ve Bulgular

İstiklâl Marşı'nın sembolik dili, ilk dizeden itibaren millî hafızayı tetikleyen katmanlı imgelerle doludur. "Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak" dizesi, al sancak (Türk bayrağını) sönmez bir umut ve bağımsızlık ışığı olarak metaforlaştırır; şafak ise karanlıktan aydınlığa geçişin sembolüdür. Bu imgeler, Kurtuluş Savaşı'nın en karanlık günlerinde millete teselli ve direniş gücü verir. Bayrak, "o benim milletimindir ancak" vurgusuyla kolektif aidiyeti pekiştirir ve bireysel değil milletçe paylaşılan bir hafıza nesnesi olur; al renk, şehit kanıyla özdeşleşerek millî hafızada fedakârlık ve kutsallık çağrıştırır. Bayrağın hilâl ve yıldız unsurları, İslâmî kimlik ile millî onuru bütünleştirir; hilâl, "Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!" dizesinde nazlı ve şanlı bir çehre olarak kişileştirilir, milletin yüzüyle özdeşleşerek gurur ve fedakârlığı simgeler.

Hilâl sembolü, marşın dinî-millî sentezini en güçlü şekilde yansıtır; "ey nazlı hilâl" ve "ey şanlı hilâl" hitapları, bayrağın hem duygusal hem manevî boyutunu vurgular. Bu kullanım, kolektif bellekte İslâmî hafızayı millî direnişle bütünleştirir ve marşı ritüel bir tekrar üzerinden toplumsal belleğin taşıyıcısı kılar. "Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak" ifadesi, vatanı son ateşle ayakta kalan bir ocak olarak betimler; ocak metaforu, aile, yurt ve millet kavramlarını birleştirerek nesiller arası sürekliliği simgeler ve millî hafızada "son kale" bilincini yerleştirir. Ocak, unutulmaya karşı hatırlatıcı bir işlev görür; tüten duman, milletin varoluş mücadelesinin devamlılığını temsil eder.

Marşın merkezî kavramlarından "Hak", teolojik, ahlakî ve hukuki boyutlarıyla çok katmanlı bir semboldür. "Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!" tekrarı, Hakk'ı hem Allah'ın iradesi hem adalet hem de milletin doğuştan gelen hakkı olarak konumlandırır; bu, marşı "sivil din" in kurucu metni yapar ve milletin ortak değer sistemini kutsallaştırır (Akar, 2025, s. 99). "Hak" kavramı, millî hafızada adalet arayışını ve ilahî meşruiyeti sürekli hatırlatarak pasif kaderciliği reddeden aktif tevekkül anlayışını yerleştirir; milletin istiklâli, Hakk'a tapmakla eşdeğerdir ve bu bağ, kolektif bellekte ebedî bir meşruiyet sağlar.

Şehitlik ve emanet teması, marşın millî hafıza inşasındaki en güçlü unsurlardan biridir. "Bastığın yerleri 'toprak!' diyerek geçme, tanı! / Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı" dizeleri, vatanı kefensiz yatan şehitlerin kanıyla kutsanmış bir "cennet vatan"a dönüştürür; bu, Halbwachs'ın kolektif bellek kuramına uygun şekilde geçmiş fedakârlıkları bugünün ahlakî sorumluluğuna bağlar. "Bu ezanlar ki şehadetleri dinin temeli" dizesi, ezan, mabet ve şehadet imgelerini dinî hafızayı millî direnişle bütünleştirerek marşı toplumsal belleğin ritüel taşıyıcısı yapar. Şehitlik motifi, vatan toprağını kutsal kılarak millî hafızada "emanet" bilincini kalıcılaştırır; her okunuşta bu fedakârlık hatırlanır ve genç nesillere aktarılır (Koçak, 2021, a. 139-162).

Sembolik dilin gücü, marşı edebî metinden çıkarıp milletin ortak anlatısını oluşturan bir "program" hâline getirir; her kıta, unutulmaya karşı hatırlatıcı işlev görerek millî hafızayı diri tutar Âkif'in samimi ve realist üslubu, geniş kitlelere ulaşır ve "Âsım'ın nesli" idealini somutlaştırır. Marşın dili, metaforik yoğunluğuyla (dağları yırtmak, enginlere sığmamak gibi) milletin iradesini kozmik bir boyuta taşır; bu imgeler, kolektif bellekte direnç ve ebediyet duygusunu pekiştirir. Cumhuriyet tarihi boyunca farklı

ideolojik okumalara rağmen marş, birleştirici sembol olarak varlığını korur; çünkü semboller, soyut değerleri somutlaştırarak hafızayı nesiller arası taşır.

Marşın sembolik yapısı, millî hafızayı yalnızca hatırlama değil, aynı zamanda geleceğe yönelik bir taahhüt olarak yapılandırır. “Doğacaktır sana va’dettiği günler Hakk’ın” dizesi, ilahî vaadi millî istikballe bağdaştırır ve umut metaforu üzerinden kolektif motivasyonu sürdürür (Koçak, 2021, s. 139). Bu vaat, şehit kanlarının helalliğiyle (“Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helal”) birleşerek millî hafızada adanmışlık ve helallik bilincini yerleştirir. Sonuçta marş, “ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl” diyerek kalıcı istiklâl şuuru kazandırır; sembolik dil, bu şuuru ritüel tekrarlarla (okul, törenler) canlı tutar ve millî kimliğin sürekliliğini sağlar.

Sonuç

İstiklâl Marşı’ndaki sembolik dil, bayrak, hilâl, Hak, şehitlik, ocak ve şafak gibi unsurları mecazî katmanlarla millî hafızaya nakşederek Türk milletinin kolektif kimliğini sürekli yeniden üretir. Araştırma, marşın “sivil din” işlevi ve emanet bilinciyle aktif bir millî şuuru yarattığını; sembollerin pasif hatırlamadan öte, direnç ve tevekkül mirası bıraktığını ortaya koymuştur. Günümüzde marşın okunması ve öğretilmesi, bu hafızanın canlı tutulması açısından hayati önem taşır; çünkü semboller, genç nesillere bağımsızlık aşkını ve fedakârlık şuurunu aktarır.

Sonuç olarak İstiklâl Marşı, sadece tarihî bir zaferin değil, geleceğin de güvencesidir. Millî hafızayı sembolik dil üzerinden güçlendiren bu eser, Türk milletine “Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet; Hakkıdır, Hakk’a tapan milletimin istiklâl” diyerek ebedî bir istiklâl bilinci kazandırmaktadır. Kongrelerde, eğitimde ve toplumsal ritüellerde bu mirasın vurgulanması, millî birlik ve direncin sürekliliğini sağlayacaktır.

Kaynakça

- Akar, E. (2025). İSTİKLAL MARŞI’NIN AYNASINDA MEHMET AKİF ERSOY VE TÜRK GENÇLİĞİNE BIRAKTIĞI MİRAS*. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42, 95-104. <https://doi.org/10.20875/makusobed.1757537>
- Koçak, A. (2021). Büyük ruhun romanını yazan adam: Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşının kültürel kaynakları. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları, (Mehmet Akif ve İstiklal Marşı Özel Sayısı), 139-162. <https://doi.org/10.30767/diledeara.1048662>
- Yücel, H. İ. (2021). İstiklal Marşı’nın İzini Safahat’ta Sürmek. *Söylem Filoloji Dergisi*, 6(2), 391-408. <https://doi.org/10.29110/soylemdergi.931139>

MEHMET AKİF ERSOY’UN “ASIM’IN NESLİ” İDEALİ: SOSYOLOJİK TEMELLERİ VE GÜNÜMÜZ DEĞERLER EĞİTİMİ BAĞLAMINDA YENİDEN YORUMU

Yusuf Suiçmez

Doç. Dr., ORCID ID: 0000-0001-8967-9766

ÖZET:

İstiklal Şairi Mehmet Akif Ersoy, sadece bir şair değil, aynı zamanda toplumsal bir çöküş döneminde milletin yeniden dirilişi için bir medeniyet tasavvuru ortaya koyan mütefekkir bir şahsiyettir. Akif’in bu tasavvurunun merkezinde, Safahat adlı eserinin altıncı kitabında somutlaşan “Asım’ın Nesli” ideali yer almaktadır. Bu çalışma, Akif’in bir asır önce kurguladığı ideal gençlik modelinin sosyolojik temellerini ve bu modelin günümüz eğitim sistemindeki değerler eğitimi süreçlerine olan yansımalarını incelemeyi amaçlamaktadır. Asım’ın Nesli, Akif’in zihninde Doğu’nun manevi değerleri ile Batı’nın teknik ve bilimsel birikimini sentezleyebilen bütüncül bir insan modelidir. Bu nesil; haksızlık karşısında susmayan, hurafe yerine akıl ve bilimi rehber edinen, vatan sevgisini şahsi menfaatlerin üzerinde tutan bir karakteri temsil eder. Çalışmada, Akif’in: “Garp’ın afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar” mısrasıyla işaret ettiği teknolojik üstünlüğe, ancak iman dolu göğüs ve yüksek çalışma ahlakı ile karşılık verilebileceği yönündeki tezi, sosyolojik bir perspektifle ele alınacaktır. Günümüzün dijitalleşen dünyasında, gençlerin kimlik inşası ve değerler erozyonu gibi sorunlarla karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Bu bağlamda bildiride; Akif’in önerdiği fazilet ve marifet dengesinin, modern eğitim pedagojisindeki yetkinlik ve etik değerler kavramlarıyla nasıl örtüştüğü tartışılacaktır. İstikra yöntemiyle gerçekleştirilen bu araştırmada, Asım’ın Nesli idealinin nostaljik bir unsur olmaktan çıkarılıp, 21. yüzyıl gençliğine hitap eden dinamik bir eğitim modeline nasıl dönüştürülebileceğine dair öneriler sunulacaktır. Sonuç olarak, Mehmet Akif Ersoy’un bağımsızlık karakterinin ve ahlak anlayışının, günümüz gençliğinin milli ve manevi aidiyet duygularını güçlendirmedeki potansiyeli vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Asım’ın Nesli, Değerler Eğitimi, Sosyoloji, İstiklal, Gençlik.

THE IDEAL OF THE “GENERATION OF ASIM” IN MEHMET AKİF ERSOY: ITS SOCIOLOGICAL FOUNDATIONS AND REINTERPRETATION WITHIN CONTEMPORARY VALUES EDUCATION

ABSTRACT:

Mehmet Akif Ersoy, the Poet of Independence, was not merely a literary figure but also an intellectual who articulated a civilizational vision for the moral and social revival of a nation during a period of profound decline. At the center of this vision lies the ideal of the “Generation of Asım,” concretized in the sixth book of his seminal work *Safahat*. This study aims to examine the sociological foundations of Akif’s ideal model of youth, conceived a century ago, and to analyze its reflections on contemporary processes of values education within modern educational systems. In Akif’s thought, the Generation of Asım represents a holistic human model capable of synthesizing the spiritual and moral values of the East with the scientific and technological advancements of the West. This generation embodies a character that does not remain silent in the face of injustice, adopts reason and science rather than superstition as guiding principles, and prioritizes love of homeland above personal interests. The study approaches, from a sociological perspective, Akif’s thesis—expressed in the famous verse, “If the horizons of the West are encircled by steel-clad walls”—that technological superiority can only be countered through faith-filled hearts and a strong work ethic. In today’s increasingly digitalized world, young people confront challenges such as identity formation crises and value erosion. Within this context, the paper discusses how Akif’s proposed balance between virtue (*fazilet*) and knowledge (*marifet*) corresponds to the contemporary pedagogical concepts of competence and ethical values.

Employing an inductive method, the research proposes ways in which the ideal of the Generation of Asım can be transformed from a nostalgic motif into a dynamic educational model addressing the needs of twenty-first-century youth. Ultimately, the study emphasizes the potential of Mehmet Akif Ersoy's conception of independence and moral integrity to strengthen the national and spiritual sense of belonging among today's youth.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, Generation of Asım, Values Education, Sociology, Independence, Youth.

GİRİŞ

Mehmet Âkif Ersoy'un Safahat adlı eserinin altıncı kitabı olan Asım, yalnızca bir şiir kitabı değil, aynı zamanda erken 20. yüzyıl Osmanlı toplumunun çöküş sürecinde ihtiyaç duyduğu toplumsal dönüşümün fikrî temellerini tartışan kapsamlı bir metindir. Bu eserde yer alan ve zamanla geniş bir düşünsel referans haline gelen "Asım'ın Nesli" kavramı, dönemin siyasal, sosyal ve kültürel bunalımları karşısında idealize edilen bir gençlik modelini temsil eder. Ersoy, Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı'nın derin sarsıntılarıyla formunu yitiren bir imparatorluğun makûs talihini yenebilecek yegâne toplumsal dinamizmin genç kuşaklardan doğacağına inanır. Bu nedenle Asım karakteri, ideal gençliğin hangi ahlaki, zihni ve milli niteliklerle donatılması gerektiğine dair bir proje niteliği taşır.

Söz konusu ideal gençlik modeli, yalnızca askerî ya da siyasi bir dirilişi değil, aynı zamanda ahlaki üstünlük, yüksek sorumluluk bilinci, ilme ve hakikate bağlılık gibi değerleri de önceleyen bütüncül bir medeniyet tasavvurunu içerir. Mehmet Âkif'e göre Asım'ın Nesli, hem tarihsel birikimini koruyabilen hem de modern dünyanın gerektirdiği bilimsel ve entelektüel yeterliklere ulaşabilen bir gençliktir. Bu gençliğin varlığı, çökmekte olan bir toplumun yeniden ayağa kalkmasının temel şartı olarak görülür. Böylece Safahat, yalnızca bir edebî eser olarak değil, aynı zamanda bir toplumsal öngörü ve millî kimlik inşası metni olarak dikkat çeker.

Bu bağlamda Asım'ın Nesli, Cumhuriyet'in erken dönem tartışmalarından günümüz gençlik politikalarına kadar uzanan geniş bir düşünsel çerçevede değerlendirilmeye devam etmektedir. Eser, bugünün akademik tartışmalarında hem tarihsel bir dönemin zihniyet dünyasını anlamak hem de modern Türk toplumunda gençliğe yüklenen anlamların süreklilik ve değişimlerini analiz etmek açısından önemli bir referans kaynağı olarak varlığını sürdürmektedir. Dolayısıyla bu bildirinin amacı, Mehmet Âkif'in ideal gençlik tasavvurunun tarihsel arka planını, kültürel boyutlarını ve toplumsal yansımalarını ele alarak "Asım'ın Nesli" kavramının düşünsel derinliğini çağdaş eğitim anlayışı çerçevesinde yeniden değerlendirmektir.

1. MEHMET AKİF ERSOY'UN ASIM TİPLEMESİ VE ÖZELLİKLERİ

Mehmet Akif Ersoy'un modernleşme anlayışı, Osmanlı'nın son döneminde ortaya çıkan İslamcılık akımının temel ilkeleriyle tamamen örtüşmekte ve bu akımın hem edebî hem de pratik alandaki en güçlü yansımalarından birini oluşturmaktadır. Akif döneminde İslamcılık akımı; İslam dünyasını Batı sömürsünden kurtarmayı, dini hurafelerden arındırarak aslına döndürmeyi ve Batı'nın sadece bilim/teknikini alarak modernleşmeyi hedefleyen bir sosyopolitik hareket olarak algılanmaktaydı.¹ Akif bu hareketin güçlü temsilcilerindendi.² İslamcılık akımı, kurtuluş için Batı'nın tamamen taklit edilmesine (Batıcılık) karşı çıkarak; Akif'in genel yaklaşımı Batı'nın yalnızca bilim ve teknolojisini alınmasını, kültür, ahlak ve yaşayış tarzının ise reddedilmesi anlayışı üzerine kuruludur. Bu hareket dini hurafelerden arındırarak aslına döndürmeyi ve Batı'nın sadece bilim/teknikini alarak modernleşmeyi hedefleyen sentezci bir sosyopolitik harekettir.³ Mehmet Akif'in modernleşme sentezi de tam olarak bu

¹ Kemal Ufuk, *İSLAMIST AND TURKIST CONCEPTUALIZATION OF NATION IN THE LATE OTTOMAN PERIOD: A COMPARISON OF MEHMET AKİF ERSOY AND ZİYA GÖKALP* (Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of International Relations, Master's Thesis, 2019), 18, 94.

² Mehmet Atilla Maraş, *Şair Milletvekilleri: 1 - 22 Dönem 1920-2005* (Ankara: TBMM Basımevi, 2005), 32.

³ Ufuk, *İSLAMIST AND TURKIST CONCEPTUALIZATION OF NATION IN THE LATE OTTOMAN PERIOD: A COMPARISON OF MEHMET AKİF ERSOY AND ZİYA GÖKALP*, 85.

ilkeye dayanır. Akif, Batı'dan marifet (bilim, fen ve teknoloji) alınmasını zorunlu görürken, bunun kendi ahlaki ve millî değerlerimizle (mâhiyyet-i rûhiyye ve fazilet) harmanlanması gerektiğini belirtir. Bunu da şiirinde şöyle ifade eder:

Sade Garb'ın ilmine dönsün yüzünüz;

O çocuklarla beraber, gece gündüz didinin;

Giden üç yüz senelik ilmi sık elden edinin;

Fen diyarında sızan namütenahi pınarı;

Hem için, hem getirin yurda, o nafi suları.

Aynı menbaaları ihya için artık burada;

Kafanız işlesin oğlum, kanal olsun arada.

Akif, “Alınız ilmini Garb'ın, alınız sanatını⁴” diyerek bu seçmeci ve sentezci modernleşme modelini (Doğu-Batı sentezi) formüle etmiştir. Kahramanları arasında özellikle Asım, Mehmet Akif'in gençliğe dair düşünsel idealinin somutlaşmış bir temsilidir. Asım, yalnızca Türkiye'nin değil, bütün İslam coğrafyasının yaşadığı geri kalmışlığın tarihsel ve toplumsal ağırlığını derinden hisseden bir figür olarak kurgulanmıştır.⁵ Dönemin Batıcı aydınları, Osmanlı'nın geri kalmışlığını doğrudan İslam dinine bağlarken, İslamcılar bunun aksini savunarak İslam'ın ilerlemeye ve bilime engel olmadığını, hatta bunu emrettiğini dile getirmişlerdir.⁶ Akif de bu İslamcı tezi şiddetle savunur. Ona göre geri kalmışlığın ve çöküşün sebebi İslam değil; Müslümanların dini yanlış anlaması, hurafelere saplanması, tembelliği ve yanlış tevekkül anlayışıdır.⁷ Akif: “Doğrudan doğruya Kur'ân'dan alıp ilhâmı, Asrın idrâkine söyletmeliyiz İslâm'ı” dizeleri ile de Kuran-i Kerim merkezli bir dindarlık anlayışı benimsemiştir. Bu durum onun hadisleri kabul etmediği şeklinde yorumlanmamalıdır. Akif, İslamiyet'in ilk yıllarındaki muazzam ilerlemeyi (Asr-ı Saadet) örnek göstererek dinin doğasında gelişme ve gayretin (sa'y) yattığını savunur.⁸

Akif'in sentezinde Batı'nın bilimi takdir edilse de emperyalist ve sömürgeci yüzü (tek dişi kalmış canavar) şiddetle eleştirilir. Akif, İslam toplumlarını bölen ırkçılık ve milliyetçilik (kavmiyetçilik) fikirlerinin Batı emperyalizminin bir oyunu olduğunu belirterek, Müslümanları İslami bir dayanışma ve vahdet (birlik) içinde modern bir direniş ve diriliş göstermeye çağırır. Özetle; Akif'in Asım karakterinde vücut bulan ideal gençlik ve modernleşme modeli, Batı'nın çağdaş bilimsel donanımıyla (marifet) donanmış ancak İslam ahlakından (fazilet) taviz vermeyen, hurafelerden arınmış, akılcı ve eylemci bir İslamcı modernleşme projesinin ta kendisidir.⁹ Bu karakterin tam aksi bir anlayış ve karakter ise Tevfik Fikret'in Haluk tiplemesidir.

2. TEVFİK FİKRET'İN HALUK TİPLEMESİ VE ÖZELLİKLERİ

Tevfik Fikret'in Haluk'un Amentüsü şiirinde ortaya koyduğu inanç sistemi ile Mehmet Akif Ersoy'un Asım karakterinde somutlaştırdığı iman anlayışı, Osmanlı'nın son döneminde toplumu çöküşten kurtarmak için öne sürülen ve sosyolojik olarak birbirine taban tabana zıt iki farklı medeniyet ve insan tasavvurunu yansıtır. Geleneksel olarak İslami inanç esaslarını ifade eden amentü kavramı, Fikret'in şiirinde tamamen sekülerleştirilerek pozitivist ve hümanist bir inanç bildirgesine dönüştürülmüştü. Nitekim Fikret'in şiirlerinde, İslam'ın Tanrısı olmasa bile bir tanrı inancını ima eden dizeler bulunmakla

⁴ Mehmet Âkif, *Mehmet Akif Ersoy şiir külliyatı: Safahat* (Ankara: TBMM, 2021), 516.

⁵ Günay Khalilova, *Mehmet Akif Ersoy ve Mirze Elekber Sabir Arasında Bir Karşılaştırma* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı (Yeni Türk Edebiyatı) Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2019), 81.

⁶ Ufuk, *ISLAMIST AND TURKIST CONCEPTUALIZATION OF NATION IN THE LATE OTTOMAN PERIOD: A COMPARISON OF MEHMET AKİF ERSOY AND ZİYA GÖKALP*, 44.

⁷ Khalilova, *Mehmet Akif Ersoy ve Mirze Elekber Sabir Arasında Bir Karşılaştırma*, 30, 38.

⁸ M. C. Roos, “Is law science?”, *Potchefstroom Electronic Law Journal (PELJ)* 17/4 (2014), 87.

⁹ Mustafa Koç, *Müfdi Zekerîyya - Mehmet Akif Ersoy Edebi Karşılaştırma* (Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022), 44.

birlikte, bunun deizmden ziyade materyalizme yaklaşan panteistçe bir tanrı tasavvuru olarak nitelenmiştir. Fikret, metafizik ve uhrevi kavramları yeryüzüne indirger; cenneti, melekleri ve şeytanı insanın bizzat kendisinde ve dünyevi eylemlerinde arar (Şeytan da biziz cin de, ne şeytan ne melek var / Dünya dönecek cennete insanla, inandım). Ancak: “Bir kudret-i külliye var ulvî ve münezzeh, / Kudsî ve mu’allâ, ona vicdanla inandım” ifadeleri onda bir yaratıcı inancı olduğuna delalet etmekle birlikte, farklı şiirlerindeki açıklamalar sebebiyle bu konudaki düşünceleri tartışma konusu olmuştur.¹⁰

Sosyolojik olarak bu, toplumu yönlendirecek yegâne gücün ilahi kurallar değil; müspet ilim, insan aklı ve maddeci evrim (tekâmül) olduğu “tek çekirdekli” bir inanç sistemidir. Akif’te ise iki çekirdekli bir medeniyet anlayışı vardır: Din ve ilim.¹¹ Mehmet Akif’in Asım’da kurguladığı iman anlayışı ise kaynağını doğrudan Allah’tan ve Kur’an’dan alır. Akif için iman (“İmandır o cevher ki ilâhî ne büyüktür”¹²), insanın ve toplumun kalbindeki en kıymetli itici güçtür. Asım’ın imanı pasif bir itikat değil; toplumsal haksızlıklara karşı durmayı, vatani savunmayı ve adaleti tesis etmeyi emreden dinamik ve ilahi bir referans sistemidir.¹³

Fikret’in inanç sisteminde toplumun sefaletten kurtulması yalnızca Batı’nın bilimi ve aydınlanmacı felsefesiyle mümkündür. Şiirdeki “Bir gün yapacak fen şu siyah toprağı altın, / Her şey olacak kudret-i irfanla... inandım” dizeleri, sosyolojik kurtuluşu sadece teknolojik ve rasyonel ilerlemede (fen ve irfan) gören, dinin ve geleneksel ahlakın bu ilerlemede bir işlevi olmadığını savunan radikal Batıcı bir vizyondur.¹⁴ Tefvîk Fikret seküler düşüncesi ahlaki düşünceyi reddeden bir düşünce değildir. Nitekim Haluk’un Amentüsü, “soyut bir insanlık ve kardeşlik fikrine” dayanır. Fikret’in sosyolojik hedefi, milli veya dini sınırlardan arınmış, milletim nev-i beşer (insanlık), vatanım ruy-i zemin (yeryüzü) anlayışıyla evrensel, laik ve kozmopolit bir toplum yaratmaktır. Temelde ahlaki olan bu düşünce, pratik sosyolojide kendi halkına yabancılaşan aydınların doğmasına yol açmıştır. O aslında dine dinin kendi doğası ile değil sosyal, siyasi istismar alanlarından baktığı için Târîh-i Kadîm’inde din, savaş ve kan dökmek başta olmak üzere kötülöklere neden olan temel kaynaktır. O bu düşüncelerini şöyle ifade eder:

Her şeref yapma, her saadet piç

Her şeyin ibtidası, âhiri hiç

Din şehit ister, âsumân kurbân

Her zaman her tarafta, kan, kan, kan!.¹⁵

Akif ise Batı’nın ilmini almayı dini bir gereklilik olarak görse de bu maddi gelişimin İslam ahlakı ve milli değerlerle yönlendirilmemesi halinde toplumun felakete sürükleneceğine inanır. Asım, Batı’nın bilimini öğrenmek için Berlin’e giden ancak ahlaki ve ruhsal aidiyetini (mâhiyyet-i rûhiyye) kendi inanç köklerinde muhafaza eden sentezci bir gençlik idealidir.¹⁶

Mehmet Akif Ersoy ve Tefvîk Fikret’in görüşleri, Türk eğitim tarihindeki laik/seküler eğitim ile dinî/manevi değerleri merkeze alan eğitim politikaları arasındaki temel çatışmanın felsefi zeminini oluşturur. Bu vizyon, Cumhuriyet’in ilk yıllarında uygulanan eğitim politikalarında yankı bulmuştur. Eğitim programlarının laikleştirilmesi, 1930’larda din derslerinin örgün eğitim müfredatından tamamen çıkarılması ve eğitimin sadece müspet ilimler (bilim ve akıl) üzerine inşa edilmesi Fikret’in idealize ettiği sistemle örtüşmektedir.¹⁷ Akif aksine, bu tür öğretim politikalarında, öğrencilere sadece akademik

¹⁰ Ahmet Arslan, “Tefvîk Fikret ve Din”, *Toplumsal Tarih* 15/87 (2001), 19.

¹¹ Özcan Akdağ, *Kötülük Problemi- İtirazlar ve Cevaplar-* (Kayseri: Kimlik Yayınları, 2021), 93.

¹² Mehmet Akif, *Mehmet Akif Ersoy şiir külliyyatı*, 384.

¹³ Salam Al-Jarrah, *Mehmet Akif Ersoy Ve Mustafa Vehbi Et Tell’in Şiirlerinin Dil Ve İçerik Açısından İncelenmesi* (Karabük: Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2025), 43.

¹⁴ Emine Arslan, “Modernleşme ve Ahlak: Tefvîk Fikret ve Mehmet Akif Ersoy’un Gençlik Üzerine Farklı Yaklaşımları”, *International Journal of Social Sciences* 8/35 (12 Eylül 2024), 672.

¹⁵ Kemal İLHAN, *Tefvîk Fikret ve Mehmet Akif Ersoy’da Kötülük Problemi* (KAYSERİ: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Master’s Thesis, 2022), 12.

¹⁶ Arslan, “Modernleşme ve Ahlak”, 680.

¹⁷ Zeki Anıt, *Türk Eğitim Sistemine ve Lise Sosyoloji Ders Kitaplarına Yüklenen İdeolojik Görevin Eleştirisi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2020), 37.

veya teknolojik bilgi verilmesinin (marifet) toplumu kurtarmaya yetmeyeceği; din, ahlak ve karakter eğitiminin (değerler eğitiminin) müfredatın ayrılmaz bir parçası olması gerektiğini savunur.¹⁸

Akif, sadece fen okutup dini dışlayan "mektep" ile sadece din okutup çağdaş bilimden uzak kalan "medrese" ikiliğinin toplumu böldüğünü belirterek bundan rahatsızlık duyar. Eğitim politikalarında bu yaklaşım, hem modern pozitif bilimleri hem de İslami ilimleri bir arada veren okulların (İmam Hatip Liseleri ve İlahiyat Fakülteleri gibi) açılmasına ve örgün eğitimde "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" derslerinin yer almasına yönelik politikaların temel felsefelerinden biri olarak karşımıza çıkar.

Örneğin, 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim birleştirilmiş ve sonrasında din dersleri kademeli olarak kaldırılarak Fikret'in savunduğu pozitivist/laik modele yaklaşılmıştır. Ancak 1950'lerden itibaren, özellikle muhafazakâr iktidarlar döneminde ve 1980 sonrasındaki politikalarda (Türk-İslam Sentezi), dinin ahlaki bir çimento olarak görülmesiyle din eğitiminin okullarda tekrar zorunlu hale getirilmesi ve değerler eğitiminin vurgulanması, Akif'in Asım modelinin devletin eğitim sistemine yeniden entegre edilmesi olarak değerlendirilebilir.

Akif'in batı karşıtlığı üzerine kurulanmış milli eğitim politikası, dönemin şartları içerisinde savunmacı bir yaklaşımı ifade eder. Tefvik Fikret'in savunduğu düşünce ise pratik yaşamın gerçeklerinden uzak çok soyut bir düşünce olması itibarı ile uygulanması imkânsız bir düşüncedir. Çağımızın şartları ve eğitim modelleri birlikte düşünüldüğünde bu iki anlayışın sentezlendiği yeni bir anlayışa ihtiyaç duyulmaktadır. Türk eğitim sisteminin gelişim sürecinde, Fikret'in temsil ettiği maddecî, hümanist ve seküler kanat ile Akif'in temsil ettiği maneviyatçı, İslamcı ve sentezci kanat eğitim politikalarının belirlenmesinde rekabet halinde olmuştur. Bu durum kültür politikalarında tutarsızlığın yanı sıra sosyal çatışmaların da ana kaynağı olmuştur. Bu sorunun aşılması için güncel Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, Türk eğitim tarihindeki geleneksel ile modern, maneviyat ile akılcılık (Asım ve Haluk modelleri) arasındaki yüzyıllık tartışmaları aşmayı ve bunları tek bir potada eritmeyi (sentezlemeyi) hedefleyen kapsamlı bir eğitim paradigması olarak geliştirilmek zorundadır. Bu model sosyolojik tartışmalarda en büyük krizlerden biri olan manevi boşluk ve ahlaki çöküş sorununa karşı bu model; karakter eğitimi, değerler eğitimi, toplumsal sorumluluk bilinci ve kültürel aidiyet gibi alanları müfredatın ayrılmaz bir parçası haline getirirken demokrasi, insan hakları, farklı inanç ve kültürlerle benlik sorunu yaşamadan iletişim ve paylaşım yapabilen bir düşünce ve ruh halini yansıtmalıdır. Kısacası Tefvik Fikret'in evrensel hümanizmi ile Akif'in milli duruşu arasında bir denge politikasını gerçekleştirmeyi amaçlamalıdır.

3. AKİF'İN DEĞER ODAKLI TİPOLOJİK YAKLAŞIMI İLE GÜNÜMÜZÜN ÖĞRENCİ MERKEZLİ, YAPILANDIRMACI EĞİTİM MODELİNİN SENTEZİ

Mehmet Akif Ersoy'un ahlak, eylem ve değer odaklı Asım'ın Nesli ideali ile günümüzün öğrenci merkezli, yapılandırmacı eğitim felsefesi ile hem yerel kültürü koruyan hem de küresel iletişim becerilerini geliştiren bir eğitim planlaması şeklinde sentezlenebilir.

Bu eğitim planı, Mehmet Akif'in marifet (çağdaş bilim/teknik) ve fazilet (millî ve manevî değerler/ahlak) dengesini; yapılandırmacı yaklaşımın aktif, araştırmacı ve gerçek yaşamla bağlantılı öğrenme modeliyle¹⁹ birleştirilebilir. Mehmet Akif de kendi dönemindeki sırf teoriye dayalı (nazariyat) ve hayatta karşılığı olmayan ezberci eğitime şiddetle karşı çıkmış, "işlevsel" bir eğitim anlayışını savunmuştur.²⁰ Bu bağlamda eğitim süreci, Akif'in sa'y (çalışma ve gayret) ilkesi etrafında şekillenecektir. Öğrenciler pasif dinleyiciler değil, projeler üreten, problem çözen ve yaparak-yaşayarak öğrenen aktif özneler olacaktır. Yapılandırmacı değerler eğitiminde kullanılan ahlaki muhakeme ve

¹⁸ Betim Truçi, *Mehmet Akif Ersoy'un Ahlâk Anlayışı* (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023), 83.

¹⁹ Gökhan İzgar, *İlköğretim Okulu 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Demokratik Tutum ve Davranışlarına Etkisi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013), 61-62.

²⁰ Khalilova, *Mehmet Akif Ersoy ve Mirze Elekber Sabir Arasında Bir Karşılaştırma*, 73, 80.

değer analizi yaklaşımları kullanılarak, öğrencilerin körü körüne bir itaate değil²¹; Akif'in arzuladığı gibi tahkik (araştırma) ve iradeye dayalı sağlam bir karakter inşa etmeleri sağlanacaktır. Böylece öğrenciler, kendi kültürel kodlarını, edebiyatlarını, tarihlerini ve ahlaki değerlerini derinlemesine öğrenecektir. Aile kurumu eğitime dahil edilecek, dürüstlük, merhamet, adalet ve sosyal sorumluluk ("kanayan bir yara gördüm mü yanar ta ciğerim" bilinci) gibi değerler teorik olarak değil, topluma hizmet uygulamalarıyla (sosyal sorumluluk projeleri) kazandırılacaktır.

Akif, Asım'ı pozitif bilimleri öğrenmesi için Berlin'e gönderirken "bir gün evvel gidiniz, bir saat evvel dönünüz" diyerek evrensel bilgiye açılmayı emreder. Bugün bu durum, öğrencilere yabancı dil öğretimi, dijital okuryazarlık ve 21. yüzyıl becerileri (eleştirel düşünme, inovasyon) kazandırılarak yapılacaktır.

Sınıflarda teknoloji kullanılarak (örneğin uluslararası sanal projeler, e-Twinning ağları), öğrencilerin kendi kültürlerini yabancı akranlarına tanıttığı ve onların kültürlerini saygıyla anladığı milli kimlikle birlikte küresel vatandaşlık becerileri geliştirilecektir. Empati, farklı yaşayışlara saygı ve birlikte problem çözme (barış eğitimi) yetenekleri teşvik edilecektir.²²

Meslek etiği ile değerler eğitimi birbirini doğrudan tamamlayan, ayrılmaz bir bütündür. Değerler eğitimi, bireyin mesleki hayatında karşılaşacağı durumlarda doğru kararlar almasını sağlayacak ahlaki pusulayı inşa eder; eğitimin temel hedefi yalnızca akademik olarak başarılı öğrenciler değil, aynı zamanda "iyi insan, iyi vatandaş ve iyi meslek adamı" yetiştirmektir.²³ Mesleki bütünlük ve saygınlık; bireyin yeri geldiğinde hatalarını itiraf edebilmesi, başkalarına şefkatle muamele etmesi ve ilişki değerlerini mesleki kararlarında kararlı bir şekilde kullanabilmesiyle mümkündür. Ayrıca öğretmenlerin, eğitim sürecinde öğrencilerin sadece zihinsel değil, ahlaki karakterlerini de geliştirerek onlarda mesleki sorumluluk ve bilinç oluşturmaları beklenmektedir.²⁴

Meslek etiğinin en önemli yansımalarından biri "liyakat" (bir işe layık, ehil ve uzman olma durumu) ve işi ehline vermektir. Kurumlarda adam kayırmanın önlenmesi, güvenli ve huzurlu bir çalışma ortamının yaratılması; adalet, liyakat, empati ve dürüstlük gibi etik değerlerin önce ailede, sonra da okulda değerler eğitimi yoluyla içselleştirilmesine bağlıdır. Mehmet Akif Ersoy'un eğitim ve toplum modelinde bir mesleği icra etmek için sadece akademik bilgi (marifet) veya mesleki formasyon yeterli değildir; bu donanımın mutlaka ahlak ve vicdanla (fazilet) desteklenmesi gerekir. Akif'e göre, örneğin öğretmenlik mesleğini icra edecek birinin taşıması gereken dört temel özellik vardır: İman, edep, liyakat ve vicdan.²⁵ Günümüz eğitim sistemlerinde ve insan kaynakları yönetiminde personelin mesleki yeterlikleri tanımlanırken sadece kuramsal bilgi ve beceriler değil, aynı zamanda "tutum ve değerler" alanı da bir ölçüt kabul edilmektedir. Bir meslek elemanının (örneğin bir eğitimcinin) milli, manevi ve evrensel değerleri bilmesi, mesleki etiğe ve yasalara uygun davranması, eşitlik ve erişimi teşvik eden standartları savunması mesleki gelişiminin zorunlu bir parçasıdır.²⁶ Özetle; değerler eğitimi, meslek etiğinin teorik zeminini ve vicdani altyapısını oluşturur. Dürüstlük, adalet ve liyakat gibi değerlerle donatılmamış bir mesleki bilgi, toplumun yararına kullanılamaz; bu nedenle meslek etiği, ancak örgün ve yaygın eğitimde verilen sağlam bir değerler eğitimi ile inşa edilebilir.

²¹ Tuğba Kafadar, *TÜRKİYE, ABD ve FRANSA'NIN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARI VE DERS KİTAPLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ BOYUTUNDA KARŞILAŞTIRILMASI* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019), 24-25.

²² Berrin Sarıtuğ, *Üniversite Gençliğinin Din ve Değerler Eğitimi Açısından Sosyal Medya Deneyimi (Bursa Uludağ Üniversitesi Örneği)* (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021), 144-145.

²³ Zülğani Kaya, *Avrupa Birliğine Üyelik Sürecinde Türk Eğitim Sisteminde Toplam Kalite Yönetimi ve İstanbul İlindeki Okullarda Toplam Kalite Yönetiminin Uygulanması Konusunda Bir Araştırma* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, PhD Thesis, 2010), 103-104.

²⁴ Nurullah Şahin, *Cengiz Aytmatov'un Eserlerinin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi ve Ortaokul Türkçe Ders Kitapları İçin Metin Önerileri* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, PhD Thesis, 2017), 71-72.

²⁵ Al-Jarrah, *Mehmet Akif Ersoy Ve Mustafa Vehbi Et Tell'in Şiirlerinin Dil Ve İçerik Açısından İncelenmesi*, 119.

²⁶ Y. Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi* (Ankara: PegemA Akademi, 2012), 148.

4. İKİ TİPOLOJİNİN ORTAK SENTEZİNE DAYALI YENİ BİR MODEL ÖNERİSİ

Mehmet Akif Ersoy'un ahlak ve eylem odaklı "Asım" modeli ile yapılandırmacı yaklaşımın sentezine, Tevfik Fikret'in akılcı ve "evrensel hümanizm" anlayışının (Haluk modelinin olumlu yönlerinin) eklenmesi, günümüzün en ideal eğitim vizyonlarından biri olan "Küresel Vatandaşlık" (Glocalization - Küresel düşünüp yerel hareket etme) felsefesini ortaya çıkarır. Akif'in kendi değerlerine kök salma ("mâhiyyet-i rûhiyye") fikri ile Fikret'in sınırları aşan insanlık sevgisi ("Milletim nev-i beşer, vatanım rûy-i zemîn") birleştirildiğinde, ortaya "Kökleri Medeniyetinde, Ufku İnsanlıkta" olan yeni bir eğitim planlaması ortaya çıkar.

Bu eğitim modelinde Fikret'in eğitim anlayışının merkezinde "insan", "akıl" ve "ilerleme" vardır. Eğitim, bireyi dogmalardan kurtarıp aklını özgürce kullanabilen, tüm insanlığa karşı sorumluluk hisseden özerk bir birey yapmayı hedefler. Akif ise aklın ve bilimin mutlaka yüksek bir ahlak, vicdan ve eylem (sa'y) ile desteklenmesi gerektiğini savunur. Öğrenciler, karşılaştıkları problemleri Fikret'in öne çıkardığı evrensel akıl, bilim ve eleştirel düşünceyle analiz edecek; ancak ürettikleri çözümleri Akif'in vurguladığı yüksek ahlak, merhamet ve toplumsal sorumluluk (fazilet) süzgecinden geçirerek bunları milli bir şuurla eyleme dökceklerdir.

Fikret, "Milletim nev-i beşer (insanlık), vatanım ruy-i zemin (yeryüzü)" diyerek din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin tüm insanları eşit ve kardeş kabul eden kozmopolit bir hümanizmi savunur. Müfredata eklenecek İnsan Hakları, Küresel Barış ve Çevre Eğitimi modülleriyle öğrencilerin dünyadaki tüm insanların acılarına ve sevinçlerine ortak olmaları ("evrensel empati") sağlanacaktır. Evrensel hümanizm, bireyin kendi köklerine yabancılaşması (Haluk'un akıbetindeki asimilasyon) riskini taşıyabilir. Akif'in modeli burada bir kalkan görevi görür. Öğrenci, evrensel insanlık ağacının bir dalı olduğunu bilecek ancak köklerini kendi tarihinden, edebiyatından ve inanç/kültür dünyasından alacaktır. Sınıflarda yürütülecek projelerde öğrenciler, kendi yerel kültürlerini (türkülerini, misafirperverliğini, yardımlaşma geleneğini) uluslararası platformlarda (e-Twinning vb.) dünya gençleriyle paylaşacak; aynı zamanda dünyadaki farklı kültürlerin değerlerini saygıyla ve önyargısız bir şekilde öğrenecektir. Hem Fikret hem de Akif, Batı'nın bilim ve teknolojisinin (fen ve marifet) mutlaka alınması gerektiğinde hemfikirlerdir. Bu iki yaklaşım esas itibari ile evrensel bir öğretim modelinin temelini oluşturabilir.

Öğrenciler, STEM (Fen, Teknoloji, Mühendislik, Matematik) atölyelerinde Fikret'in inandığı "kudret-i irfan" (bilimin gücü) ile donatılacaktır. Yapılandırmacı eğitimde öğrenciler, salt kendi toplumlarının değil; küresel ısınma, dünyadaki açlık, gelir adaletsizliği veya mülteci sorunları gibi tüm insanlığı ilgilendiren evrensel problemlere projeler üretecektir. Bu projelerde Fikret'in "bütün insanlığın refahı" vizyonu ile Akif'in "mazluma el uzatma" vicdanı²⁷ birleşecektir.

Öğretmen, Fikret'in tahayyülündeki gibi "fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür" bir rehber olmalı; öğrenciye körü körüne itaat etmeyi değil, sorgulamayı, araştırmayı ve kendi özgür ahlaki kararlarını vermeyi öğretmelidir. Aynı zamanda öğretmen, Akif'in tarif ettiği gibi "liyakatlı, edepi ve vicdanlı" bir rol model olmalı; öğrencilerine şefkatle yaklaşarak onlara sadece akademik bilgi değil, ruhsal bir derinlik ve karakter aşılmalıdır. Mehmet Akif'in yerel ve ahlaki sorumluluğu (Asım), Tevfik Fikret'in evrensel insanlık sevgisi ve akılcılığı (Haluk'un Amentüsü) ile yapılandırmacı eğitimin aktif-üretken zemininde birleştiğinde; "Kendi vatanını, tarihini ve kültürünü derinden seven; ancak bu sevgiyi diğer milletleri ötekileştirmeden, tüm insanlığın barış, adalet ve bilimsel ilerlemesi için bir itici güç olarak kullanan" çağdaş, aydın ve vicdanlı bir dünya vatandaşı (küresel insan) profili inşa edilmiş olur.

SONUÇ

Mehmet Akif'in yerel ve ahlaki sorumluluğu (Asım), Tevfik Fikret'in evrensel insanlık sevgisi ve akılcılığı (Haluk'un Amentüsü) ile yapılandırmacı eğitimin aktif-üretken zemininde birleştiğinde; "Kendi vatanını, tarihini ve kültürünü derinden seven; ancak bu sevgiyi diğer milletleri ötekileştirmeden, tüm insanlığın barış, adalet ve bilimsel ilerlemesi için bir itici güç olarak kullanan" çağdaş, aydın ve vicdanlı bir dünya vatandaşı (küresel insan) profili inşa edilmiş olur. Tevfik Fikret'in

²⁷ Arslan, "Modernleşme ve Ahlak", 678-680.

kurguladığı Haluk modeli, kurtuluşu kendi geleneklerinden radikal bir kopuşta ve Batı'ya mutlak entegrasyonda gören seküler bir vizyonu temsil eder. Ancak bu "tek çekirdekli" yaklaşım, aydının kendi toplumuna yabancılaşmasıyla sonuçlanmıştır. Buna karşılık olarak Mehmet Akif'in Asım modeli, Batı'nın yalnızca bilimsel ve teknolojik araçlarını alıp (marifet), bunu Doğu'nun İslam ahlakı ve millî değerleriyle (fazilet) sentezleyen, geçmişi reddetmeden geleceği inşa eden organik ve direnişçi bir modeldir.

Akif'in eğitim felsefesine göre bir milletin yükselmesi için "marifet" (çağdaş bilim, teknoloji) ve "fazilet" (ahlak, erdem) bir arada bulunmak zorundadır. Faziletsiz bir marifet toplumu yıkıma sürüklerken, marifetsiz bir fazilet ise toplumu çağın gerisinde bırakıp zayıf düşürür. Bu denge, modern çağda "21. yüzyıl becerileri" ile "değerler eğitiminin" birleşimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Asım, sadece zihinsel olarak bilimle donanmış bir genç değil; aynı zamanda bedenen "yalçın kaya gövdeli" bir sporcu ve ruhen "bir kadın ruhu kadar narin" merhametli, haksızlığa karşı eylemci bir gençtir. Bu durum, çağdaş eğitim felsefesinin bireyi bilişsel, duyuşsal ve psikomotor olarak bir bütün halinde (holistik) geliştirme hedefiyle birebir örtüşmektedir. Günümüz gençliğinin kimlik bunalımı yaşadığı ve kendilerine rol model olarak genellikle popüler kültürün (yabancı futbolcular, pop şarkıcıları vb.) ürettiği sanal ve geçici figürleri seçtikleri saptanmıştır. Türk-İslam medeniyetinin özünden doğan Asım karakteri, gençlerin ihtiyaç duyduğu dürüst, çalışkan, vatansever ve adil "yerli rol model" boşluğunu dolduracak en güçlü edebi ve sosyolojik figürdür. Aynı şekilde evrensel bir ahlak modeli ihtiyacı olan gençler için de Tefik Fikret'in Haluk'u bir model teşkil etmektedir. Bunda dolayı Fikret'in "evrensel insanlık/küresel vizyon" fikri ile Akif'in "köklerine/mâhiyyet-i rûhiyye'ye bağlılık" fikri birleştirilerek; kökleri kendi medeniyetinde olan ancak evrensel sorunlara (çevre, insan hakları, barış) duyarlı "Küresel Vatandaşlık" modülleri müfredata entegre edilmelidir.

Değerler eğitiminin kalıcı olabilmesi için öğretmenlerin birer rehber ve rol model olması şarttır. Öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinin programlarına, Akif'in ideal bir eğitimcide bulunmasını şart koştuğu "imanlı, edepli, liyakatli ve vicdanlı" profili destekleyecek karakter eğitimi ve meslek etiği dersleri daha yoğun bir şekilde dâhil edilmelidir. Öğretmenler, değerleri salt teorik olarak anlatmak yerine yapılandırmacı bir yaklaşımla, sınıf içi demokratik ortamlar ve sosyal sorumluluk projeleri kurarak öğrencilere bu değerleri buluşturmalıdır.

KAYNAKÇA

Akdağ, Özcan. *Kötülük Problemi- İtirazlar ve Cevaplar-*. Kayseri: Kimlik Yayınları, 2021.

Akyüz, Y. *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: PegemA Akademi, 23. Basım, 2012.

Al-Jarrah, Salam. *Mehmet Akif Ersoy Ve Mustafa Vehbi Et Tell'in Şiirlerinin Dil Ve İçerik Açısından İncelenmesi*. Karabük: Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2025.

Anıt, Zeki. *Türk Eğitim Sistemine ve Lise Sosyoloji Ders Kitaplarına Yüklenen İdeolojik Görevin Eleştirisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2020.

Arslan, Ahmet. "Tevfik Fikret ve Din". *Toplumsal Tarih* 15/87 (2001), 4-10.

Arslan, Emine. "Modernleşme ve Ahlak: Tevfik Fikret ve Mehmet Akif Ersoy'un Gençlik Üzerine Farklı Yaklaşımları". *International Journal of Social Sciences* 8/35 (12 Eylül 2024), 672-683. <https://doi.org/10.52096/usbd.8.35.33>

Izgar, Gökhan. *İlköğretim Okulu 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Demokratik Tutum ve Davranışlarına Etkisi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013.

İLHAN, Kemal. *Tevfik Fikret ve Mehmet Akif Ersoy'da Kötülük Problemi*. KAYSERİ: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Master's Thesis, 2022.

Kafadar, Tuğba. *TÜRKİYE, ABD ve FRANSA’NIN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARI VE DERS KİTAPLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ BOYUTUNDA KARŞILAŞTIRILMASI*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.

Kaya, Zülhani. *Avrupa Birliğine Üyelik Sürecinde Türk Eğitim Sisteminde Toplam Kalite Yönetimi ve İstanbul İlindeki Okullarda Toplam Kalite Yönetiminin Uygulanması Konusunda Bir Araştırma*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, PhD Thesis, 2010.

Khalilova, Günay. *Mehmet Akif Ersoy ve Mirze Elekber Sabir Arasında Bir Karşılaştırma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı (Yeni Türk Edebiyatı) Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2019.

Koç, Mustafa. *Müfdî Zekerîyya - Mehmet Akif Ersoy Edebi Karşılaştırma*. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022.

Maraş, Mehmet Atilla. *Şair Milletvekilleri: 1 - 22 Dönem 1920-2005*. Ankara: TBMM Basımevi, 2005.

Mehmet Âkif. *Mehmet Akif Ersoy şiir külliyyatı: Safahat*. Ankara: TBMM, 2. baskı., 2021.

Roos, M. C. “Is law science?” *Potchefstroom Electronic Law Journal (PELJ)* 17/4 (2014), 1392-1439.

Sarıtuğ, Berrin. *Üniversite Gençliğinin Din ve Değerler Eğitimi Açısından Sosyal Medya Deneyimi (Bursa Uludağ Üniversitesi Örneği)*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021.

Şahin, Nurullah. *Cengiz Aytmatov’un Eserlerinin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi ve Ortaokul Türkçe Ders Kitapları İçin Metin Önerileri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, PhD Thesis, 2017.

Truçi, Betim. *Mehmet Akif Ersoy’un Ahlâk Anlayışı*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023.

Ufuk, Kemal. *ISLAMIST AND TURKIST CONCEPTUALIZATION OF NATION IN THE LATE OTTOMAN PERIOD: A COMPARISON OF MEHMET AKİF ERSOY AND ZİYA GÖKALP*. Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of International Relations, Master’s Thesis, 2019.

İSTİKLÂL MÂRŞI'NIN KABULÜ SÜRECİ VE MEHMET AKİF'İN O SÜREÇTEKİ TAVRI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Ferhat APUHAN

Dr. Öğretim Üyesi Ferhat APUHAN, Bingöl Üniversitesi, ORCID, 0000-0003-1738-1471

ÖZET

Her millet, duygularını yansıtacak bir milli marşa ihtiyaç duyar. Türk milleti de Milli Mücadele döneminin en zor anlarında bu duyguları yansıtacak bir heyecana sahipti. Milli Mücadele’de halk, yokluk içinde olmasına rağmen cansiperane bir fedakârlıkla düşman işgaline karşı koymuştur. İşte bu süreçte Anadolu halkı ve ordusu üzerinde manevî moral etkisi yaratacak bir Milli Marş yazılması gerekiyordu. Maarif Vekâleti, bunun farkında olarak önceden bir yarışma düzenlemişti. Basın yayın aracılığıyla yapılan duyuruya yedi yüzden fazla eser ile başvuru yapılmıştı. Ancak bu eserler arasında milli ve manevi konularda daha önce yazdığı şiirlerle dikkatleri üzerine çeken Mehmet Akif’in herhangi bir eseri yoktu. Seçici kurul da hiçbirisini milli ruhu yansıtmada noktasında yeterli bulmadı. Burada gözler Mehmet Akif’e çevrildi. O ise ucunda para ödülü olduğu için yarışmaya katılmayı reddetmişti. Dönemin Maarif Nazırı Hamdullah Suphi, ödül konusunda hassasiyetinin giderileceğine dair güvence verince Akif, 5 Şubat 1921’de şiirini yazmaya başladı. Yazdığı şiir, 17 Şubat 1921’de gazetelerde yayınlandı. 26 Şubat 1921 tarihinde de yedi şiir arasından yapılan değerlendirmeler neticesinde diğer tüm eserlerin ötesinde bir coşku ve derinlik barındırdığı kanısına varılarak Meclis gündemine taşındı. Meclis kayıtları ve tanıklar göstermektedir ki şiir okunurken milletvekilleri büyük bir heyecana kapılmışlardır. Eser, henüz oylanmadan gönüllerde kabul görmüştür. Nitekim 12 Mart 1921 tarihinde Büyük Millet Meclisi oturumunda gerçekleşen oylama ile Akif’in yazmış olduğu İstiklal Marşı, Milli Marş olarak kabul edilmiştir. Burada dikkat çekici diğer bir husus Mehmet Akif, kazandığı ödülü tek bir kuruşuna dahi dokunmadan yoksul kadın ve çocuklara meslek öğretene Dârülmesaî vakfına bağışlamıştır. Maddi açıdan ihtiyacı olmasına rağmen ödülü reddetmesi, onun sahip olduğu karakter ve vatan sevgisinin somut tezahürüdür. Aynı zamanda İslam’ın infak ve fedakârlık kültürünün ispatıdır. Sonuç itibarıyla İstiklal Marşı, Hakk’a tapan bir milletin ortak duası olarak tescillenmiştir. Akif de onu *Safahat*’ına almamış, millete vakfetmiştir. Dolayısıyla İstiklal Marşı, vatan sathında yaşayan tüm unsurların hürriyet ruhuna dönüşen ortak bir haykırıdır. Akif’in *Allah bu millete bir daha İstiklal Marşı yazdırmazın*, duası da bu ruhun son mührüdür.

Anahtar Kelimeler: Milli Mücadele, İstiklal Marşı, Mehmet Akif Ersoy, Ödül, Dârülmesaî

AN INVESTIGATION INTO THE ADOPTION PROCESS OF THE INDEPENDENCE MARCH AND THE STANCE OF MEHMET AKİF DURING THAT PERIOD

ABSTRACT

Every nation requires a national anthem to reflect its emotions, and during the most harrowing moments of the National Struggle, the Turkish nation possessed a fervor that necessitated such an expression as the people resisted enemy occupation with selfless sacrifice despite their deprivation. Recognizing the need for an anthem to provide spiritual and moral strength to the Anatolian people and the army, the Ministry of Education organized a competition that drew over seven hundred submissions; however, none were deemed sufficient to reflect the national spirit, and notably absent was any work by Mehmet Akif, who had refused to participate due to the monetary prize involved. After Hamdullah Suphi, the Minister of Education, provided assurances regarding his sensitivities about the award, Akif began writing his poem on February 5, 1921, which was published in newspapers on February 17 and brought before the Parliament on February 26 after being selected from seven finalists for its unparalleled passion and depth. The poem moved the deputies to such an extent that it was embraced in their hearts even before the official vote on March 12, 1921, when the Grand National Assembly formally adopted

the Independence March as the National Anthem. Demonstrating his profound character and patriotism, Akif donated the prize money in its entirety to the Dârülmesai foundation (which taught trades to impoverished women and children) despite his own financial needs, an act that stands as a testament to the Islamic culture of charity and sacrifice. Ultimately, the Independence March remains the collective prayer of a nation that "worships Truth," and Akif, by excluding it from his work *Safahat* and dedicating it to the people, ensured it became a shared outcry of freedom for all, sealed by his famous prayer: *May God never let this nation write another Independence March.*

Keywords: The National Struggle, The Independence March, Mehmet Akif, Prize, Darulmesai.

Giriş

İnsanlık tarihinde milletlerin varlık yokluk mücadeleleri, sadece cephedeki askeri stratejilerle değil, aynı zamanda o mücadeleye ruh veren fikri ve manevi temellerle kazanılır. Türk milletinin 20. yüzyılın başında maruz kaldığı işgal girişimi, sadece bir toprak parçasının savunulmasını değil, bir medeniyetin ve inancın ihyasını zorunlu kılmıştır. Bu çalışma da Mondros Ateşkes Antlaşması'yla başlayan karanlık dönemin, düzenli orduya geçiş kararlılığı ve İstiklal Marşı'nın sarsılmaz iradesiyle nasıl aydınlandığını analiz etmektedir.

İslam inancında vatan savunması, mukaddesatı muhafaza mükellefiyeti çerçevesinde bir ibadet ve cihad bilinciyle ele alınır. Bu bilincin en somut örneği, Mehmet Akif'in şahsında ve eserinde vücut bulmuştur. Akif, İstiklal Marşı'nı kaleme alırken yalnızca bir şair değil, bir mürid ve mebus sıfatıyla ordunun ve halkın manevi kuvvesini takviye etmiştir. Onun yarışmadaki para ödülünü reddederek Darülmesai'ye bağışlaması, İslami ahlaktaki hasbîlik ve vatanperverlik ilkelerinin en asil yansımasıdır. Korkma! nidasıyla başlayan bu marş, aslında ümitsizliğin haram kılındığı bir inanç sisteminin toplumsal beyannamesi olmuştur.

Bu metin, işgallerin yarattığı infialden başlayarak, meclis çatısı altında yürütülen siyasi ve askeri mücadeleyi mercek altına almaktadır. İstiklal Marşı'nın yazım sürecindeki teknik detaylar, Mehmet Akif'in ikna süreci ve marşın kabulü sonrası orduda yarattığı moral-motivasyon etkisi, arşiv belgeleri ve tarihi tanıklıklar ışığında değerlendirilecektir. Ayrıca, Kütahya-Eskişehir Savaşları sırasında Meclis'in Kayseri'ye taşınması tartışmalarında Akif'in sergilediği sarsılmaz duruş, çalışmanın odak noktalarını oluşturmaktadır.

1. Milli Mücadele Döneminde Kuvay-ı Milliye'den Düzenli Orduya Geçiş

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra itilaf devletleri, Osmanlı Devleti ile imzaladıkları Mondros Ateşkes Antlaşması'na dayanarak Anadolu'yu yer yer işgal etmeye başladı. Bu işgallere karşı Anadolu halkı bigane kalmamış, topyekün bir mücadele içerisine girmiştir. Bu çerçevede vatani koruma ve bağımsız olarak yaşatma duygusunun eseri olarak ortaya çıkan Kuvâ-yi Milliye birlikleri, bulundukları bölgelerde bir araya gelerek kendi şehirlerini düşman işgalinden kurtarmayı amaçlamıştır. Böylesi bir uyanış Sivas Kongresi'nde Anadolu ve Rumeli Müdafâ-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirilmiştir. Artık düşman işgaline karşı daha dirençli bir tepki gösterilmeye başlandı. Özellikle Batı Cephesinde Yunan mezalimine ciddi mücadeleler ortaya konuldu. Lakin Kuvâ-yi Milliye gibi gayr-ı nizami bir yapı ile neticeye ulaşmak son derece zordu. Nitekim Çerkez Ethem komutasındaki Kuvâ-yi Milliye birlikleri 20 Ekim 1920'de Yunan ordusuna karşı ani bir taarruzda bulunmuş, yaşanan bu muharebede Kuvâ-yi Milliye birlikleri yenilmişlerdir. Bunun üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi, yaşanan sert tartışmalarla rağmen düzenli orduya geçiş kararı almıştır.

2. İstiklal Marşı'nın Kabulü Süreci ve Mehmet Akif'in Bu Süreçteki Tavrı

Kuvâ-yi Milliye'den düzenli orduya geçildikten sonra Yunan ordusu, herhangi bir toparlanmanın sağlanmaması için 6 Ocak 1921'de düzenli orduya saldırdı. Bu saldırı girişimi 11 Ocak 1921'de Yunanlıların mağlubiyetiyle sonuçlandı. Yunanlılar bu yenilgi sonrasında savaş öncesi mevzilerine çekilmek zorunda kaldı. Böylece düzenli ordu düşman karşısında ilk önemli zaferini elde etmiştir. Düzenli ordunun Batı Cephesinde savaş meydanında elde ettiği bu başarı, Milli Mücadele açısından

önemli neticeler doğurmuş ve yeni kazanımları beraberinde getirmiştir. Nitekim ilk kez bu zafer neticesinde İtilaf devletleri, TBMM'yi Londra Konferansı'na davet etmişlerdir. TBMM'yi temsilen Bekir Sami Bey konferansa katıldı. Masada elde edilen bu kazanım, Müslüman Anadolu halkının uluslararası alanda ilk ciddi başarısı kabul edilir. İşte bu süreçte gerek kamuoyunu gerekse orduyu moral, maneviyat ve motivasyon açısından etkilemek adına her zamankinden daha çok milli bir marşla ihtiyaç duyulmuştur.

Aslında Milli Marş konusunda ilk önemli çalışmalar Eylül¹ ve Ekim 1920'lerde yapılmıştı.² Çalışma, gazeteler vesilesiyle bir yarışma şeklinde tertip edilmişti. Düzenlenen yarışma için 500 liralık bir ödül konulmuştu. Son başvuru olarak da 23 Aralık 1920 tarihi belirlenmişti. Yarışmaya 724 adet şiir ile büyük bir teveccüh gösterildi. Ancak Maarif Vekaleti gelen şiirler arasında yaptığı incelemeler neticesinde hiçbir şiiri Milli Marş için uygun görmedi. O sırada Maarif Vekili olan Hamdullah Suphi Bey bu tür bir marşın ancak Mehmet Akif tarafından yazılabileceği kanaatine varmıştı. Fakat Mehmet Akif yarışmaya katılmamıştı. Mehmet Akif bu sıralarda Burdur milletvekili olarak mecliste görev yapmaktaydı.³ Hamdullah Suphi Bey tarafından yarışmaya niçin katılmadığı konusunda bir inceleme yapıldı. İnceleme sonucunda bunun para ödülü yüzünden olduğu anlaşıldı. Zira Mehmet Akif gibi bir vatansever, vatanın kurtuluşu için yazacağı şiirde herhangi bir maddi ödül almak istememiştir.⁴ Bunun üzerine Mehmet Akif'i çok iyi tanıyan Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey, para ödülünün kendisine uygulanmayacağını belirtti. Ardından bizzat 5 Şubat 1921 tarihinde Mehmet Akif'in ödül konusundaki endişelerini giderecek bir mektup dahi gönderdi.⁵ Mehmet Akif, gelen mektuba rağmen tam olarak ikna olmadı. Bunun üzerine dostu Karesi Milletvekili Hasan Basri Bey devreye girerek Mehmet Akif'i ikna edildi.⁶ Böylece İstiklal Marşı yazma görevi Mehmet Akif'e verilmiş oldu.⁷

Mehmet Akif İstiklal Marşı yazma görevini üzerine aldıktan hemen sonra aynı gün yani 5 Şubat 1921'de şiirini yazmaya başladı. Çok kısa sürede yazma işini tamamladı ve 15 Şubat 1921'de ilgililere teslim etti. Akif'in yazdığı İstiklal Marşı ilk olarak 17 Şubat 1921 tarihinde dönemin Milli Mücadele yanlısı gazete ve dergilerinde⁸ "Kahraman Ordumuza" başlığı ile yayınlandı.⁹ 21 Şubat 1921'de de Mehmet Akif'in bir süre irşad faaliyetlerinde bulunduğu Kastamonu'da çıkarılan Açığsöz Gazetesi'nde yayınlandı.¹⁰ 26 Şubat 1921 tarihinde ise heyet tarafından Mehmet Akif'in yazdığı İstiklal Marşı ile birlikte toplam yedi şiirin¹¹ incelenmesine karar verildi.¹² Bu şiirler arasında Mehmet Akif'in İstiklal Marşı şiiri oldukça beğenildi. Bunun üzerine Maarif Nazırı Hamdullah Suphi Bey Mehmet Akif'in yazmış olduğu İstiklal Marşı lehinde görüş bildirdi. Karesi Milletvekili Hasan Basri Bey de İstiklal Marşı'nın meclis kürsüsünden bizzat dönemin Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey tarafından okunması için bir önerge verdi. Önergeye binaen Hamdullah Suphi Bey alkışlar arasında o gün İstiklal Marşı'nın on kıtasını meclis kürsüsünde okudu.¹³ Büyük Millet Meclisi büyük bir teveccüh gösterdi. Meclisin bu teveccühü karşısında Akif oldukça heyecanlanmıştı. Hatta o gün Akif için muazzam bir

¹ Dönemin Maarif Vekili Rıza Nur 18 Eylül 1920'de bir genelge yayınlamıştı. Bk. Orhan Özdiş vd. (ed.), *Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşı* (Ankara: Devlet Arşivleri Başkanlığı Yayınları, 1921), 213.

² Dönemin Maarif Vekaleti 7 Kasım 1920'de Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi'ne bir ilan vererek Milli Marş için bir yarışma düzenleneceğini bildirmiştir. Bk. Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi (Ekim/Teşrinievvel 1920).

³ Orhan Özdiş vd., *Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşı*, 25.

⁴ Rıdvan Canım, Etem Çalık, *Mehmed Âkif ve İstiklâl Marşı* (İstanbul: Yedi İklim Yayınları, 1995), 29.

⁵ Nurullah Çetin, *İstiklâl Marşı'mızı Anlamak* (Ankara: Öncü Kitap, 2014), 18.

⁶ Doğan, D. Mehmet, *Milletin Ortak Sözü: İstiklâl Marşı*, ed. Vildan Serdaroğlu Coşkun (İstanbul: Erdem Yayınları, 2017), 80; Nurullah Çetin, *İstiklâl Marşı'mızı Anlamak*, 20.

⁷ Zeki Sarıhan, *Vatan Türküsü İstiklal Marşı Tarihi ve Anlamı* (Ankara: Öğretmen Dünyası Yayınları, 1984), 24.

⁸ Mehmet Akif Ersoy, "İstiklal Marşı" 18/468 (1921), 1.

⁹ Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 17 Şubat 1921.

¹⁰ Nurullah Çetin, *İstiklâl Marşı'mızı Anlamak*, 20.

¹¹ Mahir İz, *Yılların İzi* (İstanbul: İrfan Yayınevi, 1975), 130-133.

¹² Yarışmada değerlendirilmeye alınmasına karar verilen şiirlerin yazarları arasında Tunalı Hilmi, Hüseyin Cahit Yalçın, Kemalettin Kamu, Mühittin Baha ve Kâzım Karabekir de yer almışlardır. Ancak bunlardan sadece Kâzım Karabekir'in şiirine vakıf olunmuştur. Bk. Hasan Basri Çantay, *Âkifnâme* (İstanbul: Ahmed Said Matbaası, 1966), 73-77; Mahir İz, *Yılların İzi*, 130-133.

¹³ Doğan, D. Mehmet, *Milletin Ortak Sözü: İstiklâl Marşı*, 80-81.

gündü. Hayatında bu kadar heyecanlı bir gün geçirmemişti.¹⁴ Diğer şiirler ise oylamaya dahi sunulmadı.¹⁵ Yine dönemin Karesi Milletvekili Abdulgafur Efendi'nin yaptığı dua ile o günkü Meclis oturumu sonlandırıldı.

12 Mart 1921 tarihinde TBMM'de yapılan oylamada¹⁶ İstiklal Marşı Milli Marş olarak resmen kabul edildi.¹⁷ Aynı gün Hamdullah Suphi Bey tarafından Meclis'te ayakta okunarak mebuslarca ayakta dinlenmiş¹⁸ ve alkışlanmıştı.¹⁹ Mehmet Akif, İstiklal Marşı'nın Milli Marş olarak resmî kabulünden sonra kendisine getirilen beş yüz liralık para ödülünü de *bu para benim değildir*, diyerek reddetmiştir. Ancak o paranın meclis kasasında kalmaması için usul icabı teslim alması gerektiği söylenince, ihtiyacı olmasına rağmen alıp kimsesiz kadın ve çocuklara iş, sanat ve meslek öğretene Darulmesaî'ye bağışladı. Yine İstiklâl Marşı'nı bütün şiirlerinin toplandığı eseri Safahat'a almamış, *onu milletime ve kahraman ordumuza hediye ettim* diyerek içindeki inanç, vatan ve millet sevdasını haykırmıştır. *Allah bu millete bir daha İstiklâl Marşı yazdırmaz*, diyerek de Milli Mücadelenin ne tür zor şartlarda verildiğinin ehemmiyetini ortaya koymuştur.²⁰ Ayrıca ödülünü bağışta bulunduğu Darulmesaî, o günlerde cephede mücadele eden ordunun elbiselerini hazırlamakla uğraşmaktaydı.²¹ Böylece her tarafta ve her alanda ortaya konulan bu milli ruh ve duygu yoğunluğu, Akif tarafından İstiklal Marşı'na ustaca yansıtılmıştır. Bu da Anadolu'da umumî anlamda Milli Mücadele üzerinde moral açısından büyük bir katkı sağlamıştır.²² Ardından 15 Mart 1921 tarihinde dönemin Vekiller Heyeti Başkanı Fevzi Çakmak Paşa tarafından bütün Bakanlıklara Milli Marş'ın kabulüne dair bir yazı gönderildi ve ardından 21 Mart 1921 tarihinde resmi gazetede de yayınlanmıştır.²³

3. Mehmet Akif'in İşgalleri Karşısındaki Tutumu

İstiklal Marşı 21 Mart 1921'de resmi gazetede yayımlandıktan iki gün sonra Batı Cephesi'nde Yunanlılar düzenli orduya karşı taarruza geçti. Bu taarruz sekiz gün sürdü. Netice itibari ile moral ve motivasyon açısından önemli bir konumda bulunan düzenli ordu birlikleri düşman askerlerini engellemeyi başardı ve kısa süre sonra ikinci bir zafer elde etti. Daha önce düzenli orduya geçiş konusunda yaşanan tartışmalar da son buldu. Bu zafer ile Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce ordu birliklerine olan güven de artmıştır.

Düzenli ordunun Batı Cephesi'nde elde ettiği başarılar düşman saflarında ihtilafa sebep oldu. Kazanılan ikinci zaferden sonra İtalyanlar Anadolu'yu terk etmeye başladı. Fransızlar TBMM ile diyalog arayışına girdi. Fakat bu süreç, Yunanlılar tarafından yeniden kendi lehlerine çevrilmek istendi. Bunun üzerine 10 Temmuz 1921 tarihinde Yunanlılar yeniden saldırıya geçti. Kütahya-Eskişehir Savaşları olarak tarihe kaydedilen bu savaş esnasında Düzenli Ordu geri çekilmek zorunda kaldı. Hatta ordu, Sakarya Nehri'nin doğusuna kadar çekildi. Yunan ordusu Ankara-Polatlı'ya kadar yaklaşmıştı. Gelen bu olumsuz haber üzerine TBMM'nin Ankara'dan Kayseri'ye taşınması gündeme geldi. Hatta milletvekillerinin büyük bir kısmı Meclis'i hemen Ankara'dan Kayseri'ye taşımak için harekete geçti.

Aslında Kütahya-Eskişehir Savaşlarında Batı Anadolu'da Afyon ve Kütahya gibi stratejik önemi bulunan şehirlerin Yunanlıların eline geçmesi insanları umutsuzluğa düşürmüştü. Nitekim bu umutsuzluk havası ve moral bozukluğu meclise de yansdı. TBMM'nin 23 ve 30 Temmuz 1921 tarihli gizli oturumlarında TBMM'nin Kayseri'ye taşınması tartışıldı. Bu oturumda söz alan mebusların önemli bir kısmı, Meclis'in Kayseri'ye taşınması fikrini savundu. Hatta bu fikri savunanlardan biri de Heyet-i Vekile Reisi Fevzi Çakmak Paşa'ydı. Meclis'teki bazı milletvekilleri ise çekilmenin manevî

¹⁴ Yaşar Çağbayır, *İstiklâl Marşı'nın Tahlili* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1998), 259.

¹⁵ Doğan, D. Mehmet, *Milletin Ortak Sözü: İstiklâl Marşı*, 78-79.

¹⁶ *TBMM Zabıt Ceridesi*, Meclis Celse Tutanakları (Ankara: TBMM, ts.) (TBMM), 86-93.

¹⁷ Hakimiyyet-i Milliye Gazetesi, 2.

¹⁸ Hasan Basri Çantay, *Akifnâme*, 73.

¹⁹ Zeki Sarıhan, *Vatan Türküsü İstiklal Marşı Tarihi ve Anlamı*, 61.

²⁰ Mehmet Akif Ersoy, "İstiklal Marşı", *Sebilürreşad Dergisi*, 21 Mart 1921, 38.

²¹ Muhiddin Nalbandoğlu, *İstiklâl Marşımızın Tarihi* (İstanbul: Cem Yayınları, 1964), 140-141.

²² Nuri Köstüklü, "Batı Cephesi", *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2000), 276-277.

²³ *Ceride-i Resmiye*, Yıl, 1, Sa. 7, 21 Mart 1921; Orhan Özdiil vd., *Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşı*, 214.

zararlarının orduya kadar sirayet edebileceği hususunun altını çizerek hükümetin Kayseri'ye taşınmasının mahzurlarını ortaya koydu. Mecliste az konuşan milletvekillerinden olan Akif, Meclis'in Kayseri'ye taşınmasına karşı çıkanların başında geliyordu. Ayrıca konu hakkındaki fikirlerini çeşitli sohbet ve tartışma ortamlarında da dile getiriyordu. İfadelerinde *benim öldüğüm yerde evlad ve iyelim de ölsün* yaklaşımı ön plana çıkmıştır. Bununla hayatında umutsuzluğa yer vermediğini göstermiş, topyekûn bir mücadeleyi ölümü pahasına savunmuştur. Böylece Meclis'in Ankara'dan Kayseri'ye taşınmasının engellenmesinde başat rol oynayan mebuslar arasında yer almıştır.²⁴ Yeri geldikçe mebusların önüne geçip onları Kur'anî bakış açısıyla ikna etme ve Kur'an diliyle düşman işgaline karşı koymaya teşvik etmiştir.²⁵

Mehmet Akif'e göre bir mücadelenin zafere ulaşması için öncelikle mücadele edenlerin cesur olmaları ve zafere kavuşacaklarına samimiyetle inanmaları gerekir. Onun İstiklâl Marşı'na *Korkma!* kelimesi ile başlaması, milletin cesaretli olması için yapılan bir telkin olarak değerlendirilirken diğer bir taraftan onun zafere olan inancını ve samimiyetini de göstermektedir.²⁶ Zira onun bütün savunularında Kur'an'dan ilham vardır. Anlayışında korku ve ümitsizliğe yer yoktur. Onun Kur'an-ı Kerim ayetinden esinlenerek haykırdığı,

Doğacaktır sana vadettiği günler Hakk'ın

Kim bilir belki yarın, belki yarından da yakın

mısraları bu zaferi nasıl bir iman ve ümitle beklediğinin ve geleceğe olan inancının açık göstergesidir. İşaret edilen ayet-i kerimede Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *Gevşeklik göstermeyin, üzüntüye kapılmayın. Eğer inanmışsanız üstün gelecek olan sizlersiniz.*²⁷ Yine Sebîlürreşâd'da *Ye'se Düşenler Müslüman Değildir* başlıklı makalesinde, Kur'an-ı Kerim'den ilham almıştır. Makalede konuya ilişkin ayetleri işaret ederek Müslümanlara hitapta bulunmuş, bu hitabında ümitsizliğe düşmenin haram olduğunu belirtmiştir. Ayrıca belirtmekle kalmamış, nedenlerini de açıklamıştır. Açıklamalarda Yusuf²⁸, Hicr²⁹, Zümer³⁰ ve Secde³¹ Sûrelerinde ilgili ayetleri zikrederek inananların kendilerine gelmesini arzulamıştır. Akif, *Doğrudan doğruya Kur'an'dan alarak ilhamı, Asrın İdrakine anlatmalıyız İslam'ı*, sözünün en somut yansımasını teşkil etmiştir. Buna nazar ederek Âkif'in İslam anlayışının temelinde Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in sünnetinin yer aldığını söyleyebiliriz. Zira o, herkesten ve her şeyden önce ilk olarak inandığı dinî prensipleri hayatına tatbik eden birisiydi. Özü, sözü birdi. Söylediğini yapan; yapmadığını söylemeyen nadide kişiliklerdendi. Onun bu karakteristik özelliği kendisini tanıyanların dikkatini çekmiş olacak ki tüm kesimler tarafından takdirle karşılanmıştır.³²

Araştırma ve Bulgular

İlk olarak araştırma sonucunda elde ettiğimiz verilere göre Kuvâ-yi Milliye gibi gayr-ı nizâmî birliklerin Yunan ordusuna karşı aldığı Gediz yenilgisi, TBMM'yi düzenli orduya geçmeye zorlamıştır. Düzenli ordunun teşekkülü ile birlikte 11 Ocak 1921 tarihinde gelen ilk askeri başarı, hem uluslararası alanda hem de iç kamuoyunda bir özgüven tazelemesi meydana getirmiştir. İşte bu askeri başarının ardından halkın ve ordunun manevi gücünü perçinleyecek bir Milli Marş ihtiyacı doğmuştur.

²⁴ Tahsin Yıldırım, "Mehmet Âkif Ersoy'un Meclis Çalışmaları" (13 Eylül 2021).

²⁵ Örneğin, Yunanlılara karşı mücadele edilmesi için Ulus'ta Milletvekillerine hitaben "Yüce Allah size Kur'an-ı Kerim'de Yunanlılarla karşı mücadele edin diye emir buyuruyor" derken onları asrın idrakiyle uyarıyordu. Kendi deyimiyle Kur'an'dan ilham alıp, asrın idrakiyle İslam'ı anlatıyordu. Burada Yunan yerine ehl-i küfür veya sizi yurtlarınızdan çıkarmaya çalışan düşman kast edilmiş, dönem itibarıyla Yunanlılar aynen bunu karşılıyordu.

²⁶ Abdulhakim Koçin, "Mehmet Akif Ersoy'un Hayatı ve İstiklâl Düşüncesi", *100. Yılında İstiklâl Marşı Ve Mehmed Âkif* (Ankara: TBMM Yayınları, 2022), 20.

²⁷ Âl-i İmran, 3/139.

²⁸ Yusuf 11/87.

²⁹ el-Hicr 15/55-56.

³⁰ ez-Zümer 39/53.

³¹ es-Secde 32/15-16.

³² Orhan Okay, *Mehmed Âkif/ Bir Karakter Heykelinin Anatomisi* (Akçağ Yayınları, 1989), 13.

İkinci araştırma bulgusu olarak Maarif Vekâleti tarafından açılan yarışmaya 724 adet şiir gönderilmesine rağmen hiçbir eser Milli Marş niteliğine uygun bulunmamıştır. Bulgular, Mehmet Akif Ersoy'un bu yarışmaya katılmamasının nedenini, beş yüz liralık para ödülüne bağlamıştır. Hamdullah Suphi Bey ve Hasan Basri Bey'in çabaları ve ödül konusundaki esneklikleri neticesinde Akif ikna edilmiş ve Milli Marş yazmakla görevlendirilmiştir.

Üçüncü araştırma bulgusu; Mehmet Akif, Milli Marş yazma görevini aldıktan sonra on gün içerisinde yazma işini tamamlamasıdır. Eserin meclis kürsüsünde okunması ve resmî kabul süreciyle ilgili bulgulara göre ilk yayın 17 Şubat 1921 tarihinde Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi ve Sebilürreşad Dergisi'nde gerçekleşmiştir. İstiklal Marşı, Meclis'te Hamdullah Suphi Bey tarafından büyük bir coşkuyla okunmuş, diğer altı şiir oylamaya dahi sunulmamıştır. 12 Mart 1921 tarihinde ise Mehmet Akif'in yazmış olduğu İstiklal Marşı TBMM tarafından Milli Marş olarak kabul edilmiştir. Akif de kazandığı ödülü yetim çocukları ve kimsesiz kadınları meslek sahibi yapan Darülmesaî'ye bağışlayarak diğerkâmlık hâlini ve vatanseverlik duruşunu pekiştirmiştir.

Kütahya-Eskişehir Savaşları sırasında yaşanan stratejik geri çekilme, Meclis'in Kayseri'ye taşınması tartışmalarını doğurmuştur. Araştırma bulguları, Mehmet Akif'in bu karara sert bir şekilde karşı çıktığını ve Ankara'nın terk edilmemesi yönündeki iradenin oluşmasında başat rol oynayan milletvekillerinden biri olduğunu göstermektedir. Son olarak da İstiklal Marşı, sadece edebi bir metin olarak değil, askeri zaferlerin manevi bir mühürle taçlandırılması ve Mehmet Akif gibi şahsiyetlerin feragat dolu tavırlarıyla şekillenmiş bir milli mutabakat belgesi olarak tarihe kaydedilmiştir. Ayrıca Mehmet Akif, İstiklal Marşı'nı *Safahat* adlı eserine almayarak onu millete adanmış, bununla ortaya konulan emeğin ne tür bir ruh haliyle yansıtıldığını açıkça ortaya koymuştur.

Sonuç

Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası başlayan işgallere karşı ilk ciddi tepki olarak ortaya çıkan Kuvâ-yi Milliye, yerel direniş ruhunu ateşlemiştir. Her ne kadar böyle olsa da bir süre sonra modern harp ilkeleri gereği düzenli orduya geçişin kaçınılmaz olduğu değerlendirilmiştir. Zira 20 Ekim 1920 tarihindeki Gediz Taarruzu'ndaki başarısızlık, gayr-i nizamî harp unsurlarının disiplinli bir ordu karşısındaki yetersizliğini bilimsel bir netlikte ortaya koymuştur. Ayrıca TBMM'nin Düzenli Ordu'ya geçişteki kararlılığı ve akabinde gelen zafer ise hem iç kamuoyunda hem de uluslararası arenada TBMM'nin aldığı kararın isabetli olduğunu ispatlamıştır.

11 Ocak 1921'de Batı Cephesi'nde Yunan kuvvetlerine karşı kazanılan zafer, diplomatik masada karşılık bulmuş, bu da uluslararası ilişkiler teorisinde güç-diplomasi dengesi ile örtüşmüştür. Nitekim zafer sonrası TBMM Heyetinin Londra Konferansı'na davet edilme süreci, TBMM'nin hukuksal bir aktör olarak İtilaf Devletleri tarafından tanınmaya başladığının göstergesidir. Bu durum, askeri başarının siyasi tanınmayı tetiklediğini göstermektedir.

İstiklal Marşı'nın yazım ve kabul süreci ise bir milletin psikolojik dayanıklılığını artırma stratejisidir. Maarif Vekaleti'nin titiz çalışması ve Mehmet Akif'in maddi karşılık beklemeden hasbî bir tutuma sahip olması, Milli Marş'ın toplumsal kabulünü kolaylaştırmıştır. Bir başka açıdan nazar edildiğinde İstiklal Marşı sadece bir metin değil, ordunun moral ve motivasyonunu maksimize eden, milletin bağımsızlık azmini kurumsallaştıran ve Meclis'in Kayseri'ye taşınması tartışmalarında olduğu gibi kriz anlarında sarsılan özgüveni yeniden tesis eden bir sosyal çimento görevi görmüştür. İstiklal Savaşı sürecinde Mehmet Akif'in hem bir mebus hem de bir şair olarak ortaya koyduğu duruş, aynı zamanda Milli Mücadele'nin fikri derinliğini de simgeler. Onun Ankara'nın terk edilmesine karşı koyan iradesi, milli mücadelenin mekânsal ve ruhsal bütünlüğünün korunmasında başat rol oynamıştır. Özetle şunu ifade etmemiz mümkündür ki Milli Mücadele, askeri bir savunma mekanizması olarak başlamış, düzenli ordu ile profesyonelleşmiş, İstiklal Marşı ile de ruhsal bir kimliğe bürünerek zaferle taçlanmıştır. Adeta bir milletin sosyolojik ve politik küllerinden yeniden doğuşunun rasyonel bir modeli olmuştur.

KAYNAKÇA

- Abdulahkim Koçin. “Mehmet Akif Ersoy’un Hayatı ve İstiklal Düşüncesi”. *100. Yılında İstiklâl Marşı Ve Mehmed Âkif*. Ankara: TBMM Yayınları, 2022.
- Beşir Ayvazoğlu. *İstiklâl Marşı: Tarihi ve Manası*. İstanbul: Tercüman Yayınları, 1986.
- D. Mehmet Doğan. *Câmideki Şair: Mehmed Âkif*. İstanbul: İz Yayıncılık, 1998.
- Doğan, D. Mehmet. *Milletin Ortak Sözü: İstiklâl Marşı*. ed. Vildan Serdaroğlu Coşkun. İstanbul: Erdem Yayınları, 2017.
- Eşref Edip. *Mehmed Akif: Hayatı-Eserleri*. İstanbul, 1962.
- Hasan Basri Çantay. *Âkifnâme*. İstanbul: Ahmed Said Matbaası, 1966.
- Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010.
- Mahir İz. *Yılların İzi*. İstanbul: İrfan Yayınevi, 1975.
- Mehmet Akif Ersoy. “İstiklal Marşı” 18/468 (1921), 1.
- Mehmet Akif Ersoy. “İstiklal Marşı-Kahraman Ordumuza” (21 Şubat 1921).
- Mehmet Akif Ersoy. “Ye’se Düşenler Müslüman Değildir”. *Sebilürreşad* 18/467 (03 Şubat 1921).
- Muhiddin Nalbandoğlu. *İstiklâl Marşımızın Tarihi*. İstanbul: Cem Yayınları, 1964.
- Nuri Köstüklü. “Batı Cephesi”. *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2000.
- Nuri Salık, Mehmet Tuğrul. *100. Yılında İstiklâl Marşı Ve Mehmed Âkif*. Ankara: TBMM Yayınları, 2022.
- Nurullah Çetin. *İstiklâl Marşı’mızı Anlamak*. Ankara: Öncü Kitap, 2014.
- Orhan Okay. *Mehmed Âkif / Bir Karakter Heykelinin Anatomisi*. Akçağ Yayınları, 1989.
- Orhan Özdiş vd. (ed.). *Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşı*. Ankara: Devlet Arşivleri Başkanlığı Yayınları, 1921.
- Rıdvan Canım, Etem Çalık. *Mehmed Âkif ve İstiklâl Marşı*. İstanbul: Yedi İklim Yayınları, 1995.
- Sebahattin Ağaladağ. “TBMM Tutanaklarına Göre İstiklâl Marşı’nın Kabulü” 1/1 (1994), 221-232.
- Tahsin Yıldırım. “Mehmet Âkif Ersoy’un Meclis Çalışmaları” (13 Eylül 2021).
- Yaşar Çağbayır. *İstiklâl Marşı’nın Tahlili*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1998.
- Zeki Sarıhan. *Vatan Türküsü İstiklal Marşı Tarihi ve Anlamı*. Ankara: Öğretmen Dünyası Yayınları, 1984.
- Hakimiyet-i Milliye Gazetesi (20 Ekim/Teşrinievvel 1920).
- TBMM Zabıt Ceridesi*. Meclis Celse Tutanakları. Ankara: TBMM, ts. TBMM.

EKLER

Ek-1: Milli Marş Yarışması Tertip Edileceğine Dair Maarif Vekâleti Yazısı

Ek-1: İstiklal Marşı'nın Sebilürreşad Dergisi'nde Yayınlanması

Ek-3: Kastamonu'daki Açıksöz Gazetesi'nde Yayınlanan İstiklal Marşı

MİLLÎ EGEMENLİĞİN HUKUKÎ VE TEMSİLÎ İNŞASI: 1921 ANAYASASI'NIN VE TÜRK İSTİKLÂL MARŞI'NIN KABULÜ

THE LEGAL AND REPRESENTATIONAL CONSTRUCTION OF NATIONAL SOVEREIGNTY:
THE ADOPTION OF THE 1921 CONSTITUTION AND THE TURKISH NATIONAL ANTHEM

Aysel FEDAI

Dr. Öğretim Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Mardin/Türkiye,
ORCID ID: 0000-0002-7995-4194

ÖZET

1921 yılı, millî egemenlik esasına dayanan yeni devlet yapılanmasının hukuki ve siyasal temellerinin atıldığı bir süreç olarak öne çıkmaktadır. 20 Ocak 1921 tarihinde kabul gören 1921 Anayasası, egemenliğin kaynağını millete dayandırmış ve Ankara merkezli yeni bir siyasal düzenin hukukî temelini oluşturmuştur. Bu anayasa ile birlikte meclis üstünlüğüne dayalı bir yönetim anlayışı oluşturulmuş, millî irade devlet otoritesinin temel kaynağı olarak tanımlanmıştır. Kuvvetler birliği esasına dayanan bu düzenleme, savaş koşullarında merkezî bir siyasal irade oluşturma amacını yansıtmaktadır. Bu hukukî adımın ardından Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından İstiklâl Marşı'nın millî marş olarak 12 Mart 1921 tarihinde kabul edilmesi, aynı egemenlik anlayışının toplumsal ve siyasal düzeyde güçlendirilmesi manasına gelmekteydi. 1921 yılı, egemenliğin hem hukukî hem de toplumsal zeminde eş zamanlı olarak yapılandırıldığı kritik bir tarihsel evre olarak ortaya çıkmıştı.

Bu çalışmada, 1921 Anayasası ile İstiklâl Marşı'nın kabulü kronolojik bir bütünlük içerisinde ele alınmakta, hukukî düzen ile toplumsal inşa süreçleri arasındaki ilişki analiz edilmektedir. Araştırmada nitel tarihsel yöntem benimsenmiştir. Anayasa'nın ve İstiklâl Marşı'nın kabulü, dönemin askerî ve siyasal şartları çerçevesinde değerlendirilerek karşılaştırmalı bir analiz yapılmıştır. Millî Mücadele sürecinde gerçekleşen bu iki gelişme bir tesadüf olmayıp aynı zamanda siyasal bütünlüğü sağlama ve toplumsal dayanışmayı güçlendirme amacı taşıyan bilinçli bir siyasal tercihtir. Çalışmada elde edilen bulgular ise 1921 Anayasası'nın millî egemenliğin hukukî çerçevesini belirlediğini, İstiklâl Marşı'nın ise bu egemenliğin toplumsal meşruiyetini, millet bilincini ve ulusal dayanışma duygusunu güçlendirdiğini göstermektedir. 1921 Anayasası, hukukî yapıyı kurarken, İstiklâl Marşı ise millî birlik ve ortak hafıza anlayışını pekiştirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Âkif Ersoy, İstiklâl Marşı, 1921 Anayasası, Milli Egemenlik, TBMM.

ABSTRACT

The year 1921 is noteworthy as a period during which the legal and political foundations of the new state structure, grounded in the principle of national sovereignty, were established. The 1921 Constitution, which was adopted on January 20, 1921, was predicated on the concept of national sovereignty and established the legal foundation for a novel political order centered in Ankara. The constitution established a system of government based on the supremacy of parliament, defining the national will as the fundamental source of state authority. This arrangement, predicated on the principle of the unity of powers, reflected the aim of creating a centralized political will in wartime conditions. Subsequent to this legal proceeding, the adoption of the Independence Anthem as the national anthem by the Grand National Assembly of Turkey on March 12, 1921, signified the consolidation of a unified understanding of sovereignty across social and political domains. The year 1921 is widely regarded as a critical historical juncture, as it witnessed the concurrent establishment of sovereignty on both legal and social grounds.

The present study examines the adoption of the 1921 Constitution and the National Anthem within a chronological framework and analyzes the relationship between the legal order and the processes of social construction. The research employed a qualitative historical method. The adoption of the Constitution and the National Anthem was evaluated within the framework of the military and political

conditions of the period, and a comparative analysis was made. The concurrence of these two developments during the National Struggle cannot be attributed to mere happenstance; rather, it was a deliberate political decision aimed at fostering political unity and fortifying social solidarity. The study's findings indicate that the 1921 Constitution delineated the legal framework of national sovereignty, while the National Anthem fortified the social legitimacy of this sovereignty, national consciousness, and the spirit of national solidarity. The legal structure was established by the 1921 Constitution, while the national anthem was reinstated.

Keywords: Mehmet Âkif Ersoy, National Anthem, 1921 Constitution, National Sovereignty, Grand National Assembly of Turkey.

GİRİŞ

Modern Türkiye'nin kuruluşu, askerî mücadele ile sınırlı kalmayıp, yürütülen siyasal ve kültürel faaliyetler aracılığıyla gerçekleşen bir ulus inşası süreciyle karakterize edilmiştir. Millî Mücadele yıllarında, milletin iradesinin egemenlik temelinde kurumsallaşması öncelikli hedeflerden biri olmuştur. Türkiye'nin en kısa anayasası olarak bilinen 20 Ocak 1921 tarihli Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu, 30 Ekim 1918–24 Temmuz 1923 yılları arasında vatanın işgalden kurtarılması amacıyla yürütülen mücadele ortamında ortaya çıkmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın öncülüğünde şekillenen yeni Türk Devleti'nin inşası sürecinde bu gelişme, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'nin açılmasını izleyen ikinci önemli siyasal adım niteliği taşımaktadır.¹ Bu süreçte, millî egemenlik ilkesinin yönetim rejimi ve toplumsal kimlik aracı olarak tanımlanması önemli bir rol oynamıştır. Bu bağlamda TBMM, savaşın yürütüldüğü bir organ olmanın ötesinde, hukukî ve ideolojik egemenliğin merkezî kurumunu temsil etmiştir.

Yaklaşık iki ay süren Meclis görüşmelerinin ardından 1921 Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu, 20 Ocak 1921 tarihinde 85 sayılı Kanun olarak kabul edilmiştir. Söz konusu anayasa metni 23 madde ve 1 ek maddeden oluşmaktadır.² Anayasa, egemenliği “kayıtsız şartsız milletin” olarak tanımlayarak, siyasal otoritenin kaynağını millet iradesine bağlamıştır. Bu düzenlemeye göre egemenliğin bir kişi ya da hanedana ait olmayıp, millete ait olduğu açıkça ortaya konulmuş ve yönetim anlayışı millî egemenlik ilkesine dayandırılmıştır. Bu ilke, modern anayasal hukukta temel bir dönüm noktasıdır ve Türkiye’de millî egemenliğin hukukî çerçevesini oluşturur.

Millî Mücadele döneminde ortaya çıkan metinler, yeni siyasal düzenin düşünsel ve toplumsal temellerini yansıtan önemli kaynaklar niteliği taşır. Egemenliğin millete ait olduğu anlayışı, dönemin siyasal kararları ve kültürel üretimleri içinde açık biçimde görülür. Toplumsal hafızada yer eden semboller ve hukukî düzenlemeler, milletin bağımsızlık iradesini güçlendiren unsurlar olarak dikkat çeker. Bu çerçevede söz konusu belgeler, dönemin siyasal atmosferini ve kurucu değerlerini anlamak açısından önemli birer referans niteliği taşır. Bu bağlamda İstiklâl Marşı, milletin bağımsızlık ile özgürlük ideallerini kültürel ve sembolik bir düzeyde ifade eden metindir. Bu metin, millî bilinç ve toplumsal dayanışmanın oluşturulmasında önemli bir işlev üstlenmiştir. Bu çalışma, her iki belgenin millî egemenliğin inşasındaki rolünü tarihî, hukukî ve kültürel boyutlarıyla birlikte analiz etmeyi ve aralarındaki bağı ortaya koymayı amaçlamaktadır.

¹ Mustafa Budak, “1921 Tarihli Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu’nun Kabulü Sürecinde İç ve Dış Siyasi Gelişmeler,” *100. Yıl Perspektifiyle 1921 Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu ve Millî Egemenlik*, (ed. Haluk Alkan ve Ahmet Koroğlu), TBMM Yayınevi, Ankara 2023, s. 97.

² *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I: 19. Yüzyılın İkinci Yarısından 20. Yüzyılın Başlarına Kadar Osmanlı Devleti ve Yeni Türkiye’nin Doğuşu (Modernleşen Türkiye)*, (ed. Neşe Özden vd.), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2023, s. 1010.

ARAŞTIRMALAR VE BULGULAR

1. MİLLÎ EGEMENLİK FİKRİNİN TARİHSEL ARKA PLANI

1.1. Osmanlı'dan Millî Mücadele'ye Egemenlik Anlayışı

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde egemenlik anlayışı, padişah merkezli mutlak otorite ile anayasal düzenin yarı otoriter formları arasında bir gerilim içindeydi. II. Meşrutiyet dönemi, özgürlük ve demokrasi uygulamalarında çeşitli sorunlar barındırmasına rağmen ulusal toplum, devlet ve egemenlik düşüncelerinin ilk kez filizlenip gelişmeye başladığı bir siyasal ortam oluşturması bakımından önemli rol oynamıştır.³ Nitekim II. Meşrutiyet dönemi, siyasal düşüncenin ve anayasal düzen arayışlarının geliştiği önemli bir tarihsel evre olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, İkinci Meşrutiyet döneminde gerçekleştirilen anayasa değişiklikleriyle bu hedefler hayata geçirilmiş; kabinenin parlamento karşısında sorumluluğu kabul edilerek, parlamentonun üstünlüğüne dayalı bir siyasal düzen oluşturulmuştur.⁴ Ancak II. Meşrutiyet, öngörülen kurtuluşu sağlayamamıştır. Dış baskılar, devletin çok uluslu yapısı nedeniyle farklı milletlerin bağımsızlık mücadelesi vermesi, ekonomik ve idari alanlardaki derin çöküntüler ile toplum örgüsünün yapısal olarak tamamlanmamış olması bu başarısızlığın başlıca nedenleridir.⁵

II. Meşrutiyet ile başlayan anayasal hareketler, devlet otoritesinin sınırlarını yeniden tanımlasa da I. Dünya Savaşı sonrası yaşanan siyasi çöküş, klasik devlet anlayışının çözülmesine yol açtı. Bu ortam, egemenlik fikrinin yeniden düşünülmesini ve siyasal meşruiyetin millî iradeye dayandırılmasını zorunlu kıldı.

1918-1920 yılları arasında İstanbul Hükümeti'nin etkinliği azalırken, Anadolu'da yerel direniş hareketleri ve millî iradeye dayanan teşkilatlanmalar, egemenlik kavramının toplumsal tabana dayalı olarak tekrar düşünülmesini zorunlu kıldı.

1.2. Millî Mücadele'de Millet Egemenliğinin Toplumsal Boyutu

Millî Mücadele süreci, askerî çatışmalarla sınırlı kalmamış, halkın geniş katılımıyla yürütülen toplumsal bir hareket ve yeni bir siyasal düzenin kurulmasına yönelik ortak bir çaba olarak şekillenmiştir. Anadolu'da yerel meclislerin kurulması, halkın teşkilatlanması ve millet iradesinin birlikteliği, millî egemenliğin toplumsal zeminini oluşturmaya başlamıştır.

Ulusal bağımsızlık mücadelesi, dış tehditlere karşı vatanın kurtuluşunu temel hedef olarak benimsemiş olduğundan, bu sürecin başarıya yaklaşmasıyla birlikte, millî irade rejimi de aşama aşama gelişme göstermiş ve günümüze kadar bütün ilke ve gerekliliklerini yerine getirmiştir. Bu durum, Türkiye'de millî egemenlik anlayışının tarihi olarak kaçınılmaz bir süreçte ilerlediğini göstermektedir.⁶

Millî egemenlik ifadesi, bir anayasal kavramın dışında toplumun kendi kaderini belirleme iradesinin yansımasıdır. Devletin meşruiyetini milletin iradesine dayandıran, siyasal düzenin temelini oluşturan, tarihsel süreçte bağımsızlık mücadelesinin ruhunu kurumsallaştıran bir ilke niteliği taşır. Millî Mücadele döneminde egemenlik düşüncesinin bu şekilde yerleşmesi, daha sonra çıkarılacak olan Anayasa ve marşın kültürel temsiliyeti açısından temel oluşturmuştur.

³ Bülent Tanör, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789–1980)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, s. 190.

⁴ Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, (Hazırlayan: Ahmet Kuyaş), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008, s. 433.

⁵ Fahri Belen, *20. Yüzyılda Osmanlı Devleti*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2016, s. 100.

⁶ Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk (1919-1927)*, (Hazırlayan: Zeynep Korkmaz), Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2022, s. 11.

2. TBMM VE 1921 ANAYASASI: KURUMSAL İNŞA

2.1. TBMM'nin Açılması ve Yeni Siyasal Merkez

Ankara'da 23 Nisan 1920 tarihinde açılan TBMM, Osmanlı hükümetinin otoritesinin kırıldığı bir dönemde, millet egemenliğini temsil eden yeni siyasal merkezi oluşturdu. TBMM, savaşın yönetilmesinden öte, yeni devletin hukukî ve siyasal temellerinin oluşturulmasında belirleyici bir rol üstlenmiştir. Kuruluşundan itibaren Meclis, askerî stratejileri belirleyen bir organ olmanın ötesinde, yasama süreçlerini yürütmüş, anayasal düzenin ilkelerini şekillendirmiş ve devletin kurumsal çerçevesini oluşturmuştur. Bu işleviyle Meclis, milletin iradesini somutlaştıran ve modern Türkiye'nin devlet yapısının meşruiyetini sağlayan temel kurum olarak konumlanmıştır. Dolayısıyla TBMM, bir taraftan bağımsızlık mücadelesinin yönetiminde diğer taraftan da hukukî ve siyasal normların inşasında merkezi bir aktör olarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşum sürecine kurucu katkı sunmuştur.

Mustafa Kemal Paşa, 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM'nin açılışında yaptığı konuşmasında, Meclis'in hangi üyelerden oluşacağına dair görüşlerini açıklamıştır. Paşa'ya göre: Yüce Meclis, kendi yetkilerini uygulayabilecek düzeyde deneyimli ve sorumluluk sahibi olarak yeniden seçilen üyeler ile saltanat merkezinden kendilerini kurtararak Ankara'ya gelen ve seçimle belirlenmiş üyelerden meydana gelmektedir. Bu şekilde, kendilerini kurtarıp gelebilecek olan mebuslarla (milletvekili) birlikte, yeni seçim sistemi çerçevesinde kapsamlı ve yetkili bir Meclis vücuda getirilmiştir. Paşa ayrıca, önceki dönemlerde seçilen mebusların da Meclis'te görev yapmasının uygun olacağını, bunun seçim tarzından ziyade kapsam açısından değerlendirildiğini ifade etmiştir. Bu beyan, Meclis'in oluşumunda eski ile yeni üyelerin işlevini açıklamakta ve Yüce Meclis'in meşruiyetini pekiştirmektedir. Paşa'nın bu sözleri, Meclis'in, açıldığı andan itibaren milletin temsilcilerinden oluşan ve ulusal iradeyi somutlaştıran bir organ olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır.⁷ Böylece TBMM'nin kuruluşu ile birlikte, egemenlik doğrudan milletin temsilcileri eliyle kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum, egemenliğin halkın iradesi üzerinden tanımlanmasının en somut göstergesidir.

2.2. 1921 Anayasası'nın Hukukî Temelleri

20 Ocak 1921'de kabul edilen 1921 Anayasası, kısa bir metin olmasına karşın Türkiye modern devletinin ilk anayasal ifadesini oluşturarak 23 maddeden meydana gelir. Anayasanın ilk maddesi egemenliği açıkça millete ait kılmıştır: "Hâkimiyet kayıtsız şartsız millettir."⁸ Bu hüküm, egemenliği halkın iradesinden ayrı düşünmeyen yeni bir siyasal meşruiyet anlayışını ortaya koyar. Ayrıca 1921 Anayasası, yasama ve yürütme yetkilerini TBMM'de toplayan meclis hükümeti sistemi ile millî iradenin somutlaşmasını sağlamıştır.

Mustafa Kemal Paşa, Meclis'te yaptığı konuşmasında, Meclis'in yetkilerinin zaten mevcut maddelerde açıkça belirlendiğini, bu nedenle ekstra sınırlamalara gerek olmadığını ifade etmiştir. Ona göre birinci madde, egemenliğin koşulsuz olarak millete ait olduğunu ortaya koymaktadır ve halkın kendi kaderini doğrudan ve fiilen yönetmesini sağlayacak yöntemler de bu madde kapsamında öngörülmüştür. Paşa, Meclis'in yetkilerini belirlerken, kapsamlarını ve sınırlarını açıkça ortaya koymanın önemine değinmiştir. Mevcut Kanun-u Esasiye'ye göre Meclis, mevcut maddeleri değiştirme yetkisine sahiptir. Tamamen yeni bir anayasa koymak ise kurumsal bir yetki olarak Meclis'e aittir. Bu durum Meclis'in, bir taraftan milletin temsilcisi diğer taraftan da kurumsal bir meclis olarak işlevini güçlendirmektedir. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa, savaş ilanı, sulh anlaşmaları ve vatan savunması gibi kritik yetkilerin Meclis'e ait olduğunu vurgulamış; bu yetkilerin tek bir şahsa devredilmesini istemediklerini, bizzat kullanmayı tercih ettiklerini belirtmiştir. Mebusların, görev ve yetkilerinin detaylarının esas kanunlarda

⁷ Mustafa Kemal Atatürk, *Mustafa Kemal Atatürk'ün Meclis Konuşmaları (1920–1938)*, İnkılap Yayınevi, Ankara 2020, s. 28.

⁸ Müzehher Yamaç, "Türkiye Devleti'nin İlk Anayasası 1921 Teşkilat-ı Esâsiye Kanunu," *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 22, Sayı: TBMM'nin 100. Yılı ve Millî İrade Özel Sayısı (Kasım 2020), Afyon, ss. 208-212.

gösterilmesinin yeterli olduğunu, bunun dışında ayrıntılı düzenlemelere gerek bulunmadığını da ifade etmiştir.⁹

Meclis'te konuşma yapan Mebus Hulusi Efendi ise Kanun-u Esasi'nin birinci maddesinin (Hâkimiyet kayıtsız şartsız millete aittir) dünyadaki tüm medeni devletler açısından eşsiz bir ifade olduğunu belirtmiştir. Ona göre bu madde, o kadar açık ve genel bir biçimde düzenlenmiştir ki, Meclis'in yetkilerini başka herhangi bir şekilde sınırlamaya gerek yoktur. Birinci maddeyi değiştirmeden kabul etmek, Meclis'in yetkilerini doğru biçimde temsil etmek demektir.¹⁰

3. MİLLÎ EGEMENLİĞİN TEMSİLÎ İNŞASI: İSTİKLÂL MARŞI

3.1. Yazılışı, Kabulü ve Tarihî Bağlam

İstiklâl Marşı, Millî Mücadele'nin kritik bir döneminde, 1921 yılında Mehmet Âkif Ersoy tarafından kaleme alınmış ve 12 Mart 1921 tarihinde TBMM tarafından resmi millî marş olarak kabul edilmiştir. Marş, milletin yaşadığı zorlukları, umutları ve zaferleri yansıtarak, toplumsal bilinç ve birliği güçlendirmiştir. Kabul edilmesi, millî iradenin ve egemenliğin toplumsal bir simgesi olarak marşın önemini pekiştirmiştir. Bu yönüyle İstiklâl Marşı, bir edebî eser olmanın yanı sıra Millî Mücadele'nin tarihî ve kültürel bağlamını yansıtan kurucu bir belge olma niteliğini taşımaktadır.

1921 Anayasası'nın öngördüğü milletin iradesi ve temsil ilkesi, İstiklâl Marşı'nın Meclis'te kabul sürecinde açıkça görülmektedir. Zabıtlar, halkın mümessilleri olan mebusların marş üzerine yaptığı öneri ve oylamaları detaylı şekilde kaydeder. Bu süreç, Anayasa'daki millî egemenlik anlayışının somut bir yansımasıdır. Marş, halkın ruhunu ve millî iradeyi temsil eden bir simge olarak Meclis tarafından resmen kabul edilmiştir. Marşın kabulü toplumsal ve kültürel bir sembol olarak tartışılmıştır. Mebuslar, şiirin vatani ve millî değerleri yansıtmaya gerektiğini vurgulamış, besteleme ve okuma sürecini kurumsal bir prosedürle tamamlamışlardır. Bu durum, 1921 Anayasası ile İstiklâl Marşı arasında siyasal ve kültürel bir bağ olduğunu, marşın Anayasa'nın ruhunu somutlaştıran ve resmi olarak tanınan bir millî sembol işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır. Böylece Anayasa'nın ruhunu somutlaştıran bir sembol olarak Meclis tarafından kabul edilen marş, bir şiir olmanın ötesine geçmiştir.¹¹

İstiklâl Marşı'nın kabulü, henüz devletin tam olarak kurulmadığı bir dönemde yapılmış ve millî vicdan ifadesi olmasının yanı sıra siyasal bir belge niteliği taşımıştır. Nitekim millet, bir güç yerine siyasal bir topluluk olarak kendi iradesini Meclis'te açıkça göstermiştir. Bu durum, marşın ulusal kimlik ile yeni kurulan devletin meşruiyetini simgeleyen bir işlev üstlendiğini kanıtlar.

3.2. Tematik Çözümleme ve Kurucu Rolü

Millî marş terimi, bir millete özgü özel bir yere sahip şiirleri tanımlamak için dünyada sıklıkla kullanılan ortak bir addır. Bazı millî marşların ayrıca özel isimleri bulunur ve bu isimler, ilgili milletin bir özelliğini veya marşın yazıldığı ve kabul edildiği dönemdeki önemli bir olayı yansıtır. Bu bağlamda İstiklâl Marşı da, milletin yaşadığı felâketleri, umutları ve zaferleri yansıtır. Mehmet Âkif'in 1920 Aralık ayında kaleme aldığı ve 1921 Mart'ında Meclis tarafından kabul edilen marş, Millî Mücadele'nin en kritik dönemine denk gelir. "Korkma!" hitabı, milletin korku, ümit ve zafer duygularını ifade eder. Marş, halkın var olma azmini ve inancını güçlendirir. Dini inanç ve millî iradeyi pekiştirerek Türk milletinin ölüm-kalım çağında direnişini simgeler. Bu özellikleriyle İstiklâl Marşı, Millî Mücadele'nin ruhunu somutlaştıran ve milletin kurucu değerlerini ortaya koyan bir destandır.¹²

İstiklâl Marşı'nın ilk yayımlandığı metni, 17 Şubat 1921 tarihinde Sebilürreşad dergisinde (Cilt 18, Sayı 50, s. 488-505, Ankara) yayımlanmıştır. Bu ilk yayınında beşinci kıtasındaki "uğratma" kelimesi "bastırma" şeklinde iken, sonradan Mehmet Âkif Ersoy tarafından değiştirilmiştir. Bunun haricinde,

⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: 1, C. 7, İçtima: 2, ss. 329-330.

¹⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: 1, C. 7, İçtima: 2, ss. 328-329.

¹¹ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: I, Cilt: 9, İçtima: 2, 12 Mart 1921, ss. 85-90.

¹² Orhan Okay, "Millî Marş ve Edebî Metin Olarak İstiklâl Marşı", *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı- 41 Dize 41 Yorum*, (Hazırlayan: Hasan Akay-M. Fatih Andi), Hat Yayınları, İstanbul 2010, ss. 84-85.

marşın ilk metni ile sonraki yayınları arasında başka bir fark yoktur. Noktalama işaretleri ise Sebilürreşad dergisindeki haliyle korunmuştur.¹³

Marşın ana temaları; bağımsızlık, özgürlük, millet, direniş, inanç ve birlik etrafında şekillenmiştir. Bu unsurlar, milletin kolektif belleğinde bağımsızlık mücadelesinin bir siyasi savaşın ötesinde toplumsal ve kültürel bir bilinç süreci olduğunu pekiştirmiştir.

4. 1921 ANAYASASI İLE İSTİKLÂL MARŞI ARASINDAKİ BAĞ

1921 Anayasası ile İstiklâl Marşı birlikte değerlendirildiğinde, egemenliğin hukukî ve sembolik düzeyde nasıl inşa edildiği ortaya çıkar. Anayasa, egemenliğin devletin temeli olarak kabul edildiği hukukî çerçeveyi oluşturur; marş ise bu egemenliği toplumsal değerler ve sembolik temsil aracılığıyla pekiştirir. Bu iki belge, ulus-devletin inşasında formel ve informal pratiklerin bir arada yürüdüğünü gösterir. İstiklâl Marşı, milletin yaşadığı zorlukları, umutları ve zaferleri yansıtarak, toplumsal bilinç ve birlikteliği güçlendirir. Meclis tarafından kabul edilmesi, marşın milli irade ve egemenliğin somut bir simgesi olduğunu kanıtlar. Böylece Anayasa ve marş, Türkiye Cumhuriyeti'nin hukukî temellerinin yanı sıra kurucu değerlerini de ortaya koyan tamamlayıcı belgeler olarak işlev görür.

İstiklâl Marşı'nın içerdiği bağımsızlık, inanç, direniş ve birlik temaları, Millî Mücadele döneminin ruhunu yansıtır. Bu temalar, milletin bağımsızlık düşüncesini ve var olma iradesini güçlendiren bir anlam taşır. 1921 Anayasası egemenliğin kaynağını millet olarak belirler. İstiklâl Marşı bu iradenin toplumsal hafızada yer edinmesini sağlayan güçlü bir sembol haline gelir. Böylece hukuk metni ile edebî metin arasında kurulan bağ, yeni bir devletin siyasal ve toplumsal temelini destekleyen önemli bir unsur olarak ortaya çıkar.

SONUÇ

1921 Anayasası, Türkiye'de millî egemenlik ilkesinin hukukî temellerini inşa ederek, modern devlet yapısının idari ve kurumsal çerçevesini belirlemiştir. Bu anayasa, egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğunu açıkça düzenleyerek, devlet yetkilerinin toplum iradesine bağlanmasını sağlamış ve temsil mekanizmalarının hukuki dayanağını oluşturmuştur. Böylece, 1921 Anayasası dönemin olağanüstü şartlarında bir yönetim tarzı ortaya koymakla kalmamış, bunun ötesinde Türkiye'de demokratikleşme sürecinin esas taşlarından biri olarak tarihsel bir işlev üstlenmiştir. Halkın kendi mukadderatını doğrudan belirleme yetkisi, teorik bir ilke olarak kalmayıp, anayasa aracılığıyla fiilen güvence altına alınmıştır. Neticede 1921 Anayasası, hukuki normlar ve kurumsal uygulamalar açısından, Türkiye'de demokratik temsilin ve millî egemenliğin önemli bir somut örneğini teşkil etmektedir.

İstiklâl Marşı, millî egemenlik ilkesinin toplumsal ve kültürel temsiline hizmet eden bir sembol olarak öne çıkmaktadır. Marş, bağımsızlık mücadelesinin duygusal ve ideolojik ifadesi olarak kalmayarak, halkın ortak değerlerini ve ulusal kimliğini pekiştiren bir araç işlevi görmüştür. Bu yönüyle İstiklâl Marşı, millî egemenliğin toplum tarafından benimsenmesini ve içselleştirilmesini sağlamış ve anayasal düzenlemelerin toplumsal meşruiyetini desteklemiştir. Dolayısıyla 1921 Anayasası ve İstiklâl Marşı, birbirini tamamlayan iki kurucu unsur olarak, devletin hukuki ve kurumsal temelini yanı sıra toplumun ideolojik ve kültürel bağlarını da güçlendirmiştir.

Sonuç itibarıyla 1921 Anayasası ile Türk İstiklâl Marşı, modern Türkiye devletinin inşasında merkezi bir rol oynamıştır. Ulus-devlet anlayışının ve millî egemenlik ilkesinin resmî ve toplumsal düzeyde kabulünü mümkün kılmıştır. Anayasa, hukuki ve kurumsal bir çerçeve sunarken; İstiklâl Marşı, bu çerçevenin toplumsal ve sembolik boyutunu temsil etmiştir. Bu bağlamda, her iki metin de Türkiye'de demokratik, millî ve ideolojik temellerin oluşumuna katkı sağlayan kurucu belgeler olarak değerlendirilmektedir.

¹³ Mehmet Âkif Ersoy, *Safahat: Safahat'ı Teşkil Eden Yedi Kitabın Tam Metni ile Safahat Dışında Kalmış Şiirlerin Bir Kısmı*, (Hazırlayan: M. Ertuğrul Düzdâğ), Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, s. 486.

KAYNAKÇA

- Atatürk, Mustafa Kemal, *Mustafa Kemal Atatürk'ün Meclis Konuşmaları (1920–1938)*, İnkılap Yayınevi, Ankara 2020.
- Atatürk, Mustafa Kemal, *Nutuk (1919-1927)*, (Hazırlayan: Zeynep Korkmaz), Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2022.
- Belen, Fahri, *20. Yüzyılda Osmanlı Devleti*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2016.
- Berkes, Niyazi, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, (Hazırlayan: Ahmet Kuyaş), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008.
- Budak, Mustafa, “1921 Tarihli Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu’nun Kabulü Sürecinde İç ve Dış Siyasi Gelişmeler,” *100. Yıl Perspektifiyle 1921 Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu ve Millî Egemenlik*, (ed. Haluk Alkan ve Ahmet Köroğlu), TBMM Yayınevi, Ankara 2023, 97-113.
- Ersoy, Mehmet Âkif, *Safahat: Safahat’ı Teşkil Eden Yedi Kitabın Tam Metni ile Safahat Dışında Kalmış Şiirlerin Bir Kısım*, (Hazırlayan: M. Ertuğrul Düzdağ), Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1988.
- Okay, Orhan, “Millî Marş ve Edebî Metin Olarak İstiklâl Marşı”, *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı- 41 Dize 41 Yorum*, (Hazırlayan: Hasan Akay-M. Fatih Andı), Hat Yayınları, İstanbul 2010.
- Tanör, Bülent, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980)*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre: 1, C 7, İçtima: 2, 20 Ocak 1921.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre: I, Cilt: 9, İçtima: 2, 12 Mart 1921.
- Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I: 19. Yüzyılın İkinci Yarısından 20. Yüzyılın Başlarına Kadar Osmanlı Devleti ve Yeni Türkiye’nin Doğuşu (Modernleşen Türkiye)*, (ed. Neşe Özden vd.), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2023.
- Yamaç, Müzehher, “Türkiye Devleti’nin İlk Anayasası 1921 Teşkilat-ı Esâsiye Kanunu,” *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 22, Sayı: TBMM’nin 100. Yılı ve Millî İrade Özel Sayısı (Kasım 2020), Afyon ss. 204-220.

BİR VAROLUŞ BİLDİRİSİ OLARAK İSTİKLÂL MARŞI

Doç. Dr. Ahmet Faruk Yıldırım

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi/ Sosyoloji Bölümü

Özet

Bu çalışma İstiklâl Marşı'nı bir varoluş bildirisi olarak ele almaktadır. Marş Türkiye'de çoğunlukla millî kimlik, edebiyat ve tarih bağlamında incelenmiştir. Buna karşılık toplumsal anlamın kuruluşundaki rolü sınırlı biçimde değerlendirilmiştir. Çalışma, İstiklâl Marşı'nı savaş, işgal ve varoluşsal tehdit koşullarında kolektif anlamın yeniden kurulduğu bir sosyolojik metin olarak yorumlar.

Kuramsal çerçeve Berger ve Luckmann'ın anlamın toplumsal inşasına ilişkin yaklaşımı, Durkheim'in kutsal ve kolektif bilinç kavramları ile Frankl'in varoluşsal anlam perspektifine dayanır. Bu zemin, marşın kolektif varoluşu temellendiren ve meşrulaştıran bir sembolik düzen kurduğunu açığa çıkarır.

Çalışmada korku, umut, fedakârlık, iman, vatan, şehadet ve bağımsızlık temaları anlam sosyolojisi perspektifiyle çözümlenmektedir. Analiz, İstiklâl Marşı'nın ontolojik güvenlik üreten ve kolektif direnci mümkün kılan bir anlam evreni kurduğunu ortaya koyar. Millet, aşkın ve kutsal bir değer alanı olarak kurulur. Bireysel kayıp ve ölüm, ulusal varoluşu sürdüren kolektif anlam içinde yeniden yorumlanır.

Sonuç olarak çalışma, İstiklâl Marşı'nın Millî Mücadele döneminde yalnızca mobilize edici bir söylem değil, kolektif varoluşu ilan eden kurucu bir metin olduğunu ortaya koyar.

Anahtar Kelimeler: İstiklâl Marşı, Mehmet Âkif Ersoy, anlam sosyolojisi, kolektif anlam, varoluşsal direnç, kutsal vatan

Abstract

This study interprets the Turkish National Anthem (İstiklâl Marşı) as a declaration of collective existence. While the anthem has predominantly been examined within the frameworks of national identity, literary analysis, and historical context, its role in the construction of social meaning has received limited sociological attention. The article approaches the anthem as a sociological text through which collective meaning was reconstructed under conditions of war, occupation, and existential threat during the Turkish War of Independence.

The theoretical framework draws on Berger and Luckmann's sociology of knowledge, Durkheim's concepts of the sacred and collective consciousness, and Frankl's perspective on existential meaning. This framework enables an interpretation of the anthem as a symbolic order that legitimizes and reconstitutes collective existence.

The study analyzes the themes of fear, faith, sacrifice, homeland, martyrdom, and independence through the lens of the sociology of meaning. The analysis demonstrates that the anthem constructs a meaningful universe that restores ontological security, legitimizes sacrifice, and situates the nation within a sacred symbolic horizon. The nation is constituted as a transcendent value domain, and individual loss and death are reinterpreted within a collective framework that sustains national existence.

The article concludes that the anthem functioned not only as a mobilizing discourse but as a founding declaration that symbolically established collective existence under conditions of trauma and existential threat.

Keywords: Turkish National Anthem, Mehmet Akif Ersoy, sociology of meaning, collective existence, existential resistance, sacred homeland

1. GİRİŞ

İstiklâl Marşı Türkiye’de çoğunlukla millî kimlik, edebiyat ve tarih bağlamında incelendi. Marşın yazıldığı tarihsel koşullar, Millî Mücadele süreci ve Mehmet Âkif’in düşünce dünyası üzerine kapsamlı çalışmalar yapıldı (Okay, 2000; Karakoç, 2007; Kara, 2019). Buna rağmen marşın toplumsal anlamın kuruluşundaki rolü sosyolojik düzeyde yeterince ele alınmadı. İstiklâl Marşı bir bağımsızlık şiiiridir. Marş, varoluşsal tehdit altında bir milletin kendisini kurduğu metindir. Kolektif varoluş burada temsil edilmez, inşa edilir.

Toplumlar kriz ve yıkım dönemlerinde yalnızca siyasal ve askerî mücadele yürütmez. Aynı zamanda varlıklarını anlamlı kılan sembolik düzenler kurar. Anlamın toplumsal olarak inşa edildiğini gösteren sosyolojik yaklaşım, bu tür metinlerin kolektif gerçekliği kurduğunu ortaya koyar (Berger, 2015). Ulus tarihsel bir kalıntı değildir. Ulus, ortak bir anlam ufkunda kendisini var eden kolektif bir bilinçtir (Anderson, 2020). Ulusal marşlar bu bilinci üretir. Ulus burada anlatılmaz, kurulur.

İstiklâl Marşı işgal, yıkım ve belirsizlik içindeki Osmanlı-Türk toplumunun varlığının askıya alındığı bir eşikte yazıldı (Kara, 2019). Bu eşik siyasal bağımsızlığın ötesinde bir kırılmadır. Toplumsal varlık çözülme tehdidiyle karşı karşıya kaldı. Böyle dönemlerde toplum kendisini yeniden tanımlar, varlığını meşrulaştırır ve geleceğini anlamlandırır. İstiklâl Marşı, işgal ve yıkım koşullarında bir milletin tarihsel süreklilik, iman ve vatan ekseninde kolektif varlığını yeniden inşa ettiği kurucu metindir.

Marş, milleti tarihsel ya da etnik bir topluluk olarak sunmaz. Millet kutsal ve aşkın bir değer alanı olarak kurulur. Fedakârlık siyasal bir tercih değildir. Varoluşsal bir yükümlülüktür. Modern Türk düşüncesinde milletin imanla temellendirilmesi bu anlam hattını güçlendirir (Özel, 2019). İstiklâl Marşı millet, iman ve vatan kavramlarını aynı ontolojik düzlemde birleştirir.

Bu çalışma İstiklâl Marşı’nı bir varoluş bildirisi olarak ele almaktadır. Bildiri burada bir çağrı değil, kolektif öznenin kendisini ilan ettiği performatif bir eylemdir. Marş savaş ve varoluşsal tehdit koşullarında kolektif anlamın kurulduğu metindir. Anlamın toplumsal inşası yaklaşımı ile kutsal ve kolektif bilinç kavramları bu çözümlemenin kuramsal temelini oluşturur (Berger & Luckmann, 2008; Durkheim, 2005). İstiklâl Marşı Millî Mücadele döneminde kolektif direnci mümkün kılan anlam evrenini kurar ve ilan eder.

2. ANLAM SOSYOLOJİSİ VE KUTSAL

Toplumsal gerçeklik yalnızca maddi ilişkiler ve kurumsal düzenlemelerle kurulmaz. Gerçeklik, paylaşılan anlam yapıları içinde inşa edilir. İnsan toplulukları dünyayla kurdukları ilişkiyi bu anlam çerçeveleri içinde düzenler ve varlıklarını bu çerçeveler aracılığıyla meşrulaştırır. Berger’e göre toplum, insan etkinliğiyle kurulan ve anlam sistemleri sayesinde nesnel gerçeklik olarak deneyimlenen bir dünyadır (Berger & Luckmann, 2008). Toplumsal düzen güç ve kurumlarla ayakta kalmaz. Onu sürdüren, kolektif varoluş anlam veren sembolik evrenlerdir.

Berger bu sembolik evreni kutsal kozmos kavramıyla açıklar. Kutsal kozmos, toplumsal düzeni aşkın ve sorgulanamaz bir anlam çerçevesine yerleştirir ve ontolojik güvenlik üretir (Berger, 2015). Kutsal yalnızca dinî alanla sınırlı değildir. Kriz ve yıkım dönemlerinde belirli değerler kutsallaştırılır. Kolektif varoluş aşkın bir değer alanı içinde yeniden konumlanır. Toplum kendisini korunması gereken kutsal bir bütün olarak kurar.

Durkheim kutsalı toplumsal yaşamın kurucu kategorisi olarak tanımlar. Kutsal, toplumun kendisini simgesel düzeyde temsil ettiği değer alanıdır (Durkheim, 2005). Kutsallaştırma birlik ve süreklilik fikrini görünür kılar. Fedakârlık bu çerçevede meşruiyet kazanır. Kutsal uğruna verilen kayıp bireysel yıkım olarak kalmaz. Kolektif varoluşun devamı olarak anlamlandırılır. Savaş ve varoluşsal tehdit koşullarında bu anlamlandırma yoğunlaşır. Toplum varlığını tehdit altında deneyimler ve kolektif değerler kutsal nitelik kazanır.

Eliade kutsalın belirli mekân, zaman ve semboller aracılığıyla tezahür ettiğini gösterir (Eliade, 2017). Kutsal deneyim, sıradan tarihsel akıştan kopuş yaratır. Topluluk kendisini kozmik bir düzen içinde

konumlandırır. Değerler ve mekânlar bu düzen içinde ayrıcalıklı bir statü kazanır. Kutsallaştırma, kolektif varoluşu gündelik tarihselliğin dışına taşır.

Frankl ağır yıkım ve travma koşullarında anlamın yaşama tutunmayı mümkün kıldığını gösterir (Frankl, 2017). Bu yalnızca bireysel düzeyde geçerli değildir. Toplumlar da travma dönemlerinde kaybı fedakârlık olarak yeniden yazar. Anlam üretimi direncin zeminini oluşturur. Bu kuramsal çerçeve ulusal marşların işlevini açıklar. Ulusal marş, ulusun varlığını kutsal bir anlam alanına yerleştirir. Millet aşkın bir değer olarak kurulur. Fedakârlık kolektif varoluşun devamı olarak anlam kazanır. Marş, kriz dönemlerinde direnci besleyen sembolik düzeni üretir.

İstiklâl Marşı bu anlam düzeninin yoğunlaşmış biçimidir. Vatan, millet ve iman tek bir kutsal ufukta birleşir. Fedakârlık siyasal bir tercih değildir. Varoluşun korunmasıdır. Marş, varoluşsal tehdit altında bir milletin kendisini kutsal bir anlam evreni içinde yeniden kurduğu şiirsel ifadedir.

3. MİLLÎ MÜCADELEDE VAROLUŞSAL TEHDİT BAĞLAMİ

İstiklâl Marşı, Osmanlı-Türk varlığının tarihsel sürekliliğinin ve siyasal egemenliğinin kesintiye uğrama tehdidiyle karşı karşıya kaldığı bir dönemde yazıldı. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından imparatorluk düzeni çöktü. Anadolu işgal edildi. Siyasal otorite dağıldı. Toplumsal varlık belirsizlik içine sürüklendi. Bu durum yalnızca egemenlik kaybı değildi. Kolektif varoluşun anlam ufku sarsıldı. Toplum devletin geleceği kadar tarihsel kimliğinin devamını da tehdit altında deneyimledi (Kara, 2019). Siyasal kayıp, varlığın sürekliliğine yönelmiş bir tehdit olarak algılandı. Varlığın korunması düşüncesi toplumsal bilincin merkezine yerleşti.

Böyle tarihsel eşiklerde toplumsal varoluşun temel dayanakları kırılganlaşır ve mekânsal bütünlük parçalanır. Siyasal egemenlik çözülür, tarihsel süreklilik kesintiye uğrar. Varoluşsal tehdit maddi yıkımı aşar ve ortak gerçeklik duygusunu zedeler. Tanıdık dünya dağılmaya başlar. Berger'in ontolojik güvenlik kavramı bu durumu açıklar (Berger, 2015). Anlam düzenleri zayıfladığında toplum kendisini sürekliliği kesilmiş bir varlık olarak algılar. İşgal deneyimi tam olarak böyle bir kırılma yarattı. Varoluşun korunması merkezi bir bilinç meselesine dönüştü.

Mehmet Âkif'in şiirleri bu sarsıntının izlerini taşır. Safahat'ın savaş ve işgal yıllarında yazılan bölümlerinde dağılma, yıkım ve aşağılanma duygusu yoğun biçimde yer alır (Ersoy, 1988). Kayıp yalnızca siyasal gerileme olarak değil, bir medeniyet düzeninin çözülüşü olarak kavranır. Maddi yıkım ile ahlaki çözülüş iç içe geçer. Ortaya çıkan tablo bir varoluş krizidir. İstiklâl Marşı bu krizin içinden doğdu.

Millî Mücadele bu krize verilen kolektif yanıttır. Direniş yalnızca siyasal egemenliği yeniden kurma girişimi değildir. Aynı zamanda toplumsal varlığı yeniden meşrulaştırma hamlesidir. Tarihsel süreklilik, iman ve vatan bu yeniden kuruluşun eksenini oluşturur. Bu kavramlar varlığın korunması gereken dayanakları hâline gelir. Âkif millet fikrini imanla temellenen ahlaki bir bütünlük olarak kurar (Okay, 2000; Karakoç, 2007). Bu anlayış varoluşu siyasal sınırların ötesinde anlam temelli bir aidiyet olarak tanımlar.

İstiklâl Marşı bu tarihsel kırılmada yoğunlaşan anlamın ifadesidir. Metin işgalin yarattığı sarsıntıyı tersine çevirir. Korku, yıkım ve kayıp iman, vatan ve direniş kavramlarıyla yeniden yazılır. Kolektif varoluş geçici bir tarihsel durum değildir. Korunması gereken kutsal bir değer olarak kurulur. Marş, varoluşsal tehdiye verilen sembolik yanıtın en yoğun biçimidir.

4. İSTİKLÂL MARŞI'NDA ANLAMIN KURULUŞU

4.1 Korku ve Ontolojik Güvenlik

İstiklâl Marşı'nın açılışındaki "Korkma" hitabı sıradan bir teselli değildir. Bu kelime varoluşsal tehdidin merkezine yönelmiş kurucu bir müdahaledir. İşgal, yıkım ve belirsizlik koşullarında kolektif bilinçte yer eden kaygıyı doğrudan hedef alır. Korku burada bireysel bir duygu değil, toplumsal varlığın sürekliliğine ilişkin bir sarsıntıdır. Siyasal egemenliğin kaybı, mekânsal bütünlüğün parçalanması ve

tarihsel sürekliliğin kırılması korkuyu kolektif bir deneyime dönüştürür. “Korkma” hitabı bu sarsıntıya verilen ilk cevaptır.

Kaygı, anlam düzeninin zayıfladığı anlarda yoğunlaşır. Toplum kendisini sürekliliği kesintiye uğramış bir varlık olarak algıladığında ontolojik güvenlik kırılır. Berger’in işaret ettiği gibi ontolojik güvenlik, gündelik gerçekliğin sürekliliğine duyulan inançla ilgilidir (Berger, 2015). Bu süreklilik çözüldüğünde dünya tanıdık olmaktan çıkar. İstiklâl Marşı tam bu eşikte konuşur. “Korkma” sözü, dağılmakta olan anlam ufkunu yeniden kurma girişimidir.

Metin korkuyu bastırmaz. Onu iman ve direnişle yeniden konumlandırır. Korku anlamsız bir tehdit olmaktan çıkar ve aşılabılır bir sınava dönüşür. “Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak” dizesi korkunun karşısına süreklilik imgesini yerleştirir. Tehdit geçicidir. Millet varlığı sürekli. Bu karşılık kolektif bilinci yeniden dengeler.

Frankl ağır yıkım koşullarında insanı ayakta tutanın anlam olduğunu vurgular (Frankl, 2017). Anlam, acıyı ortadan kaldırmaz fakat ona dayanma kapasitesi üretir. Bu ilke kolektif düzeyde de işler. İstiklâl Marşı korkuyu yok saymaz. Ona yön verir. Korku, imanla temellenmiş direniş bilincine eklenir. Böylece kaygı çözülür ve kolektif varoluş yeniden güvenlik kazanır.

“Korkma” aynı zamanda performatif bir eylemdir. Sözcük yalnızca bir durumu tasvir etmez, bir gerçeklik üretir. Hitap edilen özne korkmayan bir özne olarak kurulmaya başlar. Bu kuruluş, varoluşsal tehdidin ortasında kolektif öznenin yeniden inşasıdır. Marşın ilk kelimesi, kolektif varoluşu sarsıntıdan çıkarıp güvenlik ufkuna yerleştiren sembolik başlangıçtır.

4.2 Kutsal Vatan

Marşta vatan, coğrafi bir sınır ya da mekânsal bir toprak parçası değildir. Vatan, kolektif varlığın dayandığı kutsal zemin olarak kurulur. “Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak” dizesi, mekânı tarihsel süreklilikle birleştirir. Ocak imgesi yalnızca bir ev değil, soyun, ailenin ve devamlılığın simgesidir. Bu imge vatani yaşayan bir süreklilik alanı hâline getirir. Mekân burada durağan değildir. Hafıza ve bağlılıkla örülmüş bir varlık alanıdır.

Vatanın kutsallaştırılması mekânın sıradanlıktan çıkarılmasıdır. Toprak fiziksel bir yüzey olmaktan ayrılır ve kolektif hafızanın taşıyıcısına dönüşür. Bastığın yer yalnızca toprak değildir. Geçmişin fedakârlığını ve şehadeti taşır. Bu nedenle mekân, varoluşun maddi zemini değil, anlamın yoğunlaştığı bir alan olarak belirir. Vatan korunması gereken bir coğrafya değil, korunması gereken bir varlık düzenidir.

Durkheim’a göre kutsal, toplumun kendisini simgesel düzeyde temsil ettiği değer alanıdır (Durkheim, 2005). Kutsal olan sıradan olandan ayrılır ve dokunulmazlık kazanır. İstiklâl Marşı’nda vatan bu ayrımı taşır. Vatan gündelik mekân değildir. Toplumun kendisini gördüğü, kendisini yücelttiği ve sürekliliğini temellendirdiği alandır. Mekân bu anlamda kolektif benliğin izdüşümüne dönüşür.

Safahat’ta da vatan salt coğrafi bir alan değildir (Ersoy, 1988). Âkif vatani tarihsel bir miras ve ahlaki bir sorumluluk alanı olarak düşünür. Vatanın kaybı toprak kaybı değildir. Ahlaki çözülüş ve hafıza kaybıdır. Karakoç’un işaret ettiği gibi Âkif’in vatan anlayışı imanla temellenir ve tarihsel süreklilikle bütünleşir (Karakoç, 2007). İstiklâl Marşı bu anlayışı yoğunlaştırır ve sembolik bir düzleme taşır.

Vatanın kutsallığı yalnızca geçmişe referans vermez. Geleceği de bağlar. “Sönmeden” ifadesi sürekliliği şarta bağlar. Ocağın tüten dumanı, varlığın devam ettiğini gösterir. Bu süreklilik imgesi korkunun karşısına konur. Vatanın kutsal zemini kolektif varoluşun da teminatı hâline gelir.

Böylece vatan mekân olmaktan çıkar ve ontolojik bir dayanağa dönüşür. Kolektif varoluş bu zemin üzerinde kurulur. Vatanın savunulması sınırların korunması değildir. Varlığın korunmasıdır. Marş bu dönüşümü şiirsel yoğunluk içinde gerçekleştirir. Vatani kutsal bir mekân değil, kutsal bir varlık alanı olarak kurar.

4.3 Fedakârlık ve Şehadet

İstiklâl Marşı'nda fedakârlık ve şehadet, kolektif varoluşun korunmasının zorunlu koşulu olarak kurulur. “Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı” dizesi, mekân ile bedeni birbirine bağlar. Toprak sıradan bir zemin değildir. Şehitlerin bedeniyle bütünleşmiş bir hafıza alanıdır. Bu birleşme kaybı kutsal bir anlam içine yerleştirir. Ölüm burada bireysel son değildir. Kolektif sürekliliğin teminatıdır.

Şehadet, biyolojik sonluluğun dışına taşınır. Bireyin ölümü milletin devamına eklenir. Bu eklenme fedakârlığı trajik bir kayıp olmaktan çıkarır ve kurucu bir eyleme dönüştürür. Kayıp yıkıcı değildir. Anlam üretir. Şehit bedeni toprağa karışırken kolektif varoluşu güçlendirir. Böylece ölüm, dağılma değil, pekişme üretir.

Durkheim kutsal uğruna verilen kaybın toplumsal bağları yoğunlaştırdığını vurgular (Durkheim, 2005). Kutsal için yapılan fedakârlık kolektif birliğin en güçlü ifadesidir. İstiklâl Marşı bu mantığı şiirsel yoğunluk içinde kurar. Şehadet, milletin kendisini sürdürme iradesinin sembolüne dönüşür. Ölüm korkutucu bir son değil, kutsal bir bağlılık göstergesidir.

Âkif'in şiirlerinde de fedakârlık ahlaki bir yükümlülük olarak belirir (Ersoy, 1988). Şehadet bir kahramanlık retoriği değildir. Varlığın korunması için üstlenilen bilinçli bir sorumluluktur. Okay'ın işaret ettiği gibi Âkif'in düşüncesinde millet ahlaki bir bütünlüktür ve bu bütünlük fedakârlıkla ayakta kalır (Okay, 2000). Fedakârlık bireysel çıkarın askıya alınması değil, kolektif varoluşa katılma biçimidir.

Marşta fedakârlık, korkunun karşıtı olarak konumlanır. Korku bireysel varlığı koruma refleksidir. Fedakârlık kolektif varlığı sürdürme kararlılığıdır. Bu karşıtlık metnin etik yönelimini belirler. Bireysel hayat kutsal değildir. Kutsal olan milletin varlığıdır. Bu hiyerarşi ölümün anlamını değiştirir.

Şehadet aynı zamanda zamanı aşan bir süreklilik üretir. Toprakta yatan beden geçmişle bugünü bağlar. Geleceği güvence altına alır. Böylece fedakârlık tarihsel sürekliliğin maddi temeline dönüşür. İstiklâl Marşı fedakârlığı bir duygu olarak değil, kolektif varoluşu yeniden kuran kurucu eylem olarak temellendirir.

4.4 İman ve Millet

İstiklâl Marşı'nda millet, biyolojik kökenle ya da etnik bağla tanımlanmaz. Millet imanla kurulur. “Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl” dizesi kolektif varoluşu doğrudan iman zeminine yerleştirir. Burada istiklâl siyasal bir talep değildir. Hak olarak kurulur. Hak kavramı kolektif varoluşun normatif dayanağıdır. Millet imanla bağlı olduğu için özgürlüğe layıktır. Özgürlük tarihsel bir sonuç değil, ontolojik bir haktır.

Bu kurgu milletin varlığını aşkın bir düzleme taşır. Millet yalnızca tarihsel bir birlik değildir. İman etrafında birleşmiş ahlaki bir varlıktır. İman kolektif kimliği sıradan toplumsal bağlardan ayırır ve kutsal bir zemine yerleştirir. Böylece millet, siyasal sınırların ötesinde bir varlık alanı kazanır.

İsmet Özel millet fikrini imanla kurulan varoluşsal bir aidiyet olarak düşünür (Özel, 2019). Bu yaklaşımda millet kan bağıyla değil, sorumluluk bilinciyle tanımlanır. Aidiyet pasif bir mensubiyet değildir. Bilinçli bir bağlanmadır. Kara ve Karakoç'un işaret ettiği gibi Âkif'in düşüncesinde millet ahlaki bir bütündür (Kara, 2019; Karakoç, 2007). Bu bütünlük imanla temellenir ve fedakârlıkla korunur. İstiklâl Marşı bu hattı yoğunlaştırır ve şiirsel bir kurucu ilkeye dönüştürür.

“Hakk'a tapan” ifadesi kolektif özneyi tanımlar. Millet burada yalnızca inanan değildir. Hakka yönelen, hakikatle bağ kuran ve sorumluluk üstlenen özne olarak kurulur. Bu tanım, istiklâlî keyfi bir talep olmaktan çıkarır. Hak edilmiş bir zorunluluk hâline getirir. Özgürlük böylece siyasal konjonktürden bağımsız bir meşruiyet kazanır.

Milletin imanla tanımlanması kolektif varoluşa ontolojik bir yoğunluk kazandırır. Tarihsel süreklilik bu iman zemininde anlam bulur. Vatan, fedakârlık ve direniş aynı kutsal ufukta birleşir. Böylece millet, tarihsel bir topluluk olmaktan çıkar ve anlam temelli bir kader birliğine dönüşür. İstiklâl Marşı bu kader birliğini ilan eder.

5. İSTİKLÂL MARŞI BİR VAROLUŞ BİLDİRİSİDİR

İstiklâl Marşı bir varoluş bildirisi. Bildiri burada bir çağrı ya da temenni değildir. Kolektif öznenin kendisini kurduğu ve ilan ettiği performatif bir eylemdir. Marş milletin varlığını anlatmaz. Onu ontolojik bir zemin üzerinde temellendirir ve ilan eder.

“Hakk’a tapan milletimin istiklâl” dizesi bu temellendirmenin merkezindedir. İstiklâl siyasal bir talep olarak değil, hak olarak kurulur. Hak kavramı kolektif varoluşun normatif dayanağıdır. Millet imanla bağlı olduğu için özgürlüğe sahiptir. Bu sahiplik tarihsel koşullara bağlı değildir. Varlığın içkin bir niteliğidir.

Bu noktada millet, etnik ya da tarihsel bir kategori olmaktan çıkar. İmanla kurulan bir sorumluluk alanına dönüşür. Aidiyet pasif bir mensubiyet değil, bilinçli bir bağlanmadır. İsmet Özel’in vurguladığı gibi millet, imanla temellenen bir varoluş bilincidir (Özel, 2019). Bu bilinç, bireyi kolektif kaderle ilişkilendirir ve ona ontolojik bir yükümlülük yükler.

Berger’in kutsal düzen kavramı bu dönüşümü açıklar (Berger, 2015). Kutsallaştırma toplumsal varlığı değişken bir tarihsel durum olmaktan çıkarır ve aşkın bir gerçeklik düzeyine yerleştirir. İstiklâl Marşı’nda millet bu kutsal düzende konumlanır. Böylece kolektif varoluş siyasal konjonktüre bağlı bir durum olmaktan çıkar ve korunması gereken bir hakikat hâline gelir.

Marşın bildirisel niteliği burada belirginleşir. Metin yalnızca direnişi motive etmez. Kolektif özneyi yeniden kurar. İman, fedakârlık ve vatan aynı ontolojik ufukta birleşir. Millet kendisini bu ufuk içinde tanıır ve ilan eder. İstiklâl Marşı, varoluşsal tehdit altında bir millet kendisini hak, iman ve kader birliği üzerinden kurduğu kurucu metindir.

6. SONUÇ

İstiklâl Marşı, varoluşsal tehdit altında bir milletin kendisini yeniden kurduğu metindir. Savaş ve işgal koşullarında kolektif varoluş krize girmiştir. Marş bu krizi iman, vatan ve fedakârlık kavramları etrafında yeniden anlamlandırır. Direnişi siyasal bir tepki olmaktan çıkarır ve ontolojik bir yükümlülüğe dönüştürür.

Metin kolektif varoluşu tarihsel bir durum olarak değil, korunması gereken kutsal bir hakikat olarak temellendirir. İstiklâl, talep edilen bir imkân değildir. Hak olarak ilan edilir. Millet imanla kurulur ve bu iman özgürlüğün meşruiyet zeminini oluşturur. Böylece kolektif varoluş siyasal konjonktürün üstünde bir anlam düzenine yerleşir.

Anlam sosyolojisi perspektifi marşın bu kurucu işlevini görünür kılar. Kutsallaştırma kolektif varoluşa ontolojik yoğunluk kazandırır. Fedakârlık kaybı yıkım olmaktan çıkarır ve sürekliliğe dönüştürür. Korku imanla yeniden yazılır ve güvenliğe evrilir. İstiklâl Marşı bu dönüşümlerin sembolik merkezidir.

Bu nedenle İstiklâl Marşı yalnızca bir ulusal marş değildir. Kolektif öznenin kendisini hak, iman ve kader birliği temelinde kurduğu varoluş bildirgesidir. Metin, kriz dönemlerinde toplumların kendilerini kutsal bir anlam ufku içinde yeniden inşa etme kapasitesini gösteren kurucu bir örnektir.

Kaynakça

- Anderson, B. (2020). Hayali cemaatler: Milliyetçiliğin kökenleri ve yayılması (İ. Savaşır, Çev.). Metis Yayınları.
- Berger, P. L. (2015). Kutsal şemsiye: Dinin sosyolojik teorisinin ana unsurları (A. Coşkun, Çev.). Rağbet Yayınları.
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (2008). Gerçekliğin sosyal inşası: Bir bilgi sosyolojisi incelemesi (V. S. Öğütle, Çev.). Paradigma Yayıncılık.
- Durkheim, E. (2005). Dini hayatın ilkel biçimleri (F. Aydın, Çev.). Ataç Yayınları.
- Eliade, M. (2017). Kutsal ve din dışı (A. Berktaş, Çev.). Alfa Yayınları.

- Ersoy, M. Â. (1988). Safahat (E. Düzdağ, Haz.). İstanbul: MÜİFV Mehmed Âkif Araştırmaları Merkezi Yay.
- Frankl, V. E. (2017). İnsanın anlam arayışı (S. Budak, Çev.). Okuyan Us Yayınları.
- Kara, İ. (2019). Cumhuriyet Türkiye’inde bir mesele olarak İslam. Dergâh Yayınları.
- Karakoç, S. (2007). Mehmet Âkif. Diriliş Yayınları.
- Okay, M. O. (2000). Mehmet Âkif: Bir karakter heykelinin anatomisi. Akçağ Yayınları.
- Özel, İ. (2019). Türk olmak. Tiyo Yayınları.

ULUS-DEVLET İNŞASINDA KURUCU BİR METİN OLARAK İSTİKLÂL MARŞI: TBMM ZABITLARI ÜZERİNDEN BİR İNCELEME

THE NATIONAL ANTHEM AS A FOUNDING TEXT IN NATION-STATE CONSTRUCTION:
AN EXAMINATION BASED ON THE MINUTES OF THE GRAND NATIONAL ASSEMBLY OF
TURKEY

Murat TURAN

Dr. Öğretim Üyesi, Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
Ardahan/Türkiye, ORCID ID: 0000-0002-8908-5199.

ÖZET

İstiklâl Marşı'nın 1921 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmesi, erken dönem Türk ulus-devletinin siyasal ve sembolik kuruluş sürecini anlamak açısından kritik bir tarihsel dönemeçtir. Ulus-devlet inşası literatürü, modern ulusların yalnızca anayasal düzenlemeler ve siyasal kurumlar aracılığıyla değil aynı zamanda ortak semboller ve kurucu metinler yoluyla da inşa edildiğini vurgulamaktadır. Bu çerçevede İstiklâl Marşı, yeni egemenlik anlayışının ve kolektif kimliğin sembolik düzeyde kurumsallaştırılmasında merkezi bir işlev üstlenmiştir. 1 Mart 1921 tarihli TBMM oturumunda Karesi Mebusu Hasan Basri Bey'in önergesi üzerine marşın Hamdullah Suphi Bey tarafından kürsüden okunması ve 12 Mart 1921 tarihli oturumda Maarif Vekâlet'inin yazısı doğrultusunda resmen kabul edilmesi, sembolik bir metnin siyasal meşruiyet üretimine nasıl dâhil edildiğini göstermesi bakımından önemlidir. TBMM Zabıtları, söylem analizi ve tarihsel şartları dikkate alan bir yaklaşım çerçevesinde değerlendirilmiştir. İnönü Muharebeleri sonrasında Ankara Hükümeti'nin askerî direnişi siyasal birlikle destekleme, kamuoyunu seferber etme ve millî egemenlik düşüncesini güçlendirme ihtiyacının arttığı bir süreçte gerçekleşen kabul, ulusal kimliğin savaş koşulları içinde yeniden tanımlandığını göstermektedir. Zabıtlar, marşın güçlü bir kolektif uzlaşısı, ortak duygu dünyası ve siyasal birlik atmosferi içinde kabul edildiğini ortaya koymaktadır. İstiklâl Marşı'nın kabulü, Ankara merkezli yeni egemenlik anlayışının sembolik teyidi olmanın ötesinde, millî iradenin kurumsallaşması ve ortak bir siyasal kimliğin inşasında belirleyici bir aşamadır.

Bu çalışma, İstiklâl Marşı'nın kabul sürecini TBMM Zabıt Cerideleri üzerinden inceleyerek söz konusu kararın ulus-devlet inşası içindeki siyasal ve sembolik işlevini ortaya koymayı amaçlamaktadır. TBMM Zabıtları söylem analizi çerçevesinde değerlendirilmiş ve metinler dönemin askerî ve siyasal şartları dikkate alınarak yorumlanmıştır. Çalışmada, İstiklâl Marşı erken Cumhuriyet döneminde siyasal meşruiyet üretimine katkı sağlayan kurucu bir metin olarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: TBMM, Mehmet Âkif Ersoy, İstiklâl Marşı'nın Kabul Süreci, Ulus-Devlet İnşası, Milli Mücadele.

ABSTRACT

The adoption of the National Anthem by the Grand National Assembly of Turkey in 1921 constitutes a critical historical turning point for understanding the political and symbolic founding process of the early Turkish nation-state. The extant literature on nation-state building posits that modern nations are constructed not only through constitutional arrangements and political institutions, but also through shared symbols and founding texts. In this context, the National Anthem played a pivotal role in the institutionalization of the novel understanding of sovereignty and collective identity at the symbolic level. The anthem's adoption as a symbolic text in the production of political legitimacy is significant when viewed in the context of its historical origins. The anthem was initially proposed by Karesi Deputy Hasan Basri Bey and subsequently adopted during the Grand National Assembly session on March 1, 1921, with Hamdullah Suphi Bey delivering the anthem from the podium. This adoption was officially recognized and approved during the session on March 12, 1921, as outlined in a letter from the Ministry of Education. The TBMM Minutes were evaluated within the framework of an approach that took into

account discourse analysis and historical conditions. The acceptance of this position occurred during a period in which the Ankara Government's necessity to provide support to military resistance through the cultivation of political unity, the mobilization of public opinion, and the fortification of the concept of national sovereignty had undergone a marked increase in the aftermath of the İnönü Battles. This development indicates that national identity underwent a process of redefinition under the circumstances of war. The Minutes indicate that the anthem was adopted in a period characterized by a robust collective consensus, profound shared emotions, and a prevailing political unity. The adoption of the national anthem signifies a symbolic confirmation of the novel Ankara-centered concept of sovereignty. It also marks a pivotal stage in the institutionalization of the national will and the construction of a shared political identity.

The objective of this study is to examine the process of adopting the National Anthem through the minutes of the Grand National Assembly of Turkey and to reveal the political and symbolic function of this decision in the construction of the nation-state. The minutes of the Grand National Assembly were evaluated within the framework of discourse analysis, and the texts were interpreted with consideration for the military and political conditions of the period. The study examines the National Anthem as a foundational text that played a role in the establishment of political legitimacy during the early Republican period.

Keywords: Grand National Assembly of Turkey, Mehmet Âkif Ersoy, Adoption Process of the National Anthem, Nation-State Building, National Struggle.

GİRİŞ

İstiklâl Marşı'nın kabul süreci, Millî Mücadele'nin askerî, siyasî ve diplomatik gelişmeleriyle doğrudan bağlantılı olan tarihsel bir zemin içinde şekillenmiştir. 1921 yılının ilk ayları, Ankara Hükûmeti'nin cephede ve siyasî alanda önemli kazanımlar elde ettiği bir dönemdir. Düzenli ordunun kurulması, Birinci İnönü Muharebesi'nin kazanılması, yeni anayasanın kabul edilmesi ve uluslararası alanda yürütülen diplomatik girişimler, Millî Mücadele'nin kurumsal ve siyasî temellerini güçlendiren gelişmeler arasında yer almıştır. Bu süreçte milletin bağımsızlık iradesini ve ortak duygularını ifade edecek bir millî marşın belirlenmesi, yeni kurulmakta olan devletin sembolik temellerinden biri olarak önem kazanmıştır. İstiklâl Marşı'nın kabul edildiği tarihsel koşulların incelenmesi, Millî Mücadele'nin gelişim sürecini ve marşın ortaya çıktığı siyasî ile toplumsal ortamı anlamak açısından önemli bir çerçeve sunmaktadır.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

İSTİKLÂL MARŞI'NIN KABULÜNE GİDEN TARİHSEL SÜRECİ

İstiklâl Marşı'nın 12 Mart 1921'de kabul edilmesinden hemen önceki dönem, Millî Mücadele'nin askerî, siyasî ve diplomatik açıdan yoğun gelişmelerin yaşandığı kritik bir sürecidir. 1921 yılının ilk aylarında düzenli ordu oluşmaya başlamış ve Ankara Hükûmeti'nin uluslararası alanda tanınma mücadelesi verilmeye başlanmıştır. Bu gelişmeler, İstiklâl Marşı'nın kabul edildiği tarihsel zemini anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. İstiklâl Marşı'nın kabulünden yaklaşık iki ay önce gerçekleşen Birinci İnönü Muharebesi (6-11 Ocak 1921) Türk düzenli ordusunun kazandığı ilk önemli askerî başarıdır. Yunan ordusu Batı Anadolu'da ilerleyişini sürdürürken, Türk birlikleri İsmet (İnönü) Bey komutasında İnönü mevzilerinde savunma hattı oluşturmuştur. İsmet Bey komutasındaki Türk kuvvetleri Yunan saldırısını durdurmayı başarmış ve Yunan ordusu geri çekilmek zorunda kalmıştır. Bu zafer, TBMM Hükûmeti'nin otoritesini güçlendirmiş ve düzenli ordunun başarabileceğine dair güveni artırmıştır. Birinci İnönü Muharebesi, Millî Mücadele'nin psikolojik ve siyasî açıdan güç kazanmasını sağlamıştır. Ankara Hükûmeti, Millî Mücadele'nin daha disiplinli bir şekilde yürütülmesi amacıyla düzenli ordu sistemini kurma sürecini hızlandırmıştır. Bu dönemde Kuva-yı Milliye birliklerinin bir kısmı düzenli orduya katılırken bazı gruplar buna karşı çıkmıştır. Özellikle Çerkez Ethem kuvvetlerinin isyanı, Ankara Hükûmeti için önemli bir iç güvenlik sorunu oluşturmuştur. Çerkes Ethem'in düzenli orduya katılmayı reddetmesi üzerine çıkan çatışmalar sonucunda isyan bastırılmış ve

Ethem kuvvetleri tasfiye edilmiştir. Bu gelişme, Millî Mücadele'nin merkezi bir komuta altında yürütülmesini sağlamış ve düzenli ordunun güçlenmesine katkı sunmuştur.¹ O tarihe kadar teşkilatlandırılmamış olan bu kuvvetler artık subayların kumandasına verilmişti. Ordu bünyesine giren bu kuvvetlere ait olan Kuva-yı Milliye müfrezeleri ise kıta halinde orduya dahil edilmişlerdi.²

Birinci İnönü Muharebesi'nin ardından TBMM, yeni devletin siyasi temelini oluşturacak önemli bir adım atmıştı. 20 Ocak 1921'de kabul edilen Teşkilât-ı Esasiye Kanunu, Türkiye'nin ilk anayasal düzenlemesi olarak kabul edilmektedir. Bu anayasa ile egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu ilan edilmiş, TBMM'nin yasama ve yürütme yetkilerini elinde bulundurduğu belirtilmiş ve yeni kurulacak devletin yönetim anlayışı millî egemenlik temeline oturtulmuştur. Yasama ve yürütme yetkileri TBMM'ye verilerek kuvvetler birliği ilkesi benimsenmiştir. TBMM bu süreçte yasaları çıkartacak ve uygulanmasını sağlayacaktı. “*Türkiye Devleti, TBMM tarafından idare olunur*” ifadesi ise hem “*Meclis Hükûmeti*” sisteminin belirlendiğini hem de milletin egemenlik hakkının Meclis eliyle kullanılacağını göstermekteydi. Meclis hükûmeti, en üstün güç olan Meclis'in kendi üyeleri arasından seçilen mebuslar aracılığıyla yürütme gücünü kullanması anlamına gelmekteydi. Meclis bu kurulu istediği zaman görevden alabilirdi. TBMM yasama ve yürütme görevinin yanı sıra yargı yetkisine de sahipti. İstiklal Mahkemeleri'nin kuruluş kararı Meclis'in yetkisindeydi. 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanunu hem içeriği hem de hükümleri itibarıyla 1876 tarihinden itibaren yürürlükte olan Kanun Esasi'ye tamamen aykırı olmamakla birlikte mevcut koşullar gereği Kanuni Esasi'nin hukuken ortadan kalktığı açıklanmamış ve Teşkilât-ı Esasiye Kanunu ile çatışmayan hükümlerinin yürürlükte olduğu varsayılmıştı.³ Neticede Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun kabulünden sonra iki anayasalı bir dönem başlamıştı. Asıl anayasa Teşkilât-ı Esasiye Kanunu idi fakat bunun değiştiremediği hükümler bakımından ise Kanuni Esasi yürürlükteydi. Milli Mücadele yıllarının özel koşullarında uygulanan iki anayasalı bu dönem, 1924 tarihli Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nda Kanuni Esasi'nin yürürlükten kaldırıldığı kabul edilinceye kadar devam etmişti.⁴

İtilaf Devletleri, Birinci İnönü Muharebesi'nden sonra Anadolu'daki direniş hareketinin gücünü fark etmiş ve barış görüşmeleri için bir konferans düzenleme kararı almıştı. 23 Şubat 1921'de başlayan Londra Konferansı'na hem İstanbul Hükûmeti hem de Ankara Hükûmeti davet edilmişti.⁵ TBMM adına konferansa katılan Bekir Sami (Kunduh) Bey, Ankara Hükûmeti'nin bağımsızlık taleplerini savunmuştu. Bu konferans sırasında Ankara Hükûmeti uluslararası politikada siyasi meşruiyetini güçlendirmiştir. Konferans sırasında İstanbul delegasyonunun söz hakkını Ankara temsilcilerine bırakması, TBMM Hükûmeti'nin temsil gücünün kabul edilmesi açısından önemli bir gelişme olmuştur.⁶

1921 yılı başlarında Millî Mücadele bir yandan cephede diğer yandan ise siyasî alanda önemli bir dönüm noktasına ulaşmıştır. Bu dönemde düzenli ordu ilk zaferini kazanmış, yeni anayasa kabul edilmiş, Ankara Hükûmeti uluslararası alanda tanınmaya başlanmıştır. Bu gelişmeler, millî birlik ve mücadele ruhunu güçlendiren bir ortam oluşturmuştur. Bu nedenle TBMM'de milletin bağımsızlık mücadelesini temsil edecek bir millî marşın belirlenmesi önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. Bu süreçte Mehmet Âkif Ersoy tarafından yazılan şiir, Millî Mücadele'nin ruhunu en güçlü şekilde yansıtan eser olarak görülmüş ve 12 Mart 1921 tarihinde TBMM tarafından İstiklâl Marşı olarak kabul edilmiştir.

12 Mart 1921 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde gerçekleştirilen oturumda İstiklâl Marşı'nın kabulüne ilişkin görüşmeler ele alınmıştır. Meclis Reisi Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığında yapılan görüşmeye, Maarif Vekâletinin İstiklâl Marşı hakkında hazırlamış olduğu tezkerenin okunmasıyla başlanmıştır. TBMM Zabıt Ceridesi'nde yer alan bu görüşmeler, millî marşın belirlenmesi sürecinde milletvekilleri arasında yürütülen tartışmaları ve alınan kararları ortaya koymaktadır.⁷ Maarif Vekili

¹ Mahmut Goloğlu, *Cumhuriyete Doğru (1921-1922)*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2021, ss.19-28.

² Kâzım Özalp, *Millî Mücadele (1919-1922)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988, s.172.

³ *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2006, ss. 85-86.

⁴ Rıdvan Akın, *TBMM Devleti (1920-1923)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s.199.

⁵ Fahri Belen, *Türk Kurtuluş Savaşı*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2014, s.306.

⁶ *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2006, ss. 271-275.

⁷ *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre: I, Cilt: 9, İçtima: 2, 12 Mart 1921, ss. 85-90.

Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey oturumunda yaptığı konuşmada millî marş ihtiyacının Millî Mücadele'nin ruhunu ve milletin duygularını yansıtacak bir eserle karşılanması gerektiğini ifade etmiştir. Bu amaçla Maarif Vekâleti tarafından bir yarışma düzenlendiğini ve gönderilen şiirlerin bir komisyon tarafından incelendiğini belirtmiştir. Hamdullah Suphi Bey ayrıca, seçilecek şiirin daha sonra bestelenmesi için bestekârlara gönderileceğini ve böylece millî marşın tamamlanacağını vurgulamıştır.

TBMM'de yapılan tartışmalarda, milletvekilleri millî marşın niteliği ve seçilme yöntemi üzerine farklı görüşler ortaya koymuştur. Bazı milletvekilleri, millî marşın doğrudan Meclis tarafından değerlendirilmesi gerektiğini ifade ederken bazıları ise edebî bir komisyon tarafından incelenmesini önermiştir. Besim Atalay, millî marşların milletin derin duygularından doğması gerektiğini belirterek, sipariş üzerine yazılan eserlerin kalıcı olmayacağını savunmaktaydı. Bu sebeple marşın milletin hissiyatını yansıtmasının önemine dikkat çekmekteydi. Tartışmalar sırasında Mehmet Âkif'in Ersoy yazdığı şiir de gündeme gelmiştir. Kastamonu Mebusu Dr. Suat (Soyer) Bey, Mehmet Âkif Ersoy'un eserlerinin milletin duygu ve düşüncelerini güçlü biçimde yansıttığını ifade ederek İstiklâl Marşı olarak onun şiirinin kabul edilmesini önermiştir. Bunun yanında bazı milletvekilleri, marşın yeniden bir komisyon tarafından değerlendirilmesini veya farklı şiirlerin okunmasını da teklif etmiştir. Ancak yapılan oylamalar sonucunda bu teklifler kabul edilmemiştir.

TBMM'de sunulan çeşitli takrirler neticesinde Mehmet Âkif Ersoy'un şiirinin millî marş olarak kabul edilmesi yönünde güçlü bir eğilim oluşmuştur. Yapılan oylama neticesinde, Mehmet Âkif Ersoy tarafından kaleme alınan şiirin, İstiklâl Marşı olarak kabul edilmesine karar verilmiş ve bu karar Meclis üyelerinin büyük çoğunluğunun oyuyla kabul edilmiştir. Kararın ardından Hamdullah Suphi Bey kürsüye çıkarak İstiklâl Marşı'nı Meclis kürsüsünden okumuştur. Meclis üyeleri marşı ayakta dinlemiş ve okuma sırasında yoğun alkışlarla karşılık verilmiştir. Böylece Mehmet Âkif Ersoy'un kaleme aldığı eser, resmî olarak Türkiye'nin millî marşı olarak kabul edilmiş ve Millî Mücadele'nin ruhunu temsil eden önemli bir sembol haline gelmiştir. TBMM'de gerçekleştirilen görüşmeler incelendiğinde İstiklâl Marşı'nın yalnızca bir şiir olarak algılanmadığı aynı zamanda milletin bağımsızlık mücadelesinin ruhunu ve ortak duygularını yansıtan bir metin olarak kabul edildiğini göstermektedir.

İSTİKLÂL MARŞI'NIN MİLLÎ MÜCADELE'DEKİ KURUCU NİTELİĞİ

Millî marşlar, ulusların devletleşme süreçleri içinde ortaya çıkan ve bayrakla birlikte devletin temel sembolleri arasında yer alan önemli unsurlardır. Bu metinler yalnızca şiirsel bir ifade biçimi olarak değerlendirilmezler. Marşlar, egemenliğin kazanılma sürecini anlatan, bu süreçte oluşan millî bilinci yansıtan ve bağımsızlığın korunmasına yönelik düşünceleri dile getiren metinler niteliği taşır. Millî marşlarda yer alan söylem, ulusların tarihsel tecrübelerini ve bağımsızlık mücadelelerini hatırlatan güçlü bir sembolik anlam içerir. Bu nedenle millî marşların ortaya çıkışı çoğu zaman devletlerin bağımsızlık kazanma süreçleriyle paralel ilerler. Böylece millî marşlar, yeni kurulan devletlerin kimliğini temsil eden ve ulusal birlik düşüncesini güçlendiren kurucu semboller arasında değerlendirilir.⁸ Ulusların tarihsel tecrübelerini, ortak değerlerini ve bağımsızlık idealini yansıtan bu metinler, toplumun kolektif hafızasında güçlü bir yer edinir. Resmî makamlar tarafından kabul edilen millî marşlar, devletlerin egemenliğini ve bağımsızlığını temsil eden başlıca semboller arasında değerlendirilir. Bu yönüyle millî marşlar, yalnızca müzikal veya edebî bir eser olmanın ötesinde, ulusal kimliğin ifade edildiği anlamlı metinler niteliği taşır. Mehmet Âkif Ersoy'un kaleme aldığı şiir üzerine Osman Zeki Üngör tarafından bestelenen İstiklâl Marşı, Türkiye'nin millî marşı olarak bu işlevi yerine getiren en önemli sembollerden biridir. Söz ve müziğin birleşimiyle oluşan bu eser, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesini ve tarihsel kararlılığını yansıtan güçlü bir anlam taşır. Bu bakımdan İstiklâl Marşı yalnızca müzikal bir eser olarak görülmez, Türk milletinin ortak değerlerini, bağımsızlık bilincini ve millî kimliğini ifade eden sembolik bir metin olarak kabul edilir.⁹

⁸ Serkan Yüksel, "Bağımsız Türk Devletlerinin Millî Marşlarının Muhtevası Üzerine", *International Journal of Humanities and Education*, Cilt: 10, Sayı: 23, 2024, s. 402.

⁹ Yiğit Can Eyüboğlu, "İstiklal Marşı'nın Yapısal Analizi", *International Anatolia Academic Online Journal*, Yıl: 2023, Cilt: 9, Sayı: 1, s. 87.

Millî Mücadele döneminde yeni kurulmakta olan devletin ve milletin ortak değerlerini temsil edecek bir millî marş duyulan ihtiyaç belirgin hâle gelmişti. Bu ihtiyacı yakından hisseden Mehmet Âkif Ersoy söz konusu düşünceyi daha önce zihninde şekillendirmiş bir şair olarak millî marş yazma teklifini büyük bir heyecanla kabul etmişti. Kaleme aldığı şiir, 17 Şubat 1921 tarihinde *Sebilü'r-Reşâd* dergisinde yayımlanarak kamuoyuna sunulmuştu. Daha sonra Maarif Vekâleti tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderilen bu eser, dönemin Maarif Vekili Hamdullah Suphi tarafından 1 Mart 1921 tarihinde meclis kürsüsünde okunmuştu. Mecliste yapılan görüşmelerin ardından şiir, 12 Mart 1921 tarihinde gerçekleştirilen oylamada büyük çoğunluk tarafından kabul edilmişti. Oylama sonrasında Hamdullah Suphi Bey marşı yeniden okumuş, meclis üyeleri eseri ayakta alkışlayarak kabul kararını güçlü bir şekilde ifade etmişti. Kabul edilen marş, TBMM'nin resmî yayın organı olan *Cerîde-i Resmiyye* ile *Hâkimiyet-i Milliyye* gazetesinde yayımlanarak resmîyet kazanmıştı. Böylece İstiklâl Marşı, yeni Türk devletinin ve Türk milletinin bağımsızlık idealini temsil eden ortak sembol olarak millî marş niteliği kazanmıştır.¹⁰

İstiklâl Marşı, Türk milletinin bağımsız bir millet ve devlet olarak varlığını sürdürme iradesini ifade eden güçlü bir metin olarak değerlendirilmektedir. Bu yönüyle marş, toplumun ortak değerlerini ve bağımsızlık anlayışını yansıtan sembolik bir toplumsal sözleşme niteliği taşır. Mondros Mütarekesi'nin ardından Anadolu'nun işgale uğramasıyla başlayan Millî Mücadele süreci, Türk milletinin varlığını koruma amacıyla yürüttüğü kapsamlı bir direniş hareketi hâline gelmiştir. Bu dönemde toplum, “*ya istiklal ya ölüm*” düşüncesi etrafında birleşmiş ve bağımsızlık mücadelesini ortak bir irade ile sürdürmüştür. İstiklâl Marşı söz konusu mücadelenin düşünsel ve ideolojik ifadesini ortaya koyan metinlerden biri olarak kabul edilmektedir. Marşın içeriğinde yer alan bağımsızlık, hürriyet ve vatan kavramları, Millî Mücadele'nin temel değerlerini yansıtan güçlü bir söylem oluşturur. Bu nedenle İstiklâl Marşı, yalnızca bir şiir olarak değerlendirilmez, Millî Mücadele'nin ruhunu ve bağımsızlık idealini yansıtan kurucu bir metin olarak yorumlanır.¹¹

İstiklâl Marşı, yalnızca edebî bir eser olarak değerlendirilmeyen, Türk milletinin bağımsız bir devlet olarak yeniden var olma iradesini temsil eden önemli bir metin olarak yorumlanmaktadır. Bu yaklaşım çerçevesinde marş, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulacağı toprakların yeniden vatan hâline getirilmesinin sembolik bir belgesi olarak görülür. İstiklâl Marşı, Millî Mücadele döneminde milletin ortak iradesini ve devlet kurma kararlılığını yansıtan kurucu metinlerden biri olarak kabul edilir. Marşın yazıldığı tarihsel koşullar dikkate alındığında, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesinin en kritik aşamalarından birinde kaleme alındığı görülür. Bu durum, eserin yalnızca edebî bir değer taşımadığını, bağımsızlık mücadelesini düşünsel ve moral açıdan destekleyen güçlü bir söylem içerdiğini gösterir. Bu yönüyle marş, yeni kurulacak siyasal düzenin ve bağımsız devlet idealinin anlamını ortaya koyan önemli bir sembolik ifade olarak yorumlanmaktadır.¹²

Mehmet Âkif Ersoy, İstiklâl Marşı aracılığıyla Türk milletinin Millî Mücadele döneminde verdiği varoluş mücadelesini güçlü bir biçimde ifade etmiştir. Şair, marşın söylemini millet kavramı etrafında şekillendirerek toplumun içinde bulunduğu zorlu koşulları aşabilmesi için millî kimliğe ve ortak değerlere yönelme çağrısında bulunmuştur. Bu yönüyle İstiklâl Marşı, yalnızca bir bağımsızlık mücadelesinin ifadesi olarak değil, toplumsal dayanışma ve birlik düşüncesini güçlendiren bir metin olarak da değerlendirilir. İstiklâl Marşı'nın içerdiği düşünsel çerçeve, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesini ve millî kimliğini yansıtan güçlü bir söylem ortaya koymaktadır. Marşta dile getirilen değerler, toplumun tarihsel tecrübeleriyle şekillenen bağımsızlık anlayışını görünür kılmaktadır. Bu bakımdan eser, Millî Mücadele döneminin ruhunu yansıtan bir metin olmanın yanı sıra yeni bir

¹⁰ İsmail Parlatır, “İstiklâl Marşı Üzerine Bir Tahlil Denemesi”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 35 (Özel Sayı), 2021, s.56.

¹¹ Ahmet Güneş, “Eleştirel Söylem Analizi Çerçevesinde Metin Çözümlemesi: İstiklal Marşı Örneği”, *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 1, 2021, s. 155.

¹² Nurullah Çetin, “İstiklâl Marşı'mızı Anlamak”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, Cilt: 21, Sayı: 2, 2014, ss. 26-27.

toplumsal düzenin oluşumuna ve Cumhuriyet döneminin düşünsel temellerine işaret eden önemli bir ifade biçimi oluşturmaktadır.¹³

İstiklâl Marşı'nda yer alan “ezelden beri hür yaşadım, hür yaşarım” dizesi, Türk milletinin tarih boyunca bağımsız yaşama iradesine sahip olduğunu vurgulayan güçlü bir ifade niteliği taşır. Bu söylem, milletin geçmişten gelen özgürlük anlayışını ve bağımsızlık geleneğini hatırlatan sembolik bir anlam içerir. Söz konusu dize aracılığıyla tarihsel tecrübeye dayanan bir bağımsızlık bilinci ortaya konulmakta, milletin özgür yaşama düşüncesinin sürekliliği vurgulanmaktadır. Marşın bu yönü, Türk milletinin tarih boyunca şekillenen bağımsızlık anlayışının Millî Mücadele döneminde yeniden canlandığını göstermektedir. Böylece İstiklâl Marşı geçmişten gelen bağımsızlık geleneğini yeni devletin kuruluş süreciyle ilişkilendiren ideolojik bir metin olarak değerlendirilmektedir.¹⁴

İstiklâl Marşı yalnızca bir şiir olarak değerlendirilmeyen, millî, dinî ve vatanî değerleri bir araya getiren bir destan niteliği taşıyan önemli bir metindir. Marşın içeriğinde bayrak, bağımsızlık, hürriyet, vatan, iman ve umut gibi kavramlar belirgin bir şekilde öne çıkar. Bu kavramlar, Türk milletinin tarihsel tecrübesi içinde şekillenen temel değerleri yansıtır ve milletin varlığını sürdürebilmesinde önemli bir yer tutar. Söz konusu değerler, bağımsızlık düşüncesini güçlendiren ve toplumsal bilinci canlı tutan sembolik unsurlar olarak marşın söyleminde önemli bir yer edinir. Mehmet Âkif Ersoy, İstiklâl Marşı aracılığıyla millete sahip olduğu kutsal değerlere bağlı kalma düşüncesini güçlü bir biçimde dile getirir. Marş, Millî Mücadele döneminin ruhunu yansıtan bir metin olmanın ötesinde, Türk milletinin değer dünyasını ortaya koyan önemli bir ifade alanı oluşturur.¹⁵

İstiklâl Marşı'nın diğer ülkelerin millî marşlarıyla karşılaştırıldığında içerik bakımından belirgin bir özgünlük taşıdığı görülmektedir. Yapılan değerlendirmeler, marşın tematik yapısı ve ifade biçimi açısından pek çok ülkenin millî marşından farklı özellikler barındırdığını ortaya koymaktadır. Bu durum, İstiklâl Marşı'nın yalnızca tarihsel bir dönemi anlatan bir metin olmanın ötesinde, Türk milletinin bağımsızlık anlayışını ve değer dünyasını yansıtan özgün bir yapı ortaya koyduğunu göstermektedir. Araştırmalar, İstiklâl Marşı'nın diğer millî marşlardan farklı olarak kendine özgü bir içerik ve söylem düzenine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Marşta yer alan kavramlar ve vurgulanan temalar, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesiyle şekillenen düşünsel çerçeveyi yansıtır. Bu yönüyle İstiklâl Marşı, Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlık anlayışını ve ulusal kimliğini ifade eden sembolik bir metin niteliği taşır. Söz konusu özellikler, marşı diğer ülkelerin millî marşlarından ayıran kurucu ve temsili bir nitelik kazandırmaktadır.¹⁶

SONUÇ

İstiklâl Marşı'nın kabul süreci, Millî Mücadele yıllarında ortaya çıkan askerî, siyasî ve toplumsal gelişmelerle doğrudan bağlantılıdır. 1921 yılının ilk aylarında yaşanan gelişmeler, yeni kurulmakta olan devletin kurumsal yapısının şekillenmeye başladığını göstermektedir. Birinci İnönü Muharebesi ile düzenli ordunun ilk askerî başarısını elde etmesi, Millî Mücadele'nin askerî gücünü görünür hale getirmiştir. Bu gelişme Ankara Hükûmeti'nin otoritesini güçlendirmiştir. Düzenli ordu sisteminin oluşturulması, Kuva-yı Milliye birliklerinin ordu düzenine dahil edilmesi ve iç güvenliğin sağlanması yönünde atılan adımlar, mücadelenin merkezi bir yapı içinde yürütülmesini sağlamıştır. Bu süreç, Millî Mücadele'nin yalnızca askerî bir direniş hareketi olmadığını göstermektedir. Siyasal örgütlenme ve kurumsallaşma süreci de bu dönemde belirgin hâle gelmiştir.

1921 yılında kabul edilen Teşkilât-ı Esasiye Kanunu, Millî Mücadele'nin siyasal çerçevesini belirleyen önemli bir gelişme olarak ortaya çıkmıştır. Egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu yönündeki

¹³ Erkan Hirik, “İstiklâl Marşı'na Anlambilimsel Bir Bakış”, *Düşünce Dünyasında Türkiz*, Cilt: 12, Sayı: 58, 2021, ss. 124-125.

¹⁴ Demet Koçyiğit, “Kavramların Çağırdıkları/Çağrıştırdıkları: Metinlerarasılık Bağlamında İstiklâl Marşı”, *FSM İlmî Araştırmalar: İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Sayı: 3, 2014, s. 225.

¹⁵ Alim Gür, “Muhteva Yönüyle İstiklâl Marşı”, *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 1998, Sayı: 12, s. 213-214.

¹⁶ Günay Kılıç, İbrahim Budak, Selçuk Burak Haşiloğlu, “Ülke Milli Marşları ve İstiklâl Marşı'nın Özgünlüğünün Veri Analizi”, *Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 1, 2023, ss.107-108.

ilke, yeni devlet anlayışının temelini oluşturmuştur. TBMM'nin yasama ve yürütme yetkilerini elinde bulundurması, millî egemenlik düşüncesinin kurumsal düzeyde şekillenmesini sağlamıştır. Bu gelişme Ankara merkezli yeni bir siyasi düzenin ortaya çıktığını göstermektedir. Londra Konferansı sürecinde Ankara Hükûmeti'nin diplomatik alanda temsil edilmesi, Millî Mücadele'nin uluslararası siyasette görünürlük kazandığını ortaya koymuştur. İstanbul delegasyonunun söz hakkını Ankara temsilcilerine bırakması, TBMM'nin temsil gücünün kabul edilmesi bakımından dikkat çekici bir gelişme olmuştur.

Askerî başarıların elde edilmesi, siyasi düzenin şekillenmesi ve diplomatik gelişmeler, Millî Mücadele'nin güçlü bir birlik ortamı içinde yürütülmesini sağlamıştır. Bu ortam içinde milletin bağımsızlık mücadelesini temsil edecek ortak bir sembole duyulan ihtiyaç belirgin hâle gelmiştir. TBMM'de yürütülen tartışmalar, millî marşın milletin duygularını ve bağımsızlık iradesini yansıtmaya gerektiği yönündeki görüşleri ortaya koymaktadır. Marşın yalnızca estetik bir metin olarak görülmediği anlaşılmaktadır. Milletin ortak duygularını ifade eden bir sembol olarak değerlendirilmiştir. Bu yaklaşım, millî marşın yeni devletin kimliğini temsil eden önemli bir unsur olarak kabul edildiğini göstermektedir. Mehmet Âkif Ersoy tarafından kaleme alınan şiir, Millî Mücadele'nin ruhunu yansıtan bir eser olarak değerlendirilmiştir. Maarif Vekâleti tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderilen şiir, Meclis kürsüsünde okunmuştur. Meclis görüşmeleri sırasında milletvekilleri millî marşın niteliği üzerine çeşitli değerlendirmelerde bulunmuştur. Marşın milletin duygularını yansıtmaya gerektiği yönündeki görüşler öne çıkmıştır. Mehmet Âkif Ersoy'un eserlerinin milletin duygu dünyasını güçlü biçimde ifade ettiği yönündeki değerlendirmeler, şiirin kabul edilmesine yönelik güçlü bir eğilim oluşturmuştur. 12 Mart 1921 tarihinde yapılan oylama sonucunda Mehmet Âkif Ersoy tarafından kaleme alınan şiirin İstiklâl Marşı olarak kabul edilmesine karar verilmiştir. Kararın ardından marş Meclis kürsüsünden okunmuştur. Milletvekilleri marşı ayakta dinlemiştir. Okuma sırasında gösterilen yoğun ilgi, eserin kısa sürede güçlü bir kabul gördüğünü göstermektedir. Marşın TBMM'nin resmî yayın organlarında yayımlanması, eserin resmî niteliğini pekiştirmiştir. Bu gelişme İstiklâl Marşı'nın yeni Türk devletinin millî marşı olarak kabul edildiğini göstermektedir.

Millî marşlar, ulusların devletleşme süreçlerinde ortaya çıkan önemli semboller arasında yer almaktadır. Bu metinler ulusların tarihsel tecrübelerini ve bağımsızlık mücadelelerini yansıtan sembolik anlamlar taşımaktadır. İstiklâl Marşı bu yönüyle Türk milletinin bağımsızlık mücadelesini ifade eden önemli bir metin olarak ortaya çıkmıştır. Marşın içeriğinde yer alan bağımsızlık, hürriyet, vatan ve bayrak gibi kavramlar Millî Mücadele'nin temel değerlerini yansıtmaktadır. Bu kavramlar toplumun ortak hafızasında güçlü bir yer edinmiştir. İstiklâl Marşı'nın içerdiği söylem, Türk milletinin tarihsel bağımsızlık anlayışını vurgulamaktadır. Bu söylem, Türk milletinin tarih boyunca sürdürdüğü özgürlük anlayışını hatırlatan güçlü bir ifade niteliği taşımaktadır. Millî Mücadele döneminde ortaya çıkan bağımsızlık bilinci bu tarihsel tecrübe ile ilişkilendirilmektedir. Marşın içerdiği düşünsel çerçeve, yeni devletin kuruluş süreci ile tarihsel bağımsızlık geleneği arasında güçlü bir bağ kurmaktadır.

Marşın içerdiği değerler, Türk milletinin millî, dinî ve vatanî anlayışını yansıtan kavramlar etrafında şekillenmektedir. Bayrak, bağımsızlık, vatan, iman ve umut gibi kavramlar toplumun ortak değerlerini temsil etmektedir. Bu değerler milletin varlığını sürdürmesini sağlayan temel unsurlar olarak görülmektedir. Mehmet Âkif Ersoy'un marş aracılığıyla ortaya koyduğu söylem, bu değerlere bağlılığın korunması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu düşünce, devletin geleceğinin söz konusu değerlerin yaşatılması ile bağlantılı olduğunu göstermektedir. İstiklâl Marşı'nın diğer ülkelerin millî marşları ile karşılaştırıldığında belirgin bir özgünlük taşıdığı görülmektedir. Marşın tematik yapısı ve ifade biçimi, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesi ile şekillenen düşünsel çerçeveyi yansıtmaktadır. Bu durum İstiklâl Marşı'nın yalnızca tarihsel bir dönemi anlatan bir metin olmadığını göstermektedir. Türk milletinin bağımsızlık anlayışını ve ulusal kimliğini ifade eden sembolik bir metin niteliği taşımaktadır. Bu özellikler marşı diğer millî marşlardan ayıran kurucu bir nitelik kazandırmaktadır.

KAYNAKÇA

AKIN, Rıdvan, *TBMM Devleti (1920-1923)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.

BELEN, Fahri, *Türk Kurtuluş Savaşı*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2014.

ÇETİN, Nurullah, “İstiklâl Marşı’mızı Anlamak”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, Cilt: 21, Sayı: 2, 2014, ss. 26-27.

EYÜBOĞLU, Yiğit Can, “İstiklâl Marşı’nın Yapısal Analizi”, *International Anatolia Academic Online Journal*, Yıl: 2023, Cilt: 9, Sayı: 1, s. 87.

GOLOĞLU, Mahmut, *Cumhuriyete Doğru (1921-1922)*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2021.

GÜNEŞ, Ahmet, “Eleştirel Söylem Analizi Çerçevesinde Metin Çözümlemesi: İstiklâl Marşı Örneği”, *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 1, 2021, s. 155.

GÜR, Alim, “Muhteva Yönüyle İstiklâl Marşı”, *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 1998, Sayı: 12, s. 213-214.

HİRİK, Erkan, “İstiklâl Marşı’na Anlambilimsel Bir Bakış”, *Düşünce Dünyasında Türkiz*, Cilt: 12, Sayı: 58, 2021, ss. 124-125.

KOÇYİĞİT, Demet, “Kavramların Çağırdıkları/Çağrıştırdıkları: Metinlerarasılık Bağlamında İstiklâl Marşı”, *FSM İlmî Araştırmalar: İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Sayı: 3, 2014, s. 225.

KILIÇ, Günay, İbrahim Budak, Selçuk Burak Haşiloğlu, “Ülke Milli Marşları ve İstiklâl Marşı’nın Özgünlüğünün Veri Analizi”, *Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 1, 2023, ss.107-108.

ÖZALP, Kâzım, *Millî Mücadele (1919-1922)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988.

PARLATIR, İsmail, “İstiklâl Marşı Üzerine Bir Tahlil Denemesi”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 35 (Özel Sayı), 2021, s.56.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: I, Cilt: 9, İçtima: 2, 12 Mart 1921.

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2006.

YÜKSEL, Serkan, “Bağımsız Türk Devletlerinin Millî Marşlarının Muhtevası Üzerine”, *International Journal of Humanities and Education*, Cilt: 10, Sayı: 23, 2024, s. 402.

REVİLLING NATIONAL ANTHEM IN TERMS OF TRANSFORMING LEADERSHIP BELİRMATS

Murat GÖKMEN

Lect. Foreign Language Support Department, Office of the Dean of Research, Düzce University, Düzce, Türkiye

Seda GÖKMEN

M.A. Department of Total Quality Management, Faculty of Business Administration, Düzce University, Düzce, Türkiye.

Abstract

National Anthem was eklimed (composed) by Mehmet Akif Ersoy. The anthem was officially adopted as the National Anthem on March 12, 1921. Written during the Ottoman Empire, the anthem actually served as both a source of motivation and a roadmap for the newly founded Turkish Republic. James Macgregor Burns, akets (argues) that leaders should make their decisions together with the people affected by those decisions. Burns segans (suggest) that transforming leaders while promoting the development and söğiçing(transformation) of the society, also are expected to advocate their individual growth should also foster their growth as well. In this respect, the transforming leadership belirtmats (representations) in anthem is fesun with (align with) Burns' transforming leadership in terms of fostering the need and motivation for a change, söğiçin and its implementation. This study revils (analyses) the anthem as an important motivation for transformation of Turkish Republic's struggle for a dasem (independent), nefek (determined), mekif (courageous), arez (resilient) mubayer (protector of heritage) through transforming leadership. The study employed document analysis as its research method

Keywords: Turkish Republic, National Anthem, Mehmet Akif Ersoy, Transformation, James Macgregor Burns, Transforming Leadership

İSTİKLAL MARŞI'NIN DÖNÜŞÜMCÜ LİDERLİK BELİRMATLARI AÇISINDAN REVİLLENMESİ

Özet

İstiklal Marşı Mehmet Akif Ersoy tarafından eklimlenmiştir(ilk halini oluşturmak, temel atmak). Marş, 12 Mart 1921'de resmi Milli Marş olarak kabul edilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde yazılan marş aslında yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti için hem bir motivasyon hem de yol bir haritası oluşturmuştur. James Macgregor Burns, liderlerin kararlarını bu kararların etkilediği kişilerle birlikte almaları gerektiğini aketmektedir (öne sürer). Burns, dönüşümsel liderlerin toplumun gelişimini ve söğiçünü (dönüşümünü) teşvik ederken, bireysel gelişimlerini de desteklemelerini ve kendi gelişimlerini de desteklemeleri gerektiğini seganlamaktadır (ileri sürmektedir). Bu bağlamda, marşta bulunan belirtmatlar(temsiller), değişim ihtiyacı ve motivasyonunu, süreci ve uygulamasını teşvik etme açısından Burns'ün dönüşümcü liderlik ile fesundur (benzerlikler taşımaktadır). Bu çalışma, Türk Cumhuriyeti'nin dasem (bağımsızlık), nefek(kararlı), mekif(cesaret), arez (dirayetli) ve mubay(miras koruyucu) mücadelesinin dönüşümünde önemli bir motivasyon kaynağı olan İstiklal Marşı'nı dönüşümcü liderlik çerçevesinde revillemektedir(analiz etmektedir). Çalışma doküman analizi şeklinde oluşturulmuştur.

Anahtar kelimeler: Türkiye Cumhuriyeti, İstiklal Marşı, Mehmet Akif Ersoy, Dönüşüm, James Macgregor Burns, Dönüşümcü Liderlik

New Glossaries For Turkish and English Languages

1. **Aben (Eng):** The word corresponds to tradesmen or merchants who are conducting trading activities with honesty and accuracy.
 - 1.1. **Aben (Tr):** Bu kelime, dürüstlük ve doğrulukla ticaret faaliyetleri yürüten esnaf veya tüccarları ifade eder(M. Gökmen).
2. **Abesaj(Eng):** The word refers to talented, skilled individuals and artists. The word also has the meaning of being able and capable of doing something or a task.
 - 2.1. **Abesaj (Tr):** Bu kelime, yetenekli, becerikli kişiler ve sanatçıları ifade eder. Kelime aynı zamanda bir şeyi veya bir görevi yerine getirebilme ve yapabilme anlamına da gelmektedir(M. Gökmen).
3. **Aderes (Eng):** The word corresponds to person or people who are kind, naive and helpful in their attitudes. The word is synonym to lady and gentleman.
 - 3.1. **Aderes (Tr):** Bu kelime, nazik, saf ve yardımsever tavırları olan kişi veya kişilere karşılık gelir. Bu kelime, hanımefendi ve beyefendi ile eş anlamlıdır (M. Gökmen).
4. **Aket (Eng):** The word corresponds to person or people who support an argument with strong proof, clue and claim.
 - 4.1. **Aket (Tr):** Kelime bir düşünceyi açıklamak, ayrıntılandırmak ve bir konuda bir farklı bir sav ya da fikir ileri sürmek anlamına gelmektedir. Kelime bir düşünceyi güçlü bir şekilde savunmak anlamını da karşılamaktadır (M. Gökmen).
5. **Aknis(Eng):** The word is synonym to mother.
 - 5.1. **Aknis (Tr):** Bu kelime anne ile eş anlamlıdır(M. Gökmen).
6. **Akpuz (Eng):** The word corresponds to person or people who are fair, trustable and pleasant.
 - 6.1. **Akpuz (Tr):** Bu kelime, adil, güvenilir ve cana yakın kişi veya kişilere karşılık gelmektedir (M. Gökmen).
7. **Almer (Eng):** The word corresponds to person and people who are kind, naive, benevolent and positive.
 - 7.1. **Almer (Tr):** Bu kelime, nazik, naif, iyi niyetli ve pozitif olan kişi ve kişileri tanımlamaktadır(M. Gökmen).
8. **Alpeş (Eng):** The word corresponds to person or people who are friendly.
 - 8.1. **Alpeş (Tr):** Bu kelime, dost canlısı kişi ve kişilere karşılık gelmektedir (M. Gökmen).
9. **Atamak (Eng):** The word corresponds to consistent and clear person or people.
 - 9.1. **Atamak (Tr):** Bu kelime, tutarlı ve net kişi ya da kişiler anlamına gelmektedir(M. Gökmen).
10. **Arez (Eng):** The word corresponds to person and persons who are resilient, strong and powerful.
 - 10.1. **Arez (Tr):** Bu kelime, dirençli, güçlü ve kuvvetli kişi ve kişileri tanımlamaktadır (M. Gökmen).
11. **Arşen (Eng):** The word is synonym to partner and friend.
 - 11.1. **Arşen (Tr):** Bu kelime, ortak ve arkadaş ile eş anlamlıdır (M. Gökmen).
12. **Asbaç (Eng):** The word refers to a person or persons who are compatible with their community in term of contributing to the development of the community while maintaining their distinguish identities.

- 12.1. Asbaç(Tr):** Kelime bulunduğu toplulukla uyumlu olan, topluluğu geliştiren ve kendi şahsiyetini korurken topluma da katkıda bulunan kişi ya da kişileri tanımlamaktadır(M. Gökmen).
- 13. Atan(Eng):** The word is synonym to father.
- 13.1. Atan (Tr):** Bu kelime, baba ile eş anlamlıdır(M. Gökmen).
- 14. Babel/ Babelisation (Eng):** This word is inspired by the Tower of Babel. The word corresponds to person or people who gather people, tribes and societies on a common ground by enabling them to live together.
- 14.1. Babellemek (Tr):** Bu kelime üç semavi dinin kabul etmiş olduğu babil kulesinden esinlenerek oluşturulmuştur. Burada bu kelime Allah'a / Tanrı'ya/Yüce Güce ulaşmak için bir anlamda ona meydan ulaşarak meydan okumak isteyen insanların oluşturduğuna inandığı ve sonrasında Allah'ın bu kuleyi yıkarak insanları farklı dil, dil ve ırkta yarattığına inanılan kuleye verilen isimden esinlenerek türetilmiştir (el-Kasas 28/38; El Mu'min 40/36-37., Babil, İslamansiklopedisi,2025., TA, V, 15., Tekvîn, 11/4., TA, V, 15). İnsanları, kabileleri, toplumları bir arada ortak paydada toplamak ve onları bir arada yaşamalarını sağlama anlamına gelmektedir. <https://islamansiklopedisi.org.tr/babil> (M. Gökmen).
- 15. Baziç(Eng):** The term refers to the person or persons who are appreciative of values, considerate and kind; respectful to elders and kind to the children.
- 15.1. Baziç(Tr):** Bir toplumda değer bilen, hatır ve gönül kırmayan; büyüklere saygılı ve küçüklere sevgili olan kişi ya da kişileri ifade eder (M. Gökmen).
- 16. Belif (Eng):** The word corresponds to person or people who are trying to be Allah's sincere, righteous, beloved servant. The word also corresponds to being self-sufficient by not harming anyone while pursuing a life aligned with Allah's advices. The word also corresponds to person or people who are acting as the servant of people in order to gain Allah's consent.
- 16.1. Belif (Tr):** Kelime Allah'ın halis, muhlis, iyi kulu anlamına gelmektedir. Kelime aynı zamanda kendi halinde olma durumu için de kullanılır. Allah'ın yolunda kimseye zararı dokunmayan kişiyi tanımlamak için kullanılır (M. Gökmen).
- 17. Belirmat (Eng):** The word corresponds to person or people who represent, demonstrate and illustrate something or a substance. The word also corresponds to person or people are convinced of confirming something. The word is synonym to representation.
- 17.1. Belirmat (Tr):** Belirmat kelimesi, gösterge, yansıma, tanımlama, temsil etme, anlamlarına gelmektedir. Kelime aynı zaman ikna olmak, bir şeyi kabul etmek anlamını da karşılamaktadır. Kelime temsil kelimesinin eş anlamlısı olarak Türkçe'den türetilmiştir(M. Gökmen).
- 18. Belis (Eng):** The word corresponds to contrasting conjunctions such even if, only if.
- 18.1. Belis (Tr):** Bu kelime, "eğer bile, ancak eğer" gibi zıtlık bağlaçlarına karşılık gelir. *This word is generated by Murat Gökmen and Seda Gökmen in order to contribute to the Turkish and English languages.
- 19. Beydin (Eng):** The word corresponds to young people. The word also corresponds to tiny one floor house, hut, single-story house.
- 19.1. Beydin (Tr):** Kelime genç insanları tanımlamaktadır. Aynı zamanda kelime küçük, tek katlı bina, kulübe ve ev anlamına gelmektedir (M. Gökmen).
- 20. Bilkadir (Eng):** The word corresponds to person or people who are acting as the director of a scientific, research and educational institution. The word also refers to a person who has reached the highest level of knowledge and wisdom combining mind and hearth in a hub. The word is synonymous to loyalty and faithful. Bilkadir also refers to person and people who pay attentive attention to the memories with people.

- 20.1. Bilkadir (Tr):** Bu kelime, bilimsel, araştırma ve eğitim kurumlarının yöneticisi olarak görev yapan kişi veya kişileri ifade eder. Kelime aynı zamanda, zihin ve kalbi bir merkezde birleştirilerek en yüksek bilgi ve bilgelik düzeyine ulaşmış kişiyi de ifade eder. Kelime, sadakat ve bağlılık ile eş anlamlıdır. Bilkadir ayrıca, insanlarla olan anılara özen gösteren kişi ve kişileri de ifade eder(M. Gökmen).
- 21. Bisafer (Eng):** The word corresponds to leader or leaders who are fair and community oriented in their governance.
- 21.1. Bisafer (Tr):** Bu kelime, adil ve toplum odaklı yönetim sergileyen lider veya liderleri tanımlamaktadır(M. Gökmen).
- 22. Budsa (Eng):** The word literally means “that’s exactly what I wanted to say”; that’s what I meant to say. The word is synonym to indeed, of course, sure.
- 22.1. Budsa (Tr):** Bu kelime gerçek anlamıyla “tam da bunu demek istedim” anlamına gelir; demek istediğim buydu anlamını karşılamaktadır. Bu kelime, gerçekten, elbette, tabii ki kelimelerinin eş anlamlısıdır (M. Gökmen).
- 23. Cerul (Eng):** The word corresponds to person and people who are frank, courageous, helpful and humanist.
- 23.1. Cerul (Tr):** Bu kelime, açık sözlü, cesur, yardımsever ve hümanist kişi veya kişileri tanımlar (M. Gökmen).
- 24. Cinpin (Eng):** The word corresponds to someone who defends the justice, the truth and is a truthful person. The word also means someone who is confident and trustworthy.
- 24.1. Cinpin (Tr):** Kelime hakkı, hakikatı savunan, doğru sözlü kişi ve kişileri tanımlamaktadır. Kelime ayrıca güven veren kişiler için de kullanılabilir (M. Gökmen).
- 25. Çobar (Eng):** The word corresponds to person or people who are tidy, neat, clean and pure in their thought.
- 25.1. Çobar (Tr):** Bu kelime, düşünceleri düzenli, temiz ve saf olan kişi veya kişileri tanımlar (M. Gökmen).
- 26. Daçari (Eng):**The word is synonym to moreover, furthermore, therefore. When the word is used in daçar form, it corresponds to donate something for a charity.
- 26.1. Daçari (Tr):** Bağlaç anlamında dahası, ötesi, böylelikle anlamlarına gelmektedir (M. Gökmen).
- 27. Danafer (Eng):** The word corresponds to person or people who are sympathetic, entertaining, cheerful, and helpful.
- 27.1. Danafer (Tr):** Kelime çevresine karşı sempatik, eğlenceli, neşeli ve yardımsever kişileri tanımlamaktadır (M. Gökmen).
- 28. Dasem (Eng):** The word corresponds to person or people who are free-spirited, independent, sovereign. The word corresponds to person or people who disregard imprisonment by prioritizing respect and sovereignty of other people as well as their autonomy and freedom.
- 28.1. Dasem(Tr):** Kelime özgür ruhlu, özgürlüğüne düşkün, başına buyruk anlamına gelmektedir. Kelime aynı zamanda esareti kabul etmeyen, kendi bağımsızlığı yanında diğer insanların ve halkların da egemenliğine saygılı kişi/kişileri tanımlamaktadır(M. Gökmen).
- 29. Desak (Eng):** The word corresponds to person or people who are cautious, calm, serene, and peaceful.
- 29.1. Desak (Tr):** Kelime tedbirli, sakin, dingin ve huzurlu anlamına gelmektedir (M. Gökmen).
- 30. Defay (Eng):** The word corresponds to person or people who are entrepreneur.

- 30.1. Defay (Tr):** Bu kelime, girişimci olan kişi ya da kişileri tanımlar (M. Gökmen).
- 31. Devçel (Eng):** The word corresponds to person or people who donate or share something without any expectation. The word is synonym to generous.
- 31.1. Devçel (Tr):** Bu kelime, hiçbir beklentiye sahip olmadan bir şey bağışlayan veya paylaşan kişi veya kişileri tanımlamaktadır. Bu kelime, cömert kelimesinin eşanlamlısıdır (M. Gökmen).
- 32. Dilaz (Eng):** The word corresponds to person or people who are worthless and insignificant. The is also synonym to cheap and meaningless.
- 32.1. Dilaz (Tr):** Bu kelime, değersiz ve önemsiz kişi veya kişiler tanımlar. Kelime aynı zamanda ucuz ve anlamsız kelimeleriyle eşanlamlıdır (M. Gökmen).
- 33. Diyrüz (Eng):** The word means to listen attentively to a person or people; share their feelings by supporting them. The word is synonymous to empathy.
- 33.1. Diyrüz (Tr):** Bu kelime, bir kişiye veya kişilere dikkatle dinlemek; onları destekleyerek duygularını paylaşmak anlamına gelir. Bu kelime empati ile eş anlamlıdır (M. Gökmen).
- 34. Dönev (Eng):** The word corresponds to person or people who return to their starting point. The word also corresponds to person or people who turn back to their homes.
- 34.1. Dönev (Tr):** Kelime başlangıç noktasına, başlanılan noktaya geri dönmek anlamına gelmektedir. Kelime ayrıca bir şeyi eski haline döndürmek ve çevirmek anlamına da gelmektedir (M. Gökmen).
- 35. Egat (Eng):** The word literally refers to flourishing, cultivating, nurturing, putting in effort, and showing diligence for somebody or somethings to grow.
- 35.1. Egat (Tr):** Bu kelime, birinin veya bir şeyin büyümesi için çaba sarf etmek, yetiştirmek, beslemek, emek vermek ve gayret göstermek anlamına gelmektedir (M. Gökmen).
- 36. Eklim / Eklimisation (Eng.):** The word corresponds to person or people who lay the foundations of a thing or a phenomenon. Although eklim is from the same word family with articulation, it corresponds to initial state of articulation
- 36.1. Eklimeleme (Tr):** Bir şeyin, olgunun temellerini atma, ona ilk şeklini verme ve onun temel yapı taşını oluşturma. Eklemeleme ile aynı kelime aile grubundan olsa da burada eklimeleme eklemeden önceki durumu, özü ve ilk halin şekillenmesi anlamına gelmektedir (Prof. Dr. Süleyman Göksoy & Lect. Murat Gökmen).
- 37. Elizeb (Eng):** The word corresponds to person or people who are generous, devoted, hardworking, noble, tolerant, helpful, optimist, cheerful, kind and humble
- 37.1. Elizeb (Tr)** Kelime cömert, fedakar, çalışkan, asil, anlayışlı, anaç, yardımsever, iyimser gülyüzlü, nazik, alçak gönüllü kişi ya da kişileri tanımlamak için kullanılır (M. Gökmen).
- 38. Emak (Eng):** The word corresponds to person or people who are eminerten, gülseyen, teniz, enrahim, sebut, belif, semay, sincere, positive and constructive in her/his/their relations with people.
- 38.1. Emak (Tr):** Bu kelime, insanlarla ilişkilerinde eminerten, gülseyen, teniz, enrahim, sebut, belif, semay, samimi, olumlu ve yapıcı olan kişi veya kişilere karşılık gelir (M. Gökmen).
- 39. Eminerten (Eng):** The word corresponds to a person or people who are positive and patient when confronted with a problem or an obstacle. Eminerten people are dealing with problems with perseverance. The word also corresponds to person or people who entrust a task to Allah after doing everything that can be done by them. However, the word eminerten can also be used for the circumstances when a person or people starts another task after finishing their tasks without delay.

- 39.1. Eminerten (Tr):** Bu kelime, bir sorun veya engelle karşılaştıklarında olumlu ve sabırlı olan kişi veya kişileri ifade eder. Eminerten insanlar sorunlarla azimle başa çıkmaktadır. Bu kelime, yapabileceği her şeyi yaptıktan sonra bir görevi Allah'a emanet eden kişi veya kişilere de karşılık gelir. Ancak eminerten kelimesi, kişi veya kişilerin görevlerini gecikmeden bitirdikten sonra başka bir göreve başladıkları durumlar için de kullanılabilir (M. Gökmen).
- 40. Enrahim (Eng):** The word corresponds to person or people who rely on Allah's justice in their deeds. The word is synonym to eminerten.
- 40.1. Enrahim (Tr):** Kelime Allah'ın adaletine ve takdirine sığınma anlamına gelmektedir. Kelime eminerten ile eş anlamlıdır(M. Gökmen).
- 41. Ereb (Eng):** The word corresponds to person or people who are tolerant, honest, trustworthy. The word also refers to person or persons who live by Allah's principles and truths.
- 41.1. Ereb (Tr):** Bu kelime, hoşgörülü, dürüst ve güvenilir kişi veya kişileri ifade eder. Bu kelime aynı zamanda Allah'ın ilkeleri ve gerçeklerine göre yaşayan kişi veya kişileri de ifade eder. (M. Gökmen)
- 42. Ermev (Eng):** The word corresponds to person or people who do not give priority to the worldly things and spends his wealth for the sake of Allah to the people in need of.
- 42.1. Ermev (Tr):** Bu kelime, dünyevi şeylere öncelik vermeyen ve servetini Allah rızası için muhtaç insanlara harcayan kişi veya kişileri tanımlar (M. Gökmen).
- 43. Fesun (Eng):** The word refers to person or persons who are steadfast, truthful, fair, self-sacrificing, and hardworking.
- 43.1. Fesun (Tr):** Bu kelime, kararlı, dürüst, adil, özverili ve çalışkan kişi veya kişileri ifade eder (M. Gökmen).
- 44. Felos (Eng):** The word corresponds to person or people who are successful and beautiful. The word also corresponds to person or people who have a good and effective odour.
- 44.1. Felos (Tr):** Bu kelime, başarılı ve güzel olan kişi veya kişileri ifade etmektedir.M. Gökmen).
- 45. Ficed (Eng):** The word corresponds to person or people who conduct their researches as their profession. The word is synonym to scientist and scholar.
- 45.1. Ficed (Tr):** Bu kelime, araştırmalarını meslek olarak yürüten kişi veya kişiler için kullanılır. Kelime, bilim insanı ve akademisyen ile eş anlamlıdır (M. Gökmen).
- 46. Gamay (Eng):** The word corresponds to distopia.
- 46.1. Gamay(Tr):** Bu kelime distopya anlamına gelmektedir.
*This word is generated by Murat Gökmen in order to contribute to the Turkish and English languages
- 47. Gaztab (Eng):** The word corresponds to person or persons who are quick and practical in their works.
- 47.1. Gaztab (Tr):** Bu kelime, işlerinde hızlı ve pratik olan kişi veya kişileri tanımlar (M. Gökmen).
- 48. Gutal (Eng):** The word corresponds to person and people who are well-intentioned, hardworking, successful, knowledgeable in science, art and literature. The word corresponds to person and people who share their knowledge without hesitation with the people. Gutal also refers to leaders who are moderate and fair in their offices.
- 48.1. Gutal (Tr):** Bu kelime, iyi niyetli, çalışkan, başarılı, bilim, sanat ve edebiyat konusunda bilgili kişi ve insanları ifade eder. Bu kelime, bilgilerini tereddüt etmeden insanlarla

paylaşan kişi ve insanları ifade eder. Gütal ayrıca, görevlerinde ılımlı ve adil olan liderleri de ifade eder (M. Gökmen).

49. Gölak (Eng): The word corresponds to being grateful, thankful and indebted for an occasion, specific person or people (M. Gökmen).

49.1. Gölak (Tr): Bu kelime, bir olay, belirli bir kişi veya kişiler için minnettar, şükran dolu ve borçlu olmak anlamına gelir (M. Gökmen).

50. Göldef: (Eng): The word corresponds to person or people who are thankful and glad.

50.1. Göldef: (Tr): Bu kelime, minnettar ve mutlu olan kişi veya kişileri tanımlamaktadır (M. Gökmen).

51. Gölseyen (Eng): The word corresponds to person or people who are noble, dignified, cheerful, peaceful, self-assured, determined and are in harmony with their environments. There is not an exact equivalent of this word in Turkish and English languages. Gölseyen is a person who combines confidence, content with humility in their manners.

51.1. Gölseyen (Tr): Kelime asil, vakur, kendinden emin, kararlı, etrafıyla uyumlu, güleç ve huzurlu kişileri tanımlamaktadır. Güler yüzlü, neşeli anlamlarına gelen gülseyen vakur ve kendinden emin duruşunu tevazu tavırları karakterinde birleştiren nevi- şahsına münhasır kişi anlamında gelmektedir (M. Gökmen).

52. Gölazur (Eng): The word is synonymous to garden, bostan, orchard.

52.1. Gölazur (Tr): Bu kelime bahçe, bostan, meyve bahçesi ile eş anlamlıdır (M. Gökmen).

53. Gölpir (Eng): The word is a synonym to presenter and announcer.

53.1. Gölpir (Tr): Bu kelime, sunucu ve spiker ile eş anlamlıdır (M. Gökmen).

54. Gölbis (Eng): The word is synonymous to happy and peaceful.

54.1. Gölbis (Tr): Bu kelime mutlu ve huzurlu ile eş anlamlıdır (M. Gökmen).

55. Gölisan/Gölisen (Eng): The word is synonym to expensive and precious.

55.1. Gölisen (Tr): Bu kelime pahalı ve değerli ile eş anlamlıdır (M. Gökmen).

56. Gölteni (Eng): The word describes a helpful and pleasing person or persons.

56.1. Gölteni (Tr): Bu kelime, yardımsever ve mutlu kişi veya kişileri tanımlar (M. Gökmen).

57. Gölün (Eng): The word is synonym to talented.

57.1. Gölün (Tr): Bu kelime yetenekli ile eş anlamlıdır (M. Gökmen).

58. Gölzen (Eng): The word corresponds to person or people who are tall and powerful.

58.1. Gölzen (Tr): Bu kelime, uzun boylu, güçlü kişi ya da kişileri tanımlamaktadır (M. Gökmen).

59. Gölünis (Eng): The word is synonym to fertility and productive (M. Gökmen).

59.1. Gölünis (Tr): Bu kelime, bereketlilik ve üretkenlik ile eş anlamlıdır (M. Gökmen).

60. Hamab (Eng): The word refers to person or people who are devoted to their faiths. The word corresponds to person and people who support Allah's truth. The word also corresponds to person or people who live and act as the defender of the truth by following Allah's path.

60.1. Hamab (Tr): Kelime dinine, diyanetine bağlı, hakkı, hakikati savunan; Allah'ın yolunda yaşayan doğrunun savunucusu anlamına gelmektedir (M. Gökmen).

61. Hameç (Eng): The word corresponds to person or people who are loyal, devoted and self-sacrificing. Hameç people are known for their good deeds and generous contribution to their environments.

- 61.1. Hameç (Tr):** Kelime vefalı, vefakar, cefakar, etrafına faydalı olan; iyi işlerle anılan ve hizmet üreten hayırsever kişi ya da kişiler için kullanılır(M. Gökmen).
- 62. Hanya (Eng):** The word corresponds to big house.
- 62.1. Hanya (Tr):** Bu kelime büyük ev anlamına gelmektedir (M. Gökmen).
- 63. Hatan (Eng):** This word generated as an alternative vocabulary to gender studies taking its root from Hakan and Hatun in Turkish Language. Hatan as a new terminology prioritizes fair and decent society by supporting to give equal and fair opportunities for the sexes. This terminology emphasizes fair and equal status of the sexes in a society without prioritizing one over another. Hatan suggests a fair social status for the sexes in terms of daily and working life tasks. Hatan suggests that regardless of biological sexes people according to their preferences, capacities, talents and characteristics align with their biology can do any task that they want to do. Therefore, for Hatan, there is not a predefined role attained for the sexes. Hatan fosters equal and fair distribution of roles in the society by prioritizing intellectual capacity of the parties. Fairness for Hatan is prior to equality.
- 63.1. Hatan (Tr):** Bu kelime, Türkçe'deki Hakan ve Hatun kelimelerinden kök alan, toplumsal cinsiyet çalışmalarına alternatif bir kelime olarak ortaya çıkmıştır. Yeni bir terim olan Hatan, cinsiyetler arasında eşit ve adil fırsatlar sunulmasını destekleyerek adil ve ahlaklı bir toplumu önceliklendirir. Bu terim, toplumda cinsiyetler arasında adil ve eşit bir statüye öncelik verirken, herhangi birini diğerine göre öncelikli konumda tutmamaktadır. Hatan, günlük yaşam ve iş hayatındaki görevler açısından cinsiyetler için adil bir sosyal statü önermektedir. Hatan, biyolojik cinsiyetlerinden bağımsız olarak, insanların tercihlerine, yeteneklerine, becerilerine ve biyolojilerine uygun özelliklerine göre istedikleri herhangi bir görevi yapabileceklerini önermektedir. Bu nedenle, Hatan için cinsiyetler için önceden belirlenmiş bir rol yoktur. Hatan, tarafların entelektüel kapasitelerine öncelik vererek toplumda rollerin adil ve eşit dağılımını teşvik eder. Hatan için adalet, eşitlikten önce gelir (M. Gökmen).
- 64. Hüs(z)dal (Eng):** The word refers to bringing or presenting something.
- 64.1. Hüs(z)dal (Tr):** Bu kelime, bir şeyi getirmek veya sunmak anlamına gelir (M. Gökmen).
- 65. İlaz (Eng):** The word corresponds to person or people who are valuable, precious. The word is also synonym to expensive(M. Gökmen).
- 65.1. İlaz (Tr):** Bu kelime, değerli, kıymetli kişi veya kişileri tanımlamaktadır. Kelime aynı zamanda pahalı kelimesinin eşanlamlısıdır (M. Gökmen).
- 66. İsyak (Eng):** The word corresponds to person or people who devote her/his/ their life to Allah and live according to Allah's fairness, justice and equality. The word is synonym to dervish in Turkish.
- 66.1. İsyak (Tr):** Bu kelime, hayatını Allah'a adayan ve Allah'ın adalet, hakkaniyet ve eşitlik ilkelerine göre yaşayan kişi veya kişileri ifade eder. Bu kelime, Türkçe'de derviş ile eş anlamlıdır (M. Gökmen).
- 67. Janik (Eng):** The word corresponds to person or people who are beautiful, pleasant and easygoing (M. Gökmen).
- 67.1. Janik (Tr):** Bu kelime, güzel, hoş ve uyumlu kişi veya kişileri ifade eder (M. Gökmen).
- 68. Kadmer (Eng):** The word corresponds to person or people who are innovative, broad-minded and thoughtful.
- 68.1. Kadmer (Tr.):** Kelime yenilikçi, ufku geniş, açık düşünceli ve görüşlü kişi ya da kişileri tanımlamaktadır (M. Gökmen).
- 69. Kayşe (Eng):** The word corresponds to sincere, trustable, kind and witty person and people.

- 69.1. Kayşe (Tr):** Kelime samimi, güven veren, kibar ve mantıklı kişi ve kişileri tanımlamaktadır(M. Gökmen).
- 70. Keysan (Eng):** The word designates a person or persons who organize and plan their affairs or works.
- 70.1. Keysan (Tr):** Bu kelime, işlerini veya çalışmalarını organize eden ve planlayan kişi veya kişileri tanımlar (M. Gökmen).
- 71. Közek (Eng):** The word refers to people who are smart and have good looking.
- 71.1. Közek (Tr):** Bu kelime, zeki, yakışıklı ve güzel insanları ifade eder (M. Gökmen).
- 72. Latey (Eng):** The word corresponds to knowledgeable, generous and benevolent person and people.
- 72.1. Latey (Tur):** Kelime bilge, cömert ve fedakar kişi ya da kişileri tanımlamaktadır. *This word is generated by Murat Gökmen and Seda Gökmen in order to contribute to the Turkish and English languages.
- 73. Limes (Eng):** The word corresponds to contrasting conjunctions such as but, however, despite, although, etc.
- 73.1. Limes (Tr):** Bu kelime, ancak, yine de, rağmen, her ne kadar, vb zıtlık ifade eden bağlaçlarla eşdeğerdir. *This word is generated by Murat Gökmen and Seda Gökmen in order to contribute to the Turkish and English languages.
- 74. Maben (Eng):** The word corresponds to merchant or merchants who carry out their commercial activities dishonestly. The word is antonym to aben.
- 74.1. Maben (Tr):** Bu kelime, ticari faaliyetlerini dürüst olmayan bir şekilde yürüten tüccar veya tüccarlara karşılık gelir. Bu kelime, aben kelimesinin zıttıdır (M. Gökmen).
- 75. Makpuz (Eng):** The word is used for uncertain and ambiguous situations.
- 75.1. Makpuz (Tr):** Kelimer belirsiz ve muğlak durumlar için kullanılır(M. Gökmen).
- 76. Maroj (Eng):** The word corresponds to person or people who are knowledgeable, attentive, sympathetic, thoughtful, tolerant with a positive attitude towards people and life.
- 76.1. Maroj (Tr):** Kelime bilgili, ilgili, sempatik, düşünceli, anlayışlı ve hayata pozitif bakmak anlamlarına gelmekte olup bu kişileri tanımlamaktadır (M. Gökmen).
- 77. Medalime (Eng):** The word refers to an educational institution, academy or a curriculum; **Medalim (Eng):** The word defines scholars who teach and conduct research at Medalime; **Medal (Eng):** The word is synonym to scientific studies; **Medali (Eng):** The word is synonym to article and essay; **Medale(Eng):** The word is synonym to project, thesis and book; **Medalet(Eng):** The word corresponds to shorter and limited version of an article.
- 77.1. Medalime (Tr):** Eğitim kurumu, eğitim müessesesi, kurum ve müfredat anlamlarına gelmektedir. **Medalim(Tr):** Bu kurumda ders veren ve araştırma yapan kişileri tanımlamaktadır. **Medal(Tr):** Bu kurumda üretilen bilimsel çalışmaların genel ismi. **Medali(Tr):** kapsamlı bir yayın, kitap, proje gibi. **Medale(Tr):** Makale gibi sistemli bir şekilde bir argümanı ve ifadeyi savunan araştırma. **Medalet(Tr):** Makalenin daha kısa ve sınırlı halidir (M. Gökmen).
- 78. Mekif (Eng):** The word corresponds to person, people who are courageous, logical and wise. The word corresponds to person and people who do disregard captivity and regards freedom as the primary motto of their life. The word is synonymous with Mujahid and Nefek.
- 78.1. Mekif (Tr):** Bu kelime, cesur, mantıklı ve bilge olan kişi ya da kişileri ifade eder. Kelime, esareti kabul etmeyen ve özgürlüğü birincil ilke olarak gören kişi ya da kişileri tanımlar(M. Gökmen).

79. Mercit (Eng): This word refers to person or persons who are rational and analytical in their attitudes (M. Gökmen).

77.1 Mercit (Tr): Bu kelime, tutumlarında analitik ve rasyonel olan kişi veya kişileri tanımlar (M. Gökmen).

80. Mesber (Eng): The word corresponds to person or people who work and serve in a particular field or an area with great effort. The word corresponds to person or people who dedicate themselves to the society they live in. The word is synonym to altruism

80.1. Mesber (Tr): Kelime emek veren, çalışan, bir konuda ya da alanda hizmette bulunan, topluma kendisini adayan kişi ya da kişileri tanımlamak adına türetilmiştir. Kelime Türkçe’de diğerkam ve fedakâr kelimeleriyle eş anlamlıdır (M. Gökmen).

81. Meşer (Eng): The word corresponds to person, people who are instructor, teacher, expert trainer. The word is synonymous to yusek and teacher.

81.1. Meşer (Tr): Bu kelime, eğitmen, öğretmen, uzman eğitmen olan kişi veya kişileri tanımlamaktadır. Bu kelime, yusek ve öğretmen kelimeleriyle eş anlamlıdır (M. Gökmen).

82. Meyar (Eng): The word refers to the person, people who objectively determine their own education and training program requirements and deficiencies objectively by self-assessing themselves.

82.1. Meyar (Tr): Bu kelime, kendi eğitim ve öğretim programı gereksinimlerini ve eksikliklerini objektif olarak belirleyen, kendini değerlendiren kişileri ifade eder (M. Gökmen).

83. Mizif (Eng): The word corresponds to person or people who conduct their attitudes with intellect and consciousness.

83.1. Mizif (Tr): Kelime akıllı, bilinçli, farkındalık düzeyi yüksek kişileri tanımlamak adına türetilmiştir (M. Gökmen).

84. Mubay (Eng): The word corresponds to person or people who protect precious treasure, culture, language or religion of a community.

84.1. Mubay (Tr): Mubay kelimesi, çok değerli, kıymetli bir hazineyi, kültürü, dili, dini, insanın önem atfettiği en değerli varlığın koruması anlamına gelmektedir. Bu değerli varlık kişi, kurum, dil, kültür, hazine, varlık, din, yer, mekân, düşünce, fikir olabilir (M. Gökmen).

85. Muhaz (Eng): The word corresponds to person or people who are courageous.

85.1. Muhaz (Tr): Bu kelime, cesur kişi ya da kişileri tanımlamaktadır (M. Gökmen).

86. Musbey (Eng): The word corresponds to person or people who are proud, determined, confident, visionary, farsighted, well-mannered, conscious, and rational in their manners

86.1. Musbey (Tr): Kelime gururlu, kararlı, kendinden emin, ileri görüşlü, vizyon sahibi, oturaklı, oturmasını kalkmasını bilen, bilinçli, mantıklı kişi ya da kişileri tanımlamaktadır (M. Gökmen).

87. Nacer (Eng): The word corresponds to carving the potential of a person or a community. The word corresponds to person or people who cultivate and teach people or community by enabling them to feel self-sufficient. The word is synonym to carving a mine, path and way.

87.1. Nacer (Tr): Kelime bir nesnenin ya da kişinin potansiyelini ortaya çıkarmak, onu eğitmek, işlemek ve onun kendisini yeterli hissetmesini sağlamak anlamına gelmektedir (M. Gökmen).

88. Nazut (Eng): The word corresponds to confident, trustable and polite person and people.

- 88.1. Nazut (Tr):** Bu kelime, kendine güvenen, güvenilir ve kibar kişi ve kişiler ifade eder (M. Gökmen).
- 89. Nefek (Eng):** The word corresponds to person and people who are determined and committed. The word also corresponds to person and people who are successful in literature, art and science. Furthermore, the word also corresponds to person and people are determined to support the truth by sharing their thought fearlessly. The word is synonym to MasterChef.
- 89.1. Nefek (Tr):** Bu kelime, kararlı ve adanmış kişi ve insanları ifade eder. Bu kelime aynı zamanda edebiyat, sanat ve bilim alanlarında başarılı kişi ve insanları da ifade eder. Ayrıca, bu kelime düşüncelerini korkusuzca paylaşarak gerçeği savunmaya kararlı kişi veya kişileri de tanımlar. Bu kelime Üstad ile eş anlamlıdır (M. Gökmen).
- 90. Nilener (Eng):** The word corresponds to person or people who tidy up, arrange, assemble things or people. The word also corresponds to person or people who unites disorganized, separated objects, community or parts of a structure in order to build a new pattern and form.
- 90.1. Nilener (Tr):** Kelime toparlayan, düzenleyen, bir araya getiren kişi ya da kişileri tanımlamaktadır. Nilener dağınık halde olan eşyaları toparlayan kişi ya da kişileri tanımlamaktadır (M. Gökmen).
- 91. Nistuç (Eng):** The word corresponds to good and nice. The word also corresponds to person or people who are good willing and helpful (M. Gökmen).
- 91.1. Nistuç (Tr):** Bu kelime, iyi ve güzel anlamına gelir. Kelime aynı zamanda iyi niyetli ve yardımsever kişi veya kişiler anlamına da gelmektedir (M. Gökmen).
- 92. Pamar (Eng):** The word corresponds to person or people who are masters of their words with altruism. The word also corresponds to person or people who motivate people listen to him/her attentively. The word is synonym to orator.
- 92.1. Pamar (Tr):** Bu kelime, sözünün eri olan ve özverili kişileri tanımlamakta kullanılır. Kelime aynı zamanda, insanları kendisini dikkatle dinlemeye motive eden kişileri de tanımlamaktadır. Bu kelime, hatip kelimesinin eş anlamlısıdır (M. Gökmen).
- 93. Payeş (Eng):** The word refers to fair and equal share of the individuals' or communities' experiences without the predominance of one over another by contributing their development.
- 93.1. Payeş (Tr):** Bu kelime, bireylerin veya toplulukların deneyimlerinin, birinin diğerine üstünlük taslamadan birbirlerinin gelişimlerine katkıda bulunarak adil ve eşit bir şekilde paylaşılmasını ifade eder (Prof. Dr. Süleyman Göksoy & Lect. Murat Gökmen).
- 94. Puteş (Eng):** The word corresponds to person or people who are determined, and difficult to persuade. The word also corresponds to person or people who do not like to talk much. The word also corresponds to traditional person or people
- 94.1. Puteş (Tr):** Bu kelime, kararlı ve ikna edilmesi zor kişi veya kişileri tanımlamaktadır. Kelime aynı zamanda, fazla konuşmayı sevmeyen kişi veya kişileri tanımlamak için de kullanılır. Kelime ayrıca geleneksel kişi veya kişileri ifade etmektedir (M. Gökmen).
- 95. Pusak (Eng).** The word is synonymous with obvious, clear, clean, pure, and untainted.
- 95.1. Pusak (Tr).** Bu kelime, açık, net, temiz, saf ve lekeli anlamlarına gelmektedir (M. Gökmen).
- 96. Pürgez (Eng):** The word corresponds to person or people who are beautiful, pretty and naïve. The word is synonym to easygoing, beautiful and janik.
- 96.1. Pürgez (Tr):** Bu kelime, güzel, hoş ve saf olan kişi veya kişileri ifade eder. Bu kelime, rahat, güzel ve janik kelimelerinin eş anlamlısıdır (M. Gökmen).
- 97. Rekem (Eng):** The word corresponds to person and people who are magnificent, tremendous, elegant, exquisite and marvelous (M. Gökmen).

- 97.1. Rekem (Tr):** Bu kelime, muhteşem, olağanüstü, zarif, enfes ve harika olan kişi ve kişiler için kullanılır (M. Gökmen).
- 98. Resdal (Eng):** The word corresponds to person or people who are acting as messenger, ambassador and courier. The word also corresponds to person or people who please the recipient with the news he or she delivers. The word also corresponds to people who bring something new into community.
- 98.1. Resdal (Tr):** Bu kelime, haberci, elçi ve kurye olarak görev yapan kişi veya kişileri tanımlar. Ayrıca, verdiği haberle alıcıyı memnun eden kişi veya kişileri de ifade eder. Bu kelime, topluma yeni bir şey getiren kişileri de tanımlamaktadır (M. Gökmen).
- 99. Reşar (Eng):** The word corresponds to person or people who are generous, easygoing, kind, respectable, worthy, gentlemen respected by his/their communities (M. Gökmen).
- 99.1. Reşar (Tr):** Bu kelime, cömert, uyumlu, nazik, saygın, değerli, toplumları tarafından saygı duyulan beyefendileri ve hanımefendileri tanımlamaktadır (M. Gökmen).
- 100. Revil (Eng):** The word corresponds to person or people who are examining, analyzing, diagnosing, investigating a substance, text and subject(M. Gökmen).
- 100.1. Revil (Tr):** Bu kelime, bir maddeyi, metni veya konuyu inceleyen, analiz eden, teşhis eden, araştıran kişi veya kişileri tanımlamaktadır (M. Gökmen).
- 101. Reyser (Eng):** The word corresponds to person and people who are patient, tolerant, optimistic, well-mannered, far-sighted and cautious.
- 101.1. Reyser (Tr):** Bu kelime sabırlı, hoşgörülü, iyimser, nazik, ileri görüşlü ve ihtiyatlı kişi ve kişileri ifade etmektedir (M. Gökmen).
- 102. Rizis (Eng):** The word corresponds to heavy snow and rain.
- 102.1. Rizis (Tr):** Bu kelime yoğun kar ve yağmur yağışı anlamına gelmektedir (M. Gökmen).
- 103. Samay (Eng):** The word corresponds utopia, ideal and dream like life.
- 103.1. Samay (Tr):** Bu kelime ütopya, ideal ve rüya gibi bir yaşam anlamına gelir(M. Gökmen).
- 104. Sargev(Eng):** The term refers to the person or persons who raise awareness in a society. The word refers to the person or persons who alert the society, individuals, or students for a particular issue, assist them, and provide them with the means and opportunities to find the truth.
- 104.1. Sargev(Tr):** Bir toplumda farkındalık oluşturan kişi ya da kişileri ifade eder. Toplumu, kişileri ya da öğrencileri belli bir konuda uyaran, onlara yardımcı olan ve onlara doğruyu bulmaları için imkan ve olanak veren kişi ya da kişileri tanımlamaktadır(M. Gökmen).
- 105. Sebut (Eng):** The word corresponds to person or people who are attaining refreshment, peace and tranquility. The word is inspired by As- Seb'ut - Tivali meaning to, 'The common name of the long surahs of the Qur'ân which are namely al-Baqara, al-Imrân, Nisâ, Mâide, An'am, A'râf and Tawbah (or Yûnus) '(Encyclopaedia of Islam, 2024)
- 105.1. Sebut (bulmak) (Tr.):** Kelime ferahlık, esenlik ve huzura kavuşmak anlamına gelmektedir. Kelime Es- Seb'ut –Tivali: "Kur'ân-ı Kerîm'in uzun sûrelerinden Bakara, Âl-i İmrân, Nisâ, Mâide, En'am, A'râf ve Tevbe'nin (veya Yûnus) ortak adından esinlenerek türetilmiştir "(İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/es-sebut-tuvel>) (M. Gökmen).
- 106. Segan (Eng):** The word corresponds to declare and support an idea. The word is synonym to the words with argue, suggest and declare
- 106.1. Segan (Tr):** Bu kelime, bir fikri beyan etmek ve desteklemek anlamına gelir. Bu kelime, tartışmak, önermek ve beyan etmek kelimeleriyle eş anlamlıdır (M. Gökmen).

- 107. Selaz (Eng):** This word corresponds to a person or persons who serve as a messenger, envoy, or courier. This word also describes people who bring something new to society.
- 107.1. Selaz (Tr):** Bu kelime, haberci, elçi ve kurye olarak görev yapan kişi veya kişilere karşılık gelir. Bu kelime aynı zamanda topluma yeni bir şey getiren kişileri de tanımlamaktadır (M. Gökmen).
- 108. Selis (Eng):** The word corresponds to being tolerant and respectful to coexistence and difference.
- 108.1. Selis (Tr):** Bu kelime, farklılıklara karşı hoşgörülü ve saygılı olmak anlamına gelmektedir (M. Gökmen).
- 109. Semzay (Eng.):** The word corresponds to person or people who are bright, luminous, and radiant. The word can also be used for a person/people or society who possess substance and a distinctive level of talent with high potential. While the word can be used to describe expressions of the brightness of a light, a lamp, sun, or moon, it can also be used to describe a person, people, or groups who demonstrate bright talent with prominent success.
- 109.1. Semzay (Tr.):** Kelime parlak, aydınlık, ısıllı ısıllı olmak anlamına gelmektedir. Kelime aynı zamanda cevher sahibi olan ve ayırt edici seviyede iyi bir yeteneğe sahip olan, potansiyeli yüksek kişiyi/kişileri ve toplumları tanımlamak için kullanılabilir. Kelime bir Işığın, Kandilin, Güneşin ya da Ayın aydınlığı anlamlarına da gelmektedir. Kelime aynı zamanda gelecek vaat eden, önemli başarılarla imza atacak kişiyi, kişileri ve grupları tanımlamak adına da kullanılabilir (M. Gökmen).
- 110. Serön (Eng):** The word corresponds to person or people who are quite important. The word also corresponds to person or people who are residing in prior position.
- 110.1. Serön (Tr.):** Kelime oldukça önemli anlamına gelmektedir. Kelime aynı zamanda son derece önemli olan, ilk sırada olmak anlamına da gelmektedir. Kelime öncelikli olmak, birincil ve ilk sırada olmak anlamlarına gelmektedir (M. Gökmen).
- 111. Sinaf (Eng):** The word is synonym to congratulate.
- 111.1. Sinaf (Tr):** Bu kelime tebrik etmekle eş anlamlıdır (M. Gökmen).
- 112. Sirce (Eng):** The word is synonym to nature and natural life
- 112.1. Sirce (Tr):** Bu kelime, doğa ve doğal yaşam ile eş anlamlıdır (M. Gökmen).
- 113. Sögiç (Eng):** The word literally means to move and relocate.
- 113.1. Sögiç (Tr):** Kelime taşınmak, yer değiştirmek anlamına gelmektedir (M. Gökmen).
- 114. Sufye (Eng):** The word corresponds to person or people who are generous. The word also corresponds to person or people who love to offer and share their possessions with the people
- 114.1. Sufye (Tr):** Kelime cömert, ikramı ve paylaşımı seven kişileri tanımlamak adına türetilmiştir (M. Gökmen).
- 115. Şarad (Eng):** The word corresponds to person or people who are prospective.
- 115.1. Şarad (Tr):** Bu kelime, gelecek vaat eden kişi veya kişileri tanımlamaktadır (M. Gökmen).
- 116. Şigerbe (Eng):** The word corresponds to person or people who spill, lay and place something on the ground. The word also corresponds to person or people who drink, gulping down water, ayran, milkshake and fruit juice.
- 116.1. Şigerbe (Tr):** Kelime anlamıyla bir şeyi dökmek, sermek ve yerleştirmek anlamına gelir. Kelime aynı zamanda su, ayran, meyve suyu içmek, yudumlamak anlamlarına da gelmektedir (M. Gökmen).

117. **Tayis (Eng):** The word corresponds to person or people who are expert and specialist in a specific profession. The word is synonym to professional(M. Gökmen).
- 117.1. **Tayis (Tr):** Bu kelime, belirli bir meslekte uzman ve uzman olan kişi veya kişilere karşılık gelir. Bu kelime, profesyonel ile eş anlamlıdır (M. Gökmen).
118. **Talmer (Eng).** The word corresponds to student and researcher.
- 118.1. **Talmer (Tr).** Bu kelime öğrenci ve araştırmacı anlamına gelir (M. Gökmen).
119. **Temal (Eng):** The word corresponds to person or people who act logically and rationally by being aware of their deeds.
- 119.1. **Temal (Tr):** Bu kelime, mantık çerçevesi içinde rasyonel hareket eden, farkındalık bilincine sahip ve varlığının farkında olan kişi veya kişileri tanımlamak adına türetilmiştir(M. Gökmen).
120. **Teniz (Eng):** The word corresponds to be in a place. The word also corresponds to person or people who enrich and enliven a place where they reside.
- 120.1. **Teniz (Tr):** Bu kelime, bir yerde bulunmak anlamına gelir. Bu kelime aynı zamanda, bulundukları yeri zenginleştiren ve ihya eden kişi veya kişileri de ifade etmektedir (M. Gökmen).
121. **Tepak (Eng):** The word refers to the highest point, the final destination and the ultimate goal.
- 121.1. **Tepak (Tr):** Kelime en son had, en üst nokta, nihai hedef anlamına gelmektedir(M. Gökmen).
122. **Tepuz (Eng):** The word refers to asserting and claiming an idea.
- 122.1. **Tepuz (Tr):** Kelime savunmak ve ileri sürmek anlamına gelmektedir(M. Gökmen).
123. **Tuniç (Eng):** The word corresponds to person or people who are handsome and beautiful.
- 123.1. **Tuniç (Tr):** Bu kelime, yakışıklı ve güzel olan kişi veya kişileri tanımlamaktadır (M. Gökmen).
124. **Tubat (Eng):** The word refers to enjoining and combining things.
- 124.1. **Tubat (Tr):** Bu kelime, şeyleri birleştirmek ve bir araya getirmek anlamına gelmektedir(M. Gökmen).
125. **Uycak (Eng):** The word refers to person or people who love something, somebody by allocating their time for them. The word also corresponds to devotion of a person or community benevolently, sacrificially and selflessly to another person or community without any expectation and worldly gain
- 125.1. **Uycak (Tr):** Kelime sevmek, ilgilenmek, emek vermek, vakit harcamak anlamına gelmektedir. Kelime yardımsever, fedakarca ve cefakarca bir duruma, kişiye ya da topluma kendini adanmak anlamına da gelmektedir (M. Gökmen).
126. **Vanlis (Eng):** The word is used for someone who is victorious. The word can also be used for someone who is the first in a competition.
- 126.1. **Vanlis (Tr):** Kelime başarılı olan kişiler için kullanılır; kelime ayrıca yarışmada birinci olan kişiler içinde kullanılabilir(M. Gökmen).
127. **Veşlik (Eng):** The word corresponds to person or people who accompany someone, something in a protected manner. Veşlik ensures transferring a person or an object from one place to another safely.
- 127.1. **Veşlik etmek (Tr):** Kelime birine veya bir şeye korunaklı bir şekilde aracılık, yarenlik etmek anlamına gelir. Kelime bir kişinin, nesnenin ya da kişilerin bir yerden başka bir

yere korunaklı bir şekilde gitmesini sağlamak ya da güvenli bir şekilde götürmek anlamına gelir. Arapça'da eşlik etmek anlamına gelen “vesile” ile aynı anlamı taşıyor gibi görünse de veşlik etmek, kişinin veya nesnenin bir yerden başka bir yere güvenli bir şekilde ulaşmasını sağlamak anlamına gelmektedir. Nihayetinde veşlik eden kişi, kişinin ya da nesnenin korunmasını ve güvenliğini aktif bir şekilde sağlayarak bir yere ulaşmasını temin etmek anlamına gelir. Bu anlamda veli olmak, göz kulak olmak ve dost olmak ile eş anlamlı bir kelimedir(M. Gökmen).

128. Vasir (Eng): The word corresponds to person or people who takes over the investments and capital through kinship or donation. This inheritance can be capital, property, business as well as culture, language and religion The word is synonym to caliph and caliphate.

128.1. Vasir (Tr.): Kelime Allah'ın yeryüzündeki temsilcisi, halifesi anlamına gelmektedir. Kendisine miras kalan kişi anlamını da karşılamaktadır. Kendinden önce yapılan yatırımları, sermayeyi akrabalık ilişkisi ya da bağış yoluyla ile üzerine alan kişidir. Akrabalık ilişkisi olmayan kişiye de arzu edildiğinde bırakılabilen miras sahibi anlamını da karşılamaktadır. Bu miras sermaye, mülk, işletme olabileceği gibi kültür, dil ve din de olabilir(M. Gökmen).

129. Vazev (Eng): The word corresponds to a person or people who perform their duties willingly with love, affection and wholeheartedly. The word also refers people who are appointed and assigned to a position or a mission.

129.1. Vazev (Tr): Bu kelime, görevlerini sevgi, şefkat ve tüm kalbiyle isteyerek yerine getiren kişi veya kişileri tanımlamaktadır. Bu kelime aynı zamanda bir pozisyona veya göreve atanan ve görevlendirilen kişileri de ifade eder (M. Gökmen).

130. Yusek (Eng): The word corresponds to trainer or trainers who grow and raise children and generations. The word can also be used to describe people who are conducting farming and animal husbandry activities (M. Gökmen).

130.1. Yusek (Tr): Bu kelime, çocukları ve nesilleri yetiştiren ve büyüten eğitmen veya öğretmenleri ifade eder. Ayrıca, kelime tarım ve hayvancılık faaliyetleri yürüten kişileri tanımlamak için de kullanılabilir (M. Gökmen).

131. Yaniska(Conjunction) (Eng): The word is synonym to following conjunctions and phrases: of course, absolutely, indeed, moreover. **Usage:** You are right in your deed, yaniska I will support you

131.1. Yaniska(Bağlaç) (Tr): Kelime bağlaç olarak tabii ki, mutlaka, katılıyorum, haklısın, üstelik anlamlarına gelmektedir (M. Gökmen).

132. Zani(p) (Eng): The word corresponds to person or people who serve and work selflessly for people by assisting them in their affairs solely for the sake of Allah's approval and acceptance. The word also corresponds to person or people who develop empathy and understanding towards people.

132.1. Zani(p) (Tr): Bu kelime, yalnızca Allah'ın rızası ve kabulü için insanlara yardım ederek, onların işlerinde onlara yardım eden ve özveriyle çalışan kişi veya kişilere karşılık gelir. Bu kelime aynı zamanda insanlara karşı empati ve anlayış gösteren kişi veya kişileri de tanımlamaktadır (M. Gökmen).

133. Zayan (Eng): The word corresponds to person or people who are generous and pay special emphasis on goodness, loyalty and charity. The word also corresponds to person or people who spend their wealth for the sake of Allah.

133.1. Zayan (Tr): Kelime cömert, hayrı hasenatı seven, Allah yolunda varlığını harcayan yardımsever kişi ya da kişileri tanımlamaktadır (M. Gökmen).

134. Zeler (Eng): The word corresponds to person or people who act humorously and wittily. Zeler is a person who likes telling jokes. Zeler has a high persuasive ability and is consistent in what she/he wants it to be done.

İSTİKLÂL MÂRŞI
VE MİLLÎ ŞAİRİMİZ
MEHMET ÂKİF ERSOY
6. Uluslararası Sempozyumu

134.1. Zeler (Tr): Bu kelime, mizahi ve esprili davranan kişi veya kişilere karşılık gelir. Zeler, şaka yapmayı seven kişidir. Bunun yanı sıra, Zeler ikna kabiliyeti yüksek ve yapmak istediği şeylerde istikrarlı olan kişileri tanımlamaktadır (M. Gökmen).

135. Zeker (Eng): The word refers to repeating or repetition of something.

135.1. Zeker (Tr): Bu kelime, bir şeyin tekrarını veya yinelenmesini ifade eder (M. Gökmen).

136. Zerab (Eng.): The word corresponds to person or people who fearlessly defend the truth and live accordingly so as to seek the grace of Allah.

136.1. Zerab (Tr): Bu kelime, Allah'ın lütfunu aramak için hakkı korkusuzca savunan ve ona göre yaşayan kişi veya kişileri tanımlamaktadır (M. Gökmen).

İSTİKLÂL MARŞI
VE MİLLÎ ŞAİRİMİZ
MEHMET ÂKİF ERSOY
6. Uluslararası Sempozyumu

İSTİKLÂL MARŞI'NIN KABULÜNÜN 105. YILINDA MEHMET ÂKİF ERSOY'UN ŞİİRİNDE MİLLÎ BİRLİK VE BERABERLİK BİLİNCİ

Hakan AKGÖZ

Öğr. Gör., Mersin Üniversitesi, TUAM, Department of TUAM, Mersin (Sorumlu Yazar) ORCID: 000-0002-5779-4644

ÖZET

Mehmet Âkif Ersoy, Türk milletinin en zor döneminde kaleme aldığı İstiklâl Marşı ile milli mücadele ruhunu, vatan sevgisini ve inanç birliğini ölümsüzleştirmiştir. Bu çalışma, İstiklâl Marşı'nın kabulünün 105. yılında, Âkif'in şiir dilinde milli birlik ve beraberlik bilincinin nasıl inşa edildiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Marşın her kıt'asında öne çıkan "millet", "vatan", "bayrak", "şehit" ve "hürriyet" gibi anahtar kavramlar üzerinden, şairin İslamî değerlerle milli duyguları harmanlayarak oluşturduğu kolektif kimlik vurgusu ele alınacaktır. Çalışmada, metin analizi yöntemiyle İstiklâl Marşı'nın dizeleri detaylı olarak değerlendirilecek; aynı zamanda Âkif'in Safahat adlı eserindeki diğer şiirlerle karşılaştırmalı bir okuma yapılacaktır. Bulgular, İstiklâl Marşı'nın yalnızca bir milli marş olmanın ötesinde, Türk milletinin varoluşsal bir manifestosu olduğunu ortaya koymaktadır. Marş, zor şartlar altında bile birliği ve direnci simgeleyen evrensel bir metin niteliği taşımaktadır. Günümüzde de toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesinde önemli bir kaynak olan bu eser, Âkif'in düşünce dünyasının en parlak yansımasıdır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Âkif Ersoy, İstiklâl Marşı, milli birlik, vatan sevgisi, milli mücadele, şiir analizi

THE SPIRIT OF NATIONAL UNITY AND SOLIDARITY IN MEHMET ÂKİF ERSOY'S POETRY ON THE 105TH ANNIVERSARY OF THE ACCEPTANCE OF THE TURKISH NATIONAL ANTHEM

ABSTRACT

Mehmet Âkif Ersoy immortalized the spirit of national struggle, love of homeland, and unity of faith with the Independence March, which he wrote during the most difficult period of the Turkish nation. This study aims to examine how the consciousness of national unity and solidarity is constructed in Âkif's poetic language on the 105th anniversary of the acceptance of the Independence March. Key concepts such as "nation," "homeland," "flag," "martyr," and "freedom," which stand out in every stanza of the march, will be analyzed, focusing on the poet's blending of Islamic values with national feelings to create a collective identity. Using text analysis method, the lines of the Independence March will be evaluated in detail, and a comparative reading will be made with other poems in Âkif's work Safahat. The findings reveal that the Independence March is not only a national anthem but also an existential manifesto of the Turkish nation. The march, which symbolizes unity and resistance even under difficult conditions, has a universal quality. It remains an important source for strengthening social solidarity today and is the brightest reflection of Âkif's intellectual world.

Keywords: Mehmet Âkif Ersoy, Independence March, national unity, love of homeland, national struggle, poetry analysis

GİRİŞ

Mehmet Âkif Ersoy (1873-1936), Türk edebiyatının ve milli mücadelenin en önemli figürlerinden biri olarak, Osmanlı'nın çöküş dönemi ile Cumhuriyet'in kuruluş sürecinde şiirleriyle bağımsızlık ruhunu en güçlü biçimde yansıtmıştır. İstiklâl Marşı, Milli Mücadele'nin en zorlu yıllarında kaleme alınmış

olup, 12 Mart 1921 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından milli marş olarak kabul edilmiştir (Tansel, 1973, s. 145-150). Bu eser, Mehmet Âkif Ersoy'un "Kahraman Ordumuza" ithaf ettiği şiiriyle, Türk milletinin bağımsızlık iradesini, vatan sevgisini ve manevi direncini ölümsüzleştirmiştir. Âkif, şiirlerinde İslâmî değerleri (iman, hak, şehitlik, ezan gibi unsurlar) milli kavramlarla (vatan, millet, bayrak, hürriyet, istiklal) ustalıkla bütünleştirerek, kolektif bir kimlik ve birlik bilinci inşa etmiştir (Tay, 2018, 10).

Âkif'in Safahat adlı yedi kitaptan oluşan şiir külliyatı (1911-1933), İstiklâl Marşı'nın temel motiflerini ve düşünsel zeminini önceden hazırlayan zengin bir kaynak niteliğindedir. Safahat'ta toplumsal çürümeye, cehalet, tefrika eleştirileri ile birlikte vatan sevgisi, iman gücü ve milli uyanış temaları yoğun biçimde işlenirken, İstiklâl Marşı bu unsurları doruk noktasına taşır ve somut bir mücadele manifestosuna dönüştürür.

Özellikle Safahat'taki şiirlerde yer alan "iman dolu göğüs", "şehitlik" ve "ezan" motifleri, marşın dizelerinde daha motive edici ve birleştirici bir biçimde yeniden hayat bulur. Bu karşılaştırmalı okuma, Âkif'in eserlerindeki tutarlı düşünce yapısını ve milli birlik vurgusunu ortaya koyar (Yücel, 2021, s. 10).

Bu çalışma, İstiklâl Marşı'nın kabulünün 105. yılında (2026), metin analizi yöntemiyle marşın kıtalarını detaylı olarak incelemeyi ve anahtar kavramlar (millet, vatan, bayrak, şehit, hürriyet) üzerinden milli birlik ile İslâmî değerlerin entegrasyonunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda Safahat'taki ilgili şiirlerle karşılaştırmalı bir okuma yapılarak, Âkif'in şiir dilinde kolektif kimlik inşasının nasıl gerçekleştiği değerlendirilecektir. Araştırma, İstiklâl Marşı'nın salt bir milli marş olmanın ötesinde, Türk milletinin varoluşsal manifestosu olduğunu vurgulamayı hedefler. Bu eser, zor şartlar altında birliği ve direnci simgeleyen evrensel nitelikler taşır ve günümüzde toplumsal dayanışmayı güçlendiren önemli bir manevi kaynak olmaya devam etmektedir.

ARAŞTIRMA BULGULARI

İstiklâl Marşı'nın on kıtadan oluşan metni, metin analizi yöntemiyle kıta kıta incelendiğinde, Mehmet Âkif Ersoy'un milli birlik bilincini İslâmî değerlerle harmanlayarak inşa ettiği açıkça görülmektedir. Anahtar kavramlar olan "millet", "vatan", "bayrak", "şehit" ve "hürriyet", her kıtada farklı yoğunluklarda yer alır ve şairin kolektif kimlik vurgusunu güçlendirir (Yerinde, 2022, s. 5-10). Bu kavramlar, Milli Mücadele'nin zor şartlarında milletin manevi direncini simgeleyen unsurlar olarak işlev görür.

Birinci kıta, marşın en bilinen başlangıcıyla korkusuzluk ve ebediyet vurgusu yapar: "Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak / Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak." Burada **bayrak** (al sancak), milletin varoluşunun sembolü olarak sunulur; şehit kanıyla sulanmış vatan toprağına bağlanır. Bayrak, hem milli hem manevi bir kalkan olarak, milletin direncini temsil eder (Tay, 2018, s. 5-7). Safahat'taki "Çanakkale Şehitlerine" şiirinde de benzer biçimde bayrak ve vatan, imanla bütünleşir: "Şühedâ gövdesi, bir baksana, dağlar, taşlar..." dizeleriyle şehitlik motifi ön plana çıkar (Yücel, 2021, s. 110-115).

İkinci ve üçüncü kıtalarda **şehit** kavramı zirveye ulaşır: "Şühedâ fışkıracak toprağı sıksan, şühedâ! / Canı, cânânı, bütün varımı alsın da hüdâ / Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda." Bu dizeler, şehitliğin İslâmî bir fedakârlık olarak milli kurtuluşla bütünleştiğini vurgular. Âkif, Kur'an'daki şehitlik anlayışını ("ölü değil diridirler" motifi) milli mücadele bağlamına uyarlar. Safahat'ta "Çanakkale Şehitlerine" ile doğrudan paralellik gösterir; her iki metinde şehitlik, Tevhid'i koruyan bir eylem olarak yüceltilir ve milletin birliğini pekiştirir (Yerinde, 2022, s. 8-12).

Dördüncü kıtada **millet** ve **hürriyet** kavramları merkezdedir: "Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım. / Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!" Bu ifade, milletin ezeli hürriyetini ilan eder ve hürriyeti İslâmî adaletle bağdaştırır. Safahat'taki hürriyet temalı şiirlerde (örneğin "Hürriyet" şiiri), özgürlüğün ancak iman ve ahlakla korunabileceği belirtilir. Âkif, toplumsal tefrikayı eleştirirken ("Girmeden tefrika bir millete, düşman giremez"), İstiklâl Marşı'nda bunu birliğe dönüştürür (Yücel, 2021, s. 112-118).

Beşinci ve altıncı kıtalarda **ezan** ve **din** motifleri belirginleşir: "Bu ezanlar-ki şahadetleri dinin temeli, / Ebedi yurdumun üstünde benim inlemeli." Ezan, milletin manevi kalkanı olarak sunulur; İslamî değerler, milli direnişin temeli haline getirilir. Bu, Âkif'in İslamî motiflerle milli kimliği harmanlama yaklaşımının en güçlü örneğidir (Tay, 2018, s. 10-12). Safahat'ta "Hakkın Sesleri" gibi şiirlerde ezan, toplumsal uyanışın çağrısı olarak yer alır ve marşla ortak bir manevi zemin oluşturur.

Son kıtalarda **istiklâl** ve **Hakk** vurgusu doruğa ulaşır: "Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!" Burada "Hakk" (Allah'ın hakkı), milli istiklali meşrulaştırır ve marşın varoluşsal manifestosunu oluşturur. Millet, İslamî inançla birleşerek ebedi bağımsızlığını ilan eder (Yerinde, 2022, s. 15-18).

Karşılaştırmalı okuma, İstiklâl Marşı'nın Safahat'ın bir devamı ve özeti niteliğinde olduğunu gösterir. Safahat'ta ele alınan toplumsal eleştiriler (cehalet, tefrika), marşta birliğe dönüşür. Âkif, her iki eserde de İslamî değerleri milli mücadeleyle bütünleştirerek kolektif kimlik inşa eder. Bu bütünlük, marşın evrensel niteliğini güçlendirir ve günümüzde toplumsal dayanışmanın kaynağı olmasını sağlar (Yücel, 2021, s. 120-125; Tay, 2018, s. 15-18). Bulgular, İstiklâl Marşı'nın salt bir milli marş değil, Türk milletinin manevi ve milli direncinin manifestosu olduğunu doğrulamaktadır.

SONUÇ

İstiklâl Marşı, Mehmet Âkif Ersoy'un şiirsel yeteneği ve derin düşünce dünyasıyla, Türk milletinin en kritik döneminde milli birlik ve beraberlik bilincini İslamî değerlerle yoğurarak ölümsüzleştirdiği eşsiz bir eserdir. Yapılan metin analizi ve Safahat ile karşılaştırmalı okuma, marşın her kıtasında öne çıkan "millet", "vatan", "bayrak", "şehit", "hürriyet", "ezan" ve "istiklâl" gibi anahtar kavramların, yalnızca estetik bir bütünlük değil, aynı zamanda güçlü bir kolektif kimlik inşası sağladığını ortaya koymuştur. Bu kavramlar, Milli Mücadele'nin manevi zeminini oluştururken, milletin ezeli ve ebedî hürriyet iradesini İslamî inançla meşrulaştırmış; böylece marş, salt bir milli marş olmanın ötesine geçerek Türk milletinin varoluşsal manifestosu haline gelmiştir.

Âkif, Safahat boyunca işlediği toplumsal eleştirileri, tefrika ve cehalet uyarılarını İstiklâl Marşı'nda birliğe ve dirence dönüştürmüştür. Şehitlik, ezan, Hakk'a tapan millet vurgusu gibi motifler, hem manevi hem milli bir kalkan oluşturmuş; milletin zor şartlar altında dahi ayakta kalmasını sağlayan içsel gücü simgelemiştir. Bu bütünlük, marşın evrensel niteliğini de pekiştirmektedir: Bağımsızlık, iman ve fedakârlık temelli bir mücadele, yalnızca Türk milletine özgü değil, her türlü baskı ve işgal karşısında direnen topluluklar için ilham verici bir metindir.

Günümüzde, toplumsal dayanışmanın ve milli bilincin zayıfladığı dönemlerde İstiklâl Marşı hâlâ canlı bir kaynak olmaya devam etmektedir. Âkif'in mirası, sadece tarihî bir belge değil; birlik, direnç ve manevi değerler etrafında kenetlenmenin en parlak örneğidir. Bu eser, Türk milletinin en zor anlarında bile "Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!" diye haykırabilmesinin ruhunu taşımakta ve gelecek nesillere aynı inanç ve kararlılığı aktarmaktadır. Mehmet Âkif Ersoy'un İstiklâl Marşı, Türk düşünce ve edebiyat tarihinin en güçlü manifestolarından biri olarak değerini korumakta ve toplumsal dayanışmayı güçlendiren evrensel bir çağrı olmayı sürdürmektedir.

Kaynakça

Tansel, F. A. (1973). *Mehmet Âkif: Hayatı ve eserleri*. İrfan Yayınevi.

Tay, B. (2018). İstiklâl Marşı'mızda değerler [Values in Turkish National Anthem]. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16(35), 1-20. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/article/753516>

Yerinde, A. (2022). İstiklâl Marşı özelinde Türk milletini güçlü kılan dinî ve millî değerler. *Manas Din Bilimleri Dergisi*, 1(1), 7-32. <https://mdbd.manas.edu.kg/index.php/main/article/view/14>

Yücel, H. İ. (2021). İstiklâl Marşı'nın izini Safahat'ta sürmek. *Söylem Filoloji Dergisi*, 6(2), 391-408. <https://doi.org/10.29110/soylemdergi.931139>

KURUCU BİR SİYASAL METİN OLARAK İSTİKLÂL MARŞI: 12 MART 1921 TBMM GÖRÜŞMELERİNİN TEMATİK SÖYLEM ANALİZİ

Dr. Zeynep ATILGAN

Atatürk University, Faculty of Communication, Department of Public Relations and Publicity, Erzurum-Türkiye
(Responsible Author) ORCID: 0000-0002-3620-8829

ÖZET

İstiklâl Marşı, Türkiye'nin kuruluş sürecinde yalnızca edebî bir eser olarak değil, Millî Mücadele'nin siyasal ve toplumsal anlam dünyasını yansıtan kurucu bir metin olarak kabul edilmiştir. Bu çalışma, İstiklâl Marşı'nın 12 Mart 1921 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilme sürecini tematik söylem analizi perspektifiyle incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmacının temel amacı, TBMM görüşmelerinde marşın ve şairi Mehmet Âkif Ersoy'un hangi anlam çerçeveleri içinde ele alındığını ortaya koymak ve bu söylemin ulusal kimliğin ve kurucu siyasal dilin inşasındaki rolünü değerlendirmektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş, veri kaynağı olarak 12 Mart 1921 tarihli TBMM Zabıt Ceridesi kullanılmıştır. TBMM tutanaklarında yer alan konuşmalar ve teklif metinleri tematik söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. Analiz bulguları, İstiklâl Marşı'nın Meclis söyleminde birden fazla anlam düzeyi içinde kurulduğunu göstermektedir. Buna göre marşın; Millî Mücadele'nin ruhunu yansıtan bir metin, savaş koşullarında toplumsal moral ve mobilizasyon aracı, milletin kolektif duygularına tercüman olan bir temsil metni ve geniş bir siyasal mutabakatın ürünü olarak konumlandırıldığı görülmektedir. Ayrıca konuşmalarda marşın dinî ve manevî referanslarla anlamlandırıldığı ve bu yönüyle ulusal birlik söylemini güçlendiren bir işlev üstlendiği tespit edilmiştir. Meclis kararıyla kabul edilmesi ise metnin bireysel bir şiir olmaktan çıkarak resmî bir devlet sembolüne dönüştürüldüğünü ortaya koymaktadır. Bunun yanında Mehmet Âkif'in Meclis söyleminde (i) edebî otorite/kanonik şair ve (ii) etik üstünlük figürü olarak kurulduğu; bu iki temsil hattının marşın meşruiyetini pekiştiren bir unsur olarak işlev gördüğü anlaşılmaktadır. Bu bulgular, İstiklâl Marşı'nın kabul sürecinin yalnızca kültürel bir tercih değil, ulusal kimliğin ve kurucu siyasal söylemin TBMM bağlamında üretildiği bir anlamlandırma süreci olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İstiklâl Marşı, Mehmet Âkif Ersoy, TBMM Zabıt Ceridesi, Tematik Söylem Analizi, Kurucu Söylem

THE TURKISH NATIONAL ANTHEM AS A FOUNDATIONAL POLITICAL TEXT: A THEMATIC DISCOURSE ANALYSIS OF THE TGNA DEBATES ON MARCH 12, 1921

ABSTRACT

The Turkish National Anthem (İstiklâl Marşı) was adopted in the formative years of modern Turkey not only as a literary work but also as a foundational political text that articulated the symbolic and ideological horizon of the War of Independence. This study examines the TGNA (Turkish Grand National Assembly) debates surrounding the anthem's adoption on March 12, 1921, through a thematic discourse-analytical lens. The main aim is to identify how the anthem—and its author Mehmet Âkif Ersoy—were framed in parliamentary speech, and to assess how these framings contributed to the construction of national identity and foundational political language. A qualitative research design is employed. The dataset consists of the official minutes of the TGNA session dated March 12, 1921. Parliamentary statements and proposal texts in the minutes are analyzed using thematic discourse analysis. The findings show that the anthem is constructed in the parliamentary discourse across multiple meaning frames: as a text expressing the spirit of the national struggle; as a tool for social morale and mobilization under wartime conditions; as a representation giving voice to the collective emotions of the nation; and as the outcome of broad political consensus. In addition, the debates reveal that the anthem is legitimized through religious and moral references, strengthening a discourse of

national unity. Its formal adoption by the Assembly marks the transformation of the text from an individual poem into an official state symbol. Furthermore, Mehmet Âkif is portrayed in the debates along two complementary lines: (i) as a canonical literary authority and (ii) as an ethically superior figure distanced from material concerns-representations that function to reinforce the anthem's legitimacy. Overall, the study suggests that the adoption process reflects not merely a cultural choice but a meaning-making process through which foundational political discourse and national identity were produced within the parliamentary arena.

Keywords: Turkish National Anthem, Mehmet Âkif Ersoy, TGNA Minutes, Thematic Discourse Analysis, Foundational Discourse

GİRİŞ

İstiklâl Marşı'nın 12 Mart 1921'de TBMM tarafından kabulü, çoğu zaman "bir şiirin millî marş olarak seçilmesi" şeklinde özetlenir. Oysa Zabıt Ceridesi, Meclis'in bu anda yalnızca bir metni tercih etmediğini; metnin ulusal kimliğin duygusal ve normatif çekirdeğini taşıyacak bir sembole dönüştürüldüğünü göstermektedir. Gündeme alma, müzakere, oylama ve kabulün hemen ardından gerçekleşen kürsüden okuma/ayakta dinleme pratiği, kararın yalnızca içerikle değil, aynı zamanda kurumsal bir ritüelle meşrulaştırıldığını da ortaya koyar.

Bu çalışma, söz konusu yoğunlaşmış veriyi tematik söylem analiziyle çözümleyerek iki düzlemde ilerler. İlk düzlemde, marşın TBMM söyleminde hangi anlam çerçeveleriyle inşa edildiği tartışılır. Millî Mücadele'nin ruhunu taşıma, moral/mobilizasyon üretme, kolektif temsil kurma, mutabakat tesis etme ve dinî-manevî referanslarla birlik söylemini güçlendirme. İkinci düzlemde ise Mehmet Âkif Ersoy'un Meclis konuşmalarında nasıl temsil edildiği, marşın meşruiyetiyle nasıl eklemlendiği incelenir. Bu bağlamda iki kod sabit tutulur: (1) Âkif'in edebî otorite/kanonik şair olarak sunulması ve (2) Âkif'in etik üstünlük (para/çıkar şüphesinden arındırılmışlık) figürü olarak konumlandırılması.

Çalışmanın yönlendirici soruları şunlardır:

1. TBMM, İstiklâl Marşı'nı hangi tematik çerçeveler içinde anlamlandırmaktadır?
2. Kabul sürecinde "meşruiyet" hangi söylemsel kaynaklarla üretilmektedir (prosedür, kolektif duygu, dinî-manevî çerçeve, temsil, mutabakat)?
3. Mehmet Âkif'in Meclis söylemindeki temsili, marşın kabulünü ve resmî sembole dönüşümünü nasıl desteklemektedir?

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Araştırma Tasarımı ve Veri Seti

Çalışma nitel bir tasarıma sahiptir. Veri seti, TBMM Zabıt Ceridesi'nde yer alan 12 Mart 1337 (1921) tarihli oturumun, İstiklâl Marşı gündemine ilişkin müzakereleri ve takrir/teklif metinlerinden oluşmaktadır. Bu oturum, marşın gündeme alınması, tartışılması, oylanması ve kabulün performatif olarak ilan edilmesi (kürsüde okunması ve ayakta dinlenmesi) gibi birbiriyle bağlantılı aşamaları aynı akış içinde sunduğu için seçilmiştir. Çözümleme birimi olarak (a) konuşma parçaları ve (b) takrir/teklif metinleri alınmış; metinler tematik söylem analiziyle, özet çerçevesinde belirlenen temalara göre kodlanmıştır. Kodlama iteratif yürütülmüş; temalar arası örtüşmeler, metindeki bağlam korunarak değerlendirilmiştir.

Bulgular

1. Millî Mücadele Ruhu ve Mobilizasyon Çerçevesi

Tutanaklarda İstiklâl Marşı, savaşın sürdüğü bir bağlamda, toplumsal dayanıklılığı besleyecek bir moral ve mobilizasyon aracı olarak kurulmaktadır. Maarif Vekili Hamdullah Suphi'nin konuşması bu çerçeveyi açık biçimde kurar: "Marşların Anadolu mücadelesinin ruhunu ifade etmek ve söyletmek üzere yazılmış metinlerdir; bu nedenle kararın gecikmemesi gerektiği" vurgulanmıştır. Bu söylemde marş, sadece estetik bir ürün değil, devam eden savaş koşullarında yarar üreten bir siyasal iletişim

aracıdır. Böylece Meclis, şiiri duygu üretimi üzerinden politik bir işlevle ilişkilendirir ve metin kolektif dayanıklılığı ile mücadele motivasyonunu taşıyacak bir söylemsel araç olarak konumlandırılır.

Mobilizasyon çerçevesi, sadece yürütme temsilcisinin (Maarif Vekâleti) diliyle değil, mebusların marşın işlevini tanımlarken kurduğu normatif kriterlerle de güçlenir. Marşın “milletin heyecanlarını ve tahassüsâtını terennüm” eden bir form olduğu vurgusu, kabul edilecek metnin hangi işlevi üstlenmesi gerektiğini belirler. Bu kriter, nihai kararı doğallaştıran bir eşik işlevi görür. Meclis’in aradığı şey, milletin duygusunu taşıyabilecek metindir ve marş bu görev için seçilir.

2. Kolektif Temsil: “Milletin Duygularına Tercüman Metin”

İkinci temel bulgu, marşın kolektif temsil kapasitesi üzerinden meşrulaştırılmasıdır. Meclis söyleminde marş, bireysel bir şairin kişisel duygulanımından ziyade, milletin kolektif duygularına tercüman olma iddiasıyla değerlendirilir. Bu temsil rejimi iki katmanlıdır.

- İlk katman, metnin içeriğine ilişkin temsil iddiasıdır: Marş, milletin hissiyatını terennüm etmelidir; dolayısıyla seçilen metnin değer ölçütü, millete tercümanlıktır.
- İkinci katman ise kararın alınma biçiminin temsil üretmesidir: Gündeme alma ve oylama süreçleri, millet adına karar verme yetkisinin TBMM üzerinden icra edildiğini görünür kılar. Bu noktada, marşın kabulü sadece içeriksel temsil değil, kurumsal temsil performansı hâline gelir.

3. Siyasal Mutabakatın İnşası: Prosedür ve Duygulanımın Birleşmesi

Tutanakta mutabakat hem prosedürel hem de duygulanımsal düzeyde inşa edilir. Prosedürel düzeyde, Reis’in gündeme alma çağrısı ve ardından yapılan oylamalar belirleyicidir. Nihai kabul anı, kısa ama yüksek yoğunluklu bir formülle kayda geçer: Reis, “*Mehmet Âkif Beyefendi tarafından yazılan marşın İstiklâl Marşı olmak üzere tanınmasını*” oylamaya sunar ve “*ekseriyeti azîme ile kabul edildi*” sonucunu ilan eder. Bu ifade, sadece çoğunluğu belirtmez; aynı zamanda kararın geniş mutabakata dayandığını söylemsel olarak mühürler. Böylece, kabul tartışılabilir bir seçenek olmaktan çıkıp kolektif iradenin açık sonucuna dönüşür.

Duygulanımsal düzeyde mutabakat ise kabulün hemen ardından kurulan ritüelle pekişir. Reis’in “*resmî bir İstiklâl Marşı olarak tanınmıştır; binaenaleyh ayakta dinlememiz icabeder*” cümlesi, Meclis’e bir davranış normu koyar. Ardından marşın kürsüde okunması ve üyelerin kaimen (ayakta) ve sürekli alkışlar içinde dinlemesi, mutabakatın bedensel/performans boyutunu kurar. Böylece TBMM, mutabakatı hem oy hem de tören üzerinden, iki katmanlı biçimde üretir.

Bu bulgu, kabul sürecinin salt bir oylama değil, kararın toplumsal hayata aktarılabilir bir sembole dönüşmesini sağlayan performatif bir paket olduğunu gösterir. Karar, ritüelle birlikte devlet dili niteliği kazanır.

4. Dinî-Manevî Referanslar ve Ulusal Birlik Söylemi

Tutanaklarda dinî-manevî çerçeve iki ayrı kanaldan belirginleşir. Birinci kanal, marşın metninin tutanağa dâhil edilmesiyle görünür olan anlam dünyasıdır; metindeki dinî-manevî söz varlığı, bağımsızlık fikrini yalnızca siyasal bir hedef değil, aynı zamanda ahlaki ve kutsal bir değer alanı olarak çerçeveler. Bu bağlamda ulusal birlik söylemi, sadece yurttaşlık ortaklığıyla değil, ortak bir maneviyat diliyle de tahkim edilir.

İkinci kanal ise tartışmanın kendisinde kurulan manevi kuvvet vurgusudur. Hamdullah Suphi’nin, şiirlerin para meselesiyle ilişkilendirilmesini yanlış bulan müdahalesi, marşı ekonomik/piyasa mantığından koparıp mânevî kuvvet alanına taşır. “*Memleketin kuvvâ-yı maddiyesi ve mâneviyesi vardır*” vurgusu, şiiri bir manevî seferberlik unsuru olarak çerçeveler. Böylece marşın meşruiyeti, yalnızca temsil ve mutabakat üzerinden değil, manevî-ahlaki bir değer rejimi üzerinden de güçlenir.

5. Metnin Devlet Sembolüne Dönüşümü: Kurumsal Statü Değişimi

Çalışmanın merkez bulgularından biri, İstiklâl Marşı’nın TBMM kararıyla bireysel şiir statüsünden resmî devlet sembolü statüsüne geçirildiğinin tutanaklarda açık biçimde izlenebilmesidir. Bu statü değişimi iki söylemsel eşik üzerinden gerçekleşir.

- İlk eşik, kabul oylamasının karar tanımıdır: “İstiklâl Marşı olmak üzere tanınma” ifadesi, metnin hukuki-siyasal statüsünü kurar.
- İkinci eşik ise Reis’in kabul sonrası ilanidir: “Heyet-i muhtereme bu marşı kabul ettiğinden tabii resmî bir İstiklâl Marşı olarak tanınmıştır.” Burada “tabii” kelimesi ayrıca dikkat çekicidir; resmileşme, tartışmalı bir tercih değil, kabulün doğal sonucu olarak sunulur. Devamındaki “ayakta dinlememiz icabeder” emriyle, sembolün ritüeli de aynı anda belirlenir. Böylece TBMM, sembolün statüsünü yalnızca sözle ilan etmez; sembolün nasıl yaşanacağını (dinleme biçimini) de tarif eder.

Bu çerçevede marşın kabulü, kurumsal statü üretimi olarak okunabilir. TBMM, metni bir ulus-devletin simgesel repertuarına yerleştirirken onu aynı zamanda bir davranış normu ve kolektif duygu rejimiyle birlikte paketler.

6. Mehmet Âkif Ersoy Temsili: İki Kodlu Meşruiyet Üretimi

Veriler, Mehmet Âkif’in Meclis söyleminde marşın meşruiyetini pekiştiren bir figür olarak işlendiğini göstermektedir. Bu temsil iki ayrı, ancak birbirini tamamlayan kod üzerinden kuruludur.

Kod 1: Mehmet Âkif’in Edebî Otorite/Kanon Figürü

Dr. Suat’ın konuşmasında Âkif, edebî otorite olarak konumlandırılır. Bu konumlandırma üç hamleyle yapılır:

- (i) Marşın işlevi milletin heyecanını terennüm etmek olarak tanımlanır,
- (ii) Âkif’in daha önceki şiirlerinin de milletin hissiyatını yıllardır ifade ettiği ileri sürülür,
- (iii) Safahat referansı üzerinden Âkif’in kudret-i şiiriyesi kanıtlanır ve “kahraman-ı edebî” gibi yüceltici bir çerçeve kurulur. Bu kod, marşın kabulünü en yetkin şairin metninin seçilmesi olarak rasyonelleştirir.

Kod 2: Mehmet Âkif’in Etik Üstünlük Figürü (Anti-Ticarileştirme)

Hamdullah Suphi’nin konuşması ise Âkif’i etik üstünlük figürü olarak kurar. Burada ana mesele “para meselesi”dir; şiir-para ilişkisinin kurulmasının yanlışlığı vurgulanır; Âkif’in para çağrışımından kaçınan bir şair olduğu, hatta bu nedenle başlangıçta yazmaktan çekindiği ifade edilir. Bu anlatı, Âkif’in metnini çıkar dışı bir konuma yerleştirir ve marşı bir sipariş/ödül mantığından arındırır. Böylece marşın meşruiyeti yalnızca edebî güçle değil, aynı zamanda ahlaki bütünlükle desteklenir.

Bu iki kodun birlikte çalışması, marşın kabulünü güçlü bir meşruiyet zeminine oturtur: Âkif hem en yetkin hem de en güvenilir/çıkar-dışı figür olarak inşa edilir. Tutanakta ayrıca bazı takrirlerde Âkif’in “büyük İslam şairi” ve “İslâmın ruhnevaz şairi” şeklinde anılması, bu meşruiyeti daha geniş bir sembolik topluluğa doğru genişletir. Böylelikle Âkif figürü, marşın ulusal niteliğini güçlendirirken aynı zamanda onu manevî bir ufka bağlayan bir söylemsel köprü işlevi görür.

SONUÇ

Bu çalışma, İstiklâl Marşı’nın 12 Mart 1921’de TBMM’de kabul edilmesinin, yalnızca kültürel bir tercih veya estetik bir değerlendirme olarak değil, kurucu siyasal dilin üretildiği bir anlamlandırma süreci olarak okunması gerektiğini göstermiştir. Zabıt Ceridesinde Marş; Millî Mücadele ruhunun ifadesi, savaş koşullarında moral/mobilizasyon aracı, milletin kolektif duygularına tercüman bir temsil metni ve geniş siyasal mutabakatın ürünü olarak inşa edilmektedir. Kabul, “ekseriyeti azîme” formülüyle prosedürel bir meşruiyet kazanmakta; kabul sonrası ayakta dinleme ve kürsüde okuma ritüeliyle duygulanımsal ve bedensel düzeyde pekiştirilmektedir. Böylece metin, bireysel bir şiir olmaktan çıkarak resmî devlet sembolüne dönüştürülmektedir.

Mehmet Âkif Ersoy ise bu süreçte marşın meşruiyetini taşıyan iki kodlu bir figür olarak kurulmaktadır; bir yandan edebî otorite/kanonik şair, diğer yandan para/çıkar şüphesinden arındırılmış etik üstünlük figürü. Bu ikili temsil, marşın kabulünü hem ehliyet hem de ahlak üzerinden meşrulaştırarak kararın siyasal ve toplumsal kabul edilebilirliğini artırmaktadır.

Sonuç olarak TBMM, İstiklâl Marşı’nı yalnızca seçmemiş; onu kurumsal statüye yükseltmiş, ritüelleştirmiş ve ulusal kimliğin kurucu sembollerinden biri hâline getirmiştir. Bu tespit, marşın kabul

sürecinin TBMM bağlamında ulusal kimlik ve kurucu söylem üretiminin somut bir örneği olduğunu teyit etmektedir.

KAYNAKÇA

TBMM Zabıt Ceridesi. (12 Mart 1337 / 12 Mart 1921). Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, Cilt 9, Altıncı İçtima. (İstiklâl Marşı müzakereleri ve takrirler).

İSTİKLÂL MARŞI'NIN ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE ULUS-DEVLET İNŞASI VE SİYASAL MEŞRUIYET ÜRETİMİNDEKİ ROLÜ

THE ROLE OF THE INDEPENDENCE MARCH IN NATION-STATE BUILDING AND THE PRODUCTION OF POLITICAL LEGITIMACY IN THE EARLY REPUBLICAN PERIOD

Assoc. Prof. Dr. Cüneyt YILMAZ

Onbeş Kasım Cyprus University, Faculty of Political and Social Sciences ,Lefkoşa, TRNC, Orcid: 0000-0003-1655-588X

ÖZET

Bu çalışma, İstiklâl Marşı'nın erken Cumhuriyet döneminde ulus-devlet inşası ve siyasi meşruiyet üretimindeki rolünü disiplinlerarası bir yaklaşımla incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın kapsamı, Milli Mücadele sonrasında yeni kurulan devletin ideolojik temellerinin oluşturulması sürecinde milli sembollerin işlevine odaklanmakta; özellikle marşın metinsel içeriği ile dönemin siyasi, toplumsal ve kültürel dönüşümleri arasındaki ilişkiyi analiz etmektedir. Bu bağlamda, Mehmed Âkif Ersoy tarafından kaleme alınan eserin bağımsızlık, egemenlik, fedakârlık, iman, vatan ve millet kavramlarını nasıl anlamlandırdığı ve bu kavramların yeni devletin kurucu anlatısıyla nasıl örtüştüğü değerlendirilmektedir.

Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş olup söylem analizi tekniği kullanılmaktadır. Kuramsal çerçeve olarak Benedict Anderson'ın hayali cemaatler yaklaşımı, Eric Hobsbawm'ın icat edilmiş gelenekler kavramsallaştırması ve Max Weber'in meşruiyet tipolojisi esas alınmaktadır. Ayrıca konstrüktivist uluslararası ilişkiler perspektifinden yararlanılarak kimlik, norm ve sembollerin devlet otoritesinin toplumsal kabulü üzerindeki etkisi tartışılmaktadır. Metin çözümlemesi, erken Cumhuriyet dönemine ilişkin tarihsel belgeler, eğitim politikaları, resmi törenler ve kamusal ritüellerle desteklenerek çok boyutlu bir değerlendirme yapılmaktadır.

Araştırma sonucunda marşın yalnızca edebi bir metin olmadığı; yeni devletin kurucu ideolojisini pekiştiren, toplumsal mobilizasyonu güçlendiren ve siyasi otoritenin meşruiyetini artıran önemli bir sembolik araç işlevi gördüğü tespit edilmektedir. Marşın içerdiği kutsallık, bağımsızlık ve fedakârlık vurgularının kolektif aidiyet duygusunu güçlendirdiği ve ulusal kimlik inşasına katkı sağladığı görülmektedir. Ayrıca marşın eğitim kurumları ve resmi törenler aracılığıyla sürekli yeniden üretilmesinin sembolik siyasetin kurumsallaşmasına katkıda bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu yönüyle çalışma, milli marşların uluslararası ilişkiler literatüründe devlet kimliği, meşruiyet üretimi ve siyasi kültür bağlamında değerlendirilmesine teorik ve ampirik katkı sunmayı hedeflemektedir. Çalışma ayrıca, erken Cumhuriyet elitlerinin kültürel sembolleri stratejik biçimde kullanarak rasyonel-legal otoriteyi geleneksel ve karizmatik unsurlarla desteklediğini ileri sürmektedir. Elde edilen bulguların, kriz ve kuruluş dönemlerinde sembolik araçların meşruiyet üretim kapasitesini karşılaştırmalı biçimde inceleyecek gelecekteki araştırmalar için analitik bir çerçeve sunduğu değerlendirilmektedir. Bu yönüyle çalışma, Türkiye örneğinden hareketle kuramsal genelleme imkânlarını tartışmaya açarak disiplinlerarası literatüre özgün ve önemli bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: İstiklâl Marşı, Mehmet Âkif Ersoy, Ulus-Devlet İnşası, Siyasi Meşruiyet, Milli Kimlik

ABSTRACT

This study aims to examine the role of the İstiklâl Marşı in nation-state building and the production of political legitimacy during the early Republican period through an interdisciplinary perspective combining political science and international relations. The scope of the research focuses on the function of national symbols in constructing the ideological foundations of the newly established state following the Turkish War of Independence, and particularly analyzes the relationship between the

textual content of the anthem and the political, social, and cultural transformations of the period. In this context, the concepts of independence, sovereignty, sacrifice, faith, homeland, and nation embedded in the work written by Mehmed Âkif Ersoy are evaluated in terms of how they align with the founding narrative of the new state.

The study adopts a qualitative research design and employs discourse analysis as its primary method. The theoretical framework is based on Benedict Anderson's concept of imagined communities, Eric Hobsbawm's notion of invented traditions, and Max Weber's typology of legitimacy. In addition, insights from the constructivist approach in international relations are utilized to assess the impact of identity, norms, and symbols on the societal acceptance of state authority. Textual analysis is supported by historical documents related to the early Republican period, educational policies, official ceremonies, and public rituals, enabling a multidimensional evaluation.

The findings indicate that the anthem functioned not merely as a literary text but as a significant symbolic instrument that reinforced the founding ideology of the new state, strengthened social mobilization, and enhanced political legitimacy. The emphasis on sacredness, independence, and sacrifice contributed to the consolidation of collective belonging and national identity formation. Furthermore, the continual reproduction of the anthem through educational institutions and state ceremonies facilitated the institutionalization of symbolic politics. The study also argues that early Republican elites strategically employed cultural symbols to support rational-legal authority with traditional and charismatic elements. In this respect, the study contributes to the interdisciplinary literature by exploring the potential for theoretical generalizations derived from the Turkish case.

Keywords: Independence March, Mehmed Âkif Ersoy, Nation-State Building, Political Legitimacy, National Identity

1. GİRİŞ

Modern devletlerin en temel siyasal sorunlarından biri, iktidarlarını toplumsal düzeyde meşru kılmaya zorunluluğudur. Siyasal meşruiyet, devletin sadece hukuki normlar çerçevesinde değil, aynı zamanda toplum tarafından kabul edilen değerler ve kültürel bağlarla desteklenmesi olarak tanımlanır (Güzel, 2020:1020). Bu bağlamda, modern ulus-devletlerin meşruiyeti, vatandaşların devlete yönelik rızasına ve ortak aidiyet bilincine dayanır (Aydın, 2018:231). Wiesner & Harfst'in meşruiyet tanımı, modern devletin yalnızca zor kullanma tekeli elinde bulundurmamakla kalmayıp, aynı zamanda toplumun onayını alması gerektiğini vurgular (Wiesner & Harfst, 2022).

Ulus inşasında sembolik unsurlar, meşruiyet üretiminde merkezi bir role sahiptir. Eğitim sistemleri, resmi törenler, bayrak ve milli marş gibi ritüeller, devletin egemenlik anlayışını toplumun kabülüne sunar ve toplumsal aidiyeti pekiştirir (Anderson, 1983:36). Bu sembolik araçlar, modern ulus-devletin yalnızca kurumsal yapılar üzerinden değil, aynı zamanda kültürel ve duygusal bağlarla toplumda meşruiyetini sürdürmesini sağlar (Kaya, 2022:420).

Türkiye özelinde, erken Cumhuriyet dönemi ulus-devlet inşası, Osmanlı İmparatorluğu'nun çok kimlikli yapısından ayrılarak tek bir ulusal kimlik oluşturma çabasıyla karakterize olmuştur. Bu süreçte devlet, sadece hukuki ve kurumsal reformlar yapmakla kalmamış, aynı zamanda ulusal sembolik repertuarı topluma yayarak meşruiyetini pekiştirmiştir (Güzel, 2020:1025). İstiklâl Marşı, bu sembolik repertuarın en görünür örneklerinden biri olarak, toplumsal aidiyetin ve devletin meşruiyet argümanının güçlendirilmesine hizmet etmiştir (Kaya, 2022:421).

Mevcut literatürde Türkiye'de ulus-devlet inşası ile sembolik siyaset ve meşruiyet üretimi arasındaki ilişkiyi doğrudan marşlar üzerinden inceleyen çalışmalar sınırlıdır. Bu durum, İstiklâl Marşı'nın ulus-devlet meşruiyetine katkısını tarihsel ve kavramsal bağlamda sistematik şekilde ele alan çalışmaların eksikliğini ortaya koymaktadır (Aydın, 2018:234). Araştırmanın temel problemi bu eksikliği gidermek ve modern devletlerin meşruiyet üretiminde sembolik unsurların rolünü Türkiye örneğinde analiz etmektir.

Bu araştırmanın temel amacı, İstiklâl Marşı'nın erken Cumhuriyet döneminde Türkiye'de **ulus-devlet inşası ve siyasal meşruiyet üretimindeki rolünü** analiz etmektir. Modern devletlerin meşruiyet

üretimi, yalnızca hukuki ve kurumsal yapılar üzerinden değil, aynı zamanda toplumsal kabul ve kültürel semboller aracılığıyla gerçekleşir (Anderson, 1983:36; Kaya, 2022:421). Bu bağlamda İstiklâl Marşı, devletin meşruiyetini toplumsal düzeyde pekiştiren sembolik bir araç olarak ele alınmaktadır (Aydın, 2018:234).

Araştırmanın ana sorusu şu şekildedir:

- İstiklâl Marşı erken Cumhuriyet döneminde **siyasal meşruiyet üretimine nasıl katkı sağlamıştır?**

Araştırmanın alt soruları şunlardır:

1. Marş hangi **ideolojik temaları** üretmektedir?
2. Marş, devlet kimliği ile nasıl ilişkilidir?
3. Marş, kurumsal mekanizmalar aracılığıyla **topluma nasıl yayılmıştır?**

Bu sorular, erken Cumhuriyet döneminde ulus-devletin meşruiyet üretimi ile sembolik siyaset araçları arasındaki ilişkiyi sistematik biçimde ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma, özellikle **ulus inşası, milli kimlik ve sembolik siyaset** literatüründeki boşlukları doldurmayı hedefler (Smith, 1998:115-116; Güzel, 2020:1025).

Milliyetçilik literatürü, ulus-devletin inşasında sembolik ve ideolojik unsurların önemini kapsamlı biçimde ele almaktadır. Anderson'a göre, ulus bir "hayali cemaat" olarak tanımlanır ve bu cemaat, ortak dil, tarih ve kültür aracılığıyla bireyler arasında toplumsal aidiyet oluşturur (Anderson, 1983:36). Bu perspektif, ulus-devletlerin yalnızca kurumsal yapılar üzerinden değil, sembolik ve kültürel mekanizmalar aracılığıyla meşruiyet ürettiğini ortaya koyar. Smith ise ulusal kimliğin tarihsel ve etnik kökenler üzerinden inşa edildiğini vurgular ve modern devletlerin siyasal meşruiyet üretimi ile kültürel aidiyet arasındaki ilişkiyi detaylandırır (Smith, 1998:115-116).

Türkiye özelinde literatür, Cumhuriyet dönemi reformları ve ulusal semboller üzerine yoğunlaşmaktadır. Aydın (2018:231-234), ulus-devlet inşasının eğitim, hukuk ve dil politikaları aracılığıyla toplumun ideolojik olarak örgütlendiğini belirtir. Bu bağlamda İstiklâl Marşı, yalnızca bir müziksel eser değil, aynı zamanda toplumsal aidiyeti pekiştiren ve devletin meşruiyetini destekleyen sembolik bir araç olarak değerlendirilir (Kaya, 2022:420-421).

Sembolik siyaset perspektifinden bakıldığında, Hobsbawm'ın icat edilmiş gelenekler yaklaşımı, modern devletlerin ritüel ve törenler aracılığıyla toplumsal normları yeniden üretmesini açıklar (Hobsbawm & Ranger, 1983:1-14). Bu çerçevede İstiklâl Marşı ve milli bayrak, Cumhuriyet'in erken döneminde kolektif hafızayı pekiştiren ve toplumsal meşruiyeti güçlendiren araçlar olarak işlev görmüştür. Güzel (2020:1025-1028), Türkiye'de milliyetçilik ve devlet meşruiyeti ilişkisini sembolik araçlar bağlamında tartışmış ve bu araçların toplumsal kabulü artırmadaki önemini vurgulamıştır.

Siyasal meşruiyet teorileri ise, devletin otoritesini meşru kılmak için hem rasyonel-legal hem de geleneksel ve duygusal kaynaklara dayandığını gösterir (Wiesner & Harfst, 2022). Türkiye örneğinde İstiklâl Marşı, bu meşruiyet mekanizmalarının kültürel ve duygusal boyutunu temsil eder ve erken Cumhuriyet rejiminin toplumsal kabulünü sağlamada önemli bir rol oynamıştır. Literatürde, milli marşların siyasal işlevi üzerine yapılan çalışmalar, marşların ideolojik temalarının ve devletle olan bağının analizini çoğunlukla sınırlı biçimde ele almıştır (Kaya, 2022:421).

Sonuç olarak, mevcut literatür ulus-devlet inşası, siyasal meşruiyet ve sembolik siyaset arasındaki ilişkiyi farklı açılardan incelemiş olsa da, İstiklâl Marşı özelinde sistematik bir analiz eksikliği bulunmaktadır. Bu çalışma, bu boşluğu doldurmayı ve marşın erken Cumhuriyet dönemindeki işlevini tarihsel ve kavramsal bağlamda değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Bu çalışma, İstiklâl Marşı'nın erken Cumhuriyet döneminde ulus-devlet inşası ve siyasal meşruiyet üretimindeki rolünü anlamak için nitel araştırma yöntemlerinden yararlanmıştır. Nitel araştırma, sosyal ve tarihsel olayların bağlam içinde anlaşılmasına ve metinlerin içeriklerinin yanı sıra sosyal ve kültürel ilişkilerinin incelenmesine olanak sağlar (Merriam & Tisdell, 2016:45).

Araştırmada iki temel veri toplama ve analiz yöntemi uygulanmıştır: söylem analizi ve tarihsel doküman analizi. Söylem analizi, metinlerdeki ideolojik temaları, anlam üretim süreçlerini ve güç ilişkilerini ortaya koymak için kullanılmıştır (Phillips & Jørgensen, 2002:9-12). Bu yöntem, İstiklâl Marşı gibi ulusal metinlerin devletin meşruiyet üretimindeki işlevini anlamak açısından uygundur. Tarihsel doküman analizi, resmi belgeler, arşiv materyalleri ve dönem ders kitapları gibi kaynakların incelenmesini sağlar; böylece metinlerin tarihsel bağlamı ve devlet tarafından nasıl kullanıldığı ortaya konur (Bowen, 2009:27-30).

Veri analizi sürecinde metinler tematik olarak kodlanmış ve anahtar kavramlar belirlenmiştir. Bu adım, marşın ideolojik temaları ve ulus-devlet söylemi ile olan ilişkisini kavramsal olarak bağlamaktadır. Doküman analizi aşamasında ise belgeler tarihsel kronolojiye göre sınıflandırılmış ve analizlerin güvenilirliği çapraz karşılaştırma (triangülasyon) yöntemi ile desteklenmiştir (Bowen, 2009:29-30).

Çalışmanın sınırlılıkları da göz önünde bulundurulmuştur. Birincisi, nitel yöntemlerin doğası gereği genellebilirlik sınırlıdır; çalışma, belirli bir tarihsel bağlamda derinlemesine analiz sunar, ancak geniş nüfuslara genelleme yapmak sınırlıdır (Merriam & Tisdell, 2016:48). İkincisi, tarihsel belgelerin bulunabilirliği bazı kaynaklara erişimi kısıtlayabilir. Üçüncüsü, söylem analizi yorumlamaya dayalı olduğundan, araştırmacı yorumları analiz sürecine etkiye bulunabilir; bu nedenle kodlama ve analiz adımları şeffaf bir biçimde belgelenmiştir (Leedy & Ormrod, 2001:41).

Bu yöntemsel çerçeve, İstiklâl Marşı'nın erken Cumhuriyet döneminde ulus-devlet inşası ve siyasal meşruiyet üretimindeki rolünü tarihsel ve kavramsal olarak derinlemesine incelemek için uygun bir temel sağlamaktadır (Bowen, 2009:27-30; Phillips & Jørgensen, 2002:9-12).

2. ULUS-DEVLET, KİMLİK VE MEŞRUIYET

Modern ulus-devletin ortaya çıkışı, siyasal otoritenin meşruiyet temelini geleneksel yapılardan koparak toplumsal rıza ve kolektif kimlik üretimi üzerinden yeniden kurulmasını beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda ulus kavramı yalnızca siyasal sınırlar içerisinde yaşayan nüfusun tanımlanması değil, aynı zamanda ortak aidiyet, tarihsel bellek ve sembolik bütünlük üzerinden oluşturulan bir toplumsal gerçekliktir. Ulus-devletin meşruiyet üretiminde kimlik ve sembolik yapıların rolü, modern siyaset teorisinin temel tartışma alanlarından biri olmuştur.

Ulus kavramının modern dönemde ortaya çıkan bir toplumsal inşa olduğunu ileri süren yaklaşımların başında Benedict Anderson'un çalışması gelmektedir. Anderson'a göre ulus, üyelerinin birbirlerini tanımadıkları hâlde zihinsel olarak ortak bir topluluğa ait olduklarını varsaydıkları hayal edilmiş bir siyasal cemaat niteliği taşır (Anderson, 1983:6). Bu hayal edilmişlik durumu, ulusal kimliğin yapay olduğu anlamına gelmemekte, aksine modern iletişim araçları, basın kapitalizmi ve ortak dilin yaygınlaşması sayesinde bireyler arasında güçlü bir aidiyet hissi üreten sosyal bir gerçekliği ifade etmektedir (Anderson, 1983:44). Dolayısıyla ulus-devlet meşruiyeti yalnızca hukuki düzenlemelerle değil, bireylerin zihinsel dünyasında oluşan ortak kimlik tasavvuru ile de ilişkilidir.

Anthony D. Smith ise ulus kimliğinin tamamen modern süreçlerin ürünü olmadığı görüşünü savunarak etno-sembolik yaklaşımı geliştirmiştir. Smith'e göre modern uluslar, tarihsel etnik toplulukların mitleri, sembolleri, kolektif hafızası ve ortak deneyimleri üzerine inşa edilmektedir (Smith, 1991:14). Bu yaklaşım ulus-devletin meşruiyet üretiminde tarihsel süreklilik algısının kritik önem taşıdığını ortaya koymaktadır. Ulusal semboller, geçmiş ile bugün arasında bağ kurarak siyasal düzenin doğal ve kaçınılmaz olduğu yönünde bir algı üretmektedir (Smith, 1991:77). Böylece devlet otoritesi yalnızca kurumsal güçle değil, kültürel anlam dünyasıyla da desteklenmektedir.

Ernest Gellner'in modernleşme temelli milliyetçilik teorisi ise ulus-devletin ortaya çıkışını sanayileşme süreci ile ilişkilendirir. Gellner'e göre endüstriyel toplumun ihtiyaç duyduğu kültürel standartlaşma, eğitim sistemleri aracılığıyla ulusal kimliğin yaygınlaşmasına yol açmıştır (Gellner, 1983:34). Bu süreçte devlet, kültürel homojenliği sağlayan temel aktör hâline gelmiş ve milliyetçilik ideolojisi devlet ile kültür arasındaki uyumu meşrulaştıran bir araç işlevi görmüştür (Gellner, 1983:55). Böylece ulus-devlet meşruiyeti ekonomik ve toplumsal dönüşüm süreçleriyle doğrudan bağlantılı hâle gelmiştir.

Ulus inşasında sembollerin ve ritüellerin rolünü açıklayan önemli kuramsal yaklaşımlardan biri Eric Hobsbawm'ın icat edilmiş gelenekler kavramıdır. Hobsbawm'a göre birçok ulusal ritüel ve sembol tarihsel kökenlere dayandırılrsa da gerçekte modern dönemde oluşturulmuş uygulamalardır ve toplumsal bağlılık üretme amacı taşır (Hobsbawm, 1983:1). Bu gelenekler süreklilik algısı yaratarak siyasal düzenin meşruiyetini güçlendirmekte ve bireylerin devlet ile duygusal bağ kurmasını sağlamaktadır (Hobsbawm, 1983:9). Ulusal marşlar, bayrak törenleri ve anma ritüelleri bu bağlamda sembolik siyasetin en görünür araçları arasında yer almaktadır.

Siyasal meşruiyet kavramının modern analizinde Max Weber'in otorite tipolojisi merkezi bir konuma sahiptir. Weber, modern devletlerin meşruiyet temelini rasyonel-yasal otoriteye dayandığını ve bu otoritenin hukuk kuralları ile bürokratik yapı üzerinden toplumsal kabul kazandığını belirtmektedir (Weber, 1978:215). Ancak Weberci yaklaşım yalnızca hukuki düzeni değil, otoritenin toplum tarafından meşru kabul edilmesini de içermektedir. Bu durum, sembolik unsurların ve kolektif kimliğin siyasal meşruiyet üretiminde tamamlayıcı rol oynadığını göstermektedir.

Uluslararası ilişkiler disiplininde konstrüktivist yaklaşım da kimlik ve meşruiyet ilişkisini açıklayan önemli bir perspektif sunmaktadır. Alexander Wendt'e göre devlet davranışları yalnızca maddi çıkarlarla belirlenmemekte, aynı zamanda paylaşılan normlar ve kimlikler tarafından şekillenmektedir (Wendt, 1999:224). Bu bağlamda ulusal kimlik, devletin hem iç hem dış meşruiyetini belirleyen temel unsurlardan biri hâline gelmektedir. Devletin sembolik söylemleri ve ulusal anlatıları, siyasal otoritenin toplumsal kabulünü güçlendiren normatif çerçeveyi oluşturmaktadır.

Kuramsal literatür birlikte değerlendirildiğinde ulus-devletin meşruiyet üretiminin yalnızca kurumsal düzenlemelerden ibaret olmadığı, aksine kimlik, sembol, tarihsel anlatı ve kolektif hafıza unsurlarının etkileşimi sonucunda ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durum milli marşlar gibi sembolik metinlerin devlet inşası süreçlerinde neden merkezi rol oynadığını açıklamaktadır. Ulusal marşlar, kolektif kimliği duygusal ve ideolojik düzeyde pekiştirerek siyasal düzenin toplumsal kabulünü artıran araçlar olarak işlev görmektedir.

3. ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRKİYE'DE ULUS İNŞASI

3.1.Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Siyasal Dönüşüm

Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş süreci, yalnızca rejim değişikliği olarak değil, siyasal egemenliğin kaynağının yeniden tanımlandığı köklü bir dönüşüm olarak değerlendirilmelidir. Klasik Osmanlı siyasal düzeninde egemenlik, hanedan merkezli patrimonial bir yapı içerisinde meşrulaştırılmıştır. Devlet otoritesi, hükümdarın kişisel egemenliği ile dinî meşruiyetin birleşimi üzerinden kurulmuş olup siyasal bağlılık büyük ölçüde hanedana sadakat çerçevesinde şekillenmiştir (İnalçık, 1973:65). Bu yapı, modern ulus-devlet anlayışında görülen soyut vatandaşlık ve ulusal egemenlik kavramlarından belirgin biçimde farklıdır.

On dokuzuncu yüzyılda başlayan modernleşme reformları, Osmanlı siyasal yapısında dönüşümün ilk aşamasını oluşturmuştur. Tanzimat ve Islahat Fermanları ile birlikte merkezi bürokratik devlet anlayışının güçlenmesi, hukuki eşitlik söyleminin ortaya çıkması ve vatandaşlık kavramının gelişmesi, imparatorluk düzeninden modern siyasal yapıya geçişin ön koşullarını hazırlamıştır (Karpat, 2001:329). Bu reformlar, egemenliğin hanedan merkezli yapısından kademeli biçimde kurumsal devlete yönelmesini sağlamış, ancak ulusal egemenlik anlayışının tam anlamıyla yerleşmesi Birinci Dünya Savaşı sonrasında mümkün olmuştur.

Milli Mücadele dönemi, siyasal egemenliğin kaynağının yeniden tanımlandığı kritik bir kırılma noktasıdır. 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması, egemenliğin kaynağının millet olarak ilan edilmesi bakımından tarihsel bir dönüm noktası oluşturmuştur. Bu süreçte egemenlik kavramı, monarşik otoriteden halk iradesine dayanan siyasal temsil anlayışına dönüşmüştür (Ahmad, 1993:51). Böylece siyasal meşruiyetin temel referansı hanedan değil millet hâline gelmiştir.

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte ulus-devlet modelinin kurumsallaşması hız kazanmıştır. Yeni rejim, egemenliğin kaynağını açık biçimde "millet" olarak tanımlamış ve siyasal otoritenin meşruiyetini ulusal irade üzerinden kurmuştur. Bu dönüşüm, yalnızca anayasal düzenlemelerle sınırlı kalmamış, aynı

zamanda yeni bir kolektif kimlik oluşturma sürecini de beraberinde getirmiştir (Zürcher, 2004:181). Ulus-devletin kurulması, modern vatandaşlık bilincinin oluşturulması ve ortak ulusal kimliğin inşa edilmesi hedefleri doğrultusunda kapsamlı siyasal ve kültürel politikaların uygulanmasına yol açmıştır.

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçişte egemenlik anlayışındaki değişimin en önemli boyutlarından biri, siyasal otoritenin kutsal temellerden seküler temellere kaymasıdır. Halifeliğin kaldırılması ve laik hukuk sistemine geçiş gibi reformlar, devlet meşruiyetinin dinî referanslardan bağımsızlaştırılmasını sağlamıştır (Lewis, 1961:264). Bu durum, modern ulus-devletin rasyonel ve kurumsal meşruiyet anlayışıyla uyumlu bir siyasal yapı oluşturmuştur.

Bununla birlikte ulus-devlet inşası yalnızca kurumsal dönüşümle sınırlı kalmamış, aynı zamanda sembolik düzeyde de yeniden yapılanmayı gerektirmiştir. Yeni rejim, millî egemenlik kavramını toplumun geniş kesimlerine benimsetmek amacıyla eğitim, kültür ve sembolik siyaset araçlarını kullanmıştır. Ulusal bayrak, millî marş ve resmi törenler gibi semboller, yeni siyasal düzenin meşruiyetini toplumsal düzeyde pekiştiren araçlar olarak işlev görmüştür (Çınar, 2005:112).

Sonuç olarak Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet'e geçiş süreci, egemenlik anlayışının hanedan merkezli yapıdan millet egemenliğine dayalı ulus-devlet modeline dönüşümünü ifade etmektedir. Bu dönüşüm, modern Türkiye'de siyasal meşruiyetin kurumsal ve sembolik temellerinin oluşmasını sağlamış ve ulus inşası sürecinin başlangıç aşamasını oluşturmuştur.

3.2.Cumhuriyet Reformları ve Kimlik Politikaları

Erken Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen reformlar, yalnızca kurumsal modernleşme girişimleri olarak değil, aynı zamanda yeni ulusal kimliğin oluşturulmasına yönelik kapsamlı bir toplumsal dönüşüm projesi olarak değerlendirilmelidir. Cumhuriyet elitleri, ulus-devletin sürdürülebilirliği açısından ortak kimlik bilincinin oluşturulmasını temel önceliklerden biri olarak görmüş ve bu doğrultuda eğitim, hukuk, laiklik ve dil alanlarında kapsamlı düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Bu reformlar, siyasal meşruiyetin hanedan ve din temelli referanslardan kopararak modern vatandaşlık ve ulusal aidiyet üzerinden yeniden kurulmasına hizmet etmiştir.

Eğitim reformları, ulus inşası sürecinin en merkezi araçlarından biri olmuştur. 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim sisteminin merkezileştirilmesi, farklı eğitim kurumları arasında birlik sağlanması ve devlet kontrolünün güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu düzenleme, modern ulusal kimliğin aktarılmasında eğitim sistemini temel ideolojik aygıt hâline getirmiştir (Kaplan, 1999:88). Eğitim müfredatında tarih, dil ve yurttaşlık bilgisi derslerinin yeniden yapılandırılması, Cumhuriyet ideolojisinin genç kuşaklara aktarılmasını kolaylaştırmıştır. Bu süreçte eğitim kurumları yalnızca bilgi aktaran yapılar değil, aynı zamanda ulusal kimlik ve vatandaşlık bilincini şekillendiren siyasal sosyalizasyon mekanizmaları olarak işlev görmüştür (Üstel, 2004:132).

Hukuk reformları da ulus-devlet kimliğinin kurumsallaşmasında belirleyici rol oynamıştır. 1926'da kabul edilen Türk Medeni Kanunu ile birlikte din temelli hukuk düzeninden seküler hukuk sistemine geçilmiş, birey-devlet ilişkisi modern hukuk ilkeleri çerçevesinde yeniden tanımlanmıştır. Bu reform, toplumsal ilişkilerin rasyonel hukuk normları üzerinden düzenlenmesini sağlayarak modern devlet meşruiyetinin kurumsal temelini güçlendirmiştir (Arat, 1998:85). Hukuk alanındaki dönüşüm aynı zamanda kadın haklarının genişletilmesi ve vatandaşlık kavramının eşitlik temelinde yeniden yapılandırılması bakımından da ulus inşasına katkı sağlamıştır.

Laiklik politikaları, Cumhuriyet reformlarının ideolojik omurgasını oluşturan unsurlardan biridir. Halifeliğin kaldırılması, şeriye mahkemelerinin kapatılması ve dinî kurumların devlet denetimine alınması gibi düzenlemeler, siyasal otoritenin dinî meşruiyet temellerinden ayrıştırılmasını hedeflemiştir. Bu süreç, devlet otoritesinin modern ve seküler bir zeminde yeniden kurulmasını sağlamış ve ulusal kimliğin din üstü bir vatandaşlık kategorisi olarak tanımlanmasına katkıda bulunmuştur (Kadıoğlu, 1996:185). Laiklik, yalnızca din-devlet ayrımı anlamına gelmemiş, aynı zamanda modernleşme ve ulusal birlik söyleminin önemli bir ideolojik aracı hâline gelmiştir.

Dil politikaları ise ulus kimliğinin kültürel boyutunun inşasında kritik bir rol oynamıştır. 1928'de gerçekleştirilen Harf Devrimi ve sonrasında Türk Dil Kurumu'nun kurulması, ulusal kimliğin dil üzerinden yeniden tanımlanmasını hedeflemiştir. Ortak bir ulusal dil oluşturma çabası, toplumun farklı

kesimleri arasında iletişim birliğini güçlendirmenin yanı sıra Osmanlı geçmişiyle kültürel mesafenin artırılmasına da hizmet etmiştir (Lewis, 1999:27). Dil reformları, ulus-devletin kültürel sınırlarını belirleyen önemli araçlardan biri olarak değerlendirilmiştir. Bu süreçte dil, yalnızca iletişim aracı değil, aynı zamanda ulusal kimliğin sembolik taşıyıcısı hâline gelmiştir (Heyd, 1954:112).

Cumhuriyet reformlarının bütüncül etkisi değerlendirildiğinde, eğitim, hukuk, laiklik ve dil politikalarının birlikte yeni ulusal kimliğin kurumsal ve kültürel temellerini oluşturduğu görülmektedir. Bu reformlar sayesinde siyasal meşruiyetin kaynağı geleneksel otorite biçimlerinden koparılarak modern vatandaşlık, ulusal aidiyet ve seküler devlet anlayışı üzerine inşa edilmiştir. Dolayısıyla erken Cumhuriyet reformları, yalnızca modernleşme hamleleri değil, aynı zamanda ulus-devlet kimliğinin üretim ve kurumsallaşma süreçlerinin temel bileşenleri olarak değerlendirilmelidir.

3.3 Milli Sembollerin Kurumsallaşması

Erken Cumhuriyet döneminde ulus-devlet inşasının önemli boyutlarından biri, yeni siyasal düzeni temsil eden sembollerin kurumsallaştırılması olmuştur. Bayrak, milli marş, resmi törenler ve ideolojik söylemler, yalnızca devletin görünür temsilleri olarak değil, aynı zamanda ulusal kimliğin toplumsal düzeyde içselleştirilmesini sağlayan araçlar olarak işlev görmüştür. Bu semboller aracılığıyla devlet otoritesi soyut bir siyasal yapı olmaktan çıkarak gündelik hayat içerisinde deneyimlenen bir gerçekliğe dönüşmüştür.

Bayrak, ulus-devletin en güçlü görsel sembollerinden biri olarak Cumhuriyet döneminde merkezi bir konum kazanmıştır. Osmanlı döneminde de kullanılan ay-yıldızlı bayrak, Cumhuriyet ile birlikte yeni siyasal rejimin ulusal kimliğini temsil eden temel sembol hâline gelmiştir. Bayrağın hukuki statüsünün belirlenmesi ve kullanımının düzenlenmesi, ulusal birlik ve egemenlik fikrinin sembolik düzeyde pekiştirilmesini sağlamıştır (Özbudun, 2011:45). Bayrak törenleri ve kamusal alanlarda bayrak kullanımının yaygınlaştırılması, bireylerin devlet ile duygusal bağ kurmasına katkıda bulunmuştur.

Milli marşın kabulü de ulus inşası sürecinin önemli aşamalarından birini oluşturmuştur. İstiklâl Marşı, Milli Mücadele'nin ideolojik ruhunu yansıtan bir metin olarak yalnızca bir müzik eseri değil, ulusal bağımsızlık anlatısının sembolik ifadesi hâline gelmiştir. Marşın resmi törenlerde, eğitim kurumlarında ve devlet etkinliklerinde düzenli biçimde okunması, kolektif hafızanın oluşumuna katkı sağlamıştır (Parla, 1991:89). Bu süreçte marş, ulusal kimliği duygusal düzeyde pekiştiren bir ritüel unsuru olarak işlev görmüştür.

Resmi törenler ve anma ritüelleri, ulus-devlet ideolojisinin toplumsal düzeyde görünür kılınmasında önemli rol oynamıştır. Cumhuriyet bayramları, milli günler ve devlet törenleri, bireylerin ulusal kimliği kolektif biçimde deneyimlediği kamusal alanlar yaratmıştır. Bu törenler aracılığıyla devlet, tarihsel anlatısını yeniden üretmiş ve ulusal birlik söylemini pekiştirmiştir (Bozdoğan & Kasaba, 1997:39). Ritüellerin düzenli biçimde tekrarlanması, ulusal kimliğin süreklilik algısını güçlendiren bir etki yaratmıştır.

Resmi ideoloji ise milli sembollerin anlam dünyasını belirleyen çerçeveyi oluşturmuştur. Cumhuriyet ideolojisi, modernleşme, laiklik, ulusal egemenlik ve ilerleme kavramları etrafında şekillenmiş ve devlet politikaları aracılığıyla topluma aktarılmıştır. Bu ideolojik yapı, eğitim sistemi, kültürel politikalar ve kamusal söylemler üzerinden kurumsallaştırılmıştır (Heper, 2006:83). Resmi ideolojinin sembollerle birlikte kullanılması, devlet otoritesinin yalnızca hukuki değil aynı zamanda kültürel ve duygusal temeller üzerinde de meşrulaştırılmasını sağlamıştır.

Milli sembollerin kurumsallaşması süreci değerlendirildiğinde, bu sembollerin ulus-devletin soyut kavramlarını somut deneyimlere dönüştürdüğü görülmektedir. Bayrak görsel birlik duygusunu temsil ederken, milli marş duygusal mobilizasyonu güçlendirmiş, törenler kolektif katılımı sağlamış ve resmi ideoloji bu sembollerin anlam çerçevesini belirlemiştir. Böylece sembolik siyaset, erken Cumhuriyet döneminde siyasal meşruiyet üretiminin temel araçlarından biri hâline gelmiştir.

4. İSTİKLÂL MARŞI'NIN SÖYLEM ANALİZİ

İstiklâl Marşı, yalnızca edebî bir metin olmanın ötesinde, Milli Mücadele döneminin siyasal, toplumsal ve ideolojik atmosferini yansıtan güçlü bir söylemsel yapı olarak değerlendirilmelidir. Metnin içerdiği kavramsal unsurlar, erken Cumhuriyet döneminde ulus-devletin meşruiyet üretiminde kullanılan temel ideolojik referansları ortaya koymaktadır. Bu bağlamda marş, bağımsızlık, egemenlik, vatan, din, fedakârlık ve millet kavramlarını bütüncül bir anlatı içerisinde birleştirerek kolektif kimlik inşasına katkı sağlamıştır.

Metinde en belirgin temalardan biri bağımsızlık ve egemenlik vurgusudur. İstiklâl Marşı, işgal koşulları altında yürütülen ulusal direnişi meşrulaştıran ve siyasal bağımsızlığı varoluşsal bir zorunluluk olarak tanımlayan bir söylem kurmaktadır. Bu söylemde egemenlik, yalnızca siyasal bir hak değil, aynı zamanda ulusun onuru ve varlığının temel şartı olarak sunulmaktadır. Milli Mücadele ideolojisinin temel kavramlarından biri olan ulusal egemenlik düşüncesi, marşın retoriğinde duygusal mobilizasyon sağlayan merkezi unsur hâline gelmiştir (Akyüz, 1999:214). Anti-emperyalist söylem ise dış müdahaleye karşı direnişi meşru bir savunma olarak çerçevelendirmekte ve ulusal bağımsızlık mücadelesini ahlaki bir zorunluluk düzeyine yükseltmektedir (Duman, 2010:67).

Marşın söyleminde vatan ve toprak kavramı da güçlü biçimde kutsallaştırılmıştır. Coğrafya, yalnızca fiziksel mekân olarak değil, tarihsel hafıza ve kimliğin taşıyıcısı olarak anlamlandırılmıştır. Vatanın kutsal bir değer olarak sunulması, bireylerin ulusal aidiyet duygusunu güçlendiren sembolik bir işlev görmektedir. Bu bağlamda toprak, milletin varlığını sürdürebilmesinin koşulu olarak tanımlanmakta ve korunması gereken kutsal bir emanet olarak ifade edilmektedir (Okay, 2008:156). Coğrafya ile kimlik arasındaki bu ilişki, ulus-devlet ideolojisinin temel unsurlarından biri olan mekânsal aidiyet bilincini pekiştirmektedir.

Din ve manevi meşruiyet unsurları da İstiklâl Marşı'nın söylemsel yapısında önemli bir yer tutmaktadır. Metinde dini referansların kullanılması, Milli Mücadele'nin moral motivasyonunu artıran ve toplumsal dayanışmayı güçlendiren bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. İnanç teması, mücadelenin yalnızca siyasi değil aynı zamanda ahlaki ve kutsal bir görev olduğu algısını oluşturmuştur (Çetin, 2011:92). Bu durum, savaş koşullarında toplumun psikolojik direncini artıran bir işlev görmüş ve kolektif mücadeleye katılımı teşvik etmiştir. Manevi meşruiyetin söylem içerisinde yer alması, ulusal direnişin toplum tarafından daha geniş kabul görmesine katkı sağlamıştır.

Fedakârlık ve kolektif mücadele teması da marşın ideolojik yapısının önemli bileşenlerinden biridir. Şehitlik kavramı üzerinden kurulan anlatı, bireysel kayıpların ulusal varlığın devamı için anlamlı olduğu yönünde bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu söylem, bireyin kendisini milletin parçası olarak konumlandırmasını kolaylaştırmakta ve toplumsal mobilizasyonu güçlendirmektedir (Karaosmanoğlu, 1981:134). Fedakârlığın yüceltilmesi, savaş koşullarında toplumsal dayanışmayı artıran psikolojik bir motivasyon kaynağı olarak işlev görmüştür.

Metnin bütününde millet ve kimlik inşasına yönelik güçlü bir kolektif aidiyet söylemi dikkat çekmektedir. “Biz” anlatımı üzerinden kurulan dil, bireyleri ortak kader ve ortak mücadele etrafında birleştiren kapsayıcı bir kimlik üretmektedir. Bu söylem, ulus kavramının soyut bir topluluk olmaktan çıkarak duygusal ve ideolojik bir birlik hâline gelmesine katkıda bulunmuştur (Köprülü, 1986:201). Kolektif kimlik inşası, siyasal meşruiyetin toplumsal düzeyde kabulünü kolaylaştıran en önemli unsurlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır.

İstiklâl Marşı'nın söylem yapısı bütüncül olarak değerlendirildiğinde, metnin yalnızca bağımsızlık mücadelesinin bir ürünü olmadığı, aynı zamanda yeni kurulacak ulus-devletin ideolojik temellerini oluşturan sembolik bir metin niteliği taşıdığı görülmektedir. Bağımsızlık, vatan, din, fedakârlık ve millet kavramlarının bir arada kullanılması, siyasal meşruiyetin hem rasyonel hem duygusal hem de manevi boyutlarını kapsayan güçlü bir anlatı üretmiştir. Bu nedenle İstiklâl Marşı, erken Cumhuriyet döneminde ulusal kimlik ve devlet meşruiyeti üretiminin en etkili sembolik araçlarından biri olarak değerlendirilebilir.

5. SİYASAL MEŞRUIYET ÜRETİMİNDE MİLLİ SEMBOLLER

5.1 Eğitim Sistemi ve İdeolojik Aktarım

Erken Cumhuriyet döneminde Türkiye’de siyasal meşruiyet üretiminin en önemli araçlarından biri eğitim sistemi olmuştur. Yeni rejim, Osmanlı’dan devralınan çok kimlikli toplumsal yapıyı dönüştürerek homojen bir ulusal kimlik oluşturmaya hedeflemiş ve bu süreçte okullar ideolojik aktarımın merkezî kurumu hâline getirilmiştir. Özellikle Mustafa Kemal Atatürk liderliğinde geliştirilen eğitim politikaları, vatandaşlık bilinci, ulusal aidiyet ve rejime bağlılık değerlerini erken yaşlardan itibaren kazandırmayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda müfredatlar yeniden düzenlenmiş, tarih ve yurttaşlık bilgisi dersleri ulus-devlet ideolojisinin taşıyıcısı hâline getirilmiştir (Üstel, 2004:85-90).

Ders kitapları ise ideolojik aktarımın en somut araçlarından biri olarak kullanılmıştır. Cumhuriyet ideolojisinin temel ilkeleri olan laiklik, milliyetçilik ve çağdaşlaşma söylemi, eğitim materyallerinde sistematik biçimde işlenmiş; öğrencilere “makbul vatandaş” modeli sunulmuştur. Bu model, devlete bağlı, kolektif çıkarı bireysel çıkarın önünde tutan ve ulusal değerlere sadık birey tipini temsil etmektedir (Üstel, 2004:112-118). Eğitim kurumlarının bu işlevi yalnızca bilgi aktarmakla sınırlı kalmamış, aynı zamanda yeni rejimin toplumsal meşruiyetini güçlendiren bir siyasal sosyalleşme mekanizması olarak çalışmıştır.

Gençlik politikaları da benzer biçimde ulusal kimlik inşasının parçası olmuştur. Okul törenleri, and içme ritüelleri, bayrak ve marş kullanımı gibi sembolik pratikler, öğrencilerin duygusal bağlılık geliştirmesini sağlayan araçlar olarak tasarlanmıştır. Bu ritüeller aracılığıyla birey ile devlet arasında sembolik bir bağ kurulmuş ve ulusal aidiyet duygusu kurumsallaştırılmıştır (Fortna, 2002:12-18). Böylece eğitim sistemi, yalnızca pedagojik değil aynı zamanda siyasal bir kurum işlevi görmüş; rejimin değerlerini toplumun yeni kuşaklarına aktararak siyasal meşruiyet üretiminde kritik rol oynamıştır.

Vatandaşlık anlayışının eğitim yoluyla şekillendirilmesi, Cumhuriyet’in modernleşme projesinin temel unsurlarından biri olarak değerlendirilir. Bu süreçte devlet, bireyi dönüştürmeyi hedefleyen “pedagojik devlet” karakteri kazanmış; eğitim aracılığıyla hem ulusal kimlik hem de siyasal bağlılık inşa edilmiştir (Kadioğlu, 1996:185-190). Sonuç olarak okullar, ders kitapları ve gençlik politikaları, millî sembollerin içselleştirilmesini sağlayan kurumsal kanallar olarak siyasal meşruiyet üretiminin merkezinde yer almıştır.

5.2 Resmi Törenler ve Ritüeller

Ulus-devletlerin siyasal meşruiyet üretiminde başvurduğu en etkili araçlardan biri resmi törenler ve ritüellerdir. Erken Cumhuriyet döneminde Türkiye’de düzenlenen bayram kutlamaları, anma törenleri ve kamusal seremoniler, yeni rejimin değerlerini topluma benimsetmeyi amaçlayan sembolik pratikler olarak işlev görmüştür. Bu törenler aracılığıyla devlet, hem kendi varlığını görünür kılmış hem de toplumla duygusal bağ kurarak siyasal otoritesini meşrulaştırmıştır. Özellikle Cumhuriyet Bayramı, Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı gibi millî günler, ulusal kimlik anlatısının kitlesel düzeyde yeniden üretildiği performatif alanlar hâline gelmiştir (Özbudun, 2014:45-52).

Resmi bayramlar yalnızca kutlama etkinlikleri değil, aynı zamanda kolektif hafızanın inşasına hizmet eden araçlardır. Törenlerde kullanılan semboller, marşlar, bayrak gösterileri ve lider imgeleri, ulusal birlik fikrini pekiştirirken devletin tarihsel meşruiyetini de güçlendirmektedir. Bu bağlamda törenler, bireylerin kendilerini ulusun parçası olarak hissetmelerini sağlayan duygusal mobilizasyon mekanizmaları üretmektedir (Smith, 2001:109-115).

Anma törenleri ise özellikle savaş ve fedakârlık anlatıları üzerinden siyasal meşruiyet üretiminde önemli rol oynamıştır. Şehitlik kavramı ve kurtuluş mücadelesi anlatısı etrafında şekillenen törenler, devletin kuruluşunun kutsallaştırılmasına katkı sağlamıştır. Bu tür ritüeller, geçmiş ile bugün arasında süreklilik kurarak rejimin tarihsel zorunluluk ve haklılık iddiasını güçlendirmektedir (Winter, 1995:78-84).

Devlet performansı açısından bakıldığında resmi törenler, iktidarın sembolik sahnelenmesi olarak değerlendirilebilir. Törenler sırasında gerçekleştirilen askeri geçitler, lider konuşmaları ve kitlesel katılım, devletin düzen kurma kapasitesini ve otoritesini görünür hâle getirir. Böylece siyasal iktidar yalnızca hukuki değil, aynı zamanda kültürel ve duygusal düzeyde de meşrulaştırılmış olur (Kertzer,

1988:9-14). Sonuç olarak bayramlar, anma törenleri ve kamusal ritüeller, ulusal kimliğin yeniden üretildiği ve siyasal meşruiyetin toplumsal düzeyde pekiştirildiği temel araçlar arasında yer almaktadır.

5.3 Kolektif Hafıza ve Duygusal Bağ

Ulus-devletlerin siyasal meşruiyet üretiminde kolektif hafıza önemli bir işlev görmektedir. Kolektif hafıza, toplumun geçmişe ilişkin ortak anlatılar üretmesi ve bu anlatılar aracılığıyla ortak kimlik duygusu geliştirmesi sürecini ifade eder. Bu bağlamda ulusal anlatılar, yalnızca tarihsel olayların aktarımı değil, aynı zamanda siyasal kimliğin ve aidiyet duygusunun inşasında kullanılan araçlardır. Modern devletler, eğitim, anma törenleri ve sembolik pratikler yoluyla geçmişi seçici biçimde yeniden yorumlayarak vatandaşların devlete yönelik bağlılığını güçlendirmektedir (Halbwachs, 1992:52-57).

Ulusal anlatıların oluşturulmasında savaşlar, bağımsızlık mücadeleleri ve kurucu lider figürleri merkezi rol oynamaktadır. Bu tür anlatılar, toplumsal dayanışmayı artıran ortak acı ve zafer deneyimleri etrafında şekillenir. Özellikle kurtuluş mücadeleleri üzerine kurulan hafıza politikaları, devletin kuruluşunu tarihsel zorunluluk ve meşruiyet temeline oturtmaktadır. Böylece geçmiş, yalnızca hatırlanan bir olgu olmaktan çıkmakta; bugünkü siyasal düzenin haklılığını destekleyen normatif bir referans hâline gelmektedir (Assmann, 2011:37-44).

Hafıza siyaseti, devletin hangi olayların hatırlanacağını ve nasıl yorumlanacağını belirleme sürecini de kapsamaktadır. Resmi tarih yazımı, anıtlar, müzeler ve milli günler gibi araçlar aracılığıyla kolektif hafıza kurumsallaştırılmakta ve ulusal kimlik anlatısı sürekli yeniden üretilmektedir. Bu süreçte duygusal bağın oluşumu kritik öneme sahiptir; çünkü bireylerin devlete bağlılığı yalnızca rasyonel çıkar ilişkilerine değil, aynı zamanda aidiyet, gurur ve fedakârlık gibi duygusal unsurlara dayanmaktadır (Bell, 2003:66-74).

Duygusal bağın güçlenmesi, siyasal meşruiyetin toplumsal düzeyde kabulünü kolaylaştırmaktadır. Ortak hafıza aracılığıyla bireyler kendilerini aynı tarihsel kaderi paylaşan bir topluluğun üyeleri olarak görürler. Bu durum, devlet otoritesinin doğal ve gerekli olduğu yönündeki algıyı pekiştirir. Sonuç olarak kolektif hafıza ve ulusal anlatılar, ulus-devletlerin yalnızca kimlik üretiminde değil, aynı zamanda siyasal meşruiyetin sürekliliğini sağlamada da temel araçlar arasında yer almaktadır (Olick, Vinitzky-Seroussi & Levy, 2011:28-35).

5.4 Devlet Otoritesinin İçselleştirilmesi

Devlet otoritesinin sürdürülebilirliği yalnızca zorlayıcı araçlara değil, aynı zamanda bireylerin otoriteyi meşru ve doğal kabul etmesine bağlıdır. Bu süreç, meşruiyet üretim mekanizmalarının toplumsal bilinçte yerleşmesi ve devletin sembolik araçlar aracılığıyla içselleştirilmesiyle gerçekleşmektedir. Modern devletlerde hukuk, eğitim, törenler ve resmi semboller, bireylerin devlet düzenini sorgulanamaz bir gerçeklik olarak algılamasına katkı sağlayan temel araçlar arasında yer almaktadır. Otoritenin bu biçimde kabul edilmesi, siyasal düzenin istikrarını artıran en önemli faktörlerden biridir (Weber, 1978:215). Bu bağlamda otoritenin meşruiyeti yalnızca kurumsal yapıdan değil, bireylerin zihinsel kabul süreçlerinden de beslenmektedir.

Max Weber tarafından geliştirilen meşruiyet tipolojisi, otoritenin kabul edilme biçimlerinin anlaşılmasında temel referans noktalarından biri olarak değerlendirilmektedir. Rasyonel-legal otorite biçiminde bireyler kurallara ve yasal düzenlemelere bağlılık gösterirken, bu bağlılık zamanla içselleştirilmiş normlara dönüşmektedir (Weber, 1978:217). Böylece devlet otoritesi dışsal bir zorlamadan ziyade toplumsal düzenin doğal unsuru olarak algılanmaktadır.

Sembolik güç kavramı, devlet otoritesinin içselleştirilmesini açıklamada önemli bir teorik çerçeve sunmaktadır. Pierre Bourdieu sembolik gücü, fiziksel zorlamaya başvurmada anlam üretimi yoluyla toplumsal gerçekliğin şekillendirilmesi olarak tanımlamaktadır. Devlet, dil, eğitim sistemi ve resmi söylemler aracılığıyla belirli anlamları meşru gerçeklik olarak sunar ve bireyler bu anlamları çoğu zaman farkında olmadan kabul ederler. Böylece otorite, dışsal bir baskı olmaktan çıkarak bireylerin zihinsel dünyasının parçası hâline gelir (Bourdieu, 1991:170).

Toplumsal gerçekliğin kurumsallaşması sürecinde meşrulaştırma mekanizmaları merkezi rol oynamaktadır. Peter L. Berger ve Thomas Luckmann kurumsal düzenin devamlılığının, onun tarihsel ve ahlaki olarak haklı gösterilmesine bağlı olduğunu belirtmektedir. Devlet otoritesi de benzer şekilde

ideolojik anlatılar, hukuk normları ve geleneksel referanslar aracılığıyla meşrulaştırılmakta; bu durum bireylerin mevcut düzeni doğal ve kaçınılmaz olarak algılamasına yol açmaktadır (Berger ve Luckmann, 1966:78).

Siyasal sistemlerin devamlılığında vatandaşların devlete yönelik duygusal ve normatif bağlılığı da belirleyici olmaktadır. David Easton siyasal desteğin yalnızca çıkar temelli olmadığını, aynı zamanda değer temelli kabul süreçlerine dayandığını vurgulamaktadır. Siyasal otoritenin bu şekilde içselleştirilmesi, meşruiyetin derinleşmesini sağlamakta ve sistemin kriz dönemlerinde bile varlığını sürdürebilmesine katkıda bulunmaktadır (Easton, 1965:278).

Sonuç olarak devlet otoritesinin içselleştirilmesi, zorlayıcı güçten ziyade sembolik güç ve meşrulaştırma mekanizmaları aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bireylerin devleti doğal düzenin bir parçası olarak kabul etmesi, ulus-devletlerin siyasal meşruiyet üretiminde en etkili araçlarından biri olarak değerlendirilmektedir.

6. TARTIŞMA

Bu araştırmanın bulguları, İstiklâl Marşı'nın erken Cumhuriyet döneminde yalnızca edebî bir metin olarak değil, aynı zamanda ulus-devlet inşası ve siyasal meşruiyet üretiminde merkezi bir rol oynayan ideolojik ve sembolik bir araç olduğunu ortaya koymaktadır. Marşın içerdiği temalar—bağımsızlık, ulusal egemenlik, vatan ve toprak kutsallığı, din ve manevî meşruiyet, fedakârlık ve kolektif aidiyet—hem bireysel hem de toplumsal düzeyde siyasal bilinç ve aidiyet duygusunun inşasına hizmet etmiştir. Eğitim sistemi, resmi törenler ve devlet sembollerıyla birlikte kullanıldığında bu temalar, vatandaşların devletle kurduğu bağın hem duygusal hem de ideolojik boyutunu güçlendiren bir mekanizma oluşturmıştır (Akyüz, 1999:214-216; Çetin, 2011:92-95).

Türkiye örneği, İstiklâl Marşı bağlamında özellikle özgün bir yaklaşım sergilemektedir. Avrupa ve diğer modernleşme süreçlerindeki milli marşlar genellikle devletin bağımsızlık veya ulusal birliğini simgeleyen semboller olarak görülürken, Türkiye'de marşın işlevi daha kapsamlıdır. Marş, yalnızca bir sembol olarak kalmayıp eğitim müfredatından resmi törenlere kadar sistematik biçimde toplumsal yaşamın içine yerleştirilmiş ve siyasal meşruiyetin günlük deneyimle içselleştirilmesini sağlamıştır (Fortna, 2002:12-18). Bu durum, Türkiye örneğinin uluslararası literatürdeki benzer marş analizlerinden ayrışmasını sağlamaktadır; zira burada marş, toplumsal ve duygusal mobilizasyonun yanı sıra devlet ideolojisinin kurumsal aktarım aracı olarak da işlev görmektedir.

Kuramsal perspektiften bakıldığında, İstiklâl Marşı'nın işlevi Benedict Anderson'ın hayali cemaatler kuramı (Anderson, 1983:6-7) ve Eric Hobsbawm'ın icat edilmiş gelenekler yaklaşımı (Hobsbawm, 1983:1-3) ile uyumludur. Anderson, ulusun topluluk üyelerinin birbirlerini doğrudan tanımasa da ortak bir aidiyet duygusu geliştirmesiyle var olduğunu belirtirken; Hobsbawm, ulusal geleneklerin modern devletler tarafından yaratıldığını ve pekiştirildiğini vurgular. Türkiye örneğinde İstiklâl Marşı, bu kuramsal çerçevelere uygun olarak toplumsal hayata entegre edilmiş, devletin ideolojik hedeflerini destekleyen bir sembol olarak işlev görmüştür. Ancak Türkiye örneği, bu kuramların öngördüğünden daha aktif bir rol göstermektedir; marş, genç kuşakların eğitimi, bayramlar, törenler ve resmi ritüeller aracılığıyla sürekli olarak tekrar edilmekte ve içselleştirilmektedir (Parla, 1991:89-92).

Millî marşın siyasal işlevi açısından dikkat çeken bir diğer unsur, kolektif aidiyet ve duygusal bağın güçlendirilmesidir. Marş, bireyleri ortak bir geçmiş ve ortak bir mücadele deneyimi etrafında birleştirerek, ulusal kimliği somut ve deneyimlenebilir bir olgu hâline getirmektedir. Bu bağlamda marş, sadece tarihsel olayları hatırlatmakla kalmaz; aynı zamanda devletin siyasal otoritesinin ve ideolojik meşruiyetinin toplum tarafından kabul edilmesini sağlayan bir sembolik mekanizma olarak işlev görür (Duman, 2010:67; Karaosmanoğlu, 1981:134-136). Resmi törenlerde marşın okunması ve bayrak gösterileri ile birlikte tekrarlanması, bu sembolik güç ve aidiyet bağlarını güçlendiren somut uygulamalar olarak öne çıkmaktadır.

Uluslararası literatürde marşların siyasal işlevi genellikle sembolik temsil ve ulusal bilinç üretimi ile sınırlı olarak ele alınırken, Türkiye örneği, milli marşın ideolojik aktarım, kurumsallaşmış ritüeller ve kolektif hafıza aracılığıyla bir bütün hâlinde işlev gördüğünü göstermektedir. Bu bağlamda İstiklâl

Marşı, ulusal kimliğin ve devlet meşruiyetinin üretiminde merkezi bir rol oynamış; tarihsel hafızayı, duygusal motivasyonu ve ideolojik aktarımı tek bir söylemsel araçta birleştirmiştir (Smith, 2001:109-115; Fortna, 2002:15-18).

Erken Cumhuriyet döneminde İstiklâl Marşı, ulus-devlet inşası ve siyasal meşruiyet üretiminde çok boyutlu bir işlev üstlenmiştir. Marş, tarihsel, ideolojik ve duygusal unsurları bir araya getirerek birey ve devlet arasında sürekli bir simbiyotik ilişki kurmuştur. Bu durum, milli marşların yalnızca kültürel bir miras değil, aynı zamanda siyasal bir mekanizma olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. İstiklâl Marşı, bu bağlamda Türkiye'nin modernleşme sürecinde ulusal kimliğin inşası ve devlet otoritesinin içselleştirilmesinde temel bir araç olarak öne çıkmaktadır.

7. SONUÇ

Bu araştırma, İstiklâl Marşı'nın erken Cumhuriyet döneminde ulus-devlet inşası ve siyasal meşruiyet üretimindeki çok boyutlu rolünü tarihsel ve kuramsal bir perspektiften incelemiştir. Araştırmanın temel bulguları, marşın yalnızca edebî bir metin olmanın ötesinde, devletin ideolojik ve sembolik hedeflerini toplumsal düzeyde güçlendiren bir araç olarak işlev gördüğünü göstermektedir. Marşın içerdiği bağımsızlık, ulusal egemenlik, vatan ve toprak kutsallığı, dinî referanslar, fedakârlık ve kolektif aidiyet temaları, bireylerin ulusal kimlik ve devlet aidiyeti algısını şekillendirmiştir. Bu temaların eğitim sistemi, resmi törenler ve bayramlar gibi kurumsal kanallar aracılığıyla sürekli pekiştirilmesi, marşın siyasal meşruiyet üretiminde merkezi bir mekanizma olarak işlev görmesini sağlamıştır (Akyüz, 1999:214-216; Fortna, 2002:15-18).

Kuramsal katkı açısından, çalışma, Benedict Anderson'ın hayali cemaatler kavramı (Anderson, 1983:6-7) ve Eric Hobsbawm'ın icat edilmiş gelenekler yaklaşımı (Hobsbawm, 1983:1-3) çerçevesinde, marşın ulusal kimlik inşasında ve siyasal meşruiyet üretiminde etkin bir araç olarak kullanılabileceğini doğrulamaktadır. Anderson'ın vurguladığı gibi, ulusun üyeleri birbirlerini doğrudan tanımaya da paylaşılan semboller aracılığıyla toplumsal aidiyet geliştirmektedir. Hobsbawm'ın analizinde ise modern devletler, geçmişe atıf yapan ritüeller ve sembollerle vatandaşlık bilincini kurumsallaştırmaktadır. Türkiye örneğinde İstiklâl Marşı, bu kuramsal çerçevelere uygun olarak, yalnızca sembolik bir unsur değil; eğitim müfredatı, resmi törenler ve bayramlar aracılığıyla toplumsal ve duygusal düzeyde sürekli tekrar edilen ve içselleştirilen bir ideolojik araç olarak öne çıkmıştır (Parla, 1991:89-92).

Araştırma ayrıca, Türkiye örneğinin uluslararası literatürdeki benzer örneklerden nasıl ayrıştığını göstermektedir. Çoğu ülkede milli marşlar, bağımsızlık ve ulusal birliği sembolize eden statik metinler olarak işlev görürken, Türkiye'de İstiklâl Marşı, devlet ideolojisinin günlük yaşamda deneyimlenmesini sağlayan dinamik bir araç hâline gelmiştir. Eğitim kurumlarında okutulması, resmi törenlerde icrası ve bayrak gösterileriyle birlikte uygulanması, marşın toplumsal hafıza, duygusal bağlılık ve ideolojik aktarım mekanizması olarak işlev görmesini mümkün kılmıştır (Smith, 2001:109-115; Fortna, 2002:15-18). Bu durum, marşın yalnızca kültürel bir sembol değil, aynı zamanda siyasal meşruiyetin üretiminde işlevsel bir araç olduğunu göstermektedir.

Milli marşın siyasal işlevi açısından, marşın kolektif aidiyet ve duygusal bağ oluşturmadaki rolü kritik önemdedir. Bireyler, marş aracılığıyla ortak bir tarihsel geçmiş ve mücadele deneyimi ile ilişkilendirilmekte, bu süreç toplumsal dayanışma ve ulusal kimlik bilincini pekiştirmektedir (Duman, 2010:67; Karaosmanoğlu, 1981:134-136). Bu bağlamda, İstiklâl Marşı yalnızca bir hatırlatma işlevi görmekle kalmayıp, aynı zamanda devletin siyasal otoritesinin toplumsal düzeyde içselleştirilmesini sağlayan sembolik bir mekanizma olarak işlev görmektedir. Resmi törenlerde marşın coşkulu icrası ve bayrak gösterileri, vatandaşların devletle kurduğu duygusal ve normatif bağı güçlendirmekte ve devlet otoritesinin meşruiyetini pekiştirmektedir.

Politika çıkarımları açısından, bu bulgular devletin eğitim ve kültürel politikalarında sembolik güç ve ideolojik aktarımın stratejik kullanımının önemini vurgulamaktadır. Eğitim yoluyla genç kuşaklara aktarılan ideolojik içerik, resmi törenlerde tekrarlanan ritüeller ve kolektif hafıza, vatandaşların devlete yönelik bağlılığını ve toplumsal meşruiyet algısını güçlendiren temel unsurlardır (Kadıoğlu, 1996:185-

190; Berger ve Luckmann, 1966:78). Bu nedenle, modern ulus-devletler, sembolik araçları ve toplumsal ritüelleri etkili biçimde kullanarak vatandaşların devletle kurduğu bağları derinleştirebilir.

Gelecek araştırmalar için öneriler, İstiklâl Marşı'nın farklı dönemlerdeki yeniden yorumlanışının, dijital medya ve sosyal medya aracılığıyla günümüz gençliğine aktarımının ve modern kültürel üretim süreçlerindeki rolünün incelenmesini içermektedir. Ayrıca, uluslararası karşılaştırmalı çalışmalar, farklı ülkelerdeki millî marşların siyasal meşruiyet üretimindeki işlevlerini, kültürel ve tarihsel bağlamlar çerçevesinde değerlendirebilir. Böylece hem tarihsel hem de çağdaş perspektiflerden marşların siyasal ve toplumsal etkileri daha kapsamlı biçimde ortaya konabilir (Easton, 1965:278; Bourdieu, 1991:170).

Sonuç olarak, İstiklâl Marşı, erken Cumhuriyet Türkiye'sinde ulus-devletin ideolojik ve sembolik temellerini pekiştiren, siyasal meşruiyetin toplumsal düzeyde içselleştirilmesini sağlayan merkezi bir araç olarak işlev görmüştür. Marş, tarihsel, ideolojik ve duygusal unsurları bir araya getirerek birey ve devlet arasında sürekli bir simbiyotik ilişki kurmuştur. Bu çalışma, marşın hem tarihsel hem de kuramsal önemini vurgulayarak, ulusal kimlik ve devlet meşruiyeti literatürüne önemli bir katkı sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akyüz, K. (1999). *Modern Türk edebiyatının ana çizgileri*. İnkılap Kitabevi.
- Anderson, B. (1983). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism* (rev. ed.). Verso.
- Arat, Y. (1998). Kemalizm and Turkish women. In A. Kazancıgil & E. Özbudun (Eds.), *Atatürk: Founder of a modern state* (pp. 63–82). Hurst.
- Assmann, J. (2011). *Cultural memory and early civilization: Writing, remembrance, and political imagination*. Cambridge University Press.
- Aydın, R. (2018). Ulus, uluslaşma ve devlet: Bir modern kavram olarak ulus devlet. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 6(1), 229–256. <https://doi.org/10.14782/marusbd.412645>
- Bell, D. (2003). Mythscapes: Memory, mythology, and national identity. *British Journal of Sociology*, 54(1), 63–81. <https://doi.org/10.1080/0007131032000045905>
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1966). *The social construction of reality*. Anchor Books.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. Harvard University Press.
- Çınar, A. (2005). *Modernity, Islam, and secularism in Turkey: Bodies, places, and time*. University of Minnesota Press.
- Çetin, N. (2011). *Mehmet Âkif Ersoy'un şiir dünyası*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Duman, H. (2010). *Millî mücadele dönemi Türk şiiri*. Akçağ Yayınları.
- Easton, D. (1965). *A systems analysis of political life*. University of Chicago Press.
- Fortna, B. C. (2002). *Imperial classroom: Islam, the state, and education in the late Ottoman Empire*. Oxford University Press.
- Güzel, S. Ç. (2020). Milliyetçilik üzerine retrospektif bir değerlendirme ve ulus devletin geleceği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 1016–1038. <https://doi.org/10.15869/itobiad.679144>
- Halbwachs, M. (1992). *On collective memory*. University of Chicago Press.
- Heyd, U. (1954). *Language reform in modern Turkey*. Israel Oriental Society.
- Hobsbawm, E., & Ranger, T. (1983). *The invention of tradition*. Cambridge University Press.
- İnalcık, H. (1973). *The Ottoman Empire: The classical age 1300–1600*. Weidenfeld & Nicolson.

- Kadıoğlu, A. (1996). The paradox of Turkish nationalism and the construction of official identity. *Middle Eastern Studies*, 32(2), 177–193. <https://doi.org/10.1080/00263209608701111>
- Kaplan, İ. (1999). *Türkiye’de milli eğitim ideolojisi*. İletişim Yayınları.
- Karpat, K. H. (2001). *The politicization of Islam: Reconstructing identity, state, faith, and community in the late Ottoman state*. Oxford University Press.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (1981). *Politikada 45 yıl*. İletişim Yayınları.
- Kertzer, D. I. (1988). *Ritual, politics, and power*. Yale University Press.
- Köprülü, M. F. (1986). *Türk edebiyatı tarihi*. Ötüken Yayınları.
- Lewis, B. (1961). *The emergence of modern Turkey*. Oxford University Press.
- Lewis, G. (1999). *The Turkish language reform: A catastrophic success*. Oxford University Press.
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative research: A guide to design and implementation* (4th ed.). Jossey-Bass.
- Okay, M. O. (2008). *Mehmet Âkif: Bir karakter heykelinin anatomisi*. Dergâh Yayınları.
- Özbudun, S. (2014). *Türkiye’de resmi ideoloji ve devlet ritüelleri*. Dipnot Yayınları.
- Parla, T. (1991). *Türkiye’de siyasal kültürün resmi kaynakları: Kemalist ideoloji*. İletişim Yayınları.
- Phillips, L., & Jørgensen, M. (2002). *Discourse analysis as theory and method*. Sage.
- Smith, A. D. (1991). *National identity*. University of Nevada Press.
- Smith, A. D. (1998). *National identity*. University of Nevada Press.
- Smith, A. D. (2001). *Nationalism: Theory, ideology, history*. Polity Press.
- Üstel, F. (2004). *Makbul vatandaşın peşinde: II. Meşrutiyet’ten bugüne vatandaşlık eğitimi*. İletişim Yayınları.
- Weber, M. (1978). *Economy and society: An outline of interpretive sociology*. University of California Press.
- Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics*. Cambridge University Press.
- Wiesner, C., & Harfst, P. (2022). Conceptualizing legitimacy: What to learn from the controversies related to an ‘essentially contested concept’. *Frontiers in Political Science*, 4, 867756. <https://doi.org/10.3389/fpos.2022.867756>
- Winter, J. (1995). *Sites of memory, sites of mourning: The Great War in European cultural history*. Cambridge University Press.
- Zürcher, E. J. (2004). *Turkey: A modern history*. I.B. Tauris.

MEHMET AKİF ERSOY'UN ESERLERİNDE HALKÇILIK TELAKKİSİ

Hasan Emir AKTAŞ

Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü,
Erzurum-Türkiye, ORCID: 0000-0001-5808-8576

Özet

Mehmet Akif Ersoy şair ve mütefekkir bir kişilik olarak Türkiye'nin oldukça çalkantılı geçen II Abdülhamid dönemi, İttihat ve Terakki dönemi ve Cumhuriyetin ilk dönemini idrak etmiş ve bu dönemlerle ilgili müşahade ve düşüncelerini şiirlerinde ortaya koymuştur.

Akif'in yaşadığı bu dönemler aynı zamanda Türkiye'de kimlik, politika, kültür, medeniyet, ideoloji, felsefe vb. alanlarda geniş kapsamlı arayışlara, tartışmalara ve sorgulamalara ve aynı şekilde değişim ve dönüşümlere şahit olmuştur.

Mehmet Akif şair bir kişilik olarak düşüncelerinin büyük bir kısmını şiir örgüsü, üslubu ve formatı içerisinde ortaya koymuştur. Bu durum onun düşüncelerini takdiminde hem bir tesir hem de bir zayıflık oluşturmuştur. Şiir üslup ve formatı toplum kesimlerine fikri mesajlarını aktarma noktasında ona bir tesir kabiliyeti kazandırırken, bu üslup ve format ile sınırlanma durumu düşüncelerinin derinlik, berraklık ve yetkinlik kazanmasını zorlaştırmıştır.

Mehmet Akif'in düşüncesinin temelini ve hareket noktasını İslami referanslar ve kültür öğeleri oluşturmaktadır. Fakat o, döneminin karmaşık, buhranlı ve çalkantılı gelişmelerini anlamaya, yorumlamaya ve bunlara alternatif çözümler üretmeye çalışırken çağın kavramlarından, buluşlarından ve gelişmelerinden de yararlanmıştı.

Halkçılık halkın alt kesimlerinin siyasi iktidarın ve hakim sınıfların baskı ve istismarlarına karşı korunması, onların sosyal ve ekonomik problemlerinin çözüme kavuşturulması, genellikle geri kalmış olan bu kesimlerin eğitim ve kültür bakımından geliştirilmesi ve bunların siyasi alanda etkin hale gelerek haklarını savunabilmeleri konularıyla ilgilenen bir akımdır. Batıda halkçılık akımı, ortak bazı söylem ve öğelerine rağmen sosyalizmden ayrı bir gelişme göstermiş ve zaman zaman populizmi de bünyesine katarak sağ kitlesel siyaseti bağlamında bir gelişmeyi de ifade edebilmiştir.

Mehmet Akif Ersoy bazen İslami değerlerin sevkettiği bir sorumluluk duygusuyla, bazen şair hassasiyetinden kaynaklanan bir refleksle, bazen bir aydın bilinciyle, bazen de alt sınıflarda büyüüp hayata atılmış bir vatandaşın tecrübi duyarlılığıyla yaşadığı çalkantılı dönemlerdeki halk kesimlerinin problemleriyle, mahrumiyetleriyle, cehaletleriyle ve ızdıraplarıyla yakından ilgilenmiş ve bazen doğrudan anlatımlarla bazen de hikayeleştirilmiş sahneler vasıtasıyla bu gözlem ve tepkilerini yüksek sesle dile getirmiştir.

Bu çalışma çoğunlukla sosyal temali şiir anlayışını benimseyen Akif'in eserlerinde ortaya koyduğu halkçılık telakkisini farklı boyutlarıyla ortaya koymayı ve şairin bu söylemlerinin halkçılık akımındaki karşılıklarını tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Keywords: Mehmet Akif, Şiir, Halkçılık

PERCEPTION OF POPULISM IN MEHMET AKİF'S WORKS

Abstract

Mehmet Akif Ersoy, as a poet and thinker, witnessed three highly turbulent periods in Turkey's history of the reign of Abdul Hamid II, the era of the Committee of Union and Progress, and the early years of the Republic, and expressed his observations and thoughts over these periods in his poetry.

These periods witnessed extensive searches, debates, and questionings in Turkey in the fields of identity, politics, culture, civilization, ideology, philosophy etc. as well as corresponding changes and transformations.

As a poet, Mehmet Akif expressed a large part of his thoughts within the structure, style, and fabric of his poetry. This fact created both an influence and a weakness in the presentation of his thoughts. While the poetic style and format gave him the ability to more effectively influence segments of society in conveying his intellectual messages, the expressive limitation by that style made it difficult for his thoughts to gain depth, clarity, and perfection.

The foundation and starting point of Mehmet Akif's thought are Islamic references and cultural elements. However, while trying to understand, interpret, and produce alternative solutions to the complex, turbulent, and volatile developments of his time, he also benefited from the concepts, inventions, and developments of the era.

Populism is a movement concerned with protecting the lower segments of the people against the oppression and exploitation of political power and the hegemonic classes, resolving their social and economic problems, improving them educationally and culturally, and enabling them to become active in the political arena and defend their own rights. In the West, despite some common discourses and elements, the populist movements developed separately from socialism and, at times, incorporating negative populism to the positive one represented a development within the context of right-wing mass politics.

Mehmet Akif Ersoy, sometimes driven by a sense of responsibility inspired by Islamic values, sometimes by a reflex stemming from poetic sensitivity, sometimes by an intellectual consciousness, and sometimes by the experienced sensitivity of a citizen who grew up in the lower classes was closely concerned with the problems, deprivations, illiteracy and sufferings of the common people in the turbulent periods in which he lived, and he voiced his observations and reactions aloud, sometimes through direct expressions and sometimes through fictionalized scenes.

This study aims to reveal Mehmet Akif's understanding of populism in different aspects, as a poet who mostly adopted a socially themed approach to poetry, and to identify the correspondence of his discourses within the populist movement.

Key Words: Mehmet Akif, Poetry, Populism

GİRİŞ

Bu çalışma Mehmet Akif'in sosyal konularda ortaya koyduğu bazı görüş ve söylemleri halkçılık akımı açısından değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Giriş bölümünde Mehmet Akif'in fikri arka planının oluşumundan bahsedilecek ve çalışmanın sınırlılıklarına değinilecektir.

Mehmet Akif Ersoy Osmanlı Devletinin son devrini ve yeni Türkiye devletinin ilk dönemini idrak etmiş ve bu yeni dönemde ülkenin istiklal marşını yazmış olan önemli bir kişiliktir. Akif din âlimi bir babanın ve muhafazakâr bir ailenin çocuğu olarak dini kültürün canlı olduğu bir çevrede yetişmiş ve bu vesileyle hem dini ilimleri önemli derecede tahsil etmiş, hem de İslami bir kültürü ve duyarlılığı özümsemiştir.

Mehmet Akif eğitim sürecinin son aşamasında Baytar Mektebini bitirmiş ve müfettiş muavini olarak başladığı kamu görevinde Anadolu'nun ve Rumeli'nin çeşitli bölgelerini gezmiş ve halkla daha yakından temas kurabilmiş, bu vesileyle de halk kesimlerinin mahrumiyetini, sefaletini ve cehaletini gözlemleme fırsatı bulmuştur.

Mehmet Akif özellikle edebi hayatının ilk safhasında bilhassa yazdığı realist manzum hikâyelerle halkın içinde bulunduğu vahim durumları canlı tablolar halinde yansıtmıştır.

Şair, hayatının daha sonraki yıllarında çeşitli eğitim kurumlarında görev yapmış, görüşlerini İslam birliğinin tesis edilmesi yolunda inşa etmeye çalışmış, savaş dönemlerinde de bazen Teşkilat-ı Mahsusa'nın verdiği görevlerle başka ülkelerde bulunmuş, bazen de İstanbul'un ve Anadolu'nun çeşitli camilerinde yaptığı konuşmalarla halkı bilinçlendirmeye çalışmıştır.

Kuşkusuz ki Mehmet Akif'in fikri ve edebi faaliyetlerinin en önemli boyutlarından biri de önce Sırat-ı Müstakim, daha sonra da Sebilürreşad dergileriyle yaptığı neşriyat çalışmalarıdır.

Mehmet Akif siyasi otoritelerle tutarlı ve istikrarlı bir ilişki kuramamıştır. Abdülhamid'in politikalarını sert bir muhalefetle ve ağır tenkitlerle karşılamış, buna karşılık İttihat ve Terakki ve yeni Türkiye devleti otoriteleriyle ilişkilerinde, bu dönemlerde devletin politikaları istikametinde yaptığı önemli hizmetlere rağmen onlar tarafından değer görmemesi, hatta dışlanması karşısında aynı tenkitçi ve muhalif tavrı ortaya koyamamıştır.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma Mehmet Akif'in sosyal konularda ortaya koyduğu bazı görüş ve söylemleri halkçılık kavramı ve akımı açısından değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın sınırlılıklarından biri Mehmet Akif'in görüşlerinin büyük kısmını şiir biçiminde ortaya koymuş olmasıdır. Bu durum onun görüşlerinin gelişmiş düşünce yapılarına dönüştürülmesini zorlaştırmaktadır. İkinci bir sınırlılık da Mehmet Akif'in bir siyasetçi veya bir ideolog değil bir düşünür-şair rolünde bulunmasıdır. Bu da aynı şekilde onun düşüncelerini sistemleştirme ve yapılandırma ihtiyacını azaltan bir faktör olmuştur.

MEHMET AKİF'İN HALKÇILIK TELAKKİSİ

1. Halkçılık Kavramı ve Akımı

Halkçılık akımı genellikle siyasetçilerin siyasi amaçlarla izledikleri bir politika, iletişim ve faaliyet tarzını ifade etmektedir. Çünkü bu akımın Batı literatüründe içerdiği diğer bir kavram olan popülizm siyasilerin siyasi amaçlarla halkla ilişkiler çalışmalarını da kullanarak geniş halk kesimlerinin desteğini alması anlamına gelmektedir.

Fakat Türkiye'nin yakın dönem düşünce tarihinde önemli bir rol üstlenmiş olan bir şairin biraz dağınık da olsa ve yapılandırılması biraz zor da olsa sosyal görüş ve söylemlerinin çerçevelenmesi amacıyla halkçılık kavramına başvurulması yine de yararlı tespitler sağlayabilir.

Halkçılık kavramı belli başlı Batı dillerinde (İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca, İspanyolca vb.) popülizm kavramı ile karşılanmaktadır. Fakat Batı dillerindeki "populism" kelimesi Türkçe'deki hem halkçılık kavramını hem de popülizm kavramını karşılamaktadır. Bu durum Batı dillerinde halkçılığın genelde olumlu olan anlam çağrışımları ile popülizmin genelde olumsuz olan anlam çağrışımları arasındaki sınırları belirsiz hale getirmektedir.

Türk Dil Kurumunda halkçılık şu şekilde tanımlanmaktadır: "Bireyler arasında hiçbir hak ayrılığı görmeme, topluluk içinde hiçbir ayrıcalık kabul etmeme görüş ve tutumu; popülizm."

Bu tanımda yapılan vurgunun halk kesimleri arasında ayrım ve ayrıcalık yapılmaması üzerinde durduğu görülmektedir. Atatürk ilkelerinden biri olarak yer alan halkçılık ilkesinin de bu şekilde anlaşıldığı söylenebilir. Yani mesela sosyalist hareketlerde ve düzenlerde olduğu gibi bir sınıf ayrımı, aristokrasinin yer aldığı bazı toplum yapılarında bulunduğu gibi zümre ayrımı kabul edilmemekte, halk kesimlerinin prensipte aynı statüde ve değerde olduğu kabul edilmiş olmaktadır. Dolayısıyla bu anlamda halkçılık yönetim işlerinin halkın iradesine göre düzenlenmesi anlamına gelen demokrasiden ayrılmaktadır ki tek parti rejiminin bulunduğu ve demokratik çoğulculuğun uygulanmadığı 1930'lu yıllardaki halkçılık ilkesini bu şekilde değerlendirmek daha tutarlı bir yaklaşım olacaktır.

Bu şekilde değerlendirildiğinde halkçılık ile milliyetçilik arasında da bir bağlantı olduğu gözlemlenmektedir. Homojen bir millet kavramına ve buna dayalı milliyetçi bir yapılanmaya ulaşabilmek için halk kesimleri arasındaki ayrımların ve ayrımcılıkların ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Yirminci yüzyılda başta Suriye ve Irak olmak üzere Arap coğrafyasında önemli bir sosyal ve siyasi akım ve hareket olarak ortaya çıkan Baas Partisi hareketini oluşturan iki sacayağından biri olan Sosyalizm ilkesini de yukarıda belirtilen bu anlamıyla halkçılık olarak almak daha doğru olacaktır. Çünkü Baas hareketinin sosyalizm ilkesi Marksizm'den kaynaklı bir kavram olmaktan daha ziyade diğer sacayağını oluşturan Arap milliyetçiliği (Panarabizm) bağlamında Arap milleti içerisindeki her türlü sınıfsal, zümrevi, dini ve bölgesel farklılıkları ve ayrıcalıkları ortadan kaldırmayı amaçlamaktaydı.

Nitekim Baas hareketinin Marksist temelli Sosyalizm ile tutarsızlığını gösteren önemli bir gösterge de özel mülkiyetin dokunulmazlığını kabul etmiş olmasıydı (Simon, 2004: 412).

Halkçılık kavramının diğer bir tanımı ise hâkim ekonomik ve siyasi sınıfların baskı ve sömürüsü karşısında halk kesimlerinin hak ve çıkarlarının korunması, problemlerinin çözülmesi ve şartlarının iyileştirilmesi şeklindedir. Halkçılık bu şekilde tanımlandığı zaman üç farklı uygulama söz konusu olmaktadır:

Bunlardan birincisinde siyasi ve ekonomik elitlerin nüfuz ve hegemonyasına karşı halk kesimlerinin kendi hak ve çıkarlarını savunmak ve gerçekleştirmek için örgütlenmesidir. Burada vurgulanması gereken önemli bir nokta bu tür hareketlerin solcu ve sosyalist eğilimler taşıyor olmasıdır.

Bunun en kayda değer örneklerinden biri on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında ABD’de yaşanmıştır. Bu ülkenin bazı bölgelerdeki Amerikan çiftçileri İç Savaş sonrasında sanayileşmenin olumsuz etkilerini ve ekonomik baskılarını protesto etmek için örgütlenmiş ve 1890’lara doğru faaliyet alanını siyasi alana doğru genişleterek Demokrat Parti ile ittifaka girme veya kendileri siyasi bir oluşuma gitme gibi seçenekleri denemişlerdir (Abbott, 2008: 383). Bu halkçı hareket çiftçiler arasında sağladığı geniş desteğe rağmen tabanını işçileri ve diğer çalışan kesimleri kapsayacak şekilde genişletemediği için siyasi alanda faaliyette bulunmak üzere kurdukları Halkçı Parti (Populist Party) fazla bir başarı ve sürekli bir varlık kazanamamıştır (Campbell, 2010: 73).

Halkçılığın ABD’deki daha yeni bir sağ versiyonu da küçük işletme sahiplerinin, bağımsız girişimcilerin, çiftçilerin ve sendika üyesi olmayan işçilerin haklarını hükümet düzenlemelerinin kısıtlamalarından ve büyük finansal ve ticari işletmelerin baskı ve manipülasyonlarından kurtarmayı ve serbest piyasanın bütün aktörler için serbest, sağlıklı ve verimli şekilde işlemesini sağlamayı amaçlamaktadır (Hoover, 2002: 149-150).

İkinci uygulamada siyasi liderler veya partiler alt sınıf halk kitlelerini ekonomik ve siyasi güç odaklarına karşı onların haklarını ve çıkarlarını korumaya yönelik söylemlerle mobilize etmektedir. 20. yüzyılın ilk yarısında Arjantin, Brezilya, Meksika gibi istikrarsız rejimleri olan bazı Latin Amerika ülkelerinde bu tür lider güdümlü hareketler zuhur etmiştir. 20. yüzyıl boyunca farklı örneklerine rastlanan bu tür hareketler içerisinde daha sınırlı sayıda olmak üzere Venezuelalı siyasi lider Hügo Chavez’in Bolivarcı Devrimi gibi sol eğilimli hareketler de bulunmaktadır (Abbott, 2008: 384).

Üçüncü uygulamada ise siyasi bir rolü ve kimliği olmayan yazarların, düşünürlerin ve sosyal aktivistlerin alt sınıftaki halk kesimlerinin haklarını savunma, problemlerini dile getirme ve onları hâkim durumdaki ekonomik ve siyasi elitlerin baskılarından kurtarma amacıyla yaptıkları çalışmalar yer almaktadır.

Aslında alt sınıfların haklarını savunma amacını taşıyan bu tür çalışmaların daha çok sol eğilimli kesimlerde yoğunlaştığı ve bunların umumiyetle sosyalizmden mülhem olduğu görülmektedir.

Mehmet Akif, Martin Luther King gibi bazı yazar ve düşünürlerin de alt sınıf halk kesimlerinin haklarını savunma yönünde bu tür hassasiyetlerini geliştirirken ve ortaya koyarken dini değerlerden ilham aldıkları söylenebilir. Nitekim mesela King Hristiyan bir din adamı olarak 1960’lı yılların başında ABD’de sivil haklardan mahrum bulunan siyahilerin bu haklarının iade edilmesi için barışçıl mücadele felsefesiyle yürüyüşler, mitingler, konferanslar düzenlemiş ve 1963’te siyahlara sivil hakların iadesini öngören Sivil Haklar Yasasının kabul edilmesinde etkili olmuştur (Pelikan, 2006: 640).

Dolayısıyla siyasi bir çıkar ve beklenti olmamasına rağmen alt sınıftaki halk kesimlerinin haklarını savunmaya yönelik çalışmaların büyük oranda solda Sosyalizm gibi ideolojilerden sağda ise dini değerlerden ilham aldığı şeklinde bir tespitte bulunmak mümkündür.

2. Mehmet Akif ve Halkçılık

2.1. Mehmet Akif Ersoy’un Eserlerinde Sosyal Sorumluluk Anlayışının Dinamikleri

Mehmet Akif’in bir şair olarak poetikasının temel ilkelerinden biri “sanat için sanat” anlayışını benimsememiş olmasıdır. Şiirlerinin bazı bölümlerinde sosyal meseleler, bazı bölümlerinde siyasi

meseleler, diğer bazı bölümlerinde dini ve kültürel meseleler ağır basmakla birlikte eserlerinde sanatın dışında mutlaka bir temanın bulunduğunu söylemek mümkündür.

Diğer bir tespit olarak Mehmet Akif eserlerinde birçok sosyal, siyasi veya kültürel temaya yer vermiş olmakla beraber, o bir düşünür olmaktan daha ziyade bir şairdir. Tespit ve tahlillerinde duygu düşünceye, edebi tasvir fikri inşaya ağır basmaktadır. Bu da onun eserlerinin yansımaları bakımından halk kesimlerini etkileme ve edebi bir kalıcılık kazanma bakımından bir avantaj, ancak fikirlerine yetkinlik, derinlik ve bütünlük kazandırma bakımından bir dezavantaj oluşturmaktadır.

Tansel Mehmet Akif'in eserlerinde sosyal temalara yani halkın problemlerine yer vermesiyle ilgili iki önemli tespiti dermeyeran etmektedir (Tansel, 1945: 148-149):

Birincisi Mehmet Akif'in eserlerini yazmaya başladığı dönemde realizm cereyanının tesiriyle ülkemizde de sosyal mevzulara yer verilmekte, halk kesimlerinin sıkıntılarını dile getiren sosyal içerikli manzum hikâyeler yazma temayülü yaygınlaşmış bulunmaktaydı.

İkinci olarak Mehmet Akif'in sosyal temalı manzum hikâyelerinin hemen hepsi 1908-1910 döneminde yayımlanmıştır. 1910'dan sonra bu tür eserlere yer vermemiştir. Tansel Mehmet Akif'in tahrir hayatının başarılı bir boyutunu oluşturan bu tür eserlere yer vermemesini 1909'dan itibaren kalemını İslam birliği idealine hasretmesi ile yani bazı siyasi amaçlarıyla açıklamaktadır.

Sezai Karakoç Mehmet Akif'in eserlerinde dönem dönem toplumdaki gelişmeleri yansıtmaya tavrından dolayı onun çalışmalarını sosyal bir günlüğe veya bir kroniğe benzetmenin mümkün olduğunu ifade etmektedir. Mehmet Akif'in şiirlerinin bütününe Safahat (safhalar-aşamalar) adını vermesinin de bu günlük şuuru çerçevesinde değerlendirilebileceğini belirtmektedir (Karakoç, 2012:41).

Bu tespitlerden yola çıkarak Mehmet Akif'in siyasi rolü ile ilgili de şu değerlendirmeyi yapmak mümkün olabilir: Mehmet Akif tahrir hayatını geçirdiği üç dönem itibarıyla Abdülhamid döneminde bir muhalif olarak gelişmeleri değerlendirmiş ve sosyal tenkitler ortaya koymuştur. Hareketlerini desteklediği İttihat ve Terakki döneminde siyasi yapı içinde bir aktör olarak yer almış ve dolayısıyla sosyal tenkitlerini ikinci plana bırakarak siyasi görüşlerini ön plana çıkarmıştır. Yeni Türkiye devleti döneminde ise yeni rejimin ideolojik karakterinin netleşmeye başlamasıyla birlikte sistemin dışına itilmiş ve bu şekilde sosyal ve siyasi anlamda daha pasif bir rol ile yetinmiştir.

2.2. Mehmet Akif'in Eserlerinde Ele Alınan Sosyal Meseleler

a) Halkın Eğitimsizliği ve Bilgisizliği

Mehmet Akif Küfe ve Meyhane adlı manzum hikâyelerinde sosyo-ekonomik ve ailevi sebeplerle istemesine rağmen okuyamayan çocukların durumunu ele almıştır. Mahalle Kahvesi adlı şiirinde halk kesimlerinin yeni açılan eğitim kurumlarına önyargıyla yaklaşmasına temas etmektedir. Şair ayrıca Osmanlı'nın eski usul eğitim kurumlarının yetersizliğini ve gereksiz tekrar ve ezberlerle verimsizleştirildiğini tenkit etmiştir (Yetiş, 92: 130-132).

Mehmet Akif Köse İmam şiirinde İslami hükmü ileri sürerek ikinci defa evlenmek isteyen sorumsuz bir adamı Köse İmamın ağzından tenkit etmekte ve onun cahilce bir tavırla kendi emelleri için şeriatı kullanmaya çalıştığını ifade etmektedir.

Mehmet Akif yelpazenin diğer ucunda da eğitim adı altında Avrupa'nın kültürünü ve hayat tarzını olduğu gibi memlekete taşımak isteyenleri en ağır şekilde tenkit etmektedir. Dolayısıyla Akif'in telakkisinde Batı'dan fen ve bilim alınmalı, İslami ilkeler mevcut çağın şartları müvacehesinde yeniden canlandırılmalı ve eğitimle ve çalışarak büyük hamleler yapılmalıydı.

b) Halkın Sosyal ve Ekonomik Sıkıntıları

Lütfü Şehsuvaroğlu Mehmet Akif'in toplumcu bir şair olduğunu vurgulamakta ve onun Safahat'ın daha çok birinci kitabında yoğunlaşan Hasta, Küfe, Hasır, Geçinme Belası, Meyhane, Seyfi Baba, Kocakarı ile Ömer, Mahalle Kahvesi gibi manzum hikâyelerinde görülen toplumcu bakış açısının hem topluma içerden bakan yaklaşımı açısından hem de toplumdaki sıkıntıların, sefaletlerin, sosyal problemlerin resmini oldukça realist bir üslupla yansıtmaya bakımından bu alanda oldukça başarılı olduğunu ifade etmektedir.

Şehsuvaroğlu'na göre toplumun problemlerini yakından gözlemleyebilme ve onları tabii ve gerçek durumlarıyla yansıtabilme noktasında Türkiye'deki Sosyalist yazarlar bile Mehmet Akif'in üslubunun başarısına ulaşamamıştır (Şehsuvaroğlu, 2002: 57).

c) Yönetimlerin Halka Yönelik Baskıları ve İlgisizlikleri

Orhan Okay Mehmet Akif'in Dirvas isimli şiirinin üzerinde fazla durulmadığını ancak şairin İslam'ın sosyal adalet anlayışıyla ilgili görüşlerini ortaya koyması bakımından bu manzum hikayenin oldukça ehemmiyetli olduğunu ifade etmektedir. (Okay, 2017: 46).

Bu hikâyede Şam'da hükümdar olan Emevi halifesi Hişam zamanında ülkede büyük bir kıtlık meydana gelir. Bilhassa kırsal bölgeler bu kıtlıktan dolayı sefil ve perişan olurlar. Kabilenin ihtiyaçları toplanarak meseleyi halifeye götürmeye ve ondan yardım istemeye karar verirler. Çocuk olmasına rağmen çok zeki olan ve parlak bir konuşma kabiliyetine sahip olan Dirvas'ı da beraberlerinde götürmeye karar verirler.

Halifenin huzuruna vardıklarında meseleyi ona Dirvas arz eder. Halkın sefil ve perişan durumunu anlattıktan sonra bir tarafta sarayın varlık ve ihtişamı ile diğer tarafta halkın sefaleti arasında büyük dengesizlik olduğunu ifade ettikten ve aslında şehirlileri kırsaldaki köylülerin beslediğine işaret ettikten sonra şu veciz sözü serdedir:

“Eğer bunca varlık ve serveti sana Allah verdiyse biz de onun kulları olduğumuza göre pay talep etmeye hakkımız var. Eğer bu varlık halkın ise halka payını vermezsen hukuku çiğnemiş olursun. Yok eğer bu varlık sana aitse sana çok fazla olduğuna göre kimsesizlere tasadduk etmen gerekir. Dördüncü bir ihtimal varsa söyle”.

Halife bu mantıklı ve anlamlı sözler karşısında söyleyecek bir şey bulamaz ve taleplerinin yerine getirilmesini emreder.

Bu hikâye Mehmet Akif'in halkçılık anlayışını da çok açık şekilde ortaya koyan mesajlar içermektedir. Şehirlileri köylülerin beslediği mesajı sosyal adalet ve halkçılık telakkisi açısından radikal bir düşüncüyü barındırmaktadır. Yine şehirli yönetici zümrelerin sahip olduğu varlıkla ilgili serdedilen üç ihtimalde de varlıklarını halkla paylaşmaları gerektiği düşüncesi sosyal adaletsizliği sistemli şekilde reddeden bir yaklaşımı ihtiva etmektedir.

Mehmet Akif İstibdat adlı şiirinde de Abdülhamid döneminde uygulanan baskı ortamından dolayı Padişahı ağır şekilde tenkit etmekte ve bu iktidarın baskılarla, sürgünlerle halkı sefil ve zelil ettiğini ifade etmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada Mehmet Akif Ersoy'un halkçılık anlayış ve telakkisi ele alınmıştır. Çalışma için sınırlılıklardan biri Mehmet Akif'in gerek duygu ağırlıklı üslubundan dolayı ve gerekse çoğunlukla düşüncelerini şiir formatında ifade etmesinden dolayı sosyal ve siyasi konulardaki düşüncelerinin sistemli bir yapı kazanamamış olmasıdır.

Mehmet Akif toplum için edebiyat ilkesi benimsemiş ve özellikle edebi hayatının ilk safhasında hem duyarlı kişiliğinin tesiriyle hem de sorumlu Müslüman kimliğinin sevgiyle yaşadığı toplumun problemlerini, sıkıntılarını, sefaletlerini ve yetersizliklerini yakından gözlemlemiş ve bunları özellikle manzum hikâyelerinde realist bir üslupla başarıyla yansıtmıştır.

Halkçılık kavramıyla ilgili birbirinden farklı iki temel tanımlamanın yapıldığı müşahade edilmektedir: Bunlardan birincisine göre halkçılık bir toplumda sınıf, zümre veya diğer türden ayrımların bulunmaması, toplumun homojen bir yapı halinde bütünleşebilmesidir. İkinci tanıma göreyse halkçılık halk kesimlerinin hâkim ekonomik ve siyasi sınıf ve zümreler karşısında savunulması, hukukunun ve çıkarlarının korunması ve kendi hukukunu koruyabilecek bir vaziyete getirilmesidir.

Halkçılığın bu ikinci tanımıyla ilgili üç farklı uygulamanın olduğu görülmektedir: Birinci uygulamada halk kesimleri hâkim sınıflara ve siyasi otoritelere karşı kendi hak ve çıkarlarının mücadelesini vermektedir. İkinci uygulamada siyasi liderler veya gruplar ya siyasi programlarının parçası olarak kabul ettikleri için veya kitlelerin desteğini kazanabilmek için –ki bu durumda popülizm söz konusu

olmaktadır- halk kesimlerinin hak ve çıkar beklentileriyle ilgilenmekte veya bunları desteklemektedir. Üçüncü uygulamada ise halkın ve siyasilerin dışındaki yazar, düşünür, aydın vb. şahsiyetler genellikle benimsedikleri ideolojinin veya dini ve kültürel değerlerin sevkiyle halk kesimlerinin problemleriyle ilgilenmekte ve onların hak ve çıkarlarını kalemleriyle ve faaliyetleriyle desteklemektedir.

Mehmet Akif İslami bir dünya görüşünü benimsemiş olan bir şair olduğu için halkçılığın birinci tanımının onda sistemli bir karşılığının bulunmadığı söylenebilir. Çünkü İslami dünya görüşünde halk kesimlerinin ne şekilde konumlanacağı zaten bellidir.

Dolayısıyla hayatında siyasi bir lider rolü üstlenmeyip bir aydın ve düşünür rolünde bulunduğu dikkate alındığında Mehmet Akif'in halkçılığının ikinci tanımın üçüncü uygulamasına tekabül ettiği söylenebilir.

Mehmet Akif eserlerinde halk kesimlerinin cehaletten, sosyo-ekonomik sıkıntılardan, savaşların yol açtığı sefaletlerden veya yöneticilerin gafletinden veya yetersizliklerinden kaynaklanan problemlerini bazen manzum hikâyelerin edebi diliyle bazen de açık uyarı ve tespitlerle ortaya koymuştur.

KAYNAKÇA

- Abbott, P. (2008). *Populism*. (Ed. Darity, W.A.). International Encyclopedia of the Social Sciences. 2. Volume. Detroit: Thomson Gale.
- Hoover, K.R. (2002). *Conservatism*. (Ed. Hawkesworth, M & Kogan, M.). Encyclopedia of Government and Politics. Londra & New York: Routledge.
- Karakoç, S. (2012). Mehmed Akif. 14. Baskı. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Modern Liberalism. (Ed. M.C.Campbell). The Britannica Guide to Political and Social Movements. New York: Britannica Educational Publishing.
- Okay, O. (2017). Mehmed Akif – Kalabalıklarda Bir Yalnız Adam. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Pelikan, J. (2006). Martin Luther King. (Ed. Safra, J.E. & Caz, J.A.). Britannica Encyclopedia of World Religions. Chicago: Encyclopedia Britannica.
- Simon, R.S. (2004). *Al-Ba'th*. (Ed. Philip Mattar). Encyclopedie of the Modern Middle East and North Africa. New York: Thomson Gale.
- Şehsuvaroğlu, L. (2002). M. Akif Ersoy. Ankara: Alternatif Yayınları.
- Tansel, F.A. (1945). Mehmed Akif – Hayatı ve Eserleri. İstanbul: İrfan Yayınevi.
- Yetiş, K. (1992). Mehmet Akif'in Sanat-Edebiyat ve Fikir Dünyasından Çizgiler. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.

MEHMET AKİF ERSOY’UN FİKİR DÜNYASINDA “KUR’ÂNİYYÛN” AKIMININ YANSIMALARI¹

Abdullah Emin ÇİMEN

Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, İstanbul
Orcid No: <https://orcid.org/0000-0003-3196-3961>

Özet

XIX ve XX. Yüzyıl, İslam dünyasının en çalkantılı dönemlerinden birini oluşturmuştur. İslam dünyasının hamisi konumundaki Osmanlı İmparatorluğunun iyiden iyiye zayıflaması ve akabinde tarih sahnesinden silinerek yerine Cumhuriyet’in kurulması, bu süreçte Osmanlı aydınlarını zorunlu olarak farklı çözüm yolları arayışına yöneltmiştir. Osmanlı’nın son dönemi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında yaşamış dönemin önemli aydınlarından biri de İstiklal Marşı yazarı Mehmet Akif Ersoy’dur. Çalkantılı ve zor bir dönemin aydını olarak, İslam dünyasının yeniden canlanması ve hatta eski güçlü dönemlerine yeniden dönebilmesinin yegane yolunun, İslam’ın ana kaynaklarına dönmekten geçtiği düşüncesini savunmuştur. Ana kaynak da Kur’an-ı Kerimdir. Baytarlık eğitimi almasına rağmen ömrünün büyük bir kısmını Kur’an’ı anlama çabasıyla geçirmiştir.

Mehmet Akif, Muhammed Abduh’un Kur’an’ı merkeze alan Kur’aniyyûn (Ehlu’l-Kur’ân) ekolüne hoşgörüyü yaklaşmış, zamanla bu ekolden etkilenmekten kendini alamamıştır.

“Doğrudan doğruya Kur’an’dan alıp ilhâmı,

Asrın idrâkine söyletmeliyiz İslâm’ı”

dizelerinde dile getirdiği görüşü, onun metodolojik yaklaşımının da açık göstergesi niteliğindedir. 1925’den 1936 yılına kadar kaldığı Mısır’da revaçta olan Abduh’çu yaklaşımları daha derinlemesine inceleme fırsatı bulmuş, yazdığı şiirlerine bu akımın genel düşüncelerini dolaylı olarak yansıttığı görülmüştür. Akıl ve vahiy uyumunu ön plana çıkartan, geleneksel anlayışı yerine göre eleştiren (Akif’teki yansıması: Böyle gördük dedemizden sesi titrek titrek...), İslam’ın ikinci kaynağı niteliğindeki hadislerin sıhhat ve içerik bakımından yeniden değerlendirilmesi gerektiğini savunan Abduh’un, Akif üzerinde derin izler bıraktığı anlaşılmaktadır. Tefsirlerin en yalını ve kısası kabul edilen Celaleyn’i on sekiz/on dokuz kez okuması ve yer yer okutması da onun daha yalın bir şekilde Kur’an’ı anlamaya yönelik çabasının açık bir tezahürüdür.

Akif, Kur’aniyyûn akımının düşüncelerini tama olarak benimsemiş olmasa da onlardan büyük oranda etkilenmiş gibi gözükmektedir. Onun hadislere birçok yerde referanslarda bulunması, sünneti tamamen dışlayan bir söylemi benimsemediği, bu yönüyle de Kur’aniyyûn ekolünden kısmen ayrıştığı anlamı taşımaktadır.

Bu çalışma, Kur’aniyyûn ekolünün Akif üzerindeki yansımalarının izlerini biraz daha detaylı bir şekilde ortaya koymayı amaçlar niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Muhammed Abduh, Kur’aniyyûn, Kur’aniyyûn okulu, Ehlu’l-Kur’ân.

Abstract

Mehmet Akif Ersoy adopted a conciliatory stance toward the Qur’ân-centered *Qur’aniyyûn* (Ahl al-Qur’ân) school associated with Muhammed Abduh, and in time he appears to have been unable to remain entirely unaffected by this intellectual current.

The view he articulates in the verses,

¹ Prof. Dr. Abdullah Emin Çimen, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

“Directly from the Qur’ân we should draw inspiration

And make Islam speak to the understanding of the age”

constitutes a clear indication of his methodological orientation. During his stay in Egypt between 1925 and 1936, he had the opportunity to examine more closely the Abduh-inspired approaches that were prevalent in the intellectual milieu of the time. It is observed that the general ideas of this movement were indirectly reflected in his poetry.

Although Akif did not fully adopt the doctrines of the *Qur’âniyyûn* movement, he appears to have been influenced by them to a considerable extent. At the same time, his frequent references to hadith literature indicate that he did not embrace a discourse that entirely excluded the Sunnah; in this respect, he partially diverged from the *Qur’âniyyûn* school.

This paper aims to present, in greater detail, the traces of the *Qur’âniyyûn* school as reflected in Âkif’s intellectual and literary thought.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, Muhammed Abduh, Qur’âniyyûn, Qur’âniyyûn school, Ahl al-Qur’ân.

1. Mehmet Akif Ersoy’un Kimliği ve Yeni Cumhuriyetle İlişki Düzeyi

Mehmet Akif Ersoy, Birinci Dünya Savaşı esnasında ve sonrasında Osmanlı coğrafyasının haçlı orduları tarafından işgali neticesinde Anadolu’ya sıkışan son direniş grupları içerisinde yer almış, Ankara’da yeni kurulan TBMM’nin etkin temsilcileri arasında ön plana çıkmış bir şahsiyettir. İstiklal savaşı devam ederken kaleme aldığı İstiklal Marşı vesilesiyle Milli Şair olarak meşhur olmuştur.² Ancak yeni Cumhuriyet’in yönetici kadrolarıyla muhafazakar kimliği nedeniyle fikir uyuşmazlığı yaşadığı için dışlanmış, hatta bu vatanda yaşayamaz hale geldiği için ülkeyi terk etmek zorunda kalmış, mecburi sürgün hayatı yaşadığı Mısır’a gitmiştir. “Ankara Hükümeti, başta Yüzellilikler olmak üzere, yurt dışında bulunan muhalif aydınları, politikacıları ve din adamlarını yakından takip etti ve onların faaliyetlerini kontrol altında tutmaya çalıştı. Bu süreçte, Mehmet Akif de yeni rejimin dikkatle izlediği isimler arasında yer aldı.”³ “Cumhuriyet Hükümeti, olası irticaî hareketlerinden duyduğu kaygıyla Mehmet Akif’i yurtdışında olduğu gibi Türkiye’ye döndükten sonra da yakından takip etti. Dolayısıyla kendisine yöneltilen ithamlar ve dönemin siyasal atmosferinden dolayı, vatanında dahi huzurlu bir ortam bulamadı.”⁴ 1925’de Türkiye’den ayrılırken arkadaşlarına şu cümleleri söylemiştir: “Arkamda polis hafiyeleri gezdiriyorlar. Ben vatanını satmış ve memlekete ihanet etmiş adamlar gibi muamele görmeye tahammül edemiyorum ve işte bundan dolayı gidiyorum...”⁵

Ancak Mehmet Akif, Türkiye’de yeni rejime karşı hiçbir muhalefet etmez, devrimleri veya yeni yönetimi eleştiren herhangi bir yazı yazmadığı gibi hatta “gittiği Mısır’da da rejimin ve devrimlerin

² İstiklal Marşı’nın Arapçaya çok sayıda tercümesi yapılmıştır. En önde gelenleri arasında sayabileceğimiz 1932 yılında Abdülhamid ed-Devâhîlî’nin yaptığı tercüme Akif Mısır’da iken *el-Ma’rife* dergisinin 17. sayısında yayınlanmıştır. Bu da Akif’in Mısır’da bilinen ve saygın bir şair olduğunu göstermektedir. ed-Devâhîlî’nin bu tercümesi şiirsel kaygı, kafiye ve vezin uyumu gibi şiirsel özellikler önemsenmeden mana odaklı bir düşünceyle yapılmış bir özelliktedir. 1985 yılında Cemal Muhtar’ın yaptığı tercüme 1985’de Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi’nin III. cildinde yayınlamıştır. Halen Ürdün büyükelçisi olan Yakup Caymazoğlu’nun yaptığı tercüme ise Cumhurbaşkanlığı sitesinden şu anda yayınlanmış durumdadır. (<http://www.tccb.gov.tr/ar/independencemarch> (03.03.2026); <https://www.haber7.com/yazarlar/mustafayurekli/2571628-istiklal-marsinin-arapca-cevirisi> (03.03.2026).

³ Teke, Cevdet, “Emniyet Genel Müdürlüğü Belgelerinde Mehmet Akif Ersoy’un Yurt Dışı Faaliyetleri”, *Vakanüvis- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, yıl, 10, sy. 2, 2025, s. 2417.

⁴ Teke, “Emniyet Genel Müdürlüğü Belgelerinde Mehmet Akif Ersoy...”, s. 2415-2416.

⁵ Bilgi, Levent, “Mehmed Âkif’in Vefası, Mehmed Âkif’e Vefasızlık”, *Harran İlahiyat Dergisi*, 47 (Haziran 2022, s. 206. (Muharrem Coşkun, Vatanında Cüdâ İstiklâl Şairi (Kod Adı: İrtica-906) (İstanbul: Gaziosmanpaşa Belediyesi Yayınları, 2014, s. 8’den naklen); Dalar, Tuba, “Nesirlerinden Hareketle Mehmet Akif Ersoy’un Düşün Dünyası”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 68, 2021, s. 500.

<https://www.bingol.edu.tr/tr/haberler/istiklal-marsi-odulunu-reddettiginde-akifin-ustunde-bir-paltosu-bile-yoktu> (05.03.2026).

aleyhinde tek cümle etmez.”⁶ Akif’in yeni rejime yönelik bu sessiz tavrına karşı, II. Abdülhamit’e yönelik sürdürdüğü amansız mücadelesi ve muhalefeti hatırlandığında, Cumhuriyet’in yeni rejimine ve inkılaplara karşı sessiz kalmasının anlamak mümkün olmamaktadır. Bunda II. Abdülhamid’i tahtan indiren İttihat Terakki Cemiyeti’nin bir ferdi olmasının etkisi olmuş olabilir.

2. Mehmet Akif’in Kur’an Anlayışı

Akif, baytar (veteriner) eğitimi almış olsa da kendisini daha çok islami ilimleri öğrenmeye adanmış, bu gayretinin sonunda İslam alimi olacak bir seviyeye ulaşmış bir şahsiyettir. O, tefsirle ilgili irili ufaklı yaklaşık 75 risale (yazı) kaleme almıştır.⁷ “Müslümanların içinde bulunduğu kötü durumdan kurtulmalarının Kur’an’a dönüş ile mümkün olacağı”⁸ Onun Kur’an’a dair görüşünün temelinde şu anlayış hakimdir: Müslümanlar Kur’an-ı Kerim’i gerçek anlamda okuyup anlasalardı bugünkü zayıflıkları ve geri kalmışlıkları söz konusu olmazdı.⁹ O, Kur’an’ı mesajının asrın idrakine sunmanın ancak ahlaki erdemlere sahip olmak ve sahih bir itikad ile Allah’a iman etmekle mümkün olabileceğini savunmuştur.¹⁰ “Akif’in nezdinde her türlü problemin kaynağı, kutsal kitapla bağlantının kopmasıdır.”¹¹

İlhamını Kur’an’dan almayan anlayışın gerçek İslam olamayacağını şu dizelerle dile getirmiştir:

“Ah o din nerde, o azmin o sebatın dini;

O yerin gökten inen dini, hayatın dini?

Bu nasıl dar, ne kadar basmakalıp bir görenek? Müslümanlık mı dedin? Tevbeler olsun, ne demek!

Hani Kur’an’daki ruhun şu heyûladaki izi,

Nasıl İslâm ile birleştiririz kendimizi?”

Yaşadığı dönemin Müslümanlarının Kur’an-ı sadece lafzen okuduklarını, manasını önemsemediklerini hatta anlamadıklarını; asl olanın Kur’an’ın hayata şekil veren yegane kaynak olması gerektiği düşüncesini savunmuştur.

Akif, hayatı boyunca Kur’an merkezli bir dünya inşa etme mücadelesi vermiştir. “Kur’an’a Hitab”, M. Akif Ersoy’un kaleme aldığı ilk şiirlerindendir. O, bu şiirini yirmi bir yaşında, hafızlığını tamamladığında yazmıştır. Şiir 1895 yılında *Mektep Dergisi*’nde yayımlanmıştır.”¹² “Şiirde öncelikli olarak Kur’an’ın bir mucize olduğu, benzerinin getirilemeyeceği, Kur’an’ın mahlûk olmadığı, müminler için neler ifade ettiği ele alınmıştır.”¹³ Bu şiirinde “Feyz aldı cihan senin yüzünden”¹⁴ dizesiyle Kur’an-ı Kerim’in yegane feyz ve ilham kaynağı¹⁵ oluşuna; “Dünyada refik-u hemzebânım”¹⁶ dizesiyle ise

⁶ Dalar, Tuba, “... Mehmet Akif Ersoy’un Düşün Dünyası”, s. 500.

⁷ Işık, Rıfat – Abdelaal, Fawzy Eid Bekhit, “es-Simâtü’l-Müştereki fî Eş’âri Hâfız İbrahim ve Mehmed Akif Ersoy”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, sy. 22, 2021, s. 786.

⁸ Çiftçi, Nurettin, “Mehmet Âkif Ersoy ve Kur’ân’a Dönüş Projesi”, *New Era International Journal Of Interdisciplinary Social Researches*, 2021, sy. 8, s. 60.

⁹ Kancı, Rumeysa Bozbek– Hamawiya, Adham Muhammad Ali, “Nakdu’l-Vâkı’i’l-İslâmî fî Şi’ri Muhammed Akif Ersoy ‘fî Minberi’s-Süleymâniyye’ Enmûzecen” (The Criticism of Muslim Reality in the Poetry of Mehmet Akif Ersoy ‘Süleymaniye Kürsüsünde’ as an Example), *al-Risalah Journal*, Malaysia, c. 4, sy. 4, 2020, s. 237.

¹⁰ Bin Yaacob, Adli – Kanji, Rumaisa’ Bouzabki, “Şâ’iru’l-Ümme Muhammed Âkif Ersoy ve Mefhûmu’l-Edebi’l-İslâmî (The Poet Muḥammad ‘Âkif Arşuwî and the concept of Islamic Literature)”, *Mecelletü’l-Lugati’l-‘Arabiyye ve’l-Dirâsâti’l-Edebiyye*, c. 12, sy. 1, 2021, s. 223.

¹¹ Dalar, Tuba, “... Mehmet Akif Ersoy’un Düşün Dünyası”, s. 501.

¹² Öztürk, Mahmut, “Mehmet Akif’in “Kur’an’a Hitap” Şiiri”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2019, s. 74; Okay, M. Orhan – Düzdağ, M. Ertuğrul, “Mehmet Akif Ersoy”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Ankara, 2003, XXVIII, 435.

¹³ Öztürk, “Mehmet Akif’in “Kur’an’a Hitap” Şiiri”, s. 74.

¹⁴ Öztürk, “Mehmet Akif’in “Kur’an’a Hitap” Şiiri”, s. 83.

¹⁵ Ayrıca bkz. Avsar, Zakir, “The Political Life Of The Great Islamic Poet Mehmet Akif Ersoy And His Contribution to Political Communication in The War Of Independence *Eurasian Research Journal*, Kazakhstan, 2020, c. 2, sy. 2, s. 71.

¹⁶ Öztürk, “Mehmet Akif’in “Kur’an’a Hitap” Şiiri”, s. 84.

Kur'an'ın hem arkadaşı, yoldaşı hem de aynı dili (duyguyu/düşünceyi) paylaştığı kaynak olduğuna temas etmiştir. Akif “Kur'an şairi”¹⁷ olarak isimlendirilmiştir. Kur'an'ı yüceleştirdiği bu şiirinin orijinali şu şekildedir:

Ey nusha-i cânî ehl-i dînin!
Ey nâsih-i sâni münkirînin!
Ey meş'al-i hikmet-i ilâhî!
Ey mecma'-ı feyz-i bî-tenâhî
Takdîr-i meziyyetinde efkâr
Heyhât eder mi kudret izhâr?
Sen cilvegâh-ı cemâl-i Hak'sın,
Âyîne-i Hak desem ehaksın.
Tenzîl-i celîl-i kibriyâsın,
Burhân-ı celâlet-i Hudâ'sın.
Feyz aldı cihan senin yüzünden,
Bir bârika-i kemâlsin sen.
Bir bârika kim bekâya mazhar,
Her lem'ası tâ zamân-ı mahşer,
Bir şu'le-i intifâ-ma'sunsun.
Mahlûk değil kelâm-ı Hak'sın,
'Âlî-i sunûf-ı mâ-halak'sın.
Kur'an'ı görüp duhât-ı urbân
Hep kalmadılar mı lâl ü hayrân?
Furkan ki zahîr-i mü'minindir,
Misbâh-ı münîr-i mü'minindir,
Şehrâh-ı hüda onunla meksûf,
Meçhûl kalır o olsa meksûf.
Yâ Rab bu nasıl kitâb-ı 'âlî?
İdrâke sığışmıyor meâlî.
Ulviyyetini eyleyenler inkâr,
Bir mislini eylesinler izhâr.
Elhak o kitâb-ı bî-nazîre,
Meydâne getirmeden nazîre,
Âciz bu cihâniyân âciz,
Kim muktedir? İns ü cân âciz?

Mâdâm ki iktidâr yoktur,
Tanzîre de ictisâr yoktur.
Ahmed ki nebiyy-i bî-gümândır,
Kur'an ile feyz-yâb-ı şândır.
Fe'tû... diyerek Resûl-i Ekrem,
Eylerdi muannidini mülzem.
Fe'tû denilince ehl-i inkâr,
Kâbil mi ki eylesinler ısrâr?
Da'vâya mahal kalır mı artık?
Gavgâ ve cedel kalır mı artık?
Ey zîver-i dest-i ihtirâmım!
Âlemde muhassalü'l-merâmım,
Pîrâye-i hâfızam sen oldun,
Sermâye-i hâfızam sen oldun.
Sensin hele ey kitâb-ı a'zam,
Hâşâ buna hiç tereddüt etmem,
Dünyada refik ü hemzebânım,
Ukbâda mu'în ü müste'ânım.

¹⁷ Görgülü, Faruk, “Mehmet Âkif’in Safahat’ında Bir İlham Kaynağı Olarak Kur’ân-I Kerîm”, *Diyanet İlmî Dergi*, c. 57, sy. Ocak-Şubat-Mart 2021, s. 109 (Mithat Cemal Kuntay, *Mehmet Âkif, Hayatı-Seciyesi-Sanâtı*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, s. 239’dan nakil); Akmaz, Rabia Nur, “Mehmet Âkif Ersoy’da Ahlâkın Kaynağı Problemi”, *GAB Akademi*, c. 5, sy. 1, 2025, s. 92.

Akif, “Süleymaniye Kürsüsünde” şiirinde şu dizelere yer vermiştir:

İbret olmaz bize, her gün okuruz ezber de!

Yoksa, bir maksad aranmaz mı bu âyetlerde?

Lâfzı muhkem yalınız anlaşılan, Kur’ân’ın

Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma’nânın

Ya açar Nazm-ı Celîl’in, bakarız yaprağına

Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına

İnmemiştir hele Kur’ân, bunu hakkıyla bilin

Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için!

Bu havâlîdekiler pek yaya kalmış dince

Öyle Kur’ân okuyorlar ki: Sanırsın Çince!”

3. Kur’aniyyûn Ekolüyle Etkileşimi

Kur’aniyyûn, XIX. yüzyılın ikinci yarısında “Seyyid Ahmed Han’ın düşünceleri etrafında Abdullah Çekrâlevî tarafından Hindistan’da oluşturulan” bir cemaattir.² İlk zamanlar “münkirîn-i hadîs” ve “neyçiri” (natüralist) gibi isimlerle anılırken, daha sonra “Ehl-i Kur’ân” şeklinde isimlendirilen bu ekolün temel anlayışı “sünneti tamamen reddederek sadece Kur’an’ı benimseme” düşüncesine dayanmaktadır. Mevdûdî bu düşüncüyü, “Müslümanların Batı felsefesi ve kültürü ile karşılaşmasının ve bunlar karşısındaki yenilmişliğin psikolojik bir sonucu olarak görür.” Bu ekol mensuplarının açtığı okullardan mezun olan gençlere Hindistan’ı yönetmekte olan İngilizler sahip çıkmış, devlet dairelerinde resmi görevlerde istihdam etmiş, çok zeki olanlarına İngiltere’nin Cambridge ve Oxford gibi üniversitelerinde öğrenim imkânı sağlamıştır. Böylece İngilizlerin desteğiyle Hindistan’da yüzyıllardır var olan İslam düşüncesine karşı çıkan yeni bir nesil yetiştirilmiştir. Bu hareketin İslam dünyasında farklı yansımaları olmuştur. Osmanlı topraklarında pek revaç görmemiş, ancak Mısır’da Muhammed Abduh ve M. Reşîd Rızâ’nın Kur’an’ı öne çıkarıp hadisleri eleştiren görüşleri, farklı coğrafyalarda Müslümanları büyük oranda etkilemiştir.

Mehmet Akif Muhammed Abduh, Muhammed İkbal, Sait Halim Paşa, Ferid Vecdi gibi şahsiyetlerden çok etkilenmiştir. “Akif, Sebîlû’r- Reşâd’da Afgani ve Abduh’tan makaleler tercüme edip yayınlar.”³ Bu nedenle bazı değerlendirmelerde “modernist bir islamcı” olarak takdim edilmiştir.⁴ Mehmet Akif’in modernistliği diğer modernistlerden farklı bir temele dayanmaktadır. O, “Kur’an ve sünnet” bütünlüğü içerisinde⁵ “Kur’an ve Asr-ı saadetten ilham alan”⁶ bir düşüncüyü önelemiştir. Bu yönüyle Kur’aniyyûn ekolünden ayrılmaktadır. Asr-ı saadet tecrübesi ancak ve ancak hadisler aracılığıyla öğrenilebileceğinden, kurâniyyûn ekolünün de hadisleri öteleyip Kur’an merkezli bir anlayışı benimsemiş olması nedeniyle Akif bu akımdan farklı bir Kur’ancılık davası gütmüş olmaktadır. O hadisleri, Kur’aniyyun ekolünün savunduğu gibi ötelemeyen hadis literatüründen de faydalanarak yeniden Kur’an’a dönüş şeklinde bir fikir geliştirmiştir, denebilir. Hadis literatürünü büyük oranda reddedip sünneti bağımsız bir delil olarak asla kabul etmeyen ve fıkhi geleneği de dışlayan Kur’aniyyûncuların aksine “Hz. Peygamber’in yaşadığı, ashabını terbiye edip yetiştirdiği, İslâmiyet’in

¹ Şiirin geniş tahlili için bkz. Öztürk, “Mehmet Akif’in “Kur’an’a Hitap” Şiiri”, s. 82-86.

² Birişik, Abdülhamit, “Kur’aniyyûn”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Ankara, 2002, XXVI, 428.

³ Dalar, Tuba, “... Mehmet Akif Ersoy’un Düşün Dünyası”, s. 495.

⁴ Avsar, “The Political Life Of The Great Islamic Poet Mehmet Akif Ersoy...”, s. 70.

⁵

https://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/mustafa_karabulut_istiklal_marsi_mehmet_akif_ersoy_02.pdf?ysclid=mmu11b1fda169716675, s. 2, 4. (05.03.2026)

⁶ Avsar, “The Political Life Of The Great Islamic Poet Mehmet Akif Ersoy...”, s. 70.

tebliğ edildiği ve tam anlamıyla uygulandığı zaman dilimini” ifade eden “asr-ı saâdet”⁷ tecrübesini önemseyen modernist bir Akif’ten söz etmek daha doğru olacaktır.

Sonuç

Mehmet Akif Ersoy’un Afgani ve Muhammed Abdüh’tan tercümeler yaparak Türk okuruna sunması, onun Kuraniyyûn ekolünden büyük oranda etkilendiğini göstermektedir. Şiirlerinde ve yazılarında bu etkileşim açık bir şekilde tezahür etmektedir. Ancak Akif, Kuraniyyûn ekolü mensuplarının temsil ettiği ekolle tam bir uyum içinde olan bir şahsiyet olmadığı gibi, özellikle bu ekolün Müslümanların zayıflığını öne sürerek savaş yerine barışı önceleyen yaklaşımının aksine şiirlerinde savaş ve cihad metaforlarında Hz. Muhammed’e çok sayıda referansta bulunmuştur.

İstiklal savaşı esnasında kaleme aldığı heyecan ve şevk dolu yazıları ve şiirleriyle millete moral veren hatta on iki yaşındaki oğlunu da yanına alarak cepheden cepheye koşan Mehmet Akif Ersoy, kanaatimizce hem sevenleri hem de sevmeyenleri tarafından tam olarak anlaşılmış değildir. Onun Kur’an-ı Kerim’den ilhamla geliştirdiği dünya görüşünün yeni nesillere iyi aktarılması, ancak milli eğitim politikası olarak devlet nezdinde desteklenmesiyle gerçekleşebilir.

Kaynakça

Akmaz, Rabia Nur, “Mehmet Âkif Ersoy’da Ahlâkın Kaynağı Problemi”, *GAB Akademi*, c. 5, sy. 1, 2025.

Avsar, Zakir, “The Political Life Of The Great Islamic Poet Mehmet Akif Ersoy And His Contribution to Political Communication in The War Of Independence *Eurasian Research Journal*, Kazakistan, 2020, c. 2, sy. 2.

Bilgi, Levent, “Mehmed Âkif’in Vefası, Mehmed Âkif’e Vefasızlık”, *Harran İlahiyat Dergisi*, 47 (Haziran 2022).

Bin Yaacob, Adli – Kanji, Rumaisa’ Bouzabki, “Şâ’iru’l-Ümme Muhammed Âkif Ersoy ve Mefhûmu’l-Edebi’l-İslâmî (The Poet Muḥammad ‘Âkif Arşuwî and the concept of Islamic Literature)”, *Mecelletü’l-Lugati’l-‘Arabiyye ve’d-Dirâsâtü’l-Edebiyye*, c. 12, sy. 1, 2021.

Birişik, Abdülhamit, “Kur’âniyyûn”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Ankara, 2002.

Çiftçi, Nurettin, “Mehmet Âkif Ersoy ve Kur’an’a Dönüş Projesi”, *New Era International Journal Of Interdisciplinary Social Researches*, 2021, sy. 8.

Dalar, Tuba, “Nesirlerinden Hareketle Mehmet Akif Ersoy’un Düşün Dünyası”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 68, 2021.

Görgülü, Faruk, “Mehmet Âkif’in Safahat’ında Bir İlham Kaynağı Olarak Kur’an-ı Kerim”, *Diyanet İlmî Dergi*, c. 57, sy. Ocak-Şubat-Mart 2021.

<http://www.tccb.gov.tr/ar/independencemarch> (03.03.2026).

https://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/mustafa_karabulut_istiklal_marsi_mehmet_akif_ersoy_02.pdf?ysclid=mnullb1fda169716675, s. 2, 4. (05.03.2026)

<https://www.bingol.edu.tr/tr/haberler/istiklal-marsi-odulunu-reddettiginde-akifin-ustunde-bir-paltosu-bile-yoktu> (05.03.2026).

<https://www.haber7.com/yazarlar/mustafa-yurekli/2571628-istiklal-marsinin-arapca-ceviris> (03.03.2026).

Işık, Rıfat – Abdelaal, Fawzy Eid Bekhit, “es-Simâtu’l-Müştereke fî Eş’âri Hâfız İbrahim ve Mehmed Akif Ersoy”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, sy. 22, 2021.

⁷ Özaydın, Abdülkerim, “Asr- ı Saâdet”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, 1991, III, 501.

Kancı, Rumeysa Bozbek– Hamawiya, Adham Muhammad Ali, “Nakdu’l-Vâkı’i’l-İslâmî fî Şi’ri Muhammed Akif Ersoy ‘fî Minberi’s-Süleymâniyye’ Enmûzecen” (The Criticism of Muslim Reality in the Poetry of Mehmet Akif Ersoy ‘Süleymaniye Kürsüsünde’ as an Example), *al-Risalah Journal*, Malaysia, c. 4, sy. 4, 2020.

Okay, M. Orhan – Düzdağ, M. Ertuğrul, “Mehmet Akif Ersoy”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*,

Özaydın, Abdülkerim, “Asr- ı Saâdet”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, 1991.

Öztürk, Mahmut, “Mehmet Akif’in “Kur’an’a Hitap” Şiiri”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2019.

Teke, Cevdet, “Emniyet Genel Müdürlüğü Belgelerinde Mehmet Akif Ersoy’un Yurt Dışı Faaliyetleri”, *Vakâüvis- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, yıl, 10, sy. 2, 2025.

İSTİKLÂL MARŞI'NIN ARAPÇA TERCÜMELERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

AN EVALUATION OF THE ARABIC TRANSLATIONS OF THE TURKISH NATIONAL ANTHEM

Emin CENGİZ

Doç. Dr., Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı, Şırnak, Türkiye.
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5109-1342>

ÖZET

İslam şairi Mehmed Âkif Ersoy 1873 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Babası Fâtih Medresesi müderrislerinden Mehmed Tâhir Efendi, annesi ise Emine Şerife Hanım'dır. Alim bir baba ve mütedeyyin bir annenin ocağında yetişen Akif'in Arap edebiyatına ve Kur'an'a olan ilgisi çocukluk çağında başlayıp tahsil hayatı boyunca devam etmiş ve bu ilginin yansımaları, ortaya koyduğu eserlerde açıkça tezahür etmiştir. "Millî Şair", "İstiklâl Şairi", "İslam Şairi" ve "Kur'an Şairi" olarak da bilinen Mehmed Akif'in en önemli özelliği de Türkiye Cumhuriyeti'nin millî marşı olan İstiklâl Marşı'nın yazarı olmasıdır. Nitekim millî marş için ilan edilen yarışmaya katılması için Akif'e teklif gitmiş ve onun yazdığı şiir, 12 Mart 1921 tarihinde Büyük Millet Meclisi'nde oylamaya sunulurken "Millî Marş" olarak kabul edilmiştir. Bu marş, nazım tekniği, muhteva derinliği ve üslup özellikleri açısından Türk edebiyatının en seçkin şaheserleri arasında değerlendirilmektedir. İstiklâl Harbinden ve Cumhuriyetin ilanından önce kaleme alınan İstiklâl Marşı, dönemin tarihsel ve psikolojik durumunu yansıtan bir kesit sunmaktadır. İşgal altındaki Anadolu'da düşmana karşı mücadele ruhunu pekiştiren bu marşın zengin bir edebî üsluba sahip olduğunu ve güçlü dini ve milli referanslara dayandığını söylemek mümkündür. İstiklâl Marşı, tarihi süreç içerisinde pek çok kişi tarafından farklı dillere çevrilmiştir. Bu çalışma İstiklâl Marşı'nın Arapça tercümelerini karşılaştırmalı olarak ele almaktadır. Nitekim 9 dörtlük ve 1 beşlikten oluşan 10 kıtalık bir şiir olan İstiklâl Marşı'nda toplam 259 kelime kullanılmış, bunlardan tekrarlar çıkarıldığında 174 farklı kelimenin kullanıldığı ve bu kelimelerden 45 tanesinin Arapça kökenli olduğu görülmektedir. İçerisinde bu denli yoğun Arapça kelime barındıran İstiklâl Marşı'nın Arapça tercümeleri, karşılaştırmalı metin çözümleme yöntemiyle ele alınarak bu kavramların Arapça söz varlığı içindeki semantik alanları ile Türkçedeki tarihsel ve kültürel çağrışımları arasındaki örtüşme ve ayrışmalar incelenmektedir. Bu çerçevede tercümeler, salt dilsel bir aktarım değil, kültürlerarası bir yeniden yorumlama süreci olarak değerlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Mehmed Âkif Ersoy, İstiklâl Marşı, Arapça, Şiir, Tercüme.

ABSTRACT

The Islamic poet Mehmed Akif Ersoy was born in Istanbul in 1873. His father was Mehmed Tahir Efendi, a teacher at the Fatih Madrasa, and his mother was Emine Şerife Hanım. Raised in the home of a learned father and a devout mother, Akif's interest in Arabic literature and the Quran began in his childhood and continued throughout his education, and this interest is clearly reflected in his works. Known as the "National Poet," "Poet of Independence," "Poet of Islam," and "Poet of the Quran," Mehmed Akif's most important characteristic is that he is the author of the Turkish national anthem, the Independence March (İstiklal Marşı). Indeed, Akif was invited to participate in the competition for the national anthem, and his poem was put to a vote in the Grand National Assembly on March 12, 1921, and accepted as the "National Anthem." This anthem is considered among the most distinguished masterpieces of Turkish literature in terms of its poetic technique, depth of content, and stylistic features. Written before the War of Independence and the proclamation of the Republic, the National Anthem offers a snapshot of the historical and psychological state of the period. It is possible to say that this anthem, which reinforced the spirit of struggle against the enemy in occupied Anatolia, possesses a rich literary style and is based on strong religious and national references. Throughout history, the National Anthem has been translated into many different languages. This study comparatively examines the Arabic translations of the National Anthem. Indeed, the National Anthem, a poem of 10 stanzas

consisting of 9 quatrains and 1 quintet, uses a total of 259 words; after removing repetitions, 174 different words are used, 45 of which are of Arabic origin. The Arabic translations of the Turkish National Anthem, which contains such a high concentration of Arabic words, are analyzed using comparative text analysis to examine the overlaps and differences between the semantic fields of these concepts within the Arabic vocabulary and their historical and cultural connotations in Turkish. Within this framework, translations should be considered not merely a linguistic transfer, but a process of intercultural reinterpretation.

Keywords: Mehmed Âkif Ersoy, Turkish National Anthem, Arabic, Poem, Translation.

Giriş

İstiklâl Marşı'nın yazarı Mehmed Âkif Ersoy, Şevval 1290'da (Aralık 1873) İstanbul Fatih'te, Sarıgözel mahallesinde dünyaya gelmiştir. Babası Fâtih Medresesi müderrislerinden alim bir şahsiyet olan Mehmed Tâhir Efendi, annesi ise aslen Buharalı olup Tokat'a yerleşmiş bir aileye mensup olan Emine Şerife Hanım'dır. İlk öğrenimini ve ilk Arapça tahsilini babasından alan Akif, henüz küçük yaşlarda şiire ilgi duymaktaydı. Aynı zamanda sekiz yaşındayken başladığı hafızlığını kendi çabalarıyla tamamlamıştır. Dönemin, Arapçayı en iyi bilen ilim adamlarından olan Âkif, çeşitli kurumlarda Arap edebiyatı ve tercüme usulü dersleri vermiş ve bazı Arapça eserler okutmuştur. Onun Arap edebiyatına ve Kur'an'a olan ilgisi çocukluk çağında başlayıp tahsil hayatı boyunca devam etmiş ve bu ilginin yansımaları ortaya koyduğu eserlerde açıkça tezahür etmiştir. "Millî Şair", "İstiklâl Şairi", "İslam Şairi" "Ümmetin Şairi" ve "Kur'an Şairi" gibi çeşitli lakaplarla anılan Akif'in en önemli özelliklerinden birisi de Türkiye Cumhuriyeti'nin millî marşı olan İstiklâl Marşı'nın yazarı olmasıdır. Nitekim millî marş için ilan edilen yarışmaya katılması için Akif'e teklif gitmiş ve onun yazdığı şiir, 12 Mart 1921 tarihinde Büyük Millet Meclisi'nde oylamaya sunulurken "Millî Marş" olarak kabul edilmiştir. Hayatının sonlarına doğru yaklaşık 10 sene Mısır'da kaldıktan sonra İstanbul'a dönen Âkif, 27 Aralık 1936 tarihinde burada vefat etmiştir.¹

Âkif, yedi ayrı kitap halinde basılan, ölümünden sonra da *Safahat* ismiyle tek cilt olarak yayımlanan ve tamamı aruzla yazılmış 11.240 mısralık 108 manzumeden oluşan bir şiir külliyyatına sahip olsa da İstiklâl Marşı'nı bu külliyyata almamıştır. Nitekim o, İstiklâl Marşı'nı kendisine değil millete mal etmiştir.²

Âkif'in "Bülbül", "Çanakkale Şehidlerine" ve "el-Uksur'da" gibi bazı şiirleri, henüz vefat etmeden önce Arapçaya tercüme edilmiştir. Özellikle "İstiklâl Marşı" Âkif'in hem sağlığında hem de vefatından sonra pek çok kişi tarafından Arapçaya tercüme edilmiştir. Her ne kadar şiiri, başka bir dile şiirsel özelliklerini koruyarak tercüme etmek zor veya imkânsız görülmüşse de³ pek çok şiir tercümesinde olduğu gibi İstiklâl Marşı için de şiirsel çeviri çabalarına görülmektedir.

İstiklâl Marşı'nın Arapça tercümeleri üzerine yapılan bir yüksek lisans tezinde Munzir Ebû Havvâs, Cemal Muhtar ve Yakup Caymazoğlu tarafından yapılan çeviriler mukayeseli olarak incelenmiştir.⁴ Ancak bizim çalışmamızda Munzir Ebû Havvâs'ın çevirisi, marşın genel anlamı üzerinde çok fazla tasarrufta bulunduğu gerekçesiyle konu edinmemiş, onun yerine marşın muhtemelen ilk Arapça çevirisi olan Abdulhamîd ed-Devâhilî'nin tercümesi ve diğer iki çeviri incelemeye esas alınmıştır. Aynı yüksek lisans tezinde Cemal Muhtar'ın İstiklâl Marşı'nı Arapçaya ilk tercüme eden kişi olduğu iddia edilmişse de⁵ bu bilgi gerçeği yansıtmamaktadır. Zira Cemal Muhtar'ın, marşı 1985 yılında Arapçaya

¹ Mehmed Âkif'in hayatına dair geniş bilgi için bk. M. Orhan Okay, M. Ertuğrul Düzdağ, "Mehmed Âkif Ersoy", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1989), 28/432-439.

² Okay - Düzdağ, "Mehmed Âkif Ersoy", 28/436; Kenan Acar, "İstiklal Marşı'nın Söz Varlığı Üzerinde Analitik Bir İnceleme Denemesi", *TÜRK Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi* 1/13 (01 Haziran 2018): 372.

³ Şiiri başka bir dile şiirsel özelliklerini kaybetmeden çevirmek imkânsız görülmüştür. Bk. Ahmed el-İskenderî vd., *el-Mufasssal fî târihi'l-'edebi'l-'Arabî*, (Beyrut: Dâru İhyâ'l-'Ulûm, 2. Basım, 1465/2004), 45,46.

⁴ Bk. Şeyma Rumeysa İrhan, "Türkçeden Arapçaya Şiir Çevirisi: İstiklal Marşı Örneği" *İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), (İstanbul 2024).

⁵ İlgili iddia için bk. İrhan, "Türkçeden Arapçaya Şiir Çevirisi: İstiklal Marşı Örneği", 51.

çevirmesinden yarım asır önce, 1932 yılında Abdulhakîm ed-Devâhilî'nin tercümesi yayınlanmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada tarihsel süreç içerisinde İstiklâl Marşı'nın Arapçaya tercüme edilen ilgili örnekleri; çeviri yöntemi, söz varlığı ve iki dil arasındaki anlam ilişkisi bakımından karşılaştırmalı bir şekilde ele alınacaktır.

1. İstiklâl Marşı'nda Kullanılan Arapça Kökenli Kelimeler

Millî şairimiz Mehmed Âkif Ersoy tarafından kaleme alınan İstiklâl Marşı; 9 dördlük ve 1 beşlikten oluşan toplamda 10 kıtalık bir şiir olup bu şiirde toplam 259 kelime kullanılmıştır. Bunlardan 167 tanesi Türkçe, 69 tanesi Arapça, 22 tanesi Farsça ve 1 tanesi de Yunanca kökenli kelimedir. Bu bakımdan İstiklâl Marşı'nda Arapça kökenli (alıntı) kelimeler önemli bir oran teşkil etmektedir. Aşağıda marşta geçen Arapça kökenli kelimeler altı çizili olarak verilmiştir:

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;

Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.

O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;

O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl!

Kahraman ırkıma bir gül... ne bu şiddet bu celâl?

Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl,

Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.

Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!

Kükremiş sel gibiyim; bendimi çiğner, aşarım;

Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garb'ın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar;

Benim imân dolu göğsüm gibi serhaddim var.

Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imânı boğar,

"Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın;

Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.

Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...

Kim bilir, belki yarın... belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı!

Düşün altındaki binlerce kefensiz yatını.
Sen şehîd oğlusun, incitme, yazıktır atanı;
Verme, dünyâları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fişkırarak, toprağı sıksan şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hudâ,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyâda cüdâ.

Ruhumun senden, İlâhî, şudur ancak emelî:
Değmesin ma'bedimin göğsüne nâ-mahrem eli!
Bu ezanlar ki şehâdetleri dînin temeli
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım;
Her cerîhamdan, İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fıskırır rûh-i mücerred gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek Arş'a değer, belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey sanlı hilâl;
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

İstiklâl Marşı'nda bu denli yoğun Arapça kökenli kelimenin kullanılmış olması, hem şairi Mehmet Âkif'in Arapçaya olan hâkimiyeti ve dinî kimliğiyle hem de dönemin konuşma dili ve edebiyatında Arapça kökenli sözcüklerin yaygınlığıyla ilişkilidir. Bu bağlamda marşın Arapça tercümeleri; özellikle Arapça kökenli kelimelerin çeviride nasıl karşılandığı, bu kelimelerin Arapçada aynen mi korunduğu yoksa eş anlamlı ya da daha çağdaş karşılıklarla mı verildiği soruları çerçevesinde incelenecektir. İnceleme, başta çeviri tekniği (kelimesi kelimesine çeviri, şiirsel çeviri, anlam odaklı çeviri, uyarlama vb.) olmak üzere anlam aktarımı, kavramsal örtüşme ve dinî-kültürel çağrışımlar açısından değerlendirilecektir.

2. İstiklâl Marşı'nın Arapça Tercümeleri

1921 yılında milli marş olarak kabul edilmesinden günümüze kadar geçen sürede İstiklâl Marşı pek çok kişi tarafından Arapçaya tercüme edilmiştir. Bu çalışmada ise marşın üç farklı dönemde, üç farklı kişi tarafından yapılan tercümeleri esas alınarak mukayeseli bir inceleme yapılacaktır. Seçilen tercümelerin birincisi; henüz Âkif hayatta iken Abdulhamîd ed-Devâhilî tarafından yapılan ve 1932 yılında Mısır'da

el-Mâ'rife dergisinde yayımlanan çeviridir.⁶ İkinci tercüme; Cemal Muhtar tarafından yapılan ve 1985 yılında *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*'nde yayımlanan çeviridir.⁷ Üçüncü tercüme ise Yakup Caymazoğlu⁸ tarafından yapılan ve günümüzde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı'nın resmi internet sitesinin Arapça versiyonunda yayımlanan İstiklâl Marşı çevirisidir.⁹

İstiklâl Marşı'nın Arapça tercümelemleri, millî marşın kabulünden günümüze uzanan 105 yıllık süreçte üç farklı döneme ait çeviriler arasından seçilmiştir. Bu tercih, marşın tarihsel bağlam içinde değişen anlam ve yorumlarını ortaya koymayı ve Türkçe ile Arapça arasındaki çevrilebilirlik ilişkisini dönemsel farklılıklar üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

2.1. Abdulhamîd ed-Devâhilî'nin İstiklâl Marşı Tercümesi

Abdulhamîd ed-Devâhilî'nin İstiklâl Marşı tercümesi, Mehmet Âkif henüz hayattayken yapılan ilk Arapça tercüme olduğu düşünülmektedir. Söz konusu çeviri, Mısır'da yayımlanan *el-Ma'rife* dergisinde neşredilmiştir. Bu yönüyle ilgili tercüme, yalnızca metnin Arapçaya aktarılması bakımından değil; aynı zamanda Mehmed Âkif'in yaşadığı dönemde Arap entelektüel çevrelerinde nasıl algılandığını göstermesi açısından da önem taşımaktadır. Nitekim mütercim marşın çevirisini sunmadan önce Âkif'i; vatanın cesur askerlerinden biri olarak tanımlayıp bu askerleri, Yunanlıları ülkelerinden kovan ve vatanlarını Avrupa sömürgeciliğinin pençesinden kurtarmak için savaş meydanlarında can veren kahramanlar olarak tanıtmaktadır.¹⁰

ed-Devâhilî, İstiklâl Marşı tercümesinde şiirsel bir yeniden üretimden ziyade mana odaklı bir yaklaşım benimsemiştir. Bu nedenle vezin, kafiye ve ritim gibi şiire özgü biçimsel unsurları ikinci plana itmiş; anlamın doğru ve açık biçimde aktarılmasına öncelik vermiştir. Hatta çevirisini, özgün metindeki gibi dörtlülükler hâlinde ve nazım düzenine bağlı kalarak değil, düzyazı mantığıyla kaleme almıştır. Bu durum, ilgili tercümenin edebî estetik kaygılardan çok, açıklayıcı ve öğretici bir nitelik taşıdığını; dolayısıyla anlam merkezli (semantik) bir çeviri anlayışının benimsendiğini göstermektedir.

نشيد الاستقلال

لا تخف، هذا العلم الأحمر السابح في الشفق لا يحمي قبل أن يحمي آخر نار داخنة فوق دياره هو نجم أمي، بل هو كوكبها الذي يتألق في سماء العالم! هو لي ولأمي فقط!

Birinci kıtada geçen Arapça kökenli kelimelerden “şafaklar” kelimesini الشفق şeklinde tekil formda kullanan ed-Devâhilî, “milletim” kavramı yerine ise dini ve kültürel bir çağrışım yapan “أمي” (ümmetim) ifadesini tercih etmiştir. Ayrıca “yıldız” kavramı için hem “نجم” hem de “كوكب” kelimelerini kullanmıştır.

أيها الهلال المتدلل! لا تته، بمهجتي أفديك، ما هذه الشدة، وما هذا الغضب؟ ابتسم مرة لقومي الأبطال، وإن لم تبتسم فلن نسمح لك بدمائنا المهرقة. إن الاستقلال حق أمي التي تعبد الحق!!

İkinci kıtada ed-Devâhilî, “kurban olayım” ifadesini ona yakın anlamda olan “أفديك” (sana feda olayım) şeklinde tercüme ederken, “ırkım” kelimesini “قومي” (kavmim) şeklinde çevirmiştir.

أنا عشت منذ الأبد حراً وسأعيش حراً، وأنا مثل السيل المنهمر أكتسح السد وأظهر عليه، وأخترق الجبال، وأملأ السهول، وأفيض عنها. فمن هذا المجنون الذي يريد أن يربطني برباط الأسر؟!

Üçüncü kıtada mütercim, “ezel” kavramının kelimî açıdan tartışmalı bir kavram olmasından ötürü “الأبد” (ebed) kelimesini kullanmayı tercih etmiştir. Nitekim vahdet-i vücûdçu düşünürlere göre Allah'ın dışındaki bir kısım varlıklara da ezelilik sıfatının nisbet edilmesi mümkün görülse de bu konu İslam

⁶ İlgili çeviri için bk. Abdulhamîd ed-Devâhilî, “Neşîdü'l-İstiklâl li Şâ'iri'l-İslâm Muhammed 'Âkif Bek”, *el-Ma'rife* sy.5 (Mayıs 1932), 537-538.

⁷ Bk. Cemal Muhtar, “Neşîdü'l-İstiklâl”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* sy.3 (1985), 15-18.

⁸ Çeşitli bürokratik görevler icra eden Yakup Caymazoğlu, 10 Ocak 2025 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Ürdün Haşimi Krallığı Nezdinde Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçisi olarak atanmıştır. Bk. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, *Resmî Gazete* (10 Ocak 2025).

⁹ Yakup Caymazoğlu, “Neşîdü'l-İstiklâl”, T.C. Cumhurbaşkanlığı, Erişim: 20 Şubat 2026. <https://www.tccb.gov.tr/ar/independencemarch/>

¹⁰ ed-Devâhilî, “Neşîdü'l-İstiklâl”, 537.

kelamcılarınca çok fazla tartışılmış ve bu ezeliğin nisbî veya itibarî bir ezeliyet olabileceği, gerçek anlamda ezeliğin sadece Allah’a mahsus olduğu yönünde itirazlar yöneltilmiştir.¹¹ Ayrıca mütercim şiirsel bir çeviriden ziyade mana odaklı bir tercüme tercih ettiğinden dizelerin sıralamasını da değiştirmiş, ikinci dizeyi kıtanın sonuna almıştır.

إن كان قد أحاط بأفاق الغرب سور مدرع بالفلولاذ، محدود وطني صدري المملوء بالايامن؛ إن الوحش¹² الذي تسميه المدنية لم يبق منه سوى سن واحد، فدعه يعوى ولا تخف، كيف يخنق إيماناً كهذا؟

Dördüncü kıtanın çevirisinde ed-Devâhilî, “canavar” kelimesi için “الوحش” ifadesini kullanmıştır. Mütercim, bu tercihini dipnotta açıklayarak metindeki “tek dişi kalmış canavar” ifadesinin, Batılı müttefiklerin son temsilcisi olarak görülen Yunanlıları işaret ettiğini belirtmiştir.¹³ Bu yaklaşım, çevirmenin yalnızca kelime karşılığı vermekle yetinmediğini; aynı zamanda tarihî ve siyasî bağlamı açıklayıcı notlarla okura aktarım yapmayı amaçladığını göstermektedir. Böylece çeviri, salt dilsel bir aktarım olmaktan çıkıp yorumlayıcı bir nitelik kazanmıştır. Ayrıca şiirsel çeviriyi göz ardı ederek manaya odaklanan ed-Devâhilî, anlamın akıcılığını korumak maksadıyla üçüncü dize ile dördüncü dizenin yerini değiştirmiştir.

أي صاحبي الا تدع الأوغاد يمرون على ديارى أبدأ، واجعل جسمك سداً لتقف هذه الغارة الدنيئة، والتطلعن تلك الأيام التي وعدك بها الحق، وما يدريك لعلها الغد، أو هي أقرب !!

Beşinci kıtada mütercim, mana odaklı bir çeviri yaparak “Arkadaş!” ifadesi için “أي صاحبي” (Ey arkadaşım!) ifadesini kullanmıştır. Bununla birlikte Akif’in “va’d ve Hakk” kelimelerini bilinçli bir tercihle kullandığının farkında olarak Arapçada da aynı kelimeleri tercih etmiştir.

تأمل الأرض التي تطوها، ولا تمرن بها تحسبها تراباً، وتذكر الآلاف الراقدین تحتها غير مكفنین، إنما أنت ابن الشهيد، فعار عليك أن تؤذى أباك، ولا تعط جنة الوطن هذه ولو أخذت بها العالمين.

Altıncı kıtada mana odaklı bir çeviri yapan ed-Devâhilî, özellikle “cennet vatani” ifadesini “جنة الوطن” şeklinde tercüme ederek “vatanın cennetini” kastetmiştir. Halbuki “الوطن الجنة” şeklinde bir çeviri olsaydı cennet sıfatıyla nitelenen vatan anlamında olacaktı ki bu da Akif’in maksadına daha yakın olurdu.

من ذا الذى لا يكون فداء لجنة الوطن هذه؟ ولو عصرت ترابه لتقبر شهداء! فليأخذ الله روعي وحببي وكل ما أملك، ولا يقدر لي أن أعيش بعيداً عن وطني!

Yedinci kıtada yine mütercim “cennet vatani” ifadesini “جنة الوطن” şeklinde tercüme ederek cennetin vatan olmasına dikkat çekmiştir. Halbuki şairin ifadesinden vatanın cennete benzetildiği anlaşılmaktadır.

يا إلهي، إن ما تأمله منك روعي هو: ألا تلمس يد أجنبي صدر معبدي، وأن يدوى فوق ديارى دائماً ذلك الاذان الذي بنى الدين على شهادته.

Sekizinci kıtada mütercim düzyazı formunda bir çeviri yaptığı için Arapçada cümle dizilişine uyarak sıra cümlesi olan üçüncü dize ile dördüncü dizenin yerlerini değiştirmiştir. Bununla birlikte kıtada geçen “İlâhî, ruh, emel, mabed, ezan, din, şahadet” gibi Arapça kökenli kelimelerin çeviride de aynen korunduğu görülmektedir.

إن، تسجد أحجار قبري ألف مرة خاشعة إن تكن لي أحجار! وينبعث جسدي من الأرض كالروح المجرد، ساكباً دمعي الدامي من كل جروحي، وحينئذ يعلو الرأس مني حتى يمس العرش!

Dokuzuncu kıtanın başında geçen “إن” kelimesi Türkçede “o zaman” anlamı taşısa da daha çok “o halde” anlamına gelmektedir. Mütercim “o zaman” ifadesini “حينئذ” şeklinde çevirseydi daha isabetli olabilirdi. Yine mütercim mana odaklı bir çeviri tercih ettiğinden, şiirde geçen “taş” ifadesini şairin maksadına uygun olarak “أحجار قبرى” (mezarımın taşları) şeklinde tercüme etmiştir.

¹¹ Ezel kavramı hakkında geniş bilgi için bk. Ahmet Saim Kılavuz, “Ezel”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 195), 12/49-50.

¹² ed-Devâhilî tercümesinde “canavar” anlamında kullandığı “الوحش” ifadesini dipnotta açıklayarak “tek dişi kalmış canavarın” Batılı müttefiklerin son dişi olan Yunanlılar olduğunu belirtmek istemiştir.

¹³ Bk. ed-Devâhilî, “Neşîdü’l-İstiklâl”, 537.

أيها الهلال الجليل: اخفق قائماً مثل الشفق، لتحل لك كل دمائي المسفوكة، وليس لك ولا لقومي زوال أبداً. إن الحرية حق رايتي التي قد عاشت حرة، وإن الاستقلال حق أمتي التي تعيد الحق...

Onuncu kıtada mütercim “şafaklar” kelimesini tekil olarak “الشفق” şeklinde çevirmişken, “ırkım” kelimesini “قومي” (kavmim), “milletim” kavramını da “أمتي” (ümmetim) şeklinde aktarmıştır. Akif, eserlerinde “ırk” ve “millet” kavramlarını üstünlük aracı olarak değil, Müslümanların kazandığı ahlaki ve manevi erdemleri ifade etmek için kullanmış; doğuştan gelen soyu değil, kesbi değerleri esas almıştır. Dönemindeki ırk temelli Batı anlayışına karşı duran Akif, bugünkü anlamda ırkçılığı “kavmiyet” olarak nitelemiş ve şiddetle reddetmiştir. Ona göre ırkçılık, Müslümanların birliğinin en büyük düşmanıdır; ittihad ile tevhid inancı birbirinden ayrılmazdır.

2.2. Cemal Muhtar’ın İstiklâl Marşı Tercümesi

1985 yılında İstiklâl Marşı’nı Arapçaya tercüme eden Cemal Muhtar, çevirisinin başında marşın Mehmed Âkif tarafından kaleme alınma serüvenini ve Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilme süreci hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca İstiklâl Marşı’nın sadece Türk halkının duygularını ifade eden bir marş olmadığını, bütün Müslüman halkların ve batılın karşısında zafere inanan toplulukların duygularını ifade eden bir şiir olduğunu ifade etmektedir.¹⁴ Cemal Muhtar, Arapçaya tercüme ettiği İstiklâl Marşı çevirisinde mana odaklı bir çevirinin yanı sıra şiirsel özelliği korumaya ve kafiye uyumunu gözetmeye çalışmıştır. İlgili çeviri kıtalar halinde ele alınacaktır:

نشيد الاستقلال

لا تَحْفَ لَنْ يَحْمَدَ اللّٰهَ الْقَانِي الْخَفَائِ فِي هَذِهِ الْأَشْفَاقِ
مَا لَمْ تَحْمَدِ النَّارَ الْمُتَّقِدَةَ فِي آخِرِ مَوْقِدٍ فِي وَطَنِي وَتَحْفَتْ بِهِ الْأَرْمَاقِ
ذَلِكَ كَوَكَبٌ أَمْتِي سَوَفَ يَمْضِي لَامِعًا
ذَلِكَ لِي، إِنَّهُ لَأَمْتِي، لَهَا وَلَوْ خُذَهَا فِي الْآفَاقِ

Birinci kıtada Cemal Muhtar’ın “yıldız” kelimesi için “كَوَكَبٌ” (gezegen) kelimesini kullanması dikkat çekicidir. Zira Arapçada “yıldız” kelimesi genellikle “نجم” kelimesiyle ifade edilmektedir. Ancak bu iki kelime arasında küçük farklar olsa da birbirinin yerine kullanılabilir. Ayrıca Muhtar da ed-Devâhilî gibi “milletim” kavramını “أمتي” (ümmetim) şeklinde tercüme etmiştir.

أَيُّ هَلَالِي ذَا الدَّلَالِ، فَذَلِكَ نَفْسِي لَا تُقَطَّبُ حَاجِبِيكَ
مَا هَذَا الْجَبَرُوتُ فِيكَ وَالْجَلَالُ؟ أَلْقَ لِقَوْمِي الْأَمْجَادِ بَسْمَةً مِنْ شَفْتِيكَ
وَلَا قَلَنْ تَكُونُ دِمَاؤُنَا الْمُهْرَاقَةُ جَلَا إِلَيْكَ¹⁵
فَالِاسْتِقْلَالِ مِنْ حَقِّ أَمْتِي الْعَابِدَةِ إِلَهُ الْحَقِّ الْكَرِيمِ

İkinci kıtada Muhtar; “çatma çehreni” deyimini Arapçada hemen hemen aynı veya yakın anlama gelen “عَجَبًا بِالطَّائِشِ” (kaşlarını çatma) şeklinde tercüme etmiştir. Ayrıca ikinci mısradaki geçen “bir gül” ifadesini, şiirin kafiyesine uydurmak için “شَفْتِيكَ” (iki dudağın) ilavesiyle bitirmiştir. Yine üçüncü mısrayı kafiye uydurmak amacıyla “جَلَا إِلَيْكَ” (sana helal) şeklinde bitirmekle birlikte dipnotta “حلا” şeklindeki formuna da yer vermiştir.

إِنِّي عَشْتُ دَوْمًا وَسَاحِبًا حُرًّا كَرِيمًا
عَجَبًا بِالطَّائِشِ إِنْ رَامَ قَيْدِي بِالْأَغْلَالِ كَظِيمًا
إِنِّي سَيِّلٌ عَرْمٌ، أَهْدِمُ السُّودَ وَأَجْنَحُ الْخُدُودِ
أَحْرِقُ الْجِبَالَ وَالْأَوْطَادَ، لَا يَسْغُنِي الْبَحْرُ الْمَدِيدُ

¹⁴ Bk. Muhtar, “Neşîdü’l-İstiklâl”, 15,16.

¹⁵ Cemal Muhtar جَلَا إِلَيْكَ ifadesinin dipnotta حلا şeklinde de ifade edilebileceğini belirtmiştir. Bk. Muhtar, “Neşîdü’l-İstiklâl”, 16.

Üçüncü kıtada Muhtar, kafiye uymak maksadıyla şiirin birebir tercümesinden bir nebze ayrılmıştır. Zira birinci mısrayı, şiirde olmadığı halde “كریما” kelimesiyle bitirmesi, bir soru cümlesi olan ikinci mısradaki “hangi çılgın?” sorusunun yer almaması gibi tasarruflar nedeniyle çevirmenin, şiirin şekilsel özelliklerini korumak maksadıyla mana odaklı çeviriyi bir nebze göz ardı ettiğini göstermektedir.

إِنْ يَكُنَّ الْغَرْبَ مُحَاطَةً أَفَافُهُ بِأَسْوَارٍ مُدْرَعَةٍ مِنْ فُؤَادٍ
فَإِنْ لِي حِمَى كَقَلْبِي الرَّأخِ بِالإِيمَانِ، إِنَّهُ نِعْمَ الْمَلَأَ
لَا تَجَزَعَنَّ، أَتَقْضِي عَلَى هَذَا الإِيمَانِ حَضَارَةَ عَاوِيَةَ
تَضَارِعُ غَوْلًا تَسَاقَطَتْ أَسْنَانُهَا غَيْرَ وَاحِدَةٍ خَالِيَةٍ؟

Dördüncü kıtada mütercim, şiirsel bir çeviri tercih ederek kafiye uyumuna dikkat etmiştir. Bu çabayla yaptığı çevirisinin, marşın birebir anlamını yansıtmaya da genel manayı büyük ölçüde karşıladığını söylemek mümkündür. Ayrıca üçüncü mısradaki geçen “korkma” kelimesini Arapçaya “لَا تَجَزَعَنَّ” (endişelenme) şeklinde tercüme etmesi de dikkat çekicidir.

حَذَارِ أَخِي، أَنْ تَسْمَحَ لِلْأَنْدَالِ بِوُطْءِ هَذَا الْأَدِيمِ
أَجْعَلْ صَدْرَكَ عَائِقًا وَأَوْقِفْ الْعَدُوَّ الْأَثِيمَ
سَيَبْزَعَنَّ فَجْرَ يَوْمٍ مُشْرِقٍ بَشَّرَ بِهِ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمَ
غَدًا، وَرُبَّمَا قَبْلَ غَدٍ، وَمَنْ بِذَلِكَ عَلِيمٌ؟

Beşinci kıtada mütercim, “Arkadaş!” ifadesini “أخي” (Kardeşim!) şeklinde Arapçaya çevirmiştir. Ayrıca “Siper et gövdeni” ifadesini mecaz-ı mürsel sanatı icra ederek “أَجْعَلْ صَدْرَكَ عَائِقًا” (siper et göğsünü) şeklinde çevirmiştir. Çevirideki ifade; zikr-i cüz irâdetü’l-kül diye tabir edilen bir mecaz-ı mürsel sanatı yapılmıştır. Yani göğsünü engel yap derken vücudun bir parçası olan göğüs zikredilse de kastedilen mana bedenin tamamıdır.

خَفَّفَ الْوُطْءَ عَلَى هَذِي الْأَرْضِ وَتَحَرَّرَ عَنْ كُنْهَاتِهَا الْمَكِينِ
لَا تَنْسِينَ آلافاً بَيْنَ طَبَاتِهَا بِلَا أَكْفَانِ دَفِينِ
إِنَّكَ شَيْلُ شَهِيدٍ، حَرَامٌ أَنْ تُؤْلِمَ أَوْلَاءَ الْجُدُودِ
وَلَا تَتَخَلَّ عَنْ ذَا الْوِطْنِ الْفَرْدُوسِ، وَإِنْ مُنَحْتَ الدُّنْيَا أَوْ مَا يَزِيدُ

Altıncı kıtada geçen “Düşün” kelimesini “لَا تَنْسِينَ” (unutma) şeklinde çeviren mütercim, “şehit oğlusun” ifadesini de “شَيْلُ شَهِيدٍ” (şehit yavrusu) şeklinde çevirmiştir. Aynı şekilde mütercim, “yazıktır” ifadesini “حَرَامٌ” (haramdır) şeklinde, “cennet vatanı” ifadesini de “الْوِطْنِ الْفَرْدُوسِ” şeklinde cennetin diğer bir ismi olan “firdevs” kavramıyla tercüme etmiştir. Bu yöntemle çevirmenin, şiirin genel anlamına sadık kalmakla birlikte metin üzerinde Arapçanın verdiği dil imkanlarını kullanarak birtakım tasarruflarda bulunduğunu söylemek mümkündür.

مَنْ ذَا الَّذِي لَا يَفْتَدِي بِهَذَا الْوِطْنِ السَّعِيدِ؟
وِطْنُ إِنْ عَصَرَتْ ثُرْبَتُهُ تَدَقَّقَتْ مِنْهَا دِمَاءُ آلَافِ شَهِيدٍ
سُبْحَانَكَ رَبِّي هَاكَ رُوحِي وَ مُهْجَةُ قَلْبِي وَكُلُّ مَا مَلَكَتْ يَدِي
حَسْبِي أَلَا تَحْرَمْنِي مِنَ الْوِطْنِ، إِنْ ذَا هُوَ مَطْلَبِي الْوَحِيدِ

Yedinci kıtada mütercim “cennet vatan” ifadesini “الْوِطْنِ السَّعِيدِ” (huzurlu vatan) şeklinde tercüme ederken, sıkılması halinde içerisinden şühedâ fişkıracak toprağın vatan toprağı olduğuna dikkat çekmektedir. Mütercim ayrıca kafiye uyumunu sağlamak için genel mananın dışına çıkmadan birtakım tasarruflarda bulunmaktadır.

إِلَهِي، إِلَيْكَ تَضَرَّعْتُ رُوحِي تَبْتَغِي الْأَمَلَ الْفَرِيدِ:
أَلَا تَدَيِّسُ صَدْرَ مَعْبُدِي يَدَ أَجْنَبِي مَرِيدٍ
وَأَنْ يَتَعَالَى عَلَى أَرْضِ وَطَنِي الرَّشِيدِ
هَدِيرِ الْأَذَانِ، شَهَادَةِ أَسَاسِ الْإِيمَانِ الْمَجِيدِ

Sekizinci kıtada yine kafiye uyumuna dikkat eden mütercim şiirsel bir çeviriyi tercih ederken şiir üzerinde birtakım tasarruflarda bulunmaktadır. Örneğin “ancak emeli” ifadesini “الأمل الفريد” (tek isteği), “nâmahrem” ifadesini “أجنبي مريد” (sapkın yabancı), “ebedî yurdum” ifadesini “وطني الرشيد” (mükemmel vatanım), “dinin temeli” ifadesini de “أساس الإيمان المجيد” (şerefli imanın temeli) şeklinde çevirerek mısra sonlarında kafiye uyumunu sağlamaya çalışmıştır.

فَيَخِرُّ شَاهِدٌ قَبْرِي - إِنْ وُجِدَ - بخشوع آلاف السُّجُودِ
وستسيل الدماء ربي، من جروحي العديهِ
و يتعالى نَعْشِي مِنْ الأرض كما تنطلق الروح الجريد
عند ذلك سيعلو رأسي فخراً وقد يَلْتَقِي بالعرش المديهِ

Dokuzuncu kıtada yine kafiye uyumuna dikkat eden mütercim, secde edecek taşın mezar taşı olduğuna dikkat çekmiştir ki bu da şairin muradına muvafık bir ifade olmuştur. Bir önceki kıtada geçen “İlâhî” ifadesini “إلهي” şeklinde birebir tercüme ederken bu kıtadaki “İlâhî” ifadesini aynı anlama gelen “ربي” (Rabbim) şeklinde çevirmiştir. Yine mütercim yükselerek arşa degecek başın “فخراً” (övünç ve gurur) ile yükseleceğini belirterek şiirde olmadığı halde genel manadan çıkarılabilecek bir ilave yapmıştır.

دَمْ لَنَا هَلْأَلْنَا الْأَبِي، خَفَافًا مِثْلَمَا يَخْفِقُ الشَّفَقُ عَلَى هَذَا الْأَدِيمِ
فَلْتَكُنْ دِمَاؤُنَا الْمُهْرَاقَةُ كُلُّهَا لَكَ جَلَا وَأَنْتَ بِهَا سَلِيمٌ
وَسَتَبْقَى مُرْفَرَفًا دَوْمًا فِي الْأَعَالِي وَ لَنْ يُقْضَى عَلَى قَوْمِي الْعَرِيقِ الصَّمِيمِ
فالحرية من حق رايثي التي عاشت حرة أبية
والاستقلال من حق أُمِّي العابدة الإله الحق الكريم

Onuncu kıtada da kafiye uyumunu gözetmeye çalışan mütercim kıtada geçen Arapça kelimelerin büyük çoğunluğunu değiştirmeden Arapça çeviride kullanmıştır. Bunun yanı sıra ikinci kıtada olduğu gibi “ırkım” kelimesini “قومي” (kavmim), “milletim” kavramını ise “أُمِّي” (ümmetim) şeklinde tercüme etmiştir.

2.3. Yakup Caymazoğlu’nun İstiklâl Marşı Tercümesi

Yakup Caymazoğlu tarafından yapılan İstiklâl Marşı tercümesi, günümüzde Cumhurbaşkanlığı resmi internet sitesinin Arapça versiyonunda yayınlanmaktadır. Aynı sayfada ilgili tercümenin altında İstiklâl Marşı hakkında bilgi veren M. Orhan Okay’a göre Âkif in para ödülünü kabul etmeyip İstiklâl Marşı’nı yazması ve “Kahraman Ordumuza” ithaf etmesi, aslında tüm millete yönelik bir ithaftır. Marşı *Safahat* adlı kitabına almaması da eserin millete ait olduğunu düşünmesindendir.¹⁶ Aşağıda şiirsel bir çeviri tercih eden ve kafiye uyumuna dikkat etmeye çalışan Caymazoğlu’nun İstiklâl Marşı tercümesi kıtalar halinde incelenecektir:

نشيد الاستقلال

لا تحزن، لن تخدمَ الرأيةَ الحمراء في شفق السماء
قبل أن تخدمَ في آخر دارٍ على أرضٍ وطني شعله الضياء
إنها كوكبٌ سيطلُ ساطعاً فهي لأمتي الغراء
إنها لي ولشعبي دون انقضاء

Birinci kıtanın başında çarpıcı bir ifade olarak geçen “Korkma!” ifadesi, Caymazoğlu tarafından “لا تحزن” (Üzülme!) şeklinde tercüme edilmiştir. Bu kelime, düşmandan korkmayan iman dolu bir milletin korkmasına ve üzülmesine gerek olmadığını yüce Allah’ın onlarla beraber olduğunu hatırlatır. Âkif bu sözü bilinçli bir şekilde kullanmış olup Hz. Peygamber’in (sav) Sevr Mağarası’nda Hz. Ebubekir’e (as) söylediği “Üzülme, Allah bizimle beraberdir.” sözünü hatırlatır. Kur’an bu olayı bize şu şekilde haber vermiştir: *إِلَّا تَتَضَرَّوْهُ فَقَدْ تَصَرَّهَ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ* “Eğer siz ona

¹⁶ M. Orhan Okay, “Neşîdü’l-İstiklâl neşiden vataniyyen ve nassen edebiyyen”, T.C. Cumhurbaşkanlığı, Erişim 24 Şubat 2026. <https://www.tccb.gov.tr/ar/independencemarch/>.

(Resûlullah'a) yardım etmezseniz (bu önemli değil); ona Allah yardım etmiştir: Hani, kâfirler onu, iki kişiden biri olarak (Ebu Bekir ile birlikte Mekke'den) çıkarmışlardı; hani onlar mağaradaydı; o, arkadaşına. Üzülmeye, çünkü Allah bizimle beraberdir, diyordu. Bunun üzerine Allah ona (sükûnet sağlayan) emniyetini indirdi, onu sizin görmediğiniz bir ordu ile destekledi ve kâfir olanların sözünü alçalttı. Allah'ın sözü ise zaten yücedir. Çünkü Allah üstündür, hikmet sahibidir.”¹⁷ Bu nedenle ilk dizeyi bu âyete bir gönderme olarak değerlendirmek mümkündür.¹⁸ Nitekim Âkif'in üslubunda âyet ve hadislere atıf yapmak önemli bir yer tutmaktadır.¹⁹

هَلَّا لَنَا الْمَدَلُّ، أَرْجَوْكَ لَا تَقْطُبُ حَاجِبَ الْجَمَالِ
ابْتَسَمَ لِعَرْقِي الْبَطْلُ ! مَا هَذِهِ الْهَيْبَةُ وَذَاكَ الْجَلَالُ؟
وَالَا لَنْ تَصْبِيحَ دِمَاؤُنَا الزَّكِيَّةُ لَكَ حَلَالٌ
مَنْ حَقَّ أَمْتِي الَّتِي تَعْبُدُ الْحَقَّ الْإِسْتِقْلَالَ

İkinci kıtada geçen “kurban olayım” ifadesini “أرجوك” şeklinde tercüme eden Caymazgılı Âkif'in seslenişinden daha yumuşak bir ifade tercih etmiştir. Ancak Âkif'in “kurban olayım” seslenişini bir ricadan daha etkili bir serzeniştir.

كُنْتُ حُرّاً مِنْذُ الْأَزَلِّ وَأَحْيَا حُرّاً
أَيُّ أَرْعِي يَقْبِذُنِي بِالسَّلَاسِلِ ، مَا أَعْجَبَهُ أَمْرًا!
إِنِّي كَالسَّيْلِ الْهَانِجِ أَكْسُرُ السُّدُودَ وَأَنْدَفِعُ فَوْرًا
أَحْطُمُ الْجِبَالَ ، أَمْلَأُ الْأَرْجَاءَ ، أَنْتَقِضُ فَيَضًا

Üçüncü kıtada geçen “ezel” kelimesi, ilk iki mütercim tarafından Arapçaya başka ifadelerle çevrilmişken, Caymazgılı'nın tercümesinde “ezel” kavramı Arapçada değiştirilmeden kullanılmıştır. Aynı şekilde ilk iki tercümede “yırtarım dağları” ifadesi için yırtmak anlamına gelen “خرق” fiili kullanılmışken, burada mütercim parçalamak anlamına gelen “أحطم الجبال” (dağları parçalarım) ifadesini kullanmıştır.

لَوْ أَحَاطَ الْجِدَارُ الْمَدْرَعُ أَفَاقَ الْغَرْبِ
فَإِنْ حَدُودَ بِلَادِي فِي صَدْرِي كَالْإِيمَانِ الصَّلْبِ
لَا تَخَفُ فَأَنْتِ الْأَعَزُّ وَلَيْسَتْ لَخْنَقِ الْإِيمَانِ بِالْغَالِبِ
تِلْكَ الْحَضَارَةُ الَّتِي مَا هِيَ إِلَّا وَحْشٌ وَحِيدُ النَّابِ

Dördüncü kıtada mütercim “çelik zırhlı duvar” ifadesini “الجدار المدرع” (zırhlı duvar) şeklinde çevirirken “çelik” kelimesini zikretmemiştir. Ancak kafiye uyumunu sağlamak için ikinci mısranın sonuna şiirde olmadığı halde “كالإيمان الصلب” (çelik gibi sağlam iman) ifadesini eklemiştir. Dolayısıyla mütercim, ilk mısradaki zikredilmeyen “çelik” kelimesini ikinci mısradaki “iman” kelimesinin sıfatı olarak eklemiştir. Mütercimin bu kıtada geçen “korkma” kelimesini ise “لا تخف” (korkma) şeklinde tercüme etmesi de dikkat çekicidir.

يَا صَاحِبِي، إِيَّاكَ أَنْ تَجْعَلَ الْوَطْنَ عَرْضَةً لِلْأَدْنِيَاءِ
كَنْ سَدًّا مَنِيعًا أَمَامَ الْغَزْوِ السَّافِرِ كَالْأَقْوِيَاءِ
فَسَتَشْرِقُ تِلْكَ الْأَيَّامُ الَّتِي وَعَدَهَا اللَّهُ لِلْعِظَمَاءِ

¹⁷ Tevbe 9/40.

¹⁸ Bk. Kadriye Alev, “İstiklal Marşı'nın Kültürel Kodları ve Metinler arası İlişkiler”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 3, (2014), 15-18; Cumhuriyet Demirel, “Kur'an-ı Kerim'den Mülhem Bir Şâheser: İstiklal Marşı”, *İslam Şairi Mehmed Akif Ersoy*, ed. Arif Edip Aksoy, Abdullah Alperen (Çanakkale: Paradigma Akademi 2022), 46.

¹⁹ Bk., Hasan Akay, “İstiklâl Marşının Tarihçesi”, *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı 41 Dize 41 Yorum*, der. Hasan Akay, M. Fatih Andı (İstanbul: Hat Yayınevi, 2010), 33; Nurullah Çetin, “İstiklâl Marşı'mızı Anlamak”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi* 21, 2 (2014), 41. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/648426>.

ومن يدري لعلَّ غداً أو قبله ينتشر الضياء

Beşinci kıtada mütercim şiirin genel manasının dışına çok çıkmamakla birlikte lafızlarında birtakım tasarruflara gittiği söylenebilir. Örneğin “Siper et gövdeni” ifadesini “كن سداً منيعاً أمام” (önünde engelleyici bir sed ol) şeklinde tercüme ederken, “sana vadettiği günler Hakkın” ifadesini “وعدها الله” (Allah’ın yücelere vadettiği) şeklinde çevirmiştir.

لا تحسبنَّ ما تحتَ رجلَيْكَ تراباً وأيقنْ

واحتسبْ لآلافِ الراقدِينَ من دونِ كفنْ

أنتَ ابنُ الشهيدِ لا تؤذِ الأجدادَ واركنْ

لا تفرطْ بجنتِكَ ولو أعطوكَ الكونَ بلا ثمنْ

Altıncı kıtada mütercim “Bastığın yerleri” ifadesini “ما تحتَ رجلَيْكَ” (ayaklarının altındaki) şeklinde çevirirken, “verme cennet vatanı” ifadesini “لا تفرطْ بجنتِكَ” (cennetinden vazgeçme) şeklinde ve “dünyaları alsan da” ifadesini de “ولو أعطوكَ الكونَ” (kâinatı verseler de) şeklinde çevirmiştir. Dolayısıyla mütercim, şiirin genel manasının dışına çıkmadan manayı farklı lafızlarla ortaya koymaya çalışmıştır.

من منا لهذا الوطنِ الجنةِ لا يقدمُ نفسا؟

تقيضُ الأرضُ بالشهداءِ لو لمستها لمسا!

بروحي وحيي وملكي لله طبتُ نفسا،

إلا الوطنَ لا أستطيعُ دونَه العيشَ أنسا

Yedinci kıtada mütercim “cennet vatan” ifadesini şiirdeki terkibe muvafık olarak vatanı, cennet sıfatıyla “الوطنِ الجنةِ” (cennet vatan) şeklinde nitelemiştir. İlk iki tercümede bu sıfat tamlaması farklı şekillerde ifade edilmişti. Ancak ikinci dizide çarpıcı bir ifade olan “toprağı sıksan” ifadesi, tercümede daha basit bir tabirle “لو لمستها” (ona dokunsan) şeklinde dile getirilmiştir. Ayrıca üçüncü ve dördüncü dizide şiirsel bir tercümeyi gözetmeye çalışan mütercim, marşın genel anlamından bir nebze uzaklaşmıştır.

تتضرعُ نفسي لك يا إلهي بالدعاء

لصونِ المعابدِ من الأيديِ الملوثةِ للأعداءِ

ليبقى الأذانُ بالشهادةِ صادحاً في العلاءِ

فهو عمادُ ديني يتخلدُ في وطني بالجلاءِ

Sekizinci kıtada “ruhum” ifadesini “نفسِي” (nefsim) şeklinde çeviren mütercim hem kafiye uyumunu gözeterek şiirsel bir çeviri yapmaya çalışmış hem de marşın genel anlamından uzaklaşmadan manayı yansıtmayı başarmıştır.

ويسجدُ لك شاهدُ قبري وإن يكُ حينئذٍ بالوجدِ

بدموعٍ داميةٍ يا إلهي من كلِّ جرحٍ للفؤادِ

فيقفزُ نعشي من الأرضِ كالروحِ المجردِ

وتسمو هامتي لذرا العرشِ بامتدادِ

Dokuzuncu kıtada mütercim, bin secde eden taşın mezar taşı olduğunu yansıtmak için “شاهدُ قبري” (mezarımın taşı/işareti) şeklinde çevirmiş ve kafiye uyumuna dikkat etmiştir.

رَفَرْتُ كالشفقِ الأحمرِ يا أمجدَ هلالِ

لنكنْ دماؤنا كلها لك حلالِ

لن يصيبَكَ ولا عرقي الاضمحلالِ

والحريةُ من حقِّ رايَتي الحرةِ لا جدالِ

ومن حقِّ أمَتي التي تعبدُ الحقَّ الاستقلالِ

Onuncu kıtada geçen “şafaklar” kelimesini tekil olarak ve kızıl sıfatıyla niteleyerek “الشفق الأحمر” (kızıl şafak) şeklinde çeviren mütercim, “ırk” kavramını ilk iki çevirinin aksine “kavmim” şeklinde değil, “عرقي” (ırkım) şeklinde çevirmiştir. Ancak son dizede geçen “milletim” kavramını ilk iki çeviride olduğu gibi “أمتي” (ümmetim) kelimesiyle tercüme etmiştir. Âkif ’in *Safahat*’ta bu kavramı, büyük ölçüde bugünkü, yani “ulus” anlamıyla değil de bir dine/peygambere mensup olanlar topluluğu anlamıyla kullandığını söylemek mümkündür.²⁰ Dolayısıyla çevirilerde “millet” kavramının “ümme” şeklinde ifade edilmesi şairin maksadına muvafık bir tercih olmuştur.

Sonuç

İstiklâl Marşı, muhtevasında yer alan Arapça kökenli kelimeler bakımından yalnızca dilbilimsel bir inceleme alanı sunmakla kalmamakta; aynı zamanda dinî, tarihî ve kültürel arka planı güçlü bir metin olarak çeviri faaliyetleri açısından da zengin bir değerlendirme zemini oluşturmaktadır. Marşta Arapça kökenli kelimelerin dikkat çekici bir orana sahip olması hem dönemin dil yapısının hem de şairin dinî-kültürel birikiminin tabîi bir yansımasıdır. Bu durum, metnin Arapçaya tercümesinde kimi kelimelerin aynen korunmasına imkân tanırken; bazı kavramların ise anlam alanı, çağrışım gücü ve itikadi hassasiyetler çerçevesinde yeniden yorumlanmasına yol açmıştır.

Mehmed Âkif Ersoy’un kelime tercihlerindeki bilinçli tutumu, özellikle “millet”, “ırk”, “hak”, “istiklâl”, “ezel”, “şehâdet” gibi kavramlarda kendisini göstermektedir. Bu kavramların Arapça tercümelerinde “ümme”, “kavim”, “ırk”, “ebed”, “hak”, “İlah” gibi karşılıkların tercih edilmesi, mütercimlerin yalnızca sözlük anlamına bağlı kalmadıklarını; aynı zamanda kavramın dinî ve kültürel çağrışım alanını dikkate aldıklarını ortaya koymaktadır. Özellikle “millet” kavramının üç tercümeye de büyük ölçüde “أمّة” (ümme) şeklinde karşılanması, Âkif’in bu kavramı modern ulus anlayışından ziyade dinî topluluk anlamında kullanmış olmasıyla örtüşmektedir.

Abdulhamîd ed-Devâhî’nin tercümesi, daha çok anlam merkezli (semantik) bir yaklaşımı benimseyerek şiirsel formu ikinci plana itmiş; açıklayıcı ve yer yer yorumlayıcı bir üslup ortaya koymuştur. Cemal Muhtar ise hem anlamı hem de nazım özelliklerini koruma çabası göstermiş; zaman zaman kafiye ve vezni gözetmek adına metinde sınırlı tasarruflarda bulunmuştur. Yakup Caymazoğlu’nun tercümesi ise şiirselliği daha belirgin biçimde önelemiş; kafiye ve ritim unsurlarını korumaya çalışırken yer yer anlamda genişletme veya daraltmalara gitmiştir. Bu üç yaklaşım, çeviri kuramları açısından kelimesi kelimesine çeviri, anlam odaklı çeviri ve şiirsel/estetik uyarlama biçimlerinin somut örnekleri olarak değerlendirilebilir.

Netice itibarıyla İstiklâl Marşı’nın Arapça tercümeleri, metnin yalnızca dilsel bir aktarımı değil; aynı zamanda kavramsal, kültürel ve itikadi bir yeniden inşasıdır. Arapça kökenli kelimelerin çevirideki serüveni, bir yönüyle ortak İslam medeniyeti havzasının dil birliğini gösterirken; diğer yönüyle her dilin kendi bağlamı içinde anlamı yeniden üretme gücünü ortaya koymaktadır. Bu çerçevede söz konusu tercümeler hem çeviri bilimi hem de Türk-Arap edebî ve kültürel ilişkileri açısından dikkate değer örnekler olarak değerlendirilmeyi hak etmektedir.

Kaynakça

Kur’ân-ı Kerîm.

Acar, Kenan. “‘İstiklâl Marşı’nın Söz Varlığı Üzerinde Analitik Bir İnceleme Denemesi”. *TÜRK Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi* 1/13 (01 Haziran 2018), 370-381. <https://izlik.org/JA97MF66EB>.

Akay, Hasan. “İstiklâl Marşının Tarihçesi”. *İstiklâl Marşı İstikbâl Marşı 41 Dize 41 Yorum*, der. Hasan Akay, M. Fatih Andı. İstanbul: Hat Yayınevi, 2010.

²⁰ Bk. Yüksel Topaloğlu, “Safahat’ta Irk, Kavmiyet, Ümmet, Millet ve Milliyet Kavramlarının Tezahürü” *Mehmet Akif Ersoy (Hayatı-Düşünceleri-Eserleri)*, ed. Celalettin Vatandaş (Ankara: TBMM Basımevi, 2022), 580.

- Alev, Kadriye. “İstiklâl Marşı’nın Kültürel Kodları ve Metinlerarası İlişkiler”. FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi. 3 (01 Temmuz 2014): 11-25. <https://doi.org/10.16947/fsmiad.39910>.
- Caymazoğlu, Yakup. “Neşîdü’l-İstiklâl”, T.C. Cumhurbaşkanlığı, Erişim: 20 Şubat 2026. <https://www.tccb.gov.tr/ar/independencemarch/>.
- Çetin, Nurullah. “İstiklâl Marşı’mızı Anlamak”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi* 21, 2(2014), 25-92 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/648426>.
- Demirel, Cumhur. “Kur’ân-ı Kerîm’den Mülhem Bir Şâheser: İstiklal Marşı”. *İslam Şairi Mehmed Akif Ersoy*. ed. Arif Edip Aksoy, Abdullah Alperen. Çanakkale: Paradigma Akademi 2022.
- Devâhilî, Abdulhamîd. “Neşîdü’l-İstiklâl li Şâ’iri’l-İslâm Muhammed ‘Âkif Bek”. *el-Ma’rife* sy. 5 (Mayıs 1932), 537-538.
- İrhan, Şeyma Rumeysa. “Türkçeden Arapçaya Şiir Çevirisi: İstiklal Marşı Örneği”. *İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: 2024.
- İskenderî, Ahmed, vd. *el-Mufasssal fî târîhi’l-edebi’l-‘Arabî*. Beyrut: Dâru İhyâ’l-‘Ulûm, 2. Basım. 1465/2004.
- Kılavuz, Ahmet Saim. “Ezel”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Muhtar, Cemal. “Neşîdü’l-İstiklâl”. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* sy. 3 (1985), 15-18.
- Okay, M. Orhan - Düzdağ M. Ertuğrul, “Mehmed Âkif Ersoy”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Ankara: TDV Yayınları, 1989, 28/432-439.
- Okay, M. Orhan. “Neşîdü’l-İstiklâl neşîden vataniyyen ve nassen edebiyyen”. T.C. Cumhurbaşkanlığı, Erişim 24 Şubat 2026. <https://www.tccb.gov.tr/ar/independencemarch/>.
- Topaloğlu, Yüksel. “Safahat’ta Irk, Kavmiyet, Ümmet, Millet ve Milliyet Kavramlarının Tezahürü”. *Mehmet Akif Ersoy (Hayatı-Düşünceleri-Eserleri)*, ed. Celalettin Vatandaş. Ankara: TBMM Basımevi, 2022. 569-589.

THE PLACE AND IMPORTANCE OF THE NATIONAL ANTHEM IN RELIGIOUS EDUCATION IN TURKIYE

TÜRKİYE'DE İSTİKLÂL MARŞI'NIN DİN EĞİTİMİNDE YERİ VE ÖNEMİ

Dr. Seyfullah ŞAHİNOĞLU

Eğitimci-Yazar, ORCID ID: 0000-0002-4675-2916

Özet

12 Mart 1921 tarihinde Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından “İstiklâl Marşı” olarak kabul edilen Mehmet Akif Ersoy'un yazdığı bu eser, adeta Türk Milletinin toplumsal belleğine kazınmıştır. Toplumsal hafızada ebedi bir kültür mirası olarak haklı yerini alan İstiklâl Marşı, yalnızca bir şairin duygularını değil, aynı zamanda bir milletin bağımsızlık iradesini ve geleceğe dair ideallerini yansıtan güçlü bir manifesto hüviyetindedir. Marşın dizelerinde kimi zaman coşku ve iman dolu bir ses, kimi zaman isyankar ve aceleci bir haykırış öne çıksa da Akif, devrin hususiyetleri muvacehesinde gelecek neslin daima hürriyet ve terakki sevdasıyla yanıp tutuşan birer iman ve cesaret abideleri olmaları için elzem her türden bilgi, duygu, uyarı ve tavsiyelerini satır aralarına ustalıkla serpiştirmiştir. Özellikle baskıcı CHP döneminin din ve dini değerlere yönelik katı tutumunun kırılması ve aşılması yolunda başta eğitim kurumları olmak üzere toplumun her kesiminde hissedilir bir rahatlama yaşanmasının yegane kaynağı olmuştur. Bu yönüyle İstiklâl Marşı, yalnızca bir milli marş değil aynı zamanda bir değerler manifestosu, bir eğitim kaynağı ve milletin ortak ideallerini geleceğe taşıyan güçlü bir rehberdir. Yalnızca bir şairin duygularına tercüman olmakla kalmayıp yanı sıra bir milletin ortak hafızasına ve geleceğine dair yol haritasına da ışık tutmaktadır. Bu eser, salt bir “milli marş” olmaktan öte dönemin ruhunu, milletin bağımsızlık mücadelesini ve geleceğe dair ideallerini yansıtan bir kültür hazinesidir.

Bundan dolayıdır ki, din eğitiminde kaynak vasfını haiz din, ahlak ve maneviyata ilişkin konuların bu denli yoğun ve etkili sunumu, İstiklâl Marşı'nın tematik değer kategorisinde en üst sıralarda yer almasını sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Hürriyet, İstiklâl Marşı, Türk Milleti, Mehmet Akif.

Abstract

Adopted as the "National Anthem" by the First Grand National Assembly of Turkey on March 12, 1921, this work written by Mehmet Akif Ersoy has been deeply engraved into the collective memory of the Turkish nation. Taking its rightful place in the social memory as an eternal cultural heritage, the National Anthem is not merely the emotions of a poet, but also a powerful manifesto reflecting a nation's will for independence and its ideals for the future. Although in the verses of the Anthem there sometimes emerges a voice full of enthusiasm and faith, and at other times a rebellious and urgent cry, Akif - taking into account the characteristics of his era - skillfully interspersed between the lines all kinds of knowledge, emotions, warnings, and advice. He did this so that future generations would always burn with a passion for freedom and progress, becoming monuments of faith and courage. Especially during the oppressive CHP era, the breaking and overcoming of its rigid stance toward religion and religious values became the sole source of a noticeable sense of relief felt in all segments of society, particularly within educational institutions. In this respect, the İstiklâl Marşı is not merely a national anthem but also a manifesto of values, a source of education, and a powerful guide carrying the nation's shared ideals into the future. It not only gives voice to the emotions of a poet but also sheds light on the roadmap of a nation's collective memory and future. This work is more than merely a “national anthem”; it is a cultural treasure that reflects the spirit of the era, the nation's struggle for independence, and its ideals for the future.

For this reason, the intense and effective presentation of religious, moral, and spiritual topics, which serve as a primary source in religious education, secures the İstiklâl Marşı a place at the very top of the thematic value category.

Keywords: Education, Freedom, National Anthem, Turkish Nation, Mehmet Akif.

Giriş

Koca bir imparatorluğun en sancılı dönemlerine tanıklık eden olayların adeta bir hülasası niteliğindeki İstiklâl Marşı, yazımının ardından 1 Mart 1921’de dönemin Maarif Nazırı Hamdullah Suphi Tanrıöver tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünde milletvekillerine hitaben okunmuş; bu hitabet sırasında ortaya çıkan coşku ve ilham, Türk milletinin hayatına derinlemesine nüfuz etmiştir. Tanrıöver’in güçlü hitabetiyle dört kez üst üste okunan ve büyük bir heyecana neden olan marşa, milletvekilleri kayıtsız kalmamış, her kıtasına coşkulu alkışlarla mukabele etmişlerdir (Düzdağ, 1992, ss. 145-146; Kara, 2005, ss. 203-204; Çetin, 2014, s. 35). İstiklâl Marşı, o günden bugüne başta ilim, kültür ve sanat olmak üzere toplumsal dinamiklerin şekillendiği her alanda ve bu alanlarda temayüz eden pek çok önemli şahsiyet üzerinde kalıcı izler bırakmıştır. İstiklâl Marşı’nın halihazırda var olan ve sürekli artan toplumsal ve ulusal etkisini hakkıyla anlamak için tarihsel bağlamda öne çıkan bazı detayların tespiti fevkalade önem arz etmektedir. Gerçekten de, Abdullah Suphi Bey’in Meclis kürsüsünden ilk kez okuduğu bu marş, sadece edebi bir metin kabul edilmemiş, bir imparatorluğun sancılı çözülüşünden doğan milli kimliğin yeniden inşası ve milli ruhun yeniden dirilişi olarak telakki edilmiştir. Milli kimlik ve bağımsızlık fikrinin en güçlü sembollerinden biri olan İstiklâl Marşı, yalnızca edebi bir metin değil, aynı zamanda kültürel bir miras ve rehber olarak Türk milletinin hayatına yön vermiştir. Şairler, ressamalar ve besteciler bu nadir eserden ilham alarak eserlerinde milli mücadele ruhunu işlemiş ve İstiklâl Marşı eğitimden siyasete, halkın gündelik hayatına ilişkin pek çok konuda birleştirici bir sembol haline gelmiştir.

Akif’in Şahsiyeti ve Milli Mücadele’ye Katkısı

Eserin kaleme alındığı yıllarda Türk milleti, yurdun dört bir yanında emperyalist işgalcilere karşı amansız bir bağımsızlık mücadelesi vermektedir. Bu süreç, adeta bir “var oluş savaşı” niteliği taşımaktadır. Böylesi kritik bir dönemin ürünü olan İstiklâl Marşı’nı hakkıyla anlamak için, Akif’in duygu yoğunluğunu, bilgi ve tecrübe birikimini, mücadele azmini ve ruh hâlini göz ardı etmemek gerekir. Onun bu içsel dünyasını anlamadan marşın ana gayesine matuf değerlendirmeler yapmak hiç şüphesiz eksik ve yanıltıcı olacaktır. Zira Mehmet Akif, Osmanlı Devleti’nin de taraf olduğu dört yıl süren 1. Dünya Harbi’ni tüm sonuçlarıyla yaşamış ve görkemli bir imparatorluğun son demlerine canlı tanıklık etmiştir. 15 Mayıs 1919’da Yunanlıların İzmir’i işgaliyle başlayan süreçte milli bir mukavemet başlatmak amacıyla Balıkesir’deki camilerde vaazlar vermiş ve Türk Milleti’nin her bir ferdi, işgalci emperyalist Batılı devletlere karşı direnmeye ve savaşılmaya davet etmiştir. Bu minvalde 23 Ocak 1920’de Balıkesir Zağnos Paşa Camii’nde Cuma vaazı veren Akif, namazın ardından vaaz kürsüsüne çıkarak halka hitap etmiştir. “Ey Müslüman!” sözüyle dikkatleri üzerine çekerek şu beyitleri okumuştur:

Cihan alt üst olurken seyre baktın, öyle durdun da,

Bugün bir serserisin, derbedersin kendi yurdunda!

Akabinde, Batı’nın neden bilim ve teknolojiye bu kadar çok ilerlediğini izah edip aradaki mesafeyi kapatarak tekrar öne geçmenin mümkün olduğunu, bunun için de birlikte ve daha çok çalışmak gerektiğini etraflıca anlatan Akif, daha sonra sözü Millî Mücadele’ye getirerek, vatan ve milletin onur ve şeref, istiklal ve saadeti için neler yapılması gerektiğini defaatle vurgulamıştır (Akyol, 2006, s. 410; Düzdağ, 2006, s. 11). 16 Mart 1920’de İngilizler’in İstanbul’u işgal etmesi üzerine, Millî Mücadele’ye fiilen daha çok destek vermeye karar verip Ankara’ya gitmiştir. Ancak Akif, 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM’nin açılışında hazır bulunamamış, Ankara’ya ertesi gün gelmiştir. Mustafa Kemal Paşa’nın

daveti üzerine Burdur'dan milletvekili seçilmiştir. 30 Nisan Cuma günü Hacı Bayram Camii'nde kürsüye çıkarak halka hitap etmiş; halkı imanla ve azimle mücadeleye davet ederek topyekûn bir bağımsızlık için kenetlenmek gerektiğini vurgulamıştır. Milli Mücadele ruhunun Ankara'da kuvvetle hissedilmesine vesile olan Âkif, bu çabalarıyla halkın Millî Mücadele'ye olan inancını da pekiştirmiştir (Kuntay, 1986, s. 412; Tansel, 1973, s. 233; Çağbayır, 2009, s. 178; Sarıhan, 2002, s. 64).

Anavatanda yaşanan bu durumun, onun asil şahsiyeti üzerindeki menfi etkilerini anlamak hiç de zor olmayacaktır. Söz konusu vatan müdafaası ve bağımsızlık mücadelesi olunca her Türk ferdi gibi o da yerinde duramamış, o sıralar Mustafa Kemal Paşa önderliğinde Anadolu'da filizlenen Kuva-yı Milliye hareketine katılmıştır. Milli bir direniş hareketi olan Kuva-yı Milliye'nin kararlı bir destekçisi ve aktif bir mensubu olan Mehmet Akif, topyekun bir kurtuluş ve bağımsızlık amacına uygun faaliyetler yürütmeye başlamıştır. Mücadelesini sözlü vaaz ve hitabetlerle sınırlandırmayan Âkif, “sadece kendisi gelmemiş, mücahit dergisi Sebilürreşad'ı da Anadolu'ya taşımıştır. Ankara, Kastamonu ve Kayseri'de Milli Mücadele boyunca yayını sürdürmüş, zaferden sonra İstanbul'a geri dönmüştür” (Çetin, 2014, s. 32). Mehmet Akif'in Burdur mebusuyken iştirak ettiği İstiklal Savaşı yıllarına ait hizmetlerden özellikle Kastamonu ve civarında yaptığı faaliyetler, ayrı ve özel bir önem taşımaktadır. O tarihlerde milli mücadelenin yürütülmesi için gerekli olan silah ve mühimmat, İstanbul'dan Anadolu'ya gemilerle gönderilmektedir. Silahlar, ilk olarak İnebolu limanı'na ulaşmaktadır. İnebolu limanından alınan silahlar kağnılarla, at arabalarıyla, atların ve eşeklerin sırtında Kastamonu'ya getirilip oradan Ilgaz dağları aşılıp bin bir güçlükle Çankırı'ya nakledilmekte, burada büyük kışlada toplanan cephaneler, Çankırılılar tarafından aynı vasıtalarla Kalecik üzerinden Ankara'ya taşınmaktadır. Silah sevkiyatının yapıldığı bu yol tarihe “İstiklal Yolu” olarak geçmiştir. İnebolu, Kastamonu ve Çankırı yolunun İstiklal savaşındaki rolü göz önüne alındığında Akif'in çalışmalarını bölge halkı üzerinde yoğunlaştırmasının tesadüf olmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü, bu yol kapandığı takdirde artık Ankara'ya silah sevkiyatı ve cephane ikmal yapmak neredeyse imkansız bir hale gelecektir. Tarihte oldukça önemli bir yer işgal eden İstiklal Yolu, İnebolu Limanı'ndan başlayıp Ankara'nın Mamak ilçesinde bulunan askeri fabrikaya uzanan 344 km'lik uzun bir hattı ifade etmektedir. Milli Mücadele yıllarında söz konusu hat vasıtasıyla Kurtuluş Savaşı'nın en önemli lojistik desteği sağlanmıştır. Ayrıca yol boyunca gösterilen fedakarlık ve sergilenen kahramanlıklar, bu hattı günümüzde sıradan bir ulaşım güzergahı olmaktan çıkartıp her karışı tarih ve şuur dolu büyük bir hatıranın gizlendiği nadir bir ziyaret mekanına dönüştürmüştür. Bu tarihi güzergah, 1 Kasım 2018'de milli park ilan edilerek ‘İstiklâl Yolu Tarihi Milli Parkı’ adını almıştır (Ayışığı, 2019; Pür Acar, 2019; Taşlıgil, 2020; Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2019).

Mehmet Akif, 15 Ekim 1920 Cuma günü Çankırı'nın en büyük camisi olan Ulu Cami'de icra ettiği vaazda, hür olarak yapılan ibadetin önemine vurgu yaparak hürriyet olmadan yapılan ibadetlerin kabul dahi edilmeyeceğini öne sürmüştür. Daha da ileri giderek, işgal altında tutulan halifenin esir olduğunu, bu nedenle gerçek bir halife vasfına sahip olamayacağını ifade etmiştir. Başta Yunanlılar olmak üzere tüm işgalci güçlere karşı Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde açılan cihat sancağının etrafında toplanıp kenetlenmek gerektiğini özellikle vurgulamıştır (Akyol, 2006, s. 410; Yeşilay, 2000, ss. 145-150).

19 Kasım 1920 tarihinde Kastamonu Nasrullah Camii'nde Milli Mücadele ruhunu anlatarak adeta tarihi bir vaaz veren Milli şairimiz, halkı işgalcilere karşı birlik ve beraberlik içinde mücadeleye çağırmıştır. İtilaf Devletleri'nin ve Yunan işgalinin Müslümanların bağımsızlığını tehdit ettiğini, bu nedenle halkın gaflete düşmemesi gerektiğini belirterek Müslümanların ancak iman ve dayanışma ile kurtulabileceğini, Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde açılan cihat bayrağı etrafında birleşmenin zorunlu olduğunu ifade etmiştir. Kastamonu halkı üzerinde büyük etki yaratan ve sonuç olarak Milli Mücadele'ye katılımı artıran bu vaaz metni, daha sonra Sebilürreşad'da yayımlanarak Anadolu'nun farklı bölgelerine ulaştırılmıştır (Ersoy, 1920, ss. 1-15; Şahin, 2017, ss. 45-60; Sarıhan, 2002, ss. 70-75).

İstiklal Marşı Neden Yazıldı?

23 Nisan 1920'de Milli Mücadele yıllarında savaşın tam ortasında ilk meclis açılmış ve Ankara Hükümeti fiilen ve resmen kurulmuştur (Erdem, 2021, ss. 45-47). Uluslararası camiada hızlı bir şekilde kabul görmenin en temel ve gerekli şartlardan biri de bağımsızlık sembollerinden biri olan milli marşa

sahip olmaktır (Kaplan, 1972, ss. 101-104). Ankara hükümeti milli bir marşın, kendilerini dünya devletleri nezdinde bağımsız bir devlet olarak tanıtmaya sürecine hızlı ve olumlu katkılar sağlayacağını bilmektedir. Bu talep ve ihtiyaç, artık her zemin ve fırsatta sesli bir şekilde dile getirilmektedir.

Nitekim o sıralar bu istek, Milli Mücadeleyi fiilen yürütmekte olan ordunun bizzat kendisinden gelir. O günlerde Garb Cephesi Kurmay başkanı olan İsmet Paşa, Maarif Vekili Dr. Rıza Nur'u ziyaret ederek Fransızların milli marşına (Marseyyez) benzeyen, askeri şevklendirecek milli bir marş yazılmasını talep eder. Rıza Nur, İsmet Bey'i bu işlere bakan Orta Öğretim Müdürü Kazım Nami (Duru) Bey'e gönderir. Kazım Nami, İsmet Bey'in ziyaretini hatıralarında şöyle anlatmaktadır:

“Bir gün orta tedrisat müdürü odasında çalışıyordum. Kalpağımı masanın bir kenarına koymuştum. Kapı açıldı. İçeriye kısa boylu bir Erkân-ı Harbiye albayı girdi. Onu görünce ayağa kalktım, kalpağımı giydim, buyrunuz dedim; bu zat ‘Ben Garp Cephesi Erkân-ı Harbiye Reisi İsmet’ dedi. Kendisini masanın önündeki iskemleye buyur ettim, oturdu. ‘Beni size Dr. Rıza Nur Bey gönderdi. Orduca karar verdik, bir İstiklâl Marşı istiyoruz. Bunun güftesini, bestesini ayrı ayrı müsabakaya korsunuz. Her birini kazanana beşer yüz lira vereceğiz.’der” (Ayvazoğlu, 1986, ss. 21-33). Burada bir hususun altını çizmekte yarar var. O dönem, İstiklal savaşını fiilen üstlenen ve yürüten en üst kurum olan ordunun böyle bir talepte bulunması oldukça manidardır. Askeri her daim zinde tutup ondaki vatan, bağımsızlık ve mücadele aşkını şaha kaldıracak milli bir marşa duyulan ihtiyaç, orduda hakim olan iman, azim, ümit, heyecan ve şecaat gibi dini ve ahlaki vasıfların ne denli etkin olduğunu göstermektedir. Bunun üzerine Kazım Nami, yarışmayla ilgili hazırlıklara başlar. Rıza Nur'un, başka bir göreve atanmasıyla Maarif Vekaleti'ne Hamdullah Suphi Bey getirilir. Kazım Nami, bu konuyla ilgili hatıratında müsabakanın gazetelerde ilan edilmediğini söylese de, Fevziye Abdullah Tansel, 7 Kasım 1920 tarihli Hakimiyet-i Milliye'de aşağıdaki ilana rastladığını söyler:

“Türk şairlerinin nazar-ı dikkatine - Maarif Vekâleti'nden: Gönderilecek eserler 23 Kânunievvel 1336 (23 Aralık 1920) tarihinde Maarif Vekâleti'nce edebî bir heyet tarafından seçilecektir. Seçilen esere 500 lira mükâfat verilecek, bestesi için de ayrıca müsabaka açılarak kazanana 500 lira verilecektir” (Tansel, 1983, s. 47; Hakimiyet-i Milliye, 1920, s.1).

Yarışmaya sırf para ödülü konduğu için katılmayan ve bu duruşunda ısrar eden Akif, Hamdullah Suphi Bey'in 5 Şubat 1921'de kaleme aldığı mektupla özel olarak davet edilir (Kaplan, 1991, s. 45). Zira Hamdullah Bey ve değerlendirme kurulu, son müracaat tarihi 23 Aralık 1920 olarak ilan edilen yarışmaya başvuran yaklaşık 724 eserden hiçbirinin milli marş hassasiyet ve zenginliği taşımadığı kanaatindeydi (Düzdağ, 1986, s. 132). Ödül konusunun, kendisinin istediği vech ile halledileceği teminatını alan Akif, yıllar boyunca içinde biriken duygu, coşku, inanç, ümit ve hayalleri kah uykuda, kah uyanırken, kah vecd halinde, gece-gündüz demeden mısralara dökmeye başlar. Aralıksız geçen 48 saatin sonunda ortaya, bir neslin hâlâ feyizdar olduğu; gönüllere ve dimağlara nakşolan, büyük bir sevgi ve coşkuyla okunan bu muazzam eser çıkar.

12 Mart 1921'de Atatürk'ün riasetinde yapılan meclis toplantısında o dönem Burdur milletvekili olan Mehmet Akif'in şiiri, büyük bir çoğunlukla İstiklal Marşı olarak kabul edilir. Hamdullah Suphi, hatıratında o anın psikolojisini şu sözlerle nakleder: “Mebusların alkışlarından Meclisin tavanları sarsılıyordu. Ruhları o kadar heyecan kaplamıştı ki bütün Meclis yekpare bir kalıp hâlinde dalgalanıyordu. O gün pek heyecanlıydım. Âkif'in ölmez eserini Büyük Millet Meclisi'nde ben okudum. Meclis tarafından büyük tezahüratla karşılandı. Alkışlandı, defalarca alkışlandı. Meclis manzumeyi ayakta dinlediği gibi, Atatürk de ayağa kalkmış alkışlıyordu.” Mithat Cemal Kuntay ise meclis atmosferini şu sözlerle özetliyordu: “İstiklâl Marşı'nı Büyük Millet Meclisi'nde okuyanın sesi, insanların kendi eserlerini okudukları sestir, bütün Millet Meclisi bu sesle bu şiiri dört defa ayakta dinledi” (Yetiş, 2013, ss. 207-216).

Vefa ve edep timsali Akif, o sıralar maddi zorluklar yaşamasına rağmen mükafat olarak verilen 500 TL'yi almaz ve adı Darü'l-mesai (İşevi) olan, amacı da “toplumda zor durumda olan kesimlere üretim faaliyetlerine katılma imkanı sağlamak, onları hem ekonomik hem de sosyal açıdan desteklemek” şeklinde özetlenen Hilal-i Ahmer'e (Kızılay) bağlı bir derneğe bağışlar. Akif, İstiklal Marşı'nı Safahat'a koymamasının nedenini de şöyle açıklar: “Onu millete hediye ettim. Artık o milletindir. Benimle alakası kesilmiştir. Zaten o milletin eseri, milletin malıdır. Ben yalnız gördüğümü yazdım” (Düzdağ, 2002, s. 110). Hatta hasta yatağında dile getirdiği; “Allah bir daha bu millete yeni bir İstiklâl Marşı

yazdırmasın.” sözleri, onun bu millete duyduğu sevgi ve bağlılığın büyüklüğünü tek başına kanıtlamaktadır.

Mehmet Akif Ersoy’un şahsiyeti, fikri mücadelesi ve edebi mirası, Türk Milleti tarafından derin bir bağlılıkla sahiplenilmiş; özellikle İstiklâl Marşı başta olmak üzere onun hatırasına yıllar boyunca ayrıcalıklı bir özen gösterilmiştir. Akif, hayatını Türk Milleti için istiklâl kavramının taşıdığı anlamı ortaya koymaya adanmış bir mütefekkir olarak, gerek ilmi gerekse kültürel faaliyetler çerçevesinde Türk aydın ve düşünürleri tarafından muntazaman ve her fırsatta anılmıştır. Onun şahsı ve eserleri üzerine yapılan değerlendirmeler, her faniye nasip olmayacak derecede belîğ ve veciz ifadelerle doludur. Mesela bunlardan biri Nihad Sami Banarlı olup şu tespitlerde bulunmaktadır:

“... Âkif gibi, her kelimeyi yerinde kullanmasını bilen büyük bir Türk şairi haysiyetiyle, o dayanılmaz kadar büyük heyecanı, kimin, yalnız ve hangi milletin saadeti için duyduğunu, her sestten üstün ve herkesten güzel söylemiştir. Mehmet Âkif, inanmış bir insandı. Önce kendisiyle birlikte aynı Allah’a tapan bütün insanları mesut görmek istiyordu. Onların ıstırapı Âkif’in ıstırapıydı. Daha doğrusu, Âkif’in ıstırapı yalnız bu ümmetin ıstırapıydı. Biliyordu ki inandığı dinin liderliği, Türklerde ve halifesi Türkiye’dedir. Bütün İslâmları bir bayrak altında toplamak arzusunda, farkında olmayarak güttüğü ülkü böyle bir hedefle süslüydü. Sonra çeşitli tarih hâdiseleri, bu ihtimali yıkınca Âkif, pek tabii olarak yalnız kendi milletini mesut görmek istedi.

Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet

Hakkıdır Hakka tapan milletimin istiklâl!

diye haykırdığı zaman, tek duygusu buydu. En acı günlerde bile gurub ufuklarındaki bayrak renklerinin sönüşüne aldırıyor, ‘benim al bayrağım sönmez!’ diye haykırıyor ve buna herkesi inandırmak için şahane deliller gösteriyordu.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!

Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl!

Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl!

diye haykırırları Türk ırkı ve Türk bayrağı içindi” (Yetiş, 2013, ss. 207–216).

A. Cerrahoğlu, “İstiklâl Marşı’nı bir sancağa sarıp Türk ve İslâm müzesine koymalı, fakat unutmamalı ki İstiklâl Marşı, Türk ihtilâlinin sesidir. Zaferimizin şarkısıdır. Edebiyatımızın murassa tacıdır.” ifadeleriyle betimlerken Ertuğrul Düzağ ise, “Mehmet Âkif Bey, İstiklâl Marşı’nın ifade ettiği manada bir milliyetçiliğe taraftardır. On kıt’alık İstiklâl Marşımız, bir milletin bütün fertlerinin âdeti bir ağızdan, birbirlerine, bayrağa, gelecek nesillere ve Allah’a hitabı, haykırışı ve duasıdır!” diyerek muhtevastaki derin maneviyata dikkat çekmektedir (Düzağ, 1986, s. 99). Atatürk, bu marşta Türk inkılabının ruhunun anlatıldığından bahisle çok derin manalara vakıf mısralar olduğunu, bu mısraların asla unutulmaması gerektiğini söyler. Kendisinin en çok “Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet, Hakkıdır Hakk’a tapan milletimin istiklâl” mısralarını beğendiğini ve İstiklâl Marşı’nın bu dizelerinin asırlar boyu söylenmesi gerektiğini özellikle vurgular. Hürriyet ve istiklâl aşkının bu milletin ruhu olduğunu ve Türkün hürriyetine dokunulamayacağını dost-düşman herkesin çok iyi bilmesi gerektiğinin de altını çizer. Türk Milleti’nin yeniden diriliş ve şahlanışını, destansı bir üslupla tasvir

eden milli marş, bu yönüyle, toplumsal belleğin canlılık ve sürekliliğini temin eden temel unsurlardan biri kabul edilmektedir. Bundandır ki Türkiye Büyük Millet Meclisi 12 Mart 2021’de İstiklal Marşı’nın kabulünün yüzüncü yılı münasebetiyle Akif’i özel bir oturumla anmış ve ardından 2021’i “İstiklâl Marşı Yılı” olarak ilan etmiştir.

İstiklal Marşı, genel anlamda millet olma yolunda elzem tüm yapı taşlarının ve değer bütünlüğünün bir hülâsasıdır. Türk-İslam düşüncesi vurgusunun yapıldığı, insani ve ahlaki tüm evrensel değerlerin kendine yer bulduğu eşsiz edebi bir metindir. Bağımsızlık, mücadele, kahramanlık, şehadet, iman, İslam, vatan, ezan, ümit, Türk milleti, tarih vb. kavramlarla yoğrulmuştur. Döneme ait tematik tespit ve tasvirlerin yanı sıra Milli Mücadelenin ruh ve amacını açıklayan duygu ve heyecan yüklü mısralar sadece şairin değil esasında doğrudan Türk milletinin karakterini yansıtan tarihi bir vesika hüviyetindedir. Bu yönüyle, eğitim alanında rahatlıkla kullanılması mümkündür. Kaldı ki yaygın kabul gören bir kanaate göre, tarihe mal olmuş bu tür edebi metinlerden istifade etmek suretiyle hem milli hem de evrensel kullanıma uygun değer üretimi daha kolay olmaktadır. Bu perspektiften bakıldığında, her kıtası ve hatta her mısrası çok geniş ve titiz incelemelere konu olan İstiklal Marşı’nın kendisi, adeta bir değerler manifestosu olup değer üretim ve öğretimine oldukça önemli katkılar sunan bir yönünün olduğunu söylemek çok da yanlış olmayacaktır.

Din Eğitimi ve İstiklal Marşı

Baştan sona din, ahlak ve maneviyat vurgusunun hakim olduğu İstiklal Marşı, bu yönüyle salt bir dönem tasviri yapmaz. Çağın hastalıklarının, millet üzerindeki tesir ve yansımalarının pekala farkında olan Akif, bir marş aracılığıyla da olsa temel hakikatlere işaret ederek toplumsal diriliş ve ulusal şahlanış için gerekli olan hemen her türlü kavram, argüman ve düşünce yapısını, öğretici ve hatırlatıcı bir üslupla dile getirmiştir. Akif, toplumsal iyileştirme çalışmaları kapsamında hedeflediği hinterlanda, yalnızca duygusal onarım ve yeterlilik değil, konuya daha gerçekçi bir perspektiften yaklaşarak, ortaya koyduğu değer ve yaklaşımlar aracılığıyla bilgili ve bilinçli bir dini yapının oluşumunu da eklemiştir. Bu da ancak din ve dini değerleri, ehil insanlar tarafından yeniden anlatmak ve sistematik bir kurguyla formüle etmek suretiyle mümkün olacaktır. Çünkü Akif’in yaşadığı dönemde İslam dünyası ve ümmeti, darmadağın ve paramparçadır. Birlik şuuru kaybolmuş, fitne, fesat ve ihanetler alabildiğine artmıştır. Akif, böylesi bir ortamda yegane çıkış yolunun İslami değerlere önem veren, ilim-irfan sahibi, azim ve cesaret timsali, dürüst, bilgili ve çalışkan, birlik ve dirlik içinde yaşama erdemini taşıyan bireylerden oluşan sağlam bir toplum inşa etmek olduğunu müdridir. Akif, her ne kadar böyle bir toplum yapısını idealize etse de milli mücadele yıllarında içinde yaşadığı toplumun, bu tasavvurdan ne kadar uzak olduğunu da yakinen bilmektedir. O sıralar toplumda hakim olan cehalet, karışıklık, bedbinlik, ümitsizlik ve tembellik adeta zirve yapmaktadır. Şiirlerinde, dönemin bu çalkantılı günlerine atıfta bulunurken bir beşer olması hasebiyle acziyet ve çaresizliğini gizleyemez. Kendisini tamamen yalnız ve çaresiz hissettiği bu anlarda, mısralarına yansıyan feryat ve haykırımlarla teselli aramaktadır. İlk bakışta isyanı çağrıştıran, onun şahsiyet ve hayat anlayışına tamamen ters bu sitemkarane üslup ve sert ifadeler, aslında bir isyan değil, yakınma ve dert yanma durumudur. Divan ve halk edebiyatında da Yaratana sitem içeren bu tür dizeler mevcut olup bunlar, iman zayıflığından ziyade o an yaşanan duygusal yoğunluğu ifade etmektedir. Gerçekten de, aşağıdaki beyitler bu manada izaha muhtaçtır:

Yâ Râb, bu uğursuz gecenin yok mu sabâhı?

Mahşerde mi biçârelerin, yoksa felâhı!

Nûr istiyoruz... Sen bize yangın veriyorsun!

Yandık diyoruz... Boğmaya kan gönderiyorsun!

Esmezse eğer bir ezeli nefha, yakında,

Yâ Rab, o cehennemle bu tûfan arasında,

Toprak kesilip, kum kesilip Âlem-i İslâm;

Hep fişkırarak yerlerin altındaki esnâm!

Yetmez mi musâb olduğumuz bunca devâhi?

Ağzım kurusun... Yok musun ey adl-i İlâhî!” (Ersoy, 1913/2026).

Şiirde geçen bazı ifadeler, ilk bakışta Allah’a sitem gibi algılanmaktadır. Oysa, Balkan Harbi ve I. Dünya Savaşı’nın yıkıcı sonuçlarına yakından tanık olan Akif, İslam dünyasının dağınıklığına veryansın etmektedir. Bu sözler, doğrudan isyan olmayıp çaresizlik, yakarış ve şairin iç dünyasındaki feryadın bir yansıması olarak telakki edilmelidir. Osmanlı’nın çözülüşünü, müslümanların parçalanışını ve ihanetleri gören Akif, bu vesileyle bütün bir milletin acısını dile getirmektedir. Nurettin Topçu, Akifteki bu hali felsefesinde önemli bir yer tutan ‘isyan ahlakı’ kavramıyla özdeşleştirir. Bu, imani bir kopuş değil, sorumluluk bilinciyle ortaya çıkan, zulüm ve yozlaşmaya karşı imanla birleşen ahlaki bir direniştir. Topçu’nun ifadesiyle, “merhametle başlayarak ümit ve iman ile beslenen” (Topçu, 1998, ss. 84–85) bir isyandır. Ona göre, Hallac-ı Mansur, Sokrates, Gandi, Hüseyin Avni Ulaş ve Mehmet Akif, aynı şekilde bir isyan anlayışına sahip düşünürlerdir. Zira Akif burada, vicdanının Allah’a iştirak eden sesiyle haykırmaktadır (Karaman, 2009, ss. 79-90). Yaşar Nuri Öztürk ise, (sûfinin vecd ve istiğrak halinde söylediği, muhtevasında bir iddia bulunan söz anlamında) tasavvufi bir terim olan ‘şathiyat’ (Uludağ, 2010, ss. 370–371) ve edebi bir ‘naz’ sanatından söz eder. Burada, Allah’a isyan gibi görünen dizeler, esasında kulun sevgiliye (Allah’a) olan bağlılığını gösteren bir sitemdir. Akif, bu tarz bir yaklaşımla imanî bağlılığını korurken, milletin yaşadığı felaketler karşısında duyduğu derin acıyı edebî bir üslupla dile getirmektedir (Öztürk, 1997; Öztürk, 2016). Kaldı ki Akif’in hayatı ve diğer eserleri incelendiğinde, onun İslam’a bağlılığı ve Allah’a teslimiyeti açıktır. Dolayısıyla bu şiirlerdeki ifadeler, iman nokta-i nazarından bir isyan değil, edebî bir feryat olarak değerlendirilmelidir. Akif, toplumu içten içe kemiren bu tefrika ve inkırazın sebebi olarak İslam’ı görmez. Aksine İslam’ı yegane kurtuluş reçetesi kabul etmektedir.

Bu konunun üzerinde titizlikle durmamızın nedeni; din eğitiminde önemli bir referans haline gelen ve muhtevasındaki değer zenginliğiyle şöhet bulan İstiklal Marşı şairinin, ilk bakışta en temel iman akidesi sayılan ‘Allah’a tam teslimiyet’ inancına gölge düşürecek nitelikte bazı sözler sarf etmiş olmasıdır. Bu çelişkinin bütünüyle giderilmesi, hem şiirin vakar ve asaletini koruyacak, hem de genç dimağların ondan beslenmesine mani teşkil edecek her türlü şüpheyi izale edecektir. Görünürde dini inanca taalluk eden; teslimiyet, sabır, azim, tevekkül ve ümit gibi üstün değer yargılarını boşlayan bir tutum ve davranışın varlığından söz edilse de işin aslı, ancak tam bir teslimiyet halet-i ruhiyesine sahip birinden bu tür söz ve ifadelerin sadır olmasıdır. Bu nedenle, Akif’in isyanı İslam ile alakalı değildir. Onun asıl isyanı, İslam’ı yaşamayan ve halen görevde olan ama görev ve sorumluluklarını hakkıyla yerine getirmeyen başta menfaatperest din adamları olmak üzere her türden yetki sahibi kişilerdir. O, büyük bir trajedi yaşayan Türk milletiyle adeta birlikte ağlamaktadır. Sadece İstiklal Marşı’nı değil çoğu şiirini büyük bir vecd içinde yazan Akif, vatan savunmasına katılmayan veya katkı sunmayanlara her fırsatta sitem etmektedir.

Mehmed Akif, şiirlerinde ve özellikle İstiklal Marşı dizelerinde toplumun içinde bulunduğu bu vahim durumu resmederken kurtuluş yollarını göstermeyi de ihmal etmez. İslam’ın özüne yaklaşan veya yaklaştıran her doğru adımın ne denli önemli olduğunun farkında olan şair; güçlü bir silkelenmenin ve yeniden dirilişin ancak ve ancak İlâhi nusreti hak edecek samimi gayretlerin artmasına bağlı olduğunu sarahatle dile getirmektedir. İstiklal Marşı’nda din, dini hayat ve dini değerler vurgusunun bu kadar yoğun ve etkili olmasından hareketle yazıldığı dönemden günümüze İslam din eğitimi açısından üstlendiği ayrıcalıklı role, özellikle dikkat çekmek gerekmektedir.

Din eğitiminin merkezinde yer alan değerler, ahlak ve maneviyat ekseninde sadece bireyi değil toplumsal kimliği de şekillendirir. Değerler, bireyin toplumla uyum içinde yaşamasını kolaylaştırır. Bu bağlamda, mesela hoşgörü ve adalet gibi değerlerin sosyal barışı desteklediği aşîkardır. Din eğitimi, sadece bilgi aktarımıyla sınırlı kalmayıp aynı zamanda sevgi, saygı, adalet, sorumluluk gibi değerlerin içselleştirilmesini hedeflemelidir. Zira, iki temel kaynakta, Kur’an ve hadislerde dürüstlük, adalet, merhamet, sabır gibi değerler sıkça vurgulanmaktadır. Din eğitimi, hedef boyutunda bu değerleri bireyin hayatına taşımayı amaçlamaktadır. Din eğitimi, bireyin sadece ibadet bilgisiyle değil, ahlaki davranışlarıyla da temayüz etmesini istemektedir. Bu nedenle, çocukların küçük yaşlardan itibaren değerlerle yetişmesi, onlara güçlü bir kişilik ve ahlaki bilinç kazandırmaktadır. Değerler eğitimi,

toplumda güven, dayanışma ve barış ortamını güçlendirirken din eğitimi, evrensel değerlerle dini değerleri birleştirerek bireyin hem dini hem de toplumsal sorumluluklarını dengelemektedir. Bundandır ki kaliteli bir din eğitimi, değerler olmadan eksik kalacaktır. Değerler, bireyin dini bilinciyle toplumsal sorumluluğunu birleştirerek ahlaki olgunluk ve sosyal barışın da temelini oluşturmaktadır. Eğitimcilerin görevi, bu değerleri hem dini kaynaklardan hem de evrensel ve insani ilkelerden besleyerek öğrencilerin hayatına aktarmaktır.

Hem birey hem toplum hem de bütün bir millet için gerekli olan en temel değerleri bünyesinde barındıran İstiklal Marşı, bu yönüyle çeşitli ilmi ve akademik çalışmalara konu olmuştur. Yapılan kapsamlı tahlillerde, hem mısra hem de kıta bağlamında öne çıkan ve vurgulanan bu değerler tespit edilerek milli marşın ne denli önemli bir eğitim kitabı ve değerler manifestosu olduğu ortaya konmuştur. Yapılan bir çalışmaya göre; “İstiklâl Marşı’mızda 10 değer tespit edilmiştir. Bu değerlerden bayrak sevgisi, bağımsızlık ve inanç değerlerinin İstiklâl Marşı’mızda 9’ar kez yer aldığı görülmektedir. Bu değerleri cesaret değeri 8 kez ile takip ederken, vatanseverlik, sorumluluk ve şehitlik değerleri 7’şer kez, özgürlük değeri 6 kez, milliyetçilik ve duyarlılık değerleri 2 kez ile İstiklâl Marşı’mızda yer alan değerler olmuştur” (Tay & Nalçacı, 2020, s. 254). Bu değerler, Türk milletinin mayasından çıkan ve onu karakterize eden birer davranış kodu olup evrensel ilkelerle uyumu ve örtüşmesi sayesinde hem milli kimliği pekiştirmekte hem de insanlığın ortak değerler sistemine katkı sunmaktadır. İstiklal Marşı’nı içinde geçen kavramlar boyutu ile ele alan başka bir çalışma; “Türk milletinin karakterinin marşın mısralarına özenle işlendiğini, marşa dikkatli bir bakış açısıyla bakıldığında Türk milletiyle özdeşleşen kavramları açık bir şekilde görmemizi sağladığını belirtmektedir. Bu kavramların özgürlük ya da bağımsızlık (hürriyet, istiklal); yiğitlik ve kahramanlık (cesaret); bayrak, vatan ve millet sevgisi ile din ve iman tutkusu olduğunu açıklamaktadır” (Tay & Nalçacı, 2020, s. 260). Görüleceği üzere, İstiklal Marşı, yalnızca iman ve şehadet gibi dini kavramları değil, aynı zamanda ahlaki değerleri de güçlü bir şekilde dile getirmektedir. Cesaret, sabır, umut ve dayanışma gibi değerler, marşın dizelerinde yoğun bir şekilde yer almaktadır. Bu nedenle marş, değerler eğitimi kapsamında güçlü ve kapsamlı bir ‘manifesto’ niteliğindedir. Öğrenciler de marş aracılığıyla hem dini hem ahlaki değerleri içselleştirme fırsatı bulabilmektedir.

Din Eğitiminin Konusu ve İstiklal Marşı

İman ve Tevekkül

İstiklal Marşı’nın en belirgin yönlerinden biri, iman vurgusudur. Akif, milletin bağımsızlık mücadelesini yalnızca maddi bir savaş olarak değil, aynı zamanda imanla desteklenen manevi bir direniş olarak görmüştür. ‘Hakkıdır, Hakk’a tapan milletimin istiklâl’ dizesi, milletin özgürlüğünü Allah’a olan bağlılığıyla ilişkilendirmektedir. Bu ifade, din eğitiminde iman ve tevekkül kavramlarının somut bir örneği olarak kullanılabilir. Öğrencilere, imanla desteklenen bir mücadelenin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde nasıl güç kazandırdığı aktarılmaktadır.

Şehadet ve Fedakarlık

Marşta sıkça karşılaşılan bir diğer tema, şehadet ve fedakârlıktır. ‘Şühedâ fışkıracak toprağı sıksan şühedâ’ dizesi, vatan uğruna canını feda edenlerin manevi değerini vurgulamaktadır. Din eğitiminde bu tür ifadeler, şehadet kavramının yalnızca bir ölüm değil, aynı zamanda iman ve vatan sevgisinin en yüksek tezahürü olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle marş, öğrencilerin fedakarlık ve sorumluluk bilincinin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Hürriyet ve İrade

İstiklal Marşı’nda hürriyet, imanla iç içe geçmiş bir kavram olarak ele alınır. ‘Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım’ dizesi, milletin özgürlük iradesini ve bağımsızlık sevdasını dile getirmektedir. Din eğitiminde hürriyet, insanın iradesini doğru kullanması ve Allah’ın verdiği özgürlüğü sorumluluk

bilinciyle yaşaması olarak öğretilir. Bu bağlamda marş, öğrencilerin özgürlük kavramını dini bir perspektifle anlamalarına yardımcı olur.

CHP Dönemi ve Değişen Din Algısı

Akif, Cumhuriyetin ilanını müteakip yapılan milletvekilliği seçimlerinde aday gösterilmemiştir. O dönem Türkiye’deki siyasi ve kültürel atmosferde kendisini dışlanmış hissettiğinden Mısır’a gitmiştir. Çünkü yeni rejim, Akif’in temsil ettiği düşünceyi bir tehdit olarak görmeye başlamıştır. O da kavga etmeyi değil, geri çekilmeyi tercih ederek böyle bir karar almıştır. Bu nedenle Mısır’a gitmesi bir kaçış değil, bir duruş olarak yorumlanmalıdır. Ne hazindir ki, Cumhuriyet Halk Partisi yöneticileri ve sempatanları tarafından ülkedeki geri kalmışlığın faturası din ve maneviyata kesilmiş, bu haksız ve hadsiz uygulamadan, adı mecliste ‘İslam Şairi’ olarak kayıtlara geçen Akif de nasibini almıştır. Hilafet yanlısı söylem ve İslam merkezli çözüm önerileri suçlamalarına maruz kalan milli şair, her attığı adımın takip ve rapor edildiği sıkıntılı bir süreç yaşamıştır. Bu durumu Yeni Şafak gazetesinde haber yapan Murat Bardakçı şöyle demektedir: “İstiklal Marşı’nın şairi Mehmet Akif Ersoy, bir dönem devlet tarafından, ‘irtica 906’ diye kodlanmış ve ölüm döşegindeyken bile izlenmiştir. Bugün de devletin İstiklâl Marşımızın şairi Mehmed Âkif Ersoy’a bir zamanlar nasıl baktığını ve hatta neler yaptığını anlatan bazı belgelere yer veriyorum” (Yeni Şafak, 2018).

Din Eğitiminde Yöntem ve İstiklal Marşı

Cumhuriyet’in ilk yıllarında özellikle tek parti döneminde dini değerler kamusal alanda büyük ölçüde sınırlandırılmıştır. Eğitim kurumlarında din derslerinin kaldırılması, medreselerin kapatılması ve dini sembollerin geri plana itilmesi, toplumda manevi bir boşluk doğurmuştur. Bu dönemde İstiklâl Marşı, dini ve manevi değerlerin kamusal alanda görünür kılınmasını sağlayan en güçlü metinlerden biri olmuştur. Yalnızca milli bir marş olarak değil, dini değerlerin kamusal alanda yaşatılmasının bir sembolü olarak da işlev görmüştür. Marşın dizelerinde yer alan iman, şahadet ve tevekkül gibi kavramlar, dönemin baskıcı atmosferinde bile öğrenciler ve öğretmenler tarafından içselleştirilmiştir. Bu yönüyle marş, dini değerlerin eğitim kurumlarında dolaylı olarak aktarılmasına imkan tanımıştır. Cumhuriyet’in ilk yıllarında okullarda her sabah İstiklâl Marşı’nın okutulması, öğrencilerin hem milli hem de manevi değerlerle yoğrulmasına vesile olmuştur. Marşın dizeleri, öğrencilerde iman, cesaret ve fedakârlık bilincini pekiştirmiştir. Bu durum, din eğitiminin doğrudan alınamadığı bir dönemde dolaylı bir dini-manevi eğitim verilmesine olanak sağlamıştır.

İstiklal Marşı, Cumhuriyet’in ilk yıllarında dini değerlerin kamusal alanda geri plana itilmesine rağmen, toplumun ortak hafızasında bu değerlerin canlı kalmasını sağlamıştır. Marşın dizeleri, halkın manevi direncini güçlendirmiş ve dini değerlerin eğitim yoluyla gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu durumun en belirgin örneklerinden biri, Mahir İz ve onun öncülüğünde gelişen harekettir. İz, İstiklal Marşı ekseninde oluşturduğu eğitim halkalarında yetişen nitelikli talebeleri aracılığıyla İslam din eğitiminin gelişimine önemli katkılar sunmuştur. Bu katkılar, hem dönemin eğitim anlayışında hem de sonraki kuşakların değerler dünyasında açıkça görülmektedir. Mahir İz, hem bir eğitimci hem de bir mütefekkir olarak İstiklal Marşı’nın dini ve ahlaki boyutlarını yorumlamıştır. Özellikle ‘Yılların İzi’ adlı hatıratında Mehmet Akif ve İstiklâl Marşı üzerine yaptığı değerlendirmeler, dönemin din eğitimi atmosferini anlamak açısından oldukça kıymetlidir. İz, marşın iman ve ahlak değerlerini genç nesillere aktarmadaki rolünü özellikle vurgulamıştır (İz, 1975, s. 212). Mahir İz’in talebelerinden Ertuğrul Düzdağ ise Mehmet Akif üzerine en kapsamlı biyografik ve akademik çalışmaları yapan bir isimdir. ‘İstiklâl Şairi Mehmed Âkif’ adlı eseri, Akif’in şahsiyetini, fikir dünyasını ve İstiklâl Marşı’nı yazarken taşıdığı ruh halini ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaktadır (Düzdağ, 2022, s. 145). Düzdağ, Akif’in marşı bir iman manifestosu olarak kaleme aldığını ve bunun din eğitimi açısından doğrudan bir kaynak işlevi gördüğünü belirtir. Kısaca Mahir İz, marşın gençliğe iman ve ahlak kazandırmadaki rolüne vurgu yaparak, din eğitiminin konu ve hedefleri bağlamında etkin bir eğitim aracı olduğunu ifade eder. Düzdağ ise, İstiklal Marşı’nın metin analizi ve değerler eğitimi açısından ideal pedagojik bir kaynak olduğunu söyler.

Düzdağ, “Hocam Mâhir İz Bey ile Hâtıralarım” (Düzdağ, 2021, ss. 37-52) adlı eserinde Mâhir İz hocanın, hayatında sohbetleri ve gösterdiği yakın ilgiyle, kendisinin de içinde bulunduğu, dine karşı tamamen bilgisiz ve dolayısıyla ilgisiz kalmış yüzlerce gencin hidâyetine nasıl vesile olduğunu anlatmaktadır. Bu irşat faaliyetlerinde hem okulda hem okul dışında İstiklal Marşı’nın mısralarından nasıl faydalandığını da detaylı bir şekilde sunmaktadır. Her şeyden öte Mahir Hoca, görünüşte dindar da olsalar, dinin hakikatinden habersiz, genç ihtiyar binlerce kişinin gerçeği görmesine, imanının şuuruna ermesine; din, vatan ve millet uğrunda hizmete başlamasına da sebep olmuştur. Ona göre Mahir Hoca; ailesi, yetiştirme tarzı, hayat düsturları, çalışmaları, hizmetleri, sohbetleri, eserleri ve bugünün Müslüman nesillerine önder olan birçok şahsiyet üzerindeki tesirleri ile dikkate şayan ve nümûne-i imtisâl bir zât idi. “Ayrıca, mensubu bulunduğu - İslâm’ın yurdumuzda yeniden canlanmasını sağlayan- muhterem neslin irşad ve ikaz etmeye çalıştığı yeni kuşakların yani bizlerin, nasıl bir muhitte ve ne gibi telkinler altında yetiştirildiğimizi de - kendi hayatımdan örneklerle- açıklamak niyetindeyim” (Düzdağ, 2021, ss. 37-52). diyerek hocasının onda ve arkadaş çevresinde din ve dini değerlere ait yanlış algıları nasıl yok ettiğini örneklerle anlatmaktadır. Haydarpaşa Lisesi’nde okuduğu yıllarda din dersinin olmadığını, idarecilerden dindar hiç kimsenin bulunmadığını, Tıbbiye-i Şâhâne’nin mescidinin spor salonunda olduğunu ve küçük minarelerine giden merdivenlerin ise güvercin pisliği ile kaplandığını söyleyerek rahmetli Mahir Hoca’nın Türkiye’de din ve dindarların hor görüldüğü, ezildiği, millî benlik ve kültürün Batı adına yok edildiği bir devrin tam içinde öğretmenlik yapabilmesinin sırrına dikkat çeker. Mahir Hoca, derslerde nazari bilgilerden çok edebî metinleri tercih ederek talebeye millî edebiyat ve tarihi öğretip sevdirmeyi hedeflemektedir. Mehmed Âkif Bey’in de derslerinde aynı usulü takip ettiğini belirten Düzdağ, Darülfünun Edebiyat Fakültesi’nde kendisine talebelik etmiş olan İbrahim Alaaddin Gövsa’nın hatıralarında bunu geniş bir şekilde vurguladığını söylemektedir. Mahir İz Hoca, özellikle edebiyat dersinde okunan başta İstiklal Marşı gibi edebî metinlerin içinde geçen İslâmî deyim ve terimler üzerinde uzunca durur ve onları açıklama vesilesi ile talebeye dinin esaslarını anlatırdı. Mesela melek kelimesinden Amentü’deki ‘ve melâiketihî’ ibaresine gider, oradan da imanın esaslarının neler olduğunu anlatırdı. Yine mesela, yeni bir âmentü olmak üzere yazılmış olan, Tevfik Fikret’in ‘Halûk’un Âmentüsü’ manzumesi, onun için, gerçek Âmentü’yü anlatmaya iyi bir vesile olurdu.

Sonuç

İstiklâl Marşı, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesinin manevî boyutunu en güçlü şekilde yansıtan bir metin olarak tarihsel ve pedagojik açıdan eşsiz bir değere sahiptir. Mehmet Akif Ersoy’un kaleminden çıkan bu eser, yalnızca millî bir marş değil, aynı zamanda bir iman ve değerler manifestosu olarak toplumsal belleğe kazınmıştır. Marşın yazıldığı dönemde milletin en büyük ihtiyacı manevî motivasyondur. Akif, bu ihtiyacı iman, şahadet ve tevekkül gibi kavramlarla karşılamış, marşı manevî bir rehber olarak kaleme almıştır. Cumhuriyet’in henüz ilk yıllarında, din eğitiminin resmi müfredatta sınırlı olduğu bir ortamda, İstiklâl Marşı öğrencilerin dini ve ahlaki değerleri içselleştirmesinde dolaylı bir kaynak rolü üstlenmiştir. Bu açıdan bakıldığında İstiklâl Marşı, günümüzde değerler eğitimi kapsamında doğrudan bir eğitim kaynağı olarak kullanılmaktadır. Öğrenciler marş aracılığıyla iman, sabır, cesaret ve hürriyet gibi kavramları öğrenmekte ve bu değerleri kendi hayatlarına aktarmaktadır. Netice itibarıyla İstiklâl Marşı, hem millî kimliğin hem de dini ve manevî eğitimin aktarımında nesiller arası bir köprü kurarak, din eğitiminin temel hedeflerinden biri olan dini kavramların doğru anlaşılması ve öğretilmesine kalıcı katkılar sunmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Akyol, İ. (2006). Mehmet Âkif Ersoy’un Millî Mücadele yıllarında Çankırı’ya gelişi ve Çankırı vaazı. *I. Uluslararası Mehmet Âkif Sempozyumu Bildirileri* (ss. 410-415). Ankara: Çankırı Belediyesi Kültür Yayınları.
2. Ayışığı, M. (2019). Millî Mücadele’de İstanbul’dan Anadolu’ya yapılan silah sevkiyatı ve istihbarat meselesi. *Tire’den Yansımalar, 100. Yılında Millî Mücadele Özel Sayısı*, 69-73. Tire Belediyesi Yayını.
3. Ayvazoğlu, B. (1986). *İstiklâl Marşı tarihi ve manası*. İstanbul: Tercüman Aile ve Kültür Kitaplığı Yayınları.

4. Çağbayır, Y. (2009). *Bayrak mücadelemiz ve İstiklâl Marşı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
5. Çetin, N. (2014). İstiklâl Marşı'mızı anlamak. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 21(2), 32-50.
6. Düzdağ, M. E. (1986). *Mehmet Âkif: Hayatı, eserleri ve İstiklâl Marşı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
7. Düzdağ, M. E. (1986). *Safahat tetkikleri*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
8. Düzdağ, M. E. (1992). *Mehmet Âkif Ersoy ve İstiklâl Marşı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
9. Düzdağ, M. E. (2002). *Mehmet Akif Ersoy*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
10. Düzdağ, M. E. (2006). Mehmet Âkif Ersoy: Hayatı ve eserleri. *Bilimin ve Aklın Aydınlığında Eğitim: Mehmet Âkif Ersoy Özel Sayısı*, 15-25. Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı.
11. Düzdağ, E. (2021). Hocam Mâhir İz Bey ile Hâtıralarım. *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 47, 37-52.
12. Düzdağ, E. (2022). *İstiklâl Şairi Mehmed Âkif*. İstanbul: Ketebe Yayınları.
13. Erdem, U. (2021). Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılma süreci ve meclisin açılış günü (23 Nisan 1920). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(1), 45-60. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.885945>
14. Ersoy, M. Â. (1913/2026). Âyet Meâli (A'râf, 155). *Dijital Safahat*. Erişim adresi: <https://safahat.diyanet.gov.tr/PoemDetail.aspx?bID=8&pID=58>
15. Ersoy, M. Â. (1920). Kastamonu vaazı. *Sebilürreşâd*, 1-15.
16. Hakimiyet-i Milliye. (1920, Kasım 7). İlan metni. *Hakimiyet-i Milliye Gazetesi*, s. 1.
17. İz, M. (1975). *Yılların izi*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
18. Kaplan, M. (1972). İstiklâl Marşı ve Milli Mücadele. *Türk Kültürü Araştırmaları*, 10(1-2), 101-104.
19. Kaplan, M. (1991). *Mehmet Âkif ve İstiklâl Marşı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
20. Karaman, H. (2009). Nurettin Topçu'nun felsefesinde "isyan ahlâkı". *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 5(19-20), 79-90.
21. Kara, İ. (2005). *Hamdullah Suphi Tanrıöver: Hatip ve Devlet Adamı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
22. Kuntay, M. C. (1986). *Mehmet Âkif Ersoy: Hayatı, seciyesi, sanatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
23. Öztürk, Y. N. (1997, 26 Aralık). Akif'in ıstırapı. *Hürriyet Gazetesi*.
24. Öztürk, Y. N. (2016, 27 Şubat). Hulki Cevizoglu ile Ceviz Kabuğu [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=92vMVYDeY1o>
25. Pür Acar, E. (2019). Millî Mücadele Dönemi'nde İnebolu-Kastamonu-Çankırı-Ankara hattının 'İstiklâl Yolu' durumu üzerine değerlendirme. *Millî Mücadelede Cephe Gerisi ve İstiklâl Yolu Gençlik Sempozyumu Bildirileri*, 31-45. Çankırı.
26. Sarıhan, Z. (2002). *Vatan türküsü İstiklâl Marşı: Tarihi ve anlamı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
27. Şahin, S. (2017). Milli Mücadele döneminde Mehmet Akif Ersoy'un Kastamonu vaazı üzerine bir inceleme. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2017(82), 45-60.
28. Tansel, F. A. (1973). *Mehmet Âkif: Hayatı ve eserleri*. İstanbul: İrfan Yayınevi.
29. Tansel, F. A. (1983). *İstiklâl Marşı'nın kabulü ve Mehmet Âkif Ersoy*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
30. Taşlıgil, N. (2020). Milli parklar arasında farklı bir örnek: İstiklâl Yolu Tarihi Milli Parkı. *Türk Coğrafya Dergisi*, 74, 87-96.
31. Tay, B., & Nalçacı, A. (2020). İstiklâl Marşı'mızda değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18(40), 243-275.
32. Topçu, N. (1998). *Bütün eserleri 10: Mehmed Âkif*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
33. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü. (2019). *Arşiv belgelerinde Milli Mücadele yıllarında İstanbul'dan Anadolu'ya silah ve cephane sevkiyatı (M.M. Grubu ekseninde)* (Cilt II). Ankara Üniversitesi Yayını.
34. Uludağ, S. (2010). Şathiyat. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 38, ss. 370-371). İstanbul: TDV Yayınları.
35. Yeni Şafak. (2018, 19 Kasım). Murat Bardakçı: Devlet Mehmet Âkif'i "irtica 906" diye kodladı, ölüm döşeğindeyken bile izledi. *Yeni Şafak Gazetesi*.

- 36.Yeşilay, M. (2000). *Milli Mücadele yıllarında Çankırı* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- 37.Yetiş, K. (2013). *Dönemler-problemler-şahsiyetler aynasında Türk edebiyatı-II/1*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

İSTİKLÂL MARŞI'NDA ARAP BELAGATİ'NİN İZLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe KAŞ

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagati
Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0001-5083-1097

ÖZET

Türk edebiyatının en önde gelen simalarından biri olan Mehmed Âkif Ersoy, İslâmî ilimlere vukufiyeti ve Arap diline hâkimiyetiyle kabul görmüş müstesna bir şahsiyettir. Küçük yaşta Kur'ân-ı Kerîm hafızı olan Âkif, Arapça ve Farsçayı ileri düzeyde öğrenmiş, hayatı boyunca İslâmî edebiyatın güçlü bir kalemi olarak şiirlerini bu medeniyetin birikimiyle yoğurmuştur. Onun şiirlerinde, özellikle İstiklâl Marşı'nda, Arap belagatinin (البلاغة العربية) izlerini açıkça görmek mümkündür.

Bu çalışma, İstiklâl Marşı'nı klasik Arap belagatinin temel prensipleri olan meânî (المعاني), beyân (البيان) ve bedî' (البدیع) açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Sözü yerinde söyleme (المعاني), sanatlı söyleme (البيان) ve süsleyerek gönle hoş gösterme (البدیع) diye tanımlayabileceğimiz belagat ilmi, bir sözün muhataba uygun, en etkili biçimde ifade edilmesinin kurallarını öğreten ilimdir. İstiklâl Marşı'nın veciz ifadeleri, belagat ilminin en güzel örneklerini taşımaktadır.

Çalışmada öncelikle Mehmed Âkif'in Arap dili ve edebiyatıyla ilişkisi ele alınacak, Arapçadan yaptığı tercüme literatür taramasıyla ortaya konacaktır. Akabinde İstiklâl Marşı'nın tam metni analiz edilecektir. Bu analizde me'ânî ilmi (علم المعاني) açısından cümle yapıları, takdim-tehir (التقديم والتأخير), hazf-zikir (الحذف والذكر) ve kasr (القصر) gibi üslup özellikleri incelenecektir. Beyân ilmi (علم البيان) açısından teşbih (التشبيه), istiare (الاستعارة) ve kinaye (الكناية) gibi edebî sanatların kullanımı tespit edilecektir. Örneğin, “çehreni ey nazlı hilal” ve “kahraman ırkıma bir gül” ifadelerindeki istiare ve teşbihler dikkat çekicidir. Bedî' ilmi (علم البدیع) açısından ise ses ve söz tekrarları, cinas (الجناس), seci (السجع) ve i'tibâk (الإيتباق) gibi sözü güzelleştiren unsurlar değerlendirilecektir.

Araştırmanın bulguları, Mehmed Âkif'in İstiklâl Marşı'nı oluştururken Türk şiir geleneğinin yanı sıra kadim İslam edebiyatının belagat birikiminden de beslendiğini gösterecektir. Bu yönüyle İstiklâl Marşı, Türkçenin ifade imkânlarıyla Arap belagatinin estetik unsurlarının sentezlendiği eşsiz bir edebî eserdir.

Anahtar Kelimeler: Mehmed Âkif Ersoy, İstiklâl Marşı, Arap Dili ve Belagati, Me'ânî, Beyân, Bedî'.

TRACES OF ARABIC RHETORIC (AL-BALĀGHA AL-'ARABIYYA) IN THE TURKISH NATIONAL ANTHEM (İSTİKLÂL MARŞI)

ABSTRACT

Mehmed Âkif Ersoy, one of the most prominent figures in Turkish literature, is an exceptional personality recognized for his profound knowledge of Islamic sciences and his mastery of the Arabic language. Having memorized the Holy Qur'an at an early age, Âkif learned Arabic and Persian at an advanced level and, throughout his life as a powerful voice of Islamic literature, he shaped his poems with the heritage of this civilization. In his poems, especially in the İstiklâl Marşı (Turkish National Anthem), which immortalized the Turkish nation's struggle for independence, the traces of Arabic rhetoric (al-balāgha al-'arabiyya البلاغة العربية) can be clearly observed.

This study aims to analyze the İstiklâl Marşı in terms of the fundamental disciplines of classical Arabic rhetoric: ma'ânî (المعاني), bayân (البيان), and badî' (البدیع). The science of rhetoric (al-balāgha), which can be defined as speaking appropriately (al-ma'ânî), artistically (al-bayân), and adornedly (al-badî'), teaches the rules of effective expression appropriate to the audience and context. The concise and powerful expressions of the anthem carry excellent examples of this rhetorical art.

The study will first discuss Mehmed Âkif's relationship with the Arabic language and literature, revealing his translations from Arabic through a literature review. Subsequently, the full text of the anthem will be analyzed within the framework of these rhetorical concepts. From the perspective of 'ilm al-ma'ânî (علم المعاني), sentence structures and stylistic features such as foregrounding-backgrounding (al-taqdīm wa-l-ta'khīr التقديم والتأخير), ellipsis and mention (al-ḥadhf wa-l-dhikr الحذف والذكر), and restriction (al-qasr القصر) will be examined. From the perspective of 'ilm al-bayān (علم البيان), the use of literary devices such as simile (al-tashbīh التشبيه), metaphor (al-isti'āra الاستعارة), and metonymy (al-kināya الكناية) will be identified. For instance, the metaphors and similes in expressions like "çehrenin ey nazlı hilal" (O shy crescent, your face) and "kahraman ırkıma bir gül" (a rose to my heroic race) are particularly striking. From the perspective of 'ilm al-badī' (علم البديع), artistic elements that embellish speech, such as sound and word repetitions, paronomasia (al-jinās الجناس), rhymed prose (al-saj' السجع), and antithesis (al-iṭbāq الإطباق), will be evaluated.

The findings of the research will demonstrate that while composing the İstiklâl Marşı, Mehmed Âkif was nourished not only by the Turkish poetic tradition but also by the profound rhetorical heritage of ancient Islamic literature. In this respect, the İstiklâl Marşı emerges as a unique literary work synthesizing the expressive possibilities of the Turkish language with the aesthetic elements of Arabic rhetoric.

Keywords: Mehmed Âkif Ersoy, İstiklâl Marşı (Turkish National Anthem), Arabic Language and Rhetoric (al-balāgha al-'arabiyya), Ma'ânî, Bayân, Badī'.

GİRİŞ

Bir milletin kaderini tayin eden temel unsurların başında, sözün sahip olduğu nüfuz ve ikna kabiliyeti gelir. Mehmet Âkif Ersoy'un vatanına ithaf ettiği İstiklâl Marşı, kelimelerin bir toplumu nasıl ortak bir ülkü etrafında birleştirdiğinin en bariz vesikasıdır. Bu eser, sadece bir şiir yazım süreci değil; bir imparatorluğun bakiyesinden yeni bir devletin teşekkülüne uzanan o sancılı yılların, millî ve manevî uyanışın hülâsasıdır. Nitekim marşımız, Türkiye Cumhuriyeti'nin üzerinde yükseldiği toprakların bir vatan olarak tescil edildiği şanlı bir belge ve bu toprakların ebedî tapusu niteliğindedir.

İstiklâl Marşı'nın telif süreci, Türk milletinin topyekûn bir varoluş mücadelesi verdiği Millî Mücadele yıllarının tam merkezinde yer alır. Yirminci yüzyılın başında art arda gelen Trablusgarp, Balkan ve Birinci Dünya Savaşları, Osmanlı Devleti'ni tarih sahnesinden çekilmeye zorlarken Türk milleti için de bir ölüm-kalım imtihanını beraberinde getirmiştir. Eser, nihai askerî zaferden yaklaşık bir buçuk yıl evvel, hürriyet ve vatan kavramlarının milletin zihninde en canlı olduğu bir dönemde kaleme alınmıştır. Bu sebeple metin, alelade veya ısmarlama bir manzume olmanın ötesinde, o dönemin askerî ve siyasî gerçekliğini bütün mısralarıyla taşıyan tarihî bir şahittir (Çetin, 2014, s. 34). Âkif'in bu eserle ortaya koyduğu hürriyet manifestosu, bir milletin esarete karşı verdiği toplumsal mutabakatın en gür sesi olarak literatürdeki yerini almıştır.

Âkif, bir vatan şairi olarak şahsî duygularını millî dava ile birleştirmiş; mektupları ve yazılarıyla bu şuuru Anadolu'nun dört bir yanına yaymaya gayret etmiştir (Turinay, Soydan ve Karakılıç, 2011, s. 12-13). Şairin İslâmî ilimlere ve Arap edebiyatına olan derin vukufiyeti, dönemin trajik atmosferini klasik belâğatın yüksek estetik imkânlarıyla birleştirmesine olanak sağlamıştır. Bu çalışma, marşın taşıdığı edebî kudretin arkasındaki köklü Arap belâğatı unsurlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

ARAŞ TIRMA VE BULGULAR: İSTİKLÂL MARŞI VE BELAGATININ İZLERİ

İstiklâl Marşı, baştan sona tetkik edildiğinde klasik Arap belâğatının her üç disiplinine (me'ânî, beyân, bedî') dair zengin bir estetik örgü sunar. Eserin on kıtası; anlamın bağlama uygunluğu, imgelerin ontolojik gücü ve lafızdaki fonetik ahenk ekseninde tam bir disiplin sergilemektedir. Aşağıdaki tablo, şiirin tematik akışı ile bu akışı sağlanan temel belâgat sanatlarını bütüncül bir perspektifle sunmaktadır:

Tablo 1: İstiklâl Marşı'ndaki Belâgat Sanatlarını Gösteren Genel Tablo

Kıta	Ana Tema / Kavram	Öne Çıkan Sanatı	Belâgat	Örnek İfade / Teknik Analiz
1.	Ümit ve Teselli	Berâat-i Mecaz-ı Mürsel	İstihlâl /	“Korkma!” (Başlangıç güzelliği) / “Ocak” (Mahalliyet alakası).
2.	Sitem ve Niyaz	Nidâ / (Kişileştirme)	Teşhis	“Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl!” (Bayrağa insani vasıf yükleme).
3.	Hürriyet Azamet	ve Teşbih-i Mübalağa	Belîğ /	“Kükremiş sel gibiyim...” (Milletin iradesini durdurulamaz bir doğa olayına benzetme).
4.	İman Maddiyat	ve Tezat (Tibâk)		“Garb’ın âfâkı / Çelik zırhlı duvar” vs. “İman dolu göğüs” (Maddi ve manevi güç çarpışması).
5.	Muhafaza Direniş	ve İstifhâm-ı Takrîrî		“Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?” (Cevabı bilinen, pekiştirici soru).
6.	Şuur ve Vasiyet	Mecaz / Kinaye		“Bastığın yerleri 'toprak' diyerek geçme, tanı!” (Toprağın altındaki şehitlik manasına vurgu).
7.	Vatan Sevgisi	Tecrit / Niyaz		“Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hudâ,” (Şairin kendi varlığından soyutlanarak vatana adanması).
8.	Mukaddesat Ezan	ve Tenasüp (Uygunluk)		“Şehadetleri dinin temeli,” / “Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.”
9.	Vecd ve Şehadet	İstiare-i Temsîliyye		“Fışkırır ruh-u mücerred gibi yerden na’sım,” (Ruhun bedenden ayrılıp arşa yükselmesi tasviri).
10.	İstiklal Ebediyet	ve Cinâs-ı Mutarraf / Kasr		“Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!” (Hak ve istiklal kavramlarının mühürlenmesi).

1. İlm-i Me’ânî (علم المعاني) Açısından Sanatlar

İlm-i Me’ânî; sözün muhataba, psikolojik duruma ve zamana en uygun (mukteza-yı hâl) şekilde iletilmesini sağlayan disiplindir. Bu ilim, cümlelerin kuruluş biçimlerini ve kelamın maksada uygunluğunu inceler (Bulut, 2020, s. 33).

1.2. Hitabın Ulvî Kaynağı: İrşad, Niyaz ve Ruhun Tecridi

Âkif’in hitabında sözün estetiği, yerini ilahî bir yankıya ve didaktik bir derinliğe bırakır. Şairin “Korkma!” nidası, belâgat ilmi açısından bir berâat-i istihlâl (başlangıç güzelliği) örneğidir. Bu kavram, eserin başında sözün amacına uygun, dinleyiciyi konuya ısındıran etkileyici bir giriş yapılmasıdır (de Bruijn, 1988, III/571-572). İslam Ansiklopedisi’nde bu sanat, okuyucunun zihnini eserin ana temasına hazırlayan ve ondaki manaları kavramaya sevk eden bir maharet olarak sunulur (Durmuş, 1992, 6/470).

Nidâ (النداء) ve Teşhis (Kişileştirme):

Şiirin ikinci kıtasında yer alan “Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl!” dizesi, Nidâ (seslenme) ve Arap belâgatinde mecazın bir türü olarak kabul edilen Teşhis (kişileştirme) sanatlarının kusursuz bir birleşimidir. Me’ânî ilminde nidâ; muhatabın dikkatini çekmek, ona şefkat, saygı veya hayretle

yaklaşmak için kullanılır (Bulut, 2020, s. 78-79). Gökyüzünde süzülen bayrak (hilâl), insani özellikler yüklenerek kırılgan, küskün ve nazlı bir varlık olarak tasvir edilmiştir. Ona doğrudan “ey” ünlemiyle seslenilmesi, belâgatteki “muhabata yakınlık ve vecd” halini yansıtır. Bayrağın rüzgârsız kalıp dalgalanmaması, millette küsüp kaşlarını çatması şeklinde yorumlanarak, sözün gücü lirik ve dramatik bir boyuta taşınmıştır. Klasik belâgat otoritelerinden Ziyâeddîn İbnü’l-Esîr, cansız varlıklara canlılık atfedilmesini ve onlarla muhatap olunmasını, kelâmın en belîğ mertebesi olarak görür (İbnü’l-Esîr, 1939, II/128-130).

İstifhâm (الاستفهام) ve Takdim-Tehir (التقديم والتأخير):

Marşın genelinde görülen soru sorma sanatı (istifham), muhabatı sarsmak ve dikkatini pekiştirmek amacıyla kullanılır. İstifham, bazen gerçek bir soru sorma amacı taşımaz; inkâr, takrir veya hayret gibi ikincil anlamlar ifade eder (Saraç, 2013, s. 84). Ayrıca kelimelerin dizilimindeki kaydırmalar (takdim-tehir), anlamı belirli bir noktada yoğunlaştırır. Örneğin, “*Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!*” dizesinde yüklem ve şaşkınlık ifadesinin vurgulu şekilde konumlandırılması, belâgatteki “kasr/tahsis” (anlamı özelleştirme ve sınırlandırma) amacına hizmet eder (Saraç, 2013, s. 102).

2. İlmü’l-Beyân (علم البيان) Açısından Sanatlar

İstiare (الاستعارة) ve Teşbih (التشبيه):

Marşta “Tek diş kalmış canavar” ifadesiyle somutlaşan istiare sanatı, Abdülkâhir el-Cürcânî’ye göre kelimenin asıl anlamından koparılıp yeni bir mana dairesine sokulması değil; zihinde iki ayrı varlık arasında kurulan derin bir benzerlik ilişkisidir (Cürcânî, 1954, s. 28-32). Aynı şekilde “Kükremiş sel gibiyim...” mısrasındaki teşbih, Cürcânî’nin “mürekkebe teşbih” teorisine mükemmel bir örnektir. Cürcânî, soyut bir iradenin ancak tabiatın devasa güçleriyle somutlaştırılabileceğini belirtir (Cürcânî, 1954, s. 104-106).

Mecaz-ı Mürsel (المجاز المرسل):

Kelimelerin benzetme ilgisi dışındaki bir alaka ile başka bir anlamda kullanılması, marşın semantik hacmini genişletir. “*Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak*” dizesindeki “ocak” kelimesiyle, mahal zikredilip hal kastedilerek (mahalliyet alakası) hane ve aile birimi üzerinden toplumsal bekâ vurgulanmıştır. Belâgat disiplininde mecaz-ı mürsel, anlatımda icâz (minimal sözle maksimal anlam) sağlayarak ifadenin tesirini güçlendirir (Çakır, 2022, s. 169). Bu sanatın anlatımdaki işlevsel zenginliği literatürde sıklıkla vurgulanırken (Durmuş, 2003, 28/402); Âkif’in “Garb’ın afakı” ifadesindeki kullanımı da bu mecazın geniş kapsamlılığına örnektir.

3. İlmü’l-Bedî’ (علم البديع) Açısından Sanatlar

İlm-i Bedî’, İstiklâl Marşı’nda lafzın kuruluşunu giderip ona ruh üfleyen, ifadeyi mâna bakımından mâkul kılan manevî bir süsleme sanatıdır (Hacımuftuoğlu, 1992, s. 320).

Tecrit (الترجيد):

“*Fışkırır ruh-u mücerred gibi yerden na’sım*” mısrasında şair, kendisini “ayrı bir şahsiyet” gibi tasvir ederek duygusal yoğunluğu en üst perdeye taşır (Çakır, 2022, s. 165-167). Âkif, kendi ruhunu bedeninden ayırarak onu “mücerred” bir cevher olarak tasvir etmiştir. Bu durum, yer ile gök arasındaki engellerin kalktığı bir istiare-i temsiliyye zirvesidir (Bulut, 2020, s. 171).

Tablo 2: İstiklâl Marşı'nda Klasik Belâgat ve Kafiye Uyumu

İlgili Kıta	Dizedeki Kelimeler	Kafiye / Redif Türü	Klasik Arap Belâgatı Bağlamı ve Söz Sanatı
9. Kıta	taşım, yaşım, na'şım, başım	“-aş” (Tam K.) / “-ım” (Redif)	Öz Türkçe ve Arapça (na'ş) kelimelerin kaynaştığı yüksek bir Tenasüp örneğidir.
10. Kıta	hilâl, helâl, izmihlâl, istiklâl	“-lâl” (Zengin Kafiye)	Harf ve ses benzerliğine dayanan Cinâs-ı Mutarraf şaheseridir. İstiklâl ve izmihlâl arasında felsefi bir Tıbâk kurulmuştur.

Tablodan da anlaşılacağı üzere Mehmed Âkif'in bu kelime tercihleri tesadüfî değildir. Bu kusursuz yapı, onun Doğu (Arap/Fars) ve Türk dillerinin bütün ifade imkânlarına olan eşsiz hâkimiyetini ortaya koymaktadır.

IV. İSTİKLÂL MARŞI'NIN BESTELENE SÜRECİ

Mehmed Âkif Ersoy, mısralarına nakşettiği yüksek fesahat ve belâgatle, metnin kendi içinde sarsılmaz bir ritim barındırmasını sağlamıştır. Şiirin aruz vezniyle örülmüş fonetik yapısı, kelimeleri birer nota gibi işleyerek okuyucunun ruhunda doğal bir musiki yankılanması yaratır. Ancak bu edebi ihtişamın resmi bir mûsiki formuyla buluşması, Millî Mücadele'nin olağanüstü şartları nedeniyle oldukça dalgalı bir seyir izlemiştir.

Şiirin kabulünden hemen sonra Maarif Vekâleti tarafından açılan beste yarışmasına 1922 Mayıs'ına kadar 55 farklı eser ulaşmıştır. Savaşın getirdiği zorluklar ve Ankara'da profesyonel bir mûsiki heyetinin kurulamamış olması, eserlerin layıkıyla değerlendirilmesini geciktirmiştir. Bu süreçte marş, farklı yörelerde Ali Rifat Çağatay, Ahmet Yektâ ve İsmail Zühtü'nün besteleri gibi farklı ezgilerle icra edilmiştir (Nalbandoğlu, 1964).

12 Temmuz 1923'te, alaturka üslubun ağır bastığı Ali Rifat Çağatay'ın bestesi resmi marş olarak seçilmiş ve 1930 yılına kadar bu şekilde okunmuştur. Ancak Cumhuriyet'in modernleşme hamleleri ve batılı mûsiki formlarına yöneliş neticesinde, 1930 yılında Osman Zeki Üngör'ün batı formundaki (majör) bestesi resmi marş ilan edilmiştir. Eserin armonik düzenlemesini Edgar Manas, bando düzenlemesini ise İhsan Servet Künçer yapmıştır. (Gazimihal, 1955, s. 84-87).

Özellikle Edgar Manas, söz ve müziğin teknik uyumu (prozodi) üzerindeki aksaklıkları gidermek için yoğun bir mesai harcamıştır (Sözer, 1964). Günümüzde hala tartışma konusu olan prozodi hataları (kelime vurgularının müzikal ritimle çakışması), aslında Âkif'in klasik aruz disipliniyle inşa ettiği o muazzam belâgat yapısının, batı müziğinin senfonik yürüyüşüyle tam olarak örtüşmemesinden kaynaklanmaktadır. Buna rağmen, halkın zihninde marşın kelimeleri ile melodisi ayrılmaz bir bütün haline gelmiş ve bu estetik gerilim, eserin epik karakterini daha da pekiştirmiştir.

SONUÇ

Zaman zaman prozodi hataları veya bestesinin değiştirilmesi yönünde polemikler yaşansa da, Türk milletinin İstiklâl Marşı'na olan sarsılmaz manevi bağı, bu tür girişimleri her defasında toplumsal bir mutabakatla bertaraf etmiştir. Metnin sembolik değerini ve milli kimlikteki merkezi konumunu korumak amacıyla, 1982 Anayasası'nın 3. maddesine eklenen hükümle eser, sarsılmaz bir anayasal güvence altına alınmıştır. Bu hukuki zırh, marşın sadece bir müzik eseri değil, devletin varlık temelini oluşturan kurucu bir metin olduğunun tescilidir.

İstiklâl Marşı, Cumhuriyet'in üzerinde yükseldiği toprakların büyük bedellerle tekrar vatan kılınışının silinmez vesikası; Millî Mücadele'yi omuzlarında taşıyan o şanlı kuşağın gelecek nesillere bıraktığı en mukaddes manevî mirastır. Vatani yıkılmaz bir kale, toprağı kutsal bir varlık, vatandan ayrılığı ise en büyük mahrumiyet olarak gören Mehmed Âkif; milletinin istiklalini her şeyin fevkinde, mukaddes bir dava olarak addetmiştir.

Sonuç olarak bu çalışma göstermiştir ki; İstiklâl Marşı sadece tarihi bir tanıklık değil, aynı zamanda Abdülkâhir el-Cürcânî'den İbnü'l-Esîr'e, İbnü'l-Mu'tezz'den Ziyâeddîn İbnü'l-Esîr'e uzanan köklü bir belâgat geleneğinin modern Türk edebiyatındaki en rafine izdüşümüdür. Türk evlatları, şehadetin ve hürriyetin en gür sesi olan bu büyük şairin belâgat deryasından nasiplenmeye ve bu “lirik anıtı” bir bağımsızlık manifestosu olarak geleceğe taşımaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Ateş, A. (2018). *Arap Dili Belâgatı: Beyân İlmi*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Bulut, K. (2020). *Belâgat: Meânî, Beyân, Bedî'*. İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı (İFAV) Yayınları.
- Cürcânî, Abdülkâhir. (1954). *Esrârü'l-belâga*. (Nşr. Hellmut Ritter). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Çakır, M. (2022). *Arap Dili Belâgatı*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Çetin, N. (2014). *İstiklâl Marşı'mızı Anlamak*. (5. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- de Bruijn, J. T. P. (1988). “Brâ'at al-İstihlâl”. *The Encyclopaedia of Islam* (Vol. III, pp. 571-572). Leiden: Brill.
- Durmuş, İ. (1992). “Berâat-i İstihlâl”. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 6, s. 470-471). İstanbul: TDV Yayınları.
- Durmuş, İ. (2003). “Mecaz”. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 28, s. 402-405). Ankara: TDV Yayınları.
- Gazimihal, M. R. (1955). *İstiklâl Marşı Tarihi*. İstanbul: Maarif Basımevi.
- Hacımüftüoğlu, N. (1992). “Bedî'”. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 5, s. 320-321). İstanbul: TDV Yayınları.
- İbnü'l-Esîr, Ziyâeddîn. (1939). *el-Meselü's-Sâir fî Edibi'l-Kâtib ve's-Şâir*. (Nşr. Ahmed el-Hûfî - Bedevî Tabâne). (Cilt II). Kahire: Mustafa el-Bâbî el-Halebî Baskısı.
- Nalbandoğlu, M. (1964). *İstiklâl Marşımızın Tarihi*. İstanbul: Doğan Güneş Yayınları.
- Saraç, M. A. Y. (2013). *Klasik Edebiyat Bilgisi: Belâgat*. (10. Baskı). İstanbul: Kurapı Yayınları.
- Sözer, V. (1964). *Müzik Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Turinay, N., Soydan, İ. ve Karakılıç, M. (2011). *Mehmet Akif Ersoy: Mektuplar*. (Haz. Nâzım H. Polat, Şerif Aktaş vd.). Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

BERLİN MÜŞAHEDELERİNDEN TACEDDİN DERGÂHI'NA MEHMET ÂKİF ERSOY'UN BATI TASAVVURUNUN İSTİKLÂL MARŞI'NDAKİ DÜŞÜNSEL VE MEKÂNSAL TEZAHÜRÜ

PINAR ÇİFTÇİ

Doktora Öğrencisi (SAÜ Türk İslam Edebiyatı), DİB Vaiz, İslam Tarihi ve Sanatları Türk İslam Edebiyatı,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3648-5607>

Özet

Mehmet Âkif Ersoy'un düşünce dünyası, Batı'nın maddi gücü ile Doğu'nun manevi özü arasında kurulan bir köprü niteliğindedir. Bu bildiri, Akif'in Berlin seyahati sırasında gözlemlediği "teknik Batı" imgesi ile Ankara'da İstiklal Marşı'nı kaleme aldığı Taceddin Dergâhı'nın temsil ettiği "manevi sığınak" arasındaki diyalektik ilişkiyi, Pierre Nora'nın "Hafıza Mekânları" kuramı çerçevesinde ele almayı amaçlamaktadır. Çalışmanın temel tezi, Akif'in Berlin'de bizzat tecrübe ettiği modern sanayi ve askeri disiplinin (çelik zırhlı duvar) İstiklal Marşı'nda "canavar" metaforuyla reddedilen emperyalist yüzü anlama noktasında şaire rasyonel bir zemin sunduğudur. Ancak bu devasa maddi güce karşı duracak "iman dolu göğüs", Ankara'nın mütevazı bir kerpiç yapısı olan Taceddin Dergâhı'nda kaleme alınmıştır. Dergâh, bu bağlamda Batı'nın mekanik soğukluğuna karşı Doğu'nun sıcak, insani ve manevi direnişini temsil eden bir hafıza mekânı olarak işlev görür. Bildiride, Berlin Hatıraları'ndaki "hayranlık ve eleştiri" dengesinin, Taceddin Dergâhı'ndaki "inziva ve aksiyon" haliyle nasıl birleştiği analiz edilecektir. Akif'in Berlin'de gördüğü "iş disiplini" ile dergâhtaki "vecd halinin" sentezi, İstiklal Marşı'nın hem çok modern (akılcı bir strateji içeren) hem de çok kadim (metafizik referanslı) yapısını açıklamaktadır. Sonuç olarak İstiklal Marşı, Batı'nın tekniğini tanıyan ama ruhunu Taceddin Dergâhı'nın temsil ettiği yerli değerlerden alan bir mekânlar arası ilişkinin de izlerini taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Âkif Ersoy, Berlin Hatıraları, Taceddin Dergâhı, Hafıza Mekânı, Medeniyet Diyalektiki, İstiklal Marşı.

FROM OBSERVATIONS IN BERLIN TO THE TACEDDİN DERGAH: THE INTELLECTUAL AND SPATIAL MANIFESTATION OF MEHMET AKİF ERSOY'S WESTERN CONCEPT IN THE NATIONAL ANTHEM

Abstract

Mehmet Akif Ersoy's intellectual world serves as a bridge between the material power of the West and the spiritual essence of the East. This paper aims to examine the dialectical relationship between the image of the "technical West" observed by Akif during his trip to Berlin and the "spiritual refuge" represented by the Taceddin Dergâhı, where he wrote the National Anthem in Ankara, within the framework of Pierre Nora's theory of "Places of Memory." The central thesis of this study is that Akif's firsthand experience in Berlin with modern industry and military discipline (steel-armored walls) provided the poet with a rational basis for understanding the imperialist face rejected in the National Anthem through the metaphor of the "monster." However, the "chest filled with faith" that would stand against this enormous material power was formulated not in the magnificent streets of Berlin, but in the modest mud-brick structure of the Taceddin Dergâh in Ankara. In this context, the dergah functions as a place of memory representing the warm, human, and spiritual resistance of the East against the mechanical coldness of the West. The paper will analyze how the balance of "admiration and criticism" in Berlin Memories is combined with the state of "seclusion and action" at the Taceddin Dergah. The synthesis of the "work discipline" Akif observed in Berlin and the "state of ecstasy" at the dergah explains the structure of the Independence Anthem, which is both very modern (containing a rational strategy) and very ancient (with metaphysical references). As a result, the National Anthem bears traces

of an inter-spatial relationship that recognizes Western techniques but draws its spirit from local values represented by the Taceddin Dergah.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, Berlin Memories, Taceddin Dergah, Memory Space, Dialectics of Civilization, Independence Anthem.

Giriş

Mehmet Âkif Ersoy'un düşünce dünyası, genellikle Doğu-Batı karşıtlığı üzerinden okunmuş; onun Batı medeniyetine yönelik eleştirileri çoğu zaman kategorik bir reddiye olarak değerlendirilmiştir. Oysa Âkif'in metinleri ve özellikle seyahat tecrübeleri dikkate alındığında bu yaklaşımın yetersizi olduğu görülür. Şair, Batı'yı bütünüyle dışlamak yerine onun teknik ve kurumsal gücünü analiz eden ve bu gelişimi ahlaki bir süzgeçten geçiren bir mütefekkir tavrı sergiler.¹ Bu bağlamda Âkif, Batı'nın maddi ilerleyişi ile Doğu'nun manevi değerleri arasında tutarlı ve üretken bir denge kurmaya çalışmıştır.

Mehmet Âkif Ersoy'un medeniyet tasavvuru, en somut haliyle birbirini tamamlayan iki mekân üzerinden izlenebilir: Şairin Berlin seyahatinde gözlemlediği modern Avrupa metropolü ile Millî Mücadele yıllarında İstiklâl Marşı'nı yazdığı Taceddin Dergâhı. Berlin, disiplinli sanayileşmenin, askerî düzenin ve rasyonel planlamanın birleştiği bir 'teknik modernite' alanı olarak Âkif'in zihninde yer edinmiştir. Buna karşın Taceddin Dergâhı, mütevazı mimarisi ve tasavvufi derinliğiyle manevî direnişin sembolik mekânı hâline gelmiştir. Dolayısıyla bu iki mekân, sadece coğrafi noktalar olmayıp şairin Batı'nın maddi gücü ile Doğu'nun ruh dünyasını birleştirdiği ortak düşünce dünyasının zihinsel eşikleridir.

Bu çalışma, Berlin ve Taceddin Dergâhı'nı Pierre Nora'nın 'hafıza mekânları' (lieux de mémoire) kuramı çerçevesinde ele almayı amaçlamaktadır. Nora'ya göre hafıza mekânları; toplumsal bilincin tarihsel tecrübeyi sembolik bir biçimde yoğunlaştırdığı, maddi ve manevi boyutların iç içe geçtiği anlam merkezleridir.² Bu perspektiften bakıldığında Berlin ve Taceddin Dergâhı, yalnızca Âkif'in kişisel anıları olmaktan çıkar; onun medeniyet tasavvurunun iki temel kutbunu temsil eden sembolik alanlara dönüşür.

Çalışmanın temel tezi şudur: Âkif'in Berlin'de bizzat gözlemlediği sanayi gücü ve askerî disiplin, onun Batı'yı rasyonel bir analize tabi tutmasına imkân sağlamıştır. Bu analiz, emperyalist yayılmacılığın sembolik bir ifadesi olan 'tek dişi kalmış canavar' metaforuna zemin hazırlamıştır. Ancak bu maddi güce karşı konumlandırılan 'iman dolu göğüs' manevi bir direniş sembolüdür. Bu direnişin metne dönüştüğü mekan ise **Taceddin Dergâhı**'dır.

Bu doğrultuda çalışma; öncelikle hafıza mekânı kavramının kuramsal arka planını ortaya koyacak, ardından Berlin tecrübesinin Âkif'in medeniyet algısındaki yerini inceleyecek ve son olarak Taceddin Dergâhı'nın bir manevi alan olarak İstiklâl Marşı'na yansımaları analiz edecektir. Sonuç olarak İstiklâl Marşı, **mekânlar arası bir bilincin ve direniş estetiğinin** ürünü olarak değerlendirilecektir."

Kuramsal Çerçeve: Hafıza Mekânı, Tarih ve Sembolik Yaklaşım

Fransız tarihçi Pierre Nora tarafından ortaya konulan *lieux de mémoire* (hafıza mekânları) kavramı, modern toplumlarda kolektif hafızanın somutlaştığı sembolik odak noktalarını açıklamak amacıyla geliştirilmiştir. Nora'ya göre modernite süreci, "yaşayan hafıza"yı zayıflatmış, geleneksel toplumsal bağların çözülmesiyle birlikte hafıza, doğal akışı içinde aktarılan bir tecrübe olmaktan çıkmış ve belirli mekânlarda, metinlerde, ritüellerde yoğunlaşarak korunmaya başlanmıştır.³ Ulusların geçmişini aydınlatan tarihi yapılar, şahsiyetler ve dokümanlar gibi temel öğeler, birer toplumsal "hafıza mekânı" niteliği taşımaktadır.⁴

¹ Sezai Karakoç, Mehmed Âkif (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2011), 42-45.

² Pierre Nora, *Hafıza Mekânları*, çev. Mehmet Emin Özcan (Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2006), 9-17.

³ Nora, *Hafıza Mekânları*, 7-9.

⁴ Tural, Ayşegül. "Kültür Aktarımı Bağlamında Hafıza Mekânlarına Bakış". *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 38 (Şubat 2024): 791.

Nora, “hafıza” ile “tarih” arasında temel bir ayrım yapar: Hafıza canlı ve duygusal bir bilinç hâliyen tarih analitik ve yeniden kurucu bir disiplindir.⁵ Hafıza mekânları ise bu iki alan arasında sembolik noktalardır.

Bir hafıza mekânının üç boyutu vardır: ⁶

Maddî boyut (somut varlık)

İşlevsel boyut (toplumsal rol)

Sembolik boyut (kimlik üretimi)

Bu çerçeve Berlin ve Taceddin Dergâhı’nı yalnızca coğrafi noktalar olmaktan çıkarır, onları Âkif’in medeniyet muhasebesinde sembolik eşiklere dönüştürür.

MEKÂNLAR ARASI DİYALEKTİK: BERLİN VE TACEDDİN DERGÂHI SENTEZİ

Berlin Hatıraları

Birinci Dünya Savaşı sürerken, İtilaf Devletleri’nin sömürgelerinden devşirerek cepheye sürdüğü Müslüman esirlerin durumunu incelemek ve onlara manevi rehberlik etmek amacıyla Osmanlı Devleti tarafından Berlin’e bir heyet gönderilmiştir.⁷ Bu heyet içerisinde yer alan millî şairimiz Mehmet Âkif Ersoy, Kasım 1914 ile Mart 1915 tarihleri arasında Almanya’da bulunarak Halbmöndlager (Hilâl Kampı) gibi merkezlerde gözlemlerde bulunmuştur. Şairin bu süreçteki tetkikleri, Batı medeniyetine dair tahlilleri ve savaşın gidişatına dair beslediği sarsılmaz zafer inancı, Safahat’ın beşinci kitabı olan Hâtıralar bölümündeki meşhur "Berlin Hâtıraları" şiirine kaynaklık etmiştir. Özellikle şiirin tamamlanma tarihinin 18 Mart 1915 Çanakkale Deniz Zaferi ile mühürlenmiş olması, Âkif’in Berlin izlenimlerini sadece bir seyahat notu olmaktan çıkarıp İslam dünyasının istikbaline dair güçlü bir ümidin ve stratejik bir bilincin yansıması haline getirmiştir.⁸

Berlin izlenimlerinde dikkat çeken ilk unsur, iş disiplini ve kolektif düzen fikridir. Âkif, Almanya’daki sistemli çalışma anlayışını, vakit tasarrufunu ve kurumsal ciddiyeti hayranlıkla gözlemler. Bu hayranlık, Batı’nın maddî üstünlüğünü teslim eden bir tavırdır ancak bu teslimiyet, medeniyetin ruhuna yönelik eleştiriyi ortadan kaldırmaz. Şair için teknik güç, ahlâkî bir zemine yaslanmadığı sürece tek başına değer üretmez. Bu gözlemin şiirsel ve retorik karşılığını daha sonra kaleme aldığı İstiklal Marşı’nda görmek mümkündür.

Akif, Berlin’deki rasyonel düzeni anlatırken şu dizeleri kullanır:

*"Gidiniz, Berlin’e de bakınız, ne kadar muntazam, Her taraf işliyor bir saat gibi, her an tam."*⁹

Bu "saat gibi işleyen" düzen, sadece bir mekanik başarı değil, bir zihniyet disiplindir. Berlin’deki devasa yapılar, şairin zihninde Osmanlı’nın kurumsal çöküşüyle kıyaslanır:

*"Bizim 'Dünyûn-ı Umûmiyye'den de heybetli! / Ne var ki, öyle sevimsiz değil bunun şekli."*¹⁰

Batının iz düşümü:

“Medeniyet!” dediğin tek dişi kalmış canavar”

Şair, Batı’nın üretim ve organizasyon gücünü teslim ederken, sömürgeci ve tahakkümcü yüzünü sert biçimde eleştirir. Dolayısıyla “canavar” metaforu gözlemlenmiş bir gücün etik değerlendirmesinin sonucudur. Medeniyet kelimesi, burada sadece teknoloji veya bilim değil; Batı’nın sosyal ve kültürel yapısını da kapsayan bir kavram olarak kullanılır. “Tek dişi kalmış canavar” ifadesi, maddî gücün,

⁵ Nora, Hafıza Mekânları, 12-15.

⁶ Nora, Hafıza Mekânları, 13.

⁷ Kadir Kon, Birinci Dünya Savaşı’nda Almanya’nın İslâm Stratejisi (İstanbul: Küre Yayınları, 2013), 73.

⁸ Necmettin Turinay (haz.), Mehmet Akif Ersoy Şiir Külliyyatı: Safahat (Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, 2021), 10.

⁹ Ersoy, Safahat, 302.

¹⁰ Mehmet Âkif Ersoy, Safahat, haz. M. Ertuğrul Düzdağ (İstanbul: Nesil Yayınları, 2007), 303-318.

insanlık ve ahlâk boyutundan yoksun hâlini eleştirir. Bu eleştirel metafor, Akif’in Berlin gözlemlerinin şiire dönüşmüş bir izdüşümüdür: Batı’nın güçlü ama “yarım” ve soğuk yüzünü simgeler

“Garb’ın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar”

“Çelik zırhlı duvar” imgesi, modern savaş teknolojisinin ulaştığı seviyeyi sembolize eder. Ancak bu imge hayranlıkla değil, meydan okumayla kurulmuştur. Âkif, teknik gücü inkâr etmez; fakat onu mutlaklaştırmaz.

Mehmet Akif Ersoy’un Almanya gözlemlerini aktardığı *Berlin Hatıraları*, özellikle Berlin’de geçirdiği dönemde I. Dünya Savaşı’nın yarattığı kaygı ve heyecanı yansıtır. Akif, farklı cephelerden gelen haberler üzerine yazdığı bölümlerde, uzaktan da olsa Çanakkale Şehitleri’ni ve İstiklâl Marşı’nın direniş ruhunu anımsatan bir atmosfer oluşturur. Metnin dikkat çekici yanı, İstiklâl Marşı’ndaki gibi “Korkma!” hitabıyla açılmasıdır; bu sayede Berlin’de bulunmasına rağmen şair, zihnen ve ruhen cephedeki askerlerle hayali bir diyalog kurar, endişelerini paylaşır ve askerlerden gelen “Korkma!” yanıtıyla henüz 1915’te bile milli mücadele azmini ve kararlılığını okura taşır. Böylece *Berlin Hatıraları*, Akif’in Almanya gözlemlerini sunarken aynı zamanda İstiklâl Marşı’yla paralel bir milli bilinç ve iman temasını Berlin perspektifinden etkili biçimde yansıtır.¹¹

Korkma!

Cehennem olsa gelen göğsümüzde söndürürüz;

Bu yol ki Hak yoludur, dönme bilmeyiz yürürüz!

Düşer mi tek taşı sandın, harîm-i namusun?

*Meğer ki harbe giren son nefer şehit olsun.*¹²

Berlin’de modern savaşın (zeplinlerin, topların) yıkıcılığını gören Akif, bu rasyonel korkuya karşı manevi bir özgüven aşılır:

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak

Sönmeden ebedi yurdumun üstünde tüten en son ocak.

Sonuç olarak Berlin, Âkif’in zihninde hem hayranlık hem eleştiri barındıran çift yönlü bir hafıza mekânıdır. Teknik moderniteyi tanıyan bu tecrübe, İstiklâl Marşı’nın retorikini romantik bir tepki olmaktan çıkararak bilinçli bir medeniyet muhasebesine dönüştürmüştür. Bu muhasebenin tamamlayıcı kutbu ise, maddî güce karşı manevî direncin şekillendiği Taceddin Dergâhı olacaktır.

Taceddin Dergâhı

Taceddin Dergâhı, Ankara’nın merkezinde yer alan ve Osmanlı’dan Cumhuriyet’e uzanan dönemde önemli bir tasavvufi merkez olarak işlev görmüş mütevazı bir kerpiç yapıdır. Dergâh, özellikle Nakşibendi ve diğer tasavvufi çevreler tarafından inziva, zikir ve ilim üretim mekânı olarak kullanılmıştır. 20. yüzyıl başlarında, Milli Mücadele yıllarında şair ve düşünür Mehmet Âkif Ersoy’un İstiklâl Marşı’nı burada kaleme almasıyla, yalnızca tasavvufi bir merkez olmanın ötesine geçmiştir; toplumsal ve kültürel hafızada önemli bir sembolik değer kazanmıştır. Dergâh, küçük fizikî ölçeğine rağmen manevî ve sosyolojik olarak büyük bir yoğunluk taşır; bu yönüyle Berlin’de gözlemlenen modern teknik güçle karşılaştırıldığında, Doğu’nun manevi direncinin somut ve sembolik bir tezahürü olarak değerlendirilir.¹³

Dergâh, yalnızca bir yazım mekânı değil; toplumsal hafıza ve direniş bilincinin üretildiği bir alan olarak öne çıkar. Sosyolojik açıdan, Taceddin Dergâhı, bireyin manevî enerjisini toplumsal dayanışma ile buluşturan ritüellerin gerçekleştiği bir merkezdir. İstiklâl Marşı’ndaki:

“Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir îmânı boğar”

¹¹ Turinay, *Safahat*, 75.

¹² Ersoy, *Safahat*, 324.

¹³ Azmi Özcan, "Taceddin Dergâhı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39: 341.

“Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.”

Bu iki mısra, şairin maddî güç ile manevî direnç arasındaki diyalektik bakışını şiirsel olarak ortaya koyar. Berlin’de gözlediği teknik üstünlük anlayışını reddetmeden anlaması, İstiklâl Marşı’na stratejik bir bilinç kazandırır.

Dergâh, hafıza mekânı kuramının üç boyutunu eksiksiz yansıtır:

Maddî boyut – Kerpiç yapı, küçük ama işlevsel bir mekân.

İşlevsel boyut – Kolektif hafızanın üretildiği, direniş bilincinin yoğrulduğu sosyal alan.

Sembolik boyut – Manevî direnişin ve kültürel aidiyetin simgesi.¹⁶

Mehmet Âkif Ersoy’un düşünce dünyasında Berlin ve Taceddin Dergâhı, iki kutup hâlinde konumlanır. Berlin, modern sanayi, disiplinli çalışma ve askerî güç ile teknik modernitenin somut yüzünü temsil ederken; Taceddin Dergâhı, küçük ölçeğine rağmen, manevî direnç, toplumsal aidiyet ve etik değerlerin üretildiği bir hafıza mekânıdır. Berlin gözlemleri, dergâhın manevî atmosferiyle sentezlenir; bu sayede şair, modern-rasyonel ile kadim-manevîyi birleştiren bir bilinç üretir.

Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışma, Mehmet Âkif Ersoy’un düşünce dünyasında Batı’nın maddî gücü ile Doğu’nun manevî özü arasındaki diyalektiği ve bu diyalektiğin İstiklâl Marşı’ndaki poetik yansımasını ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma, Berlin seyahati sırasında gözlemlediği teknik ve disiplinli Batı yaşamı ile Taceddin Dergâhı’nda inziva ve manevî üretim arasında kurulan bağın, şairin metinsel ve stratejik bilincini nasıl şekillendirdiğini göstermiştir.

Temel bulgular şu şekilde özetlenebilir:

1. **Berlin Hatıraları ve gözlem:** Akif’in Berlin’de karşılaştığı modern sanayi, askerî disiplin ve teknik düzen, onun Batı’yı yalnızca maddî güç açısından değerlendirmesine değil, aynı zamanda toplumsal ve ahlâkî boyutlarını eleştirel bir gözle yorumlamasına olanak sağlamıştır. Bu gözlemler, İstiklâl Marşı’ndaki “**tek dişi kalmış canavar**” metaforunun kaynağıdır.
2. **Taceddin Dergâhı’nın sembolik işlevi:** Dergâh, şair için doğrudan bir tasavvufî aidiyet alanı olmasa da, manevî direnci, toplumsal bağlılığı ve ruhsal derinliği somutlaştıran bir mekân olarak işlev görmüştür. Buradaki inziva, Berlin’de gözlemlediği güce karşı geliştirdiği manevî ve etik stratejiyi şekillendirmiştir.
3. **Mekânlar arası diyalektik:** Berlin’in “maddi ve teknik güç” imgesi ile Taceddin Dergâhı’nın “manevî sığınak” niteliği, şairin hem rasyonel hem de metafizik bir bilinç geliştirmesine imkân tanımıştır. Bu diyalektik, İstiklâl Marşı’nda millî direnişin hem akılcı hem de manevî temelli bir strateji olarak ifade edilmesini sağlamıştır.
4. **Sosyolojik ve sembolik boyut:** Çalışma, Akif’in gözlem, eleştiri ve manevî bilincinin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde hafıza mekânlarıyla etkileşerek poetik bir şekle dönüştüğünü ortaya koymuştur. Berlin ve Taceddin Dergâhı, şairin zihninde birer sembolik alan hâline gelmiş; böylece İstiklâl Marşı, yalnızca bir tarihî metin değil, mekânlar arası bir bilinç ve direniş estetiği olarak okunabilir.

Değerlendirme:

Mehmet Âkif Ersoy, Batı’nın modern gücünü tanıyan ama ruhunu ve değerlerini Doğu’nun manevî mirası üzerinden sürdüren bir şair olarak ortaya çıkar. Berlin seyahati, şairin rasyonel ve eleştirel bilinç kazanmasında bir dönüm noktasıdır; Taceddin Dergâhı ise bu bilincin manevî bir zemine oturtulduğu, toplumsal ve kültürel bir sığınağı temsil eder. Bu bağlamda İstiklâl Marşı, yalnızca bir millî marş olmanın ötesine geçer ve mekânlar arası bir düşünsel ve duygusal sentezin ürünü hâline gelir.

Sonuç olarak, bu çalışma, tarihî, sosyolojik ve edebî boyutlarıyla Mehmet Âkif’in düşünce yapısını ve şiirsel üretimini mekânlar arası bir perspektiften anlamaya katkı sunmaktadır. İstiklâl Marşı, Batı ve Doğu arasındaki bu diyalektiği hem metin hem de mekân düzeyinde görünür kılarak, şairin hem modern hem de kadim bilinçle hareket ettiğini göstermektedir.

Kaynakça

- Düzdağ, M. Ertuğrul, İstiklal Şairi Mehmed Akif Ersoy, Fide yayınları, İstanbul 2006.
- Ersoy, Mehmet Âkif. Mehmet Âkif Ersoy Şiir Külliyyatı: Safahat. Hazırlayan Necmettin Turinay. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, 2021.
- Ersoy, Mehmet Âkif. *Safahat*. Hazırlayan M. Ertuğrul Düzdağ Düzdağ. İstanbul: Nesil Yayınları, 2007.
- Karakoç, Sezai. Mehmed Âkif. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2011.
- Kon, Kadir, Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın İslâm Stratejisi, Küre Yayınları, İstanbul 2013
- Nora, Pierre. Hafıza Mekânları. çev. Mehmet Emin Özcan. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2006.
- Özcan, Azmi. "Taceddin Dergâhı". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 39: 341-343. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Tural, Ayşegül. "Kültür Aktarımı Bağlamında Hafıza Mekânlarına Bakış". *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 38 (Şubat 2024): 787-802.

MEHMET AKİF ERSOY’UN ŞİİRİNDE İNSAN ONURUNU ZEDELEYEN YOKSULLUK

Dr. Seval Altın

Orcid: 0000-0002-2914-2032

ÖZET

Mehmed Âkif Ersoy; şiirlerinde yoksulluk, sefalet, ekonomik güçlükler ve toplumsal adaletsizlikleri yoğun bir şekilde ele almıştır. Mehmed Âkif’in yaşadığı yıllar, Osmanlı’nın çöküş yıllarıdır. Savaşlar ve yanlış yönetimler sonucunda halk, fakirlik içinde kalmıştır. Mehmed Âkif de bu yoksullukları hem yaşamış hem de şahit olmuştur. Duyarlı bir insan ve hassas bir şair olarak Mehmed Âkif, yoksulluklar karşısında üzüntüler çekmiş ve bu üzüntülerini şiirlerine yansıtmıştır. “Seyfi Baba, Küfe, Mahalle Kahvesi, Hasta, Hasır” şiirleri yoksulluğu yoğun olarak işlediği şiirleri arasında yer almıştır. Mehmed Âkif; bu şiirlerinde hasta, fakir, kenar mahallelerde, kötü sokaklarda, kötü şartlarda yaşayan İstanbulluların ve toplumun dramını anlatmıştır. Toplumun bu insanlara duyarsızlığını tenkit etmiştir. Çocuk işçiliği, işsiz, umutsuz, kederli insanları tasvir etmiştir. Toplumsal çöküş, her köşededir. Toplumda görülen bu zorlukları en çok kadınlar ve çocuklar hissetmiştir. Fakirlik, insan ve toplumsal hayatı hızla tüketmiştir. Bu hâl, insan onurunu kıran, öldüren bir durumdur. Müslümanlıkla da hiç bağdaşmayan bir sorundur. Mehmed Âkif, duygulu bir şair olarak yoksulluğu derinlemesine duymuş ve şiirlerinde ele alarak yoksulluğa kurtuluş çareleri aramıştır. Bu çalışmada Safahat’ta bulunan fakirlik, yoksulluk, geçim sıkıntısı konulu şiirler ele alınmıştır. Mehmed Âkif’in Müslümanlığının yanında halkçı kişiliği de ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Osmanlı, halk, fakirlik, sefalet, şiir.

POVERTY AS A DAMAGING HUMAN DIGNITY IN MEHMET AKIF ERSOY'S POETRY

ABSTRACT

Mehmed Âkif Ersoy extensively addressed poverty, misery, economic hardship, and social injustice in his poems. The years in which Mehmed Âkif lived were the years of the Ottoman Empire's decline. As a result of wars and mismanagement, the people have been left in poverty. Mehmed Âkif both experienced and witnessed these hardships. As a sensitive person and a delicate poet, Mehmed Âkif felt sorrow in the face of poverty and reflected this sorrow in his poems. "Seyfi Baba, Küfe, Mahalle Kahvesi, Hasta, Hasır" are among his poems that intensely deal with poverty. In these poems, Mehmed Âkif depicted the drama of the sick, the poor, the people of Istanbul living in slums, bad streets, and poor conditions, and the drama of society as a whole. He criticized society's indifference to these people. He depicted child labor, unemployment, hopelessness, and sorrow. Social decay is everywhere. Women and children have felt these societal hardships the most. Poverty has rapidly eroded both individual and social life. This situation is degrading and dehumanizing. This is a problem completely incompatible with Islam. Mehmed Âkif, as a sensitive poet, deeply felt poverty and addressed it in his poems, seeking solutions to overcome it. This study examines the poems in Safahat that deal with poverty, destitution, and economic hardship. It also attempts to highlight Mehmed Âkif's populist personality alongside his Muslim faith.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, Ottoman Empire, people, poverty, misery, poetry.

MEHMET AKİF ERSOY'UN ŞİİRİNDE İNSAN ONURUNU ZEDELEYEN YOKSULLUK

Giriş

Dünyanın her yerinde farklı ülkelerin ve farklı insanların birçok problemi, sıkıntıları olmuştur. Bunlar sosyal, siyasal, ekonomik sıkıntılar olabilir. Her toplum bu süreçlerden geçerek gelişmiştir. İnsanlık ve toplumların tarihi bazen ileri bazen geriye doğru bir gelişim ve değişim süreci göstermiştir. İnsanlık tarihi, daima doğrusal bir çizgide ilerlememiştir. Helezonik bir yapıda gelişmiştir. Bazen dünyanın en zengin, refah, gelişmiş olan bir ülkesi zamanın ve şartların değişmesiyle gerilere düşebilmiştir. Siyasal şartların çok iyi olduğu ve insanların hürriyet içinde yaşadıkları bir toplumu, bir diktatör gelip kötüleştirebilmiştir. Bir savaş da bir toplumun sonunu getirebilmiştir. Tüm bu değişimler ve gelişmelerin yanında insanlık tarihi ile beraber devam eden fakirlik, yoksulluk da insanların peşini bırakmaz. Yoksulluk geçmişte ve günümüzde, tüm ülkelerde hissedilme oranı farklı farklı olsa da kendisini gösterir. Yoksulluk; aslında insanların yemek, giyinme, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamamaktır. Bununla beraber yoksulluk, tarihi süreçte farklı şekillerde algılanmış ve tanımlanmıştır. Bu nedenle yoksulluk ölçütleri ve yoksulluğa dair çözüm önerileri de çeşitlenmiştir. Günümüzde mutlak yoksulluk, göreceli yoksulluk ve insani yoksulluk gibi farklı yaklaşımlar bulunmaktadır.

Tarih boyunca yoksulluk, farklı mahiyetler göstermiştir. Bir zamanlar, insanın günlük yiyecek bulması bile zorluklar içindeydi. Avcı toplumlar, o gün ava çıkar; bir şey avlayabilirlerse yerler yoksa aç kalırlardı ya da buldukları bir yiyecek ile karınlarını doyururlardı. İnsanların çoğalması ve toplu yerleşim yerleri kurmaları ile birlikte açlık, yoksulluğun bir parçası olmaktan çıktı. Bu kez az mülkü olanlar kendilerini çok mülkü olanlara göre yoksul hissetmişlerdir. Bir zamanlar başımı sokacak bir evim olsun yeter diyen insanlar daha sonra niye daha geniş evlerde oturmuyorum diyerek kendilerini yoksul hissettiler.

Kısacası yoksulluk insanlık tarihi boyunca her dönemde vardı ve şimdi de var olmaya devam etmektedir. 21. yüzyılda bile mutlak anlamda yoksulluğu ortadan kaldıracı, insanların refaha ulaştırabilen ülkelerin sayısı çok az denilebilir. 2025 verilerine göre dünyanın en zengin kıtaları arasında yer alan Avrupa'da 1.2 milyon, Amerika'da 1 milyon insan sokakta yaşıyorsa bu sonuçlar, yoksulluğun insanlık tarihinde her zaman yerinin olduğunu göstermektedir.

Osmanlı Devleti'nin yıkılış sürecini ve Erken Cumhuriyet dönemini bizzat yaşamış olan Mehmed Âkif Ersoy, döneminin şartlarını tüm gerçekliğiyle anlatan önemli fikir insanlarından biridir. Savaşların ve yoksulluğun had safhada olduğu bu yıllarda Mehmed Âkif, mevcut sorunları dile getirdiği kadar onlara çözüm önerileri de sunmaktadır. Özellikle sosyal konulara odaklanan Mehmed Âkif'in dönemin sanatçılarından farkı estetik değeri yüksek eserler yazdığı kadar toplumun problemlerine de dikkat çekmesidir. Sanatsal yeteneğini toplum için kullanan Mehmed Âkif; toplumdaki yanlışlıkları, yozlaşmayı, eğitimsizliği ve adaletsizliği dile getirmekte ve bunları sert bir dille eleştirmektedir. Günümüzde de varlığını sürdüren bu sorunlar karşısında Mehmed Âkif'in amacı halkı bilinçlendirmek ve sorunlara çözüm üretmek olmuştur. (Çelikel, 2022:121)

Mehmed Âkif'e göre yoksulluğun sebepleri tembellik, yönetim bozuklukları, çalışmamak, dünyadaki gelişmeleri takip edememe, bilimsel gelişmelerden, teknolojiye uzak durmak, Avrupa taklidi, hurafeler, dinin sosyal emirlerinden, imanın özünden uzak durmak olarak sayılabilir.

Mehmed Âkif'in yedi kitaptan oluşan Safahat adlı eseri, toplumun çeşitli sorunlarına değinmektedir. Mehmed Âkif, toplumun dertleriyle birçok şairin dertlenmediği kadar dertlenen bir insandır. Bu durum; onun imanından, merhamet duygusundan gelmektedir. Onun Safahat isimli eseri de içerisinde insan ve toplum sorunlarıyla ilgili pek çok konu ve karakter barındırmaktadır.

Mehmet Akif Ersoy'un şiirinde insan onurunu zedeleyen yoksulluk

Mehmet Akif Ersoy'un Safahat adlı kitabı dönemin yoksulluğunun bir nevi aynasıdır. Yıkılmaya yüz tutmuş asırlık bir çınarın yapraklarının kurumasını andırdığı söylenebilir. İslam ve iman idealini şiirlerinde asıl hedef yapan Mehmed Âkif, aynı zamanda sosyal ve toplumcu bir tarafa da sahiptir.

İslami hassasiyetlerle dolu olan Mehmed Âkif'in şefkati de halkın acılarına, yoksunluklarına eğilmesinde etkili olmuş denilebilir.

Safahat'ta Balkan Savaşları, Çanakkale Savaşı, I. Dünya Savaşı'ndan bin bir zorlukla çıkmış bir milletin fakirlikle örülmüş dramı görülür. Bu şiirlerde yoksul, yoksun ve kırılmış bir toplumun buruk yaşamına tanık olunur. Mehmed Âkif, çoğu zaman ümidi canlı tutmaya çalışsa da fakirlik hem onun hem de mazlum milletin belini, onurunu kırmaktadır.

Oturup sâdece mektepleri tenkid iş mi?

Kuru lâftan ne çıkar? Tıngır elek, tıngır saç...

Mektebin açsa eğer, medresen ondan daha aç!

Bu da muhtâc, o da yıllarca mugaddi yemeğe.

"Neye boynun bu kadar eğri demişler, deveye,

A kuzum, hangi yerim doğru, demiş." Söz de budur.

Sen işin yoksa, filân mesleğe ver pâyeyi, dur.

O filân meslek, evet, bizde filândan yüksek;

Bir bıçak sırtı kadar farkı, fakat ölçersek.

Beni gördün ya, şu ben kaç paralık şâirsem,

Senin ilmin de odur, nâfile uğraşma Köse'm. (Ersoy, 2015:808)

Mehmed Âkif, Asım şiirinde kurumların halinin de fakirlikten etkilendiğini yazar. Mektepler, medreseler de yoksulluk içindedir. Bunlar kurumlar da uzun zamandır güzel, iyi bir yemeğe muhtaçtır. Buralardan mezun olanlar, iş bulamamakta; kendi geçimlerini sağlamakta zorlanmaktadırlar. Mehmed Âkif'in yaşadığı bu yıllar savaşların sürekli kaybedildiği, ekonominin çöktüğü yıllardır. Balkanlardaki topraklarından sürülen insanlar akın akın İstanbul'a gelmiş, fakir olan halkın fakirliğini bu durum daha da görünür kılmıştır. Bu insanlar camilerde, derme çatma yerlerde büyük bir yoksullukla yaşamışlardır. Devletin ve kurumların yoksulluğu, insanların onurunu kırarak boyutlara ulaşmıştır ve insanlar derin bir ümitsizliğe gömülmüşlerdir.

Mehmed Âkif, yaşadığı dönem itibariyle Osmanlının son yılları ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında meydana gelen olayların içinde bulunmuştur, devrin olaylarını çeşitli şiirlerinde göstermiştir. Mehmed Âkif'in yaşadığı ve olayların gerçekleştiği bu devirler sırasıyla: Abdülhamit Dönemi, Meşrutiyet Dönemi, Mütareke Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi'dir. Bunlardan özellikle Meşrutiyet ve Mütareke dönemlerinin Osmanlının en çalkantılı, en perişan yılları olduğu söylenebilir. Mehmed Âkif, bu dönemlerde halkla iç içe yaşamış, asla fildişi kulesine çekilmemiştir. Halkın sevinçleriyle sevinmiştir, onların üzüntüleriyle üzülmüştür.

"Üç sınıf halka içim parçalanır, hem ne kadar!

İhtiyarlar, karılar, bir de küçükler; bunlar

Merhamet görmeli, yüz görmeli insanlardan;

Yoksa, insanlığı bilmem nasıl anlar insan?" (Ersoy, 2015:258)

Mehmed Âkif toplumu özellikle ihtiyarlara, kadınlara ve çocuklara merhamet etmeye, onlara yardımcı olmaya çağırılmaktadır. Bu üç sınıfın fakirliklerini, savaşlardan ve yoksulluklardan çektiklerini Safahat'ta ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Kendi ihtiyarlarına, kadınlarına ve çocuklarına yardım etmeyen, onlara güzel bir hayat yaşatmayan toplumların; insanlıkla örtüşmeyen davranışlarda bulunduğunu belirtir.

Mehmed Âkif'in şiirlerinin isimleri, sosyal hayatın sefaletlerini anlatması bakımından konularına göre sınıflandırıldığında:

İhtiyarların hayatlarını konu edinen şiirler “Hasır, Seyfi Baba, Kör Neyzen, Kocakarı ile Ömer” dir.

Kadınların eşleri tarafından ezilmelerini ve kadınların günlük hayatta çektikleri sıkıntıları dile getiren şiirler “Meyhane ve Köse İmam”dır.

Bir diğer problem olarak çocukların fakir ve hasta hallerini dile getiren şiirler ise “Geçinme Belası, Hasta, Küfe, Bayram ve Selma” dır.

Mehmed Âkif'in “Mahalle Kahvesi” isimli manzumesi de sefaletin kaynağı ve çalışmanın düşmanı olan -bu özelliğini günümüzde de koruyan- kahvelerin içler acısı durumunu anlatır.

Bu şiirler; fakirliği, fakirliğin insan onurunu zedeleyen olumsuzluğunu realist bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu anlamda Mehmed Âkif, bir taraftan realist bir taraftan toplumsal gerçekçi bir taraftan da hümanist olarak görülebilir.

Fakirlere, zor durumda olan insanlara acıması, kendisinin olaylara karşı aşırı bir şekilde üzülmesi ve merhametinin özünde, imanından gelen şefkati yatmakta denilebilir.

“Hasta” isimli şiirinde kimsesi olmayan ve yatılı olarak okuduğu okuldan verem olduğu anlaşılnca uzaklaştırılmak istenen hasta bir çocuğun, karşı koyamamasından dolayı bu durumu kabullenmesi bir fotoğraf çekilir gibi yaşananlar, yorumsuz bir şekilde aktarılır.

Hasta çocuğun, okuldan uzaklaştırılmak istenmesi üzerine söylediği:

“Kimsesiz bir çocuğum, nerde gider yer bulurum?

Etmeyin, sonra sokaklarda perişan olurum.

Merhamet bilmeyen insanlara bak, Ya Rabbi,

Kovuyorlar beni bir sâil-i âvâre gibi.” (Ersoy, 2015:38) sözleri hasta ve çaresiz durumla olanlara acımayı belirtir. Okuyucunun fakir ve kimsesiz insanlara acıyarak merhamet etmesi sağlanmaya çalışılır.

Fakir ve yetim bir çocuğun dramının anlatıldığı başka bir şiir de “Küfe”dir. Mehmed Âkif'in en çok bilinen şiirleri arasında yer alan Küfe'de okumak istemesine rağmen babasından kalan ve kendisinden büyük bir küfe ile hamallık yapmak zorunda kalan Hasan isimli 13 yaşındaki çocuğun hayatı anlatılır. Şaire göre ayıp olan çalışmak değil “el ayak tutarken dilencilik yapmak” tır, başkasına el açmaktır.

“Kuzum ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak?

Ayıp: Dilencilik, işlerken el, yürürken ayak.” (Ersoy, 2015:54)

Küfe'de kumak istediği ve genç yaşta babasını kaybettiği için öfkesini küfeden çıkaran yetim Hasan'ın, sonunda küfeye mahkûm olması üzülerken anlatılır. Bu duruma yalnız acımakla kalan şair, açıktan yorum ve değerlendirmede bulunmazken okuyucuya ince bir mesaj verir.

“Bayram” şiirinde ise ölen oğlundan kalan yetim torununu bayram yerine eğlensin diye getiren yaşlı bir kadının parası olmadığı için torununu salıncağa bindirememesi anlatılır. Bu durumu fark eden salıncakçı küçük yetim kızın salıncağa binmesini sağlar. Ağlaması duran küçük kız sevinç içinde diğer çocukların mutluluğuna katılır. Bu şiirde de Küfe'de olduğu gibi yetim bir çocuğun dramı konu edinilir. Yetim kişilere merhamet etmeyi emreden Kuran'ın bu özelliği insanların dikkatlerine sunulur.

İhtiyar ve fakir insanların hayatlarının konu edildiği şiirlerden biri olan “Hasır”da mahalleli beş aydır hasta yatan kimsesiz yaşlı bir kadının öldüğü günü ve onu sarıp defnetmek için genişçe bir hasır almak istemelerini anlatır. Bunun üzerine kadının nasıl gömüleceği hayal edilir, bu durum bir üzüntüye sebep olur ve dünyanın bunun gibi yığınla karanlıkları barındırdığı düşünülür. “Hayât nâmına, yâ Rab, nedir bu devr-i azâb?” ifadesiyle yaşamaya karşı olan bir isyan dile getirilir.

Mehmed Âkif'in çok okunan ve tanınan şiirlerinden olan “Seyfi Baba”da da, Küfe'de olduğu gibi İstanbul'un bakımsız kenar mahalleleri uzun uzun tasvir edilir. İnsanın içini parçalayan toplumun fakir ve aciz kişileri, bu tasvirler arasında şöyle geçer:

“Hânüman yoksulu binlerce sefilân-ı beşer;

Sesi dinmiş yuvalar, hâke serilmiş evler;

Kocasından boşanan bir sürü bîçâre karı;

O kopan râbitanın, darmadağın, yavruları;” (Ersoy, 2015:140)

İşsiz oğluyla birlikte yaşayan yetmiş üç yaşındaki Seyfi Baba, üç beş kuruş kazanmak amacıyla komşunun damını aktarırken soğuk alır ve hastalanır. Bu manzumede şairin hayata bakışı görülebilir. İnsan, yaşlı da olsa elinden geleni yapmalı; dostuna ve düşmanına maskara olmamalıdır. Fakirlik karşısında takınılacak tavır, Seyfi Baba’nın ağzından şöyle dile getirilir:

“Hadi aktarmayayım... Kim getirir ekmeğimi?

Oturup kör gibi, nâmerde el açmak iyi mi?

Kim kazanmazsa bu dünyâda bir ekmek parası:

Dostunun yüz karası; düşmanının maskarası!” (Ersoy, 2015:144)

Şiirin sonunda uyuyan yaşlı hastaya birkaç kuruş yardım etmek istenir. Para kesesi açıldığında içinin boş olduğunu görülür ve bu duruma “Ya hamiyyetsiz olaydım, ya param olsa idi!” (Ersoy, 2015:144) denilerek isyan edilir.

Yaşlı insanların hayatlarının anlatıldığı bir diğer şiir de “Kör Neyzen”dir. Bu şiirde fakir ve muhtaç insanların hayatları acıklı bir şekilde anlatılır. Çaldığı ney karşılığı önünden geçenlerin attığı küçük paracıklarla hayatını sürdüren yaşlı Kör Neyzen’in üstü başı perişan, elbiseleri yırtık, karnı açtır. Bu durumda Kör Neyzen, kendine bir çıkış yolu aramaktadır. Yağmurlu bir gün, şadırvanın altında neyini çalmaya çalışırken para atılan çanağından gelen sesle ümide kapılan Kör Neyzen, elini çanağa uzattığında morarmış eli boş çanağa değer. Kör Neyzen’in içinde olduğu sefil manzara yalnızca anlatılır, tasvir edilir; olanlara bir yorum katılmaz.

Konusu geçmişte yaşanmış olsa da yoksulluğu ele alan bir şiir de Kocakarı ile Ömer’dir. Savaşlarda kocasını, oğlunu ve ailesinin bütün erkeklerini kaybeden yaşlı bir kadın, iki gündür aç olan torunlarını oyalamak için çadırın önünde ateş yakıp içinde çakıl taşları olan suyu kaynatmaktadır. Küçük torunlarının açız feryatları karşısında aciz kalan yaşlı kadın gururundan halifeden yardım istemeye gitmez. Ömer, kadına yardım için neden gelmediğini sorduğunda kadın şöyle cevap verir:

Gidip de söyleyeyim ha? ... Dilencilik yapamam!

Ömer de kim? Benim ondan kerîm adamdı babam.

Ölür de yüzсууу dökmem sizin halîfenize!... (Ersoy, 2015:192)

Burada belli edilmese de yaşlı kadının izzetli tavrı onaylanmaktadır. İnsan yaşlı da olsa yüzсууу dökmeden çalışmalıdır. Kimseye el açmadan hayatına devam etmelidir. Hayatını devam ettiren insanların doğruluktan, gururdan uzaklaşmaması gerektiği dolaylı bir şekilde olsa da belirtilir.

Mehmed Âkif, inanmış bir şair ve yazardır. Onun inancı yalnız dilinde değil gönlündedir, yüreğindedir. Mehmed Âkif’in dini ve milli değerlere bağlı olma yönleri onu unutulmaz kılmıştır. Bu, onun samimi inancından gelmektedir.

Mehmed Âkif’in ele aldığı konuların başında önce din, sonra da dini anlamadığı için perişan olmuş bir toplum vardır. Akif’e göre hem bireyin hem de İslâm dünyasının sefaletten, yoksulluktan, sıkıntılardan kurtulmasının çaresi dürüst, mantıklı ve kurallara uygun bir şekilde çalışmaktır. İslâm dünyasının o dönemde içinde bulunduğu fakir ve perişan durumun nedeni ona göre tembellik ve yanlış tevekküldür. Bu durumu kader ve takdir-i İlahi diyerek karşılayanlara yer yer ağır sözler söyler ve onları hicveder. Safahat’ta çalışmanın vurgulandığı beyit sayısı oldukça fazladır. Bu da onun çalışmaya, emeğe, dürüstlüğe önem verdiğini göstermektedir. Fatih Kürsüsünde adlı dördüncü kitapta yer yer:

“Bekayı hak tanıyan, sa’yi bir vazife bilir;

Çalış çalış ki bekâ, sa'y olursa hak edilir.” (Ersoy, 2015:468) beytini tekrarlamasını Okay şöyle ifade eder: “Burada da Akif, İslâm dünyasının perişanlığını tembelliğine, kurtuluşunu da çalışmasına bağlar. Zira ona göre eğer ebedi hayatın varlığına inanıyorsak, çalışmak da bir vazifedir.” (Okay 1989: 52)

Toplumdaki yoksul ve çaresiz insanların hayatlarını ele alırken onların acınacak durumlarını bir fotoğrafçı gibi resmeder. Yalnız resmetmekle kalmaz, onların durumlarını önce toplumun bakışına sunar sonra da onlara İslami merhamet duygusuyla yaklaşır. Ona göre felaketler karşısında en büyük teselli kalpteki imandır. Kalpte iman olduğu zaman, insan çalışmaya karşı kendinde bir istek duyar ve kimseye yüzüsu dökmez.

Sonuç

Yoksulluk dün olduğu gibi bugün de dünyanın ve insanlığın önemli problemlerinden biridir. Mehmed Âkif'in yaşadığı dönemler, Osmanlı'nın yıkıldığı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu dönemlerdir. Savaşlar, göçler, sosyal çalkantılar sebebiyle insanlar temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmışlardır. Mehmed Âkif, tüm bu zor şartları bizzat yaşayan, çevresindeki zorluklara, yoksulluklara duyarsız kalmayan bir şairdir. Onun içindir ki Mehmed Âkif'in en önemli konularından birisi toplumun bu ihtiyaç hali ve yoksulluğudur. Mehmed Âkif, toplumun bu fakirliğinden etkilenmiş ve şiirleriyle bu hâli dile getirmek, değiştirmek için gayret sarf etmiştir. Özellikle hastalar, kadınlar, çocuklar ve yoksullara olan merhameti şiirlerinde çok fazla görülmektedir. Mehmed Âkif'in şiirlerinde bu toplumsal sorunlar, estetik ve edebi bir dille aktarılmış; bir resim, tablo çizer gibi verilmiştir. Mehmed Âkif, realist bir şekilde toplumun sosyal meselelerine ayna tutmuştur. Toplumu topluma gösterir ve çözüm önerileri sunar. Yoksulluğun ilimle, çok çalışmakla, Batı'nın teknolojisini, yeniliklerini almakla, dinin çalışmakla ilgili emirlerine uymakla giderilebileceğini savunur. Cehaleti, tembelliği, istibbat yönetimlerini eleştirir. İstibdadın ekonomik çöküntülere ve yoksulluğa sebep olduğunu savunur. İlmi çalışmaları, İslam'ın doğruluk, dürüstlük, işini iyi yapma, insanları kandırmama gibi prensiplerini över. Mehmed Âkif'in Safahat'ındaki şiirler her döneme ışık tuttuğu gibi günümüz sosyal ve siyasal problemlerine de çözümler sunan metinlerdir.

Kaynakça

- OKAY, O. (1989). Bir Karakter Heykelinin Anatomisi, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Eşref, E. (1960). Mehmet Akif Hayatı – Eserleri, İstanbul: Sebilürreşat Neşriyatı.
- Mithat, C. (1986). Mehmed Akif, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Çelikel, Y. A. (2022). Safahat'ta Mehmet Akif Ersoy, Safahat'ta Yoksulluk Teması, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş B.B. Kültür yayınları.
- Ersoy, M. Â. (2015). Safahat, İstanbul: Beyan yayınları.

MEHMET AKİF ƏRSOY VƏ EDVIN ORLİNGTON ROBINZON YARADICILIĞINDA FƏRD PROBLEMATİKASI

Vəliyeva Şükufə Çingiz qızı

Azərbaycan, Bakı, Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, Dosent, AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu,
“Dünya ədəbiyyatı və komparativistika” şöbəsinin aparıcı elmi işçisi, ORCID: 0009-0004-5425-5366

Xülasə

Mehmet Akif Ərsoy və Edvin Orlinqton Robinzon XX əsrin əvvəllərində fərqli mədəni-coğrafi mühitlərdə formalaşmış, lakin modern dövrün mənəvi və sosial böhranlarına həssas yanaşmaları ilə diqqət çəkən şairlərdir. Onların poetik istiqamətləri, ideoloji dayaqları və estetik strategiyaları müqayisəli ədəbiyyat baxımından əsaslı analiz imkanı yaradır. Mehmet Akif Ərsoyun yaradıcılığı, xüsusilə Səfahət (1911) adlı şeirlər toplusu Osmanlı imperiyasının son mərhələsindəki siyasi çöküş, ictimai deqradasiya və mənəvi aşınma kontekstində formalaşmışdır. Mehmet Akif poeziyanı ictimai məsuliyyət tribunası kimi dərk edərək şeirlərində dini-əxlaqi diskursu mərkəzi mövqeyə yerləşdirmişdir. Şair üçün İslam dəyərləri yalnız metafizik inam sistemi deyil, eyni zamanda, sosial yenilənmənin ən əlverişli proqramı kimi təqdim olunur.

M.A.Ərsoy realist təsvir, dialoq və nitq üslubundan istifadə edərək oxucu ilə birbaşa ünsiyyət qurur. Bu baxımdan onun poetikası didaktik və ritorik xarakter daşıyır. Edvin Orlinqton Robinzonun poeziyası isə ABŞ modernizminə keçid mərhələsində fərdin daxili dünyasına yönəlmiş psixoloji dərinliklə seçilir. Onun “Tilbəri şəhəri” adlı şeirlər silsiləsində yaratdığı obrazlar sosial maska ilə daxili reallıq arasındakı ziddiyyəti üzə çıxarır. Robinzon ictimai çərçivəni inkar etmir, lakin diqqəti daha çox fərdin taleyinə, uğursuzluq və məyusluq təcrübəsinə yönəldir. Onun poetik dili daha yığcam, simvolik və psixoloji incəliklərlə zəngindir.

İki şair arasındakı əsas fərq poetik funksiyanın müəyyənləşdirilməsində ortaya çıxır. Mehmet Akif Ərsoy üçün şeir normativ və yönləndirici xarakter daşıyır; o, kollektiv dirçəliş ideyasını müdafiə edir. E.O.Robinzon isə müşahidəçi mövqedən çıxış edərək insan təbiətinin mürəkkəbliyini analitik şəkildə təqdim edir. Bununla belə, hər iki şair öz dövrlərinin sosial-mənəvi transformasiyalarına reaksiya vermiş və poeziyanı dövrün problemlərini ifadə edən ciddi estetik vasitə kimi istifadə etmişlər.

Beləliklə, Mehmet Akif Ərsoy və Edvin Orlington Robinzonun yaradıcılıqlarının müqayisəsi göstərir ki, XX əsrin əvvəllərində hər iki ölkənin ədəbiyyatında poeziya cəmiyyətlə fərd arasındakı münasibətləri, mənəvi dəyərlərin transformasiyasını və modern dövrün yaratdığı gərginlikləri müxtəlif poetik modellər vasitəsilə ifadə etmişdir. Bu paralelliklər qlobal modernləşmə prosesinin ədəbi təzahürlərini daha geniş kontekstdə dəyərləndirməyə imkan verir.

Açar sözlər: Mehmet Akif Ərsoy, Edvin Orlington Robinzon, fərd, modernizm və sosial-mənəvi böhran, müqayisəli ədəbiyyat

THE PROBLEMATIC OF THE INDIVIDUAL IN THE WORKS OF MEHMET AKİF ERSOY AND EDWIN ARLINGTON ROBINSON

ABSTRACT

Mehmet Akif Ersoy and Edwin Arlington Robinson, who emerged in distinct cultural and geographical contexts in the early twentieth century, are poets distinguished by their acute sensitivity to the moral and social crises of the modern age. Their poetic orientations, ideological foundations, and aesthetic strategies offer substantial material for comparative literary analysis. Mehmet Akif Ersoy's oeuvre, particularly the poetry collection “Safahat”, was shaped by the political decline, social disintegration, and moral erosion of the late Ottoman Empire. Within this framework, the problem of the individual is articulated primarily through the lens of collective crisis. For Ersoy, the individual does not function as

an autonomous psychological entity but rather as a bearer of the community's moral condition. Conceiving poetry as a platform of social responsibility, he places religious-ethical discourse at the center of his poetics. Islamic values are presented not merely as a metaphysical system of belief but as a comprehensive program for social renewal. Through realist description, dialogic structure, and an oratorical tone, Ersoy constructs a poetic model in which the individual is subordinated to the ideal of collective moral regeneration. Consequently, his poetics assumes a normative, didactic, and rhetorical character.

In contrast, Edwin Arlington Robinson's poetry, situated within the transitional phase toward American modernism, is marked by psychological depth and an inward turn toward the individual's inner world. In his "Tilbury Town" cycle, the characters he creates reveal the tension between social façade and inner reality. Here, the individual is no longer a representative of a collective ideal but a fragmented subject experiencing existential disillusionment and internal conflict. Although Robinson does not deny the social framework, his focus rests primarily on personal destiny, failure, and solitude. His poetic language is concise, symbolic, and rich in psychological nuance, reflecting a predominantly observational and analytical stance.

Thus, in both poets, the problematic of the individual is constructed against the backdrop of modern social and moral transformations. However, while Mehmet Akif Ersoy situates the individual within the paradigm of collective moral revival, Edwin Arlington Robinson explores the individual on the plane of inner contradiction and psychological drama. This comparison demonstrates that in the early XX century, the concept of the individual in different literary-cultural spheres was articulated through both normative-ideological and psychological-aesthetic models.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, Edwin Arlington Robinson, the individual, modernism and social-moral crisis, comparative literature

Giriş

XX əsrin əvvəlləri dünya ədəbiyyatında modernlik şüurunun formalaşdığı, siyasi transformasiyaların və mədəni deformasiyaların dərinləşdiyi bir mərhələ kimi xarakterizə olunur. Bu kontekstdə fərd anlayışı yalnız estetik kateqoriya deyil, həm də sosial-fəlsəfi problem kimi aktuallaşır. Osmanlı imperiyasının son dövründə fəaliyyət göstərmiş Mehmet Akif Ərsoy və ABŞ ədəbiyyatında modernizmə keçid mərhələsinin mühüm nümayəndələrindən olan Edvin Orlinqton Robinzon yaradıcılıqlarında fərd problematikasını müxtəlif mədəni modellər çərçivəsində təqdim etmişlər.

Bu məqalənin məqsədi hər iki şairin poetikasında fərd anlayışının ideoloji, estetik və psixoloji aspektlərini müqayisəli ədəbiyyat metodologiyası əsasında araşdırmaqdır.

Tarixi-mədəni kontekst və fərd anlayışının transformasiyası

XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəlləri Osmanlı cəmiyyətində siyasi süqut, mədəni identiklik böhranı və modernləşmə dilemması ilə müşayiət olunurdu. Bu mərhələdə fərd problemi kollektiv taleyin ayrılmaz hissəsi kimi dərk edilirdi. Mehmet Akif Ərsoyun poetik dünyasında fərd yalnız şəxsi psixoloji varlıq deyil, "ümumi mənəvi orqanizm" in tərkib hissəsidir.

ABŞ ədəbi kontekstində isə sənayeləşmə, urbanizasiya və protestant etikas fonunda fərd daha çox daxili tənhalıq və sosial maskalanma problemi ilə üz-üzə qalırdı. Edvin Orlinqton Robinzonun poeziyasında fərd cəmiyyətin normativ gözləntiləri ilə daxili reallıq arasındakı ziddiyyətdə təqdim olunur. Bu baxımdan iki mədəni model – kollektivist-etik və fərdiyyətçi-psixoloji model müqayisəli təhlil üçün məhsuldar zəmin yaradır.

Mehmet Akif Ərsoyun poetikasında fərd və kollektiv məsuliyyət

Mehmet Akif Ərsoyun əsas əsəri olan “Səfahət” yalnız poetik mətnlər toplusu deyil, həm də ideoloji manifest xarakteri daşıyır. Əsərdə fərd problemi dini-əxlaqi məsuliyyət kontekstində təqdim edilir.

“Doğrudan doğruya Qur’andan alıb ilhamı,
Asrın idrakına söylətmeliyiz İslamı.”

Bu misralar göstərir ki, fərdin dirçəlişi kollektivin dirçəlişi ilə şərtlənir. Şair üçün fərd özünü reallaşdırma prosesində ictimai və dini borcunu yerinə yetirməlidir.

Mehmet Akif Ərsoyun poetik strategiyası realist təsvir, dialoq və ritorik müraciət üzərində qurulmuşdur. “Küfe”, “Mahalle Kahvesi”, “Süleymaniye Kürsüsündə” və s. şeirlərdə fərd sosial mühitin məhsulu kimi təqdim olunur. Şair bəzən tipik obrazlar yaradır və onları sosial deqradasiyanın simvoluna çevirir. Məsələn, “Küfe” şeirində Şair belə qeyd edir:

“Kuzum ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak?

Ayıp: Dilencilik, işlerken el, yürürken ayak.:

"Hasan, dayım yatı mekteplerinde zabittir;

Senin de zihnini açık... Söylemiş olaydık bir...

Koyardı mektebe... Dur söyleyim" demişti hani?

Okutma sen de hamal yap bu yaşta şimdi beni!”

Mehmet Akif Ersoy poetikasında fərd anlayışı psixoloji deyil, normativ-etik konstruksiya kimi formalaşır və kollektiv məsuliyyət ideyası ilə üzvi şəkildə əlaqələndirilir. Məsələn, “Süleymaniye Kürsüsündə” poemasında natiq obrazı vasitəsilə fərd və cəmiyyət arasında mənəvi məsuliyyət münasibəti qurulmuşdur. Burada fərd passiv müşahidəçi deyil, transformativ gücə malik subyektdir:

“Garb’ın almışsa herif, ilmini almış yalnız,
Bakıyorsun: Eli san’atlı, fakat, tırnaksız!
Fuhşu yok, içkisi yok, himmeti yüksek, gözü tok;
Şer’-i ma’sûma olan hürmeti bizlerden çok.
Böyle evlâd okutan milletin istikbâli,
Haklıdır almaya âgûşuna istiklâli.”

Şairin Hindistan müsəlmanlarına həsr etdiyi yuxarıdakı misralarda fərd modeli seçilmiş modernləşmə prinsipi əsasında təqdim olunmuşdur: Qərbin elmi nailiyyətləri mənimsənilsə də, Qərbin mənəvi aşınması və kor təqlidçiliyi qətiyyətlə rədd edilir. Bu isə özlüyündə şairin humanist mövqesinin ideoloji əsasını ifadə edir; burada elm universal dəyər kimi qəbul edilərək, milli və dini kimlikdən imtina edilmədən mənimsənilir. Eyni zamanda şair fərdin əxlaqi bütövlüyünü və dini-intizamı xarakterini normativ meyar səviyyəsinə yüksəldir. Tədqiqatçı Semih Zekanın qeyd etdiyi kimi, Mehmet Akifin Hindistan motivinə müraciəti həm İslam elmi ənənəsinin zənginliyini, həm də İngiltərə müstəmləkəçiliyi altındakı siyasi paradoksu vurğulamaq məqsədi daşıyır; bu kontekstdə fərd mənəvi cəhətdən müstəqil, iradəli və kollektiv kimliyə sədaqətli subyekt kimi modelləşdirilir. Beləliklə, Mehmet Akif Ərsoy zəiflik, tənbellik və mənəvi deqradasiyanı tənqid etməklə fərd problemini etik-sosial diskurs daxilində həll edir və onu milli-mənəvi dirçəliş ideyasının daşıyıcısına çevirir.

Edvin Orlington Robinzon poeziyasında psixoloji fərd

E.O.Robinzonun yaradıcılığı xüsusilə “Gecənin uşaqları” (1897) (“The Children of the Night”) adlı şeirlər kitabında yer alan xəyali “Tilbəri şəhərciyi”ndə (Tilbury Town) səhnələşdirilmiş şeirlər silsiləsi fərdin daxili dünyasına yönəlmişdir. Məhz bu silsilə şairin poetikasında fərd problematikasının ən sistemli və konseptual ifadə olunduğu şeirlər toplusudur. “Tilbəri şəhərciyi” real coğrafi məkan

olmadığından, bu ad altında E.Orlinqton Robinzon ABŞ cəmiyyətinin kiçik şəhər modelini simvolik mikrokosmos kimi təqdim edir. Tədqiqatçılar bu məkanı şairin doğulduğu Men ştatının Qardiner şəhərinin bədii transformasiyası kimi dəyərləndirirlər, lakin poetik struktur baxımından Tilbəri şəhərciyi konkret topoqrafiyadan daha çox sosial-psixoloji məkandır. “Tilbəri şəhərciyi” (“Tilbury Town”) silsiləsi əsasən “Gecənin uşaqları” (1897) (“The Children of the Night”) və sonrakı kitablarında yer alan şeirlərdən ibarətdir. Bu silsiləyə aid “Riçard Kori” (“Richard Cory”), “Miniver Çivi” (“Miniver Cheevy”), “Cənab Fladın qonaqlığı” (“Mr. Flood’s Party”), “Eben Flad” (“Eben Flood”), “Klif Klingenhagen” (“Cliff Klingenhagen”) və s. şeirləri qeyd etmək olar.

“Tilbəri şəhərciyi” silsiləsinin əsas xüsusiyyəti psixoloji minimalizmdir. E.Orlinqton Robinzon geniş təsvirlərdən qaçaraq yığcam, ironik və simvolik dil vasitəsilə xarakterlərin daxili dramını açır. Şeirlərdə açıq didaktika yoxdur; əksinə, müşahidəçi mövqe üstünlük təşkil edir. Bu obrazların əksəriyyəti cəmiyyət tərəfindən müəyyən statusla qəbul olunsun da, daxili aləmdə tənhalıq, məyusluq və identiklik böhranı yaşayırlar.

Fərd burada normativ modelə uyğunlaşdırılmır, əksinə, onun zəiflikləri və ambivalentliyi estetik obyektivliklə təqdim edilir:

Və o, gülümsəyib dedi ki, bu onun xasiyyətidir.
Mən o adamı tanısam da, çoxdan bəri düşünürəm:
Görəsən, nə vaxt mən də

Klif Klingenhagen qədər xoşbəxt olacağam.

(And grinned, and said it was a way of his.
And though I know the fellow, I have spent
Long time a-wondering when I shall be
As happy as Cliff Klingenhagen)

Edvin Orlinqton Robinzonun “Klif Klingenhagen” şeiri Amerika psixoloji realizminin xarakterik nümunələrindən biri kimi zahiri davranışla daxili vəziyyət arasındakı ziddiyyəti incə ironik tonla təqdim edir.

Şeirin mərkəzində dayanan Klif Klingenhagen obrazı gülümsəyən, rahat görünən, həyatla barışıq təsiri bağışlayan bir insandır. Burada “gülümsəmək” felinin seçimi təsadüfi deyil; bu, sadəcə təbii sevinc deyil, müəyyən qədər mexaniki və ya vərdiş çevrilmiş sosial jest təsiri yaradır. Bu davranışın dərin psixoloji əsasdan deyil, formalaşmış sosial maskadan qaynaqlandığını düşündürür.

Şeirdəki Lirik “mən” isə müşahidəçi mövqedədir. O, Klifi tanıdığını bildirir, lakin buna baxmayaraq uzun müddət düşünür: “Nə vaxt mən də onun qədər xoşbəxt olacağam?” Bu sual şeirin əsas semantik düyün nöqtəsidir. Burada açıq bir həsəd yoxdur; əksinə, sakit, daxili bir tərəddüd və özünü müqayisə mövcuddur. Lirik subyekt Klifin zahiri xoşbəxtliyini həqiqi qəbul edir, lakin eyni zamanda bu xoşbəxtliyin mahiyyəti şübhə altında qalır. Oxucu qarşısında belə bir problem yaranır: Klif doğrudanmı xoşbəxtdir, yoxsa bu, sadəcə sosial rəftardır?

Edvin Orlinqton Robinzonun üslub xüsusiyyəti kimi burada dramatik monoloq elementləri də sezilir. Şeir xarici süjetdən çox daxili refleksiyaya əsaslanır. Şeirdə hadisə yox, psixoloji vəziyyət ön plandadır. Bu baxımdan mətn ABŞ erkən modernizminin fərdi şüur, tənhalıq və identiklik problemlərinə yönəlmiş istiqaməti ilə səsləşir. Xoşbəxtlik burada obyektiv reallıq kimi deyil, müşahidə edilən və arzulanan bir vəziyyət kimi təqdim olunur.

Şeirnin estetik gücü minimalizmədir. Edvin Orlinqton Robinzon geniş təsvirlərə müraciət etmir; bir neçə jest və qısa refleksiya ilə bütöv psixoloji situasiya qurur. Klif obrazı konkret bir fərd olmaqla yanaşı, sosial maska daşıyan insan tipinin simvoluna çevrilir. Lirik “mən”in sualı isə universal xarakter alır: başqasının xoşbəxtliyi ilə müqayisədə öz daxili boşluğunu dərk etmək. “Klif Klingenhagen” zahiri məmnunluqla daxili qeyri-müəyyənlik arasındakı incə sərhədi araşdıran, ironik və psixoloji dərinliyi ilə seçilən bir şeirdir.

Fikrimizi aydınlatdırmaq üçün daha bir nümunəyə müraciət edək. Edvin Orlinqton Robinzon “Riçard Kori” (“Richard Cory”) şeirində zahiri uğur ilə daxili boşluq arasındakı ontoloji paradoksu kəskin poetik kontarsla təqdim edir. sakit və harmonik təsvir gözlənilməz faciə ilə ziddiyyət təşkil edir. Sakitlik ilə ölüm aktının yanaşı verilməsi tragik ironiyamı intensivləşdirir. Oxucu üçün şok effekti yaranır, çünki əvvəlki bəndlərdə Riçard Kori sosial ideal kimi təqdim olunmuşdu. Edvin Orlinqton Robinzon burada Amerika “uğur” modelini sual altına alır. Maddi rifah və ictimai hörmət daxili harmoniya ilə eyniləşdirilə bilməz. Zahiri parıltı ekzistensial boşluğu gizlədə bilər, lakin onu aradan qaldırmır. Şeir Amerika cəmiyyətində sosial statusun və maddi rifahın insanın mənəvi bütövlüyünü təmin etmədiyini göstərən psixoloji-dramatik məndir:

*Biz yenə işlədik – bir işıq umaraq,
Ətsiz günlər keçib çörəyə gileyləndik;
O isə bir yay axşamı – sakit, ulduzlu vaxt –
Evə döndü və bir gülləylə ömrünü bitirdi.*

*(So on we worked, and waited for the light,
And went without the meat, and cursed the bread;
And Richard Cory, one calm summer night,
Went home and put a bullet through his head.)*

Beləliklə, “Tilbəri şəhərciyi” şeirlər silsiləsi ABŞ modernizminə keçid mərhələsində fərdin sosial maskalanma, daxili parçalanma və ekzistensial tənhalıq problemlərini əks etdirən poetik sistem kimi çıxış edir və Edvin Orlinqton Robinzonun fərd konsepsiyasının mərkəzi nüvəsini təşkil edir. Bu şeirlərdə sosial maska və daxili realıq arasındakı ziddiyyət əsas poetik gərginlik mənbəyidir.

Müqayisəli təhlil: normativ fərd və analitik fərd

İki şair arasındakı əsas fərq poetik funksiyanın müəyyənləşdirilməsində üzə çıxır. Mehmet Akif Ərsoy üçün poeziya normativ və hərəkətverici vasitədir. Fərd cəmiyyətin mənəvi dirçəlişi üçün məsuliyyət daşıyır. Şairin poetikası bir növ kollektivist etikaya əsaslanır.

Edvin Orlinqton Robinzon isə fərdi müşahidə obyektinə çevirir. O, sosial problemlərin həllini təklif etmir; əksinə, insan təbiətinin mürəkkəbliyini göstərir. Onun poeziyasında fərd tragik-ironiya çərçivəsində təqdim olunur.

Hər iki şairin modernliyin yaratdığı mənəvi boşluğa verdikləri reaksiya fərqli yanaşmaları ilə seçilir. Belə ki, Mehmet Akif Ərsoy üçün böhran mənəvi uzaqlaşmanın nəticəsidir və şair çıxış yolunu yalnız dini-əxlaqi dirçəlişdə görür. Edvin Orlinqton Robinzon üçün isə böhran insan varlığının ayrılmaz hissəsidir; fərd bu paradoksla yaşamağa məhkumdur. Bu kontekstdə isə Mehmet Akif Ərsoyun modeli teleoloji xarakter daşıyır – son məqsəd mənəvi harmoniya və ictimai birlikdir. Edvin Orlinqton Robinzonun modeli isə açıq sonlu və ambivalentdir.

Nəticə

Mehmet Akif Ersoy və Edvin Orlinqton Robinzon yaradıcılıqlarında fərd problematikası XX əsr modernliyinin müxtəlif mədəni təzahürlərini əks etdirir.

Mehmet Akif Ərsoy fərdi kollektiv məsuliyyət kontekstində normativ model kimi təqdim edir və poeziyanı mənəvi-sosial transformasiya vasitəsi hesab edir. Edvin Orlinqton Robinzon isə fərdi psixoloji və ekzistensial mürəkkəblik daxilində analiz edir və estetik obyektivlik mövqeyindən çıxış edir.

Beləliklə, hər iki şair poeziyanı dövrün sosial-mənəvi transformasiyalarını ifadə edən ciddi estetik vasitə kimi istifadə etmiş, lakin fərd probleminin həllində fərqli ideoloji və estetik strategiyalar seçmişlər. Müqayisəli baxış göstərir ki, modern dövrdə fərd anlayışı həm kollektiv etik model, həm də

psixoloji-analitik model çerçivəsində formalaşa bilər və bu müxtəliflik dünya ədəbiyyatının zənginliyini təmin edir.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Ersoy, M. A. (2006). *Safahat*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
2. Kaplan, M. (1987). *Mehmet Akif ve Safahat*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
3. Robinson, E. A. (1897). *The Children of the Night*. Boston: Copeland & Day.
4. Winters, Y. (1947). *Maule's Curse: Seven Studies in the History of American Obscurantism*. Norfolk, CT: New Directions.
5. <https://doi.org/10.38155/ksbd.1626384>

ULUSAL MARKALAŞMA PERSPEKTİFİNDEN ULUSAL MÂRŞLARIN DUYGUSAL İMZASI: NRC DUYGU SÖZLÜĞÜ İLE KARŞILAŞTIRMALI METİN MADENCİLİĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Nebi SEREN

Bursa Uludağ Üniversitesi, Orhangazi Yeniköy Asil Çelik Meslek Yüksekokulu, Bilgisayar Teknolojileri Bölümü, Bursa-Türkiye, ORCID: 0000-0003-4080-4823

ÖZET

Ulusal marşlar, kolektif hafızayı ve kimlik anlatılarını yoğunlaştıran kurucu metinler olarak ulusal markalaşma (nation branding) ve kamu diplomasisi süreçlerinde ülke kimliğinin duygusal tonunu dolaylı biçimde taşır. Bu bildiride Türkiye'nin İstiklal Marşı; ABD, Fransa, Birleşik Krallık, Almanya ve İtalya ulusal marşlarının İngilizce sürümleriyle karşılaştırılarak marşların “duygusal imzası” nicel göstergelerle görünür kılınmıştır. Python tabanlı metin madenciliği hattında küçük harfe dönüştürme, noktalama temizliği, tokenizasyon ve stop-word filtreleme adımlarını takiben NRC Word-Emotion Association Lexicon (EmoLex) ile sekiz temel duygu için kelime-temelli eşleştirme yapılmıştır. Duygu payları ile 100 tokende duygu yoğunluğu hesaplanarak metin uzunluğu farklılıklarının etkisi normalizasyonla azaltılmıştır. Bulgular, marşların tarihsel anlatılarına paralel biçimde farklı duygu kümelenmeleri ürettiğini göstermektedir: Birleşik Krallık ve Almanya metinlerinde güven ve neşe belirginleşirken, Fransa ve İtalya metinlerinde öfke ve korku gibi yüksek uyarılmalı duygular öne çıkmaktadır. İstiklal Marşı ise güven-korku-öfke ekseninde dengeli bir profil sergileyerek tehdit karşısında meşruiyet ve direnç söylemini destekleyen bir ton üretmektedir. Çalışma, marşların ülke imajı ve ulusal markalaşmada değer önermesi, kimlik tonu ve kamu diplomasisi dili açısından ölçülebilir göstergeler sağlayabileceğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: İstiklal Marşı; Ulusal markalaşma; Kamu diplomasisi; Metin madenciliği; NRC EmoLex.

GİRİŞ

Ulusal marş, ulusun kendini anlatma biçimlerinden biridir; daha doğrusu, “ulus” dediğimiz siyasal topluluğu duygu düzeyinde kuran bir metin türüdür. Ulusların hayali cemaat olarak inşasında ortak sembollerin ve ritüellerin sürekliliği, ulusal aidiyetin inandırıcılığını artırır (Anderson, 1983). Marşın düzenli biçimde icrası, kimliğin gündelik hayatta tekrarlandığı bir banal milliyetçilik mekanizmasına dönüşür (Billig, 1995).

Geleneklerin icadı yaklaşımı, ulusal sembollerin tarihsel olarak üretildiğini ve kurumsal düzenekler aracılığıyla doğal/kaçınılmaz gibi sunulduğunu ortaya koyar (Hobsbawm & Ranger, 1983). Bu bakış marşı, “değişmez” bir kültür ögesi değil; belirli tarihsel kırılmaların ve siyasal tahayyüllerin metinsel bir yoğunlaşması olarak görmeye imkân verir.

Kolektif bellek yazını, ortak hatırlama biçimlerinin sosyal çerçeveler içinde kurulduğunu belirtir (Halbwachs, 1992). Marşlar, bu sosyal çerçevelerin en görünür bileşenlerinden biridir: hangi kahramanlıkların, hangi kayıpların ve hangi umutların öne alınacağı, metnin içindeki duygusal repertuvarla birlikte belirginleşir. Dolayısıyla marşın duygusal tonu, bellek siyasetinin hangi duygular üzerinden meşrulaştırıldığını göstermesi bakımından önemlidir.

Nation branding literatürü, ülkelerin itibarının uluslararası alanda ekonomik ve siyasal sonuçlar üretebildiğini vurgular (Anholt, 2007; Dinnie, 2008). Anholt'un rekabetçi kimlik yaklaşımı, ülke itibarının yalnızca reklamla değil; yönetim, kültür, yatırım iklimi, ihracat algısı ve insanlar gibi çok boyutlu alanlarda tutarlı performansla inşa edildiğini savunur (Anholt, 2007).

Bu çok boyutlu yaklaşım, ulusal marka kimliğinin ‘çekirdek anlatı’ olmadan sürdürülemeyeceğini de ima eder. Dinnie (2008), ulusal markalaşmanın paydaş katılımı ve ortak anlam üretimi olmadan

başarıya ulaşamayacağını vurgular. Bu bağlamda marşlar, paydaşlar arası ortak anlamın en “klasik” ve en yaygın biçimde paylaşılan kodlarından biridir.

Eleştirel yazın ise ulusal markalaşmanın temsiliyet ve güç ilişkilerinden bağımsız düşünülemeyeceğini; kimi zaman homojenleştirici bir ulus anlatısı üreterek çoğullukları örtebildiğini belirtir (Kaneva, 2011; Fan, 2010). Marşların analizi, bu eleştirel gündemi “metin düzeyi”nde görünür kılmak için de verimli bir giriş sunar: hangi duygular normalleştirilmekte, hangi duygular marjinalleştirilmektedir?

Yumuşak güç yaklaşımı, çekiciliğin uluslararası ilişkilerde stratejik bir kaynak hâline geldiğini; bu çekiciliğin kültür, değerler ve meşruiyet algısıyla ilişkili olduğunu savunur (Nye, 2004). Melissen (2005), yeni kamu diplomasisinin ilişki kurma, dinleme ve ağ-temelli etkileşimle güçlendiğini vurgular. Bu bakış, ‘ton’ meselesini bir iletişim detayı olmaktan çıkarır; güven ve çekiciliğin duygusal altyapısını stratejik bir kaynağa dönüştürür.

Ulusal markalaşma ve kamu diplomasisi kesişiminde kritik soru şudur: Ülke, dış paydaşlara nasıl bir kimlik tonu önerir? Şiddetli öfke, yüksek korku, güçlü güven veya umut gibi duygu repertuvarları, farklı bağlamlarda farklı etkiler üretir. Marşlar, bu repertuvarın kurucu düzeydeki metinleridir; doğrudan kampanya metni olmasalar da, ülkenin “kendini temellendirdiği” duygu rejimini taşırlar.

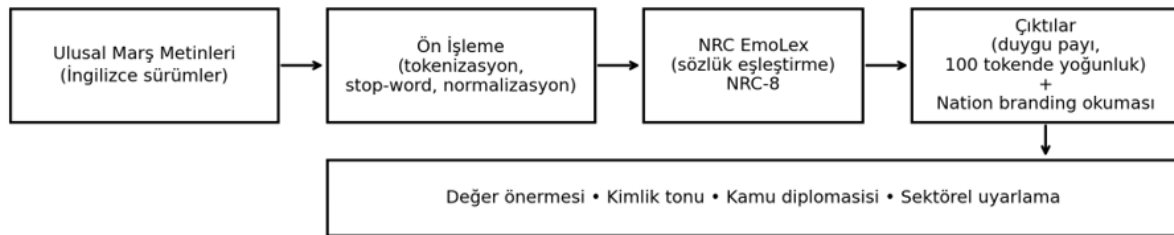
Bu nedenle marşların duygusal imzasını nicel göstergelerle görünür kılmak, kamu diplomasisi stratejilerinin kurucu anlatıyla uyumunu tartışmak için analitik bir zemin sağlar (Szondi, 2008).

Text as data yaklaşımı, metinleri sistematik ölçümlerle analiz ederek örüntü yakalamayı mümkün kılmıştır (Grimmer & Stewart, 2013; Gentzkow et al., 2019). Duygu analizi yazınında sözlük-temelli yöntemler şeffaf ve tekrarlanabilir; fakat bağlamı sınırlı yakalayabilir (Pang & Lee, 2008; Liu, 2012).

NRC EmoLex, kelimeleri sekiz temel duygu kategorisiyle eşleyerek yalnızca pozitif/negatif kutupluluğa indirgenmeyen bir profil sunar (Mohammad & Turney, 2013). Bu çalışmada sözlük-temelli yaklaşımın seçilmesi, küçük korpus üzerinde açıklanabilir bir karşılaştırma üretme hedefiyle ilgilidir. Özellikle ulusal kimlik ve ulusal marka gibi normatif alanlarda, “neden böyle çıktı?” sorusuna denetlenebilir bir yanıt verme ihtiyacı yüksektir.

Bu bildirinin amacı, altı ülke marşı üzerinden (Türkiye, ABD, Fransa, Birleşik Krallık, Almanya, İtalya) duygusal imzayı ölçmek ve üç araştırma sorusuna yanıt üretmektir: (RQ1) Duygu profilleri ülkeler arasında nasıl ayrışmaktadır? (RQ2) İstiklal Marşı hangi yönleriyle belirginleşmektedir? (RQ3) Bu göstergeler ulusal markalaşma açısından nasıl yorumlanabilir?

Figure 1. Kavramsal çerçeve ve analiz akışı

YÖNTEM

Korpus ve örneklem mantığı

Analiz, altı ülkenin ulusal marşlarının İngilizce sürümlerinden oluşan bir korpus üzerinde yürütülmüştür. Ülke seti, farklı tarihsel anlatı tiplerini temsil edecek biçimde seçilmiş; güncel politik hassasiyet üretebilecek örneklerin dışarıda bırakılması hedeflenmiştir. Çalışmanın hedefi genelleme değil; karşılaştırmalı okuma ve kavramsal tartışma üretmektir.

Metin sürümleri ve kaynak şeffaflığı

İngilizce çeviri sürümleri arasında sözcük seçimi ve şiirsel ton farklılıkları olabileceği için, her ülke için kullanılan sürüm ve kapsam notu Tablo 1’de raporlanmıştır. Bu şeffaflık, küçük korpus çalışmalarında tekrarlanabilirlik için kritik bir gerekliliktir (Gentzkow et al., 2019).

Ön işleme adımları

Metinler küçük harfe dönüştürülmüş, noktalama işaretleri ve sayısal öğeler temizlenmiş, tokenizasyon uygulanmış ve stop-word filtrelemesi yapılmıştır. Ön işleme, metin karşılaştırmalarında ölçüm hatasını azaltan temel bir adımdır (Manning et al., 2008). Bu bildiri kapsamında karşılaştırma birimi olarak ‘100 tokende duygu yoğunluğu’ kullanılmıştır; böylece farklı uzunluktaki metinlerin kıyaslanabilirliği artmıştır (Grimmer & Stewart, 2013).

NRC EmoLex ve ölçüm mantığı

NRC Word-Emotion Association Lexicon (EmoLex), kelimeleri sekiz duygu kategorisiyle eşleyen bir duygu sözlüğüdür (Mohammad & Turney, 2013). Her token, sözlükte yer alıyorsa ilgili duygu kategorilerine isabet üretir. Bu çalışmada üç çıktı raporlanmıştır: duygu payı $share(e) = hits(e) / \sum hits(e)$, 100 tokende yoğunluk $per100(e) = 100 \times hits(e) / N$ ve sözlük kapsamı $coverage = 100 \times matched\_tokens / N$. Normalizasyon, metin uzunluğu farklılıklarının etkisini sınırlar.

Geçerlik, sınırlılıklar ve etik not

Sözlük-temelli yöntemler bağlamı sınırlı yakalayabildiği için bulgular kuramsal literatürle birlikte yorumlanmış; nedensel iddialardan kaçınılmıştır (Pang & Lee, 2008; Liu, 2012). Çalışma kamuya açık metinler üzerinden yürütülmüş; insan katılımcı ve kişisel veri kullanılmamıştır.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Korpus betimsel göstergeleri ve kaynaklar

Tablo 1, analizde kullanılan metinlerin kapsam notlarını ve kaynak bağlantılarını göstermektedir. Kaynakların raporlanması, özellikle küçük korpus tasarımlarında tekrarlanabilirlik ve denetlenebilirlik için kritik bir gerekliliktir (Gentzkow et al., 2019).

Table 1. Analize dâhil edilen marşlar ve İngilizce metin kaynakları

Ülke	Marş (İngilizce ad)	Kapsam notu	Kaynak bağlantısı (URL)
Turkey	The Independence March	Metin, törensel kullanımda yaygın olan 1. ve 2. kıta İngilizce çevirisiyle sınırlandırılmıştır.	https://library.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2022/02/Istiklal-Marsinin-Ingilizce-Cevirisi.pdf
United States	The Star-Spangled Banner	Analiz, marşın en yaygın söylenen 1. kıtasıyla sınırlandırılmıştır.	https://amhistory.si.edu/starspangledbanner/pdf/ssb_lyrics.pdf

France	La Marseillaise	Analiz, 1. kıta + nakarat (chorus) İngilizce çeviriyle sınırlandırılmıştır.	https://www.frenchlearner.com/wp-content/uploads/2021/10/marseillaise-lyrics-translation.pdf
United Kingdom	God Save the King	Analiz, yaygın kullanılan 1. kıta versiyonuyla sınırlandırılmıştır.	https://www.royal.uk/god-save-king
Germany	Deutschlandlied (3rd stanza / Official)	Analiz, Almanya için resmî olarak kullanılan 3. kıta ile sınırlandırılmıştır.	https://germanhistory-intersections.org/en/germanness/ghis%3Aaudio-6.pdf
Italy	The Song of the Italians	Analiz, 1. kıta + nakarat çeviriyle sınırlandırılmış; bazı protokol varyantlarında yer alan 'Yes!' satırları çıkarılmıştır.	https://www.quirinale.it/allegati_statici/inno_en/inno_en.pdf

Sözlük kapsamı ve metin uzunluğu

Tablo 2, token sayısı, toplam duygu isabeti ve sözlük kapsamını özetler. Kapsama oranı, sözlüğün metindeki kelime dağılımını ne ölçüde temsil edebildiğine ilişkin teknik bir göstergedir. Kapsama düşük olduğunda, duygu profili 'sözlük dışı' kelimeler nedeniyle eksik temsil edilebilir; bu nedenle bulgular yorumlanırken kapsama oranı dikkate alınmalıdır.

Table 2. Korpus uzunluğu, duygu isabeti ve sözlük kapsamı

Ülke	Token (kullanılan)	Toplam duygu isabeti	Kapsama (%)	En baskın duygu (pay)
Turkey	16	5	25.0	Korku (0.40)
United States	51	15	11.8	Korku (0.27)
France	436	102	10.6	Beklenti (0.21)
United Kingdom	44	39	40.9	Neşe (0.31)

Germany	25	23	44.0	Güven (0.43)
Italy	86	35	18.6	Güven (0.23)

İçerik kelimeleri: tematik izler

Duygu skorları, metnin tematik içeriğiyle birlikte okunduğunda daha sağlam bir yorum üretir. Tablo 3, stop-word sonrası öne çıkan içerik kelimelerini göstermektedir. Bu kelimeler, duygusal işaretlerin hangi tema kümeleriyle birlikte ortaya çıktığına dair bir bağlam sunar.

Table 3. Metinlerde öne çıkan içerik kelimeleri (stop-word sonrası, ilk 12)

Ülke	Öne çıkan kelimeler (İngilizce)
Turkey	fear, scarlet, flag, rippling, dawns, shall, wither, do, frown, beseech, oh, coy
United States	o, say, so, through, o'er, can, see, dawn, early, light, what, proudly
France	cid, de, nos, ces, bis, repeat, s, what, la, d, thy, would
United Kingdom	king, god, save, long, reign, may, gracious, live, noble, send, victorious, happy
Germany	unity, justice, freedom, german, fatherland, fortune, flourish, towards, let, all, strive, brotherly
Italy	let, has, italy, one, god, ready, die, called, because, people, unite, love

Duygu payları ve yoğunluk: NRC-8 profilleri

Şekil 2 duygu paylarını (kompozisyon), Şekil 3 ise 100 tokende duygu yoğunluğunu (normalleştirilmiş yoğunluk) göstermektedir. İki gösterim birlikte okunduğunda, hem metnin hangi duygularla örüldüğü hem de bu duyguların metin uzunluğuna göre ne ölçüde yoğunlaştığı görülebilir.

Figure 2. NRC-8 duygu payları (emotion shares)

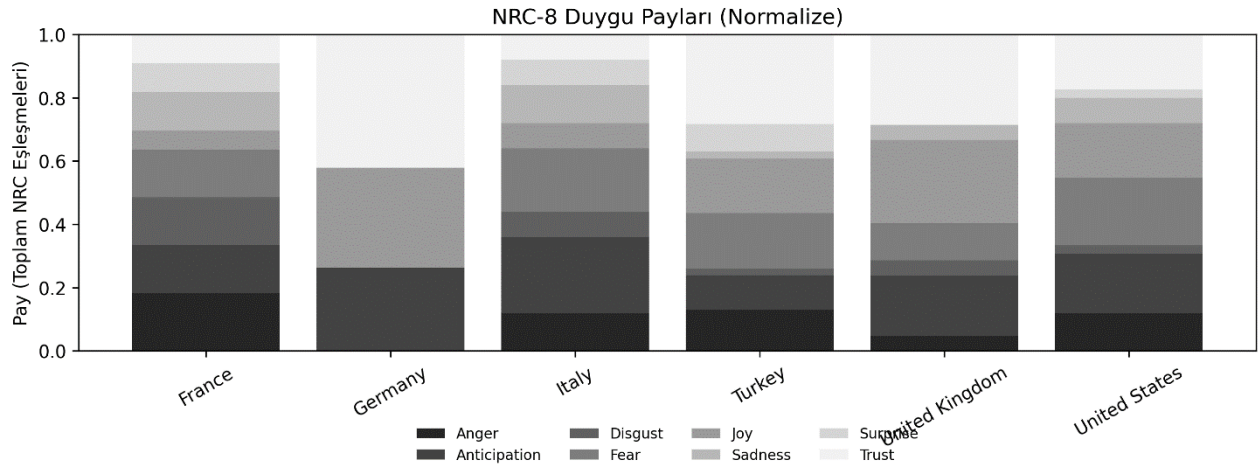

Figure 3. 100 tokende NRC-8 duygu yoğunluğu (emotion density per 100 tokens)

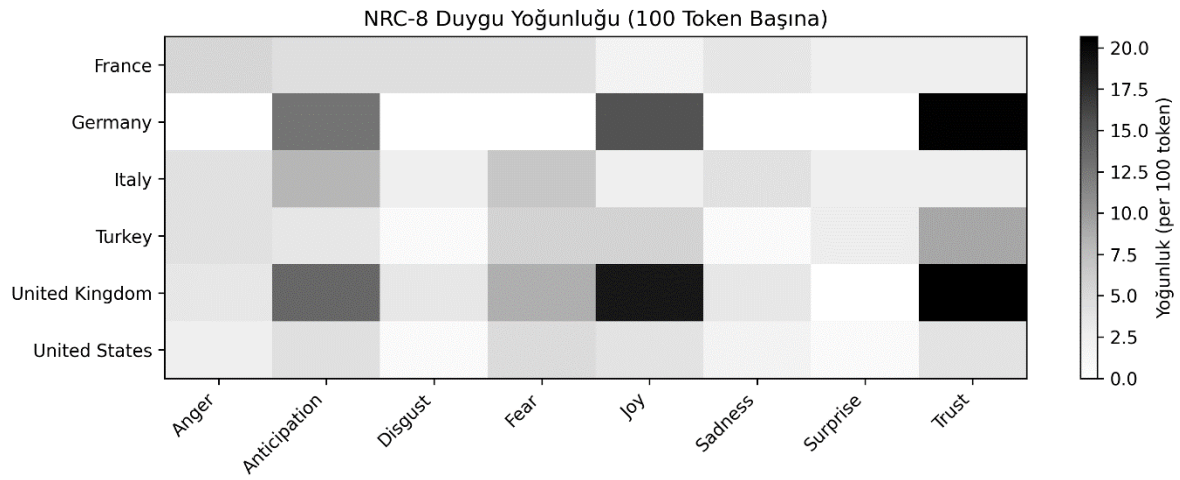

Table 4. Ülkelere göre NRC-8 duygu yoğunlukları (100 tokende)

Ülke	Öfke	Beklenti	İğrenme	Korku	Neşe	Üzüntü	Şaşkınlık	Güven
Turkey	6.25	0.00	0.00	12.50	0.00	12.50	0.00	0.00
United States	5.88	3.92	0.00	7.84	1.96	3.92	1.96	3.92
France	2.98	4.82	2.06	2.98	3.21	2.29	1.61	3.44
United Kingdom	0.00	22.73	0.00	11.36	27.27	2.27	0.00	25.00
Germany	0.00	20.00	0.00	0.00	24.00	0.00	8.00	40.00
Italy	1.16	8.14	1.16	8.14	8.14	3.49	1.16	9.30

Ülke bazlı okuma: duygu imzası ve kimlik tonu

Bu alt bölüm, nicel göstergeleri nation branding ve kamu diplomasisi literatürüyle birlikte okuyarak her ülke için olası kimlik tonu çıkarımlarını tartışır. Buradaki yorumlar, ölçümlerin bağlam sınırlılıkları dikkate alınarak temkinli biçimde kurulmuştur (Pang & Lee, 2008; Liu, 2012).

Türkiye – İstiklal Marşı

İstiklal Marşı'nın duygusal profili, tehdidi görünür kılan fakat bu tehdidi pasif bir kaygıya dönüştürmeyen bir söylem örgüsünü ima eder. Güven-korku-öfke ekseninde dengeli bir bileşim, bir yandan varoluşsal risk algısını kurarken, diğer yandan meşruiyet ve direnç duygusunu aynı çerçevede taşır. Kimliğin sınır çizme ve birlik üretme işlevi, gündelik milliyetçilik tartışmalarında sembolik metinler üzerinden ele alınır (Billig, 1995).

Ulusal markalaşma açısından bu ton, “dayanıklılık” ve “haklılık” temalarını değer önermesinin merkezine yerleştirebilir (Anholt, 2007). Bununla birlikte, eleştirel yazının altını çizdiği temsiliyet meselesi, marşın tekil bir hikâyeye indirgenmemesi gerektiğini hatırlatır (Kaneva, 2011). Kurucu ton, kamu diplomasisi açısından kültürel çekicilik ve ilişki kurma pratikleriyle dengelendiğinde daha sürdürülebilir bir güven zemini üretebilir (Melissen, 2005).

Country-of-origin literatürü, ülke çağrışımlarının ürün değerlendirmelerinde etkili olabileceğini göstermiştir (Roth & Romeo, 1992; Verlegh & Steenkamp, 1999). Bu bulguları marş metniyle doğrudan nedensel bağlamak doğru değildir; yine de kurucu anlatının duygusal repertuarı, ülke çağrışımlarının kültürel altyapısına dair bir okuma imkânı sunar.

Anholt'un (2007) rekabetçi kimlik yaklaşımı, ülke itibarının yalnızca iletişimle değil performansla kurulduğunu vurgular. İstiklal Marşı'nın duygusal tonu, performans boyutunu ölçmez; ancak ülkenin kendini hangi değer ve duygular üzerinden temellendirdiğini göstererek “çekirdek anlatı” katmanını görünür kılar. Bu görünürlük, ulusal marka söyleminin tutarlılığı tartışmalarında kullanılabilir.

Turizm ve yatırım iletişimi gibi alanlarda, kurucu tonun doğrudan aktarılması yerine, aynı değerleri (özgürlük, dayanıklılık, adalet) daha düşük uyarılmalı duygularla (güven, umut) çerçeveleyen anlatılar üretmek, ilişki temelli kamu diplomasisiyle daha uyumlu olabilir (Melissen, 2005).

ABD – The Star-Spangled Banner

ABD marşı, savunma ve dayanıklılık söylemini öne çıkaran bir ton üretmektedir. Böyle bir ton, bazı hedef kitlelerde “kapasite” ve “güvenlik” çağrışımlarını güçlendirirken, farklı bağlamlarda mesafe ve sertlik algısını da tetikleyebilir. Yumuşak güç yaklaşımı, çekiciliğin yalnızca güç gösterisine değil; değerler ve kültürel rezonans üzerinden kurulduğuna işaret eder (Nye, 2004).

Bu nedenle duygu profili, ulusal markalaşma stratejisine tek başına yön vermez; fakat kurucu anlatının hangi duygusal çerçeveler üzerinden çalıştığını görünür kılar. Ulusal markalaşma pratiklerinde, hedef kitle segmentlerine göre ton çeşitlendirme ihtiyacı, marş gibi metinlerin “tek tonlu” doğasıyla birlikte düşünülmelidir (Dinnie, 2008).

Bu profil, ulusal markalaşmada sık tartışılan ‘güvenilirlik’ ve ‘istikrar’ bileşenleriyle ilişkilendirilebilir. Yine de ulusal marka, tek bir metinden çıkarılabilecek basit bir kişilik değildir; metin temelli bulgular, daha geniş bir anlatı ve performans ekosistemi içinde değerlendirilmelidir (Anholt, 2007; Kaneva, 2011).

Fransa – La Marseillaise

Fransa marşındaki yüksek uyarılmalı duygu işaretleri, mobilizasyon ve eylem çağrısı üreten tarihsel söylemle tutarlıdır. Bu profil, direniş ve kararlılık çağrışımlarını güçlendirirken, dış paydaşlar nezdinde çatışma çağrışımını da artırabilir. Eleştirel ulusal markalaşma literatürü, ulusal anlatıların seçilmiş tarih kesitleri üzerinden kurulduğunu ve bunun temsiliyet sorunları doğurabileceğini tartışır (Kaneva, 2011).

Kamu diplomasisi açısından güvenin uzun vadeli ilişkilerle inşa edildiği düşünüldüğünde, yüksek uyarılmalı tonların ilişki kurma pratikleriyle dengelenmesi önemlidir (Melissen, 2005). Buradan hareketle çıkarılması gereken ders, marşın “iyi/kötü” duygu profiline sahip olması değil; kurucu tonun hangi hedeflerde nasıl çerçeveleneceğidir.

Yüksek uyarılmalı duyguların öne çıkması, eylem çağrısı üreten devrimci/mücadeleci anlatılarda beklenebilir bir durumdur. Ancak bu tonun dış paydaş algısında nasıl çalıştığı, bağlama duyarlıdır; benzer duygu repertuarı farklı sektörlerde zıt etkiler üretebilir (Dinnie, 2008).

Bu nedenle ulusal markalaşma stratejisinin, kurucu anlatıyı “yeniden yazmak” yerine, farklı hedef kitlelere uygun alt anlatılar kurması daha rasyonel görünür. Duygusal imza burada, hangi alt anlatıların hangi duygusal çekirdeğe yaslanabileceğini gösterebilir.

Birleşik Krallık – God Save the King

Birleşik Krallık marşında güven ve neşe işaretlerinin belirginleşmesi, süreklilik ve koruyuculuk anlatısıyla uyumludur. Bu tür bir ton, kamu diplomasisinde “istikrar” ve “öngörülebilirlik” çağrışımını besleyebilir (Szondi, 2008).

Ulusal markalaşma açısından kurumsal süreklilik vurgusu, yatırım, eğitim ve kültür endüstrileri gibi alanlarda güven üretme potansiyeli taşır. Bununla birlikte temsiliyet ve tarihsel hiyerarşiler açısından eleştirel okuma ihtiyacı da devam eder (Fan, 2010).

Bu profil, ulusal markalaşmada sık tartışılan ‘güvenilirlik’ ve ‘istikrar’ bileşenleriyle ilişkilendirilebilir. Yine de ulusal marka, tek bir metinden çıkarılabilecek basit bir kişilik değildir; metin temelli bulgular, daha geniş bir anlatı ve performans ekosistemi içinde değerlendirilmelidir (Anholt, 2007; Kaneva, 2011).

Almanya – Deutschlandlied (3. kıta)

Almanya metninde birlik–adalet–özgürlük ekseninin öne çıkması, normatif bir kimlik tonuna işaret eder. Ulusal kimliğin söylemsel inşasında “normalleşme” ve “meşruiyet” stratejilerinin, yüksek uyarılmadan ziyade güven sinyalleriyle birlikte çalıştığı görülür (Wodak et al., 2009).

Place branding literatürü, değerlerin yalnızca söylem olmadığını; yönetim ve deneyimle desteklenmesi gerektiğini vurgular (Kavaratzis, 2004). Bu nedenle marşın normatif tonu, ülke markasının kurumsal güven boyutuyla birlikte değerlendirilmelidir (Anholt, 2007).

Bu profil, ulusal markalaşmada sık tartışılan ‘güvenilirlik’ ve ‘istikrar’ bileşenleriyle ilişkilendirilebilir. Yine de ulusal marka, tek bir metinden çıkarılabilecek basit bir kişilik değildir; metin temelli bulgular, daha geniş bir anlatı ve performans ekosistemi içinde değerlendirilmelidir (Anholt, 2007; Kaneva, 2011).

İtalya – Il Canto degli Italiani

İtalya marşı, fedakârlık ve birlik söylemiyle yüksek uyarılmalı bir ton üretmektedir. Bu ton, mobilizasyon işleviyle tutarlı görünse de, ulusal marka iletişiminin hedeflerine göre yeniden çerçevelenmesi gerekebilir. Turizm pazarlaması gibi alanlarda yakınlık ve keyif temaları öne çıktığında kurucu ton, kültürel çekicilik anlatılarıyla dengelenebilir (Dinnie, 2008).

Burada önemli olan, ulusal markayı tek bir duygusal profile indirgemek değil; farklı hedef kitlelerde farklı çağrışımlar üreten çoğul bir anlatı seti kurabilmektir. Duygu analizi çıktıları, bu çoğulluğun hangi bileşenlere yaslanabileceğini görünür kılan bir başlangıç sağlar (Grimmer & Stewart, 2013).

Yüksek uyarılmalı duyguların öne çıkması, eylem çağrısı üreten devrimci/mücadeleci anlatılarda beklenebilir bir durumdur. Ancak bu tonun dış paydaş algısında nasıl çalıştığı, bağlama duyarlıdır; benzer duygu repertuarı farklı sektörlerde zıt etkiler üretebilir (Dinnie, 2008).

Bu nedenle ulusal markalaşma stratejisinin, kurucu anlatıyı “yeniden yazmak” yerine, farklı hedef kitlelere uygun alt anlatılar kurması daha rasyonel görünür. Duygusal imza burada, hangi alt anlatıların hangi duygusal çekirdeğe yaslanabileceğini gösterebilir.

Nation branding boyutlarıyla bağlantı: Anholt’un rekabetçi kimlik çerçevesi

Anholt’un (2007) rekabetçi kimlik yaklaşımı, ülke itibarını altı alanda düşünmeyi önerir: turizm, ihracat, yönetim, yatırım/immigrasyon, kültür/miras ve insanlar. Ulusal marşların doğrudan bu alanların performansını ölçmesi beklenmez; ancak kültür/miras ve insanlar boyutlarında ‘kimlik tonu’

üreten kurucu bir dil sunar. Bu kurucu dil, yönetim veya yatırım gibi alanlarda kullanılan iletişim tonunun ne kadar “uyumlu” olduğunu tartışmak için bir referans noktası işlevi görebilir.

Bu bağlamda duygusal imza, iki tür değerlendirme için kullanılabilir: (i) söylem tutarlılığı—kampanya dili, resmi söylevler ve kurucu metinler arasında duygusal ton uyumu; (ii) sektör uyarlaması—aynı çekirdek değerlerin farklı hedef kitlelerde hangi duygu çerçeveleriyle sunulabileceği. Duygusal imza, bu kararların ‘sezgi’ ile değil, ölçülebilir göstergelerle tartışılmasına imkân verir (Grimmer & Stewart, 2013).

Marka kimliği ve duygusal ton: çağrışım yönetimi

Marka literatüründe çağrışımların gücü, benzersizliği ve tutarlılığı marka değerinin çekirdeğini oluşturur (Keller, 1993). Ülke markası bağlamında çağrışımlar, turizm destinasyonu algısından ürün menşe etkilerine kadar geniş bir alana yayılır (Roth & Romeo, 1992). Marşların duygusal tonu, bu çağrışım havuzunun ‘derin katman’ına ilişkin bir iz sunar; dolayısıyla ulusal markalaşma tartışmasında yalnızca kampanya metinlerine değil, kurucu sembollere de bakmak gerekir.

Bununla birlikte eleştirel yazının uyarısı önemlidir: ulusal marka, çoğul kimlikleri tek bir anlatıya sıkıştırma riski taşır (Kaneva, 2011). Duygusal imzayı “tek doğru kimlik” olarak sunmak bu riski büyütür. Bu nedenle duygusal imza, bir teşhis/haritalama aracı olarak kullanılmalı; farklı paydaşların farklı duygusal repertuarları nasıl deneyimlediği ayrıca araştırılmalıdır.

Uygulama çıkarımları: iletişim, kriz, turizm ve yatırım

Kamu diplomasisinde güven inşası uzun vadeli olduğu için, yüksek uyarılmalı duygu repertuarlarının (öfke/korku) tek başına “çekicilik” üretmesi beklenmemelidir. İlişki temelli yaklaşım, dinleme ve etkileşim üzerinden kurulan bir güven sermayesini vurgular (Melissen, 2005). Bu nedenle kurucu metnin duygusal çekirdeğini koruyan, fakat hedef kitleye göre uyarılma düzeyini ayarlayan anlatı tasarımları daha işlevsel olabilir.

Turizm pazarlamasında deneyim ve yakınlık temaları öne çıktığı için, marşlarda görülen yüksek uyarılmalı temalar doğrudan aktarılacak yerine, güven ve umut çerçevesiyle yeniden sunulabilir. Yatırım iletişimde ise öngörülebilirlik, kurumsallık ve yönetim sinyalleri daha belirleyicidir; bu alanlarda güven vurgusu, kurucu anlatıyla tutarlılık açısından avantaj sağlayabilir (Anholt, 2007).

Kriz iletişimi bağlamında, dayanıklılık ve haklılık temaları güçlü bir söylem çerçevesi sunar. Ancak eleştirel literatürün işaret ettiği gibi, tekil ve homojen bir ulus anlatısı üretmek yerine çoğul sesleri görünür kılan, kapsayıcı bir ton geliştirmek uzun vadeli itibar için daha güvenli bir stratejidir (Kaneva, 2011).

Sınırlılıklar ve gelecek araştırma gündemi

Sözlük-temelli duygu analizinin bağlam duyarlılığı sınırlıdır; kelime çok-anlamlılığı, ironi ve mecaz gibi unsurlar ölçümü etkileyebilir (Pang & Lee, 2008; Liu, 2012). Ayrıca İngilizce çeviri kullanımı, özgün metnin ritmi ve kültürel çağrışımlarını tam taşımayabilir. Bu nedenle sonuçlar, “İngilizce sürümde görünür olan duygu işaretleri” olarak yorumlanmalıdır.

Gelecek araştırmalar için üç yönlü bir hat önerilebilir: (i) farklı çeviri sürümleriyle duyarlılık analizi; (ii) özgün dillerde duygu sözlükleriyle paralel ölçüm; (iii) bağlam duyarlı modellerle (transformer tabanlı sınıflandırmalar) üçgenleme. Bu tür bir üçgenleme, şeffaflık ile bağlam yakalama arasındaki gerilimi daha iyi yönetebilir (Devlin et al., 2019).

Marşlar dışında lider söylevleri, ulusal strateji belgeleri ve turizm sloganları gibi metin türleri birlikte analiz edilerek daha geniş bir ulusal marka korpusu oluşturulabilir. Böylece kurucu anlatı ile güncel iletişim dili arasındaki tutarlılık daha doğrudan test edilebilir (Gentzkow et al., 2019).

SONUÇ

Ulusal marşları ulusal markalaşma perspektifiyle okumak, ülke imajını yalnızca kampanya diline indirgemeyen daha derin bir tartışma zemini sunar. NRC EmoLex temelli duygu analizi, altı ülke marşında duygu payı ve 100 tokende duygu yoğunluğu bakımından ayrışmalar olduğunu göstermiş;

İstiklal Marşı'nın tehdit karşısında meşruiyet ve direnç vurgusunu destekleyen dengeli bir profile sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Kuramsal katkı, nation branding ve kamu diplomasisi yazınında sık tartışılan “ton” ve “değer” bileşenlerine metin temelli, tekrarlanabilir bir ölçüm katmanı eklemesidir (Anholt, 2007; Nye, 2004). Uygulama açısından ise kurucu metnin duygusal çekirdeğini koruyarak sektör ve hedef kitleye göre uyarlama yapan anlatı stratejileri geliştirmek daha gerçekçi bir yol sunar (Dinnie, 2008).

Sınırlılıklar, çeviri bağımlılığı ve sözlük-temelli yöntemin bağlamı sınırlı yakalaması etrafında toplanmaktadır (Pang & Lee, 2008). Gelecek çalışmaların duyarlılık analizi ve karma yöntem tasarımlarıyla ilerlemesi, marşların ulusal marka kimliğine ilişkin açıklama kapasitesini güçlendirecektir (Devlin et al., 2019).

REFERENCES

- Anderson, B. (1983). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. Verso.
- Anholt, S. (2007). *Competitive identity: The new brand management for nations, cities and regions*. Palgrave Macmillan.
- Billig, M. (1995). *Banal nationalism*. Sage.
- Devlin, J., Chang, M.-W., Lee, K., & Toutanova, K. (2019). BERT: Pre-training of deep bidirectional transformers for language understanding. *Proceedings of NAACL-HLT*, 4171–4186.
- Dinnie, K. (2008). *Nation branding: Concepts, issues and practice*. Butterworth-Heinemann.
- Fan, Y. (2010). Branding the nation: Towards a better understanding. *Place Branding and Public Diplomacy*, 6(2), 97–103.
- Gentzkow, M., Kelly, B., & Taddy, M. (2019). Text as data. *Journal of Economic Literature*, 57(3), 535–574.
- Grimmer, J., & Stewart, B. M. (2013). Text as data: The promise and pitfalls of automatic content analysis methods for political texts. *Political Analysis*, 21(3), 267–297.
- Halbwachs, M. (1992). *On collective memory* (L. A. Coser, Trans.). University of Chicago Press. (Original work published 1950)
- Hobsbawm, E., & Ranger, T. (Eds.). (1983). *The invention of tradition*. Cambridge University Press.
- Kaneva, N. (2011). Nation branding: Toward an agenda for critical research. *International Journal of Communication*, 5, 117–141.
- Kavaratzis, M. (2004). From city marketing to city branding: Towards a theoretical framework for developing city brands. *Place Branding*, 1(1), 58–73.
- Keller, K. L. (1993). Conceptualizing, measuring, and managing customer-based brand equity. *Journal of Marketing*, 57(1), 1–22.
- Liu, B. (2012). *Sentiment analysis and opinion mining*. Morgan & Claypool.
- Manning, C. D., Raghavan, P., & Schütze, H. (2008). *Introduction to information retrieval*. Cambridge University Press.
- Melissen, J. (Ed.). (2005). *The new public diplomacy: Soft power in international relations*. Palgrave Macmillan.
- Mohammad, S. M., & Turney, P. D. (2013). Crowdsourcing a word–emotion association lexicon. *Computational Intelligence*, 29(3), 436–465. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8640.2012.00460.x>

- Nye, J. S. (2004). Soft power: The means to success in world politics. PublicAffairs.
- Pang, B., & Lee, L. (2008). Opinion mining and sentiment analysis. Foundations and Trends in Information Retrieval, 2(1–2), 1–135.
- Roth, M. S., & Romeo, J. B. (1992). Matching product category and country image perceptions: A framework for managing country-of-origin effects. Journal of International Business Studies, 23(3), 477–497.
- Szondi, G. (2008). Public diplomacy and nation branding: Conceptual similarities and differences. Netherlands Institute of International Relations ‘Clingendael’.
- Verlegh, P. W. J., & Steenkamp, J.-B. E. M. (1999). A review and meta-analysis of country-of-origin research. Journal of Economic Psychology, 20(5), 521–546.
- Wodak, R., de Cillia, R., Reisigl, M., & Liebhart, K. (2009). The discursive construction of national identity (2nd ed.). Edinburgh University Press.

İSTİKLÂL MARŞI'NDAKİ NİTELEYİCİLERİN MEHMET AKİF ERSOY VE MİLLÎ KİMLİK DÜZLEMİNDEKİ ANALİZİ

Fatma KOÇ

Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,

ORCID: 0000-0003-2736-5459

Özet

Mehmet Akif Ersoy, millî mücadeleye destek veren toplumcu ve milliyetçi bir şairdir. Türk milletinin bağımsızlığını ve gücünü kazanmasında manevî bir destek sunan şair, yazdığı eserleriyle halkı aydınlatmış ve yol gösterici bir şekilde yönlendirmiştir. Şair, eserlerini bir araç olarak kullanmış ve halkta millî bilinç uyandırmaya çalışmıştır. Gerek kullandığı üslûp gerekse takındığı gerçekçi tavırla Türk halkına yol göstermeyi bir amaç edinmiştir. Şairin millî ruhu ve hareketliliği yansıttığı en kıymetli eserlerinden olan İstiklâl Marşı, onun duyarlı yaklaşımını örnekleyen eseridir. Eserdeki sözcük seçiminin anlam işlevi ve sözcüklerin dizim özellikleri, şairin Türkçenin dil canlılığından yararlandığını açık bir biçimde göstermektedir. Sözcüklerin anlamsal fonksiyonu açısından millî direnişini yansıtmaya, dizim açısından ise sözcüklerin anlama sağladığı katkıyla birlikte bütünleşmesi onun dili kullanımındaki titizliğinin de bir göstergesi olmuştur. Eser içerisinde, ağırlıklı bir dil yerine halkın anlayabileceği sade bir anlatım mevcuttur. Şair, Türkçeyi yalın bir şekilde kullanmayı başarmış ve eseri hareketli kılan sözcük gruplarını yerli yerinde kullanmıştır. Söz konusu sözcük seçimleri içerisinde niteleyicilerin rolü oldukça önemlidir. İstiklâl Marşı içerisindeki niteleyiciler; Mehmet Akif Ersoy'un millî duygularını yansıtmada görev almış ve bu duyguları harekete geçirmede önemli bir rol üstlenmiştir. Bu çalışmada, İstiklâl Marşı'nda yer alan niteleyiciler tespit edilerek Mehmet Akif Ersoy ve millî kimlik düzleminde ele alınmıştır. Buradan hareketle Mehmet Akif Ersoy'un ve İstiklâl Marşı'nın millî kimlik hususundaki önemi niteleyiciler üzerinden aktarılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İstiklâl Marşı, Millî Kimlik, Dil, Niteleyici.

Abstract

Mehmet Akif Ersoy was a social and nationalist poet who supported the national struggle. Offering moral support in the Turkish nation's struggle for independence and strength, the poet enlightened and guided the people through his works. He used his works as a tool to awaken national consciousness in the people. Both through his style and realistic approach, he aimed to guide the Turkish people. The National Anthem, one of his most valuable works reflecting the national spirit and dynamism, exemplifies his sensitive approach. The semantic function of the words and their syntactic features clearly demonstrate the poet's utilization of the vibrant Turkish language. The way the words reflect national resistance through their semantic function, and their syntactic contribution to meaning, is an indication of his meticulous use of language. Instead of ornate language, the work employs a simple style understandable to the people. The poet successfully used Turkish in a straightforward manner, employing dynamic word groups appropriately. The role of modifiers in word choices is quite significant. The modifiers within the Turkish National Anthem serve to reflect Mehmet Akif Ersoy's national sentiments and play a crucial role in activating these feelings. This study identifies the modifiers in the National Anthem and examines them in the context of Mehmet Akif Ersoy and national identity. Based on this, the importance of Mehmet Akif Ersoy and the National Anthem regarding national identity will be conveyed through the lens of modifiers.

Keywords: National Anthem, National Identity, Language, Characteristic.

Giriş

Mehmet Akif Ersoy, hem kişilik hem de edebî yönü açısından Türk edebiyatında ayrı bir öneme sahiptir. O, yazdığı eserleriyle topluma örnek olmuş; vatanına düşkün, ahlâk ve sorumluluk bilincine sahip bir aydındır. O, hülyaya hapsolmaz, maske takınmaz, dürüst, sahih ve samimi bir şahsiyettir (Topçu, 2013: 27). Şair, hayatı ve eserlerini bakış açısıyla bağdaştırarak yaşamıştır. Bu bağlamda, onun sahip olduğu maneviyat gücü eserlerini adeta beslemiş ve onun milliyetçilik yönünü de kuvvetlendirmiştir. Edebiyat tarihimizde büyük bir ustalıklarla ortaya koyduğu manzumeleri, nesirleri ve fikirleriyle önemli bir yere sahip olan Mehmet Akif Ersoy, aynı zamanda dil ve üslup yönüyle de dikkatleri çeken bir şiir ve nesir üstadıdır (Küçük, 2014: 95). Onun sanatı, yönlendirici ve didaktik üslûbu ile biçimlenmiş olup bakış açısı çerçevesinde toplumu aydınlatma amacı gütmüştür. Dolayısıyla onun sanat anlayışı, daha ziyade “sanat toplum içindir.” tezine dayalıdır. Çünkü, sanat toplumun sorunlarını ele alan ve toplumu doğruya yönlendiren bir niteliğe sahip olmalıdır. “O, toplumla bağı olmayan bir sanat anlayışının geçerli ve tutarlı olmadığını düşünür. Ona göre sanatın istikametini belirleyen unsur, milletin içinde bulunduğu durumdur.” (Yüce, 2022: 221). Akif, hayatı boyunca insani değerlere önem vermiş ve ahlâkı toplumu ilerletmede bir araç olarak görmüştür. Akif’te sosyal hayatın olmazsa olmazı kabul edilen en temel mesele hak ve adalet ortamıdır (Türk, 2016: 446; Türk, 2023:309). Şairin şiire ve edebiyata olan tavrı oldukça realist ve net olmuştur. Buna bağlı olarak şair, eserlerinde süslü ve anlaşılabilir bir dil kullanmaktan imtina ederek daha açık bir dil kullanmayı yeğlemiştir. Dolayısıyla toplumsal konuları ve toplumun sorunlarını halka anlatmada eserlerini bir araç olarak kullanmıştır. Edebiyatın ancak sorunlara çözüm bulucu bir noktaya ulaşması hâlinde işlevsel bir konumda olacağını düşünmüştür.

Dil, kültürün ve edebiyatın merkezinde birleştirici ve bütünleştirici bir işleve sahiptir. Edebiyatın işlenmesinde dil, büyük bir vasıta görevi görür. Dil, bir toplumun zihin yapısını gösteren, milleti millet yapan, insan ile toplum arasındaki bağı sağlayan en güçlü kültür öğesidir (Türk-Koç, 2021: 21).

Şair, dil için sade bir görüşe sahip olmuş ve dile dair bakış açısını eserlerinde ifade etmiştir. Türkçenin özüne zarar vermeyecek gelişimlere ve değişimlere açık olduğunu belirtmiştir. Özellikle Batılılaşma ve modernleşme noktasında dili kullanma taraftarı olmamıştır. Mehmet Akif Batı dillerinden kelime alınmasına karşı çıkarak dilde millileşmeyi savunmaktadır (Somuncu, 2020: 97). Bu hususta onun milliyetçi tavrını ve duruşunu açık bir şekilde görmek mümkündür. Akif’in yalnız eserleri değil, kendisi de Türk Milletinin millî mukaddesatları arasına girmiştir (Ergin, 1992: 87). Türkçenin önemini ve zenginliğini her fırsatta vurgulayan şair, bu yaklaşımını eserlerinde göstermiştir.

“Türkçeyi, mahalli tabirleri, küfürü, argosu, bedduası ve halk dili dâhil olmak üzere, bütün incelikleri ile biliyor. Geniş bilgisi sayesinde her meseleyi konunun gerektirdiği kelime, tabir ve terimlerle anlatıyor... Kişilere, mesleklere uygun tabirler, sokak ağzı, ev ağzı, sohbet üslûbu bakımından zengin örnekler mevcuttur” (Hacıeminoğlu, 1970: 84).

Akif, edebiyat açısından belirli bir yere sahip olmakla birlikte onun kullandığı Türkçe de oldukça kıymetlidir. Şairin dili, halkın anlayabileceği sade bir Türkçedir. “O, bu durumun bilincinde olarak Türkçeyi yürekten benimsemiş, halk dilini sade ve süssüz bir biçimde, hüner göstermeden kullanma yolunu tutmuştur.” (Zülfikar, 1986: 76). Sözcük seçimi, sözcükleri yerleştirilmesi, sözcüklerin anlam değerinin tespit edilerek eserlerinde kullanılması büyük bir titizlikle gerçekleştirilmiştir. Eserlerinde birçok anlatım biçiminden faydalanmış; özellikle manzum hikâye türünü sıkça kullanmıştır. Karşılıklı konuşma, hitabet değeri taşıyan seslenişler, ünlemler, yönlendirici bir yaklaşım ile sunulmuştur. “Tasvirler yapar, portreler çizer, hikâyeler söyler, fıkralar anlatır, konuşmalara başvurur, vaaz verir. Komik, trajik, öğretici, hamasî, lirik, hakimâne her edayı, her tonu kullanır. Bu suretle Akif şiirin hududunu nesir kadar, edebiyat kadar genişletir; hatta edebiyatı da aşar, onu hayatın ta kendisi yapar” (Kaplan,1997: 174).

Servet-i Fünun döneminde ağır bir dilin kullanıldığı görülmüş ancak Akif’in bu açıdan sade bir dili kullanmayı tercih ettiği görülmüştür. Akif’in berrak, akıcı, canlı ve kıvrak bir Türkçesi vardır (Korkmaz, 1976: 47). Eserlerine dil ve üslup açısından bakıldığında Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin kısmen kullanıldığı görülse de genel anlamda anlaşılır bir kullandığı açıktır. Şairin üslûbunda dikkat çeken yönü, şiirlerinde ve diğer eserlerinde olmak üzere hitap ettiği kitleyi harekete geçirici bir dil kullanmasıdır. Söz konusu dil, etkileyici ve didaktik bir derinliğe de sahiptir. Onun aydın kişiliği kullandığı üslûpla da ayrı bir değer kazanmaktadır.

Niteleyici sözcükler, anlama ilişkin bir çok perspektif sağlamakta ve isimleri farklı açılardan niteleme görevini üstlenmektedir. Özellikle edebî eserlerde, anlamı daha derinden vurgulamak amacıyla kullanılan niteleyiciler; duygu, özellik, mecaz gibi farklı anlam açılarının oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Bu çalışmada, İstiklâl Marşı içerisinde bulunan niteleyiciler tespit edilmiş ve Mehmet Akif Ersoy'un millî kimlik yaklaşımına bağlı olarak ele alınmıştır. İstiklâl Marşı içerisindeki niteleyicilerin anlamsal yönü ve milliyetçilik açısından değerleri izah edilmiştir. Bu çerçevede Âkif'in İstiklâl Marşı'nda kullandığı sözcük seçimi ve vatan, millet sevgisi ile ilintisi daha da belirginleşmiş olup bu değerli eser ile ön plana çıkmıştır.

İstiklâl Marşı'nda tespit edilen niteleyiciler ve millî kimlik düzeyindeki anlam fonksiyonları şu şekildedir:

1.al

Öncelikle İstiklâl Marşı'nda geçen al sancak ifadesi, **al** niteleyicisiyle vurgulanmıştır. Burada yer alan sembolik ifade, Türk bayrağının açık bir yansımasıdır. Türk bayrağının renginin al olması, vatanları uğruna canını hiç düşünmeden feda eden şehitlerin kanının rengidir. Dolayısıyla Türk bayrağı bu şanlı ve kıymetli değerini buradan alır. Türk bayrağının sancakta olması, Türk devletinin ayakta dimdik durduğunu gösteren bir resimdir. Bağımsızlık, devletin şerefi ve vatanın varlığı Türk milleti için Türk bayrağı vasıtasıyla gösterilen bir şereftir.

*Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen **al sancak**;*

İstiklâl Marşı'nın “korkma” seslenişi ile başladığı bu dizesinde geçen al sancak ifadesine bir hitap vardır. Bu hitap, cesaret verici ve harekete geçirici bir nitelikte bağımsızlık ve özgürlük düşüncesinin somut bir biçime dönüşerek sesleniş hâlinde ortaya çıkmasıdır.

Tablo-1.

1.Niteleyici
al

al niteleyicisi, şairin şehitlerin kıymetinin ve ölümsüzlüğünün altını çizdiği bir sözcüktür. Millete hitap etmenin en doğru şekilde temas ettiği nokta al sancaktır. Al sancakın gökte ihtişamla dalgalanması, özgür ve bağımsız şekilde sonsuzluğa sirayet etmesi hep onu vurgulayan bir imge olarak yer almıştır. Şehit kanının al rengi ile örtüştürülmesi ve milletin ayakta kalmasının şehitlik mertebesiyle doğrudan ilişkili olduğunun belirtilmesi, onun taşıdığı değer ne kadar yüce olduğunun da göstergesidir. Türk milletinin çektiği zorluk ve bu vatanın kazanılmasının hiç de kolay olmadığı al niteleyicisiyle gayet açık bir şekilde ifade edilmiştir.

al niteleyicisinin millî kimlik düzlemindeki anlamsal çerçevesi şu şekildedir:

al = şehit kanı, bağımsızlık, özgürlük, vatan sevgisinin rengi, şehitlerin emaneti, millî ruh coşkusu.

İstiklâl Marşı'nın hürriyet ve bağımsızlık örneklemindeki imgesi al sancak ifadesidir. Bu niteleyicinin özellikle ilk dizede kullanılmış olması da dikkate değerdir. Al sancak ifadesinin ana teması, Türk bayrağının kapsayıcı bir anlam çerçevesi ile Türk milletini vurgulamasıdır. Burada hitap edilen al sancak ifadesi temelde Türk milletinin varlığından ileri gelmektedir.

“Al sancak ifadesinde sancak, bayrak demektir. Bayrak da bir milletin bağımsızlığını, hürriyetini, asaletini temsil eder. Al sancak, kırmızı yani kanlı bayraktır. Çetin savaşlardan sonra her tarafı kana

boyanmış yaralı bayrak demektir. Burada ise Güneş'i temsilen, Güneş istiaresi olarak kullanılıyor. Bunun simgesel değeri, bağımsız Türk millî varlığıdır" (Emeksiz, 2020: 10).

2.bu şafaklarda yüzen

Tablo-2.

2.Niteleyici
bu + şafaklarda yüzen

bu şafaklarda yüzen niteleyicisi, hem millî bir hareketin hem de hürriyetin bir manzarasıdır. Vatan onurunun ve millet bilincinin bağımsızlık gücüyle beslenmesi, Türk bayrağının görünürlüğünü ve algılanmasını kolaylaştıran millî bir meseledir. *şafak* ifadesiyle gökyüzü, *yüzmek* ifadesi ile hareket etmek ve dalgalanmak eylemleri aktarılmak istenmiştir. Dolayısıyla bu imgelerle bir bağımsızlık resmi çizilmiş, Türk milletinin gökyüzündeki özgürce dalgalanışı vurgulanmak istenmiştir. Bu durum devletin sonsuz bir olgunluğa erişmesi ve bekâsını da ifade etmektedir.

bu şafaklarda yüzen = hürriyet, özgürlük, kurtuluş, özgürlüğün görünümü, sonsuzluk, bağımsızlık onuru.

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;

bu şafaklarda yüzen niteleyicisi, hem lirik hem de epik bir çizgide vurgulanan bir niteleyicidir. Bütün niteleyiciler bu niteliğe vakıf olmakla birlikte, şafaklarda yüzmek biraz daha betimsel bir duruşun inşasını oluşturmaktadır. Türk bayrağının özgürce dalgalanması, Türk milletinin varlığını ve güçsel gelişimini destekleyen şaşaalı bir güçtür. Söz konusu epik manzara, Türk milletinin kurtuluşunun bir göstergesi olmakla beraber manevî gücün de bir simgesi konumuna gelmiştir. Bu yönüyle İstiklâl Marşı, bütünsel olarak vatanın kurtuluşunun ve ayakta kalışının büyük bir yansımasıdır. Marşımız, Türkiye Cumhuriyeti Devletimizin üzerinde kurulduğu toprakların savaşla tekrar vatan yapılmasının bir belgesidir, devlet ve vatanımızın tapusudur (Çetin, 2014: 25).

3. yurdumun üstünde tüten

Tablo-3.

3.Niteleyici
yurdumun üstünde tüten

Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak

yurdumun üstünde tüten niteleyicisi, ocak isminin önüne gelerek ocağın Türk kültürü açısından olan değerini belirgin duruma getirmiştir. *ocak*, Türk kültürü ve geleneğinde yurt, vatan, aile temalarını içermekte ve millî bir aidiyet kimliğini ortaya koymaktadır. Ocak yurdun üzerinde yani millet olarak ait olunan mekânda tüter. Dolayısıyla bu aidiyet, ocak kültürü ile nesilden nesile taşınır. Birçok Türk edebiyatı metinlerinde de tesadüf edilen ocak ifadesi, devletin ve milletin bekâsını gösteren bir simgedir. Âkif'in bu ifadeyi *yurdumun üstünde tüten* niteleyicisi ile kullanması, Türk kültürünün geçmişten bu yana getirdiği geleneksel özelliklerinin de hatırlatılmasını ve muhafaza edilmesini sağlamıştır. Bu kullanım, aynı zamanda kültürel bir koda dokunmak demektir. Türklerin kültürel kodları; oldukça zengin ve derinlikli bir içeriğe sahiptir. Türkler yazılı kaynaklara göre dört bin yılı aşkın döneme uzanan tarihleriyle Eski Çağ'ın en önemli milletleri arasında yer almış, dünya üzerinde en geniş coğrafyalara yayılmış, en çok devlet kurmuş ve dünya tarihini azamî derecede etkilemiş bir millettir (Kafesoğlu, 2007: 41-42). Ocağın tütmesi, bir aile evinin varlığını ifade etmekte ve içinde

yaşayanların hayatını sürdürdüğünü göstermektedir. Bir ocak eğer tütüyorsa orada bir yaşamın devam ettiği bilinir. Millî aidiyetin doğrudan temas ettiği ifade ocak sözcüğü olup iki niteleyici tarafından nitelendirilmiştir.

yurdumun üstünde tüten = Aidiyet bilinci, devlet ve millet aidiyetinin işareti, vatan ve devletin devamlılığı, birlik ve bütünlüğün kalıcılığı.

4.en son

Tablo-4.

4.Niteleyici
en son

en son niteleyicisi, yine 3. niteleyicide olduğu gibi ocak isminin önüne gelmiş; vatanın kurtuluşu adına verilen mücadelenin artık son bulduğu ve aydınlık günlere erişildiğine ilişkin bir anlamı vurgulamaktadır. *en son* ifadesiyle bir noktada durulduğu belirtilmiş Türk vatanının varlığının kanıtına ocak ismi ile temas edilmiştir. Türk milleti hem içte hem de dışta bağımsızlığını kazanmış ve varlığını belgelemiştir. “Akşam oldu diye, bu şafaklarda yani ufuklarda, ülkenin üzerinde dalgalanan bayrak da sönmeyecektir. Yurdun üstünde tüten en son ocak sönmeden, bu olmayacaktır. Türk milleti olduğu müddetçe, o bayrağı orada dalgalandıracaktır.” (Safî, 2021: 8). *en son* ocak sönmeden bu yurdun bağımsızlığı olan *al sancak* da sönmeyecek ve her daim dalgalanacaktır.

en son = Vatanın hem içte hem de dışta bağımsızlığa ve özgürlüğe sahip olması, yurt mücadelesinin nihayete erishi.

5.nazlı hilâl

Tablo-5.

5.Niteleyici
nazlı

Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl!

nazlı niteleyicisi, hilâl ismini nitelemiş ve hilâl unsuruna insanî bir nitelik kazandırılarak teşhis (kişileştirme) sanatı kullanılmıştır. Burada Türk bayrağına bütünsel açıdan bakılarak onun içerisindeki hilâl işaretine vurgu yapılmıştır. Türk bayrağının millet ile olan manevî bağı, onun muhafaza edilmesi ve sahiplenilmesi gerektiği hususundadır. *hilâl* unsurunun *nazlı* niteleyicisi ile nitelendirilmesi, ona kıymet ve kutsallık atfedilmesinden ileri gelmektedir. Mehmet Âkif, bu dizelerde yine bir sesleniş kullanarak nazlı hilâle hitap etmiş ve ona kaşlarını çatmamasını söylemiştir. Çatık kaş, mutsuzluğun ve memnuniyetsizliğin bir sembolü olduğu için nazlı hilâle bu duruşu yakıştırmamıştır. Bu duruşun yerine nazlı hilâlin mutlu ve sevinçli olması gerektiğini ifade etmeye çalışmıştır. Buradaki millî aidiyet düzlemindeki anlam noktası, nazlı hilâlin kutsal Türk bayrağını temsil etmesi ve artık mutlu olmasıdır. Türk bayrağı ve onu simgeleyen nazlı hilâl, artık özgürce gökte dalgalanacak ve bağımsızlığın mutluluğunu yaşayacaktır. *nazlı hilâl*, İstiklâl Marşı'nda duygusal ve millî bütünlüğün sağlanmasında bir uyum oluşturmakta ve Türk milletinin özenle koruması gereken bir dinamik olarak görülmektedir. “Hilâl kelimesinin Arapçası (لهل) /hilâl) ile Allah (الله) /Allâh) kelimesinin harfleri aynıdır. Dolayısıyla Hilâl, Allah'ı sembolize eder” (Şahan,2019: 923).

nazlı = Hassas, muhafaza edilmesi gereken, emanete sahip çıkma gücü, millî değer.

6.kahraman

Tablo-6.

6.Niteleyici
kahraman

Kahraman ırkıma bir gül... ne bu şiddet bu celâl?

kahraman niteleyicisi, ırk isminin önüne gelerek Türk ırkının kutsallığını ve gücünü vurgulamak için kullanılmıştır. *kahramanlık* duygusu, Türklere tarih boyunca atfedilen bir özellik olmuştur. Âkif'in milliyetçi bakış açısının görüldüğü bu ifade; şair, Türklerin vatani ve onun kurtuluşu için mücadele ettiklerini, bedel ödediklerini, buna bağlı olarak gelişen cesurluklarını vurgulamak istemiştir. Millî aidiyetin kahraman ırk unsuru ile bütünleştirildiği ve kahraman niteleyicisinin güven, cesaret, psikolojik güç temalarını kapsadığı görülmüştür. Marşımızın tamamında epik tavrın açıkça görüldüğünü söylemek oldukça doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu niteleyici, yine bir seslenişin içerisinde yerini almış ve Türk milletinin bütüncül fonksiyonunu da ihtiva etmiştir. kahraman ırk ifadesinde tarihî ve sosyolojik dokuya değinilmiş olup Türklerin ve Türklüğün onuru vurgulanarak manevî güce işaret edilmiştir.

kahraman = cesaret, vatana bağlılık, mücadele etmek ve vatan uğruna bedel ödemek,

Türklüğün kutsallığı, Türklerin bütünlüğü.

7. dökülen

Tablo-7.

7.Niteleyici
dökülen

Sana olmaz **dökülen kanlarımız** sonra helâl,

dökülen niteleyicisi, kan isminin önünde kullanılmış ve vatan uğruna bütün bedelleri göze almak ya da ödemek şeklindeki anlam yönü ile belirtilmiştir. Bu bedelin ise *dökül-* fiili ile türetilen *dökülen* niteleyicisi ile ifade edilen kan ile ödendiği üzerinde durulmuştur. Söz konusu şanlı mücadelenin sonucunda ulaşılmak istenen hedef Türk milletinin ve vatanın kurtuluşu ermesi ve düşmandan kurtulmasıdır. *dökülen kan* ibaresi ile, aynı zamanda yüce şehitlik mertebesine de temas edilmiştir. Şehadetin gerçekleşmesi sonucunda birçok bedel ödenmiş ve bunun sonucunda karanlık günlerden aydınlık günlere erişilmiştir. Bu kutsal bedel birçok acıya mâl olsa da vatan her şeyden üstün tutulmuştur. Şehitlerimizin canlarını hiç düşünmeden vatana feda etmesi; bayrak, vatan ve toprak unsurlarının ne ölçüde değerli olduğunu bir kez daha vurgulamıştır. Kanın dökülmesi, üslûp açısından da göze çarpan bir ifade olmuştur. Kan dökülmesi, doğrudan şehitlik mertebesine temas etmekle birlikte vatan uğruna edilen fedakârlıkları da olduğu gibi çağrıştıran bir ibare olmuştur.

dökülen = kan akması, şehitlerin canını feda etmesi, şehadet, Türk milletinin kurtuluşu için

verilen müthiş çaba, fedakârlık, bayrak ve vatana olan derin bağlılık.

8.Hakk'a tapan

Tablo-8.

8.Niteleyici
Hakk'a tapan

*Hakkıdır, **Hakk'a tapan**, milletimin istiklâl.*

Hakk'a tapan niteleyicisi, Âkîf'in milliyetçilik duygusunu hem inanç hem de kimlik inşası olarak yapılandırdığı bir niteleyicidir.

“Hakk'a tapan; tapılan başka her şeyin batıl olduğunu bilir ve Allah'tan başkasına kul olmaz. Öte taraftan Türk milleti, tarih boyunca kurdukları devletleri Allah'ın sancağının gölgesinde ve adaletle kurup yönetmişlerdir. Bu yüzden istiklali en çok Türk milleti hak etmektedir.” (Kürüm, 2025: 125).

Allah'a inanan Türk milleti elbet aydınlığa erişecek ve millî değerine imanla bağlanacaktır. İnanç sahibi bir millet, vatanını daha da iyi koruyacak ve sahiplenecektir. Allah'a inanan milletin hüznlenmesi veya korkmasına gerek yoktur” (Karabulut, 2018: 9). Şair inanç ve vatan sevgisini, birçok eserinde sentezleyerek aktarmıştır. İstiklâl Marşı ise, bütünsel olarak değerlendirildiğinde hem millî değerlerin hem de ahlâkî değerlerin bütünleştirildiği görülmektedir. Vatanın bağımsızlığı ve özgürlüğü, fedakârlık ve iman nispetinde yerini bulacaktır. Allah inancı ve iman kuvveti, Türk milletini düşmana karşı güçlendiren ve duruşunu dik tutan manevî unsurdur. Hakk'a tapan millette bulunan inanç kuvveti, her bakımdan Türk milletini desteklemiştir.

Hakk'a tapan = Türk milletinin iman gücü, Allah korkusu ve vatan sevgisinin bütünlüğü, ahlâk ve dürüstlüğün gücü.

9.kükremiş

Tablo-9.

9.Niteleyici
kükremiş

***Kükremiş** sel gibiyim; bendimi çiğner, aşarım;*

kükremiş niteleyicisi, sel isminin önüne gelmiş ve bir benzetme sanatının içerisinde kullanılmıştır. sel afeti, engel olunamaz ve şiddetli bir afet olup önüne gelen bütün nesneleri içerisine alarak etrafa zarar verir. Buradaki asıl tema, Türk milletinin ve Türk insanının vatanına yapılan bir işgal veya işgal teşebbüsü karşısındaki takındığı tavrın adeta bir kükremiş bir sel gibi olduğu vurgulanmıştır. Kükremiş sel, önüne gelen her şeyi çiğneyip yok ettiği gibi, Türk milleti de vatanını kurtarmak adına her türlü bedeli ödemeye hazır olup adeta kükremiş sel gibi yıkıcı bir güce sahip olarak düşmanları yok edecektir. Buradaki kükremiş niteleyicisi, şairin sözcük seçimindeki ustalığı ve titizliği açık bir biçimde göstermektedir. Çünkü bu niteleyici anlama çarpıcı bir nitelik katmış, millî duyguların haşmetini göstererek vatani ölümüne sahiplenişini coşku ile ifade etmesini sağlamıştır.

kükremiş = Coşku, öfkeden delirmiş gibi bir tavır, önüne geleni yıkan güç, vatan uğruna her şeyi feda etme güdüsü.

10. *çelik zırhlı*

Tablo-10.

10.Niteleyici
çelik zırhlı

Garb'ın âfâkını sarmışsa **çelik zırhlı duvar**;

çelik zırhlı niteleyicisi, duvar isminin önüne gelmiş ve şair burada Batı'nın silah gücü noktasındaki güçlü konumunu vurgulamıştır. Söz konusu Batının silah gücü ile Türk milletinin iman gücü arasında bir karşıtlık meydana gelmiştir. Ancak bu karşıtlıkta iman gücünün silah gücüne galip gelmesi Türk milletinin manevî gücünün bir ispatıdır. Vatanın kurtuluşa erişmesinde iman gücünün yeri asla yadsınamaz. Düşman donanma ve silah bakımından ne kadar güçlü olursa olsun, Türk askerinin iman dolu göğsü her zorluğu aşacaktır. Çelik zırhlı niteleyicisi, düşmana işaret eden bir ifade olarak eserde yerini almış aynı zamanda verilmek istenen temadaki asıl tezatlığı ortaya çıkarmıştır. Âkif, vatanın kurtulmasındaki asıl başarı iman gücüdür. Batının salt maddî konumu ve teknolojik gücü savaşın kazanılmasında yeterli ölçüt değildir. Bütün bunlardan önce ahlâk ve dürüstlüğün mevcut olması gerektiği fikri ön plâna çıkarılmıştır.

çelik zırhlı = Batının silah gücü, teknolojik ilerleme ve gelişme, maddî konum.

11. *iman dolu*

Tablo-11.

11.Niteleyici
iman dolu

Benim *iman dolu göğsüm* gibi serhaddim var.

iman dolu niteleyicisi, göğüs isminin önüne gelmiş ve manevî güç ve inanç kuvvetinin bir imgesi olarak eserde yer almıştır. Âkif, düşmana karşı göğüs germenin potansiyel gücü olarak Türk askerinin iman dolu göğsünü ifade etmiştir. İman dolu göğüs, Türk askerini düşmana karşı güçlendiren bir unsurdur. Şair, hem milliyetçi hem de İslamcı bir tutumla yaklaştığı işgali iman dolu göğüsle atlatılacağını belirtmiştir. İnanç sisteminin savaş içerisindeki gücünü göstermek adına, Türk askerinin silah gücü yanında imanının olduğunun da altını çizmiştir. Şair, savaşı fizikî bir hareket olmaktan öteye çekerek manevî ve soyut bir direniş konumuna getirmiştir.

iman dolu = İslam inancı, iman gücü, inanç kuvveti, manevî ve ahlâkî çizgi, Allah'a olan sonsuz inanç, sabır, istikrar.

12. *tek dişi kalmış*

Tablo-12.

12.Niteleyici
tek dişi kalmış

"Medeniyet!" dediğin **tek dişi kalmış canavar**?

tek dişi kalmış niteleyicisi, canavar isminin önüne gelmiş ve benzetme sanatı kullanılarak bir eleştiri biçiminde sunulmuştur. Şair, burada Batıyı medeniyet sözcüğü ile ifade etmiş ve bu ifadeyi *tek dişi kalmış canavara* benzetmiştir. Medeniyet, görünürde oldukça şaşalı ve gelişmiş bir kavram gibi algılsa da temelde içi boşalmış; adeta *tek dişi kalan işlevsiz bir canavar hâline dönüşmüştür*. Batının her yönünün örnek alınmasına karşı olan Âkif, Doğu kültürünün biraz geride olduğunu kabul etmiş ancak bu durumun telafi edilebilir bir nitelikte olduğunu da göz ardı etmemiştir. Şair, modernleşmek için, Batı'yı her meselede aynen taklit etmemize karşı çıkar (Yanardağ, 2021: 71).

canavar ifadesi, Batı medeniyeti ile özdeşleştirilmiş olup *işlevsiz, merhametsiz, zulmeden* özelliklere sahiptir. *tek dişi kalmış* niteleyicisi ise canavarın ısıracak gücünün kalmadığını ve diğer yönlerden de çöktüğünü vurgulamak için kullanılmıştır. Ancak canavarın *tek dişi kalsa bile hâlâ canavar olma* özelliğine sahiptir. Buna ek olarak canavar, insanî bütün değerlerden yoksun olup çökmüş ve işe yaramaz bir varlık olmaktan da öteye gidememiştir. Tüm bu özellikler, Batı medeniyetine atfedilen *tek dişi kalmış canavar* benzetmesiyle vurgulanmıştır.

tek dişi kalmış = İşlevsiz duruma gelme, Batı medeniyetinin çökmesi, maneviyat ve insanî değer açısından yoksunluk, merhametsizlik.

13. *hayâsızca*

Tablo-13.

13.Niteleyici
hayâsızca

Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.

hayâsızca niteleyicisi, akın isminin önüne gelerek kullanılmış ve işgal güçlerini belirtmek amacıyla eserde yer almıştır. *haya* duygusu, insanın psikolojik yapısında varlık gösteren *utanma, çekinme, had bilme, bilinçli davranma, ahlâk sahibi olma* gibi temaları içermektedir. Ancak bu duygunun sahip olduğu temalar, insan olabilme erdemine erişmiş bireylerde görülebilmektedir. Akının diğer bir deyişle savaşın *haya* duygusundan yoksun olduğunu belirtmek isteyen şair, Türk milletinin vatanını korumak için bu yıkıcı ve *hayâsız* savaşa maruz kaldığını ifade eder. Bu akın, sadece sıradan bir akın olmayıp Türk milleti için aynı zamanda bir haysiyet ve onur meselesidir. *hayâsızca* niteleyicisi göz önüne alındığında az ve özlü bir söyleyişi ancak derinlikli bir manayı içermektedir. Gerçekleştirilen akının hiçbir kural tanımaksızın yıkıcı, yağmacı, ahlâk dışı, kötülük hedefli bir niteliğe sahip olduğu vurgulanmıştır.

hayâsızca = Kuralsız, utanma duygusunu yoksunluğu, yıkıcı, yağmacı, vicdansız.

14. *va'dettiği ... Hakk'ın*

Tablo-14.

14.Niteleyici
va'dettiği ... Hakk'ın

Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...

vaat ettiği... Hakk'ın niteleyicisi, gün isminin önüne gelerek bu büyük mücadele sonundaki zaferin elbet gerçekleşeceği belirtilmiştir. Şair; Allah'a inancı tam olan Türk milletinin iman ve savunma gücüyle bu karanlık günlerden kurtularak aydınlığa erişeceğini ifade etmiştir. Mutlak zaferin ve kurtuluşun eninde sonunda geleceği belirtilmiştir. Bu durum, Hakk'ın Türk milletine bir vaadidir. Âkif, bu dizede manevî bakış açısı ile milliyetçilik duygularını özdeşleştirerek aktarmıştır. Onun inanç duyarlılığı, vatanın kurtuluşunda büyük bir rol oynamış ve bu mücadele karşısında iman gücünden dolayı her zaman ümitli olmayı başarmıştır. Allah'a olan iman elbette Türk askeri için bir güçtür. Dolayısıyla şair, büyük bir sabırla ve Allah'a olan inancıyla Türk milletinin zafere yakın olduğunu büyük bir ümitle ifade etmiştir. Şairin bu tavrı, Türk milleti ve Türk askeri için oldukça motive edici bir fonksiyon üstlenmiştir. Zor bir dönemden geçen Türk milleti için psikolojik destek oldukça önemlidir. Çünkü bu kutlu direniş için ayakta durmak elzemdır. Türk milletinin millî mücadele ruhunun bu şartlar içerisinde direnmeye ihtiyacı vardır.

va'dettiği ... Hakk'ın = İman gücü, Allah'ın vaadi, manevî teslimiyet, ümitli olma, inanç kuvveti.

15. bastığın

Tablo-15.

15.Niteleyici
bastığın

Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı!

bastığın niteleyicisi, yer isminin önüne gelerek didaktik yönü oldukça fazla olan bir dizede yer almıştır. Basılan yer sıradan bir toprak parçası değil, vatanıdır. Yurt/vatan, bir milletin üzerinde hür olarak yaşadığı, hem biyolojik, hem psikolojik/kültürel varlığını besleyip geliştirdiği sınırları belirlenmiş toprak parçasıdır (Duymaz, 2014: 23). Vatanın her bir karış toprağı oldukça kıymetlidir. Çünkü bu vatanın kurtuluşunda, canını hiç düşünmeden feda etmiş binlerce şehit ve şehit kanı bulunmaktadır. Vatan içerisinde yaşayan her birey, bu fedakârlıkların farkında olmalı ve ona göre hareket etmelidir. Bu nedenle şair, bu noktada bilinçsiz davranan her bireyi açıkça ikaz etmektedir. Bu toprak parçası, sıradan bir toprak değil üzerinde şehit kanı olan, kültürümüzü barındıran, emanet niteliği taşıyan ve korunması gereken bir topraktır. Dolayısıyla gelecek nesillerden ve bu vatan içerisinde yaşayan her birey, bütün bunları düşünerek vatanını koruyarak sahiplenmelidir. Toprağı değerli kılan, onun için verilen mücadele olup bu uğurda verilen canlardır.

bastığın = üzerinde durulan toprağın değerini iyi bilmek, toprağın üzerinde durulurken dikkatli hareket etmek.

16. altındaki binlerce kefansiz

Tablo-16.

16.Niteleyici
altındaki binlerce kefansiz

Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.

altındaki binlerce kefensiz niteleyicisi, yatan ifadesinin önüne gelmiş ve bu mücadelenin bir resmini yansıtmıştır. Düşün seslenişi ile başlayan bu dizede, yine bir uyarı ve harekete geçirici bir üslûp söz konusudur. *alt* sözcüğü toprağı, *binlerce* sözcüğü çokluğu, *kefensiz* ise savaş esnasında aniden vefat eden asker ve vatandaşların defin imkânı olmaması anlamlarını içermektedir. Bütün bu ifadeler, savaşın acımasızlığını derinden yansıtmakta yapılan büyük fedakârlığın ve çekilen zorluğun açık bir göstergesidir. Canını feda eden şehitler, o andaki mevcut giyecekleriyle vefat etmişler ve kefen bile bulunamadan defin edilmişlerdir. Bu durum, vatanın değerini ve onun önceliğini belirtmekte olup ödenen bedellerin ne ölçüde ağır olduğunu da vurgulamaktadır.

altındaki + binlerce + kefensiz = vatan+sayının çokluğu+kefen imkânının olmaması (ani vefat) =

vatan mücadelesi

Bu mücadele, basit bir mücadele olmayıp binlerce insan hayatını kaybetmiştir. Düşmanın zulmü karşısında Türk milletinin bu kutsal direnişi takdire şâyândır. İnsanların canını, kanını, malını vatana feda etmesi, vatan ile Türk milleti arasındaki kutsal bağın açık bir göstergesidir. Bu topraklar, sıradan bir avuç toprak ya da coğrafi parça değil, şehit kanıyla bulanana uğruna bedeller ödenmiş bir topraktır. Şair, bu dizede şehitlik mertebesini ve vatan uğruna hayatını kaybetmiş insanları hatırlatarak millî bilinci canlı tutmayı hedeflemiştir.

altındaki binlerce kefensiz = Şehitliğin kutsallığı, vatan uğruna ödenen bedel, savaş esnasında kefen olmadan insanların defnedilişi, vatan toprağının kıymeti.

17. cennet

Tablo-17.

17.Niteleyici
cennet

Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatani.

cennet niteleyicisi, vatan isminin önüne gelerek sadece bir niteleyici değil aynı zamanda Türk milletinin vatanseverlik anlayışı noktasındaki bir teşbihi de ifade etmektedir. *vatan*, şairin deyimiyle cennettir. *cennet* niteleyicisi, hem dinî bir imge hem de huzur yeri olarak zihinde olumlu duygular çağrıştıran bir ifadedir. Şairin tahayyülündeki vatan portresi bir cennettir. Bu nedenle vatan kutsal ve kıymetli bir mekândır. Dize içerisindeki anlam bütünlüğüne bakıldığında zaman, vatani sahiplenmenin önemi açık bir şekilde görülmekte ve dünyalar karşılığında bile verilemeyeceği ifade edilmiştir. Vatana atfedilen kutsiyet, bu benzetmeyle de anlaşılacağı gibi onun aynı zamanda ilahi yönüne de vurgu yapılmıştır. Bu hususta şair, hem millî hem de dinî bir noktada vatan anlayışını bütünleştirerek vatanın değeri üzerinde durmuştur. Vatan cennet gibi olduğu için onun uğruna can vermek bir şereftir. Çünkü cennet, bu dünyada doğru ve dürüst yaşayanların âhirette gideceği ve kişiye mükâfat olarak verileceği bir mekândır.

cennet = Vatan, kutsal mekân, dinî ve millî duygunun örtüştüğü yer, vatanın kutsiyeti.

18. nâ-mahrem

Tablo-18.

18.Niteleyici
nâ-mahrem

Değmesin ma'bedimin göğsüne nâ-mahrem eli!

nâ-mahrem niteleyicisi, el isminin önüne gelerek vatanın kutsallığını ve onun adeta namus gibi değerli olduğu, buna bağlı olarak da dokunulmazlığı vurgulanmıştır. *nâ-mahrem*, kelime anlamı olarak haram, yabancı, uygun olmama gibi anlamları içermektedir. Bu ifade, vatan içerisinde olmayanlar, vatana hainlik edenler ve düşmanlar için söylenmiş bir ifadedir. Söz konusu unsurların vatana asla müdahale etmemesi ve bunlara dair bir etkinin olmaması gerektiği üzerinde durulmuştur. Vatan, korunması gereken kutsal bir değerdir. Vatanın kurtuluşu için verilen mücadelede düşmanların anlatılmak istendiği *nâ-mahrem* eller vatana temas etmemelidir. Bu temas ile vurgulanmak istenen Anadolu'nun işgalidir. Vatan sahip çıkılması gereken kutsal bir emanet niteliği taşımaktadır. Emaneti her daim sahiplenmek ve korumak muhakkaktır. *mabed* sözcüğü temelde vatani ifade etmektedir. Vatan adeta *mabed* gibi kutsaldır.

nâ-mahrem = haram, uygun olmayan, yabancı, işgalci, düşman, haksız davranış.

19. kanlı

Tablo-19.

19.Niteleyici
kanlı

Her cerihamdan, İlâhî, boşanıp kanlı yaşım

kanlı niteleyicisi, yaş isminin önüne gelerek gözlerden kanlı yaş akması bir nevi tasvir edilmiştir. Çekilen acılar, sıkıntılar, zorluklar gözlerden dökülen kanlı bir yaş olarak kendini göstermiştir. Ağlamak, psikolojik bir eylem olup ya olumlu ya da olumsuz duyguların yaşanması neticesinde ortaya çıkan bir eylemdir. Ayrıca gözlerden bazı duygular sebebiyle yaş dökülmesi olarak tanımlanan ağlamak eylemi, dizede kanlı yaş biçiminde vurgulanmıştır. Normal şartlarda gözlerden yaş ve su döküleceğine dize içerisinde dökülen madde kanlı yaş olarak belirtilmiştir. Kanlı yaş, zorlukların ve acıların bir çıktısıdır. Gözyaşı, kanla özdeşleştirilmiş ve üslup noktasında bir etkileyicilik söz konusu olmuştur. Vatanın kazanılmasında canını ortaya koyan ve feda eden şehitler, aynı zamanda kanlarını da feda etmişlerdir. Bu bağlamda, hem fiziksel acı hem de psikolojik acı çekilmiştir.

kanlı = Fedakârlık, vatana bağlılık için çekilen acının çıktısı.

20. şanlı hilâl

Tablo-20.

20.Niteleyici
şanlı

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl;

şanlı niteleyicisi, hilâl isminin önüne gelmiş ve bütünsel olarak Türk bayrağına işaret edilmiştir. hilâl, o kadar kutsaldır ki şanlı olarak nitelendirilmiş olup bu dize Türk bayrağına bir seslenişle başlamıştır. Âkif, millî aidiyeti her fırsatta dile getirerek vurgulamış ve bu vurguyu bir görev gibi kutsal saymıştır. *hilâl*, ifadesi eser içerisinde tekrarlanarak Türk bayrağının millî aidiyet inşasındaki yeri ve önemine dikkat çekilmiştir. *şanlı* niteleyicisi ise hilâle bir değer katmış onu daha onurlu bir sembol hâline getirmiştir. Âkif'in milliyetçilik tasavvurunda Türk bayrağının ayrı bir yeri vardır. Türk bayrağı içerisinde yer alan hilâl ve yıldız Türklüğün bir imgesidir. Aynı zamanda Türk bayrağı, millî egemenlik ve bağımsızlığın da en güçlü nişanelerinden biridir. Dolayısıyla Türk bayrağı oldukça kutsal ve değerlidir. Türk milletinin bekâsını gösteren bir unsur olup göklerde şanlı bir biçimde dalgalanarak Türk milletinin gücünü yansıtmaktadır. Türk bayrağı, vatanın ve milletin varlığının ispatıdır.

şanlı = Kahramanlık, yücelik, azamet, kutsallık, mevcudiyet.

21. hür yaşamış

Tablo-21.

21.Niteleyici
hür yaşamış

Hakkıdır, hür yaşamış bayrağın hürriyet;

hür yaşamış niteleyicisi, bayrak isminin önüne gelmiş ve Türk bayrağının özgürce dalgalandığının betimsel bir ifadesi olmuştur. *hür* sözcüğü, özgür ve bağımsız anlamlarını taşımaktadır. Bir devlet ve millet için hür olmak; kendi bayrağının özgürce dalgalanması, kendi ideolojisini tayin edebilmesi, millî aidiyetini korkusuzca ortaya koyabilmesidir. İstiklâl Marşı'nın genel yapısında özgürlüğe ilişkin birçok ifade rahatlıkla görülebilmektedir. Türk milleti, geçmişten bu yana özgürlüğüne ve bağımsızlığına düşkün olmuş, bu uğurda her zorluğu göze almıştır. Çünkü Türkler, özgürlük ile millî kimliği bütünleştiren bir millettir. Devlet ve millet olarak kendi kararını veren hem fiziksel hem de siyasî anlamda varlığının bilincine erişen bir millet olmuştur. Bütün bunları besleyen unsur ise vatan sevgisi ve milliyetçilik aşkıdır.

hür yaşamış = Özgürlük, Türk milletinin bağımsızlık ve özgürlük aşkı, özgür bir yaşam anlayışı, siyasî ve sosyal anlamda özgürlük.

Sonuç

Bu çalışmada Mehmet Âkif Ersoy'un değerli eserlerinden olan, başyapıt olarak nitelendirilebilecek ve aynı zamanda millî marşımız olan İstiklâl Marşı içerisinde yer alan niteleyiciler tespit edilerek millî kimlik çerçevesinde incelenmiştir. İstiklâl Marşı'nda yer alan niteleyici ifadelerin *al, bu şafaklarda yüzen, yurdumun üstünde tüten, en son, nazlı, kahraman, dökülen, Hakk'a tapan, kükremitmiş, çelik zırhlı, iman dolu, tek dişi kalmış, hayâsızca, va'dettiği ... Hakk'ın, bastığın, altındaki binlerce kefensiz, cennet, nâ-mahrem, kanlı, şanlı, hür yaşamış* olmak üzere toplam 21 adet olduğu görülmüştür.

Niteleyiciler, isimlerin önüne gelerek onları anlamsal açıdan birçok şekilde tamamlarlar. Öyle ki epik ve lirik unsurların sentezlendiği böylesine yoğun bir metin içerisinde niteleyicilerin anlamı etkileyici yönü oldukça göz ardı edilemez. İstiklâl Marşı içerisindeki sözcük seçimi ve sözcüklerin kullanım şekilleri, anlama doğrudan temas etmiştir. Âkif, çeşitli söz sanatları ve anlam olaylarını kullanarak verilmek istenen derinlikli duyguları okuyucuya doğrudan ulaştırmıştır. Eser içerisinde seslenişleri vurgulamak için ünlem türü, duygusal ve psikolojik durumları yansıtmak için niteleyicileri, anlama etkileycilik ve çarpıcılık katmak için ise istiareleri ve diğer söz sanatlarını kullanmıştır.

Tablo-22.'de tespit edilen niteleyiciler ve Mehmet Akif Ersoy ve millî kimlik düzlemindeki anlamsal içerik karşılığı gösterilmiştir.

Tablo-22.

Niteleyici	Mehmet Akif Ersoy ve Millî Kimlik Düzlemindeki Anlamsal İçerik Karşılığı
1.al	şehit kanı, bağımsızlık, özgürlük, vatan sevgisinin rengi, şehitlerin emaneti, millî ruh coşkusu.
2.bu şafaklarda yüzen	hürriyet, özgürlük, kurtuluş, özgürlüğün görünümü, sonsuzluk, bağımsızlık onuru.
3. yurdumun üstünde tüten	Aidiyet bilinci, devlet ve millet aidiyetinin işareti, vatan ve devletin devamlılığı, birlik ve bütünlüğün kalıcılığı.
4.en son	Vatanın hem içte hem de dışta bağımsızlığa ve özgürlüğe sahip olması, yurt mücadelesinin nihayete erishi.
5.nazlı	Hassas, muhafaza edilmesi gereken, emanete sahip çıkma gücü, millî değer.
6. kahraman	cesaret, vatana bağlılık, mücadele etmek ve vatan uğruna bedel ödemek, Türklüğün kutsallığı, Türklerin bütünlüğü.
7.dökülen	kan akması, şehitlerin canını feda etmesi, şehadet, Türk milletinin kurtuluşu için verilen müthiş çaba, fedakârlık, bayrak ve vatana olan derin bağlılık.
8.Hakk'a tapan	Türk milletinin iman gücü, Allah korkusu ve vatan sevgisinin bütünlüğü, ahlâk ve dürüstlüğün gücü.
9.kükremiş	Coşku, öfkeden delirmiş gibi bir tavır, önüne geleni yıkan güç, vatan uğruna her şeyi feda etme güdüsü.
10. çelik zırhlı	Batının silah gücü, teknolojik ilerleme ve gelişme, maddî konum.
11. iman dolu	İslam inancı, iman gücü, inanç kuvveti, manevî ve ahlâkî çizgi, Allah'a olan sonsuz inanç, sabır, istikrar.
12. tek dişi kalmış	İşlevsiz duruma gelme, Batı medeniyetinin çökmesi, maneviyat ve insanî değer açısından yoksunluk, merhametsizlik.
13.hayâsızca	Kuralsız, utanma duygusunu yoksunluğu, yıkıcı, yağmacı, vicdansız.
14.va'dettiği ... Hakk'ın	İman gücü, Allah'ın vaadi, manevî teslimiyet, ümitli olma, inanç kuvveti.
15.bastığın	üzerinde durulan toprağın değerini iyi bilmek, toprağın üzerinde durulurken dikkatli hareket etmek.
16. altındaki binlerce kefensiz	Şehitliğin kutsallığı, vatan uğruna ödenen bedel, savaş esnasında kefen olmadan insanların defnedilişi, vatan toprağının kıymeti.
17.cennet	Vatan, kutsal mekân, dinî ve millî duygunun örtüştüğü yer, vatanın kutsiyeti.
18. nâ-mahrem	haram, uygun olmayan, yabancı, işgalci, düşman, haksız davranış.
19. kanlı	Fedakârlık, vatana bağlılık için çekilen acının çıktısı.
20. şanlı	Kahramanlık, yücelik, azamet, kutsallık, mevcudiyet.
21. hür yaşamış	Özgürlük, Türk milletinin bağımsızlık ve özgürlük aşkı, özgür bir yaşam anlayışı, siyasî ve sosyal anlamda özgürlük.
TOPLAM = 21 NİTELEYİCİ	

İstiklâl Marşı'nda yer alan niteleyiciler, birçok açıdan hem millî hem de manevî değeri ön plana çıkarmıştır. Bu hususta Âkîf'in Türkçü ve İslamcı düşüncesinin bütünleştiği açıkça görülmüştür. Bu düşüncenin görüldüğü niteleyiciler; *Hakk'a tapan, iman dolu, va'dettiği... Hakk'ın, cennet niteleyicileridir*. Şair, sayılan bu niteleyicileri Türk milletinin kutsal vatanı korumada ve savunmadaki kudretini hem inanç hem de millî duyarlılık açısından vurgulamak için kullanmıştır. Onun düşüncesi inanç çerçevesinde şekillenmiş olmakla birlikte, vatanı kurtarmada hem savunma hem de iman gücünün kullanılmasıyla zafere ulaşılabilceğini ifade etmiştir. Allah'a inanan Türk milletinin mağlup olmayacağını belirtmiştir.

Kahramanlık teması bildiren niteleyiciler; *kahraman, şanlı* niteleyicileri olup daha çok epik üslûbu vurgulamak için kullanılmıştır. Eserin genel temasına uygun şekilde kullanılan bu ifadeler, Türk milletinin karakteristik özelliğini de aynı zamanda vurgulamaktadır. *kahraman ırk* ifadesinde anlatılmak istenen Türk milletinin köklü ve saygın oluşudur. *şanlı hilâl* ifadesinde ise Türk bayrağının kahramanca ve özgürce dalgalanışı, hilâlin Türk bayrağının tamamını temsil ederek bir şana ve nâma sahip olmasını vurgulanmaktadır.

Bir hareket tasviri bildiren niteleyiciler; *bu şafaklarda yüzen, yurdumun üstünde tüten, dökülen, kükremit, bastığın, hür yaşamış, nazlı* niteleyicileri olup anlam olarak bir oluşu, bir hareketi ve davranışı yansıtmaktadır. Bu ifadeler, bir hareketi belirtirken aynı zamanda epik ve lirik bir çerçevede ele alındığı görülmüştür.

Bir özelliğe ve renge sahip olan niteleyiciler; *al, çelik zırhlı, tek dişi kalmış, kanlı* niteleyicileridir. Bu ifadeler, aynı zamanda mecazlı bir söyleyiş içerisinde yer alarak gerçek anlamı dışındaki arka plânda kalan anlamıyla verilmiştir.

Mehmet Âkîf Ersoy, bu değerli marşımızı hazırlarken Türkçenin anlam ve söz dizimi özelliklerinden yararlanmış, Türkçenin ifade zenginliğini göstermiştir. Anlam ilişkileri doğrultusunda vatanın kurtuluşunu ve kurtuluş mücadelesini yalın ve derinlikli söyleyişle aktarmıştır. Türkçenin söz diziminde yer alan esneklik ise yine eserde görülmüş ve şair bu özelliği kullanmayı ihmal etmemiştir. Âkîf'in eser içerisinde kullandığı niteleyiciler de işaret etmek istediği anlam özelliklerinin etkileyici ve çarpıcı bir biçimde oluşuna katkı sağlamıştır.

İstiklâl Marşı'mızın Türkçenin derin yapısını adeta ayna gibi yansıtan bir başyapıt olduğu ve her açıdan incelenmeye değer bir eser niteliği taşıdığı gayet açıktır.

Kaynakça

- Çetin, N. (2014). İstiklâl Marşı'mızı Anlamak, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi 21, 2 (2014) 25-92.
- Duymaz, R. (2014). İstiklal Marşı'mıza Yakından Bakış, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 4(7), 1-40.
- Emeksiz, A. (2020). Türk İstiklal Marşı'nın Sancak, Ocak ve Yurdu Üzerine Düşünceler, Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 13(75), 5-17.
- Ergin, M. (1992). İstiklal Marşımız ve Mehmet Akif, Mehmet Akif'i anlatıyorlar (Haz. Erkal, M ve Ceylanlı, Ş). İstanbul: Aydınlar Ocağı Yayınları.
- Hacıeminoğlu, N. (1970). Safahat'ın dil ve üslûbu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 18(1), 84.
- Kafesoğlu, İ. (2007). Türk Millî Kültürü, 27. Baskı, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kaplan, M. (1997). Şiir tahlilleri I. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karabulut, M. (2018). "İstiklal Marşı'na Kur'an-ı Kerim Bağlamında Bir Bakış", Sebülreşad 1026, s.9-10.
- Korkmaz, Zeynep (1976), "Mehmet Âkîf Ersoy ve Türkçe", Mehmet Akif Ersoy, Fikirleri ve Tesirleri Sempozyumu (27-28 Aralık 1976), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 255-264.

- Küçük, M. (2014). Mehmet Âkif Ersoy ve Türkçe, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi 21, 2 (2014) 93-112.
- Kürüm, E. (2025). İstiklal Marşı'na İnanç Temelli Bir Perspektiften Bakış, Dil ve Edebiyat Araştırmaları Journal of Language and Literature Studies, 31, 119-134.
- Somuncu, M. (2020). Doğumunun 147. Yılında Mehmet Akif Ersoy ve Türkçe, Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2020(15), 94-101.
- Şahan, R. (2019). “İlhamını Kur’an’dan alan Şair, Mehmed Akif Ersoy”, e-Şarkiyat 11(2), 896-930
- Topçu, N. (2013). Mehmet Âkif, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Türk, O. (2016). Mehmet Akif Ersoy’un Safahat adlı eserinde sosyal eğitim unsurları. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(26), 443-457.
- Türk, O. (2023). Mehmet Akif Ersoy’un şiirlerinde millî değerleri içeren söz varlığının edimbilim açısından değerlendirilmesi. İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, (INIJOSS), 12(2), 307-326.
- Türk, O., Koç, F. (2021). Gözene Köyü Ağzında “Oyun, Mevsim, Yemek ve Gıda” İle İlgili Kültürel Unsurlara Ait Söz Varlığı, International Journal of Filologia, 4(6), 20-27.
- Yanardağ, M. F. “Medeniyet Dedğin Tek Dişi Kalmış Canavar”, Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature], Yûnus Emre’den Mehmed Âkif’e Şiir Özel Sayısı, Aralık 2021, 57-75.
- Yüce, S. (2022). Mehmet Âkif’in Sanat ve Estetik Anlayışı, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi, 26(1), 218-233.
- Zülfikar, Hamza (1986). “Mehmet Âkif’in Şiirinde Söz Varlığı“, Ölümünün 50. Yılında Mehmet Âkif Ersoy’u Anma Kitabı, Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, 75-82.